

שבוע פרשת כִּיתֶשָׂא

(21 – 27 February 16)

י"ב – י"ח אדר א' תשע"ו

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (ומנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשִׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמָעוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דֶגְגְּךָ וְתוֹרֶשְׁךָ וְיִצְהַרְדִּי. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאִכְלָתָּ וְשִׂבַּעְתָּ. הַשְּׁמֹרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּח לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לְתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶת, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְךָ כְּמוֹךְ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתוכות "לה"י")) בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינחם בתורה, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הִיטָהּ יְהוּדָה לְקַדְּשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלוֹתָיו:
ג הֵימָּה רָאָה וַיִּגַּם הִירְדֵּן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדּוּ כְּאִילִים גְּבַעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ה מִה־לֶּךָ
הֵימָּה כִּי תִגֹּם הִירְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדּוּ כְּאִילִים גְּבַעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
חֲוֵלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אַגְס־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מַיִם:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־אַמְתֶּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אִי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאַל־הִינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: ה פֶּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶף לָהֶם
וְלֹא יִרְחִיחוּ: ז יְדִיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם: ח כַּמּוֹהֶם יִהְיוּ
עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגָם הוּא: י בֵּית אֶהֱרֹן בָּטְחוּ
בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגָם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בָּטְחוּ בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרָךְ
יִבְרָךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ אֶת־בֵּית אֶהֱרֹן: יג יִבְרָךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְטַנִּים עַם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הַמָּתִים יִהְלֹוּ־יָהּ וְלֹא כָל־יְרֵדֵי דוֹמָה:
יח וְאַנְחֵנוּ | גְּבָרָךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּ־יָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אדר, ה'תשל"ב

ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר דוד שי בן-שושן

קסבלנקה, מרוקו

שלום וברכה!

מזמן לזמן מקבל אני ידיעות אודותיו ופעולותיו על ידי ידידנו הנכבד הרב יהודא ליב שי
רסקין, ולאחרונה גם הבשורה טובה שהנהיגו להודיע בעיתון על דבר זמן הדלקת הנרות בערב שבת
קודש ומוצאי שבת.

ובודאי לדכוותי לא נצרך להסביר גודל זכות הרבים בכלל, ובפרט בנוגע למצוות שמירת שבת,
וכמבואר בכמה מקומות בתורתנו הק' גודל ענין שמירת שבת, שהיא מקור הברכה לכל ימי השבוע,
זאת אומרת שנוגע לכל חיי היהודי.

ויהי רצון שרבות בשנים יוכל לעשות בהפצת היהדות המסורתית, וכן אשתו שתחי' במקצוע
שלה, ויקויים אצלם בתוככי כל אחינו היהודים – ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, כמו
שקראנו במגילה.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב. יט) מסכת גיטין עם ביאורים
ב) מזמורי תהלים קיד, קטו	ג. מדף ע עד דף עו
ג) מאמר ד"ה כי תשא	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:
ה) שבת פרשת תשא, שושן-פורים קטן ה'תשי"ז	כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
ד) שיחת שבת פרשת תשא,	אדמו"ר הזקן
י"ח אדר-ראשון, ה'תשכ"ה	כא) שולחן ערוך הלכות שבת
ה) לקוטי שיחות – פרשת תשא	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן
בלה"ק) כרך טז	כב) לקוטי תורה
ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	אדמו"ר הזקן
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כג) שערי תשובה
ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תשא	אדמו"ר האמצעי
ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תשא	כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תשא	אדמו"ר ה"צמח צדק"
י) שיעורים בספר התניא (מוגה)	כה) תורת שמואל תרל"ב
לשבוע פרשת תשא	אדמו"ר מוהר"ש
יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תשא	כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	אדמו"ר מוהרש"ב
שיעורי רמב"ם	כז) ספר המאמרים קונטרסים חלק ב
יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תשא	אדמו"ר מוהרי"צ
יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תשא	כח) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת תשא	אדמו"ר מוהרי"צ
טז) נביאים וכתובים	כט) אגרות קודש
ישעיה פרק כא, משלי פרק כח	אדמו"ר מוהרי"צ
יז) משניות – מסכת טבול יום	ל) חומש לקריאה לציבור לשבת פ' תשא
ביאור קהתי	לא) לוח זמנים לשבוע פרשת תשא
יח) עין יעקב מסכת יומא	לב) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 במאמר שלפנינו תחבאר עניינה של מצות נתינת 'מחצית-השקל' (שקל השלם
2 הוא "עשרים גרה", ומחציתו – עשר גרה), כפי שמתבטאת בעבודת האדם:
3 המשכת האמונה בפנימיות על-ידי משה רבנו, שעל ידי המשכה זו עובר
4 האדם עבודתו בכל עשר כוחות נפשו ('עשר גרה') אותם 'נותן', ובזכות זאת
5 מקבל האדם מלמעלה כוח לעבוד את
6 ה' באופן נעלה יותר ('עשר כוחות'
7 מלמעלה) ונעשה 'שקל' שלם -
8 "עשרים גרה השקל".

9 בתחילת פרשת תשא, נאמר הציווי
10 למשה רבנו, למנות את בני-ישראל

בס"ד. שבת פרשת תשא, שושן-פורים קטן, ה'תשי"ז

(הנחה בלתי מוגה)

1 **כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקוּדֵיהֶם גּוֹ' זֶה**
2 **יִתְּנוּ גּוֹ' מַחְצִית הַשֶּׁקֶל וְגוֹ'¹.** וּמִבָּאָר כ"ק
3 אֲדָמוֹר (מהורש"ב) נִשְׁמְתוּ-עֵדֶן בְּמֶאֱמָר 'דְּבוּר
4 הַמִּתְחִיל' זֶה מִשְׁנַת תרע"ט², שִׁישׁ לְהִקְדִּים
5 תַּחֲלָה הִידוּעַ שְׁמִשָּׁה נִקְרָא רַעֲיָא מְהִימָנָא³,
6 שְׁרוּעָה וּמִפְרָגָס נִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל לְחֻזַּק אוֹתָם
7 בְּאֻמוֹנָתָם בַּה', וּמִבָּאָר בְּאַרְכָּה שְׁעִנֵּן הָאֻמוֹנָה
8 צְרִיף לְהִיּוֹת לֹא רַק בְּבַחֲיִנַת מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין,
9 אֲלֹא גַם בְּבַחֲיִנַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, וְגַם בְּבַחֲיִנַת
10 עֲצָמוֹת אוֹר אֵין סוֹף שְׁלִמְעָלָה מְבַחֲיִנַת סוֹבֵב כָּל
11 עֲלָמִין וּמְמַלָּא כָּל עֲלָמִין, וְעַל-זֶה נֶאֱמָר⁴ וְרַעֲיָא
12 אֻמוֹנָה, דְּהִינוּ שְׁצָרִיכִים לְרַעוּת אֶת הָאֻמוֹנָה,
13 לְהַמְשִׁיכָה בְּפָנִימִיּוֹת. וְכֵן מִבָּאָר כ"ק מוֹרֵי וְחָמִי
14 אֲדָמוֹר בְּמֶאֱמָר 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים
15 דְּפוּרִים קָטָן שְׁנַת תרפ"ז⁵, שֶׁהוּא מִיסַד עַל
16 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' כִּי תִשָּׂא תרע"ט הַנ"ל (אֲלֹא
17 שְׁבִ'דְבוּר הַמִּתְחִיל' וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים לֹא נִתְבָּאָר
18 הַפְּסוּק כִּי תִשָּׂא).

19 **וּמִבָּאָר בְּהַמְאָמָר⁶, שֶׁהַמְשָׁכָה זֶה שְׁעַל-יָדֵי**
20 **מֹשֶׁה שֶׁהָאֻמוֹנָה תִּהְיֶה נִמְשָׁכָה**
21 **בְּפָנִימִיּוֹת, הוּא עֵנֶן מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל**
22 **הַקֹּדֶשׁ.** וּבְזֶה יוֹכֵן מַה שְּׁכָתוּב כִּי תִשָּׂא וְגוֹ',
23 שְׁכָאָשֶׁר הָאֻמוֹנָה נִמְשָׁכָה בְּפָנִימִיּוֹת (תִּשָּׂא אֶת
24 רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל), אֲזִי כָּללוֹת הַהִנְהָגָה

40 ערך הנבראים. כמו הנשמה הנמצאת בתוך הגוף ומח' אותו (נקרא 'ממלא',
41 כדברי חז"ל: "מה הנפש ממלאה את הגוף כך הקדוש-ברוך-הוא מלא את
42 העולם"). סובב כל עלמין - אור האלוקי הבלתי מוגבל שאינו מתצמצם לפי

43 ערך הנבראים, אך מאיר ומח' אותם באופן 'מקיף' (סובב'). עצמותו ומהותו
44 יתברך - הקדוש-ברוך-הוא כבדודו ובעצמו, המתנשא לגמרי מגדר עולמות
45 ונבראים. ה'אמונה' של יהודי היא בכל דרגות אלו (לא רק שה' הוא הבורא
46 ומח' את העולם, אלא שהוא מרומם לגמרי מכל העולמות והנבראים),

47 **וְעַל-זֶה נֶאֱמָר⁴ וְרַעֲיָא אֻמוֹנָה,**

48 **דְּהִינוּ שְׁצָרִיכִים לְרַעוּת אֶת**

49 **הָאֻמוֹנָה, לְהַמְשִׁיכָה**

50 **בְּפָנִימִיּוֹת** (שהרי ישנו אופן שהאדם

51 מאמין, ונשאת האמונה אצלו באופן

52 'מקיף'. כמו הדוגמא הנמצאת בגמרא:

53 "גנב אפוס מחתרתא רחמנא קריא"

54 [=גנב על פתח המחתרת (שחפור)

55 קורא לה'. שיעזור לו להצליח

56 בגניבתו:] למרות שברגע זה עושה

57 מעשה הנוגד לאמונה. סיבת הדבר היא

58 מפני שהאמונה נמצאת אצלו באופן

59 'מקיף' ואינה גורמת לו לשנות דרכיו.

60 עניינו של ה'רעיא מהימנא' הוא לחזק

61 את האמונה שתאיר בפנימיות עד

62 שהאדם יתנהג בהתאם לאמונה. וְכֵן

63 מִבָּאָר כ"ק מוֹרֵי וְחָמִי

64 אֲדָמוֹר בְּמֶאֱמָר 'דְּבוּר

65 הַמִּתְחִיל' וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים

66 דְּפוּרִים קָטָן שְׁנַת תרפ"ז⁵,

67 שֶׁהוּא מִיסַד עַל 'דְּבוּר

68 הַמִּתְחִיל' כִּי תִשָּׂא תרע"ט

69 הַנ"ל (אֲלֹא שְׁבִ'דְבוּר

70 הַמִּתְחִיל' וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים לֹא

71 נִתְבָּאָר הַפְּסוּק כִּי תִשָּׂא).

72 **וּמִבָּאָר בְּהַמְאָמָר⁶, שֶׁהַמְשָׁכָה**

73 **זֶה שְׁעַל-יָדֵי מֹשֶׁה שֶׁהָאֻמוֹנָה**

74 **תִּהְיֶה נִמְשָׁכָה בְּפָנִימִיּוֹת, הוּא**

75 **עֵנֶן מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל**

76 **הַקֹּדֶשׁ** - במאמר (משנת תרע"ט)

77 מבאר שהכח של משה להמשיך

78 האמונה בפנימיות, מגיע מדרגת

79 'קדש', המשכה ממקום גבוה ביותר

80 שרק ממקום זה ניתן הכוח להחדיר

81 האמונה בפנימיות. וּבְזֶה יוֹכֵן מַה

82 שְׁכָתוּב כִּי תִשָּׂא וְגוֹ', שְׁכָאָשֶׁר הָאֻמוֹנָה נִמְשָׁכָה בְּפָנִימִיּוֹת

83 (תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - 'תשא' מתפרש גם מלשון 'הרמה',

84 משה מגביה ומרומם את ראש בני-ישראל), אֲזִי האמונה פועלת על האדם

(1) ריש פרשתנו (תשא ל, יב-יג). (2) סה"מ עטר"ת ע' רסז. (3) ראה שמו"ר פ"ב, ד. וראה זח"ב כא, א. (4) תהלים לז, ג.
(5) ס"ד ואילך (סה"מ תרפ"ז ע' קיג ואילך). (6) ראה סה"מ עטר"ת ע' ערה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 באופן מעשי עד שכללות ההנהגה במחשבה דבור ומעשה היא
2 כדכתיב [=כראוי], ועל ידי זה מתבטלים גם כל הענינים
3 הבלתי-רצויים, שזהו אומרו "כי תשא את ראש בני-ישראל
4 לפקודיהם", לשון חסרון, כמו שאמר יהונתן לדוד, כאשר יחסר
5 מושבו ולא יגיע לסעודה בבית שאול
6 המלך: ונפקדת פי יפקד
7 מושבך⁷, היינו, שעל-ידי
8 המשכת האמונה בפנימיות
9 מתבטלים הענינים הבלתי-
10 רצויים - ימולאו ה'פקודיהם', כל
11 החסרונות. ועל-דרך מה
12 שכתוב⁸ מצרף לפסוק וכו' ו
13 לזהב ואיש לפי מהללו,
14 דכמו המצרף וכו' שמנקה
15 הזהב והפסוק מפל סיג ופסלת, פן איש לפי
16 מהללו, פן איש לפי מהללו,
17 לפי אפן ההלול שלו בתפלה
18 פן הוא הברור והזכוף להסיר
19 מעצמו כל הסיגים, גם
20 הסיגים היותר דקים כו' -
21 בזמן התפלה כאשר מתבוננים בגדולת
22 ה' "מה רבו מעשיך ה'" וכו' פועלים
23 בזה המשכת האמונה בפנימיות,
24 הגורמת לאדם להשתנות במחשבה
25 דיבור ומעשה, כנ"ל, ועי' ממילא
26 מתנקים כל החסרונות (גם החסרונות
27 ה'דקים' שבדרך-כלל אין האדם שם
28 לבו אליהם). וזהו שאומרים
29 בתפלת 'שמונה עשרה' סלח
30 לנו אבינו כי חטאנו ומדוע
31 מבקשים "סלח לנו" רק בתפילת
32 'שמונה עשרה' כאשר האדם עומד
33 במצב נעלה ומרום, (אחרי הקדמת
34 פסוקי דומרה וקריאת שמע
35 וברכותיהם), ואין אומרים זאת קודם
36 התפלה? כי דוקא לאחר עבודת
37 ההכנה לפסוקי דומרה
38 ופסוקי דומרה וברכות
39 קריאת-שמע וקריאת-שמע
40 וג' ברכות ראשונות ד'שמונה
41 עשרה', אזי מרגישים שגם
42 דקות הפסלת הוא ענין בלתי
43 רצוי, ומסירים אותו כו' -
44 קודם התפלה אין אדם רואה חסרונות עצמו, כמו שנאמר "דרך איש ישר
- בעיניו", במיוחד אדם הנמצא במצב ראוי כאשר מקיים תורה ומצוות אינו שם
לב לחסרונות הדקים שבו, אך כאשר מגיע לתפלת שמונה-עשרה 'תופס' עצמו
שיש בו עדיין רע ומתחרט על כך. ועל-דרך זה יוכן פענן כי תשא
גו' לפקודיהם, שפאשר ענין האמונה מאיר בפנימיות, אזי
נרגשים גם הענינים שבדקות
דקות, ועל-ידי זה נעשה
החסרון (לפקודיהם) דכל
הענינים הבלתי-רצויים (לא
רק ענינים הרעים), גם
בדקות דקות. - בביאור ענין
החסרונות הנמצאים "בדקות דקות"
מבאר אדמו"ר מהורש"ב במאמר שם,
שבתפלה מתבוננים באופן עבודת
המלאכים בביתול גמור ("עומדים
באימה" וכו') וכאשר מושה האדם
עבודתו בערך לעבודת המלאכים, מגיע
למסקנה שהוא עדיין מרוחק מאלקות.
לסיכום, "כי תשא" כאשר משה רבינו
ירומם את בני-ישראל, ויחזק את
אמונתם עד שתאיר בפנימיות, על-ידי
זה "לפקודיהם" יגרום זה 'חסרון' בכל
הענינים הבלתי רצויים.
(ב) וממשיך בהמאמר⁹ לבאר
ממה שכתוב "זה יתנו גו'
מחצית השקל בשקל הקדש
עשרים גרה השקל"]=ערכו של
השקל השלם הוא עשרים גרה -)
עשרים מעות, ומחצית השקל הזה
יתנו תרומה לה'. אחרי-כך כתוב:
"העשיר לא ירבה והרל לא ימעט
ממחצית השקל", דצריך להבין
א. מהו ענין מחצית השקל
דוקא? ב. ולמה מודיע פמה
הוא השקל השלם מאחר
שצריכים לתת רק מחצית
השקל? ג. ולמה בשעור זה
שנים העני והעשיר? והענין
הוא, דהנה מחצית השקל,
עשר גרה, מורה על עשר
כחות הנפש, דכל נפש
מישראל יש בה עשר
כחיות, כנגד עשר ספירות
עליונות שנשתלשלו מהן¹⁰ -
לצורך בריאת והנהגת העולמות בסדר מסודר נאצלו למעלה 'עשר ספירות

כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם גו'

ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עליונות [=כוחות אלוקים], ולזאת גם אצל האדם שנברא "בצלם אלוקים"
 - 2 קיימות עשר בחינות בנשמה שנמשכו ונשתלשלו מהספירות העליונות. עשר
 - 3 בחינות אלו שבנשמה כוללות את המוחין (חכמה, בינה, דעת) והמידות
 - 4 (חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות). ובצענן זה כל
 - 5 הנשמות שוות (הן 'עשיר' הן 'עני'
 - 6 כמבואר להלן), דבין
 - 7 שהספירות העליונות הם
 - 8 במספר עשר, כלשון הספר
 - 9 יצירה: עשר ולא תשע, עשר
 - 10 ולא אחד עשר¹¹, הנה גם
 - 11 בכל נשמה מישראל יש עשר
 - 12 בחינות, והינו, מבואר בקבלה
 - 13 שקיימים חילוקי מדרגות בנשמות:
 - 14 ישנם 'נשמות דאצילות' (עולם העליון
 - 15 ביותר) שגם כמו שירדו למטה נקל
 - 16 להם להרגיש אלקות כבעולם
 - 17 האצילות, וישנם נשמות נמוכות יותר,
 - 18 עד לנשמות של עולם העשיר. אך
 - 19 במנין עשר כוחות אלו כל ישראל
 - 20 שווים, שגם נשמה נמוכה שהיא
 - 21 מבחינת נפש דנפש דעשיה¹²
 - 22 "שהיא מדרגה התחתונה שבקדושת
 - 23 העשיר" ("תניא). עולם העשיר הוא
 - 24 עולם התחתון ביותר, וכן דרגת 'נפש'
 - 25 היא המדרגה הנמוכה ביותר. ב'נפש'
 - 26 עצמה - קיימות ג' מדרגות: 'נפש'
 - 27 (דרגה הקשורה עם עשיר בפועל) 'רוח'
 - 28 (דרגה הקשורה עם המידות שבלב)
 - 29 'נשמה' (דרגה הקשורה עם כוח
 - 30 השכל), הרי גם נפש נמוכה זו שמגיעה
 - 31 מסוף דרגת העשיר - 'עני' - יש בה
 - 32 לא פחות מעשר בחינות, וגם
 - 33 נשמה גבוהה - 'עשיר' - נשמה
 - 34 דאצילות [=עולם העליון ביותר]
 - 35 יש בה לא יותר מעשר
 - 36 בחינות. וההפך ביניהם
 - 37 הוא, שהעשר בחינות עצמם
 - 38 הם במדרגות שונות, שהרי
 - 39 אינה דומה מדרגת העשר
 - 40 כחות שבנפש דנפש דעשיה
 - 41 למדרגת העשר כחות דנשמה
 - 42 דאצילות, ועד שאין צורך
- ביניהם, שלכן נקראים עני ועשיר. ומכל-מקום, כל בני
- ישראל שווים בכך שיש לכל אחד עשר כחות, והעבודה
- היא שכל אחד צריך לתן את העשר כחות שלו, והינו,
- שאף שיש מי שהעשר כחות שלו הם במדרגה נעלית ויש
- מי שהעשר כחות שלו הם
- במדרגה תחתונה, מכל-
- מקום, אין הקב"ה מבקש
- אלא לפי כחן¹³, ודורש מכל
- אחד לתן את העשר כחות
- שלו. אמנם, מה שכל אחד
- מישראל נותן את העשר
- כחות שלו, הרי זה רק
- מחצית השקל. אף על-ידי-
- זה שכל אחד מישראל נותן
- את המחצית שלו, היינו
- שמוסר את כל כחותיו
- לאלקות, אזי נותנים לו
- מלמעלה את המחצית
- השניה. לסיכום, פנימיות הכוונה
- בנתינת 'מחצית השקל', עשר גרה'
- היא שהאדם יעבוד את ה' בכל עשר
- כוחות נפשו. הסיבה שנאמר בפסוק גם
- ערכו של השקל השלם, 'עשרים גרה'
- כיוון שכאשר האדם 'נותן' את
- ה'מחצית' שלו (עשר כוחות נפשו,
- "עשר גרה"), נותנים לו מלמעלה
- המחצית השניה (וביחד יש לו 'עשרים
- גרה'), להלן יתבאר עניין הכוחות
- המיוחדים הניתנים מלמעלה כאשר
- האדם עובד עבודתו כפי יכולתו.
- ג) ובאור הענין, דהנה כתיב
- [כתוב]¹⁴: עבדו את הוי'
- בשמחה, שגהו צווי לכל
- אחד מישראל שתהיה
- עבודתו בשמחה, וענין
- השמחה הוא יסוד בעבודה,
- וכמו שקתב הרמב"ם בסוף
- הלכות לולב¹⁵ שהשמחה
- שישמח אדם בעשיית המצוה
- ובאהבת האל שצוה בהן
- עבודה גדולה [=חשובה] היא,
- וכל המונע עצמו משמחה זו

(11) ספר יצירה פ"א מ"ד. (12) ראה תניא פ"ח. (13) במדב"ר פ"ב, ג. תנחומא נשא יא. (14) תהלים ק, ב. (15) פ"ח הט"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ראוי להפריע ממנו [=ראוי הוא להעניש ח"ו], כמו שנאמר בקללות
 2 שבפרשת התוכחה¹⁶: תחת אשר לא עבדת את הוי' אלקיך
 3 בשמחה ובטוב לבב, והינני, שאפלו פאשר יש אצלו ענין
 4 העבודה, וחסר רק ענין השמחה, מגיע לו ענש חמור
 5 ביותר פאלו לא היה כללות
 6 ענין העבודה, שזהו לפי
 7 שהשמחה היא יסוד בעבודה.
 8 אמנם, על-פי-זה צריך להבין
 9 מה שכתוב¹⁷ שמחו צדיקים
 10 בהוי', דמשמע שענין
 11 השמחה שיש לצדיקים
 12 דוקא?
 13 אף הענין הוא, דיש ב'
 14 בחינות שמחה. דהנה, כללות
 15 ענין השמחה היא העבודה
 16 שמצד האהבה - כמו כאשר
 17 יבקש ממנו חברו הטוב עזרה, ימלא
 18 הוא מבוקשו בשמחה רבה. שמחה זו
 19 מגיעה מפני האהבה, ובענין
 20 האהבה מצינו ב' בחינות. יש
 21 אהבה שהיא על-פי טעם
 22 ודעת, היינו, שפאשר מתבונן
 23 בענין שכל מצוה מצוה¹⁸ -
 24 "מצוה" היא מלשון צוותא וחיבור.
 25 והעושה מצוה מתחבר עם העצמות
 26 ברוך-הוא, שהוא המצוה את הציור
 27 ההוא. והוא שכל מצוה מצוה, דזה מה
 28 שנתחבר עם עצמות אור-אין-סוף
 29 מצוה הציור, זהו שכרו. (היום יום ח'
 30 חשוך). וכאשר מתבונן בכך, אזי
 31 מרגיש את היקר והחשיבות
 32 דתורה ומצוות, ועל-ידי-זה
 33 נעשית עבודתו בשמחה.
 34 וענין זה שיש לכל ישראל,
 35 שצריך להרגיש את היקר
 36 והחשיבות דתורה ומצוות,
 37 ומצד זה צריכה להיות
 38 עבודתו בשמחה, וכאשר
 39 חסר בשמחה, אין זה חסרון
 40 בפרט מסים בלבד, אלא זה
 41 מורה שחסר אצלו כל הרגש
- היקר והחשיבות דתורה ומצוות. אמנם כל זה הוא ענין
 האהבה שעל-פי טעם ודעת - אהבה ושמחה זו באה כתוצאה
 מהתבוננות, ובאה יחד עם מילוי רצונו האישי להתקרב לקדוש-ברוך-הוא.
 אף יש אהבה שלמעלה מטעם ודעת, שאהבה זו אינה כמו
 האהבה שעל-פי טעם ודעת
 שבהכרח שיש בה מבקש
 (רצונו האישי 'לדבקה בו יתברך'),
 אלא אהבה זו היא בלי
 מבקש, כ-אם כמו שכתוב
 בתנאי¹⁹ בענין בני עליה²⁰ -
 בגמרא (מסכת סוכה) נמנו שתי
 מדריגות כלליות בצדיקים. א. צדיקים
 הרבים שבכל הדורות, עליהם אמרו:
 "תמניסר אלפי צדיקי קיימי קמיה
 הקדוש-ברוך הוא" [=שמונה עשר
 אלף צדיקים עומדים לפני הקדוש-
 ברוך-הוא]. ב. מדריגת 'בני עליה'
 עליהם אמר רבי-שמעון-בן-יוחאי
 "ראיתי בני עליה והם מועטים",
 שנקראים 'בני עליה' מפני שכל
 עבודתם היא, לא לצורך עצמם -
 מבוקשם - אלא לצורך העליון:
 שעבודתם היא לא כדי
 לדבקה בו בלבד לריות
 צמאון נפשו הצמאה לה,
 אלא כדי-פרשו בתקונים (תיקוני
 זוהר)²¹ את דברי חז"ל: איזהו
 חסיד המתחסד עם קונו, עם
 קן דיליה [=מלשון קן ציפור]
 'חסיד' הבטל לגמרי לקדוש-ברוך-הוא,
 אין לו רצון עצמי, אלא כל עבודתו
 בקיום התורה ומצוות היא כמו 'לעשות
 חסד' עם קונו, לעשות לו יתברך משכן
 ('קן') בעולם-הזה, ליחדא
 קודשא-ברוך-הוא ושכינתיה
 בתחתונים - על-ידי קיום המצוות
 ממשיכים ('מייחדים' - 'מחברים') את
 הקדוש-ברוך-הוא עם שכינתו
 שבעולמות התחתונים. ועל-זה
 נאמר שמחו צדיקים בהוי',
 שזהו השמחה שמצד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 האֱהָבָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִטַּעַם וְדַעַת, שְׁאִינָה שִׁיכָת לְכָל בְּנֵי
2 יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא לְצַדִּיקִים בְּלִבָּד, וּבָאָה בִּבְחִינַת מִתְּנָה
3 מִלְּמַעְלָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "עֲבֹדֶת מִתְּנָה אֶתֶּן כְּהֹנֵתְכֶם" מִתְּנָה זוֹ נִיתְּנָה
4 מִלְּמַעְלָה לְצַדִּיקִים לֵאחֹר שֶׁעֲבָדוּ עֲבֹדָתָם בְּאוֹפֶן הַרְגִּיל, עַל־פִּי טַעַם וְדַעַת,
5 זֹכִים הֵם לְהִגִּיעַ לֵאחֶבֶת ה' בְּאוֹפֶן
6 הַנִּשְׁגָּב בִּיחֻד: 'אֲהַבָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִטַּעַם
7 וְדַעַת'.
8 וַיֵּשׁ לֹמֶר בְּדֶרֶךְ־אֶפְשָׁר,
9 שֶׁזֶּהוּ גַם הַעֲנִין דְּשִׁוִּיתִי ה'
10 לְנִגְדִי תְּמִיד²², כְּפִרוּשׁ
11 הַפַּעַל־שֵׁם־טוֹב (בְּסֹפֶר צִוּוֹת
12 הָרִיב־שׁ²³ שֶׁהוּא "לְקוּטֵי אִמְרוּתִי
13 הַטְּהוּרוֹת" שֶׁל הַבַּעַשׁ"ט) שִׁוִּיתִי
14 לְשׁוֹן הַשְׁתּוּת, הֵינִי, שֶׁכָּל
15 הָעֲנִינִים (כָּל הַמֵּאֲרָעוֹת שְׁקוּרִים לוֹ:
16 "בֵּין שִׁמְשֻׁבָּחִים [אוֹתוֹן] אוֹ מְבִין אוֹתוֹ,
17 וְכֵן בְּכָל שָׂר הַדְּבָרִים, כֵּן בְּכָל
18 הָאֲכִילוֹת בֵּין שְׂאוּכֵל מַעֲדִינִים בֵּין
19 שְׂאוּכֵל שָׂר הַדְּבָרִים") צְרִיכִים
20 לְהִיטֵב בְּהַשְׁתּוּת אֲצֵל הָאָדָם,
21 כִּינֵן שֶׁהוּא הוּא לְנִגְדִי תְּמִיד
22 וְכָל כּוֹנֵנוֹ הוּא רַק לְשֵׁם שְׁמִים וְאִינוֹ
23 חֹשֵׁב עַל עֲצוּמוֹ לִכֵּן יִתְיַחֵס בְּאוֹפֶן
24 שׁוֹוֶה לְכָל הָעֲנִינִים, שֶׁעֲנִין זֶה
25 הוּא מִצַּד הָעֲבֹדָה שְׁלֹמֶעֱלָה
26 מִטַּעַם וְדַעַת, כִּי, כְּאִשְׁרֵי
27 הָעֲבֹדָה הִיא עַל־פִּי טַעַם
28 וְדַעַת, יֵשׁ לוֹ אִיזָה מְבַקֵּשׁ,
29 וּבְמִילָא אֵין אֲצֵלוֹ עֲנִין שֶׁל
30 הַשְׁתּוּת, אֲבָל כְּאִשְׁרֵי
31 הָעֲבֹדָה הִיא לְמַעְלָה מִטַּעַם
32 וְדַעַת, כִּי שׁוֹם מְבַקֵּשׁ, אִזִּי
33 כָּל הָעֲנִינִים אֲצֵלוֹ הֵם
34 בְּהַשְׁתּוּת, וּמִצַּד זֶה נַעֲשִׂית
35 הָעֲבֹדָה בְּאֶפֶן שֶׁל מְסִירַת
36 נַפְשׁ, כִּינֵן שֶׁלֹּא נִגְעַל לוֹ שׁוֹם
37 דְּבָר (שׁוֹם מְבַקֵּשׁ), מְלִבָּד
38 מְלוֹי רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן.
39 וְעַל־פִּי־זֶה יוֹכֵן עֲנִין מִחֲצִית
40 הַשְּׁקָל הַשְּׁנִיָּה לֵאחֹר שֶׁהָאָדָם נָתַן
41 מִחֲצִית הַשְּׁקָל (עֶשֶׂר כֹּחוֹת נִפְשׁוֹ, כִּנֵּן)
42 מִשְׁלִימִים לוֹ מִלְּמַעְלָה "מִחֲצִית
43 הַשְּׁקָל", שְׁלֹאֲחֶרִי שֶׁהָאָדָם
44 עֹבֵד עֲבֹדָתוֹ בְּעֶשֶׂר כֹּחוֹת
- (מִחֲצִית הַשְּׁקָל) שְׁלֹו בְּעֲבֹדָה שְׁעַל־פִּי טַעַם וְדַעַת, אִזִּי נִתְּנִים לוֹ מִלְּמַעְלָה
בְּדֶרֶךְ מִתְּנָה אֶת הַמִּחֲצִית הַשְּׁנִיָּה, הֵינִי, שֶׁמִּגִּיעַ
לְהַעֲלוֹי דְּשִׁמְחוֹ צַדִּיקִים בְּהוּי, שֶׁהוּא עֲנִין
הָאֱהָבָה וְהַשְׁמָחָה שֶׁבְּעֲבֹדָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִטַּעַם
וְדַעַת. וְהָרִי כְּתִיב²⁴ וְעַמּוֹ כָּל־פִּי צַדִּיקִים,
שְׁיִכּוּלִים לְבֹא לְזֶה עַל־יְדֵי הָאֱהָבָה וְהַשְׁמָחָה
שֶׁבְּעֲבֹדָה שְׁעַל־פִּי טַעַם וְדַעַת, שְׁעַל־יְדֵי־זֶה
נִתְּנִים מִלְּמַעְלָה אֶת הָאֱהָבָה וְהַשְׁמָחָה הָעֲלִיּוֹנָה.
וְזֶהוּ גַם הַחֲלוּק שְׁבִין ב' חֲצָאֵי הַשְּׁקָל, שֶׁמִּחֲצִית הַשְּׁקָל הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁכָּל אֶחָד
נִתֵּן אֶת הָעֶשֶׂר כֹּחוֹת שְׁלֹו, יֵשׁ בָּהֶם חֲלוּקִים בֵּין עֲנִי לְעֹשִׂיר (כִּנֵּן), אֲבָל
מִחֲצִית הַשְּׁקָל הַשְּׁנִיָּה, שְׁלֹמֶעֱלָה מִטַּעַם וְדַעַת, הָרִי זֶה עֲנִין שֶׁל עֲשִׁירוֹת.
(ד) וְזֶהוּ כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָקוּדֵיהֶם גו', זֶה
יִתְּנוּ גו' מִחֲצִית הַשְּׁקָל גו', הֵינִי, שֶׁהִתְחַלַּת כָּל הָעֲנִינִים
הִיא מִהֲנִשְׂאוֹת־רֹאשׁ שְׁפֹעֵל
מִשָּׂה (תִּשָּׂא מִלְשׁוֹן 'הַרְמָה'), וְלֹא

שבת פרשת תשא, שושן פורים קטן, ה'תשי"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 רק בדורו של משה, אלא כן הוא בכל דור ודור כמו שכתוב בזה:
 2 אתפשוטותא דמשה בכל דרא ודרא²⁵ [התפשטות (ניצוץ) מנשמתו]
 3 של משה קיימת בכל דור ודור, שפמשיף את האמונה בפנימיות,
 4 ועל-ידי-זה נעשה לפקודיהם (פטול הענינים הכלתי-
 5 רצוניים), וכן הענין דזה יתנו
 6 גו' מחצית השקל, נתינת
 7 מחצית השקל הראשונה
 8 (מסירת כל העשר כחות
 9 לאלקות), וגם מחצית השקל
 10 השנייה שבאה בדרך מתנה
 11 מלמעלה (עבודה שלמעלה
 12 מטעם ודעת, ענין ההשתוות
 13 והעבודה דמסירת נפש),
 14 שלכן, הנה גם ענין זה
 15 (מחצית השקל השנייה) שיף
 16 לכל אחד ואחד מישראל
 17 שהרי משה הוא הרוצה דכל
 18 אחד ואחד מישראל, ובפרט
 19 בנוגע לחסידים, שלהיותם
 20 קשורים בקרוב יותר למשה
 21 שבדורנו, כ"ק מו"ח
 22 אדמו"ר, הרי זה צריך לעורר
 23 אותם עוד יותר שיהיה אצלם
 24 ענין ההשתוות וענין העבודה
 25 דמסירת נפש. לסיכום, "כי תשא
 26 את ראש בניישראל" משה רבינו
 27 ממשיך בישראל האמונה בפנימיות,
 28 ועל-ידי-זה "לפקודיהם" בניישראל
 29 עובדים את ה' בשלימות ושלמים כל
 30 החסרונות, ועבודת בניישראל היא
 31 בעשר כוחות נפשם ("מחצית השקל")
 32 ומקבלים גם העשר כוחות מלמעלה
 33 הנותנים כוח לעבודת ה' במסירות
 34 נפש.
 35 ויש לומר שבאמירת המאמר
 36 הנ"ל על-ידי אדמו"ר
 37 נשמתו-עדן בשנת עטר"ת,
 38 נמשך נתינת כח לעבודה
 39 שלמעלה מטעם ודעת
 40 (מחצית השקל השנייה),
 41 והמשכה זו היתה לא רק על
 42 אותו הזמן, אלא גם על כל
 43 הזמנים. ולכן, פאשר כ"ק
- מו"ח אדמו"ר אמר את המאמר 'דבור המתחיל' וקבל
 היהודים בשנת תרפ"ז, המיסד על המאמר 'דבור
 המתחיל' כי תשא הנ"ל, דבר במאמר זה אודות ענין
 המסירת נפש כפי שהיה מתאים ונדרש בזמן ההוא - למרות
 הסכנה שהיתה כרוכה באמירת מאמר
 זה בפומבי ובפרסום גדול, דרש בחזקה
 לעמוד "במסירת נפש בקיום התורה
 והמצוות בפועל" ובייחוד על החינוך -
 מבלי להתחשב עם כל המנגדים.
 (באותה שנה בט"ו לחודש סיון נלקח
 למאסר). וכמו כן צריך מאמר
 זה לעורר ולפעל על כל
 הזמנים, אצל כל בני ישראל,
 ובפרט אצל חסידים, את
 ענין ההשתוות והמסירות
 נפש, שלא לחשב אודות
 עצמו, אלא להיות מסור
 ונתון לרצון העליון במסירות
 נפש. וכאשר כל אחד יפעל
 ענין זה בעצמו, יהיה די בכך
 (ויעט מען דערמיט
 אפקומען). והינו, שיוצאים
 ידי-חובה במסירות נפש
 בכח, ולא יהיה צריך
 במסירות נפש בפעל.
 (ה) ויש לקשר זה עם הענין
 דפורים קטן (שבו נאמר
 המאמר 'דבור המתחיל'
 וקבל היהודים הנ"ל), שבו
 מדגש הענין דטוב לב משתה
 תמיד²⁶ שישנם ב' דעות אם יש
- וַיֵּשׁ לֹמֶר שְׁבָאֲמִירַת הַמָּאֲמָר הַנִּלְעַל-יְדִי
 אֲדַמּו"ר נִשְׁמָתוֹ-עֵדֶן בְּשָׁנַת עֶטְר"ת, נִמְשָׁךְ
 נְתִינַת כֹּחַ לְעִבּוּדָה שְׁלִמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת
 (מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל הַשֵּׁנִי), וְהַמִּשְׁכָּה זוּ הָיְתָה לֹא
 רַק עַל אוֹתוֹ הַזְּמַן, אֲלָא גַם עַל כָּל הַזְּמָנִים.
 וְלִכֵּן, פֶּאֶשֶׁר כ"ק מו"ח אֲדַמּו"ר אָמַר אֶת
 הַמָּאֲמָר 'דְּבוּר הַמֵּתְחִיל' וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים בְּשָׁנַת
 תַּרְפ"ז, הַמִּיִּסֵּד עַל הַמָּאֲמָר 'דְּבוּר הַמֵּתְחִיל' כִּי תִשָּׂא הַנִּלְעַל, דְּבַר בְּמָאֲמָר זֶה
 אוֹדוֹת עֲנִין הַמִּסִּירַת נֶפֶשׁ כְּפִי שְׁהִיָּה מֵתָאִים וְנִדְרָשׁ בְּזִמָּן הַהוּא. וְכִמּוֹ כֵּן
 צָרִיף מָאֲמָר זֶה לְעוֹרֵר וּלְפַעֵל עַל כָּל הַזְּמָנִים, אֲצֵל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּבִפְרָט
 אֲצֵל חֲסִידִים, אֶת עֲנִין הַהִשְׁתּוּת וְהַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ, שְׁלֹא לַחֲשֹׁב אוֹדוֹת עֲצָמוֹ,
 אֲלָא לְהִיּוֹת מְסוּר וְנָתוּן לְרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ. וְכֹאשֶׁר כָּל אֶחָד יַפְעֵל
 עֲנִין זֶה בְּעֲצָמוֹ, יִהְיֶה דִּי בְּכֶךְ (וְעֵט מֵעַן דְּעֶרְמִיט אֶפְקוֹמֵעַן), וְהִינוּ, שְׂיוֹצְאִים
 יְדִי-חֻבָּה בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּכַח, וְלֹא יִהְיֶה צָרִף בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּפַעֵל.
 (ה) וַיֵּשׁ לַקְשֵׁר זֶה עִם הָעֲנִין דְּפוּרִים קָטָן (שְׁבוּ נֹאמַר הַמָּאֲמָר 'דְּבוּר
 הַמֵּתְחִיל' וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים הַנִּלְעַל), שְׁבוּ מְדַגֵּשׁ הָעֲנִין דְּטוֹב לֵב מִשְׁתָּה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 להרבות במשחה ושמחה בפורים קטן, והרמ"א מכריע, ש"רבה קצת בסעודה
2 כדי לצאת ידי המחמירים", ומסיים ומביא הפסוק: "טוב לב משחה תמיד",
3 ואיתא [=מובא] בגמרא על פסוק זה²⁷: טוב לב משחה תמיד
4 זה שדעתו רחבה. והענין בזה, שפאשר דעתו רחבה,
5 שהוא ענין בחינת עשירות
6 שלמעלה מטעם ודעת, בלי¹ תמיד²⁶, ואיתא בגמרא²⁷ טוב לב משחה תמיד
7 שום מבקש²⁸, אזי נעשה² זה שדעתו רחבה. והענין בזה, שפאשר דעתו
8 ענין ההשתוות, ומצד ענין³ רחבה, שהוא ענין בחינת עשירות שלמעלה
9 ההשתוות הרי הוא תמיד⁴ מטעם ודעת, בלי שום מבקש²⁸, אזי נעשה ענין
10 בשמחה, שזהו טוב לב
5 ההשתוות, ומצד ענין ההשתוות הרי הוא תמיד

- 6 בשמחה, שזהו טוב לב משחה תמיד. ועל-דרך-זה בנוגע לענין המסירות נפש, כמו שנתבאר לעיל שפאשר
7 עומדים בתנועה של מסירות נפש, אזי מתבטלים כל המניעות ועכובים, ואין צורך במסירות נפש בפעל,
8 כ"א, טוב לב משחה תמיד, היינו, שתמיד, בכל הזמנים, יהיה טוב לב, כיון שעל-ידי העבודה המסירות
9 נפש יסירו את כל המניעות, וימשכו כל הענינים בטוב הנראה והנגלה.

(26 משלי טו, טו. וראה רמ"א סוף חלק או"ח. 27) ב"ב קמה, ב. 28) וענין זה הוא למעלה יותר ממשנת"ל (בהשיחה ס"ו לקמן עמוד יג)) שדעת רחבה היינו שחושב (לא אודות גשמיות, אלא) אודות רוחניות כו' – שהרי עדיין יש בזה מבוקש, אלא שהמבוקש הוא רוחניות.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו אדר, ה'תשל"ב

ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אי"א נוי"נ

מו"ה אברהם אלי' שי' אקסעלאד

שלום וברכה!

בנועם ובשמחה קבלתי מכתבו אשר עלו הוא ובני ביתו שיחיו לארצנו הקדושה ת"ו. ויהי רצון שתהי' הסתדרותם בשעה טובה ומוצלחת בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בנוגע למקום דירתו וכו', ידועה דעתי אשר קדימה בזה לנחלת הר חב"ד, ורק באם אי אפשר, היינו שאין שם דירה וכו', אזי להתענין בנוגע לכפר חב"ד.

ויהי רצון מהשי"ת המשגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית שאיך שיחליטו יהי' בטוב.

בעת רצון ייקרא הפ"נ על הציון.

בברכה להסתדרות טובה ולבשורות טובות.

בס"ד. שיחת שבת פרשת תשא, י"ח אדר-ראשון, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1 א. על הפסוק¹ "כי תשא את ראש בני ישראל", מפרש רש"י: "כי תשא, לשון קבלה, כתרגומו,
- 2 כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל,
- 3 ותמנה את השקלים ותדע מנינם".
- 4 והנה, ידוע בכללי רש"י² שכאשר רש"י כותב "כתרגומו", הרי הוא שולל את הפירוש הפשוט. ובנדון
- 5 דידן - איתא במפרשים³ שכוונת רש"י לשלול את הפירוש ש"תשא" הוא לשון הרמה (כדאיתא במדרש⁴),
- 6 כי, על-פי פשוטו של מקרא לא שייך כאן ענין של הרמה, ולכן מפרש שהוא "לשון קבלה, כתרגומו"
- 7 ("תקבל").
- 8 אבל עדיין צריך להבין: לכאורה היה רש"י יכול לפרש בפשוטו של מקרא ש"תשא" הוא "לשון
- 9 חשבון" - כפי שפירש בפרשת וישב⁵ על הפסוק "ישא פרעה את ראשך", "לשון חשבון, כשיפקוד שאר
- 10 עבדיו .. ימנה אותך עמהם". ופירוש זה מתאים גם כאן, שעריכת החשבון של מספר בני-ישראל תהיה
- 11 על-ידי נתינת מחצית השקל; ולמה הוצרך רש"י לפרש "לשון קבלה, כתרגומו"?
- 12 ונוסף לזה, יש גם "קלאץ קושיא" בפירוש רש"י: גם אם "תשא" הוא "לשון קבלה", אינו מובן למה
- 13 מפרש רש"י "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם כו'", ולא "כשתקבל סכום מנינם" - הרי תיבת "כשתחפוץ"
- 14 אינה מופיעה בתרגום (לא בתרגום אונקלוס, ולא בתרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי), ובודאי לא
- 15 נתפרשה בפסוק, ואם-כן, למה מוסיף רש"י תיבה זו?
- 16 ב. והביאור בזה:
- 17 רש"י אינו יכול לפרש ש"תשא" הוא לשון מנין, כי, בהמשך הכתוב נאמר לשון מנין - "בפקוד אותם",
- 18 ואם נאמר ש"תשא" הוא לשון מנין, אינו מובן: למה נכפל ענין המנין ב' פעמים? - ולכן מפרש רש"י
- 19 "כי תשא, לשון קבלה".
- 20 אבל, אם נאמר שהפירוש ד"תשא" (לשון קבלה) הוא "כשתקבל" - אינו מובן סדר הענינים בכתוב:
- 21 "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו גו'" - שהרי הנתינה ("ונתנו") צריכה
- 22 להיות לפני הקבלה ("תשא")? - ולכן מפרש רש"י "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם כו'".
- 23 ג. ובפירוש זה - "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם כו'" - מבהיר רש"י ענין נוסף:
- 24 כאשר לומדים את הפסוק "כי תשא גו' ונתנו איש כופר נפשו גו'" באופן שטחי, יש מקום לפרש,
- 25 שכאשר מונים את בני-ישראל לגולגולתם, אזי צריך ליתן מחצית השקל, כדי שלא יהיה נגף בבני-ישראל.
- 26 וכפי שמצינו במפרשים⁶ בתירוצו הקושיא למה מנה דוד את בני-ישראל לגולגולתם (כפי שמביא רש"י
- 27 בהמשך הפסוק ממה "שמצינו בימי דוד")⁷, "וכי דוד לא קרא בימיו זאת הפרשה שגזרה שלא ימנע
- 28 לגולגולתם"⁸ - כיון שהיה סבור שפירוש הפסוק הוא "כשתמנע לגולגולתם אחר כך יתנו איש כופר
- 29 נפשו".
- 30 ולכאורה יש להביא הוכחה לפירוש זה ממה שכתוב "ונתנו איש כופר נפשו" - שהרי ענין של "כופר",
- 31 כפרה, הוא בגלל ענין בלתי-רצוי, ועכצ"ל, שזהו בכדי לכפר על זה שהמנין היה לגולגולתם.
- 32 [ומה שמצינו במדרשי חז"ל⁸ ש"כופר נפשו" הוא ענין הכפרה על חטא העגל - הרי זה באופן הלימוד
- 33 על-דרך הדרש, אבל לא בפשוטו של מקרא, ש"ונתנו איש כופר נפשו" בא בהמשך ל"כי תשא גו'",
- 34 שמשמעותו שאין זה חובה אלא רשות, ועכצ"ל, שלא מדובר כאן אודות הכפרה על חטא העגל (שבודאי

(5) מ, יג, וראה שם, כ.

(6) לבוש האורה.

(7) שמואל-ב כד.

(8) ירושלמי שקלים פ"ב ה"ג. תנחומא פרשתנו יו"ד.

(1) ריש פרשתנו (ל, יב).

(2) "כללים בדברי רש"י" הנדפס בכמה חומשים.

(3) פ"י הרא"ם.

(4) ראה תנחומא פרשתנו סוף אות ג ואילך.

1 אינה רשות אלא חובה), אלא פירוש הכתוב הוא שכאשר תרצה (רשות) למנות את בני-ישראל, הנה
2 כשתמנם לגולגלותם, יתנו אחר כך כופר נפשו, לכפר על המנין לגולגלותם].

3 אבל רש"י אינו מפרש כן, כי, לשון הכתוב הוא "ונתנו איש כופר נפשו לה" בפקוד אותם", היינו,
4 שהמנין עצמו הוא על-ידי נתינת מחצית השקל, ולא שנתינת מחצית השקל באה לכפר על המנין שנעשה
5 לגולגלותם.

6 ולכן מפרש רש"י: "כשתחפון לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגולגלות, אלא יתנו כל
7 אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם", וכפי שהכתוב ממשיך לפרש טעם הדבר: "ולא
8 יהיה בהם נגף", "שהמנין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד". וזהו גם הפירוש
9 ד"כופר נפשו" - כפי שמפרש רש"י בסיום הענין: "לכפר על נפשותיכם", "שלא תנגפו על-ידי מנין".

10 ועל-פי-זה יובן גם מה שרש"י כותב כל זה בהמשך אחד, באותו דבור-המתחיל - אף שלכאורה היה
11 לו לכתוב תחילה "תשא לשון קבלה כו'", ואחר כך לפרש "אל תמנם לגולגלות כו'" בד"ה בפני עצמו
12 - כי, כיון ש"תשא" אינו לשון מנין (שהרי ענין המנין נתפרש בהמשך הכתוב: "בפקוד אותם"), אלא
13 "לשון קבלה", ולא קבלת סכום מנינם (לאחרי המנין), אלא "כשתחפון לקבל סכום מנינם כו'" (שהרי
14 רק לאחר-יזה נאמר "ונתנו גו' בפקוד אותם"), אזי בהכרח לפרש שהמנין אינו לגולגלותם - "אל תמנם
15 לגולגלות, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם".

16 ד. ועל-פי המדובר כמה פעמים שבפירוש רש"י יש גם ענינים מופלאים כו' - הנה גם כאן רואים
17 שעל-ידי פירוש רש"י זה מתורצת סתירה בין שתי מימרות בגמרא:

18 במסכת ברכות¹⁰ מסופר שכיון שדוד התבטא כלפי הקב"ה באופן בלתי-רצוי, "אמר ליה הקב"ה ..
19 הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תינזקות של בית רבן יודעים אותו, דכתיב כי תשא את ראש בני ישראל
20 לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו וגו', מיד ויעמוד שטן על ישראל¹¹, וכתיב¹² ויסת את דוד בהם לאמר
21 לך מנה את ישראל".

22 ובמסכת יומא¹³ שנינו: "אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב¹⁴ ויפקדם בבזק (לשון
23 שברי חרסים, נטל כל אחד ואחד חרס והשליך לפניו ומנו החרסים). מתקיף לה רב אשי, ממאי דהאי
24 בזק לישנא דמיבזק הוא, ודילמא שמא דמתא הוא, כדכתיב¹⁵ וימצאו אדוני בזק, אלא מהכא, וישמע¹⁶
25 שאול את העם ויפקדם בטלאים" (צום לקחת כל אחד טלה מצאן המלך .. ונמנו הטלאים).

26 ולכאורה אינו מובן¹⁷:

27 מהו הטעם שבמסכת יומא למדים האיסור למנות את ישראל ממה שכתוב בשאול "ויפקדם בבזק" או
28 "ויפקדם בטלאים", ולא ממה שכתוב "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו גו'",
29 כמו במסכת ברכות - בה בשעה שהלימוד מהפסוק "כי תשא גו'" הוא "דברי תורה", ואם-כן הרי זה איסור
30 מן התורה (ולא רק מדברי קבלה, כמו הפסוקים "ויפקדם בבזק" או "ויפקדם בטלאים"), והוא "דבר
31 שאפילו תינזקות של בית רבן יודעים אותו" (מה-שאיין-כן הפסוקים שבדברי קבלה, ובפרט הפסוק "ויפקדם
32 בבזק", שעל זה הקשה רב אשי "ממאי דהאי בזק לישנא דמיבזק הוא, ודילמא שמא דמתא הוא")?

33 ועוד ועיקר: מה שכתוב בשאול "ויפקדם בבזק" או "ויפקדם בטלאים" - הרי אין זה חידוש שנתיחדש
34 בבית דינו של שאול, שאין זה מחייב את בית דינו של דוד שיכולים לסבור באופן אחר (כפי שמצינו
35 שהיו חלוקים ביניהם כו'¹⁸), אלא הנהגת שאול באופן כזה היתה בגלל מה שכתוב "כי תשא את ראש
36 בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו גו'", ואם-כן, למה למדים האיסור מהנהגת שאול, ולא
37 מהפסוק "כי תשא גו' ונתנו איש כופר נפשו" עצמו!?

(15) ס' שופטים א, ה.

(16) שמואל-א טז, ד.

(17) ראה חדא"ג מהרש"א יומא שם. באר שבע תמיד כח, א.

(18) ראה עירובין נג, סע"א. סנהדרין יט, ב. הובא בתוד"ה

יוסי - חגיגה טז, א.

(9) פרשתנו ל, טו.

(10) סב, ב.

(11) דברי הימים-א כא, א.

(12) שמואל-ב כד, א.

(13) כב, ב (ובפרש"י).

(14) שמואל-א יא, ח.

- 1 וכן יש לדייק בשולחן-ערוך של רבינו הזקן, שכתב בסימן קנ"ו¹⁹: "אסור למנות את ישראל כו'", ובמ"מ
 2 לשם (שאף שלא ידוע אם נכתבו על-ידי רבינו הזקן בעצמו, או על-ידי אחיו כו', הרי בודאי נכתבו על-ידי
 3 בר-סמכא²⁰) מצויין ל"פ"ב דיומא ד' כ"ב ע"ב, רמב"ם פ"ד מה' תמידין ה"ד, מ"א, רש"י שמואל א
 4 סט"ו ד"כ²¹, ולא צויין למסכת ברכות שבה הובא הפסוק "כי תשא גו"²².
 5 [כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א אמר, שיפסיק כאן, כדי שבינתיים יוכלו לחשוב על תירוץ].

* * *

- 6 ה. יש מתרצים²³, שיש חילוק בין מנין כל ישראל למנין חלק מישראל, והיינו, שהפסוק "כי תשא
 7 גו'" קאי במנין של כל בני-ישראל דוקא, ולכן לא הובא פסוק זה במסכת יומא, ששם מדובר גם אודות
 8 מנין של חלק מבני-ישראל, ועל זה מביאה הגמרא ראייה מהמנין דשאל שבו נימנו רק חלק מבני-ישראל.
 9 אבל, הרי גם אצל דוד לא נימנו כל ישראל, אלא רק יוצאי צבא, ואף-על-פי-כן, הובא על זה במסכת
 10 ברכות הפסוק "כי תשא גו'", וגם רש"י בפירושו על הפסוק מביא "כמו שמצינו בימי דוד".
 11 ובהכרח לומר כדברי המפרשים²⁴ שמחלקים בין דבר מצוה לדבר הרשות:
 12 במסכת יומא מפורש להדיא "אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה", ועל זה הובאו הפסוקים
 13 "ויפקדם בבזק" ו"ויפקדם בטלאים", שמנינים אלו היו לצורך המלחמה - "לדבר מצוה"; ולכן לא הובא
 14 שם הפסוק "כי תשא גו'", שקאי במנין שאינו דבר מצוה אלא רשות, כמשמעות לשון הכתוב "כי תשא"
 15 (כנ"ל סעיף ג), וכפי שמדייק רש"י: "כשתחפוץ .. לדעת כמה הם", והיינו, שזהו דבר הרשות שתלוי
 16 ברצונו של משה.
 17 ובאופן כזה היה גם המנין בימי דוד (שמזכיר רש"י בהמשך פירושו), שעל זה מביאה הגמרא בברכות
 18 את הפסוק "כי תשא גו'" - שמנין זה לא היה לצורך מצוה, כדמוכח מזה שיואב התווכח עם דוד וטען
 19 שאין צורך למנות את בני-ישראל, ועכצ"ל שמנין זה היה באופן של רשות.
 20 ו. אמנם, חילוק הנ"ל בין מנין לדבר מצוה למנין של רשות, מתרץ רק את הסתירה שבין מסכת
 21 ברכות למסכת יומא, אבל עדיין יוקשה בנוגע לשולחן-ערוך של רבינו הזקן:
 22 בנוגע לדבר מצוה - האיסור למנות את ישראל הוא רק מדברי קבלה (כנ"ל), ואילו במנין של רשות,
 23 שעל זה קאי הפסוק "כי תשא גו'", האיסור הוא מן התורה (ואין כאן המקום לבאר פרטי החילוקים בין
 24 איסור מדברי קבלה לאיסור מן התורה²⁵). ואם כן, כאשר רבינו הזקן כותב ש"אסור למנות את ישראל
 25 .. אפילו לדבר מצוה", היה לו להוסיף שמנין של רשות חמור יותר, שאיסורו מן התורה?
 26 בשלמא בנוגע להרמב"ם²⁶ שכתב ש"אסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר, שנאמר ויפקדם
 27 בטלאים" - הרי [נוסף לכך שהדגשת החילוק בין איסור דרבנן לאיסור מן התורה מתאים יותר לדברי
 28 האחרונים שדרכם לפרט יותר, מה-שאינ-כן הרמב"ם אין דרכו בכך, הנה] הרמב"ם כותב דין זה בהלכות
 29 תמידין ומוספין²⁶ בנוגע למנין בשביל הפייסות, שזהו דבר מצוה; אבל רבינו הזקן כותב דין זה בסימן
 30 קנ"ו ששם מדובר אודות כללות הנהגת האדם, ואם כן, היה לו להוסיף גם בנוגע למנין של רשות,
 31 שאיסורו מן התורה, מהפסוק "כי תשא גו"?"
 32 ויש לומר, שבשולחן-ערוך, דרך ההלכה, נקט רבינו הזקן (לא על-פי פשוטו של מקרא שנתנית מחצית
 33 השקל היתה כדי "שלא תנגפו על ידי מנין", אלא) לפי דרך הדרוש שנתנית מחצית השקל היתה "כופר
 34 נפשו" כדי לכפר על חטא העגל (כנ"ל סעיף ג), ועל-פי-זה, אין מכאן ראייה שאסור למנות את ישראל.

(24) עיין יעקב ועץ יוסף לע"י יומא שם.

(19) סט"ו.

(25) ראה אנציק' תלמודית (כרך ז) ערך דברי קבלה (ע' קו

(20) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 24 הערה 28.

ואילך). וש"נ.

(21) ראה מכתב ועש"ק פ' כי תשא שנה זו (אג"ק חכ"ג ס"ע

(26) הל' תמידין ומוספין שם.

שמג) בהערה.

(23) עין זוכר (להחיד"א) מע' מ אות כד. שפת אמת יומא שם.

ז. אך עדיין צריך להבין:

בתחילת חומש הפקודים צוה הקב"ה את משה למנות את בני-ישראל - מנין "לדבר מצוה", ורש"י²⁷ מפרש שהמנין היה "על ידי שקלים בקע לגולגולת", ונמצא, שגם מן התורה אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, ואם כן, למה לא הובאה ראייה בשולחן-ערוך רבינו הזקן מחומש הפקודים?

ויש לומר:

מחומש הפקודים אין להוכיח שאסור למנות את ישראל אלא על-ידי דבר אחר - שהרי לא נתפרש בקרא שהמנין היה על-ידי שקלים, ואדרבה: "הרבה מן המפרשים .. אמרו שמספר זה היה בלא שקלים"²⁸, ואם כן, ההוכחה היחידה שאסור למנות את ישראל אלא על-ידי דבר אחר היא - ממה שכתוב בשאול "ויפקדם בטלאים", כביומא.

ויתירה מזה: גם מה שכתב רש"י שהמנין דחומש הפקודים היה "על ידי שקלים בקע לגולגולת" - הרי זה בגלל שכן הוא על-פי הלכה, ש"אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב .. ויפקדם בטלאים", ולא בגלל שמוכרח הדבר בפשוטו של מקרא.

ולמעשה, שגם לפי פירוש רש"י שהמנין דחומש הפקודים היה "על ידי שקלים בקע לגולגולת", אין זה נעשה דין מן התורה, וכפי מצינו כמה ענינים שהיו בימי משה שנחשבים כחייב מדרבנן, וכמו קריאת התורה, ש"משה רבינו תיקן להם לישראל כו"²⁹, ואף-על-פי-כן, אין זה חייב מן התורה, אלא מדרבנן, ועל-דרך-זה בנוגע למנין בני-ישראל, שגם אם בימי משה היה המנין על-ידי שקלים, אין איסור מן התורה למנות את ישראל לדבר מצוה, אלא רק מדברי קבלה.

ח. אמנם, על-פי האמור לעיל שמדובר כאן אודות מנין בני-ישראל שתלוי ברצונו של משה, כלשון רש"י "כשתחפוץ .. לדעת כמה הם" - אינו מובן:

כיצד יתכן שמשוה רבינו, רועה נאמן, "רעיה מהימנא", יחפוץ למנות את בני-ישראל, בה בשעה שענין המנין כשלעצמו כרוך עם סכנה של נגף³⁰, שלכן צריכים לחפש עצה ש"לא יהיה נגף"?!

והביאור בזה:

על הפסוק³¹ "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", מפרש רש"י: "אף-על-פי שמנאן .. (בפרשת ויגש³²) חזר ומנאן .. להודיע חיבתן כו'". וכמבואר בזה³³, שענין המנין מדגיש את החשיבות של כל אחד מישראל ללא חילוק בין גדול במעלה לאיש פשוט, שכולם נימנים בשוה.

ומזה מובן גם בנוגע למשה רבינו - שיחפוץ למנות את בני-ישראל כדי לעורר ולגלות את חיבתן לפני המקום.

ועל זה אמר לו הקב"ה: "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגולגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם", וכאשר המנין יהיה באופן כזה, אזי "לא יהיה בהם נגף גו'".

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) דבור-המתחיל כי תשא גו'³⁴.

* * *

(31) ר"פ שמות.

(32) מו, ח ואילך.

(33) ראה גם תורת מנחם - התוועדות חמ"ב ע' 116. ורש"י.

(34) המאמר - שהי' מיוסד על מאמר ד"ה זה בביכל שהגיע לאחרונה מן השב"י, ובו נתבאר מעלת מצות הצדקה - לא הגיע לידיו לע"ע (החז"ל).

(27) ר"פ במדבר (א, ב).

(28) כלי יקר עה"פ.

(29) רמב"ם הל' תפלה רפ"ב.

(30) בזכרון אחרים, שנתבאר, שהסכנה שע"י ענין המנין היא - ע"ד מארז"ל (ברכות נה, רע"א) "שלשה דברים מזכירים עוונותיו של אדם .. עיון תפלה", כיון שע"ז "מפשפשים למעלה במעשיו כו'" (פרש"י שם).

- 1 י. איתא בגמרא³⁵: "אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם, במה תרום קרן ישראל, אמר לו, בכי
- 2 תשא" (קח מהם כופר לצדקה).
- 3 ולכאורה תמוה ביותר:
- 4 משה רבינו הוא רעיא מהימנא, ו"אוהב ישראל היה"³⁶, ועד שמסר נפשו עבור צאן מרעיתו - לא רק
- 5 עבור צדיקים, אלא אפילו עבור חוטאי העגל - באמרו³⁷ "אם תשא חטאתם (הרי טוב כו') ואם אין מחני
- 6 נא גו'".
- 7 ואם כן, כיצד יתכן שמשה רבינו יבוא ויטעון להקב"ה: "במה תרום קרן ישראל"?!
- 8 וגם צריך להבין מענה הקב"ה ש"אמר לו בכי תשא", "קח מהם כופר לצדקה" - מהי מעלתה של
- 9 מצות הצדקה בנוגע להרמת קרן ישראל?
- 10 יא. ונקודת הביאור בזה - שדוקא בגלל שמשה רבינו היה רעיא מהימנא ואוהב ישראל, הנה כיון
- 11 שלאחרי חטא העגל היו בני-ישראל במעמד ומצב ירוד, לכן, לא הסתפק משה רבינו בכך שעל-ידי מסירת
- 12 נפשו פעל אצל הקב"ה ענין הסליחה, אלא רצה לפעול עליו גדול יותר אצל בני-ישראל - ש"תרום קרנם
- 13 של ישראל".
- 14 וכן הוא גם בנוגע לדורות הבאים - שגם אותם ראה משה רבינו, ורצה לפעול גם בהם ש"תרום
- 15 קרנם".
- 16 ולדוגמא:
- 17 ישנם כאלו שלא מבינים מה רוצים מהם: הוא מתפלל ולומד חת"ת, וכאשר עורכים "מגבית" משתתף
- 18 גם הוא ונותן כפי נדבת לבו, ובמילא, "שישו בני מעי"...
- 19 די בכך - טוען הוא - שבהיותו ברוסיא היה צריך להתייגר כו'; אבל עכשיו, בהיותו בברוקלין
- 20 שבאמריקא, יכול הוא לנוח, לישן ביום השבת קודש אחר חצות, לשנות "דזשוס", ולקרוא את העיתון,
- 21 כדי לדעת מה קורה בוואשינגטון ובשאר מדינות, ולהיראות יהודי מכוון - להקפיד שזקנו יהיה מסורק,
- 22 ושהעניבה תהיה במקומה... וכיוצא בזה בשאר ענינים שלא היתה להם תפיסת מקום בהיותו ברוסיא,
- 23 בנעוועל או בבעשענאָוויטש ששם היה חסר לפעמים גם עבור אוכל נפש!...
- 24 הוא נמצא ב"בוץ" של אמעריקא ("אין דער אמעריקאנער בלאָטע"), וכטבע הבוץ - הולכים ושוקעים
- 25 בו יותר ויותר...
- 26 - וכידוע הסיפור שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר³⁸, אודות שני אחים, שאחד מהם היה
- 27 מחסידי רבינו הזקן, והיה עני, והשני לא היה חסיד, והיה עשיר, וכאשר נפגשו, אמר החסיד לאחיו
- 28 העשיר: יש חיה כזו שכל התענוג שלה הוא בהיותה מונחת ושקועה בטינופת, וגם כאשר היא שקועה
- 29 בטינופת עד צוארה, הנה דאגתה היחידה היא: מדוע אינה שקועה בטינופת גם מעל לראשה ("איבערן
- 30 קאַפּ")! ... וסיים, ש"חיה" זו נקראת "עשיר"... כדברי הגמרא³⁹: "לית דעתיר מחזירא"...
- 31 וכאשר מנסים להסביר לו שאין זה מעמד ומצב הרצוי כו' - אינו מבין מה רוצים ממנו: למה עליו
- 32 לצאת מעורו ("אַרויסשפּרינגען פון די הויט")!...
- 33 וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁰ אודות ה"מרתף" בקרעמענטשוק, שכאשר נמצאים משך זמן בחשכת
- 34 המרתף ומתרגלים לחושך, שוב לא מרגישים שזה חושך, ועד שמדמים שזהו אור!...
- 35 וכאשר מדברים עמו אודות ביאת המשיח, "אני מאמין בביאת המשיח" - חושב לעצמו: מה הוא
- 36 צריך את כל ה"טראָבל" הזה?! ... עכשיו טוב לו, יש לו "גור טיים"... ומי יודע מה יהיה כשמשיח יבוא
- 37 - משיח עלול לצוות עליו "לשכוח על עצמו" לרגע, ולקיים מצוה בהידור...

התוועדות ח"ד ע' 185.

(39) שבת קנה, ב.

(40) ראה גם אג"ק שלו ח"א ע' תפב. סה"ש תש"א ע' 140.

תש"ב ע' 81. תש"ד ס"ע 125. וראה תורת מנחם שם ע' 191.

(35) ב"ב י"ד, ב (ובפרש"י).

(36) מנחות סה, סע"א ואילך.

(37) פרשתנו לב, לב (ובפרש"י).

(38) ראה סה"ש תש"ב ע' 21. וראה גם תורת מנחם -

1 [ובדוגמת טענת דור המדבר⁴¹, שלא רצו להכנס לארץ, כיון שבמדבר היו להם כל צרכיהם מן המוכן,
2 ויכולים לישב וללמוד תורה במנוחה, ואם כן, למה להם להיכנס לארץ שבה יצטרכו להתעסק בעניני
3 פרנסה באופן ש"בזעת אפך תאכל לחם"⁴²].

4 אלא מאי, "שכינתא בגלותא"⁴³ - אזי יאמר תהלים!...

5 וכמו כן כשאומרים לו שצריך לעסוק בהפצת המעיינות חוצה - טוען שענין זה יכול להיעשות על-ידי
6 אחר, שהרי "הרבה שלוחים למקום", ואין זה הענין שלו...

7 [וכידוע הסיפור⁴⁴ אודות המלמד שקרא את המכתב כו', ולא היה נוגע לו הדבר, כיון שהמדובר היה
8 אודות אביו של משהו אחר, ולא שלו].

9 וגם לאחר שדובר מאה פעמים - אין זה מועיל (וכנראה הרי זה בגלל חסרונו של המדבר כו').

10 וכיון שמשה רבינו רואה את המעמד ומצב לאמיתתו,

11 - שהרי אף שנקרא בשם "פתי"⁴⁵, אי אפשר לרמות אותו, ועל-אחת-כמה-וכמה שאי אפשר לרמות
12 את הקב"ה⁴⁶, ובכל אופן, אין זה משנה את המציאות... -

13 אומר משה רבינו להקב"ה: "רבנו-של-עולם, במה תרום קרן ישראל" שבדור זה? ! - וכי זוהי תכלית
14 הכוונה ד"דירה בתחתונים", שישבו בברוקלין שבאמעריקא, "גן עדן" שבעולם הזה, יטפחו את זקנם,
15 ויקפידו על מקומה המדויק של העניבה? ...!

16 יב. ועל זה השיב הקב"ה למשה - "בכי תשא":

17 "כי תשא" - הוא ציווי למשה רבינו, אשר, ביחד עם זה שהיה בתכלית החכמה, ועד למדריגת חכמה
18 דאצילות (כמבואר בחסידות⁴⁷), הנה עליו נאמר⁴⁸ "פתי יאמין לכל דבר" (כדאיתא במדרש⁴⁹), והיה
19 בתכלית הביטול - ביטול במציאות, כמו שכתוב⁴⁹ "ונחנו מה", ולכן היה "עניו מכל האדם אשר על פני
20 האדמה"⁵⁰ (ובפרט לגבי דרא דעקבתא דמשיחא, בראותו את גודל המסירות נפש שלהם כו'⁵¹), וכפי
21 שמבאר רבינו הזקן (בדבור-המתחיל ויספו ענוים בה' שמחה⁵²) הדיוק ד"עניו מכל האדם" שקאי גם על
22 "נכרי" (אף ש"ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה"⁵³).

23 ולכן, הנה דוקא משה רבינו יכול לפעול אצל בני-ישראל ענין הביטול, שעל-ידי-זה "תרום קרן
24 ישראל".

25 וזהו גם ענין הצדקה - "קח מהם כופר לצדקה" - שאין זה ענין של פריעת חוב, שהרי אינו חייב לו
26 מאומה כו', וגם לא ענין של מתנה בגלל ש"עביד נייחא לנפשיה"⁵⁴; מדובר אודות עני ש"לית ליה
27 מגרמיה כלום"⁵⁵, והוא מצדו מרגיש שצריך ליתן לו צדקה - שזהו מצד ענין הביטול כו', ולכן, הרי זה
28 פועל ש"תרום קרן ישראל".

29 יג. וההוראה מזה:

30 ובהקדמה - שלאחרי שהקב"ה השיב למשה על שאלתו "במה תרום קרן ישראל", "בכי תשא", "קח
31 מהם כופר לצדקה", הרי זה נעשה ענין מוחלט שאין בו מקום לטעות, וכמו "טעה בדבר משנה (שבזה

(41) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 279. וש"נ.

(42) בראשית ג, יט.

(43) ראה זהר ח"א כו, ב. ח"ב ב, ב. ח"ג עה, ב. ועוד. וראה מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי.

(44) ראה בארוכה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 165. וש"נ.

(45) שמור רפ"ג.

(46) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ג ס"ע 233. וש"נ.

(47) ראה לקו"ת מסעי צא, סע"ד ואל"ך. נצבים מט, ב.

ובכ"מ.

(48) משלי יד, טו.

(49) בשלח טז, דח.

(50) בהעלותך יב, ג.

(51) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 41 בשוה"ג.

וש"נ.

(52) מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' נא.

(53) פרשתנו לג, טז.

(54) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.

(55) ראה תניא אגה"ק ס"י. ובכ"מ.

- 1 נכללים גם "מימרות האמוראים" וגם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים [ו]הפוסקים כמו הטור
2 והשולחן-ערוך כו" (56) חזור"57, ועד שזהו ענין שידוע גם לתינוקות של בית רבן.
3 ובנדון-דידן, הרי זו הוראה שצריך להוסיף ולהרבות בנתינת הצדקה, ומתוך ביטול כו'.
4 והרי זוהי המעלה המיוחדת שיש באמריקא⁵⁸ - שאף-על-פי שמונחים ושקועים בענין הפרנסה ראשו
5 ורובו (לא רק באופן ד"יגיע כפי"59), וגם למעלה מהראש ("איבערן קאפ"), הרי לאידך גיסא, ישנה
6 היכולת ליתן צדקה בריבוי ובהרחבה (אלא, שנתינת הצדקה צריכה להיות מתוך תנועה של ביטול כו',
7 כנ"ל).
8 ולהעיר, שאף-על-פי שגם בלאו הכי פוסקת התורה ש"לא ידח ממנו נדח"60, מכל-מקום, רצונם של
9 רבותינו נשיאנו לפעול שיהיה זה בדרכי נועם, ומתוך הרחבה כו'. ולכן יש להוסיף ולהרבות בענין
10 הצדקה, שעל-ידי-זה פועלים ש"תרום קרן ישראל", ועד להרמת קרן ישראל בנוגע לענין הגאולה.

* * *

- 11 יד. בסיום פרשתנו, על הפסוק "והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו", מפרש רש"י:
12 "וכשבא לדבר אתו נוטלו מעל פניו". ובפסוק שלפני זה⁶¹, "ודיבר אל בני ישראל", מפרש רש"י: "וראו
13 קרני ההוד בפניו, וכשהוא מסתלק מהם" - אזי "והשיב משה את המסוה גו".
14 ואינו מובן: מה מוסיף רש"י בפירושו על המפורש בקרא - "ובבוא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר את
15 המסוה גו" ויצא ודיבר אל בני ישראל גו' וראו בני ישראל את פני משה גו' והשיב משה את המסוה גו'
16 עד בואו לדבר אתו"?!

- 17 טו. ויובן בהקדים הביאור בפשטות הכתובים - דלכאורה אינו מובן:
18 (א) הפסוק "וראו בני-ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה את המסוה על פניו עד
19 בואו לדבר אתו" - מיותר לגמרי לכאורה⁶², שהרי כבר נאמר לפני זה⁶³ "וירא אהרן וכל בני-ישראל את
20 משה והנה קרן עור פניו", ולכן "ויתן על פניו מסוה"⁶⁴, "ובבוא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר את
21 המסוה"⁶¹; ומה ניתוסף בפסוק האחרון שעדיין לא נאמר לפני זה?!

- 22 לכאורה היה אפשר לומר שפרשה זו מדברת אודות זמנים שונים: בחלק הראשון מדובר אודות מאורע
23 חד-פעמי שהיה ביום ירידת משה מהר סיני - "ויהי"⁶⁵ בדת משה .. מן ההר .. קרן עור פניו .. ויראו
24 מגשת אליו ויקרא אליהם משה .. וידבר משה אליהם .. ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה";
25 ובחלק השני מדובר אודות סדר ההנהגה שנקבע למשך כל הזמן - "ובבוא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר
26 את המסוה .. ודיבר אל בני ישראל .. וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה
27 את המסוה .. עד בואו לדבר אתו".

- 28 אבל באמת אי אפשר לומר כן, שהרי בפסוק "וידבר משה אליהם"⁶⁶ - בחלק הראשון - מפרש רש"י
29 "ולשון הוה הוא כל הענין", היינו, ש"כל הענין" מדבר אודות סדר ההנהגה באופן קבוע (ולא שהחלק
30 הראשון מדבר רק אודות ענין חד-פעמי שהיה ביום ירידת משה מהר סיני). ואם כן, נשאלת השאלה
31 הנ"ל: מדוע נכפל הענין בפסוק האחרון?

- 32 (ב) בנוגע לחלוקת הפסוקים - שהיא בדיוק, כמובן ממאמר רז"ל⁶⁷ "כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן
33 לא פסקינן ליה" - אינו מובן: כיון שכאשר משה "יצא ודיבר אל בני ישראל את אשר יצווה"⁶¹ "יצא
34 בלא מסוה" (כפירוש רש"י⁶⁴), היה מתאים לכאורה לסיים את הענין - "וראו בני ישראל את פני משה

לאדה"ז פ"ד סה"ג.

(61) שם, לד.

(62) ראה גם אוה"ח כאן.

(63) שם, ל.

(64) שם, לג.

(56) ראה ה' ת"ת לאדה"ז רפ"ב. וש"נ.

(57) כתובות פד, ב. וש"נ.

(58) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ט ס"ע 64. וש"נ.

(59) ראה תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 212 הערה 208.

וש"נ.

(60) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספל"ט. ה' ת"ת

כי קרן גו' - באותו פסוק, ולמה נאמר "ויצא ודיבר אל בני-ישראל את אשר יצווה" בפסוק בפני עצמו, ¹
 "וראו בני-ישראל את פני משה כי קרן גו'" בפסוק בפני עצמו? ²

(ג) לכאורה יש סתירה בכתוב: בתחילה נאמר "ובבוא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר את המסוה עד ³
 צאתו", שמשמעותו, שבצאתו היה המסוה על פניו; ומיד לאחר זה נאמר "ויצא ודיבר אל בני ישראל .. ⁴
 וראו בני ישראל את פני משה כי קרן גו'", היינו, ש"בצאתו יצא בלא מסוה" (כפירוש רש"י⁶⁸)! ⁵
 טז. ויש לומר הביאור בזה: ⁶

הכרחו של רש"י לפרש ש"לשון הוה כל הענין" (ולא רק מהפסוק "ובבוא משה גו'") הוא מפשטות ⁷
 הכתובים: ⁸

בהמשך הכתוב נאמר⁶⁹ "ויצום את כל אשר דיבר ה' אתו בהר סיני", וכיון שברדתו מהר סיני לא ⁹
 לימד משה את כל עניני התורה, שהרי כמה וכמה ענינים נאמרו במשך כל הזמן שלאחרי זה, עכצ"ל, ¹⁰
 שלא מדובר כאן רק אודות זמן רדתו מהר סיני, אלא גם בנוגע לכל משך הזמן שלאחרי זה - "לשון ¹¹
 הוה כל הענין", היינו, שכך היה הסדר במשך כל הזמן, ש"אחר שלמד לזקנים חוזר ומלמד הפרשה או ¹²
 ההלכה לישראל"⁷⁰, וכפי שממשיך: "תנו רבנן כיצד סדר המשנה וכו'". ¹³

יז. וממשיך רש"י לבאר את סדר הדברים: "ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה"⁶⁴, ש"לכבוד ¹⁴
 קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל (שהרי ¹⁵
 רק כאשר "ויכל משה מדבר אתם" אזי "ויתן על פניו מסוה", אבל כשדיבר אתם היה בלא מסוה), ובשעה ¹⁶
 שהמקום נדבר עמו עד צאתו" (כהמשך הכתוב⁶¹ "ובבוא משה לפני ה' לדבר אתו יסיר את המסוה עד ¹⁷
 צאתו"). ¹⁸

וממשיך רש"י, "ובצאתו - יצא בלא מסוה ודיבר אל בני ישראל וראו קרני ההוד בפניו": ¹⁹
 אף-על-פי שמשמעות לשון הכתוב "יסיר את המסוה עד צאתו" היא שבצאתו יצא עם מסוה, ²⁰
 מכל-מקום, מה שכתוב "ויצא (ותו"מ) ודיבר אל בני ישראל" ("וראו קרני ההוד בפניו" מבלי שיצטרך ²¹
 להסיר את המסוה), הרי זה באופן ש"בצאתו יצא בלא מסוה". ²²

ועכצ"ל ש"עד צאתו" ו"ויצא" הם ב' אופני יציאה: (א) "עד צאתו" - לאהלו (ואז יצא עם מסוה), ²³
 (ב) "ויצא (לא לאהלו, אלא תומ") ודיבר אל בני ישראל" (ואז יצא בלא מסוה), והיינו, שלאחרי שמשה ²⁴
 שמע דיבורו של הקב"ה, הנה לפעמים היה מלמד לבני-ישראל תיכף ומיד, ואז היה יוצא בלא מסוה; ²⁵
 ולפעמים היה חוזר תחילה לאהלו (ורק אחר-כך היה מלמד לבני-ישראל), ואז היה יוצא עם מסוה. ²⁶

יח. וממשיך רש"י, "וכשהוא מסתלק מהם (אזי) והשיב משה את המסוה על פניו גו'": ²⁷
 כיון שהתיבות "וראו בני ישראל את פני משה כי קרן גו'" הם בפסוק בפני עצמו (ולא באותו פסוק ²⁸
 שבו נאמר "ויצא ודיבר אל בני ישראל"), עכצ"ל, שפסוק זה בא ללמדנו, שגם לאחר שהיה משה מדבר ²⁹
 עם ישראל (וראו קרני ההוד בפניו בשעת הדיבור), הוסיפו "וראו בני-ישראל את פני משה כי קרן עור ³⁰
 פני משה", ונהנו מזיו פניו, כיון שלא השיב את המסוה מיד כשגמר לדבר עמהם, ורק "כשהוא מסתלק ³¹
 מהם" (לאחרי משך זמן ששהה עמהם לאחר שסיים לדבר) אזי "והשיב משה את המסוה על פניו". ³²

וההסברה בזה - דלכאורה, כיון שראו קרני ההוד בפניו בשעה שדיבר עמהם, מהו הצורך ומהי ³³
 התועלת בכך שיראו את פניו עוד איזה משך זמן (קודם שיתסלק מהם) - כי, בשעה שדיבר עמהם הוצרכו ³⁴
 להיות במעמד ומצב של מסירה ונתינה מוחלטת לשמיעת הדברים, ובמילא לא היו יכולים ליהנות מראיית ³⁵
 פניו, ולכן היה צורך בזמן מיוחד - לאחר גמר הדיבור עד שנסתלק מהם - שיהיה מוקדם כולו לראיית ³⁶
 פניו⁷¹. ³⁷

(69) שם, לב.

(70) פרש"י עה"פ.

(71) לשלימות הענין - ראה גם שיחת ש"פ ויקהל ס"ב (תורת
 מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 304 ואילך).

(65) שם, כט ואילך.

(66) שם, לא.

(67) תענית כז, ב. וש"נ.

(68) ראה גם משכיל לדוד כאן.

- 1 יט. ומסיים רש"י, "עד בואו לדבר אתו, וכשבא לדבר אתו נוטלו מעל פניו":
 2 בפירוש "עד בואו לדבר אתו" - יש לומר בב' אופנים: (א) עד בואו אל הענין (על-דרך לשון חז"ל⁷²:
 3 "כשבא לאותו מעשה") - אל הדיבור, שרק אז היה מסיר את המסוה, כדי שלא יהיה הפסק בינו ובין
 4 הדיבור, (ב) עד בואו כפשוטו, שהוא ענין שינוי המקום, שכבר אז היה מסיר את המסוה, עוד לפני
 5 שהגיע אל הדיבור עצמו.
- 6 וזהו שמפרש רש"י: "כשבא לדבר אתו", היינו, שכאשר רק בא (ממקום למקום) כדי לדבר אתו, עוד
 7 לפני שהגיע אל הדיבור, היה כבר מסיר את המסוה.
- 8 והיינו, שהסרת המסוה "בשעה שהיה מדבר עם ישראל ובשעה שהמקום נדבר עמו" היתה באותו אופן
 9 - מדה כנגד מדה⁷³ - לא רק בעת הדיבור עצמו, אלא גם במשך זמן נוסף.
- 10 כ. ובדרך אגב - יש בענין זה לימוד בנוגע להלכה:
 11 אמרו רז"ל⁷⁴: "כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר (מרירות מחמת אימה)
 12 כו", והיינו, שבשעה שלומד מרבו צריך להיות מסור ונתון כל כולו לשמיעת תורת רבו, ולולי זאת אינו
 13 יכול להיות כלי קיבול כדבעי. וכיון שבשעת מעשה צריך להיות מונח לגמרי בתורת רבו, הרי מובן, שאי
 14 אפשר שבאותה שעה תהיה לו הנאה מדבר נוסף, אפילו לא מראיית פני רבו.
- 15 ולאידיך גיסא, הרי ידוע⁷⁵ שראיית פני הרב מועילה להבנה והשגה כו', וכפי ש"אמר רבי האי
 16 דמחדנא מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדנא טפי, דכתיב⁷⁶ והיו
 17 עיניך רואות את מוריך"⁷⁷.
- 18 אך על-פי המבואר לעיל מובן כיצד שני הענינים אינם סותרים זה את זה, כי, בשעת שמיעת דברי
 19 תורה מפי רבו אסור להיות שום ענין צדדי, אפילו הנאה מראיית פני הרב, אלא ביטול בתכלית לקבל
 20 דברי רבו, ורק בגמר הדיבור יכול - וצריך - להיות ראיית פני הרב; וכנ"ל גבי משה רבינו, שלאחרי
 21 גמר דיבורו לבני-ישראל, היה מקדיש זמן מסויים לשהות עמם בלא מסוה, כדי שיוכלו לראות וליהנות
 22 מזיו פניו.
- 23 ונמצא, שעיקר הענין והתועלת שבראיית פני הרב היא (לא בשעת הלימוד, בהיותו מסור ונתון
 24 לשמיעת דברי הרב, ולכן אינו מקדיש שימת-לב מיוחדת לראיית פני הרב, אלא) תיכף לאחר הלימוד
 25 דוקא.
- 26 כא. ועל-פי האמור שראיית קרני הוד פניו של משה היתה רק לאחר גמר שמיעת דברי משה - יש
 27 לתרץ תמיהה נוספת:
 28 איתא בגמרא⁷⁸: "כל המסתכל בג' דברים עיניו כהות", ואחד מהם - "בנשיא, דכתיב⁷⁹ ונתתה מהודך
 29 עליו". ואינו מובן: הרי מפורש בקרא שבני-ישראל ראו את פני משה?!
- 30 לכאורה אפשר לחלק בין ראייה להסתכלות, שהאיסור הוא רק על הסתכלות, מה-שאינ-כן ראייה סתם.
 31 וכדמוכח מ"קשת", שזהו אחד מג' הדברים שהמסתכל בהם עיניו כהות⁷⁸, שהאיסור הוא רק להסתכל
 32 בקשת, באופן של עיון והתבוננות⁸⁰, מה-שאינ-כן בנוגע לראיה סתם⁸¹, הרי אדרבה: חכמים תיקנו ברכה
 33 מיוחדת על ראיית הקשת, אלא ש"אסור להסתכל בו ביותר"⁸².
- 34 אבל, בפשטות הכתובים, ראייה והסתכלות הם ענין אחד, כדמוכח מפירוש רש"י על הפסוק⁸³ "ויראו
 35 את אלקי ישראל", "נסתכלו והציצו כו'", "ויחזו את האלקים"⁸⁴, "היו מסתכלין בו כו'".

(72) חגיגה טז, א.

(73) פינחס כז, כ.

(80) ראה לקו"ש חל"ה ע' 80 הערה 32. וש"נ.

(81) ראה גם עיון יעקב שם.

(82) שו"ע או"ח סרכ"ט ס"א.

(83) משפטים כד, יו"ד.

(84) שם, יא.

(72) מכילתא ר"פ יתרו. ועוד.

(73) פרש"י נח ז, יא. יא, ז. ועוד.

(74) שבת ל, ב (ובפרש"י). וש"נ.

(75) ראה ירושלמי ביצה פ"ה ה"ב. הובא בלקו"ש חל"ד ע' 269. ועוד.

(76) ישע"י ל, כ.

(77) עירובין יג, ב.

- 1 [ולכאורה נקט כן גם להלכה בסידור אדמו"ר הזקן:
- 2 בסדר קידוש לבנה כותב רבינו הזקן: "ויביט בלבנה פעם אחת קודם הברכה, וכשיתחיל לברך לא
- 3 יראה בה כלל".
- 4 ומקור הדברים הוא בדברי השל"ה⁸⁵, שמביא מדברי המקובלים⁸⁶ (אבל רבינו הזקן כותב זאת בסידורו
- 5 השוה לכל נפש) ש"אסור להסתכל בלבנה". וטעם הדבר - בגלל השייכות של קידוש לבנה לשכינה,
- 6 כדאיתא בגמרא⁸⁷ "כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה". ועל-דרך איסור ההסתכלות
- 7 בקשת, משום "דכתיב⁸⁸ כמראה הקשת .. הוא מראה דמות כבוד ה'".⁷⁸
- 8 [ולהעיר, שגבי קשת הלשון בשולחן-ערוך⁸² הוא ש"אסור להסתכל בו ביותר", ומשמע, שמותר להביט
- 9 בה כל הזמן (ולא רק "פעם אחת"), ורק הסתכלות אסורה; ואילו בקידוש לבנה כותב אדמו"ר הזה ש"לא
- 10 יראה בה כלל". ויש לבאר טעם הדבר - לפי שמצינו דיעה⁸⁹ גבי קידוש לבנה שתולה עיניו בה כל זמן
- 11 אמירת סדר קידוש לבנה, וכן משמע מלשון המחבר בשולחן-ערוך⁹⁰. ולכן גם גבי קשת כתב המחבר
- 12 שלא "להסתכל בו ביותר", כי ראייה בעלמא לא רק מותר אלא שצריך לעשות כן (כמו בקידוש לבנה).
- 13 אבל אדמו"ר הזקן פסק בסידורו שמספיק להביט פעם אחת קודם הברכה, ולכן כתב שאחרי שהביט פעם
- 14 אחת "לא יראה בה כלל".]
- 15 ובנוגע לעניננו: אף-על-פי שלשון השל"ה הוא "אסור להסתכל בלבנה", מכל-מקום כתב רבינו הזקן
- 16 ש"לא יראה בה כלל" (ומותר רק להביט בה פעם אחת, כי בלאו הכי אי אפשר לברך עליה), ומזה מוכח
- 17 שראיה והסתכלות הם ענין אחד.
- 18 כב. ויש לומר הביאור בזה:
- 19 נתבאר לעיל (סעיף י"ז) שבני-ישראל למדו תורה ממשה רבינו באופן של מסירה ונתינה מוחלטת,
- 20 עד כדי כך, שבשעת הלימוד לא היו יכולים אפילו ליהנות מזיו פניו (ובשביל זה היה צורך בזמן מיוחד
- 21 לאחרי הלימוד).
- 22 ונמצא, שבשעת הלימוד נתבטלו בני-ישראל ממציותם לגמרי ונתאחדו עם משה רבינו (ותורתו),
- 23 כך, שכל המציות שלהם היתה המציות של משה רבינו.
- 24 ומובן, שבמעמד ומצב כזה אין איסור להסתכל על הנשיא, כיון שכל המציות שלו אינה אלא
- 25 מציאותו של הנשיא - חלק ממנו; והאיסור להסתכל בנשיא (וכן בכהנים⁷⁸) הוא רק כאשר לא היתה
- 26 הכנה לזה על-ידי לימוד תורתו באופן של ביטול המציות לגמרי.
- 27 וההוראה מזה - שלימוד התורה צריך להיות באופן של מסירה ונתינה בתכלית הביטול, עד
- 28 שהמציות שלו נעשית מציאות תורנית, ועל-ידי-זה נעשים גם עניני הרשות שבחלקו בעולם באופן ש"כל
- 29 מעשיך יהיו לשם שמים"⁹¹ ו"בכל דרכיך דעהו"⁹², על-ידי העבודה דאתכפא ואתהפכא כו'⁹³.



(90) א"ח סתכ"ו ס"ב. וראה כף החיים שם סקל"ד. וש"נ.	(85) עג, א. עד, א.
(91) אבות פ"ב מ"ב.	(86) בשם רבינו מאיר הלוי - בס' אוצר הכבוד לר"ה דף כא,
(92) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. שו"ע אדה"ז	הובא בס' שושן סודות.
סקנ"ו ס"ב.	(87) סנהדרין מב, א.
(93) חסר הסיום (המו"ל).	(88) יחזקאל א, כח.
	(89) לבוש ואל"י רבה רסתכ"ו.

לקוטי שיחות פרשת תשא כרך טז

א.

דברי רש"י על "הין", והקושי עליהם

- 1 בציווי שבפרשתנו¹ על עשיית שמן המשחה, לאחר
- 2 פירוט כל מיני הבשמים שנדרשו לצורך שמן המשחה
- 3 מפני שיש להם "ריח טוב וטעם"², נאמר בפסוק³ "ושמן
- 4 זית – הין". רש"י מצטט את המילה הין, ומפרש: "י"ב
- 5 לוגין, ונחלקו בו חכמי ישראל. רבי מאיר אומר: בו
- 6 שלקו את העקרין (=את עיקר הצמחים), אמר לו רבי
- 7 יהודה: והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראום
- 8 במים שלא יבלעו את השמן, ואחר-כך הציף עליהם
- 9 השמן עד שקלט הריח וקפחו לשמן מעל העקרין".
- 10 וצריך להבין: דרכו של רש"י היא לייחד "דיבור
- 11 המתחיל" נפרד לכל ענין, כאשר הוא מסביר שני ענינים
- 12 שונים על אותה מילה⁴. מדוע, איפוא, הוא מצרף כאן
- 13 את שני הענינים השונים – (א) ענין הכמות של השמן
- 14 "י"ב לוגין", (ב) אופן ההכנה של שמן המשחה (ש"בו
- 15 שלקו..." או "הציף עליהם השמן...") – באותו "דיבור
- 16 המתחיל"? ובמיוחד קשה הדבר, מפני שרש"י:
- 17 (1) כותב "ונחלקו בו..." – בוא"ו החיבור. (2) מדגיש
- 18 "בו" – בהין השמן, ולא ש"בו שלקו" שהוא הסבר
- 19 ל"ועשית", אשר בפסוק שאחר-כך.

ב.

קשיים ודיוקים נוספים בלשון רש"י

- 20 ישנם עוד מספר קשיים המתעוררים מדיוקים
- 21 בלשון רש"י:
- 22 (א) לפני שמציין רש"י את שתי הדיעות של רבי

מאיר ורבי יהודה, הוא מקדים ואומר: "ונחלקו בו
חכמי ישראל". בהקדמה זו בכלל, כמדובר מספר
פעמים, מתכוון רש"י להדגיש ששני הפירושים
שקולים ושווים בקרבם לדרך הפשט, כי ללא הקדמה
זו היה נראה שהפירוש הראשון המובא על-ידי רש"י
הוא "הראשון" בקרבנו לדרך הפשט.

אך לא מובן, מדוע מדגיש רש"י "ונחלקו בו חכמי
ישראל", ואינו אומר "ונחלקו בו רבותינו" וכדומה,
כבמקומות אחרים? וכי דבר זה בא לשלול את חכמי
האומות?

(ב) לשם מה מציין רש"י גם את שמותיהם של רבי
מאיר ורבי יהודה? כאמור פעמים רבות, מציין רש"י
את שם האומר רק כאשר על-ידי-זה נוסף הסבר
לפירושו?

(ג) דיוק זה נעשה קשה יותר, מפני שבתלמוד
הבבלי⁵ מובאת הגירסא, שרבי יהודה אומר "שולקים
בו את העקרין" ורבי יוסי אומר "שורין" את העקרין
במים ומציף עליו שמן וקולט את הריח וקפחו", ואילו
רש"י בוחר את גירסת התלמוד הירושלמי⁷, שרבי מאיר
אומר "בו שלקו את העקרין" ורבי יהודה אומר
"שראום" במים⁸...?

ג.

התשובה שניתן להשיב, לכאורה, על השאלה
הראשונה, והקושי עליה

- 44 לכאורה, על השאלה המובאת לעיל (סעיף א') ניתן
- 45 היה להשיב בפשטות: לאחר שאומר רש"י שהיו

סיפק" בדברי ר"י (כ"א בתני ר"י בי רבי אילעי שלאח"ז). (ב) בירושלמי
הגירסא: "שולקן" הי' במים" (ג) ל' רש"י "הציף עליהם השמן עד
שקלט הריח וקפחו כו" הוא ע"ד הלשון שבבבלי.
אבל גם עפ"ז צריך ביאור למה נקט רש"י הגירסא דאינה גירסא
הנפוצה בהש"ס שלפנינו ובשני מקומות.
(8) אלא שבירושלמי איתא "שולקן הי' במים", כנ"ל בהערה הקודמת.
(9) במלבי"ם כאן כ' (דהרמב"ם ס"ל) דר' יהודה שבירושלמי ור' יוסי
הם ב' דיעות – לר' יהודה שלקו העקרין במים והשמן למעלה [וגם
בבבלי – כונתו ששלקו במים ושמן ע"ג] ור' יוסי ס"ל דלאחר שקלטו
המים את הריח העביר את העקרין ונתן השמן על המים לחדר – אבל
בפרש"י בש"ס (כריתות שם, סע"א. וכ"מ מפירש"י הוריות שם ד"ה
ומציף) מפורש דגם לדעת ר' יוסי "קנחו משה לשמן מעל העקרין".

(1) ל, כב ואילך.

(2) ל' רש"י (שם, כג) – לענין "וקנמן בשם".

ולהעיר שרש"י כותב גם "טעם" וכן לקמן בפירוש "מרקחת" –
ועיין לקו"ט ס"פ נשא. ואכ"מ.

(3) שם, כד.

(4) ראה לדוגמא פרשתנו ל, יג.

(5) הוריות יא, ב. כריתות ה, סע"א.

(6) בכריתות שם: ושלקום. אבל ברש"י (וכן בשטמ"ק) שם גריס
"ושראן".

(7) שקלים פ"ו ה"א. סוטה פ"ח ה"ג.

ולכאורה משמע דמצא גירסא כזו בבבלי* (וראה רמב"ן כאן),
שהרי: (א) בירושלמי אין התיבות "אל" והלא לסוך את העקרין אינו

* ועפ"ז צ"ל שגם אח"כ גריס "אל" ר"מ וכי נס אחד נעשה כו". וכן בברייתא שהובאה ותיקף לאח"ז "ושמן המשחה כו" הרבה נסים נעשה בו כו' כמה יורה בולענת
כמה עקרין בולעין כמה האור שורף כו" גריס ר"מ – ובפרט את"ל דרש"י ס"ל, דלשיטת ר"י ויהיה רק שריי' במים, ולא שלוק ע"ג אש (כבשורה"ג הבא). וראה לקמן
הערה 10.

(*) ברמב"ן כאן, שגם לדעת ר"י "אין השריי' שיהיו במים לבדן אבל נתנו כו' ונתנו על אש כו", ומביא רא' מדברי ר"י שבירושלמי, עיי"ש (וראה רמב"ם הל' כלי
המקדש פ"א ה"ב) – אבל בפרש"י כאן לא נזכר כלל שגם לדעת ר"י שלקו כו'.

30 אך לפי פירוש רש"י אי אפשר להסביר כך, כי
31 רש"י איננו מזכיר כאן, ואפילו ברמז שלפי שיטת רבי
32 מאיר נעשה כאן נס.
33 יתר על כן: מדברי רש"י מאוחר יותר, על הפסוק¹¹
34 "שמן... לדורותיכם", האומר "מכאן למדו רבותינו
35 שכולו קיים לעתיד לבוא", נראה, שלצורך הבנת
36 הפסוקים עד הפסוק "לדורותיכם" אין צורך בחידוש
37 זה, שבשמן המשחה נעשה נס.
38 הכרחי אפוא לומר, שרש"י סובר שלפי שיטת רבי
39 מאיר אין קיימת מלכתחילה שאלת רבי יהודה "והלא
40 לסוך..." ואם כך, לא מובן: (א) לכאורה, זוהי שאלה
41 קשה בהבנת פשט הדברים? ואדרבה: לפי דרך הלימוד
42 בגמרא ניתן להשיב, כדלעיל: "וכי נס אחד נעשה..."
43 ואילו בדרך הפשט אין אפילו רמז לכך? (ב) מצד שני:
44 אם רש"י סובר, שהתשובה לקושי זה פשוטה כל כך,
45 עד שאין הוא מזכירה כלל, מדוע הוא מצטט את
46 הקושי בפירושו?

ה.

לשיטת רבי מאיר - שמן המשחה הוא עקרין
שנימוחו, לשיטת רבי יהודה - שמן ממש
47 ההסבר לכך הוא:
48 לפי שיטת רבי מאיר, ששלקו את העקרין בשמן,
49 אין קיימת לשיטת רש"י שהיא דרך הפשט, לא קיימת
50 השאלה: "והלא לסוך את העקרין אינו סיפק", שהרי,
51 אין זה משנה אם על-ידי שליכת העקרין נבלע בהם
52 השמן, כי הוא סובר, ששמן המשחה לא היה מוכרח
53 להיות שמן בפני עצמו, אלא ביחד עם העקרין שנעשו
54 שמנים ונוזלים על-ידי שליכתם בשמן. אמנם, הוא
55 נקרא שמן המשחה, ומשתמשים לגביו בביטויים
56 "ויצקת" "והזית"¹², מפני שבישלו את העקרין באופן
57 של "שולקן", שהוא יותר מבישול, ומובן שהם לא
58 נראו כעקרין, אלא, כלשון רש"י¹³, "נימוחין" כנוזל.

1 רק י"ב לוגין של שמן, מתעורר הקושי: כמות זו של
2 שמן היא קטנה ביחס לבשמים הרבים שהשתמשו בהם
3 עם השמן, וכיצד ייתכן, אפוא, שעדיין יישאר לאחר
4 זאת שמן בשביל "משחת קודש" ובכמות גדולה כל
5 כך, אשר "ומשחת בו את אהל מועד..."? לפיכך
6 מוכרח רש"י להביא מיד בהמשך דבריו את הדעות
7 לגבי אופן עשיית שמן המשחה.
8 אך לא מובן: קושי זה מתורץ רק לפי דעת רבי
9 יהודה, ש"שראום במים שלא יבלעו את השמן", אך
10 לפי דעת רבי מאיר נשאר הקושי, כפי שמביא רש"י
11 מיד את שאלת רבי יהודה: "והלא לסוך את העקרין
12 אינו סיפק?"
13 ומכאן, לתמיהה גדולה יותר על פירוש רש"י:
14 רש"י מצטט את שיטת רבי מאיר, ש"בו שלקו את
15 העקרין", ומיד את שאלת רבי יהודה עליו: "והלא
16 לסוך את העקרין אינו סיפק", אך אינו מביא שום
17 תירוץ לשאלת רבי יהודה? שהרי, בודאי אין בכונת
18 רש"י לומר ששיטת רבי מאיר אינה מתקבלת, שאם כך,
19 הוא לא היה מצטט אותה כלל.
20 יתר-על-כן תמוה: בהקדמה "ונחלקו בו חכמי
21 ישראל", מדגיש רש"י, כדלעיל ששתי הדעות שקולות
22 לפי פשוטו של מקרא, ולא ששיטת רבי מאיר נפרכת
23 על-ידי שאלת רבי יהודה.
ד.
לפי פירוש רש"י אין לומר לשיטת רבי מאיר
שנעשה נס
24 בתלמוד הבבלי¹⁰ אכן מובא, שרבי יהודה ענה
25 לרבי יוסי על קושי זה: "וכי נס אחד נעשה בשמן
26 המשחה והלא תחלתו י"ב לוגין וממנו היה נמשח
27 משכן וכליו אהרן ובניו.. וכולו קיים לעתיד לבוא...".
28 כלומר, בעשיית השמן נעשה נס והשמן לא נספג
29 בעקרין.

שם. ובפ"מ שם ד"ה חדא. אבל ראה שירי קרבן שם. פ"מ שם ד"ה
שולקן). ואכ"מ.
(11) שם, לא.
(12) תצוה כט, ז. שם כט, כא.
(13) פסחים (לט, א) ד"ה שלוקין. וראה בכורות מה, א: ששלקו כו'
— ומדלא פרש"י מאומה מוכח דס"ל שפי' ככ"מ בש"ס ולא כבמשנה
שבסדר זרעים (מעשרות פ"א מ"ה — לדעת מוסף הערוך). ולהעיר
מברה"צ (שבסידור) ספ"ז (ובמ"מ שם).

(10) שם. ואף שבירושלמי לא הובא בפירוש שר"מ ס"ל דמעשה נסים
הי' בו — הרי מביא שם* בהמשך לפלוגתת ר"פ ור"י: "תני ר"י בי רבי
אילעי אומר שמן המשחה שעשה משה במדבר מעשה נסים נעשה בו
מתחלה.. י"ב לוגין כו' אם לסוך בו את העצים לא הי' מספיק עאכ"כ
שהאור בולע והעצים בולעין והיורה בולעת וממנו נמשחו וכו'" —
דמפשות לשונו ("שהאור בולע והעצים בולעין והיורה בולעת") משמע
דבא לתרץ השיטה (כדעת ר"מ) דבו שלקו את העקרין** (וכמ"ש בפני
משה לירושלמי הוריות פ"ג ה"ב. וראה מראה הפנים לירושלמי סוטה

(* הובא גם בתנ"כ צו ח, י. ירושלמי הוריות פ"ג ה"ב. ויק"ר פ"י, ח. בהוריות וכריתות שם בשניני לשון.
(** אבל לפי גירסת הירושלמי "שולקו ר' במים" — ר"ל דאתי כר", כי גם לאחר שילוק במים בולע שמן (וראה מלבי"ם וה"ל 2). והוי נס דכולו קיים.

קודש יהיה" איננו מושלם כל-כך, כשמן בפני עצמו, אלא מעורב בעקרין.

לעומת זאת, לפי שיטת רבי יהודה, שיש לעשות זאת באמצעות "שראום במים... ואחר כך הציף עליהם השמן עד... וקפחו..." הרי עשיית השמן באופן של "הציף וקפחו" אינה השלימות של "מרקחת" ("דבר המעורב בחבירו"), כי קליטת הריח בשמן איננה על ידי בישול השמן ביחד עם העקרין. אך התוצאה של הפעולה היא בשלימות: מתקבל "שמן משחת קודש יהיה" – שמן אמיתי (ובפני עצמו).

מפשט הפסוקים אין הוכחה המכריעה בין שתי הדעות, בין הענין של "ועשית... מרקחת..." לבין הענין של "שמן... יהיה", ולפיכך מקדים רש"י ואומר לפני ציטוט המחלוקת: "ונחלקו בו...", כדי להדגיש שבדרך פשוטו של מקרא שקולות שתי הדעות זו לזו.

ז.

הדעות של רבי מאיר ורבי יהודה משקפות שתי דעות באופן קיום המצוות

בכך ניתן להסביר גם את דיוק לשונו של רש"י: "נחלקו בו חכמי ישראל", כי שתי הדעות של רבי מאיר ורבי יהודה על אופן עשיית השמן המשחה, משקפות אופנים שונים בגישת היהודי לקיום המצוות, כמו במצווה של ועשית שמן..., ולפיכך זוהי מחלוקת של "חכמי ישראל":

האם העיקר הוא שיא השלימות בהווה, למרות שעל-ידי כך תיפגם השלימות בעתיד, או העיקר הוא השלימות של התוצאה (ולתמיד), אפילו כאשר לשם כך נפגמת שלימות העשייה בהווה¹⁶.

וכך גם בענינו: בציווי של הקדוש-ברוך-הוא "לא פירש מה דינו" של פרטי אופני עשיית השמן¹⁷, אלא באופן כללי "ועשית... מרקחת... שמן משחת קודש יהיה", ולפיכך תלוי הדבר בשיטת חכמי ישראל באופן קיום המצוות.

רבי מאיר סובר, שכאשר הוצרכו ישראל להכין את השמן, הם התחשבו בעיקר בשלימות של עשיית השמן

אך רבי יהודה אינו מקבל זאת, כי לדעתו שמן המשחה חייב להיות כשמו – שמן, ולא עקרין שנימוחו, אשר הפכו לנוזל שומני מפני ששלקום בשמן. לפיכך הוא סובר ש"שראום במים... וקפחו לשמן מעל העקרין".

זוהי הסיבה לכך שרש"י מצטט את שאלת רבי יהודה על שיטת רבי מאיר, ומדייק לומר "והלא לסוך את העקרין אינו סיפק", למרות שגם לשיטת רבי מאיר אין "סכין" את העקרין בשמן אלא הוא נבלע במ ואינו ניכר כלל, והקושי של רבי יהודה היה צריך להיות על העיקר: כיצד הוא נקרא "שמן" כדלעיל: מפני שהמילה "לסוך" מדגישה שהדבר שבו סכים הוא טפל ובטל לחלוטין לגבי הדבר שאותו סכין (בעקרין), וברור שהתערובת אינה יכולה להיקרא על שם הדבר הטפל (השמן).

ו.

שני השלבים בשמן משחת הקודש

הטעם למחלוקת בין רבי מאיר לרבי יהודה הוא: נאמר בפסוק¹⁴ "ועשית אותו שמן משחת קודש, רקח מרקחת מעשה רוקח, שמן משחת קודש יהיה". כלומר, ישנם שני שלבים: א) בשעת מעשה – "ועשית אותו (את שמן הזית)... רקח מרקחת מעשה רוקח", עשיית השמן באופן של מרקחת וכו', כפי שמפרש רש"י: "וכל דבר המעורב בחבירו עד שזה קופח מזה או ריח או טעם קרוי מרקחת". ב) לאחר העשיה – צריך להיות "שמן משחת קודש יהיה" (תמיד).

ההבדל בין רבי מאיר לרבי יהודה קיים בנושא זה – איזה משני הפרטים הוא העיקרי והמודגש: לפי שיטת רבי מאיר ("בו שלקו") העיקר הוא עשיית שמן באופן של מרקחת: הדרך הטובה ביותר לעירוב שני דברים ("דבר המעורב בחבירו") הוא על ידי בישולם יחדיו¹⁵. לכן סובר רבי מאיר שכדי לקיים את הציווי "ועשית אותו... מרקחת..." בשיא השלימות יש לעשות זאת באופן של "בו שלקו את העקרין".

אם כי התוצאה היא, שהפרט של "שמן משחת

באם עיי"א א"א יהי' לו להתענות ביו"כ שלאחריו. וראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 73 ואילך.

(17) ועפ"ז יומתק ל' המחלוקת "בו שלקו כו'", "שראום במים כו'" – בסגנון של סיפור (ולא פליגי איך הי' הציווי) – כי לא הי' ציווי מפורט בהעשי, ותלוי ברעת חכמי ישראל, ככפנים.

(14) פסוק כה.

(15) להעיר ממש"נ בקטורת (פרשתנו ל, לה) "רוקח מעשה רוקח ממולח גוי" ופרש"י שם.

(16) מעין זה – השקו"ט זריזין מקדימין למצות וברוב עם הדרת מלך מאי עדיף (ראה שד"ח כללים מע' ז' כלל ג'). וראה שד"ח אסיפת דינים מע' יו"כ סי' א' סק"י – השקו"ט אם מותר (וצריך) להתענות בצום גדלי,

לכאורה, השוואתו של השוכר לשומר שכר על ידי רבי יהודה איננה מובנת: שומר שכר חייב על גניבה ואבידה מפני שהוא מקבל שכר על השמירה. כלומר, המפקיד משלם לו שכר כדי ששמירתו על החפץ תהיה מעולה יותר, והוא ישמור עליו אף מגניבה ואבידה. ואילו הרשות שנותן המשכיר לשוכר להשתמש בשור איננה לצורך השמירה, אלא למען השכר שהוא מקבל עבור השימוש, ומדוע תחול על השוכר חובת שמירה מעולה, כשל שומר שכר, בעוד אשר הוא איננו מקבל שכר עבור השמירה?

ט.

גם מחלוקת זו תלויה במחלוקת הכללית לגבי ההכרעה בין ההווה לעתיד

ההסבר לכך הוא: המחלוקת בין רבי מאיר לרבי יהודה תלויה במחלוקת הכללית ביניהם לגבי ההכרעה בין ההווה לעתיד²¹.

כאשר סוברים שהמשכיר מתחשב בעיקר ב"הווה", ברצונו להרוויח את הכסף על-ידי השכרת שורו ובאמצעות זאת גם יישמר השור, אז יסתפק המשכיר בכך שהשוכר ישמור על החפץ בשמירה רגילה של שומר חנם, ולא בשמירה מעולה כשל שומר שכר, השומר גם מפני דבר בלתי-רגיל העלול לקרות בעתיד, מפני שגם באמצעות שמירה כזאת נשמר החפץ בהווה, כרגיל. החשש שמא יקרה בעתיד ענין של גניבה ואבידה אינו מעכבו מהשכרת החפץ, ומהרווחת הכסף בהווה.

לפיכך, לשיטת רבי מאיר שה"הווה" מכריע על פני ה"עתיד", יוצא, שהשמירה שעליה הסתמך המשכיר היא השמירה הרגילה של שומר חנם.

לעומת זאת, לשיטת רבי יהודה, שה"עתיד" מכריע לגבי ה"הווה", הרי כל עוד אין המשכיר בטוח שהחפץ יישמר בשמירה מעולה, כך שגם בעתיד הוא יישאר שלם, הוא לא יוותר עליו, אפילו למען הכסף שהוא מרוויח בהווה.

וכיוון שהשוכר איננו שומר חנם העושה למפקיד

בהווה, שצריך להיות "ועשית אותו" כ"מרקחת...", ולכן "בו שלקו את העקריין...", גם אם על-ידי-זה נפגמת שלימות התוצאה בעתיד של "שמן משחת קודש יהיה", כיוון שהשמן לא יהיה ניכר בפני עצמו. לעומת זאת סובר רבי יהודה, שצריכה להיות בהווה הכנה לשלימות בעתיד. לפיכך אין הוא מקבל את הדעה ש"בו שלקו את העקריין", מפני שעל-ידי-זה נפגמה בעתיד השלימות של "שמן משחת קודש יהיה".

לכן אומר רבי יהודה, ש"שראום במים..." למרות שהשלימות של "ועשית אותו" ו"מרקחת" (ההווה) נפגמת, בכל זאת, התוצאה בעתיד היא שמן בשלימותו¹⁸.

ח.

המחלוקת בין רבי מאיר לרבי יהודה לגבי השוכר, והשאלה על רבי יהודה

לפי האמור לעיל מובן גם מדוע מציין רש"י את שמות חכמי ישראל, ומדוע בוחר רש"י בגירסא ש"רבי מאיר אומר בו שלקו... אמר לו רבי יהודה... שראום במים...", ולא את הגירסא לגבי רבי יהודה ורבי יוסי. זאת, מפני שקודם לכן ציטט רש"י מחלוקת בין רבי מאיר ורבי יהודה, אשר גם היא כרוכה באותן הגישות, וגם שם מקדים רש"י ואומר "נחלקו בו חכמי ישראל": לגבי דינו של השוכר, אומר רש"י בפרשת משפטים¹⁹: "ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם (אשר חייב רק במקרה של פשיעה) או כשומר שכר (שחייב לשלם גם על גניבה ואבידה). לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם. רבי מאיר אומר כשומר חנם, ורבי יהודה אומר כשומר שכר".

באופן פשוט, הטעמים לדעותיהם הם: רבי יהודה סובר שהשוכר הוא כשומר שכר מפני שהוא משתמש בשור, והוא מקבל, איפוא, שכר על שמירתו. אך רבי מאיר סובר, שהוא משלם על הנאתו, ויוצא, איפוא, שהוא אינו מקבל שכר, ולכן חלים עליו דיני שומר חנם²⁰.

התירוצים בגמ' שם ו, ב) – אבל שם, הרי הטעם (כפרשי" על אתר) שביום אידו יודה להעכו"ם ואך זהו כל האיסור לכ"ע.

ועוד להוסיף (וג"ז עיקר) – צער תלוי ברצון ורגש האדם (תענית חלום בשבת (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' רפח ס"ג וד), כיבוד אם דר"י (ירושלמי קדושין פ"א ה"ז. הובא בב"י יו"ד סו"ס ר"מ וכו'), וכיון ששמח לאח"ז – גם בהווה אינו צער.

(18) ובפרט בנדו"ד, אשר אף ששני צייונים הם "ועשית" "שמן גר' יהי" – (הרי 1) הראשון הוא הכנה להשני (ובפרט – בפשטות הענין), (2) הראשון הוא לשעתו והשני – לתמיד.

(19) כב, יד. מב"מ פ, ב. וש"נ.

ולהעיר, שלדעת רבה בר אבהו שם מוחלפת השיטה.

(20) ראה פרש"י ב"מ שם (ד"ה ר"י אומר וד"ה ר"מ אומר).

(21) במשנה ריש ע"ז: ר' יהודה אומר נפרעין מהן מפני שמיצר הוא לו א"ל אע"פ שמיצר הוא עכשיו שמת הוא לאחר זמן (וראה ב'.

28 האכילה והשפעתה: מטרת האכילה היא השביעה,
29 והיא הגורם לחיוב "וברכת" – דרושה כאן "אכילה
30 שיש בה שביעה ואיזו זו כביצה".

יא.

ההכרח בהבאת המחלוקת בכל שלושת המקומות

31 כבר דובר פעמים רבות על כך, שכאשר מוצאים
32 מחלוקת בין תנאים, או בין גדולי ישראל בכלל, לגבי
33 אותו עקרון במספר מקומות²⁷, הכרחי לומר שיש כאן
34 "וצריכא", בכל מקום יש חידוש בפני עצמו. כלומר,
35 בכל מקום בפני עצמו ייתכן להעלות את הסברא שהוא
36 שונה מהאחרים וכאן אין ליישם שיטות אלו, ולכן
37 חוזרים על המחלוקת בכל ענין בפני עצמו.

ובעניננו:

38 (א) עשיית שמן המשחה היא ציווי של הקדוש ברוך
39 הוא, אשר לגביו היה הווה ויהיה כאחד²⁸, והעתיד כבר
40 קיים בהווה.

41 במיוחד לפי ההדגשה ב"תוספתא"²⁹ – "שהימים
42 והשעות כחוט השערה לפני המקום", כפי שמפרש זאת
43 הרוג'צובי³⁰, שזהו "כנקודה", "חלק שאינו מתחלק".
44 אם כך, גם אם קיום הציווי תלוי ביהודים, הרי
45 כיוון שמדובר על קיום של הקדוש־ברוך־הוא, יש
46 לקיימו כפי שקיימים הדברים מצדו, כביכול, היה הווה
47 ויהיה כאחד³¹.

48 (ב) במקרה של שוכר אין וודאות שתתרחש בעתיד
49 גניבה או אבידה, במיוחד כאשר ישנה שמירה, לפחות
50 כשומר חנם. זהו רק חשש, שלא כבדוגמאות של "שמן
51 המשחה" ו"עד כמה מזמנין" שבהם ה"עתיד" הוא
52 ודאי, ולפיכך יש מקום לומר, שכאן יש להתחשב רק
53 בהווה.
54

י.

המחלוקת על אותו עקרון לגבי זימון על כזית או כביצה

4 כדי לחזק את ההסבר על השיטיות של רבי מאיר
5 ורבי יהודה, יצוטט כאן מקור נוסף שבו מוצאים
6 מחלוקת זו בין רבי מאיר לרבי יהודה: "עד כמה
7 מזמנין (רבי מאיר סובר:) עד כזית, ורבי יהודה אומר
8 עד כביצה"²³.

9 בגמרא מוסברת²⁴ מחלוקתם, ש"בקראי פליגי"
10 (=בהסבר הפסוק, הם חולקים) רבי מאיר סבר: ואכלת
11 – זו אכילה, ושבעת – זו שתיה, ואכילה בכזית, ורבי
12 יהודה סבר: ואכלת ושבעת, אכילה שיש בה שביעה,
13 ואיזו זו – כביצה".

14 אך ב"תוספות" שם נאמר²⁵, ש"הני קראי אסמכתא
15 בעלמא ניהו דמדאורייתא בעינן שביעה גמורה"
16 (=פסוק זה הוא רק אסמכתא כי מדאורייתא דרוש
17 שביעה גמורה), ולפיכך הכרחי לומר שצורת הדרשה
18 השונה של הפסוק על-ידי כל אחד מהם היה מצד
19 דרבנן, מפני מחלוקתם בשיטה:

20 לפי רבי מאיר, שמתחשבים ב"הווה", צריך לומר,
21 שכאשר ישנו ענין של אכילה, צריך להתחייב כבר
22 בהווה בזימון מדרבנן, וכיוון ששיעור אכילה הוא
23 כזית²⁶, יש לומר, כאסמכתא, ש"ואכלת" הוא ענין
24 בפני עצמו, וכבר בהווה, בשעת אכילה, ש"אכילה
25 בכזית" – חייבים בזימון.

26 לעומת זאת, לפי רבי יהודה יש להתחשב בעתיד,
27 וענין האכילה בהווה איננו מכריע, אלא תוצאות

(26 בל' ר"מ: "ואכילה בכזית". וכדמצינו בכ"מ.
(27 ולהעיר, שבנרד"י יש דיעה דמוחלפת השיטה בכל ג' המקומות
(בשמן המשחה – רק בדעת ר"י) – ראה לעיל בפנים ס"ב. הערה 19.
לקמן הערה 33.
(28 שער היחוד והאמונה פ"ז (פב, א) – ע"פ זח"ג (ברע"מ) רנז,
סע"ב.

(29 עדיות פ"א, יא.

(30 מהד"ת ע' 20. תרומות ע' 116. ועוד. ראה מפענ"צ פ"ג סט"ו.
(31 אבל לאידך אפ"ל, שמכיון שהשלימות שבעתיד (שמן בפ"ע) היא
בניגוד ובסתירה להשלימות שבהווה (מרוקחת), ה' אפ"ל שבנרד"י
מכריע ההווה שעל אתר – משא"כ בשוכר וזימון שההווה (שמירה רגילה
דש"ח, ושיעור אכילה דכזית) אינה בניגוד להעתיד (שמירה דש"ש,
ואכילה בכביצה).

(22 ולהעיר מב' האופנים ש"ל בחיובי השומרים: א) דבשעה
שפושע (ועד"ז גניבה ואבידה בשומר שוכר וכו') אזי חל החיוב לשלם,
ב) משעה שנסמך לו הפקדון נשתעבד ומתחייב להחזירו לו, אלא שגניבה
ואבידה ואונס הוי פטור לש"ח (ועד"ז אונס בש"ש וכו') – ראה בכ"ז
שו"ע אדה"א ז"א סתמ"ג (ק"א סק"ב). קצוה"ח סש"מ סק"ד.

ולהעיר מהאריכות בפרש"י ב"מ שם (בדעת ר"י): "דאי לא יהיב
שכר הוי שואל כו' השתא דיהיב לי' אגרא לא הוי שואל והוי ש"ש" –
כי לשיטת ר"י שהעתיד מכריע, שומר מתחייב (לא רק על שמירת החפץ
בהווה, אלא) "להחזיר לו בשלימות כשיגיע הזמן", אלא ששומר חנם
חסר עליו התורה ופטרותו מגניבה ואבידה וכו', משא"כ בשוכר.

(23 ברכות מה, א (במשנה). וש"נ.

(24 שם מט, ב. וש"נ.

(25 ד"ה רבי מאיר סבר.

מזמנין", אי אפשר היה להסיק לגבי המקרים האחרים, 9
מפני שכאן השאלה היא: מהי ההגדרה של האכילה 10
(שבפסוק זה)³², וניתן היה לומר שאין קשר עם 11
המחלוקת דלעיל³³ לגבי הכרעת ה"הווה" או 12
ה"עתיד". 13
לפיכך יש הכרח בציון דעותיהם של רבי מאיר ורבי 14
יהודה בכל שלושת המקומות. 15

(משיחת ש"פ תשא תשל"ה)

יתר-על-כן: אצל השוכר, הגניבה בעתיד 1
והשכירה בהווה הם שני דברים שונים שאין 2
ביניהם קשר, ומכאן אי אפשר היה להסיק לגבי 3
שמן המשחה ולגבי הזימון, שבהם העתיד הוא 4
התכלית והתוצאה של הפעולה בהווה, ואשר בהם 5
ייתכן לומר, שלדעת כולם יש להתחשב בעתיד גם 6
בהווה. 7
ג) אם היה הדבר מובא רק במקרה של "עד כמה 8

הוא רק כשיש כדי שביעה (וע"ד כל דחקון רבנן כעין דאורייתא כו').
(33) ולהעיר שלדעת ר' יוחנן (ברכות שם. ושי"ג) מוחלפת השיטה.

(32) ועוד: מכיון שבלא"ה אין כאן שביעה גמורה (שאו מחוייב מה"ת) אפ"ל שלכו"ע מחוייב רק על האכילה, או מכיון שמצינו שכל חיוב זימון מה"ת היא רק בשביעה גמורה, צ"ל שגם החיוב שמדוברן

המשך ביאור למסכת גיטין ליום חמישי עמ' א

נתינת המעות, אפילו אם נאמר שכוונתו היתה 'לי ולירשיו', מכל 26
מקום הרי זה גט לאחר מיתה ואינו, אלא בהכרח הגט חל מיד, 27
ונתינת המעות מיהא תנאה הוי ואפשר לקיימו אף לאחר מיתה. 28
ולכך קשה תיובתא דרב יהודה. 29
מתרצת הגמרא, אמר לך רב יהודה, הא מני רבי היא – ברייתות 30
אלו שמוכח מהם שהגירושין חלים מיד כדעת רבי נאמר, דאמר 31
רב הונא אמר רבי, כל האומר על מנת באומר מעבשיו דמי – האומר 32
שיחול דבר 'על מנת' שיתקיים התנאי, אין אמירתו מתפרשת שלא 33
יחול הדבר עד שיתקיים התנאי, אלא דבריו מתפרשים שיחול 34
'מעבשיו' על מנת שיתקיים התנאי אחר כך. ופליגי רבנן עליה – 35
וחולקים עליו חכמים וטוברים שאין הדבר חל אלא עם קיום 36
התנאי. ונאמר דאמר רבנן – ואני רב יהודה סובר כחכמים שאין 37
המעשה חל אלא עם קיום התנאי, ולכן אין הגט והקידושין חלים 38
אלא לאחר נתינת המעות. 39
מביאה הגמרא שיטה אחרת במחלוקת רבי ורבנן. ואמר רבי וירא, 40
כי הוין כבבל – כאשר הייתי בבבל, אמרנן – אמרתי שם האומר 41
רב הונא אמר רבי כל האומר על מנת באומר מעבשיו דמי, ופליגי 42
רבנן עליה – חכמים חולקים עליו בדבר זה. כי פליגי – כאשר 43
עליתי לארץ ישראל, אשכחתי – מצאתי לרבי אפי דיתבי וקאמר 44
משמיה דרב יוחנן שאין מחלוקת בדבר זה, אלא קבל – הן חכמים 45
והן רבי מודים באומר על מנת שהרי הוא באומר מעבשיו דמי. לא 46
נחלקו אלא באומר שיחול הדבר מיהו ולאחר מיתה, שלדעת 47
רבנן יש כאן ספק אם כוונתו שיחול מיד בתנאי שימות, או כוונתו 48
לחזור בו שלא יחול היום אלא לאחר מיתה, ולדעת רבי הוא ודאי 49
תנאי וחל מעבשיו. 50

בנישואין אלו שיחולו כבר מעתה, אימא מודה ליה רב יהודה לרב 1
הונא שחלו הקידושין מיד. לכך צריכא – צריך רב יהודה 2
להשמיענו שאף הקידושין אינם חלים עד נתינת המאנים וזו. 3
מקשה הגמרא על שיטת רב יהודה, מיתבי, שנינו בברייתא, אמר 4
לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאנים וזו, אף על פי שנקרע 5
הגט או שנאבד קודם נתינת המעות, הרי היא מגורשת. ואף 6
שמגורשת היא משעת נתינת הגט, עדיין לאחר לא תנשא עד שתתן 7
את המעות, משום שחוששין שמא לא תתן לעולם ונמצא הגט 8
בטל. וזה שלא כדברי רב יהודה הסובר שאין הגירושין חלים עד 9
נתינת המעות. 10
קושיא נוספת: ועוד מקשה הגמרא, תנא בברייתא אחרת, אמר 11
לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאנים וזו, ומת בלא בנים, 12
אם נתנה לו את המעות קודם שמת, הרי שקיימה את התנאי 13
וגרשה היא, ואינה זקוקה ליבם, אולם אם לא נתנה לו את המעות 14
ומת, כיון שלא נתקיים התנאי הרי היא אשתו בשעה שמת בלא 15
בנים וזקוקה ליבם – להנשא לאחיו מדין יבום. רבן שמעון בן 16
גמליאל אומר, עדיין יכולה היא לפטור עצמה מן היבום ולקיים את 17
הגט על ידי שהיא נותנת את המעות לאביו או לאחיו או לאחד מן 18
הקרובים. מדייקת הגמרא, עד כאן לא פליגי תנא קמא ורבן שמעון 19
בן גמליאל, אלא, דמר – תנא קמא סבר שבהתנתו עמה שתתן 20
מאנים וזו, נתכוין לי ולא ליורשי. ולכך אין הנתינה ליורשיו 21
מועלת, והגט בטל. ומר – רבי שמעון בן גמליאל סבר, שאינו 22
מקפיד על הנתינה דווקא לו, אלא לי ואפילו ליורשי, ולכך בנתינה 23
ליורשיו נתקיים התנאי והגט חל. ובולי עלמא – אולם כולם מודים 24
שכוונתו לגרשה משעת קבלת הגט, שהרי אם הגט חל רק בשעת 25

המשך ביאור למסכת גיטין ליום חמישי עמ' ב

את הדלת של הבית ונכנס, ואיתי שריצה הלה – הקונה, יבוא 9
וישול את מעותיו מהלשכה. ואמר רבא, שמתקנתו של הלל נשמע 10
שאלו בנידון משנתנו, האומר לאשתו הרי זה גיטך על מנת 11
שתתני לי מאנים וזו, ונתנה לו מדעתו, מגורשת. אולם אם נתנה לו 12
על פורחו, אינה מגורשת. שהרי מדאיצטריך ליה לחלל לתקוני 13
למוכר, שיוכל לפדות בנתינה בלשכה בעל פורחיה של הקונה, 14
דהויא לה נתינה על ידי כך ונגאל הבית, 15

שנינו במשנה 'הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאנים וזו הרי זו 1
מגורשת ותתן'. ומבררת הגמרא האם נתינה זו מועלת בעל כרחו. 2
תנן ה"ם בערבין (לא). דין תורה שיכול המוכר לגאול את ביתו מן 3
הקונה בתוך שנים עשר חודש. אולם בראשונה – בתחילה, הקונה 4
בית בעיר חומה היה נאמן מן המוכר ביום שמלאו שנים עשר חדש, 5
שלא יוכל המוכר להשיב לו את המעות, כדי שיהא הבית חלוט 6
לו לעולם. התקין הלל תקון שיהא מוכר הרוצה לגאול את ביתו 7
חולש [ו-זורק] את מעותיו ללשכה שהתקין לצורך כך, ויהא שובר 8

וגבורה (בחי' יצחק), ולכן בראשונה הזווג עם לאה - בחי' זווגו הלך אצלו, ואח"כ הזווג עם רחל בחי' הוא הולך אצל זווגו

יצחק שהוא בחי' גבורות⁸ הי' זיווגו - רבקה - הולך⁹ אצלו, אצל יצחק כמ"ש בלקוטי תורה¹⁰ פרשת תולדות. והיינו מה שכתוב בתורה ב' פעמים ויבאה¹¹ חסר, דחסר, ויבאה אל האדם¹², ויבאה יצחק האהלה¹³ כו' כמ"ש במסורה, כי רבקה אצל יצחק הוא בחי' ויבאה אל האדם.

ויעקב שהוא בחי' רחמים¹⁴ הנוטה לחסד¹⁵ דאברהם כידוע, אצלו הי' הוא הולך אצל זיווגו לרחל. ומ"מ מפני שתפארת כולל גבורה ג"כ כמו שאמר יעקב¹⁶ ופחד יצחק הי' לי, וכמו רחמים¹⁷ שהוא ר"ח גי' יצחק, מ"ס חסד, כמ"ש במאורי אור¹⁸. וקדים ר"ח למים, כי יעקב הי' סמוך ליצחק יותר מלאברהם, כי הי' בנו דיצחק ובן בנו דאברהם.

(8) יצחק בחי' גבורה, ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב עמוד תקפ, ובהנסמן במראי מקומות שם.

(9) ראה אור התורה פרשת בראשית עמוד 864 וז"ל: יצחק זווגו בא אצלו, ידוע שיש ב' אופנים ביחוד עליון, הא' שהתחתון עולה למעלה והוא ע"י התפלה מי יעלה בהר ה' ונק' שילוב אד' בה', הב' שהעליון יורד למטה והוא התורה שנמשך מלמעלה למטה, וזהו שיצחק קו השמאל בחי' עבודה זווגו בא אצלו בחי' מטה למעלה ע"ש. (10) וז"ל: ארו"ל (בראשית רבה פרשה סח, ג) יש מי שהולך אצל זווגו וכו' היינו רחל, והולכת לבן זווגה כמו רבקה אצל יצחק בבחי' דאתמר ויבאה אל האדם וכו', ולא אצל יעקב נק' זווגו בא אצלו ע"ש.

(11) ויבאה חסר. דהי' צ"ל ויבאה, וחסר אות יו"ד. (וע"ד מ"ש (בראשית כט, יג) "ויבאהו אל ביתו"). וראה גם לעיל סימן קעט. מ.

(12) בראשית ב, יט.

(13) שם כד, סז.

(14) יעקב בחי' רחמים, ראה לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב ואילך. (15) ראה פרי עץ חיים שער הלולב פרק א. ועיי' גם לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קלב וז"ל: יעקב מתייחס לאברהם ביחוד, שהוא לו לבן ואברהם לו לאב כמ"ש (בראשית כח, יג) אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק, שעל אברהם - חסד, אמר אביך, דיעקב - תפארת, ולא על יצחק גבורה, כי תפארת נוטה ומתייחס לחסד, כי פעולת התפארת הוא לרחם כמו פעולת החסד, וכתוב (ישעי' כט, כב) ליעקב אשר פדה את אברהם, ע"כ יעקב תפארת הנוטה ושייך לחסד. ראה גם לעיל סימן סב. עט. קטז. קכג. ר. ראה הערה 21.

(16) בראשית לא, מב.

(17) פירוש: תיבת "רחמים" הוא נוט' אותיות "רח" (208) בגימטריא יצחק - גבורות, ואותיות "מים" הוא חסד מרמז על אברהם, דיעקב בחי' רחמים ותפארת והוא מיוזג ושילוב של חסד וגבורה.

(18) וז"ל: רחמים בתפארת כולל בו חסד גבורה, ר"ח יצחק, מ"ס חסד.

בראשית כז, מ - ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבד והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך

רמא

ביאור, ד"רוצח" הוא מבחי' גבורות ודינים דקליפה - עשו, ו"נואף" הוא מבחי' חסדים דקליפה - ישמעאל

רוצח, הוא מבחי' גבורות ודינים דקליפה.

ונואף, הוא מבחי' חסדים דקליפה.

כי נואף הוא שאינו מסתפק באשתו בלבד, להמשיך בה טיפת זרע ולהוליד ממנה זרע אלא שמזנה גם עם נשים אחרות, שמשפיע בהם טיפות זרעו, ומוליד גם מהם ילדים. והיינו כמו ענין חסדים שענין חסדים הוא להשפיע ולהרבות, ימין מקרבת¹.

וההיפך מזה הוא רוצח שהוא היפך מהשפעה, ואדרבה הוא הורג אנשים שכבר נולדו, והוא ענין גבורות, שטבע הגבורות למעט, שמאל דוחה.

והוא קליפתו² ישמעאל ועשו.

ישמעאל הוא חסד דקליפה, ועשו הוא גבורה

דקליפה.

ובני ישמעאל לא רצו לקבל התורה³ מפני שכתוב בה⁴ לא תנאף, כי הוא ישמעאל רוצה בניאוף להשפיע ולהרבות.

ובני עשו לא רצו לקבל התורה מפני שכתוב בה⁵ לא תרצח, כי עשו רוצה ברציחה, להרוג ולמעט, כמ"ש בו ועל חרבך תחי'.

רצ"ח מספרו⁶ בינה גבורה⁷ הו"ד הוא קו השמאל⁸ גבורות.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד קצא

בראשית כח, ב - קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך

רמב

יעקב - בחי' תפארת "רחמים" - כולל חסד (בחי' אברהם)

(1) סוטה מז. "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת".

(2) ראה עוד בזה, לקוטי שיחות חלק ה' עמוד 357. תורת מנחם התועדויות ה'תשכ"א משיחות י"ב תמוז סעיף ג. ה'תשכ"ג שמחת בית השואבה סעיף ח'.

(3) ספרי פיסקא שמ"ג (וזאת הברכה לג, ב).

(4) שמות כ, יב. ראה תורת מנחם - תפארת לוי יצחק ויקרא עמוד 30. (5) שם.

(6) רצ"ח בגי' 298, וכן בינה⁶⁷ + גבורה²¹⁶ + הו"ד¹⁵ = 298.

(7) כידוע, דקו החסד הוא תח"ן (חכמה חסד, נצח), קו הגבורה בג"ה (בינה גבורה הוד), וקו האמצעי דת"י (דעת, תפארת, יסוד).

ואח"כ הזיווג עם רחל²², שהוא בחי' הוא הולך אצל זיווגו, והוא מצד החסד שבו.

תורת לוי יצחק, הערות וחידושים בש"ס עמוד שפ

לכן הי' ליעקב בראשונה¹⁹ הזיווג עם לאה²⁰, שהוא בחי' זיווגו הולך אצלו²¹, והוא מצד הגבורה שבו.

(19) בראשונה לאה, המרומז באותיות ר"ח של רחמים, כמו ע"ד יצחק, שרבה באה אצל יצחק כנ"ל.

(20) ראה בפנים בליקוטי לוי יצחק עמוד שפ דמ"ש ויביאה אל האדם הוא בחי' לאה כמ"ש בע"ח שער לאה ורחל פ"ב. "לאה" במילואו למ"ד אל"ף ה"ה גי' "הצלע" במכוון ע"ש.

(21) וזה לשון ה'לקוטי תורה' מהאריז"ל פרשת תולדות שם "ולאה

אצל יעקב נק' זיווגו בא אצלו, כי הרי הוא לא בא בשבילה, וגם לא רצה אותה, וזה סוד קריאתה לאה ר"ל גוף חלש ונלאה, תרגום נבל תבול (יתרו יח, יח) מל"א תל"א, ע"ש.

(22) מצד האותיות "מים" של רחמים – ע"ד אברהם כנ"ל.

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר, ה'תשל"ב

ברוקלין, נ.י.

כבוד הו"ח אי"א נו"נ בחור מעם ומורס מעם
ודורש טוב לעמו בעל מדות תרומיות ענף עץ אבות
מו"ה שניאור זלמן שליט"א

שלום וברכה!

לתקופת השנה לביקורו כאן, אף שכמוכן וגם פשוט שגם במשך השנה פעמים רבות חשבתי והתבוננתי בפרטי הביקור וכללותו וכו', אבל הרי ידוע אשר בתקופת השנה מתחדשים העניינים ביתר תוקף ומתחדש גם הזכרון ומתעורר ביתר חיות וביתר עז,

לכן מצאתי לנכון לגלגל ולהתאים לימים אלו גם שילוח ההמחאה המצורפת בזה, בהמשך להידיעה זה מכבר ע"ד היזמה לכתובת ספר-תורה בקשר עם יום ההולדת את כ', ובהשתתפות מיוחדת של תלמידי בתי הספר.

וההמחאה באה בתור השתתפות תלמידי ותלמידות – שיחיו – של בתי ספר החב"דיים, ובסכום מכוון.

ויהי רצון אשר התורה – שהיא חיינו ואורך ימינו ומאירה את החיים והימים, שהרי אין אור אלא תורה, כמו שנאמר ותורה אור – תאיר הגלוי שבחיים והנסתר שבחיים, וכמאמר הזוהר הידוע אשר ישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא כולי דרגא על דרגא סתים וגליא (אחרי עג, א).

וכמנהג בני ישראל לקשר העניינים עם (הוראות) ימים אלו, וכהוראת רבנו הזקן "לעבן מיט דער צייט", הרי זה גם מענייני דימי הפורים הבע"ל, אשר אז קיימו וקבלו היהודים, קיימו (בימי אחשוורוש) מה שקבלו כבר (במתן תורה).

ומענין לענין באותו ענין, מתאים לההוראה (שהיא גם נתינת כח) משנכנס אדר מרבין בשמחה, על אחת כמה וכמה ימי הפורים, יתן השי"ת שתתרבה השמחה אצל כ' וכל אשר לו שיחיו, הלוך והרבות הלוך ואור, בתוככי אחינו בני ישראל בכל מקום שהם. ובפרט באה"ק ת"ו, ארץ אשר עיני ה"א בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, ובירושלים עיר הקודש עלי נאמר והתפללו אל הוי' דרך העיר אשר בחרת,

ולכל או"א וכולנו יחד יהי אורה ושמחה וששון ויקר כפשוטו וכדחז"ל.

המכתב ד' שבט בעתו נתקבל ות"ח.

בהוקרה ובכבוד ובברכת פורים שמח,

מ. שניאורסאהן

נ.ב. מצו"ב העתק שני מכתבים אשר תקוטי שיענינו את כ'.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תשא

רחמים, דוה למפרע הוד, דוה בא"ת ב"ש קפץ, שנ' (ישעי' נד, ח) בשצף קצף הסתרת פני.
רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

לג, כב – והיה בעבור כבודי ושמתין בנקרת הצור ושכתי כפי עליך עד עברי

ח. כתיב¹ ושמתין בנקרת הצור, דנקרת הצור הוא בחינת תוכן פנימיות נקודת הצור שממנו מקור האש, ומשם הוא שרש ענין התשובה וכו'.
והענין בזה, שהאש שבבחי' צור (שרש ומקור האש) הוא בהעלם שאינו במציאות, וכדי לגלות האש יש צורך בהכאה דוקא (דלא כמו האש שבגחלת, שהיא בהעלם שישנו במציאות, וכדי לגלותה מספיק נפחה במפוח), וזהו מה שעבודת התשובה הוא בחילא (ויתירה מזה, בחילא) יתיר, ע"ד ענין הכאה שעל ידה מגלים את האש שבבחי' צור.
וזהו מ"ש והי' בעבור כבודי ושמתין בנקרת הצור, דכבודי הו"ע התורה (אין כבוד אלא תורה²), אבל בעבור כבודי, היינו, שעוברים ח"ו על התורה, אזי ושמתין בנקרת הצור, שצריך להמשיך מבחינת נקרת הצור דוקא, מקור האש וכו'.

ועפ"ז יובן מעלת עבודת בעלי תשובה על עבודת הצדיקים, שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו, כי ע"י עבודת הצדיקים בתורה ומצוות ממשיכים מבחי' האש, משא"כ בעלי תשובה, כיון שמצד החטא והפגם כו' נעשית עבודתם בחילא יתיר, הנה ע"י ממשיכים משורש ומקור האש, בחי' צור, מקור הגבורות, שממש נמשכת ההשפעה באופן של תגבורת החיות (בחילא יתיר), ונמשכת גם למקום רחוק (הריחוק שע"י החטא ופגם).

ז. אמנם עדיין אינו מובן, למה יגרע חלקו של צדיק שלא נתרחק כלל. אך הענין הוא, שעל זה אמרו³ משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא, היינו, שגם הצדיקים יתעלו לבחי' התשובה. וכפי שמצינו גבי משה שהתעלה לבחי' התשובה⁴, דאף שבתחילה היתה עבודתו באופן עבודת הצדיקים, הנה לאח"ז נאמר לו ושמתין בנקרת הצור, שהגיע למעלת התשובה. ועד"ז יהי' אצל כל הצדיקים בביאת משיח שאתא לאתבא צדיקייא בתיובתא.

והנה, ידוע מאמר הבעש"ט⁵ שישנו משיח הפרטי בכל אחד ואחד, והוא בחי' יחידה שבנפש, וכן מובא גם מהמבואר באגה"ק⁶ ע"פ פדה בשלום נפשי, שישנו גאולה הפרטית שבכל אחד ואחד. והכח על גאולה הפרטית וביאת המשיח הפרטי שבכל אחד הוא ממושה רבינו, שהוא הנותן כח לגלות את משיח הפרטי, ועד שע"י באים לגאולה הכללית ע"י משיח הכללי, בחי' יחידה הכללית⁷. ולכן, כשם שמשה רבינו הגיע גם למעלת התשובה, כמו כן פועל הוא מעלת התשובה אצל כל בני".

ספר המאמרים ה'תשכ"ב, ממאמר ד"ה כי תשא (הנחה בלתי מוגה)

לא, יד – ושמרתם את השבת כי קדש
היא לכם מחלליה מות יומת כי כל העושה
בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמיה

ד. נתקשרו ישראל בהקב"ה ע"י התורה והפרידים מן האומות פירוד גמור שנאמר (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי לכם, לכם ולא לאומות העולם והכניסם לקדושה אחת מה שאין בה מגע גוי והוא יום שבת קודש שנאמר ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם, לכם ולא לאומות העולם, ולפיכך (סנהדרין נח:) גוי ששבת חייב מיתה וכו'.

ולפיכך הגאולה תלוי' בשמירת שבת (ענין שבת קיח:) כי הנעלם של שב"ת כוה שיי"ן ביי"ת תי"ו עולה תפ"ו כמנין אלי"הו משי"ח ב"ן דוי"ד, להורות כאשר נשמר שבת הגלוי אזי גם הנעלם יתגלה תיכף...., אשר על ידי השבת יתגלה גם הנעלם גאולה אחרונה על ידי אלי"הו משי"ח ב"ן דוי"ד וגאולת עולם תהי' לנו.

עיר דוד¹, בהקדמה

לג, א – וידבר ה' אל משה לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים אל הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתנה

ו. יראה על כפל הענין והשינוי שאמר (לב, לד) לך נחה את העם הנה מלאכי ילך, וחזר ואמר לך עלה מזה אתה והעם וגו' ושלחתי לפניך מלאך וגו', שלמעלה א"ל על ענין זה הדור שינהיגם במדבר, כי עתידים כולם למות במדבר, לזה אמר ועתה כלומר מה שהוא לצורך עתה.
אבל לעתיד לבא יהי' לך עילוי גדול שתביאם ותכניסם לארץ, כמו שאמרו ז"ל (ענין במדבר רבה פי"ט, ל) על פסוק ויתא ראשי עם, למה מות משה רבינו במדבר כדי לנחם מתי חוצה לארץ שלא יאמרו אין להם תחי' ועתיד להביאם ולהכניסם הרועה עם צאנו, א"כ זהו אומרו לך עלה מזה, מזה יהי' לך עלי' אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים, כמו שהעליתם כן אתה עתיד להכניסם אל הארץ אשר נשבעתי.

שפתי כהן

לג, יג – ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה

ז. הדעני נא. ה'ד' בא"ת ב"ש ק"ץ, עדיין נשאר ע' נ' י' מן התיבה, אמר לו הודיעני מתי תוציא אותו עם עני מן הגלות, וזהו הודיעני קץ של עם עני. הדעני נא בגימ' קץ.

הודעני אותיות הוד עני, לפי שבעולם הזה ישראל כנדה שנ' (איכה א, יג) נתנני שוממה כל היום דוה, ולעתיד לבא כשיגאלם הקב"ה יהפוך להם הקב"ה מדת הדין למידת

♦ יום ראשון י"ב אדר א' ♦

ל (יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יֵא וּמְלִיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(יב) כִּי תֵשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ
אִישׁ כָּפֹר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יִהְיֶה
בָּהֶם גִּגִּף בַּפֶּקֶד אַתֶּם:

יב אַרְי תַּקְבֵּל יֵת חֲשַׁבֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמַנְגִּיחוֹן וְיִתְּנוּן גָּבֵר פֶּרֶקֶן נַפְשָׁה קָדָם יֵי
כַד תִּמְגִּי יִתְּהוֹן וְלֹא יִהְיֶה כְּהוֹן מוֹתָא כַד
תִּמְגִּי יִתְּהוֹן:

כ"י • כי תשא • לשון קבלה, בתרגומו, כשתחפץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנעם לגלגלית, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם. ולא יִהְיֶה בָהֶם גִּגִּף • שהמנין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד.

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' כרך ג, עמוד 924)

עשית העגל היתה עבודה זרה, שהוא חטא ועון כללי. חטא כזה פוגם בכללות הנשמה, וכמו־כן הוא פוגם ב'נשמה הכללית' שבדור. וכפי שאכן היה בחטא העגל, שגם ירידה ונפילה מסוימת גם במשה רבנו, ראש בני ישראל, כמאמר רבותינו ז"ל (פירוש רש"י לקמן לב, ז) "לך רד - מגדלתך".

והנה, חטא העגל גרם לענין המיתה (כי בשעת מתן־תורה זכו ישראל למצב של "חירות ממלאך המות" (תיקוני־זוהר תיקון נ); וחטא העגל עורר מחדש את חטא עץ־הדעת, שהביא מיתה לעולם). נמצא שחטא זה גרם לענין של 'מיתה' גם במשה רבנו (ה'נשמה הכללית'). מפאן הקשר לענין של הסתלקות צדיקים המדבר לעיל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כרך ג, אגרת ח'תתקנב)

וידבר ה' אל משה - כי שאל משה: רבנו של עולם, כמה תרונם קרן ישראל (ובפרט - שהיה אף זה־עשה מעשה העגל). אמר לו הקב"ה: לאמור - לדורות (כולל אפילו ביום פקדי (אשר אז) ופקדתי עליהם חטאתם בעגל) - כי תשא - אתה דוקא - ראשם של ישראל (ורק משה - לא היתה לו כל שיכות לענין העגל, שהרי היה אז בהר עם ה').

תשא את ראש - תוכל "לשאת את ראשם בהגבהה", על־ידי אשר - תשא את ראש, תמנה אותם לגלות חבתם לפני המקום. - ולכפר על החטא המונע הרמת קרנם (ובפרט - חטא העגל) - ונתנו איש כופר נפשו - צדקה, כמו שנאמר וחסאף בצדקה פרוק.

וכיון אשר כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחינת משה רבנו עליו־השלום - הרי הוראה בפרשתנו, שעל־ידי בחינה זו, על כל אחד ואחד להרים קרנו, על־ידי אשר יגלה חבתו לפני המקום, בהתבוננו אשר אהבת עולם אהבתנו ה' אלקינו כו' ובנו בחרת - הוא הגוף החמרי - וקרבתנו כו', שאזי ממילא פנים הפנים לפני יתעורר גם הוא לדבקה בו ולהמשיך אור אינסוף ברוך־הוא למטה ולהעלות כל העולם כולו לה', שזהו על־ידי התורה ומצות, ובפרט על־ידי הצדקה, שהיא עקר המצות המעשיות ועולה על כולנה - במילוי הצווי לעשות משכן ודירה לו יתברך בתחתונים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת פקודי, פרשת שקלים, מברכים חזודש וערב ראש־חזודש אדר־שני, ה'תשכ"ז)

לקאורה אינו מובן: מהו הענין ד'תשא את ראש' - הרי ה'ראש' הוא המדרגה היותר עליונה שבאדם? וידוע בבאור בזה - עלפי שיחת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמות־עדן (וכן הוא גם על־פי החוקרים), שהתכלית של כל מדרגה היא להכלל במדרגה שלמעלה הימנה, ולדוגמא: תכלית הדומם - שיכלל בצומח, ותכלית הצומח - שיכלל בחי, וכן הלאה, ועל־דרך־זה בנוגע לאדם, מין המדבר, שמעלתו היא מעלת השכל (נפש השכלית) - שתכליתו היא להתעלות למדרגה שלמעלה מהשכל, שזהו ענין ד'תשא את ראש'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9' לקו"ש כרך טז עמ' 390 ואילך - 'מתוך לקראת שבת')

מצות מעשיות בתוצאה מקירוב פנימי

וְנָתַנוּ אִישׁ כָּפֹר נַפְשׁוֹ לַיהוָה . . . זֶה | יִתְּנוּ . . . מַחְצִית הַשֶּׁקֶל

הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו (ל, יב"ג. ובפירוש רש"י) והקשו, כמה נתקשה משה רבינו עליו־השלום עד שהצריך הקב"ה להראות לו מטבע של אש?

וַיֹּסֵף לומר דבאמת תמיתה משה היתה, דמחצית השקל הרי באה להיות כופר לנפש על חטא העגל, דלכאורה בחטא קזה דנכרתים על-ידי-זה לגמרי רחמנא-לצלן מהקב"ה, ואיך יתכן שחטא קזה יכופר על ידי נתינת מטבע? ולכן הראה לו הקב"ה מטבע של אש שמשקלה מחצית השקל, ללמד דאף שבחיצוניות נראה שאין לאדם קזה קשר עם הקב"ה, אבל באמת יש לכל נפש "אש" ("א פייערל") שהיא עצם הנשמה ("נקדח הנהדות") שקשורה להקב"ה בכל מצב שיהיה, ואפילו חטא של עבודה-זרה לא מסיר ומנתק קשר זה, ומצד זה יש כפרה גם על חטא קזה. וקשר זה נמצא לא רק בעצם הנשמה, אלא "מטבע של אש" זו הנה "משקלה מחצית השקל", שלאש זו עשה הקב"ה משקל גשמי, דמכין שגם פעולותיו של האדם באות מעצם חיותו - עצם הנשמה - לכן גם בנתינת מטבע גשמי, נמצא ה"מטבע של אש" - הקשר הפנימי עם הקב"ה, ולכן מכפרת הנתינה על חטאים.

(ג) **זֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה:**

כ"י-זֶה יִתְּנוּ • (שמות רבה) הָרָאָה לוֹ כְּמִין מִטְּבַע שֶׁל אֵשׁ וּמִשְׁקָלָהּ מַחְצִית הַשֶּׁקֶל, וְאָמַר לוֹ: כְּזֶה יִתְּנוּ. הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים • דָּרָךְ הַמוֹנִין מַעֲבִירִין אֶת הַנִּמְנִין זֶה אַחֵר זֶה, וְכֵן (ויקרא כו): "כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט", וְכֵן (ירמיה לג): "תַּעֲבֹרְנָה הַצֵּאן עַל־יְדֵי מוֹנֶה". מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ • בְּמִשְׁקַל הַשֶּׁקֶל שֶׁנֶּצְבָּתִי לָךְ לִשְׁקַל בּוֹ שְׁקָלִי הַקֹּדֶשׁ, כְּגוֹן שְׁקָלִים הָאֻמְרִין בְּפֶרֶשֶׁת עֲרִכִּין וְשִׁדָּה אֲחֻזָּה. עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל • עֲכָשׁוּ פֶּרֶשׁ לָךְ כִּמָּה הוּא. גֵּרָה • לְשׁוֹן מְעָה, וְכֵן (שמואל א ב): "יָבוֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לְאַגֹּרֹת כֶּסֶף וּכְפָר־לֶחֶם". עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל • שֶׁהַשֶּׁקֶל הַשֶּׁלֶם ד' זוּזִים, וְהַזֹּז מִתְחַלֵּתוֹ חֲמֵשׁ מְעוֹת, אֲלָא בָּאוּ וְהוֹסִיפוּ עָלָיו שְׁתּוֹת, וְהַעֲלוּהוּ לְשֵׁשׁ מְעָה כֶּסֶף, וּמַחְצִית הַשֶּׁקֶל הִזָּה שְׁאֻמְרֵתִי לָךְ, יִתְּנוּ תְּרוּמָה לָהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' כרך ג, עמוד 529)

שלושה דברים שמע משה מן הקב"ה והרתיע לאחוריו... כיון שאמר לו ונתנו איש כפר-נפשו, אמר משה: מי יוכל ליתן כפר-נפשו?... נטל הקב"ה כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראה לו למשה: זה יתנו, קזה יתנו (במדבר רבה פרשה יב)

למה הדבר דומה? לאדם שהחליט ללמוד את מלאכת הצורפות. הלך אצל צורף, והלה למדו את כל המלאכה. אף דבר אחד - המובן מאלי - לא אמר לו: שיש להצית תחלה את האש מתחת לכסף או הזהב. הלך התלמיד ועשה כפי שלמד, אף את האש לא הצית... מובן שהזהב והכסף נותרו כפי שהם. לפיכך הראה הקב"ה למשה מטבע של אש, ללמדנו: נתינת מטבע בלבד אינה יכולה לשמש כפר-נפש; אף כשנותנים מטבע של אש, בחיות והתלהבות הבאות מ'עצם הנפש' שנמשלה לגר ("גר ה' נשמת אדם"), אזי בכח המטבע לכפר על הנפש.

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' כרך טז, עמוד 390)

הדין במחצית השקל הוא ש"כופין את מי שלא נתן, עד שיתן" (רמב"ם הלכות שקלים פרק א הלכה ט). ועל זה תממה משה, כיצד נתינה כפויה יכולה להיות כפר-נפש?

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שְׁעָבְרוּ (תנחומא י). וְאִיתָא (בבובחים פרק) (ראה פרקי דר"א פמ"ח) רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל אוֹמַר חֲמִשָּׁה אֲצָבָעוֹת שֶׁל יְמִינוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ־הוּא כָּלֵן לִיְחִיד הַגְּאוּלָּה, בְּאֲצָבָע קִטְנָה כְּזֶה הָרָאָה לֵנַח לַעֲשׂוֹת אֶת הַתִּיבָה שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ו טו) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ, שְׁנִיָּה לֵה כְּשֶׁהִכָּה אֶת מִצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ח טו) אֲצָבָע אֱלֹהִים הוּא, בְּשָׁלִישִׁית דְּהִינּוּ אִמָּה

(ג) **כָּל הָעֵבֶר.** כְּמוֹ תַּעֲבֹרְנָה הַצֵּאן עַל יְדֵי מוֹנֶה (ירמיה לג יא), שֶׁכֵּן דָּרָךְ מוֹנֶה בְּהַמּוֹתָיו, מְכַנִּסֵּן לְדִיר וּמוֹצִיאֵן בְּפֶתַח קֶטֶן אֲחָד [אֲחָד]: **מַחְצִית הַשֶּׁקֶל.** לְכַפֵּר עַל חַצִּי הַיּוֹם שֶׁחָטְאוּ, כְּמוֹ שֶׁאֻמְרוּ וְ"ל בְּמִסְכַּת שִׁבְת פֶּרֶק רַבִּי עֲקִיבָא (פט). בְּשֵׁשׁ (לחל לא א), בָּא שֵׁשׁ. וְהַשֶּׁקֶל עֲשָׂרִים גֵּרָה, הָרִי חֲצִיו עֲשָׂר לְכַפֵּר עַל עֲשָׂרֹת הַדְּבָרוֹת

יְכַרְתּוּ: תורה יד

שיעור יומי ליום ראשון י"ב אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום – ל – פרשת כי תשא

לכן הראהו הקב"ה מטבע של אש שמשקלה מחצית השקל. משקל - משמעותו דבר הנמשך כלפי מטה, וכדי להרימו יש צורך במאמץ ואפילו בכפיה.

הוא הדין במחצית השקל שבני ישראל נותנים: גם כאשר 'קבד' להם הדבר לעשותו, והם עושים זאת מתוך כפיה, ללא כל רצון וחיות, גם נתנה שפזו היא "מטבע של אש", מאחר שהיא קשורה "תחת כסא הכבוד" - בעצם הנשמה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל ה'תשנ"ב)

כאשר יהודי נמצא בפגיע עצמו, הרי הוא רק מחצית, ובכדי להיות "שקל הקודש" - עליו להתאחד עם יהודי שני, ועד להתאחד עם כל אחד ואחד מבני ישראל. וזהו קיום המצוה ד' ואהבת לרעך כמוך, שפרוש "רעך" הוא לא רק יהודי שנמצא קרוב אליו, אלא אפילו יהודי שנמצא בקצו תבל. והסבה לזה היא כמו שפוטב אדמו"ר הזקן בתניא, שקל אחד ואחד מבני ישראל הוא "חלק אלקה ממעל ממש", והרי "העצם כשאתה תופס במקצתו, אתה תופס בכלו" - ואם כן הרי כל בני ישראל הם מציאות אחת. ואפילו במקרה שיש לשלול אצל חברו ענין בלתי רצוי - הרי הצורה הכי יעילה לפעול זאת היא על-ידי שמשפיע עליו בדרך נעם ובדרך שלום.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש כרך טז עמ' 390 ואילך - 'מתוך לקראת שבת')

שני גדרים בכפרת עונות - זהו יתנו

הראה לו כמין מטבע של אש . . ואמר לו כזה יתנו

וצריך באור, מה רמז הקב"ה בזה שהראה לו המטבע בדמות אש וקא?

יש לומר, דהנה מחצית השקל הרי באה להיות 'כופר נפשו' לבני ישראל.

והנה בטהרת חפץ מטמאתו מצינו ב' גדרים. א. טבילה במים, דהמים רק מטהרים את הנטבל מטמאתו. ב. טבילת כלי באש, דהאש לא רק מסיירה טמאת הכלי אלא משנה את הכלי למציאות חדשה.

וקמו כן בכפרה על חטא, שנים שני גדרים אלו. א. כפרה על ידי קרבנות 'לכפר על נפשותיכם'. שמסיירה טמאת החטא מעל האדם. ב. 'כופר נפשו' שלא רק שהוסר החטא אלא הנפש משתנית.

ולכן הראהו מטבע של אש, לרמז שגדי לכפר על חטא העגל, זקוקים לכפרה שתשנה את מציאות הנפש, וזה פעלו על ידי מחצית השקל.

(יד) כל העבר על-הפקדים מן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת יהוה:

כ"א מן עשרים שנה ומעלה • למדך כאן שאין פחות מן עשרים יוצא לצבא ונמנה בכלל אנשים.

(טו) העשיר לא-ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את-תרומת יהוה לכפר על-נפשתיכם:

כ"א • לכפר על-נפשתיכם • שלא תנגפו על-ידי מנין. דבר אחר: לכפר על נפשתיכם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה', ג' פעמים: אחת, תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל ועלה למאת הכפר, שנאמר (לקמן לה): "וכסף פקודי העדה מאת כפר", ומתם נעשו האדנים, שנאמר "ויהי מאת כפר הכסף וגו'". והשנית אף היא על-ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חמש הפקודים (במדבר א): "באחד לחדש השני בשנה השנית", ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות צבור של כל שנה ושנה, והשוו בהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר: "לכפר על נפשתיכם", שהקרבנות לכפרה הם באים. והשלישית, היא תרומת המשכן, כמו שנאמר (לקמן לה): "כל מרים תרומת כסף ונחשת" ולא היתה יד כלם שוה בה, אלא איש איש מה שנדבו לבו.

דעת זקנים במעלי התוספות - עוז והדר

(טו) העשיר לא ירבה. כדי לכונן החשבון. דבר אחר, שלא יוכל העשיר לומר חלקי גדול במקדש יותר ממך (מדרש

אגדה: תורה טז

(טז) וְלָקַחְתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לִזְכָּרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם:

טז ותפס ית כסף כפריא מן בני ישראל ותתן יתה על פלחן משכן זמנא ויהי לבני ישראל לדכרנא קדם יי לכפרא על נפשתיכון:

יט"א וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד • לְמִדָּת, שְׁנֵצְטוּי לְמִנּוּתָם בְּתַחֲלַת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן אַחֵר מַעֲשֵׂה הָעֵגֹל, מִפְּנֵי שְׁנֵכְנֵס בָּהֶם מִגִּפָּה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (לִקְמֹן לב): "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם", מִשָּׁל לְצֹאן הַחֲבִיבָה עַל בְּעֻלָּהּ, שְׁנֵפֶל בָּהּ דָּבָר, וּמִשְׁפָּסֵק, אָמַר לוֹ לְרוּעָה: בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, מִנֵּה אֶת צֹאנִי, וְדַע כְּמֵה נֹתְרוּי בָּהֶם, לְהוֹדִיעַ שֶׁהָיָה חֲבִיבָה עָלָיו. וְאִי אֶפְשָׁר לומר שֶׁהַמִּנְיָן הַזֶּה הוּא הָאָמֹר בְּחֻמֶּשׁ הַפְּקוּדִים, שֶׁהָיָה נֶאֱמַר בּוֹ (בַּמִּדְבָּר א): "בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנִי", וְהַמִּשְׁכָּן הוּקָם בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן, שְׁנֵאָמַר (לִקְמֹן ב): "בַּיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תִּקְּוּם יוֹגֹו", וּמֵהַמִּנְיָן הַזֶּה נִעֲשׂוּ הָאֲדָנִים, מִשְׁקָלִים שְׁלוֹ, שְׁנֵאָמַר (לִקְמֹן ג): "וַיְהִי מֵאֵת כֶּסֶף הַכֶּסֶף לְצִקָּה יוֹגֹו", הָא לְמִדָּת, שְׁשֵׁתִים הָיוּ: אַחַת בְּתַחֲלַת נִדְבָתָן אַחֵר יוֹם הַכְּפֹרִים בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאַחַת בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה בְּאַיִר, מִשְׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן. וְאִם תֹּאמַר: וְכִי אֶפְשָׁר שֶׁבְּשָׁנֵיהֶם הָיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹיִם שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, שֶׁהָיָה בְּכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה נֶאֱמַר בּוֹ, וּבְחֻמֶּשׁ הַפְּקוּדִים אֵף בּוֹ נֶאֱמַר בּוֹ (בַּמִּדְבָּר א): "וַיְהִי כָל הַפְּקוּדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים". וְהֵלֵא בְּשֵׁתֵי שָׁנִים הָיוּ, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הָיוּ בְּשַׁעַת מִנְיָן הָרִאשׁוֹן בְּנֵי יִי ט שָׁנָה שְׁלֹא נִמְנוּ, וּבְשָׁנִיָּה נִעֲשׂוּ בְּנֵי כ' תְּשׁוּבָה לְדָבָר, אֲצֵל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים - בְּשָׁנָה אַחַת נִמְנוּ, אֲבָל לְמִנְיָן יְצִיאַת מִצְרַיִם - הָיוּ שְׁתֵּי שָׁנִים, לְפִי שְׁלִיציאַת מִצְרַיִם מוֹנִין מִנִּיסָן, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִיָּנוּ בְּמִסְכַּת 'רֹאשׁ הַשָּׁנָה', וְנִבְנָה הַמִּשְׁכָּן בְּרִאשׁוֹנָה, וְהוּקָם בְּשָׁנָה, שְׁנַתְחַדְּשָׁה שָׁנָה בְּאַחַד בְּנִיסָן. אֲבָל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים מְנוּיִין לְמִנְיָן שְׁנוֹת עוֹלָם הַמַּתְחִילִין מִתְּשָׁרֵי, נִמְצְאוּ שְׁנֵי הַמִּנְיָנִים בְּשָׁנָה אַחַת, הַמִּנְיָן הָרִאשׁוֹן הָיָה בְּתִשְׁרִי, לְאַחֵר יוֹם הַכְּפֹרִים שְׁנַתְרַצָּה הַמָּקוֹם לְיִשְׂרָאֵל לְסַלֵּחַ לָהֶם, וְנִצְטוּי עַל הַמִּשְׁכָּן, וְהַשָּׁנִי בְּאַחַד בְּאַיִר. עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד • הֵן אֲדָנִים שְׁנַעֲשׂוּ בּוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת פקודי, פרשת שקלים, מברכים החודש וערב ראשחודש אדרשני, ה'תשכ"ו)

מִנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַעֲשֵׂה עַל־יְדֵי נְתִינָה "מַחְצִית הַשָּׁקֶל" דוֹקָא, וּבִאֲפֹן שֶׁ"הַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעֹט" - הָרִי זֶה תַּכְלִית הַמִּדְיָה וְהַהֲבָלָה.

"לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם" - שְׁזָהוּ עֵינֵי הַתְּשׁוּבָה שְׁלִמְעָלָה מִהַמִּדְיָה וְהַהֲבָלָה שְׁבִכְלָלוֹת עֵינֵי הַתּוֹרָה־וּמִצְוֹת עַל־יְדֵי עֲבֹדַת הַצִּדִּיקִים (עַל־דֶּרֶךְ הָעֵינֵי ד'תִּשְׁאֵא אֶת רֹאשׁוֹ, לְמַעַל מֵהַשָּׁקֶל, שְׁזָהוּ עֵינֵי ה'מִסִּירִית נֶפֶשׁ'), וְכִידוּעַ בְּפֹרֹשׁ לְשׁוֹן חֲקִמְנוּי וְ"ל' תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים", שְׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה - הַמַּעֲשִׂים הֵם טוֹבִים וּמֵאוּרִים. הֵינּוּ, שְׁגָם בְּמַעֲשִׂים שֶׁהֵם בְּמִדְיָה וּבַהֲבָלָה, נִמְשָׁךְ הַעִילוי שְׁלִמְעָלָה מִמִּדְיָה וְהַהֲבָלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 327)

מִשָּׁל לְצֹאן . . שְׁנֵפֶל בָּהּ דָּבָר (רש"י ל, טז) וְאֵלּוּ בְּתַנְחוּמָא מוֹבָא מִשָּׁל לְצֹאן שֶׁ"נִכְנְסוּ זֻאֲבִים וּבִקְעוּם". וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּהַנָּה בְּשַׁעַת חֲטָא הָעֵגֹל הָיָה מִשָּׁה רַבְנוּ, הָרוּעָה הַנֶּאֱמָן, בָּהָר, וּמוֹבָן שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ כָּל קֶשֶׁר לְתוֹצֵאת הַחֲטָא, הַמִּגְפָּה. לָכֵן נִקְטַ מִפְּת דָּבָר, שֶׁפֶן הָרוּעָה אֵינּוּ אִשִּׁים בְּכָף (פִּי אֵין בִּידוֹ לְשֹׁמֵר אֶת צֹאנוֹ מִמִּגְפָּה); מִה־שְׁאִינ־כֶּן בְּמִקְרָה שֶׁל הַתְּנַפְלוֹת זֻאֲבִים, גַּם הָרוּעָה אִשִּׁים (שֶׁהָיָה תַּפְקִידוֹ לְשֹׁמֵר עַל הַצֹּאן מִפְּנֵיהֶם).

יז ומליל יי עם משה למימר:

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וכן נמי משמע מתוך פירוש רש"י, שפירש לעיל והשנית אף היא על ידי מנין שמנאן משהוקם המשכן, ונמצא לפי זה שמנין השקלים שבאייר שוו לאלו: תורה יז

למימר. ועוד קשיא, דכי כתיב ומעלה ללידתו של אדם מנינו. לכן נראה לי שלא נמנו אלא פעם אחת, ולפי שיעלו בחדש השני וישלימו לעשרים שנים, גם כן נתנו בראשונה אחר יום הכיפורים של שנה ראשונה.

(טז) וְנָתַתָּ אֹתוֹ. כאן פירש רש"י דשנות האנשים מנויין למנין שנות העולם המתחילין מתשרי. תימה, דהניחא למאן דאמר (ר"ה י) בתשרי נברא העולם, אלא למאן דאמר בניסן נברא העולם מאי איכא

שיעור יומי ליום ראשון י"ב אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום - ל - פרשת כי תשא לה

וְעֵשִׂיתָ פִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכָנּוּ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם: (יה) וְעֵשִׂיתָ פִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכָנּוּ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם: יח וְתַעֲבֹד פִּיּוֹר דְּנִחָשָׁא וּבִסְסָה נְחָשָׁא לְקַדוּשׁ וְתִתֵּן יָתָהּ בֵּין מִשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מִדְבָּחָא וְתִתֵּן תַּמָּן מַיָּא:

כ"י • פִּיּוֹר • כְּמִין דְּדֹד גְּדוּלָּה, וְלָהּ דְּדִידִים הַמְרִיקִים כְּפִיָּהֶם מַיִם. וְכָנּוּ • כְּתַרְגוּמוֹ: וּבִסְסָה, מוֹשֵׁב מִתְּקַן לְכִיּוֹר. לְרַחֲצָהּ • מוֹסֵב עַל הַכִּיּוֹר. וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ • מִזְבֵּחַ הָעֹלָה, שְׁכָתוֹב בּוֹ שֶׁהוּא לְפָנֶי פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד, וְהִנֵּה הַכִּיּוֹר מְשׁוּף קִמְעָא וְעוֹמֵד כְּנֶגֶד אֲוִיר שְׂבִין הַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּשְׁכָּן, וְאִינוּ מַפְסִיק כָּלֵל בֵּינֵיהֶם, מִשּׁוּם שְׁנֶאֱמַר (לקמן ט): "וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה שֶׁם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד", כְּלוּמַר מִזְבֵּחַ לְפָנֶי אֹהֶל מוֹעֵד, וְאִין כִּיּוֹר לְפָנֶי אֹהֶל מוֹעֵד, הָא פִּיצֵד? מְשׁוּף קִמְעָא כְּלָפֵי הַדְּרוֹם, כֶּף שְׁנוּיָה ב'זְבָחִים'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

עֲנִין הַכִּיּוֹר יוֹכֵן מִהַדְּבָרִים שְׁמֵהֶם נַעֲשֶׂה הַכִּיּוֹר (כִּי עֲנִין הַכִּיּוֹר מִתְּבַטָּא (דְּרִיקֵט זִיף אוֹיִם) גַּם בְּדָבָרִים שְׁמֵהֶם נַעֲשֶׂה), כְּמוֹ שְׁכָתוֹב וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר גו' נְחֹשֶׁת בְּמִקְרָאוֹת הַצּוּבָאוֹת גו', וְכַמְּבֹאֵר ב'תוֹרָה אוֹר' (וּבְכַמְּהָ מְקוֹמוֹת) מֵה שְׁכָתוֹב 'מִקְרָאוֹת' לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי יֵשׁ ב' מִקְרָאוֹת, אֶסְפָּקְלָרְיָא הַמְאִירָה וְאֶסְפָּקְלָרְיָא שְׁאִינָה מְאִירָה.

כ"י • אֶת־יְדִיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם • בְּכַת אַחַת הִנֵּה מְקַדֵּשׁ יְדָיו וְרַגְלָיו, וְכֶף שְׁנֵינּוּ ב'זְבָחִים': בִּיצֵד קְדוּשׁ יְדִים וְרַגְלִים? מִנֵּיחַ יְדוֹ הִמְנִית עַל גְּבִי רַגְלוֹ הִמְנִית, וְיְדוֹ הִשְׁמָאלִית עַל גְּבִי רַגְלוֹ הִשְׁמָאלִית, וּמְקַדֵּשׁ. יט וַיִּקְדְּשׁוּן אֶהָרָן וּבְנוֹהֵי מִנֵּה יֵת יְדִיהוֹן וְיֵת רַגְלֵיהוֹן:

רַגְלֵיהֶם:

כ"י • אֶת־יְדִיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם • בְּכַת אַחַת הִנֵּה מְקַדֵּשׁ יְדָיו וְרַגְלָיו, וְכֶף שְׁנֵינּוּ ב'זְבָחִים': בִּיצֵד קְדוּשׁ יְדִים וְרַגְלִים? מִנֵּיחַ יְדוֹ הִמְנִית עַל גְּבִי רַגְלוֹ הִמְנִית, וְיְדוֹ הִשְׁמָאלִית עַל גְּבִי רַגְלוֹ הִשְׁמָאלִית, וּמְקַדֵּשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' כרך לא, עמוד 184 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מדוע בזמננו רוחצים גם את הפנים?

בְּפֶרֶשְׁתֵּנוּ מוֹבָא הַצּוּי עַל עֲשִׂיתָ הַכִּיּוֹר "וְעֵשִׂיתָ פִּיּוֹר גו' וְרַחֲצוּ אֶהָרָן וּבְנָיו מִמֵּנֶה אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם" (ל, יח"ט). וּמִצִּינוּ ב'רַאשׁוֹנִים' (רֵאשׁוֹנוֹת־וְתוֹשׁבוֹת הַרֶשֶׁב"א חֵלֶק א סִימָן קצ"א, ועוד) שְׁקָשְׁרוּ אֶת קְדוּשׁ הַפָּנִים יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם לְפָנֶי הָעֲבוּדָה עִם הַחַיִּיב לְרַחֵץ גּוֹפּוֹ לְפָנֶי הַתְּפִלָּה. וְהֵנָּה כְּתַב הַרְמָב"ם (הַלְכוֹת תְּפִלָּה פֶּרֶק ד הַלָּכָה ג) "שְׁחֵרִית רֹחֵץ פָּנָיו יְדָיו וְרַגְלָיו וְאַחֲרֵי־כֵן יִתְפַּלֵּל". וַיֵּשׁ לַעֲנֵן לְשִׁטְתוֹ, דְּמָה טַעַם שְׁבַרְחִיצַת הַפָּנִים נִצְטוּ לְרַחֵץ "אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם" בְּלִבָּד, וְלִפְנֵי הַתְּפִלָּה יֵשׁ לְרַחֵץ גַּם אֶת הַפָּנִים. וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוֹשׁ:

הַחִלּוּק בֵּין הַפָּנִים לְהַיָּדִים וְרַגְלִים הוּא, שְׁבִיזִים וְרַגְלִים שׁוֹכֵן כַּח הָעֲשִׂיָּה שֶׁל הָאָדָם, מֵה־שְׁאִירֵי־פָנֶי הַפָּנִים הֵם מְשַׁכְּנִים הַכּוֹחוֹת הַנַּעֲלִים שְׁבוּ, כַּח הַשְׂכָּל, חוּשׁ הָרְאִיָּה וְהַשְׁמִיעָה וְהַדְּבוּר וְכוּצָא בְּזֶה. וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ הַחִלּוּק בֵּין קְדוּשׁ הַפָּנִים לְרַחֲצָהּ לְפָנֶי הַתְּפִלָּה. דְּבִזְמַן הַבֵּית הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַצֵּב נַעֲלָה, וְכַחוֹתֵיהֶם הַנַּעֲלִים - שְׂכָלֶם וּמִדּוֹתֵיהֶם הָיוּ תְּמִיד בְּלִתִּי לֵה' לְבַדּוֹ, וְלֹא הָיוּ צָרִיכִים לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר אֶת ה"פָּנִים" כִּי כּוֹחוֹת אֵלּוּ הָיוּ טְהוּרִים מִמִּילָא. וְרַק יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם שְׁבָהֶם הַתַּעֲסָקוּ בְּעוֹבְדֵין דְּחוּל וּבִאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, הָיוּ נִצְרָכִים לְקַדֵּשׁ וּטְהֵרָה. מֵה־שְׁאִירֵי־פָנֶי בְּזִמְנָנוּ, יִשְׁנִם מוֹצֵבִים בָּהֶם הָאָדָם מִשְׁקִיעַ גַּם אֶת שְׂכָלוֹ וְלִבּוֹ בְּעִנְיָנוּ עוֹלָם הַזֶּה, וְלָכֵן לְפָנֶי הַתְּפִלָּה עַל הָאָדָם לְטַהֵר לְנִקּוּת וּלְקַדֵּשׁ גַּם אֶת "פָּנָיו" כִּפְּקָנָה לְתְּפִלָּה, לְמַעַן יוֹכַל לַעֲמֹד לְפָנֶי קוֹנֵו בְּקַדּוּשָׁה וּבְטְהֵרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

יְדֵיהֶם הֵם הַמִּדּוֹת, וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם הוּא עֲנִין בִּירוֹר הַמִּדּוֹת, וְרַגְלֵיהֶם הֵם הַלְבוּשִׁים דְּמַחֲשָׁבָה דִּיבּוּר וּמַעֲשָׂה, וְרַחֲצוּ אֶת רַגְלֵיהֶם הוּא עֲנִין הַסֵּרֶת הַלְבוּשִׁים הָרָעִים, כִּיְדוּעַ בְּעִנְיָן הָעֵלּוּ אֲבָק בְּרַגְלֵיהֶם, שְׂרָגֵל הוּא מַלְכוּת דְּקִלְיָפָה, וְהוּא עֲנִין מַחֲשָׁבָה דִּיבּוּר וּמַעֲשָׂה דְלַעֲוִימַת־זֶה. וְרַחֲצָהּ זֶה הִיא מִמִּי הַחֲכָמָה שְׁנָתָן מוֹשֶׁה בְּכִיּוֹר שְׁנַעֲשֶׂה מִמְּקָרָאוֹת הַצּוּבָאוֹת, וְהִנֵּנוּ, שְׂגָם לְבוּשֵׁי הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת וּבִירוֹר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית צָרִיכִים רַחֲצָה בְּמִי הַחֲכָמָה כו'.

כ"י • בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יְרַחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בְּגִשְׁתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה: (ט) בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יְרַחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בְּגִשְׁתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה: כ-כְּמִיעֵלְהוֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא יְקַדְּשׁוּן מַיָּא וְלֹא יָמוּתוּן אוֹ בְּמִקְרָבְהוֹן לְמִדְבָּחָא לְשִׁמְשָׁא לְאַסְקָא אֶרְפָּנָא קָדָם יי:

כ"י • בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • (תּוֹרַת כְּהִנִּים, פֶּרֶשׁת שְׁמִינִי, זְבָחִים יט) : לְהַקְטִיר שְׁחֵרִית וּבֵין הָעֲרִפִּים קְטֵרֶת, אוֹ לְהַזּוֹת

לז

כֹּז וַיִּתְּ פֶתוּרָא וַיִּתְּ כָּל מְנוּהֵי וַיִּתְּ מְנִרְפָּא וַיִּתְּ
מְנֵהָ וַיִּתְּ מְדַבְּחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיא :

כח וְיִתּוּ מִדְּבַח דְּעֹלֶתָא וְיִתּוּ כָּל מְנוּחֵי וְיִתּוּ
פִּיּוּרָא וְיִתּוּ בְּסִיסָה :

כַּט וּתְקַדֵּשׁ יִתְהוֹן וַיְהוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשֶׁתָּא פִּלִּי
דִּיקְרַב בְּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ :

וְאֵלֶּיךָ יָשָׁרָה אֶתֶּם • מְשִׁיחָהּ זֶה מְקַדְּשֶׁתָּם לְהִיּוֹת קֹדֶשׁ קְדָשִׁים, וּמָה הִיא קְדָשֶׁתָּם? "כָּל הַנוֹגֵעַ וְגו'". כָּל הָרְאוּי לְכָלִי שְׂרָת, מְשֻׁנָּכֵס לְתוֹכוֹ, קָדוֹשׁ קְדֻשַׁת הַגּוֹף לְהַפְסֵל בְּיוֹצֵא, וְלִינָה וּסְבֻל־יוֹם וְאִינוּ נִפְדָּה לְצֵאת לְחֻלִּין, אֲבָל דָּבָר שְׂאִינוּ רְאוּי לָהֶם – אֵין מְקַדְּשִׁין. וּשְׁנוּיָהּ הִיא מְשֻׁנָּה שְׁלֵמָה אֲצֵל מִזְבֵּחַ, מִתּוֹךְ שְׁנֵאֶמֶר (לְעִיל כֵּט): "כָּל הַנוֹגֵעַ בְּמִזְבֵּחַ קֹדֶשׁ", שׁוֹמֵעַ אֵנִי בֵּין רְאוּי בֵּין שְׂאִינוּ רְאוּי? תִּלְמוּד לומר: "כְּבָשִׁים", מָה כְּבָשִׁים רְאוּיִים, אֵף כָּל רְאוּי. כָּל מְשִׁיחַת מִשְׁכָּן וְכֹהֲנִים וּמַלְכִּים מִתְּרָגֵם לְשׁוֹן 'רְבוּי', לְפִי שְׂאִין צָרָה מְשִׁיחָתָן אֵלָּא לְגִדְלָהּ, "כִּי כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ" שֶׁהָ חֲנוּךְ גִּדְלָתָן, וְשָׂאֵר מְשִׁיחֹת כַּגֹּן: רִקִּיקִין מְשׁוּחִין, (עֲמֹרֹס 1) "וְרֵאשִׁית שְׁמֵנִים יִמְשְׁחוּ", לְשׁוֹן אֲרָמִית בְּהֵן כָּלִשׁוֹן עֲבֵרִית.

לְוִיתָ אֶהֱרֹן וְיָת פְּנֹהֵי תִרְבִּי וְתִקְדֹּשׁ יִתְהוֹן
לְשִׁמְשָׁא קִדְמִי:

לא וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלֹל לְמִיָּמָר מֶשֶׁחַ
רְבוֹת קוֹדֶשָׁא יְהִי דִין קְדָמִי לְדַרְיֹכּוֹן :

לָבֹא • זֶה • בְּגִימָטְרִיָּא תַּרְיִסָּר לִוְגִין הֵווּ.

לֹב עַל בִּסְרָא דְאַנְשָׁא לָא יִתְנַסֵּף וּבְדַמּוּתָהּ
לָא תַעֲבִידוֹן כְּוֹתָהּ קוּדְשָׁא הוּא קוּדְשָׁא יְהִי
לְכוּן :

יֵיטֵב לָךְ. עַל-בֶּשֶׁר אָדָם לֹא יִסְפֹּךְ.
סִכּוּם סִמְמָנִי, לֹא תַעֲשׂוּ אַחֵר כְּמוֹהוּ
מִמְּנִין לִפִּי מִדַּת הַיָּן שְׁמֵן – מִתָּר, וְאַף
בְּמִתְבַּתָּו • לְשׁוֹן חֲשׁוֹן, כְּמוֹ (לַעִיל ה:)
שֶׁל קִטְרֵת.

לג גִּבּוֹר דִּי יִבְסֵם דְּכֻתָּהּ וְדִי יִתֵּן מִנָּה עַל
חִלּוֹנִי וּישְׁתַּצִּי מֵעַמָּה :

וְנֶה וּמַלְכוּת.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

וְכֵן בֵּית תְּבִנִית הַיִּכָּל, וְלֹא מְנוּחָה שָׁל
דָם שְׂבִיעָה: תורה לד

(לד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נָטָף וּשְׁחַלֵּת וְחִלְבֵּנָה סָמִים וּלְבִנָּה זָפָה בַּד בָּבֶד יִהְיֶה:

לד ואמר יי למשה סב לך בוסמין נטופא וטיפרא וחלבנתא בוסמין ולבונתא דכיתא מתקל במתקל יהי:

ה"י • נטף • הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף, קרוי נטף, ובלע"ז גומ"י, והצרי קורין לו טריאק"ה. ושחלת • שרש בשם חלק ומצהיר בצפרן, ובלשון המשנה קרוי 'צפרן', וזהו שתרגם אונקלוס: 'וטופרא'. וחלבנה • בשם שריחו רע וקורין לו גלבנ"א, ומנאה הכתוב בין סמני הקטרת, למדנו, שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגדת תענייתינו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו נמני עמנו. סמים • אחרים. ולבנה זפה • (כריתות ו) מכאן למדו רבותינו: י"א סממין נאמרו לו למשה בסני: מעוט "סמים", שנים. נטף ושחלת וחלבנה ג', הרי ה'. "סמים", לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר. ולבנה, הרי י"א, ואלו הן: הצרי והצפרן, החלבנה והלבונה, מור וקציעה, שבלת-גורד וכרפס, הרי ח', שהשבלת וגורד אחד, שהגורד דומה לשבלת. הקושט והקלופה, והקנמון, הרי י"א. בורית כרשנה אינו נקטר, אלא בו שפין את הצפרן ללבנה, שתהא נאה. בד בבד יהיה • אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כף משקלו של זה, וכן שנינו: הצרי והצפרן, החלבנה והלבונה, משקל שבעים שבעים מנה. ולשון 'בד' נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה.

(לה) וְעִשִּׂיתָ אֹתָהּ קִטְרֶת רֶקַח מַעֲשֶׂה רֶקַח מִמֶּלֶח טָהוֹר קֹדֶשׁ:

לה ותעבד יתה קטרת בוסמין בסם עובד בוסמנו מערב דכי קודשא:

ה"י • מלח • כתרגומו: 'מערב', שיערב שחיקתן יפה יפה, זה עם זה. ואומר אני, שדומה לו (יונה א): 'וייראו המלחים', (יחזקאל כז) "מלחין וחבליך", על שם שמהפכין את המים במשוטות כשמהיגים את הספינה, באדם המהפך בכף ביצים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שהאדם רוצה לערב יפה יפה מהפכו באצבע, או בכף. מלח טהור קדש • מלח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה.

(לו) וְשַׁחֲקֵת מִמֶּנָּה הִדֵּךְ וְנִתְּתָה מִמֶּנָּה לַפָּנִי הָעֵדֶת בְּאַהֲל מוֹעֵד אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שְׁמָה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:

לו וותשחוק ממה הדיך ונתתה ממה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם:

ה"י • ונתתה ממה וגו' • היא קטרת שבכל יום ויום, שעל המזבח הפנימי שהוא באהל מועד. אשר אועד לך שמה • כל מועדי דבור שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום.

(לז) וְהַקִּטְרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְּנֶתָהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:

לז והקטרת אשר תעשה במתנתה לא תעשו לכם קדש תהיה לך ליהוה:

ה"י • במתנתה • במנין סממניה. קדש תהיה לך לה' • שלא תעשנה אלא לשמי.

(לד) **בד בבד**. בפרק קמא (דכתובות) כנה, נוטלין מן המאוננים את החפץ ששקלו, ואחר כן שוקלין כנגד אותו דבר ששקלו החפץ שרוצין לשקול. ויש מי שפירש, שלא יניח במשקל במשקל כדרך שיעשוין במשקל (דכריתות) (ה) אמרו, שלא יניח משקל במשקלו. ופירש רש"י, שלא יעשה כדרך השוקלים כששוקלין דבר אחד ורוצין לשקול לדבר אחר

המאר"ק בלע"ז שעשוי משקלות רבות זה לתוף זה קטן לתוף גדול, וכו' לא יעשה. וזה לא הבנתי אמאי לא יעשה כן: תורה לה

שיעור יומי ליום ראשון י"ב אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת כי תשא

לט

לח) אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהַרִּיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוּי: לח) גִּבּוֹר דִּיעָבֵד דְּכֻמְהָ לְאַרְחָא בַּהּ וְיִשְׁתַּצִּי מַעֲמָה:

הש"י ◀ לְהַרִּיחַ בָּהּ • אֲכַל עוֹשֶׂה אֶתָּה בְּמַתְכַּנְתָּה מִשְׁלָךְ, כְּדֵי לְמַסְרָה לְצַבּוֹר.

לא) (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה: ב חזי דרביתי בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה:

הש"י ◀ קָרָאתִי בְשֵׁם • לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתִּי, אֵת בְּצִלָּאֵל.

(ג) וַאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה: ג ואשלמית עמה רוח מן קדם יי בחכמתא ובסודלתגו ובמדע ובכל עבידא:

הש"י ◀ בְּחֻכְמָה • מַה שְּׂאֲדָם שׁוֹמְעֵ דְּבָרִים מֵאַחֲרִים וְלִמָּד. וּבְתַבּוּנָה • מִבֵּין דְּבָר מַלְבוֹ, מִתּוֹךְ דְּבָרִים שְׁלִמָד. וּבְדַעַת • רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(ד) לַחֲשׁוֹב מַחֲשַׁבְתָּ לַעֲשׂוֹת בְּזִיָּהּ וּבִפְסָף וּבְנֻחֶשֶׁת: ד לאלפא אומגון למעבד בדיקא ובכספא ובנחשא:

הש"י ◀ לַחֲשׁוֹב מַחֲשַׁבְתָּ • אֲרִיגַת מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב.

(ה) וּבַחֲרִשֶׁת אֲבֵן לְמִלֵּאת וּבַחֲרִשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה: ה ובאמנות אבן טבא לאשלמא ובנגרות אעא למעבד בכל עבידא:

הש"י ◀ וּבַחֲרִשֶׁת • לְשׁוֹן אֲמָנוּת, כְּמוֹ (ישעיה ז): "חֲרֹשׁ חֲכָם", וְאוֹנֵקְלוֹס פֵּרֵשׁ וְשֵׁנָה בְּפִרוּשׁוֹ, שְׂאֲמָן אֲבָנִים קְרוּי אֲמָן, וְחֲרֹשׁ עֵץ קְרוּי נָגֵר. לְמִלֵּאת • לְהוֹשִׁיבָה בְּמִשְׁבְּצַת שְׁלָה בְּמִלּוּאָה לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁבְּצַת לְמִדַּת מוֹשֵׁב הָאֲבֵן וְעִבְדָּה.

(ו) וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי אֹתוֹ אֶת־אֱהִיָּאֵב בֶּן־אַחִיסָמֶךְ לְמַטֵּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב נָתַתִּי חֲכָמָה וְעָשׂוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךְ: ו ואנא הא יהבית עמה ית אהליאב בר אחיסמך לשבטא דדן ובלבא כל חכמי לבא יהבית חכמתא ויעבדון ית כל די פקדתך:

הש"י ◀ וּבְלֵב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב וְגו' • וְעוֹד שְׂאֵר חֲכָמֵי לֵב שְׂבָכְם וְכָל אֲשֶׁר נָתַתִּי בּוֹ חֲכָמָה, "וְעָשׂוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִךְ".

(ז) אֵת אֶהֱל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֶץ לַעֲדָת וְאֶת־הַכֹּהֲנִית אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֱהֹל: ז ית משפון זמנא וית ארונא לסהדותא וית פקרתא די עלוהי וית כל מגי משפנא:

הש"י ◀ וְאֵת הָאָרֶץ לַעֲדָת • לְצִדֵּךְ לוחות העדות.

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(ב) בְּצִלָּאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר. לְכָף הַזְכִּיר בְּאַהֲלִיאֵב אֱלָא אָבִיו (פסוק ו), לְפִי שְׁחוּר נְהָרַג עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְל, וְהַמִּשְׁכָּן הַזְכִּיר בְּצִלָּאֵל אָבִי אָבִיו מִה שְׁלֹא

ח וְיֵת פִּתּוּרָא וְיֵת מְנוּהֵי וְיֵת מְנַתָּא דְכִיתָא
וְיֵת פֶּל מְנַתָּא וְיֵת מְדַבְּחָא דְקִטּוֹרֶת
בּוֹסְמִיָּא:

(ח) וְאֶת־הַשְּׁלֶחַן וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה
וְאֶת־כִּלָּיָהּ וְאֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:

רס"א • הַטְּהֵרָה • עַל שֵׁם זֶהָב טְהוֹר (מנחות כט) •

ט וְיֵת מְדַבְּחָא דְעֻלְמָא וְיֵת פֶּל מְנוּהֵי וְיֵת
כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָה:

(ט) וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר
וְאֶת־כִּנּוֹ:

י וְיֵת לְבוּשֵׁי שְׂמֹנֶשׂא וְיֵת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא
לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:

(י) וְאֶת־בְּגֵדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגֵדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן
וְאֶת־בְּגֵדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

רס"ב • וְאֶת־בְּגֵדֵי הַשָּׂרָד • אוֹמֵר אֲנִי לְפִי פְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שְׂאִי־אֶפְשֶׁר לִוְמֵר שֶׁבְּבִגְדֵי כְּהֵנָּה מְדַבֵּר, לְפִי שְׂנֵאֲמֵר אֲעֲלֵם: "וְאֶת־בְּגֵדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגֵדֵי בָנָיו לְכַהֵן", אֲלֵא אֵלּוּ בְּגֵדֵי הַשָּׂרָד, הֵם בְּגֵדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, הָאֲמֹרִים בְּפֶרֶשֶׁת מִסְעוֹת (במדבר ד'): "וְנִתְּנוּ עָלָיו בִּגְדֵי תְּכֵלֶת", "וְנִתְּנוּ עָלָיו בִּגְדֵי אֲרָגְמָן", "וְנִתְּנוּ עָלֵיהֶם בִּגְדֵי תוֹלַעַת שָׁנִי". וְנִרְאִין דְּבָרֵי, שְׂנֵאֲמֵר (לקמן ט): "וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגֵדֵי שָׂרָד לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ", וְלֹא הִזְכֵּר שֶׁשׁ עֲמָהֶם. וְאִם בְּבִגְדֵי כְּהֵנָּה מְדַבֵּר, לֹא מְצִינוּ בְּאַחַד מֵהֶם אֲרָגְמָן אוֹ תוֹלַעַת שָׁנִי בְּלֹא שֵׁשׁ. בְּגֵדֵי הַשָּׂרָד • יֵשׁ מִפְּרָשִׁים לְשׁוֹן עֲבוּדָה וְשָׂרֹת, כְּתִרְגוּמוֹ לְבוּשֵׁי שְׂמֹנֶשׂא, וְאִין לֹא דְמִיּוֹן בְּמִקְרָא. וְאֲנִי אוֹמֵר שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲרָמִי כְּתִרְגוּם שֶׁל "קִלְעִים" וְתִרְגוּם שֶׁל "מִכְבָּר", שֶׁהֵיוּ אֲרוּגִים בְּמַחֲט, עֲשׂוּיִים נְקִבִּים נְקִבִּים, לְצִידֵי"ן בְּלַע"ז.

יא וְיֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְיֵת קִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא
לְקוּדְשָׁא כָּלֵל דֵּי פְקֻדָּתָהּ יַעֲבֹדוּן:

(יא) וְאֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קִטְרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ
כָּלֵל אֲשֶׁר־צִוִּיתָהּ יַעֲשׂוּ:

רס"ג • וְאֶת־קִטְרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ • לְצַרֵּךְ הַקְּטֹרֶת הַחֵיכֵל שֶׁהוּא קֹדֶשׁ.

יב וְיֵת מִשְׁחָא דְיֵת לְמִשְׁחָה לְמִימֵר:

(יב) וְיֵת מִשְׁחָה לְמִימֵר:

יג וְיֵת מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימֵר בְּרַם
יֵת יוֹמִי שְׂבִיָּא דֵּי לִי תִשְׁרוּן אֲרִי אֵת הִיא
בֵּין מִימְרֵי וּבִינִיכּוֹן לְדִרִיכּוֹן לְמַדְעָא אֲרִי
אֲנֵא יֵת מְקַדְשָׁכוֹן:

(יג) וְאֵתָהּ דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֵת־אֵת
שְׁבַתֹתִי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בִּינִי וּבִינֵיכֶם
לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְשְׁכֶם:

רס"ד • וְאֵתָהּ דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְאֵתָהּ, אֶת־עַל־פִּי שֶׁהִפְקִדְתִּיךְ לְצִוּוֹתָם עַל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, אֵל יִקַּל בְּעִינֶיךָ לְדַחֹת אֶת הַשְּׁבֵת מִפְּנֵי אוֹתָהּ מְלֹאכָה. אֵת אֵת שְׁבַתֹתִי תִשְׁמְרוּ • אֶת־עַל־פִּי שֶׁתִּהְיֶה דְּרוֹפִין וְזִרְזִין בְּזִרְזוֹת הַמְּלֹאכָה, שְׁבַת אֵל תִּדְחָה מִפְּנֵיהָ. כָּל "אֶפְ" וְ"רֶק" וְ"מַעוּטִין, לְמַעַט שְׁבַת מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן. כִּי אוֹת הוּא בִּינִי וּבִינֵיכֶם • אוֹת גְּדוּלָּה הִיא בִּינִינוּ, שֶׁבַחֲרִתִּי בָכֶם בְּהִנְחִילִי לָכֶם אֵת יוֹם מְנוּחָתִי לְמִנוּחָה. לְדַעַת • הָאֲמוֹת בָּהּ, "כִּי אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם".

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

נִיתְּנָה שְׁבַת לְדַחֹת בְּעִבּוּרָהּ. וּמִכָּאן
יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁכָּל מְלֹאכֹת שְׁבַתֹתֵינוּ
אֲסוּרוֹת לְעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת: תורה יד

אֲרָגְמָן. וְאִין נִרְאָה, דְּבִכָּל הַתְּלִמּוֹד
(יומא עב) קָרִי לְהוּ בְּגֵדֵי כְּהוֹנָה: תורה יא
(יג) אֵת־אֵת שְׁבַתֹתִי. אֵת־עַל פִּי
שְׁבַתֹתֵינוּ לָכֶם עַל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, לֹא

(י) וְאֵת־בְּגֵדֵי הַשָּׂרָד. פִּירֵשׁ רַש"י דְּאִין
זֶה בְּגֵדֵי כְּהוֹנָה, אֲלֵא בְּגֵדֵי תְּכֵלֶת
וְאֲרָגְמָן הָאֲמֹרִים בְּפֶרֶשֶׁת מִסְעוֹת,
דְּכִתִּיב (במדבר ד יג) וּפָרְשׁוּ עָלָיו בִּגְדֵי

(יד) וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם
מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל־הַעֲשֵׂה בָהּ מְלָאכָה
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:

ה"י • מות יומת • אם יש עדים והתראה. ונכרתה • בלא התראה. מחללֶיהָ • הנוהג בה חול בקדשֶׁתָּהּ.

(טו) שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל־הַעֲשֵׂה מְלָאכָה
בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:

ה"י • שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן • מנוחת מרגוע, ולא מנוחת עָרָא: (שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן • לִכְךָ כָּפָלוּ הַפְּתוּב, לומר שְׁאָסוּר
בְּכָל מְלָאכָה, אֲפִלוּ אֶכֶל נֶפֶשׁ. וְכֵן יוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ: (ויקרא כג): "שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן הִיא לָכֶם", אָסוּר בְּכָל
מְלָאכָה. אֲבָל יוֹם־טוֹב לֹא נֶאֱמַר בּוֹ כִּי־אֵם: "בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבְתּוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבְתּוֹן" (שם), אָסוּרִים
בְּכָל מְלָאכָה עֲבוּדָה, וּמִתָּרִים בְּמְלָאכָה אֶכֶל נֶפֶשׁ). קֹדֶשׁ לַה' • שְׁמִירַת קִדְשָׁתָהּ לְשָׁמִי וּבִמְצוּתִי.

(טז) וְשִׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־
הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:

(יז) בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת
יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ:

ה"י • וַיִּנָּפֶשׁ • כְּתִרְגוּמוֹ וְנַח', וְכָל לְשׁוֹן 'נּוֹפֵשׁ' הוּא לְשׁוֹן 'נָפֵשׁ', שֶׁמְשִׁיב נֶפֶשׁוֹ וְנִשְׁמָתוֹ בְּהִרְגִיעוֹ מִטַּרְח
הַמְּלָאכָה, וּמִי שֶׁכָּתוּב בּוֹ (ישעיה מ): "לֹא יִיעַף וְלֹא יִיגַע" וְכָל פָּעֵלוֹ בְּמֵאֲמָר, הַכְּתִיב מְנוּחָה לַעֲצָמוֹ, לְשִׁבּוֹר
הָאֵזֶן מִה שֶׁהִיא יְכַלָּה לְשַׁמֵּעַ.

♦ יום שני י"ג אדר א' ♦

(יח) וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּכֹלֹתוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר סִינִי
שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאֶצְבָּע
אֱלֹהִים:

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(יז) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ. אומר
הָרֵב יְהוּדָה חֲסִיד שְׁמִכָּאן יֵשׁ רָמֹז
לְנִשְׁמָה יִתְרָה בְּשַׁבָּת, קֹחַ סוֹפֵי תִיבוֹת
הִלְלוּ וַיְהִי 'שְׁתִּים'. ומעשה
בְּטוֹרְנוֹסְרוֹפּוֹס הִרְשַׁע שֶׁפָּגַע אֶת רַבִּי
עֲקִיבָא בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת, אָמַר לוֹ מִה הַיּוֹם
מִיּוֹמִים, אָמַר לוֹ מִה גָּבַר בְּגוֹבְרִין.
אָמַר לוֹ מֵאִי אֲמִרִית לָךְ וּמֵאִי אֲמַרְתָּ
לִי כו'. מֵאִי שָׁנָא שַׁבַּת מִשְׁאָר הַיָּמִים,
וְאֲמַרְתִּי לָךְ מִה נִשְׁתַּנִּית מִשְׁאָר בְּנֵי
אָדָם. אָמַר לִיה דְּמָרִי צְבִי, כְּלוֹמַר מֶלֶךְ
מַלְכֵי הַמְּלָכִים רָצָה שִׁיכְבְּדוּנִי
שֶׁעֲשָׂאֲנִי מֶלֶךְ. אָמַר לוֹ כֹּף שַׁבַּת רָצָה
מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים שִׁיכְבְּדוּהוּ. אָמַר
לוֹ לְמָה הוּא עוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה,
שְׁמוּצִיא מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת רוּחוֹת
וּגְשָׁמִים. אָמַר לוֹ יוֹדַע אֲנִי כֹף שֶׁאֲתָה
בְּקִי בְּתוֹרַת הַיְּהוּדִים, וּשְׁנֵי בְנֵי אָדָם

דְּרִין בְּחֶצֶר אַחַת [אם אין זה נותן
עֲרוֹב וְזֶה נוֹתֵן עֲרוֹב שְׁמָא מוֹתְרִין הֵם
לְטַלֵּט בְּשַׁבָּת, אֲבָל אִם דָּר אָדָם אֶחָד
בְּחֶצֶר אֶחָד גְּדוֹל] אֲפִילוּ בְּאֶנְטוֹכִיא
מוֹתֵר לְטַלֵּט בְּכוֹלָה, וְהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ
הוּא הַשָּׁמַיִם כְּסֹא וְהָאָרֶץ הָרוֹם רָגְלִיו
וּמְלוֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ וְהַכֵּל שְׁלוֹ,
לְפִיכָּה יְכוֹל לְטַלֵּט בְּכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ
(תנחומא טז): תורה יח

כ"י ויתן אל משה וגו' • אין מקדם ומאחר בתורה, מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות, וכיום הכפורים נתרצה הקדוש-ברוך-הוא לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן. (צריך עיון טובא, דלמא הכל פסדר, וצווי הקדוש-ברוך-הוא למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקדם רדתו מההר עשו את העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרצים להקדוש-ברוך-הוא, וכן הוא בהדיא ב'זהר' ו'יקהל'. אפשר על כן, בצווי הקדוש-ברוך-הוא פתיב: "מאת כל איש", דהינו גם ערב-רב, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה: "איש איש", מלמד וכו'. ומשה בצווי אמר לישראל "קחו מאתכם" דיקא, ולא מערב-רב, לפי שהם גרמו בנזקין, וקל להבין). ככלתו • ככלתו פתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכל ללמד פלה בזמן מועט כזה. דבר אחר: מה פלה מתקשטת ככ"ד קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה, אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בכ"ד ספרים. לדבר אתו • החקים והמשפטים שב"ואלה המשפטים". לדבר אתו • מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחזרין ושניין את ההלכה שניהם יחד. לחת • לחת פתיב, שהיו שתייהן שוות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 50)

לחת פתיב, שהיו שתייהן שוות (רש"י לא, יח) בפסוק ואתנה לך את לחות האבן" (משפטים כד, יב) פתיב גם כן "לחות" חסר, אף שם לא התעכב רש"י על כך. ונש לבאר, שפאן הקשה לרש"י: הפתוב הרי מדגיש את מעלת הלוחות ("פתובים באצבע אלקים"), ומדוע יש פתיב חסר, שמשמעותו חסרון? ומתרגן, שפא ללמדנו **שהיו שתייהן שוות**, דבר המוכיח שהם "מעשה אלקים", כי לאדם אי אפשר לדיק פליקף בצמצום.

אונחזא עמא ארי אחר משה למחת מן טורא ואתכנש עמא על אהרן ואמר לה קום עבד לנא ודחלן דיהבון קדמנא ארי דין משה גברא די אסקנא מארעא דמצרים לא ידענא מה היה לה:

לב (א) וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על-אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כיהוה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו:

כ"י כ"י בשש משה • פתגומו, לשון אחר, וכן: "בשש רכבו" (שופטים ה), "ויחילו עד בוש" (שם ג), כי כשעלה משה להר, אמר להם: לסוף ארבעים יום אני בא, בתוך ו' שעות. כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המזנן הוא, והוא אמר להם שלמים, מ' יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי בז' בסיון עלה, נמצא יום מ' ב"ז בתמוז, בט"ז בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשף ואפלה וערוביבא, לומר: ודאי מת משה, לך בא ערוביבא לעולם. אמר להם: מת משה, שפכר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (דף פט). ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המענן, בין קדם חצות בין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר "וישפיתו ממחרת ויעלו עולות". אשר ילכו לפנינו • אלהות הרבה אוו להם. כי זה משה האיש • כמין דמות משה הראה להם השטן שנושאים אותו באויר רקיע השמים. אשר העלנו מארץ מצרים • והיה מורה לנו הדרך אשר נעלה בה. עתה, צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (התעודות תשנ"ב כרך ב' עמוד 341)

...כפי שחסידות מבארת את מאמר חכמינו ז"ל על הפסוק "נורא עלילה על בני אדם", שחטא עין-הדעת בא עלי-די-זה ש"עלילה נתלה בו" (באדם הראשון) - שזה ש"לפעמים גובר הרע דיצר-הרע על האדם ויחטא" הרי זה משום ש"מלמעלה הסיטו עליו היצר-הרע להביאו לחטא זה".

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

והא דפתיב (פסוק ח) וישתחוו לו, לכבוד היה ולא לשם עבודה ורה: תורה ב

וגו'. ומה שאמר דוד (תהלים קו ב) וימירו את כבודם בתבנית שור, שהמירו [את] משה שעשה להם הקדוש-ברוך-הוא כמה נסים על ידו.

(א) עשה לנו אלהים. לא לשם עבודה ורה נתפוגנו, כיהוה להיות שופט במקומו של משה, וכן משמע מדקאמר כי זה משה האיש אשר

שכן בני ישראל מצד-עצמם אינם שיכים כלל וכלל לענין החטא חס-ושלום, וכל הענין בא רק בגלל זה שהקב"ה בחסדו הגדול רצה להביא את בני ישראל לעליה הכי גדולה (למעלה ממצבם מצד-עצמם), לכן "עלילה נתלה בו" ונעשית ירידה לפי שעה (על-דרך מה שזאמר "ברגע קטן עזבתיו") ובחיצוניות (רק למראה עינים), בכדי להביא את העליה שלא בערך, ולא רק עליה לרגע קטן (כנגד "רגע קטן עזבתיו"), אלא עליה נצחית שאין אחריה גלות, ואדרבה – מתוספות עוד עליות, עליה אחר עליה עד אין קץ, "ולכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון".

נוסף לכלל שכל ירידה היא צורך עליה, הרי בנוגע לבני ישראל – הירידה עצמה לאמיתתה אינה ירידה, אלא הדרך לעליה נעלית יותר שלא בערך.

ועל-דרך-זה בנוגע לחטא העגל (שבדגמת חטא עז-הדעת) – כמפורש בגמרא, ש"לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי-תשובה", "לא היו ישראל ראויין לאותו מעשה", אלא "גזרת המלך היתה כו' כדי ליתן פתחון פה לבעלי-תשובה".

(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶהְיֶה פָּרְקוֹ נִזְמִי הַזֶּהב אֲשֶׁר בְּאֲזִנִּי נְשִׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֵיתִיכֶם וְהִבִּיאוּ אֵלַי:

בואמר להן אהרן פריקו קדשי דהבא די באודני נשיכון בניכון ובנתיכון ואיתי לותי:

י"א בְּאֲזִנִּי נְשִׁיכֶם • אֶמַר אֶהְיֶה בְּלִבּוֹ: 'הַנָּשִׁים וְהַיְלָדִים חֲסִים בְּתַכְשִׁיטֵיהֶן הֵן, שָׁמָּה יִתְעַכֵּב הַדָּבָר וּבִתְוֹךְ כֵּף יָבֵא מִשָּׁה', וְהֵם לֹא הִמְתִּינוּ וּפְרָקוֹ מֵעַל עֲצָמוֹ. פָּרְקוֹ • לְשׁוֹן צוּרִי, מַגְזֵרֶת 'פָּרַק' לִיחִיד, כְּמוֹ 'בְּרָכוֹ' מַגְזֵרֶת 'בְּרַךְ'.

(ג) וַיִּתְּפֶרְקוּ בְּלִי-הָעֵם אֶת-נִזְמִי הַזֶּהב אֲשֶׁר בְּאֲזִנֵּיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל-אֶהְרֹן:

ג ואתפריקו כל עמא ית קדשי דהבא די באודניהון ואיתי לאהרן:

י"א וַיִּתְּפֶרְקוּ • לְשׁוֹן פְּרִיקַת מִשָּׂא. כְּשֶׁנִּטְּלוּם מֵאֲזִנֵּיהֶם, נִמְצְאוּ הֵם מְפֹרָקִים מִנְזָמֵיהֶם, דִּישְׁקָרִי"ר בְּלַע"ז. אֶת נִזְמִי • כְּמוֹ מִנְזָמִי, כְּמוֹ (לעיל ט): "כִּצְאָתִי אֶת הָעִיר", מִן הָעִיר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך טו, עמ' 66)

איתא בכתבי האריז"ל, שהדור עתה, הינו דרא דעקבתא דמשיחא, הוא גלגול של דור המדבר: בדור המדבר היה חטא העגל, שבו נאמר "ויתפרקו... את נזמי הזהב אשר באזניהם" – האנשים דוקא, ולא הנשים, שלא רצו לתת עבור העגל; ולעומת זאת, בנדבת המשכן נאמר "ויבאו האנשים על הנשים", "עם הנשים וסמוכין אליהם". הינו, שהנשים קדמו.

ועל זה איתא ב'פרקי דרבי אליעזר' ש"נתן להן הקב"ה שְׂכָרָן... שהן משמרות ראשי-הדשים יותר מן האנשים", שזהו מה שכתוב ב'ירושלמי' מסכת פסחים "נשי דנהיגי דלא למיעבד עבדתא... יומא דירחא, מנהג" (מנהג טוב הוא), שצריכים לקימו.

וזוהו הטעם שבדרא דעקבתא דמשיחא תלמיד-יחכמים נשמעים לנשותיהם – שבזה מתבטאת העובדה שהנשים שבדור המדבר (שהגלגול שלו הוא בדרא דעקבתא דמשיחא) התנהגו כדבעי, מה שאין-כן האנשים.

והרי כל עניני התורה הם (לא ספור דברים, אלא) "תורה" – מלשון הוראה:

ישנן נשים שסבורות שהענינים צריכים להתנהל על-ידי הבָּעִלִּים, והבָּעִלִּים צריכים להשיג פרנסה, וכל שאר הענינים הם טפלים, ובלבד שהבעל יביא הביתה כרוֹכָה דולרים שיוכלו לנהל את הוצאות הבית.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(ב) פָּרְקוֹ. אהרן לשם שמים נתפון, אמר: אם אומר להם כלב או נחשון יהיה ראש עליכם, אם ימליכוהו עליהם, כשיבוא משה אם יורידוהו מגדולתו תרבה קטטה ביניהם ויבואו לידי שפיכות דמים, ואם אומר לא אתן ראש עליהם הם יתנו מעצמם ויהיה הקטטה, ואם אומר אני אהיה ראש עליהם שמא יקשה בעיני משה, אעסיקם בדברים שאין להם

ממש עד שיבוא משה. ולכך אמר פָּרְקוֹ, לפי שהנשים חסות על תכשיטיהן וישימו ערבוביא בדבר: תורה ג

ועל כף ההוראה מהאמור לעיל – שהנשים צריכות לדעת שדורנו זה הוא גלגול של דור המדבר. ולכן, ענינו הוא לבנות משכן. דהינו, שהאשה (וכן הבת או האחיות) צריכה לעשות מהבית – משכן, ולא להניח שתהיה נתינת מקום עבור "עגל הזהב".

כלומר: אפילו אם נרעשת איזו נטיה שבשביל כסף צריכים לותר על ענין של יהדות – צריכה האשה לעמוד בתקף ולעצק: כיון שהבית צריך להיות משכן ומקדש להקב"ה, שייכל לומר עליו "ושכנתי בתוכם", כלומר, בבית זה אתגלה עם הקדושה והאור שלי – אי־אפשר לותר על ענינים של יהדות!

אלא מאי, השאלה היא מה יהיה עם "עגל הזהב", כסף ופרנסה וכל הענינים – ובכן: התכלית של הכסף היא עבור הוצאות אכילה ושתיה ולבושים; ואילו כאשר נוספים דולרים בדרך שאינה רצויה – אזי משתמשים בהם עבור רופאים, רחמנא-ליצלן, ועבור "מסים" ("טעקסעס"), ועבור שאר ענינים של עגמת-נפש. אשר מוטב היה שלא להרויח דולרים אלו, ובלבד שלא תהיה עגמת-הנפש, אלא הקב"ה יתן את כל ההצטרפות באופן שיחיו חיים שקטים ובריאים.

וכשם שבימים ההם פעלו הנשים ("זיי האבן אוֹסְגֶּעפֿירט") שעגל הזהב שרפוהו וטחננהו ונעשה לאפר ועשן, ואילו המשכן נבנה (בעזרתן של הנשים שהיו הראשונות לסיע בבניית המשכן והמקדש) באופן שקרשי המשכן (אף שנגעשו מאותיות ק' ר' ו' ש"אתחזיאו על סטרא בישא") עומדים וקמים לעולם, עד לעתיד-לבא (כדאיתא במדרשי חכמינו ז"ל),

כמו־כן בדרך דעקבתא דמשיחא שהוא הגלגול של הדור ההוא, בידין של הנשים למנוע את ענין "עגל הזהב", הינו ההשתתפות לכסף תוך כדי ותור על עניני יהדות. ואדרבה, לנצל את הכסף שמשיגים, כדי לעשות מביתו משכן ומקדש להשראת השכינה,

ואז לא חסר מאומה בכל המצטרף, הבעל בריא, האשה בריאה והילדים בריאים, ומתוך בריאות ושמחה מגדלים את הילדים לתורה לחפה ולמעשים טובים, והם נעשים "צבאות ה'" – כמו ביציאת מצרים שהנשים העמידו דור שהכירו את הקב"ה בקריעת ים-סוף ואמרו "זה אלי ואנוהו".

וכאמור, בידין של הנשים שכל אחת תעשה מביתה משכן ומקדש להקב"ה, שאז יהיה הבית בריא, חי ושמח, ויהיה בו אלקות בגלוי, ועל-ידי־זה יזכו – יחד עם בעליהן וילדיהן – לילך בקרוב לקראת משיח צדקנו, במהרה בימינו אמן.

(ד) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אוֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֹךְ מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם:

כ"א וַיַּצֵּר אוֹתוֹ בַּחֲרֹט • יש לתרגמו בשני פנים, האחד: ויצר לשון קשירה, בחרט – לשון סודר, כמו (ישעיה א): "והמטפחות והחרטים", (מלכים ב ה): "ויצר כפרים כסף בשני חרטים", והשני: ויצר, לשון צורה. בחרט – כלי אגנות הצורפין שחורצין וחורטין בו צורות בזהב, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו (ישעיה ח): "וכתב עליו בחרט אגוש", וזהו שתרגם אונקלוס: 'וצר יתה בזיפא', לשון זיוף, הוא כלי אגנות שחורצין בו בזהב אותיות ושקדים, שקורין בלע"ז ני"ל (גראבשטיכל), ומזיפין על-ידו חותמות. **עגל מסכה •** כיון שהשליכו לאור בכור, באו מכשפי ערב-רב שעלו עמהם ממצרים ועשוהו ככשפים. ויש אומרים מיכה היה שם שיצא מתוך דמוסי בגין שנתמעה בו במצרים, והיה בידו שם וטס שכתב בו משה: "עלה שור! עלה שור!" להעלות ארנו של יוסף מתוך גילוס, והשליכו לתוך הכור ויצא העגל (סנהדרין אפ). **מסכה •** לשון מתכת. דבר אחר: קכ"ה קנטרין זהב היו בו, בגימטריא של מסכה. אלה אלהיה • ולא נאמר 'אלהינו', מפאן שערב-רב שעלו ממצרים, הם שנקהלו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר-כך הטעו את ישראל אחריו.

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

ואילו הרגוהו לא היתה להם תקנה, ויתקיים בהם אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא (איכה ב ב) (ראה ויקר י א): תורה ה

שמצינו שהכתוב משבח דכתיב (מלאכי ב ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת, וכתיב (שם פסוק ט) ורבים השיב מעון זה עון העגל.

(ד) ויצר אותו. שהיה עושה בו צורות כדי לאחר ולהשקות עד שיבוא משה, וכל פונתו היתה לשם שמים, כמו

(ה) וַיֵּרָא אֱהֶרֶן וַיְבִן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֱהֶרֶן
וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מִחֹר:
וַיִּחַזֵּא אֱהֶרֶן וּבָנָא מִדְּבַחַת קְדָמוּהִי וַיִּקְרָא
אֱהֶרֶן וַיֹּאמֶר חַגָּא קָדָם יְיָ מִחֹר:

כ"י • וַיֵּרָא אֱהֶרֶן • שָׁהִיָּה בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שְׁנֵאמֹר (תהלים ק): "בְּתַכְנִית שׁוֹר אוֹכֵל עֵשֶׂב", וְרָאָה שֶׁהִצְלִיחַ מַעֲשֵׂה שְׁטָן, וְלֹא הָיָה לוֹ פֶּה לְדַחוּתָם לְגַמְרִי. וַיְבִין מִזְבֵּחַ • לְדַחוּתָם. וַיֹּאמֶר חַג לַה' מִחֹר • וְלֹא הָיָה, שְׁמָא יָבֵא מֹשֶׁה קָדָם שְׂעִבְדוּהוּ, וְהוּא פְּשׁוּט. וּמִדְּרָשׁוֹ בְּוִיקְרָא רַבֵּה: דְּבָרִים הַרְבֵּה רָאָה אֱהֶרֶן, רָאָה חוֹר בֶּן אֲחִיתוֹ שָׁהִיָּה מוֹכִיחָם וְהַרְגוּהוּ, וְזֶהוּ "וַיְבִין" (לשון בינה) מִזְבֵּחַ לִפְנֵי, וַיְבִין מִזְבֵּחַ לִפְנֵי. וְעוֹד רָאָה וַיֹּאמֶר, מוֹטֵב שֶׁיִּתְּלָה בִּי הַסֶּרְחוֹן וְלֹא בָהֶם. וְעוֹד רָאָה וַיֹּאמֶר, אִם הֵם בּוֹנִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ, זֶה מְבִיא צָרוֹר וְזֶה מְבִיא אֶבֶן, וְנִמְצְאוּת מְלֹאכֶתָן עֲשׂוּיָה בְּכַת אֲחֵת. מִתּוֹךְ שֶׁאֵין בּוֹנֵה אוֹתוֹ וּמִתְעַצֵּל בְּמִלְאכָתִי, בֵּין כֹּךְ וּבֵין כֹּךְ מֹשֶׁה בָּא. חַג לַה' • בְּלִבּוֹ הָיָה לְשָׂמִים, בְּטוֹחַ הָיָה שֶׁיָּבֵא מֹשֶׁה יַעֲבֹדוּ אֶת הַמִּקְדָּשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך 1 עמ' 176 ואילך – 'מתוך לקראת שבת')

היתר אהרן לשמש במשכן

וַיֵּרָא אֱהֶרֶן וַיְבִן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי

וַיְבִין מִזְבֵּחַ – לְדַחוּתָם (לב,ה. ובפירוש רש"י)

וְקָשָׁה, הָרִי כִּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ לַעֲבוּדָה-זָרָה לֹא יִשְׁמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ (מנחות קט, ב), וְאִם כֵּן אֵף שִׁכְנַת אֱהֶרֶן הָיְתָה לְדַחוּתָם, אֵף בְּפוֹעַל הָרִי שָׁמַשׁ לַעֲבוּדָה-זָרָה, וְאֵיךְ הִתֵּר לְאֱהֶרֶן לְשָׁמַשׁ בְּמִשְׁכָּן?
וַיֵּשׁ לִזְמֹר: עַל הַפֶּסוּק (בפרשת תצוה) "וְאֵתָה הַקָּרֵב אֵלַיךְ אֶת אֱהֶרֶן אֲחִיךָ גו' לְכַהֵנוּ לִי" מִפְּרָשׁ רִש"י: לְאַחַר שֶׁתִּגְמֹר מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן. דְּהֵינּוּ שָׂרָק לְאַחַר גְּמֹר מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הוֹחֵל עַל אֱהֶרֶן וּבָנָיו דִּין "כִּהֵן".
וְעַל-פִּיזָה, בְּשַׁעַת בְּנֵית הַמִּזְבֵּחַ (וְעִשִׂית הַעֲגֹל) לֹא הָיָה אֱהֶרֶן כִּהֵן. וְדוֹקָא כִּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ לַעֲבוּדָה-זָרָה לֹא יִשְׁמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ, אֲבָל אִם הוּא לֹא הָיָה כִּהֵן בְּשַׁעַת שֶׁשָּׁמַשׁ לַעֲבוּדָה-זָרָה, אֵינּוּ נִפְסֵל בְּכָר.

(1) וַיִּשְׁפִּימוּ מִמִּחֲרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים
וַיֵּשֶׁב הָעָם לְאַכֹּל וְשִׁתּוֹ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק:
וַיֹּאקְדִימוּ בְיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַאֲסִיקוּ עֲלוֹן
וַקְרִיבוּ נִכְסִין וַאֲסַחֵר עָמָא לְמִיכַל וּלְמִשְׁתֵּי
וַקְמוּ לְחִיכָא:

כ"י • וַיִּשְׁפִּימוּ • הַשְׁטָן זָרוֹם, כְּדִי שֶׁיִּחַטְאוּ. לְצַחֵק • יֵשׁ בְּמִשְׁמַע הָזֶה גְלוּי עֲרִיזוֹת, כְּמוֹ שְׁנֵאמֹר (בראשית ט:ט): "לְצַחֵק בִּי", וְשִׁפְיכוֹת דָּמִים, כְּמוֹ שְׁנֵאמֹר (שמואל ב ב): "יִקְוָמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחָקוּ לִפְנֵינוּ", אֵף כָּאֵן נִהְרַג חוֹר.

(2) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּדָרֵךְ בִּי שַׁחַת עֲמֹךְ
אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
ז ומליל יי עם משה אזל חות ארי חביל
עמך די אסקתא מארעא דמצרים:

כ"י • וַיְדַבֵּר • לְשׁוֹן קָשִׁי הוּא, כְּמוֹ (בראשית מב): "וַיְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת". לֵדָרֵךְ • (ברכות לב) יָד מְגִדְלָתָךְ, לֹא נִתְּתִי לָךְ גְּדֻלָּה אֲלֹא בְּשִׁבְלִים. בְּאוֹתָהּ שַׁעַה, נִתְּנָה מֹשֶׁה מִפִּי בֵּית-דִין שֶׁל מַעֲלָה. שַׁחַת עֲמֹךְ • "שַׁחַת הָעָם" לֹא נֹאמֶר, אֲלֹא "עֲמֹךְ", עֲרֵב-רֵב שֶׁקִּבְּלָתָּ מֵעֲמֹךְ וְגִיחָתָם וְלֹא נִמְלַכְתָּ בִּי, וְאַמְרָתָ: טוֹב שֶׁיִּדְּבָקוּ גָרִים בְּשִׁכְנָה, הֵם שִׁחְתוּ וְהִשְׁחִיתוּ.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

ובעל כרחם אשר הוצאת מארץ מצרים, והם שחיתו שהחליפו מנהיג ודבר אשר נתתי להם, וגם עברו על אשר אמרתי (לעיל ב ד) לא תעשה לך פסל, ואפילו לשם שמים: תורה ח

המלוכה, ונעשה חג לה' על מנהיג, ונעשה שלמים לשם הקדוש-ברוך הוא, כמו שמצינו בשאול בשנתחדשה המלוכה (שמואל א יא יד-טו): תורה ו
(2) בִּי שַׁחַת עֲמֹךְ. עֲמֹךְ הֵם בְּעַל כְּרֶךְ

(ה) וַיֵּרָא אֱהֶרֶן. שְׁטָעוּ, וְנִתְּיָרָא שְׁמָא יִשְׁימוּ לֵב לֵאמֹר מַה יוֹשִׁיעֵנו וְהָ וַיִּשְׁימוּ עֲלֵיהֶם רֹאשׁ, לְפִיכָךְ וַיְבִין מִזְבֵּחַ לִפְנֵי, לְהַשְׁהוּתָם עַד שֶׁיָּבֵא מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר חַג לַה' מִחֹר, כְּלוּמַר לְמִחֹר נַעֲמִידֵהוּ עַל

ח סטו בפריע מן אורחא די פקדנתון עבדו להון עגל מתבא וסגידו לה ודבחו לה ואמרו אליו דחלתך ישראל די אפקוד מארעא דמצרים:

ט ואמר יי למשה גלי קדמי עמא הדין והא עמא קשי קדל הוא:

(ח) סרו מהר מן-הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו-לו ויזבחו-לו ויאמרו אלה אלהינו ישראל אשר העלונא מארץ מצרים:

(ט) ויאמר יהוה אל-משה ראיני את-העם הזה והנה עם-קשה-עורף הוא:

כס"א • קשה-עורף • מחזירין קשי עורפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמע.

י ובען הפח בעותך מן קדמי ויתקף רוגזי בהון ואישיצננו ואעבד יתך לעם סגוי:

(י) ועתה הניחה לי ויחר-אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול:

כס"ב • הניחה לי • עדין לא שמענו שהתפלל משה עליהם, והוא אומר: "הניחה לי"? אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמות רבה).

יא וצלי משה קדם יי אלהה ואמר למא יי יתקף רוגזך בעמך די אפקתא מארעא דמצרים בחיל רב ובידא תקיפא:

(יא) ויחל משה את-פני יהוה אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה:

כס"ג • למה ה' וגו' • כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור.

יב למא יימרון מצראי למימר בבישתא אפקתננו לקטלא יתהון ביני טורינא ולשיציותהון מעל אפי ארעא תוב מתקוף רוגזך ואתיב מן בישתא דמלתא למעבד לעמך:

(יב) למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים ולכלתם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם על-הרעה לעמך:

כס"ד • והנחם • התעשת מחשבה אחרת להטיב להם. על-הרעה • אשר חשבת להם.

יג אדבר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך די קימתא להון במימרך ומלתא עמהון אסגי ית בניכון בכוכבי שמיא וכל ארעא הדיא די אמרית אמן לבניכון ויחסננו לעלם:

(יג) זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אלהם ארבה את-זרעכם בכוכבי השמים וכל-הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם:

כס"ה • זכר לאברהם • (שמות רבה): 'אם עברו על עשרת הדברות, אברהם אביהם נתנסה בעשר נסיונות ועדין לא קבל שכרו. תגהו לו, ויצאו עשר בעשר. לאברהם ליצחק ולישראל • (שמות רבה) אם לשרפה הם, זכר לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך באור פשדים. אם להרגה, זכר ליצחק שפשט צוארו לעקדה. אם לגלות, זכר ליצחק שגלה לחרן. ואם אינן נצולין בזכותן, מה אתה אומר לי "ואעשה אותך לגוי גדול"? ואם כסא של ג' רגלים אינו עומד לפניך בשעת פעסך, קל-וחמר לכסא של רגל אחד (ברכות לב). אשר נשבעת להם בך • לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בארץ, לא בהרים ולא בגבעות, אלא בך, שאתה קים ושבועתך קימת לעולם, שנאמר (בראשית כב טו): "בי נשבעתי נאם ה'", וליצחק נאמר (שם כו א): "והקימתי את-השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך", וליצחק נאמר (שם לה יא): "אני אל שדי פרה ורבה", נשבע לו ב"אל שדי".

(יד) וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ:

י' וְתָב יי מן בישתא די מליל למעבד לעמה:

(טו) וַיִּפֶּן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וַשֹּׁנִי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים:

טו ואתפני ונחת משה מן טורא ותריץ לוחי סהדותא בידה לוחי כתיבין מתריץ עבריהון מכא ומכא אנון כתיבין:

כס"א • מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם • הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת נִקְרְאוּת, וּמַעֲשֵׂה נִסִּים הָיָה (שבת קד) •

(טז) וְהַלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלַּחַת:

טז ולוחיא עובדא דיי אנון וכתבא כתבא דיי הוא מפרש על לוחיא:

כס"ב • מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה • כְּמִשְׁמְעוֹ, הוּא בְּכַבּוּדוֹ עֲשָׂאן. דְּבַר אַחֵר: כְּאֵדָם הָאֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'כָּל עֲסָקוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי בְּמִלָּאכָה פְּלוֹנִית', כִּף כָּל שֶׁעָשׂוּעִיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בַּתּוֹרָה. חֲרוּת • לְשׁוֹן חֲרָט וְחָרַט - אֶחָד הוּא, שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן חֲקוּק, אֲנִטְלִי"ר בְּלַע"ז (אֵינִישְׁנִידֵעַן).

(יז) וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מַלְחָמָה בִּפְּמַחֲנָה:

יז ושמע יהושע ית קל עמא בד מיבבין ואמר למשה קל קרבא במשריתא:

כס"ג • בִּרְעָה • שִׁהְיוּ מְרִיעִים, וּשְׂמָחִים וְצוֹחֲקִים.

(יח) וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חַלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שְׁמַע:

יח ואמר לא קל גברין דנצחין בקרבא ואף לא קל חלשין דמתבדיין קל דמתיבין אנא שמע:

כס"ד • אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה • אֵין קוֹל הֵנָּה נִרְאָה קוֹל עֲנִית גְּבוּרִים הַצּוֹעֲקִים נִצָּחוֹן, וְלֹא קוֹל חַלְשִׁים שֶׁצּוֹעֲקִים וי, או נִיסָה. קוֹל עֲנוֹת • קוֹל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין הַמַּעֲנִין אֶת נֶפֶשׁ שׁוֹמֵעַן כְּשֶׁנֶּאֱמָרִין לוֹ.

(יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֵגֹל וּמַחֲלַת וַיַּחֲרִאֲף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ אֶת־הַלַּחַת וַיִּשְׂפֹּר אֶתֶּם תַּחַת הָהָר:

יט ויהי כד קריב למשריתא ותרא עגלא וחנגין ותקיף רוגזא דמשה ורמא מידוהי ית לוחיא ותפר יתהון בשפולי טורא:

כס"ה • וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ וְגו' • (שבת פז) 'אָמַר: מַה פֶּסֶח שֶׁהוּא אֶחָד מִן הַמַּצּוֹת, אֲמָרָה תּוֹרָה: "כָּל־בֶּן־נָכָר לֹא־יֵאכֹל בּוֹ", הַתּוֹרָה כְּלָה כָּאֵן וְכָל יִשְׂרָאֵל מוֹמְרִים, וְאַתְּנִנָּה לָהֶם'. תַּחַת הָהָר • לְרַגְלֵי הָהָר.

בִּידוֹ. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מֵאֵי דְכְּתִיב חֲרוּת עַל הַלּוּחוֹת, אֶלְמָלִי לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ לוחות הראשונות לא נשתבחה תורה מִיִּשְׂרָאֵל. רַב אֲחָא אָמַר אֵף אֵין אומָה וְלִשׁוֹן שׁוֹלֵטת בָּהֶן שְׁנֵאֲמַר חֲרוּת, אֵל תִּיקְרִי חֲרוּת אֶלָּא חֲרוּת: תורה יז

כְּנָגַד עֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם (פְּסִיקְתָּא רַבְתִּי פְכ"א). וּבְעִירוּבִין פֶּרֶק בִּיצֵד מַעֲבְרִין (נד). אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מֵאֵי דְכְּתִיב (לעיל לא יח) לַחַת אֶבֶן, אִם מִשִּׁים אָדָם עֲצָמוֹ כְּאֶבֶן תִּלְמוּדוֹ מִתְקַנֵּים בִּידוֹ, וְאִם לֹא אֵין תִּלְמוּדוֹ מִתְקַנֵּים

(טו-טז) לַחַת. חֶסֶר כְּתִיב, לֹאֲמַר שְׁנֵיהֶם שׁוֹת. וּשְׁנֵים כְּנָגַד שְׁמִים וְאֶרֶץ, וּכְנָגַד חֵתָן וְכֹלָה, וּכְנָגַד שְׁנֵי שׁוֹשְׁבֵינִין (שְׁמִיר מ"א). חֲמִשָּׁה דְּבָרוֹת עַל לוח זה וחמשה על לוח זה, כְּנָגַד חֲמִשָּׁה חוֹמְשֵׁי תּוֹרָה. וּשְׁנֵיהֶם עֲשָׂרָה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כו עמ' 248 ואילך – מותוך לקראת שבת)

לוחות ושברי לוחות בלימוד התורה

וישלך מידו את-הלוחות וישבר אתם תחת הקר: (לב, יט)

לוחות ושברי לוחות מונחין בארון (בבא-בבא יד, ב. מנחות צט, סוף עמוד א)

יש לבאר זה בעבודת האדם לקונו: בלמוד התורה צריכים להיות שני דברים הפכיים – לוחות ושברי לוחות. מצד אחד, על האדם להיות בבחינת "לוחות". דכמו שהאותיות שעל הלוחות היו חקוקות על האבנים, ואי-אפשר היה להפריד ביניהם, כמו כן על האדם להבין ולהשיג בשכלו הוא את דברי התורה, עד ששכלו והתורה יהיו לאחדים ממש, דכשם אמין לבד במה שכתוב בתורה, עדן אינו יוצא בזה ידי-חובת תלמוד תורה, ורק כשמיין בשכלו את התורה, הרי הוא יוצא ידי חובתו.

אף מאידך, באותו "ארון" בו מונחים הלוחות, היו גם "שברי לוחות", דבשביל למוד התורה, על שכלו של האדם "להשבר". כי מפנין שחקמתו של הקב"ה גבוהה לאין שעור משכל האדם, ורחוקה ממנו בתכלית, אי-אפשר שהשכל יבין וישיג אמיתית חקמתו של הקב"ה.

ורק על-ידי שהאדם הוא בבחינת "שברי לוחות", ומתבטל לגמרי לחקמתו של הקב"ה, אזי מסייע לו השם-יתברך שיתעלה שכלו לבחינה גבוהה ביותר, ויהיה מסוגל להשיג אמיתתה של תורה. וכמו שאומרים בתפלת אלקי נצור "ונפשי כעפר לפל תהיה" ורק לאחר-זה יכל להיות "פתח לפי בתורתך".

(ב) וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיֹּזַר עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשֶׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כונסיב ית עגלא די עבדו ואוקד בנורא
ושף עד דהיה דקיק וזרא על אפי מרא
ואשקי ית בני ישראל:

ה"א וַיִּזַּר • לשון נפוצ, וכן: (איוב יא) "יזרה על נהו גפרית", וכן (משלי א): "כי חנם מזרה הרשת", שזורין בה דגן וקטניות. וַיִּשֶׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • (יזא טז) נתפזן לברקם פסוטות. שלש מיתות נדונו שם, אם יש עדים והתראה - בסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרבים. עדים בלא התראה - במגפה, שנגמר: "ויגף ה' את העם". לא עדים ולא התראה - בהדרקון, שבדקום המים וצבו בטניהם.

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה-עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה: כִּי-הִבֵּאתָ עָלֵיו חַטָּאת גְּדוֹלָה:

כא ואמר משה לאהרן מה עבד לך עמא
הדין ארי איתתא עלוהי חובא רבא:

ה"א מַה-עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה • כמה יסורים סבלת שישורף, עד שלא תביא עליהם חטא זה.

(כב) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-יְהוָה אֵף אֲדֹנָי אַתָּה יֹדַעְתָּ אֶת-הָעָם כִּי בָרַע הוּא:

כב ואמר אהרן לא יתקף רוגזא דרבוני את
ידעת ית עמא ארי בכיש הוא:

ה"א כִּי בָרַע הוּא • בדרך רע הם הולכין תמיד ובנסיונות לפני המקום.

(כג) וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זָנָה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר עֲשֵׂנוּ מֹה-יְהִי לָנוּ:

כג ואמרו לי עביד לנא דחלן די יהבן
קדמנא ארי דין משה גברא די אסקנא
מארעא דמצרים לא ידענא מה היה לה:

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(ב) וַיִּשְׁקֵי, פירש רש"י בשלשה מיתות נידונו, עדים והתראה בסיף כדיון עיר הנדחת שהן מרובין. וקשה אם כן יהא (כב) כִּי בָרַע הוּא. ואילו לא עשה להם היו מעמידין להם מלך, ויהיה מרה באחרונה: תורה כג

ממונם אבד (ראה סנהדרין קיא), ויש לומר שנדונו בסיף כדיון בני נח, דאמרין בסנהדרין (נ) שדינן בסיף: תורה כא

(כד) וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמִי זֶהב הַתַּפְּרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי
וַאֲשַׁלְכֵהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֹּה:

כ"ד • וַיֹּאמֶר לָהֶם • דָּבַר אֶחָד: 'לְמִי זֶהב' לְבַד, וְהֵם מִהֲרֹו וְהַתַּפְּרָקוּ וַיִּתְּנוּ לִי. וַאֲשַׁלְכֵהוּ בְּאֵשׁ • וְלֹא יִדְעָתִי שֵׂיֵצֵא הָעֶגְלָה הַזֹּה, וַיֵּצֵא.

(כה) וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה
אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקַמִּיהֶם:

כ"ה • פָּרַע • מַגְלָה, נִתְגַּלָּה שְׁמֻצּוֹ וְקִלּוֹנוֹ, כְּמוֹ (במדבר ה'): "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה". לְשִׁמְצָה בְּקַמִּיהֶם • לְהִיּוֹת לָהֶם הַדָּבָר הַזֶּה לְגִנוּת בְּפִי כָּל הַקָּמִים עֲלֵיהֶם.

(כו) וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה
אֱלֹי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:

כ"ו • מִי לַה' אֱלֹי • יָבֹא אֱלִי • כָּל בְּנֵי לֵוִי • מִכָּאן שֶׁכָּל הַשִּׁבְטִים כָּשֶׁר.

(כז) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ
אִישׁ־חֲרָבּוֹ עַל־יָרְכּוֹ עֲבְרוּ וּשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר
בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגּוּ אִישׁ־אֶת־אֲחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ
אֶת־קָרְבּוֹ:

כ"ז • כֹּה אָמַר יְהוָה • וְהִכֵּן אָמַר? (לעיל כב): "זָבַח לְאֱלֹהִים יַחֲרֹם", כֹּךְ שֶׁנִּזְכָּר ב'מִכִּילֶתָא'. אָחִיו • מֵאִמּוֹ, וְהוּא יִשְׂרָאֵל.

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

שְׁאִין־כֵּן בְּשָׂאָר הַשִּׁבְטִים:
וְנִרְאָה לְפִי שֶׁהָיָה שִׁבְט לְוִי קְרוֹבִים
לְמֹשֶׁה לְפִיכָּה לֹא נִתְרַצָּה אֶחָד מֵהֶם
לְהַמִּיר מִנְהִיג בְּמִקוֹמוֹ. וּבִסְפָּר
הַרְמָב"ם ז"ל (עבודת כוכבים פ"א ה"ג) אוֹמֵר,
שֶׁאֲבָרָהֶם מִסֵּר קִבְּלַת הַתּוֹרָה לְיִצְחָק
וְיִצְחָק לְיַעֲקֹב וְיַעֲקֹב לְלֵוִי, וְזָרְעוֹ
הוֹשִׁיבוּ יְשִׁיבוֹת שְׁלֹא פָסְקָה מֵהֶם
תּוֹרָה כָּלֵל, וּלְפִיכָּה לֹא נִשְׁתַּעֲבָדוּ
בְּמִצְוֹת, שְׁלֹא עָסְקוּ בַּמִּלָּאכָה בִּימֵיהֶם
כִּי־אִם בַּתּוֹרָה:
וְנִרְאָה שֶׁשְׁלֹשׁ כְּתוּבֹת הָיוּ בְּמַעֲשֵׂה
הָעֶגְלָה, כֵּת אַחַת אוֹמֶרֶת (פסוק א) אֲשֶׁר
יִלְכְּדוּ לְפָנֵינוּ וְלֹא נִתְכַּוְּנוּ אֵלָּא לְמַנְהִיג
לְבַד, וְכֵת אַחֶרֶת קְבֻלוֹהוּ לְעִבּוּדָה זָרָה
וְהֵם שְׁלֹשֶׁת אֲלֹפִי אִישׁ שְׁנִידוֹנוֹ בְּסִינָי,
וּשְׁבֹט לְוִי שֶׁכָּלֵם דָּבָקוֹ בַּה': תּוֹרָה כו

לַה': כִּי אֶתְמוּל כְּשֶׁבֶא אֲדוֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ
מִן הַשּׁוּק רָאָה מַעֲט טִינוֹף מִפָּחֶם עַל
יָדָּהּ וּמֵאֵס בָּהּ. אוֹמֶרֶת לָהֶם: שׁוּטוֹת,
וּמֵה אִשָּׁה יָפָה כְּמוֹנִי בַּשִּׁבִּיל לְכַלּוֹף
מוֹעֵט שְׂאוּכָל לְהַדִּיחַ אוֹתוֹ וְלֹא יִהְיֶה
רִישׁוֹמוֹ נִיכָר יִנִּיחַ אוֹתִי, אֲתֵם
שְׁמֻלּוֹכְכֹת בְּטִיט וּבְכִיסוּי הַקִּדְרִיּוֹת
כָּל שַׁעַה וְשַׁעַה יִקַּח לְנָשִׁים: תּוֹרָה כו
(כו) מִי לַה' אֱלִי. מִי שֶׁעֲמִיד בִּירְאָת ה'
וְלֹא פָשַׁע בְּעֶגְלָה יְבֹאֵא אֱלִי. מִיד וַיֹּאסְפוּ
אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי, כָּל הַשִּׁבְטִים שְׁלֵם שְׁלֹא
נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ. אֲבָל שָׂאָר הַשִּׁבְטִים
לֹא נִמְצָא כָּל הַשִּׁבְטִים שְׁלֵם, וְלָכֵךְ כְּתִיב
בָּהֶם (דברים לג ט) הָאִמֹר לְאֲבִיו וְלֵאמֹו
לֹא רָאִיתִיו, בְּמַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, וְאֵת אָחִיו
לֹא הִפִּיר, בְּעֶגְלָה, וְאֵת בְּנָיו לֹא יָדַע,
בְּעֶגְלָה, כִּי כָּלֵם שְׁמָרוֹ אִמְרָתָהּ, מֵהַ

(כד) וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֹּה. נִרְאָה שֶׁהִתִּיף
זָהָב בְּאֵשׁ וַיֵּצֵק אוֹתוֹ בְּדִפּוּס וַיֵּצֵא מִמֶּנּוּ
עֲשׂוּי בְּכַת אַחַת. וּמֵה רָאוּ לַעֲשׂוֹת
צוּרַת הָעֶגְלָה, יֵשׁ לוֹמַר מִשַּׁעַה שֶׁרָאוּ
אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (לעיל כד ט), וְהַחֲזִיחַ הֵם
כְּכֹף רֶגֶל עֶגְלָה (יחזקאל א ז), לָכֵךְ בְּחָרוּ
דְּמוּת עֶגְלָה. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַשְּׁלִיף שֶׁם
טֵס שֶׁהָעֶלּוּ בוֹ אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁכְּתוּב
בוֹ עֲלֵי שׁוּר וְגו' (תנחומא ט): תּוֹרָה כה
(כה) לְשִׁמְצָה. זֶהוּ שְׁמִץ וּפְסוּל, שֶׁכָּל
הָעֲבוּרִים מְלַעֲגִים עֲלֵינוּ עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ
אֲבוֹתֵינוּ הָעֶגְלָה. וַיֵּשׁ לְהַשִּׁיב לָהֶם שֶׁכָּל
יוֹם הֵם עוֹשִׂין פְּסִילִין לַעֲבוּרֵם
וּמְלַעֲגִין עֲלֵינוּ. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהִיָּתָה
לוֹ אִשָּׁה יָפָה, וְהָיָה שְׁפָחוּתִיהָ אוֹמְרוֹת:
אֲדוֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ יִגְרַשׁ אוֹתָהּ וְיִקַּח אוֹתָנוּ
לְנָשִׁים. אוֹמֶרֶת לָהֶם לָמָּה, אוֹמְרוֹת

(כח) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כְּדֹבַר מֹשֶׁה וַיַּפֵּל מִן־הָעַם בְּיוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאזֹכְרֵי הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבִאֲחֵיו וְלִתַּת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרַכָּה:

כס"א • מֵלֹאזֹכְרֵי הַיּוֹם • אַתֶּם הַהוֹרְגִים אוֹתָם, בְּדֹבַר זֶה תִּתְחַנְכוּ לִהְיוֹת כֹּהֲנִים לַמִּקְדָּשׁ. (ובחים קטו). כִּי אִישׁ • מֵכֶם יִמְלֹא יָדוֹ בָּבְנוּ וּבִאֲחֵיו.

(ל) וַיְהִי מִמַּחֲרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטֵאתֶם חַטָּאת גְּדוֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוּלִי אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵיכֶם:

כס"ב • אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵיכֶם • אֲשֶׁם כָּפַר וְקִנְיָנוֹ וְסִתִּימָה לְנִגְדַּת חַטֹּאתֵיכֶם, לְהַבְדִּיל בֵּינֵיכֶם וּבֵין הַחַטָּא.

(לא) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חַטָּאת הָעַם הַזֶּה חַטָּאת גְּדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:

כס"ג • אֱלֹהִי זָהָב • (ברכות לב; יומא פו): 'אַתָּה הוּא שְׁגִרְמָתָ לָהֶם, שֶׁהִשְׁפַּעַתָּ לָהֶם זָהָב וְכָל חֲפָצָם, מֵהַיַּעֲשׂוֹ שְׂלֹא יִחַטְאוּ? מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהָיָה מֵאֲכִיל וּמִשָּׁקָה אֶת בָּנָיו וּמִקְשָׁטוֹ וְתוֹלָה לוֹ כִּסִּים בְּצִוְאוֹ, וּמַעֲמִידוֹ בַּפֶּתַח בֵּית זִנּוּת. מֵהַיַּעֲשֶׂה הַבֵּן שְׂלֹא יִחַטֵּא?.'

(לב) וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטֹּאתֵיכֶם וְאִם־אֵין מַחְנֵי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר בְּתַבְתָּ:

כס"ד • וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטֹּאתֵיכֶם • הֲרִי טוֹב: 'אֵינִי אוֹמֵר לָךְ מַחְנֵי! וְאִם אֵין, מַחְנֵי! וְזֶה מִקְרָא קָצֵר, וְכֵן הִרְבֵּה. מִסְפָּרָךְ • (ברכות לב): מִכָּל הַתּוֹרָה בְּלֶה, שְׂלֹא יֹאמְרוּ עָלֶי שְׂלֹא הָיִיתִי כְּדֹא לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים.

(לג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חַטָּאתִי אֶמְחִנוּ מִסְפָּרִי:

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

והשיב לו הקדוש־ברוך־הוא מי אשר חטא לי וגו', כלומר הם גרמו לי להפשיעה שלהם היא, אבל אתה פדין עשית שהם לא היו ראויין לקבל הלוחות. ומכל־מקום הוא נמחק מכל פרשת 'ואתה תצוה', שאין משה נזכר בה, לפי שקללת חכם אפילו על תנאי היא בָּאָה (מכות יא): תורה לך תורה, ופירש רשב"ם מספרך זה ספר החיים שאדם נכתב בו בראש השנה. והכי אמר בראש השנה (טו) מספרך אלו הבינונים, אשר בתבת אלו הצדיקים. דבר אחר, אם אין אתה מוחל להם, אם פן היאך תמחול על ספרך אשר שברתי, אם תמחול לי מחול להם כי אין משוא פנים בדבר.

(כט) וְלִתַּת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרַכָּה. ומכאן זכו בני לוי שבירכו משה בזאת הברכה (דברים לג) אף על פי שלא ברכו יעקב. וגם בני ראובן ברכו (שם פסוק ו) לפי שקיימו דבריהם לעבור חלוצים לפני אבותיהם: תורה ל

(לב־לג) מַחְנֵי נָא. פירש רש"י מכל התורה. ותימא שצדיק לא נכתבה

לד וקצן אזיל דבר ית עמא לאתר די
מללית לך הא מלאכי יהוה קדמו וביום
אסערותי ואסער עליהון חוביהון:

(לד) וְעַתָּה לְךָ יְהוָה אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ
הִנֵּה מִלֵּאכִי יֵלֶךְ לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם פְּקֻדֵי וּפְקֻדֹתַי עֲלֵהֶם
חֲטָאתָם:

הש"י • אל אשר דברתי לך • יש כאן 'לך' אצל דבור במקום 'אליך', וכן (מלכים א ב): "לדבר לו על אדניו".
הנה מלאכי • ולא אני. וביום פקדי וגו' • עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד, כשאפקד
עליהם עונותיהם, "ופקדתי עליהם" מעט מן העון הזה עם שאר העונות. ואין פרענות באה על ישראל
שאין בה קצת מפרעון עון העגל.

(לה) וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל
אֲשֶׁר עָשָׂה אֹהֶרֶן:

הש"י • ויגף ה' את העם • מיתה בידי שמים לעדים בלא התראה.

אומליל יי עם משה אזיל סק מכא את
ועמא דאסקתא מארעא דמזרים לארעא
די קמית לאברהם ליצחק וליעקב למימר
לכניף אתגנה:

לג (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֶה מִזֶּה אֶתָּה
וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁפָּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר
לִזְרַעְךָ אֶתְגַּנֶּה:

הש"י • לך עלה מזה • ארץ ישראל גבהה מכל הארצות, לך נאמר: "עלה!". דבר אחר: כלפי שאמר לו
בשעת הכעס: "לך־רד!" אמר לו בשעת רצון: "לך עלה!". אתה והעם • כאן לא אמר: 'ועמד'.

(ב) וַיִּשְׁלַחְתִּי לִפְנֶיךָ מִלֵּאָךְ וַגִּרְשָׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי
הַאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:

הש"י • וגרשתי את הכנעני וגו' • ששה אמות הן, והגרשני עמד ופנה מפניהם מאליו.

(ג) אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבָשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ
כִּי עַם־קָשֶׁה־עֶרְף אֵתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ:

הש"י • אל ארץ זבת חלב ודבש • אני אומר לך להעלותם. כי לא אעלה בקרבך • לך אני אומר לך:
"ושלחתי לפניך מלאך". כי עם־קשה־ערף אתה • וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים בי, מרבה אני
עליכם זעם. אכלך • לשון כליון.

(ד) וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הָרַע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ
וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֵדִיו עָלָיו:

הש"י • הדבר הרע • שאין השכינה שורה ומהלכת עמם. איש עדיו • (שבת פח) כתרים שנתנו להם בחורב
כשאמרו: 'נעשה ונשמע'.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(דו) וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ. תימה שהרי כבר נאמר ולא שתו איש עדיו עליו, ויש לומר שלא היה דעתם

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֹמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אַתֶּם עִם־קִשְׁתֵּי־עֶרְףְּ רַגַע אֶחָד אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ
וּבְלִיתֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עִדֶיךָ מֵעֵלֶיךָ וְאַדְעָה מָה
אֲעֲשֶׂה־לָּךְ:

כ"ט • רַגַע אֶחָד אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ • אִם אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ וְאַתֶּם מִמָּרִים בִּי בְקִשְׁיוֹת עֲרֻפְכֶם, אֲזַעֵם
עֲלֵיכֶם רַגַע אֶחָד, שֶׁהוּא שְׁעוֹר זַעֲמִי, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו): "חֲכִי כְמַעֲט רַגַע עַד יַעֲבֹר זַעֲמִי", וְאַכְלֶה אֶתְכֶם.
לְפִיכֵךְ, טוֹב לָכֶם שֶׁאֲשַׁלַּח מִלֶּאֶךְ. וְעַתָּה • פְּרַעְנוֹת זֹאת תִּלְקוּ מִי, שֶׁתּוֹרִידוּ עִדֵיכֶם מֵעֲלֵיכֶם. וְאַדְעָה מָה
אֲעֲשֶׂה־לָּךְ • בְּפִקְדַת שְׂאֵר הָעָוֹן, אֲנִי יוֹדֵעַ מָה שֶׁבִּלְבִי לַעֲשׂוֹת לָךְ.

(ו) וַיִּתְּנָצְלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵדִים מֵהָר חוֹרֵב:
מְטוֹרָא דְחוֹרֵב:

כ"ט • אֶת־עֵדִים מֵהָר חוֹרֵב • אֵת הָעֵדִי שֶׁהָיָה בִּידֶם מֵהָר חוֹרֵב.

(ז) וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֱהָל וּנְטָה־לוֹ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֱהָל מוֹעֵד וַהֲיָה
כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֱהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה:

כ"ט • וּמֹשֶׁה • מֵאוֹתוֹ עוֹן וְהִלָּאָה. יָקַח אֶת־הָאֱהָל • לְשׁוֹן הָיָה הוּא, לִזְקֹק אֶהְלֹו וְנוֹטָהוּ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה.
אָמַר: מְנַדָּה לְרֹב, מְנַדָּה לְתַלְמִיד. הַרְחֵק • אֶלְפִים אַמָּה, כַּעֲנָן שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ג): "אֵף רְחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם
וּבֵינִי כְּאַלְפִים אַמָּה בַּמִּדְּבָר". וְקָרָא לוֹ • וַהֲיָה קוֹרָא לוֹ אֱהָל מוֹעֵד, הוּא בֵּית וַעֲדָה לְמִבְקֵשֵׁי תוֹרָה.
כָּל־מִבְקֵשׁ ה' • מִכָּאן לְמִבְקֵשׁ פְּנִי זָקֵן, כְּמִקְבֵּל פְּנֵי שְׂכִינָה. יֵצֵא אֶל־אֱהָל מוֹעֵד • כְּמוֹ יוֹצֵא. דְּבָר
אַחֵר: "וַהֲיָה כָּל־מִבְקֵשׁ ה'", אִפְלוּ מִלֶּאכֶי הַשָּׁרָת, כְּשֶׁהָיוּ שׂוֹאֲלִים מִקוֹם שְׂכִינָה, חִבְרִיָּהֶם אוֹמְרִים לָהֶם:
הָרִי הוּא בְּאֶהְלוּ שֶׁל מֹשֶׁה.

(ח) וַהֲיָה בְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֱהָל יִקְוֹמוּ כָּל־הָעָם
וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֱהָלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה
עַד־בֹּאוֹ הָאֱהָלָה:

כ"ט • וַהֲיָה • לְשׁוֹן הָיָה. בְּצֵאת מֹשֶׁה • מִן הַמַּחֲנֶה, לָלֶכֶת אֶל הָאֱהָל. יִקְוֹמוּ כָּל־הָעָם • עוֹמְדִים מִפְּנֵי

דעת וקנים מבטלי התוספות – עוז והדר

כִּי אֵלֶּךְ עִמָּכֶם: תוֹרָה ז
(ו) וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת הָאֱהָל. אֵלֹו
הַכְּתָרִים שֶׁנִּטְלוּ מִהֵן וְזָכָה מֹשֶׁה וְנִטְלָן
כְּדִמְסִיק בְּמִסְכַּת שְׁבֶת (פח). וְזֶה
דְּכָתִיב אַחֵר וַיִּתְּנָצְלוּ מֵאוֹתָם כְּתָרִים,
קָרָן עוֹר פָּנָיו (לחל לז כט). וַיֵּשׂ אוֹמְרִים
שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן 'אֱהָל' שֶׁהוּא לְשׁוֹן אוֹרָה,
כְּמוֹ בְּהִלּוֹ בְּרוֹ (איוב כט א): תוֹרָה ח

שֶׁאֱמָרוּ (לעיל כד ז) נִעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, וּפְרָקוּ
אוֹתָם מִלֶּאכֶי חֲבֵלָה בְּשַׁעֲבָדוֹ
לְעֵגֶל כְּדִמְסִיק בְּמִסְכַּת שְׁבֶת (פח). וְזֶה
שֶׁאֱמָר וַיִּתְּנָצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּטְלוּ
מִלֶּאכֶי חֲבֵלָה וְלֹא כְּתִיב 'וַיִּנְצְלוּ'. דְּבָר
אַחֵר, וְלֹא שְׁתֵּי כָּלִי (וויניץ) [ויניץ], כִּי
אָמְרוּ לֹא נִלְךְ לְהִלָּחֵם כִּי־אִם בְּלִכְתּ
הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עִמָּנוּ, וְהוּא אָמַר
הוֹרֵד עִדֶיךָ עַד שֶׁאֲדַע מָה אֲעֲשֶׂה לָּךְ,

לְהַנִּיחָם אֲלֹא לְפִי שְׁעָה וּסְבוּרִין
לְהַחְזִירָן לְאַחֵר מִכֵּן, לָכֵךְ נֶאֱמַר הוֹרֵד
עִדֶיךָ, לֹא כְּשֶׁאַתֶּם סְבוּרִין אֲלֹא הוֹרֵד
לְגִמְרִי וְלֹא תִשׁוּבוּ לְהַחְזִירָם. וְהָרֹב
יוֹסֵף קָרָא ו'ל פִּירֵשׁ, וְלֹא שְׁתֵּי אִישׁ
עִדֵּיו עָלָיו, הֵם בְּגָדִים חֲמוּדִים וְנָאִים
שֶׁלְבָשׁוֹ בְּשַׁעֲת מִתֵּן תוֹרָה בְּדְכָתִיב
(לעיל טז יד) וַיִּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם, אֲבָל הוֹרֵד
עִדֶיךָ הֵם הַכְּתָרִים שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם בְּשַׁעֲה

ואין יושבין עד שנתפסה מהם. והביטו אחרי משה • לשבח: אשרי ילוד אשה שפך מבטח, שהשכינה תפגס אחריו לפתח אהליו.

(ט) והיה כבא משה האהל ירד עמוד הענן ועמד פתח האהל ודבר עם משה:

כ"י • ודבר עם משה • כמו 'ומדבר עם משה'. תרגומו: 'ומתמלל עם משה', שהוא כבוד שכינה, כמו (במדבר ז): "וישמע את הקול מדבר אליו", ואינו קורא 'מדבר' (בשוא) אליו. כשהוא קורא 'מדבר' (בדיריק), פתרונו הקול 'מדבר' בינו לבין עצמו והקדיט שומע מאליו, וכשהוא קורא 'מדבר' משמע שהמלך מדבר עם ההדיט.

(י) וראה כל־העם את־עמוד הענן עמד פתח האהל וקם כל־העם והשתחוּ איש פתח אהליו:

כ"י • והשתחוּ • לשכינה.

(יא) ודבר יהוה אל־משה פנים אל־פנים כאשר ידבר איש אל־רעהו ושב אל־המחנה ומשרתו יהושע בן־נון נער לא ימיש מתוך האהל:

כ"י • ודבר ה' אל־משה פנים אל־פנים • ומתמלל עם משה. ושב אל־המחנה • לאחר שנדבר עמו, היה משה שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד. והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי ב"ז בתמוז נשתפרו הלוחות (תענית כח), ובי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, ובי"ט עלה, שנאמר (לעיל לב): "ויהי ממחרת ויאמר משה אל ה'עם וגו'", ועשה שם ארבעים יום ובקש רחמים, שנאמר (דברים ט): "ואתנפל לפני ה' וגו'", ובראש חדש אלול נאמר לו: "ועליה בבקר אל הר סיני" לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר בהם (שם ט): "ואנכי עמדתי בהר כמים הראשונים וגו'", מה הראשונים בראשון, אף האחרונים בראשון. אמר מעתה, אמצעים היו בכעס. ב' בתשרי נתרצה הקדוש־ברוך־הוא לישראל בשמחה וכלב שלם, ואמר לו למשה: "סלחתי בדברך" ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל לצוותו על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד. ושב אל המחנה • תרגומו: 'ותב למשריתא', לפי שהוא לשון הנה, וכן כל הענין. "וראה כל העם", וחנון. "ונצבו", וקיימין. "והביטו", ומסתכלין. "והשתחוּ", וסגדין. ומדרשו: "ודבר ה' אל משה", שישוב אל המחנה. אמר לו: 'אני בכעס ואתה בכעס, אם־כן מי יקרבים?'.
♦ יום שלישי י"ד אדר א' ♦

(יב) ויאמר משה אל־יהוה ראה אתה אמר אלי העל את־העם הזה ואתה לא הודעתני את אשר־תשלח עמי ואתה אמרת ידעתיך בשם וגם־מצאת חן בעיני:

כ"י • ראה אתה אמר אלי • ראה, תן עיניך ולבך על דבריך: "אתה אמר אלי וגו' ואתה לא הודעתני

ויאמר משה קדם יי חזי דאת אמר לי אסיק ית עמא דדין ואת לא הודעתני ית די תשלח עמי ואת אמרת רביתך בשום ואף אשפחת רחמין קדמי:

וגו'". ואשר אמרת לי (לעיל כג): "הנה אנכי שולח מלאך", אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה. ואתה אמרת ידעתך בשם • הכרתיך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי (לעיל טו): "הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' וגם בך יאמינו לעולם".

(יג) ועתה אם-נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא את-דרךך ואדעך למען אמצא-חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה:

יג ויבצע אם כען אשכחית רחמין קדמך הודעני קען ית אורח טיבך ואדע רחמך בדיל דאשכח רחמין קדמך וגלי קדמך ארי עמך עמא הדין:

י"א ועתה • אם אמת שמצאתי חן בעיניך, "הודיעני-נא את דרךך", מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך? ואדעך למען אמצא-חן בעיניך • ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך. ופתרון "למען אמצא חן", למען אפיר כמה שכר מציאת החן. וראה כי עמך הגוי הזה • שלא תאמר "ואעשה אותך לגוי גדול" ואת אלה תעזב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם בהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקדמו, ואת תשלוש השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (דף טז), ואני לישוב המקראות על אפניהם ועל סדרם באתי.

(יד) ויאמר פני ילכו והנחתי לך:

יד ואמר שכנתי תהו ואניח לך:

י"א ויאמר פני ילכו • בתרגומי, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו: (שמואל ב יז) "ופניך הולכים בקרב".

(טו) ויאמר אליו אם-אין פניך הולכים אל-תעלנו מזה:

טו ואמר קדמוהי אם לית שכנתך מהלכא ביננא לא תסקיננא מכא:

י"א ויאמר אליו • בזו אני חפץ, כי על-ידי מלאך אל תעלנו מזה.

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

ויאמר [וגו'] גם את הדרך הזה וגו': ואתה לא הודעתני. בתחילה אמרת (פסוק ב) ושלחתי לפניך מלאך, ולבסוף אמרת (פסוק ה) הורד עדיך, ועדיין לא גלית דעתך אם לילך עמנו אם לשלוח מלאך מפני שהורידו עדים במצותך, ואתה אמרת ידעתך בשם, שתודיע לי בשם את אשר תשלח עמי. ומשה היה ירא להתפלל לשם שילך עמם לפי שאמר לו (פסוק א) פן אכלך בדרך, ולכך אמר הודיעני נא את דרכיך, אמר אשאל לפניך יודיעני מדותי, ולפי מדותיו אדע אם טוב לנו שילך עמנו אם לאו, לפי שלא היה יודע לבחור אי זה טוב להם. ואמר לו הקדוש-ברוך-הוא פני ילכו, אני אלך כי זה טוב להם, והוא כמו ופניך הולכים בקרב (שמואל ב' יז יא), והנחתי לך

והלא כבר נתרצה לו בדרךתיב ויאמר פני ילכו, ועוד מה קאמר משה אחר כן ובמה יודע וגו' הלא בלכתך עמנו, והלא נתרצה ללכת עמם. יש לומר דהכי קאמר הקדוש-ברוך-הוא, והנחתי לך, לך אניח ולא להם ליהנות מזיו שכינתי, ועל זה אמר משה אם אין פניך הולכים, שיהיו כלם כמותי, אל תעלנו מזה, ובמה יודע אפוא וגו', פירוש אם תלך עמי ועם עמך כראשונה בזאת ידעתי כי מצאתי חן בעיניך, ויאמר ה' אל משה וגו' פירוש שאלך עמכם בבתחילה. דבר אחר, פני ילכו, כעסי ילך מעלי, והוא כמו ונתתי פני יוסף (י"א ט), ומאחר שילך כעסי מעלי אז והנחתי לך אף לא מיד, ויאמר אליו אם אין פניך הולכים וגו', כי לא אזור מכאן עד שתלך עמנו,

(יב) ואתה לא הודעתני. פירוש, אתה אמרת (לעיל לב לד) הנה מלאכי ילך לפניך, ולא די שאין דעתך לילך עמנו, אלא אפילו אותו מלאך שאמרת שילך עמי לא הודעתני, אלא סתמא, ואין לך אדם בעולם שאין לו מלאך שהולך עמו כמא דאמר (תהלים צא יא) כי מלאכיו יצוה לך, ואפילו לאלהיעזר עבד אברהם שלח מלאך בדרךתיב (בראשית כד ט) הוא ישלח מלאכו לפניך, ואתה אמרת וגו', ומה טובה תעשה לי על כי מצאתי חן בעיניך: תורה יג

(יג) ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך. כלומר שתלך אתה בעצמך ובכבודך להודיעני הדרך אשר אלך בה, ואדעך פירוש למען אדע כי אמצא חן בעיניך: תורה יד
(טו) ויאמר אליו. תימיה מאי קאמר,

(טז) וּבִמָּחָה יִירָדַע אֶפֹּאֵל כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הָלֹא בִלְכָתְךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה:

טז ובמָחָה יתנדע הכָּא אָרִי אֲשַׁכְחִית רַחֲמִין קְדָמְךָ אָנָּא וְעַמֶּךָ הָלֹא בְּמַחֶךָ שְׂכִנְתָּךְ עִמָּנָא וְיִתְעַבְדֵּן לָנָא פְּרִישָׁן לִי וְלְעַמֶּךָ מְשֻׁנִּי מִכָּל עַמָּא דִּי עַל אִפִּי אֲרַעָא:

כ"ט וּבִמָּחָה יִירָדַע אֶפֹּאֵל • יִירָדַע מְצִיאוֹת הַחֵן, "הָלֹא בִלְכָתְךָ עִמָּנוּ", וְעוֹד דָּבָר אַחֵר אֲנִי שׂוֹאֵל מִמֶּךָ, שְׁלֹא תִשְׁרָה שְׂכִינְתְּךָ עוֹד עַל אַמּוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים. וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ • וְנִהְיָה מְבַדְּלִים בְּדָבָר הַזֶּה מִכָּל הָעָם, כְּמוֹ (לעיל ט): "וְהִפְלָה ה' בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וְגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת ויקהל ה'תשי"ט)

שבִּישְׂרָאֵל יִמְשֹׁךְ בְּחִינַת הָאֱלֻקִּיּוֹת הַמְּפֹלָא מִבְּחִינַת מַמְלָא, וְהַמְּפֹלָא גַם מִבְּחִינַת סוֹבֵב, שֶׁהוּא עֲנִין הַמְּשַׁכֵּת עֲצָמוֹתוֹ מִמֶּשֶׁשׁ.

♦ יום רביעי ט"ו אדר א' ♦

(יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינִי וְאִדְעֶךָ בְּשֵׁם:

יז וַיֹּאמֶר יי' לְמֹשֶׁה אֵף יֵת פִּתְגָמָא קִדִּין דִּי מַלְלָתָא אַעֲבֵד אָרִי אֲשַׁכְחִיתָא רַחֲמִין קְדָמִי וְרַבִּיתְךָ בְּשׁוּם:

כ"ט גַּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה • שְׁלֹא תִשְׁרָה שְׂכִינְתִּי עוֹד עַל עוֹבְדֵי אֱלִילִים, אֶעֱשֶׂה. וְאֵין דָּבָרֶיךָ שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע עַל־יְדֵי שְׂרִית שְׂכִינָה, אֵלָּא: "נוֹפֵל וְגָלוּי עֵינַיִם", כְּגוֹן (איוב ד): "וְאֵלֵי דָבָר יִגְנֹב", שׁוֹמְעִין עַל־יְדֵי שְׁלִיחַ.

(יח) וַיֹּאמֶר ה' אֲנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ: וַיֹּאמֶר אֲחִיזַיִנִי כֵּעַן יֵת יִקְרֶךָ:

כ"ט וַיֹּאמֶר ה' אֲנִי נָא וְגו' • רָאָה מֹשֶׁה שֶׁהָיָה עֵת רְצוֹן וּדְבָרֶיךָ מְקַבְּלִים, וְהוֹסִיף לִשְׁאֹל לְהִרְאוֹתוֹ מִרְאֵית כְּבוֹדוֹ.

(יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פָּנֶיךָ וְקִרְאָתִי בְּשֵׁם יְהוָה לִפְנֶיךָ וְחֲנֹתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֵי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:

יט וַיֹּאמֶר אָנָּא אַעֲבֵר כָּל טוֹבִי עַל אִפִּיךָ וְאֶקְרִי בְּשֵׁם דִּי קְדָמְךָ וְאֲחֹן לְמֵן דְּאֲחֹן וְאֲרַחֵם עַל מֵן דְּאֲרַחֵם:

כ"ט וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר וְגו' • הִגִּיעָה שְׁעָה שֶׁתִּרְאֶה בְּכַבּוּדִּי מַה שֶּׁאֲרַשֶּׁה אוֹתְךָ לְרֵאוֹת, לְפִי שֶׁאֲנִי רוֹצֶה וְצָרִיךְ לְלַמֶּדְךָ סֵדֵר תְּפִלָּה, שֶׁכְּשֶׁנִּצְרַכְתָּ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, הַזְפַּרְתָּ לִּי זְכוֹת אַבּוֹת, כְּסִבּוֹר אֶתָּה שֶׁאִם תִּמָּה זְכוֹת אַבּוֹת, אֵין עוֹד תִּקְוָה? אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל מִדַּת טוֹבִי לִפְנֶיךָ עַל הַצּוֹר וְאֶתָּה צָפוֹן בְּמַעֲרָה. וְקִרְאָתִי בְּשֵׁם ה' לִפְנֶיךָ • לְלַמֶּדְךָ סֵדֵר בְּקִשּׁוֹת רַחֲמִים, אֵף אִם תִּכְלֶה זְכוֹת אַבּוֹת (ראש השנה יז), וְכִסְדְּךָ זֶה שֶׁאֶתָּה רוֹאֶה אוֹתִי מֵעֶשֶׂף וְקוֹרָא י"ג מִדּוֹת, הָיוּ מְלַמֵּד אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְעַל־יְדֵי שִׁינּוּכִירוֹ לִפְנֵי 'רַחוּם וְחַנוּן', יִהְיוּ נִעֲנִין, כִּי רַחֲמֵי לֹא כָלִים. וְחֲנֻתִי אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן • אוֹתָן פְּעָמִים שֶׁאֲרַצֶּה לְחוֹן. וְרַחֲמֵי • עֵת

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

אֶעֱבִיר כָּל טוֹבִי, וְאִוְדִיעֶךָ מִדַּת טוֹבִיתִי. אֶעֱבִיר לְשׁוֹן וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה נִלְחָן לוֹ ח. וְקִרְאָתִי בְּשֵׁם ה' לִפְנֶיךָ, לְפִי שֶׁאֲמַר וְאִדְעֶךָ בְּשֵׁם, וְכֵן אֶעֱשֶׂה שֶׁאֲקָרָא לִפְנֶיךָ ה' וּבִאֲוֹתוֹ שֵׁם אוֹדִיעֶךָ שֶׁאֲלֶךְ עִמָּךְ: תוֹרָה טז (יט) וְחֲנֻתִי אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֵי

וגו'. וְעִדִּין לֹא נִתְיַשְׁבָּה דַּעְתּוֹ עַל מַה שֶּׁאֲמַר פֶּן אֶכְלָה, אֲמַר לוֹ הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא גַם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וגו' שֶׁאוֹדִיעֶךָ מִדּוֹתֵי שֶׁאִזּוֹ תִּתְיַשֵּׁב דַּעְתְּךָ. וְכִיּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁעַת רְצוֹן הִיָּה מוֹסִיף לִשְׁאֹל וַאֲמַר הֲרָאִנִי נָא וגו', כְּלוּמַר רוֹצֶה אֲנִי לְשִׁמוּעַ וְלִרְאוֹת. וַיֹּאמֶר אֲנִי

מִמַּה שְׁהָיָה לְפָנֶיךָ נִזְקָף־אֵי זֶה תִּבְחָר. אֵף עַל פִּי שֶׁעִדִּין הָיָה יָרָא מִשֶּׁה מִמַּה שֶׁאֲמַר (פסוק א) פֶּן אֶכְלָה, מִכָּל מְקוֹם יָדַע כִּי הוּא הַטּוֹב, כִּי כְבוֹד הוּא לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּלָּךְ הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא עִמָּהֶם מַה שֶּׁאִינוֹ עוֹשֶׂה לְשֶׁאֵר אוֹמּוֹת, וְעַל זֶה אֲמַר אִם אֵין פָּנֶיךָ הוֹלְכִים וגו' וְנִפְלִינוּ

שיעור יומי ליום רביעי ט"ו אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת כי תשא
שְׁאֲחַפֵּץ לָרַחֵם. עַד כָּאֵן לֹא הִבְטִיחוּ אֲלָא עַתִּים אֲעֲנֶה וְעַתִּים לֹא אֲעֲנֶה, אֲבָל בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה אֲמַר לוֹ: "הִנֵּה
אֲנִי כוֹרֵת בְּרִית", הִבְטִיחוּ שְׂאִינָן חוֹזְרוֹת רִיקָם (ראש השנה שם) *

(ב) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאוֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יֵרָאֵנִי
הָאָדָם וְחַיִּי:

כ"א וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל וְגו' • אף בְּשֹׂאֲעֵבִיר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ, אֵינִי נוֹתֵן לְךָ רְשׁוֹת לִרְאוֹת אֶת פָּנַי.

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר:
כא וַיֹּאמֶר יי' הֵא אֲתֵר מִמָּקוֹן קִדְמִי וְתִתְעַפֵּד
עַל טַגְרָא:

כ"א הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי • בְּהָר אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר עִמָּךְ, תָּמִיד יֵשׁ מָקוֹם, מוֹכֵן לִי לְצַרְפֶּךָ, שְׂאֲטִמִּינֶךָ שֵׁם שְׁלֹא
תוֹזֵק, וּמִשֵּׁם תִּרְאֶה מָה שֶׁתִּרְאֶה, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ, עַל מָקוֹם שֶׁהִשְׁכִּינָה שֵׁם מְדַבֵּר, וַאֲמַר: הַמָּקוֹם אֲתִי,
וְאֵינִי אוֹמֵר אֲנִי בַּמָּקוֹם, שֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין עוֹלָמוֹ מְקוֹמוֹ.

(כב) וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר
וְשִׁפְתִּי כִפִּי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי:

כ"א בְּעֵבֶר כְּבֹדִי • בְּשֹׂאֲעֵבֶר לְפָנֶיךָ. בְּנִקְרַת הַצּוּר • כְּמוֹ (במדבר טז): "הַעֲיֵנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר", (משלי ל):
"קִרְוֶה עוֹרְבֵי נַחַל", (ישעיה לז): "אֲנִי קִרְתִּי וְשִׁתִּיתִי מִיָּם", גִּזְרָה אַחַת לָהֶם. נִקְרַת הַצּוּר, כְּרִית הַצּוּר. וְשִׁפְתִּי
כִפִּי • (תורת כהנים, פרשת ויקרא): מִכָּאֵן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוֹת לְמַחְבְּלִים לַחֲבֵל, וְתַרְגוּמוֹ: 'וְאֵגִין בְּמִימְרִי', כְּנִי הוּא לְדַרְךָ
כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה, שְׂאִינִי צָרִיךְ לְסוֹכֵף עָלָיו בְּכַף מִמֶּשׁ.

(כג) וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי וְרִאִיתָ אֶת־אַחֲרִי וּפָנַי לֹא
יֵרָאוּ:

כ"א וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי • וְאֵעֲדִי יֵת דְּבִרַת יְקָרִי, בְּשִׁתְּסַלֵּק הַנִּהְגֵּת כְּבוֹדִי מִפְּנֵיךְ לְלַכֵּת מִשֵּׁם וּלְהִלָּן.
וְרִאִיתָ אֶת־אַחֲרִי • הִרְאֶהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּךְ כֹּא עַמּוֹ 232)

הִרְאֶהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין (רש"י לג, כג) לְרִשׁ"י הִקְשָׁה: מֵאַחַר שֶׁהִקְבֵּ"ה הָיָה 'מַעֲטָף בְּטָלִית' כְּבִיכּוֹל (רש"י פסוק יט), כִּיצַד
רָאָה מִשֵּׁה אֶת כְּבוֹד הַשְּׁכִינָה ("וְרִאִיתָ אֶת אַחֲרָי")? וְהָרִי שֶׁשָּׂאֲדָם לֹבֵשׁ טָלִית - מִכֶּסֶה הַטָּלִית אֶת אַחֲרָיו. וּמִתַּרְזֵן,
שֶׁהִקְבֵּ"ה הָיָה 'מַעֲטָף בְּטָלִית' וְגַם 'מַעֲטָר בְּתִפְלִין', וְלֵאחֲרַי שֶׁקָּרָא י"ג מִדּוֹת הַרְחָמִים הַסִּיר חֶלֶק מִ'טָּלִית' וְהִרְאֶה לְמִשֵּׁה
אֶת 'קֶשֶׁר הַתְּפִלִּין' שֶׁבְּאַחֲרָיו רִאשׁוֹ.

דַּעַת וְקִנִּים מִבְּעֵלִי הַתּוֹסֵפוֹת - עוֹז וְהוֹדֵר

וְגו'. אוֹדִיעֶךָ מִדּוֹתֵי כִיצַד אֲנִי חוֹנֵן
וּמִרְחָם, אֵף מִמָּה שֶׁאֲמַרְתָּ הִרְאֵנִי נָא,
לֹא תוּכַל לִרְאוֹת אֶת פָּנַי בְּאֶסְפֵּקְלָרִיא
הַמַּאֲיֶרָה כִּי לֹא יֵרָאֵנִי וְגו': תוֹרָה כ
(כא) הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר.
מִצָּאִתִּי בְּשׁוֹחֵר טוֹב (תהלים צו), אֲמַר רַבִּי
חֲנִינְיָ לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ־

בְּרוּךְ־הוּא מָקוֹם כְּמוֹ דָּאֲתָא אֲמַר (בראשית
יט כז) אֶל הַמָּקוֹם, לְפִי שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל
עוֹלָם, וְעֵדִינִי אֵינִי יוֹדֵעַ אֵי מְקוֹמוֹ טַפֵּל
וְכו', אֲלָא בְּשִׁהוּא אוֹמֵר הִנֵּה מָקוֹם
אֲתִי, הָיָה אוֹמֵר מָקוֹם טַפֵּל לוֹ: תוֹרָה כב
(כב) וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי. מִדּוֹתֵי
וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר, כְּדִי שֶׁלֹּא

תִּרְאֶה כְּבוֹדִי. וְשִׁפְתִּי כִפִּי, עֲנֵן שְׁלִי,
כְּמוֹ נִשָּׂא לְכַבְּנוֹ אֶל כְּפִינִי אֶל אֶל
בְּשׁוּמִים (איכה ג מא), כְּלוֹמֵר אֶהְיֶה עֲנֵן
לְפָנֶיךָ כְּדִי שֶׁלֹּא תִרְאֶה: תוֹרָה כג
(כג) וְהִסְרֹתִי אֶת כְּפִי וְגו'. כְּאֵדָם
שֶׁרוֹאֶה חֲבִירוֹ מֵאַחֲרָיו וְאֵינִי יָכוֹל
לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ: תוֹרָה א

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כא עמ' 232 ואילך – מתוך לקראת שבת)

בפרת החטא על-ידי "קשר של תפילין"

וראית את-אחרי

הראהו קשר של תפילין (לג, כג. ובפירוש רש"י)

מצינו שבעת שלמד הקב"ה למשה "סדר בקשת רחמים" וקריאת י"ג מדות, הראה לו הקב"ה את עצמו כאלו הוא "מעטף" בטלית (רש"י שם, יט דבורה-מתחיל ויאמר), ומעטף בתפילין – "הראהו קשר של תפילין".

יש לעין מהי השכיכות בין טלית ותפילין, לבקשת סליחה ומחילה וקריאת י"ג מדות? ויש לבאר זה, דהנה יש לתמוה איך שיך שהאדם יעבר על מצותיו של הקב"ה, והרי ישראל הם "מאמינים בני מאמינים" (שבת זז, א), ומאמין הוא באמונה שלימה שהקב"ה "מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית", ואם-כן ביצעו שברגע זה חייו תלויים בהקב"ה, הבורא אותו ומחדשו "בכל יום תמיד", איך שיך הוא באותו רגע לעבר על רצונו יתברך? אלא, דברגע שהוא שעובר על רצונו יתברך "שוכח" הוא על אמונתו בהקב"ה. ואם היה "זוכר" את האמונה שיש לו בלבו פנימה, לא היה שיך לעבר חס-ושלום על רצון השם-יתברך.

וזהו הטעם שפשהאדם רוצה לעקור ולכפר על החטא, ואומר י"ג מדות לבקש רחמים מהקב"ה, צריך להיות עטוף בטלית ותפילין, פי שתי מצות אלו תוכנם ענין ה"זכירה". דמצות ציצית היא "וראיתם אותם וזכרתם את כל מצות ה'" (שלא טו, לט), וגם מצות תפילין היא "והיה גו' לזכרון בין עיניך" (בא יג, ט).

♦ יום חמישי ט"ז אדר א' ♦

א ואמר יי למשה פסל לך תרין לוחי אבניא
פקדמאי ואכתוב על לוחיא ית פתגמאי די
הווי על לוחיא קדמאי די תברתא :

לד (א) ויאמר יהוה אל-משה פסל-לך שני-לחת
אבנים בראשנים וכתבתי על-הלחת את-הדברים
אשר היו על-הלחת הראשנים אשר שברת:

ט"ז • פסל-לך • הראהו מחצב ספירינזן מתוך אהלו, ואמר לו: הפסלת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה. פסל-לך • אתה שברת הראשונות, אתה פסל לך אחרות. משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות. מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, צמד שושבינה וקרע כתבתה. אמר: "אם יאמר המלך להרגה, אמר לו 'עדין אינה אשתך'". בדק המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה. אמר לו שושבינה: "כתב לה כתבה אחרת, שנקרעה הראשונה", אמר לו המלך: "אתה קרעת אותה, אתה קנה לך ניר אחר, ואני אכתב לה בכתב ידי". כן, המלך, זה הקדוש-ברוך-הוא. השפחות, אלו ערברב. והשושבין, זה משה. ארוסתו של הקדוש-ברוך-הוא, אלו ישראל. לכך נאמר: "פסל לך".

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום, יז תמוז)

חלוק [=ההבדל שבין] לוחות הראשונות ולוחות האחרונות:

בלחות עצמן - הראשונות מעשה אלקים, השניות פסל-לך. המכתב - חרות על הלחות, שפדרשת רבותינו ז"ל (ערוזין נה, א) הוא רק בלחות הראשונות. במעלת בני ישראל - בלחות הראשונות צדיקים, כשעמדו על הר סיני פסקה להמתן, בשניות בעלי-תשובה. במעלת משה - במתן-תורה נתן למשה אלה אורות במתנה, ובחטא העגל נטלו ממנו ולא חזרו בלוחות השניות (רק בשבת נותנים לו, כדאיתא [כמו שכתוב] ב'פרי עץ חיים'). מעלת לוחות השניות שנתן גס-כן הלכות מדרש אגדות כו', כפלים לתושיה כדאיתא [כמו שכתוב] ב'שמות רבה' מ"ו [במדרש 'שמות רבה' תחלת פרשה מו], וקירון עור פני משה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לד עמ' 219)

עמד שושבינה וקרע כתבתה (רש"י לד, א) ולעיל (לכ, יט) הביא טעם אחר: "התורה כלה כאן, וישראל מומרים, ואתנה להם". ויש לבאר, דהנה משה נצטוו למסור את הלוחות לבני ישראל, אבל לא זו בלבד שלא קים את הצויו ולא נתן אותם לישראל, אלא שבר אותם. לכן הביא רש"י שני טעמים: הטעם הראשון מסביר את אי-נתינת הלוחות, והטעם השני מסביר את שבירתם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כו עמ' 248 ואילך – 'מחוץ לקראת שבת')

וישר כִּחֲךָ שְׂשִׁיבְרָתָּ

וְכִתְבְּתִי עַל־הַלְחֹת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלְחֹת הָרִאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ: (לד, א)

אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ – אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: יִשְׂרַח כִּחֲךָ שְׂשִׁיבְרָתָּ (שבת פז, א)

בְּפָנִים יְפֹתָ' כָּאֵן הַקְּשָׁה, מְדוּעַ אָמַר הַקֶּב"ה לְמֹשֶׁה "יִשְׂרַח כִּחֲךָ שְׂשִׁיבְרָתָּ" רַק לְסוּף מ' יוֹם הַשְּׁנָיִים, וְלֹא שֶׁבָּחָה מִיָּד כְּשֶׁשִּׁבְרָתָּ אֶת הַלּוּחוֹת?

וְיִשְׂרַח עַל־פִּי דְבָרֵי הַמִּדְרָשׁ (שְׁמוֹת־רַבָּה פֶּרֶשׁה מו, א) "אָמַר לוֹ הַקֶּב"ה, אֵל תִּצְטָעַר בְּלוּחוֹת הָרִאשִׁימוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ אֵלָּא עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת לְבַד, וּבְלוּחוֹת הַשְּׁנָיִים אֲנִי נֹתֵן לָךְ שִׁיחָא בְּהֶם הַלְכוֹת מִדְרָשׁ וְאַגְדוֹת כו' כְּפִלִּים לְתוֹשִׁיחָה".
וְנִמְצָא, דְּהִשְׁבַּח בְּשִׁבְרֵית הַלּוּחוֹת לֹא הָיָה עַל מַעֲשֵׂה הַשְּׁבִירָה עֲצֻמוֹ, כִּי־אִם שְׁעַל־יְדֵי הַשְּׁבִירָה זָכוּ יִשְׂרָאֵל לַלּוּחוֹת הַשְּׁנָיִים שֶׁהָיוּ בָּהֶם "הַלְכוֹת מִדְרָשׁ וְאַגְדוֹת".

וְלָכֵן אָמַר לוֹ הַקֶּב"ה "יִשְׂרַח כִּחֲךָ שְׂשִׁיבְרָתָּ" רַק כְּשֶׁצִּוָּה לוֹ עַל לּוּחוֹת שְׁנִיּוֹת, כִּי רַק כְּשֶׁמַּעֲשֵׂה הַשְּׁבִירָה הֵבִיא לְנִתְיַנֵּת הַלּוּחוֹת הַשְּׁנָיִים, נִתְבָּרַר שֶׁגַּם הַשְּׁבִירָה הָיְתָה מַעֲשֵׂה טוֹב.

(ב) וְהָיָה נִבְּוֹן לִבְּקָר וְעֹלִית בְּבָקָר אֶל־הָרַם סִינִי וְנִצְבָּתָ לִי שֵׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר:

חש"א • נִבְּוֹן • מִזְמָן.

(ג) וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יִרְאָה בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצָּאֵן וְהַבָּקָר אֶל־יָרְעוּ אֶל־מֹול הָהָר הַהוּא:

חש"א • וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ • הָרִאשִׁימוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁהָיוּ בְּתִשְׁאוֹת וְקוֹלוֹת וְקַהֲלוֹת, שֶׁלֹּטָה בָּהֶן עֵין רָעָה. אֵין לָךְ יָפָה מִן הַצְּנִיעוּת.

(ד) וַיִּפְסַל שְׁנֵי־לֶחֶת אֲבָנִים כְּרִאשִׁימִים וַיִּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בְּבָקָר וַיַּעַל אֶל־הָרַם סִינִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֶחֶת אֲבָנִים:

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְּצַב עָמוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:

חש"א • וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה' • מִתְרַגְּמִינָן: 'וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'.

(ו) וַיַּעֲבֹר יְהוָה ׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה ׀ יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן יִרְאֶה אַפִּים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:

חש"א • ה' ה' • (ראש־השנה יז): מִדֶּת רַחֲמִים הִיא, אֶמֶת קֹדֶם שִׁיחְטָא, וְאַחֶת לְאַחֶר שִׁיחְטָא וְיָשׁוּב. אֵל • אֵף זֶו

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(ה) וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'. הוֹדִיעָנוּ בְּשֵׁם הַרְחֵמִים קוֹדֶם שִׁיחְטָא הָאָדָם וְלֹא־אֶחָד שִׁיחְטָא הָאָדָם. כִּי מִפְּרֹשׁ לִיָּה בְּמִסְכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (יז). וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ מִה צָרִיךְ
(ו) וַיִּקְרָא ה' ה'. אֲנִי הוּא בַּעַל אֲדָם רַחֲמִים קוֹדֶם שִׁיחְטָא. וְיִשְׂרָאֵל מְכַל־מִקוֹם הוּא צָרִיךְ רַחֲמִים לְפִי שְׁגָלוֹי וְיָדוּעַ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא

מדת רחמים, וכן הוא אומר (תהלים כב): "אלי, אלי, למה עזבתני". ואין לומר למדת הדין 'למה עזבתני', כן מצאתי ב'מכילתא'. ארץ אפים • (סנהדרין קיא): מאריך אפו ואינו ממחר להפריע, שמא יעשה תשובה. ורב-חסד • לצריכים חסד, שאין להם זכיות כל-כך • (ראש-השנה יז). ואמת • לשלם שכר טוב לעושי רצונו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמ' 172)

אחת קדם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (רש"י לד, ו) ידועה הקשיא, מה צריך אדם רחמים קדם שחטא. ויש לומר: **קדם שיחטא** – שם הו' עוזר לאדם להתגבר על יצרו ולא להכשל בחטא מלכתחלה. **לאחר שיחטא וישוב** – גם אם האדם עבר עברה, עוזר לו שם הו' (בדרך געלית יותר) לשוב בתשובה.

(ו) נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה
לא ונקה פקד עון אבות על-בנים ועל-בני בנים
על-שלישים ועל-רבעים:

ה"י נצר חסד • שהאדם עושה לפניו. לאלפים • לשני אלפים דורות. עונות • אלו הדורות. פשעים, אלו המרדים שאדם עושה להכעיס. ונקה לא ונקה • לפי פשוטו, משמע שאינו מותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו: מנקה הוא לשבים, ולא ונקה לשאינן שבים (יומא פו). פקד עון אבות על-בנים • כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, שכבר פרש במקרא אחר, "לשונא". ועל רבעים • דור רביעי. נמצאת מדה טובה מרבה על מדת פרענות אחת לחמש מאות, שבמדה טובה הוא אומר: "נצר חסד לאלפים".

ח ואוחי משה וכרע על ארעא וסגיד:

(ח) וימחר משה ויקד ארצה וישתחו:

ה"י וימחר משה • כשראה משה שכונה עוברת ושמע קול הקריאה, מיד: "וישתחו".

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

טובים, וכן אמרו חז"ל (יומא פו). ונקה לשבים, ואינו מנקה לשאינן שבים, אלא פקד עון אבות על בנים וגו'. פקד. גם זו ממדת רחמי של הקדוש-ברוך-הוא, שאינו ממחר להפריע אלא ממתינ עד יום פקודה דכתיב (לעיל לב) ובוים פקדי וגו', אכן אינו מן מנן שלש עשרה מדות. וזה קשה לדברי האומר כי וימחר משה לפי שהיה ירא פן יוסיף על דור חמישי, ואדרבה לפי מה שפירשתי זו היא מדת רחמים שאינו משלם לאיש

כפעלו: תורה ח

(ח) וימחר משה. כיון ששמע המדות שאמר הקדוש-ברוך-הוא שהוא רחום וחונן וארץ אפים, נתיישר דעתו על מה שאמר (לעיל לב) פן אכלך, והודה והשתחוה, ולפיכך חזר והוסיף תפלה על תפלה: תורה ט

ואמת. מה שאני מבטיח לעשות טובה לבריות, אם לא יפשע האדם בעצמו שיחטא ויגרום החטא: תורה ז
(ז) נצר חסד לאלפים. אני מזכירו לבני ולבני בני עד לאלף דור. וכן כתיב (דברים ט) שמר הברית והחסד וגו' לאלף דור, ופירש רשב"ם דלאלפים דהכא היינו לאלף דור דהתם, כמו שקורא לדור רביעי רבעים, כך קורא לדור אלף אלפים: נשא עון. לאדם שחוטא על ידי יצר הרע שמכריחו לחטא:

ופשע. אלו המרדים שאדם חוטא להכעיס, וכן הוא אומר (מלכים ב' ג ז) מלך מואב פשע בי:

וחטאה. שוגג, כדאמר (ויקרא ד ט) נפש כי תחטא בשגגה. רצה לומר, אלו אני נושא ואיני פורע מהן מיד:

ונקה לא ונקה. שאינו מנקה אותם לגמרי אם לא על ידי תשובה ומעשים

שסופו לחטא. ולפי זה, שני השמות הם משלש עשרה מדות, אמנם נצר חסד לאלפים אינו מנקה אלא באחד. והרב רבי נסים ז"ל פירש נצר חסד לאלפים שתי מדות הם, והשם ראשון אינו מן המנן. ופשטיה דקרא ויעבר ה' על פניו ויקרא (בשם) ה' ה' אל רחום וגו', המדות הללו תקראו לפני בעת שיצטרכו לרחמים:

אל. דיין אמת ושופט צדק, כמו עד האלהים יבא דבר שניהם (לעיל כב ח):

רחום. שמרחם על העניים ומצילם: וחנן. אפילו לעשירים, שכל מי שנותן מתנה חונן, כמו וצדיק חונן ונותן (תהלים לו בא):

ארץ אפים. לרשעים, שאינו ממחר להפריע מהם:

ורב חסד. שמרבה חסדו על מדת הפורענות, כמו שאמרו חז"ל (סוטה יא) מדה טובה מרובה על מדת פורענות:

ט ואמר אם כען אשכחית רחמין קדמך יי
תהך כען שכנתא דיי ביננא ארי עם קשי
קדל הוא ותשובק לחובנא ולחטאנא
ותחסננא:

(ט) וַיֹּאמֶר אֱמֶנָה מִצֵּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְךְ-נָא
אֲדֹנָי בְּקִרְבִּנִי כִּי עִם-קִשָּׁה-עֶרְפָּה הִוא וְסִלְחָתָהּ
לְעֹנֶנִי וּלְחַטֹּאתַי וְנִחַלְתָּנִי:

כ"א ילך-נא ה' בקרבנו • כמו שהבטחתנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם "עם קשה-ערף הוא" וימרו
בה, ואמרת על זאת: "פן אכלך בדרך", אתה תסלח לעונינו וגו', יש 'כ' במקום 'אם'. ונחלתנו • ותתנו
לך לנחלה (ספרים אחרים: שתתן לנו נחלה) מיחדת, זו היא בקשת: "ונפלינו אני ועמך", שלא תשרה
שכינתך על האמות עובדי אלילים.

♦ יום שישי י"ז אדר א' ♦

י ואמר הא אנא גזר קים קדם כל עמך
אעבד פרישן די לא אתבריאוי בכל ארעא
ובכל עממיא ויחזי כל עמא די את ביניהון
ית עובדא דיי ארי דחל הוא די אנא עבד
עמך:

(י) וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי כִרְתַּת בְּרִית נֶגֶד כָּל-עַמֶּךָ
אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-
הַגּוֹיִם וְרָאִהָ כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אֵתָהּ בְּקִרְבּוֹ אֶת-
מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:

כ"א כרת ברית • על זאת. אעשה נפלאות • לשון ונפלינו, שתהיו מבדלים בזו מכל האמות עובדי
אלילים, שלא תשרה שכינתי עליהם.

יא טר לך ית די אנא מפקדך יומא דין הא
אנא מתרד מן קדמך ית אמוראי וכןענאי
וחתאי ופרזאי וחזאי ויבוסאי:

(יא) שְׁמַר-לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם הַנִּנִּי גֵרִישׁ
מִפְּנֵיךָ אֶת-הָאֲמֹרִי וְהַפְּנִעֵנִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִי וְהַחֲזִי
וְהַיְבֹּסִי:

כ"א את האמרי וגו' • ר' אמות יש כאן, כי הגרשני עמד ופנה מפניהם:

יב אסתמר לך דילמא תגזר קים ליתב ארעא
די את עלל עלה דילמא יהי למקלא בינך:

(יב) הַשְׁמַר לָךְ פֶּן-תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֵתָהּ בֹּא עֲלֶיהָ פְּרִיָּהּ לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבָּךְ:

יג ארי ית אגוריהון תמרעון וית קמתהון
תמברין וית אשריהון תקצצון:

(יג) כִּי אֶת-מִזְבְּחֵתָם תִּתְּצוּן וְאֶת-מִצְבֹּתָם תִּשְׁבֹּרֶן
וְאֶת-אֲשֵׁרֵי תִכְרֶתוֹן:

כ"א אשריו • (עבודה זרה מד) הוא אילן שעובדים אותו.

יד ארי לא תסגוד לטעות עממיא ארי יי
קנא שמה אל קנא הוא:

(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהִי אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנָּא שְׁמוֹ
אֵל קִנָּא הוּא:

כ"א קנא שמו • מקנא להפרע ואינו מותר, וזהו כל לשון קנאה, אויז בנצחוננו ופורע מעוזביו.

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וחזון: וסלחת לעוננו ולחטאתנו
ונחלתנו. פירוש תנחלנו הארץ
שנשבעת לאבותינו: תורה י

ערף אתה פן אכלך בדרך (לעל לג א),
מאותו טעם אנו צריכין שתלך עמנו
כי עם קשה ערף הוא ואתה אל רחום

(ט) אם נא מצאתי חן בעיניך וגו'
ילך נא וגו'. כלומר מאותו טעם
שאמרת לנו שלא תלך לפי שעם קשה

טו דיִלְמָא תַּגְזֵר קָנִים לְיָתֵב אַרְעָא וַיִּטְעֹן
בְּמֵר טַעֲוִתְהוֹן וַיִּדְבְּחוּן לְטַעֲוִתְהוֹן וַיִּקְרִין
לָךְ וַתִּיכּוֹל מִדְּבַחֲיָהוֹן:

(טו) פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזֵנוּ אַחֲרֵי
אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לָךְ וְאָכְלָתָּ
מִזִּבְחֹם:

נח"י • וְאָכְלָתָּ מִזִּבְחֹם • פֶּסֶבֶר אַתָּה שְׂאִין עֲנֵשׁ בְּאֲכִילָתוֹ, וְאֲנִי מַעֲלָה עָלֶיךָ כַּמּוֹדָה בַּעֲבוּדָתוֹ, שְׁמַתוֹךָ כָּךְ
אַתָּה בָּא וְלוֹקַח מִבְּנוֹתָיו לְבָנֶיךָ (שם ה):

טז וַתִּסַּב מִבְּנוֹתְהוֹן לְבָנֶיךָ וַיִּטְעֵן בְּנִתְהוֹן
בְּמֵר טַעֲוִתְהוֹן וַיִּטְעֵן יֵת בֶּנְךָ בְּמֵר
טַעֲוִתְהוֹן:

(טז) וְלִקְחָתָּ מִבְּנוֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזֵנוּ בְּנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן
וְהִזְנוּ אֶת־בְּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:

יז יִדְחֵלֶן דְּמַתְּכָא לֹא תַעֲבֹד לָךְ:

(יז) אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ:

יח יֵת חָגָא דְּפִטְרִיא תִּשְׂרַשְׁרֵא שְׂבָעָא יוֹמִין
תִּיכּוֹל פִּטְרִיא כְּמָא דִּי פִקְדָתָךְ לְזִמְן וַיִּרְחֵא
דְּאַבִּיבָא אַרְי בִּירְחֵא דְּאַבִּיבָא נִפְקֵתָא
מִמַּצְרִים:

(יח) אֶת־חֹג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל
מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב בִּי בְּחֹדֶשׁ
הָאָבִיב יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם:

נח"י • חֹדֶשׁ הָאָבִיב • חֹדֶשׁ הַפֶּסַח, שֶׁהַתְּבוּאָה מֵתְכַפֶּרֶת בְּבִשּׁוּלָהָ.

יט כָּל פֶּתַח וְלֵדָא דִּילִי וְכָל בַּעֲרֵךְ דְּקִרִין
תִּקְדֵּשׁ בְּכוֹר תּוֹר וְאִימֵר:

(יט) כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר
וְשֶׂה:

נח"י • כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי • בְּאֶדָם. וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר וְגו' • וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר תִּזְכֹּר בְּפֶטֶר שׁוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר
יִפְטֹר זָכַר אֶת רַחֲמָה. פֶּטֶר • לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן (משלי יח): "פֶּטֶר מִים רַאשִׁית מְדוּן". תִּי"ו שֶׁל תִּזְכֹּר, לְשׁוֹן
נִקְבָּה הִיא, מוֹסֵב עַל הַיּוֹלָדָת.

כ וּבּוֹכְרָא דְּחִמְרָא תִּפְרוֹק בְּאִימְרָא וְאִם לֹא
תִּפְרוֹק וְתִנְקֶפֶה כָּל בּוֹכְרָא דְּבָנֶיךָ תִּפְרוֹק
וְלֹא יִתְחַזֵּין קִדְמֵי רִיקָנִין:

(כ) וּפֶטֶר חִמּוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה
וְעִרְפָתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָּנֶי רִיקָם:

נח"י • וּפֶטֶר חִמּוֹר • וְלֹא שְׂאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה. תִּפְדֶּה בְּשֶׂה • נּוֹתֵן שֶׂה לִכְהֵן וְהוּא חֵלִין בְּיַד כֹּהֵן, וּפֶטֶר
חִמּוֹר מֵתֵר בַּעֲבוּדָה לְבַעֲלִים. וְעִרְפָתוֹ • עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיץ. הוּא הַפֶּסֶד מִמּוֹן כֹּהֵן, לְפִיכָךְ יִפְסַד מְמוֹנוֹ. כָּל
בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה • חֲמִשָּׁה סְלָעִים פְּדִיוֹנוֹ קָצוּב, שְׁנַאֲמֵר (במדבר יח): "וּפְדוּנוֹ מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה". וְלֹא־יֵרָאוּ
פָּנֵי רִיקָם • לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, דְּבָר בְּפָנֶי עֲצָמוֹ הוּא וְאִינוּ מוֹסֵב עַל הַבְּכוֹר, שְׂאִין בְּמִצּוֹת בְּכוֹר רֵאִית
פָּנִים, אֲלֹא אֲזַהֲרָה אַחֲרֵת הִיא, וּכְשֶׁתַּעֲלוּ לָרָגֶל לְרֹאוֹת, לֹא־יֵרָאוּ פָּנֵי רִיקָם, מִצָּוָה עָלֵיכֶם לְהִבְיֵא עֲלֵת רֵאִית
פָּנִים. וּלְפִי מִדְּרַשׁ בְּרִיתָא, מִקְרָא יֵתֵר הוּא וּמִפְנֵה לְגִזְרָה שְׁוֵה, לְלַמֵּד עַל הַעֲנֻקָתוֹ שֶׁל עֶבֶד עֲבָרִי, שֶׁהוּא
חֲמִשָּׁה סְלָעִים מִכָּל מִין וּמִין פְּדִיוֹן בְּכוֹר. בְּמַסְכַּת קְדוּשִׁין (דף יז).

~ נקודות משיחות קודש ~ (190 השיחות תנש"א כרך א עמ' 376)

וקטור חמור תפדה בשה (לד, ט) **חמור** - את החמוריות, **תפדה בשה** - ב"צאן של מצוה" (פלשון רש"י בפרשת בא יב, ו) לגבי הצווי "ויקחו להם איש ששה לבית אבות": "משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה".

(כא) **ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת** כא ששת יומין תפלה וביומא שביעא תניח בזרעא ובחצא תניח:
בחריש ובקציר תשבת:

כ"ט! **בחריש ובקציר תשבת** • למה נזכר חריש וקציר? יש מרבתינו אומרים על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, ללמדך, שמוסיפין מחל על הקדש (ראש השנה ט, ו) וכך משמעו: "ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת", ועבודת ו' הימים שהתיתי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא כח): "שדך לא תזרע וגו'". ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו, לומר לך, מה חריש - רשות, אף קציר - רשות, יצא קציר העמר שהוא מצוה ודוחה את השבת.

(כב) **וחג שבעת תעשה לך בפורי קציר חטים וחרג האסיף תקופת השנה:**
כב וחגא דשביעיא תעבד לך בפורי חצד חטין וחגא דכנשא במפקא דשטא:

כ"ט! **בפורי קציר חטים** • שאתה מביא בו 'שתי הלחם' מן החטים (ראש השנה כא). **בפורי** • שהיא מנחה ראשונה הבאה מן הקדש של חטים למקדש, כי מנחת העמר הבאה בפסח, מן השעורים היא. **וחג האסיף** • בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו (דברים כב): "ואספתו אל תוך ביתך". **תקופת השנה** • שהיא בתורת השנה, בתחלת השנה הבאה. **תקופת** • לשון מסבה והקפה.

(כג) **שלוש פעמים בשנה יראה כל-זכורך את-פני האדון יהוה אלהי ישראל:**
כג תלת זמנין בשטא יתחזון כל דכוריה קדם רבון עלמא יי אלהא דישראל:

כ"ט! **כל-זכורך** • כל הזכרים שבך. הרבה מצוות בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחיב ולענש על מנין לאוין שבהם, ועל מנין 'עשה' שבהם.

(כד) **כי-אוריש גוים מפניך והרחבת את-גבולך ולא-יחמד איש את-ארצך בעלתך לראות את-פני יהוה אלהיך שלש פעמים בשנה:**
כד ארי אתרף עממין מן קדמך ואפתי ית תחומך ולא יחמד אנש ית ארעך במסקנה לאתחזא קדם יי אלהך תלת זמנין בשטא:

כ"ט! **אוריש** • בתרגומו אתרף, וכן (דברים ט): "החל רש", וכן (במדבר לב): "וירש את האמורי", לשון גרושין. **והרחבתי את גבולך** • ואתה רחוק מבית הבחירה ואינך יכול לראות לפני תמיד. לך אני קובע לך שלשה רגלים הללו.

(כה) **לא-תשחט על-חמץ דם-זבחי ולא-ילין לבקר זבח חג הפסח:**
כה לא תפוס על חמץ דם פסחי ולא יבתון לצפרא בר ממדבחא תרבי נכסת חגא דפסחא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כד) **ולא יחמד איש את ארצך** • בהם לא נשאר בידינו כי הורישם ואמרם בלבם: ארצות שהיינו מחזיקים אלהיהם, כל-שבן שלא נוכל לקחת ארצם מידם בין שהן עוסקין במצותיו: תורה כה

כ"י • לא-תשחט וגו' • לא תשחט את הפסח ועדין חמץ קים, אזהרה לשוחט, או לזרק או לאחד מבני חבורה (פסחים טו). ולא-גלין • פתגומו. אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד השחר. זבח חג הפסח • אמוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואבירים.

(כו) **ראשית בכורי אדמתך תביא בית יהוה** **אלהיך לא-תבשל גדי בחלב אמו:**
כו ריש בכורי ארצה פיתי לבית מקדשא דיי
אלהיך לא תכלין בשר בחלב:

כ"י • ראשית בכורי אדמתך • משבעת המינין האמורים בשבח ארצה (דברים ח): "ארץ חטה ושעורה וגפן וגו'". ודבש, הוא דבש תמרים. לא-תבשל גדי • אזהרה לבשר בחלב, ושלוש פעמים כתוב בתורה: אחד לאכילה, ואחד להנאה ואחד לאסור בשול (חולין קטו). גדי • כל ולד רך במשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהצריך לפרש בכמה מקומות "גדי עזים" למדת, ש"גדי" סתם, כל יונקים במשמע. בחלב אמו • פרט לעוף, שאין לו חלב, שאין אסורו מן התורה אלא מדברי סופרים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ תשא תשכ"ח)

את ה"אזהרה לבשר בחלב" שבפרשתנו, מביעה התורה במלים "לא תבשל גדי בחלב אמו". אמנם, בדרך הפשט באה המלה "אמו": למעט בשר עוף, אף פשידעים שכל הענינים שבתורה מדיקים לחלוטין, הכרחי לומר, שבפנימיות הענינים "גדי בחלב אמו" הוא השרש והגורם לכל בשר בחלב, שהוא מפני האכזריות. הדבר מדיש יותר עד כמה עלינו להשמר מפני אכזריות ומפני צער בעלי חיים. ומכאן נתן ללמד עד כמה גדולה צריכה להיות הזהירות לגבי צערו של אדם, ועל-אחת-כמה וכמה לגבי צערו של יהודי, שהרי רואים, שמפני אכזריות כלשהי שבאכילת "גדי בחלב אמו" ובהנאתו, אסרה התורה לא רק "גדי בחלב אמו" בלבד, אלא אף כל בשר בחלב, ולא רק באכילה ובהנאה, אלא אף בבשול - כדי להרחיקנו ממעשים העלולים להביאנו לידי אכזריות ורחמנות-לצלן. מצד שני, לומדים מכאן עד כמה יקרה אהבת הבריות בכלל, ואהבת ישראל - "בנים אתם לה' אלקיכם" - על-אחת-כמה-וכמה.

♦ שבת קודש י"ח אדר א' ♦

(כו) **ויאמר יהוה אל-משה כתב-לך את-הדברים האלה כי על-פי הדברים האלה פרתיו אתך ברית ואת-ישראל:**
כו ואמר יי למשה כתב לך ית פתגמיא האלין ארי על מימר פתגמיא האלין גזרית עמך קים ועם ישראל:

כ"י • את-הדברים האלה • ולא אתה רשאי לכתב תורה שבצל-פה.

(כח) **ויהי-שם עם-יהוה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה ויכתב על-הלח את דברי הברית אשרת הדברים:**
כח ויהוה חמץ קדם יי ארבעין ומיין וארבעין לילון לחמא לא אכל ומינא לא שתי וכתב על לוחיא ית פתגמי קמא עשרא פתגמיין:

דעת זקנים מבדלי התוספות – עוז והדר

אל תבשל בקדירה שבשל בה בחור, אמר רב פפא בגרשדה בחיי בעלה, אי בעית אימא אפילו אלמנה נמי, לפי שאין כל האצבעות שוות: תורה כו

גרשדתו או אלמנתו כל זמן שהגדי הוא התינוק צריך לחלב אמו, דהיינו עשרים וארבע חודש. וכי האי גוונא אשכחון בפרק ערבי פסחים (פסחים קב)

(כו) **לא תבשל גדי.** מכאן רמז למד שאמרו חז"ל (יבמות לו): לא ישא אדם מינקת חבירו. והכי פירושו **לא תבשל** בקדירה שבישל בה חבירו, לא תשא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 178)

וַיְהִי שֵׁם . . אֲרָבָעִים יוֹם . . לֶחֶם לֹא אָכַל (לד, כח) כְּתַב הַמִּוֶּחֱשִׁי"א (יומא עה, ב) שֶׁהַכֹּהֵן לֹאֲרָבָעִים יוֹם הָאֲמֻצָּעִים, שֶׁהָיוּ כְּכֶסֶס, "וְהִתְעַנָּה בַּשִּׁבִּיל יִשְׂרָאֵל עַל חֹטֵא הָעֵגֶל". וְצָרִיר עֵינֵינוּ גָדוֹל, שֶׁהָרִי פְסִיקוֹנוּ מְדַבֵּר בְּאֲרָבָעִים יוֹם הָאֲחֻרָוִים, שֶׁהָיוּ בְּרִצּוֹן.

(כט) **וַיְהִי בְּרֵדֶת מֹשֶׁה מֵהָר סִינַי לְחַת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרֵדָתוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:**
כַּט וְהָיָה כִּד נַחַת מֹשֶׁה מִטּוֹרָא דְּסִינַי וְתָרִין לִוְחֵי סְהוּתָא בִּידָא דְּמֹשֶׁה בְּמַחֲתָה מִן טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אֲרִי סִינַי זִיו וְקָרָא דְּאִפּוּהִי בְּמַלְלוּתָהּ עֲמָה:

כַּט"א וַיְהִי בְּרֵדֶת מֹשֶׁה • כְּשֶׁהָבִיא לִוְחוֹת אֲחֻרָנוֹת, בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. כִּי קָרַן • לְשׁוֹן קָרְנִים, שֶׁהָאֹר מְבַהֵק וּבּוֹלֵט כְּמִין קָרֵן. וּמֵהֵיכָן זָכָה מֹשֶׁה לְקָרְנֵי הַהוּד? רַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ: מִן הַמַּעֲרָה, שֶׁנֶּתַן הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יָדוּ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל לג): "וַיִּשְׁכַּתִּי כַּפִּי".

(ל) **וַיֵּרָא אֱהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהָיָה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיֵּירָאוּ מִגִּשְׁתֹּ אֱלֹוִ:**
ל וַיֵּרָא אֱהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת מֹשֶׁה וְהָא סִינַי זִיו וְקָרָא דְּאִפּוּהִי וּדְחִילוּ מִלְּאֲתַקְרָבָא לְוִתָּה:

כַּט"א וַיֵּירָאוּ מִגִּשְׁתֹּ אֱלֹוִ • בֹא וְרָאָה כִּמָּה גְדוֹלָה כַּחַת שֶׁל עֲבָרָה, שֶׁעַד שֶׁלֹא פָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בַּעֲבָרָה, מַהוּ אוֹמֵר (לעיל כד): "וּמִרְאָה כְבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֲכָלֶת בְּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" וְלֹא יָרְאִים וְלֹא מְזַדְעָזְעִים. וּמִשְׁעָשׂוֹ אֶת הָעֵגֶל, אֵף מִקָּרְנֵי הוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הָיוּ מִרְתַּעֲצִים וּמְזַדְעָזְעִים.

(לא) **וַיִּקְרָא אֱלֹהֵם מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֲלֹוֹ אֱהֲרֹן וְכָל־הַנְּשִׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:**
לא וְקָרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וְתָבוּ לְוִתָּה אֱהֲרֹן וְכָל רַבִּיבָא בְּכַנְשָׁתָא וּמִלָּל מֹשֶׁה עֲמָהוּן:

כַּט"א הַנְּשִׂאִים בַּעֲדָה • כִּמוֹ נְשִׂאֵי הָעֵדָה. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם • שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם, וּלְשׁוֹן הָיָה הוּא כָּל הָעֵנִין הַזֶּה.

(לב) **וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוּם אֶת כָּל־אִשּׁוֹר דִּבֵּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהָר סִינַי:**
לב וַיִּבְתֵּר בֶּן אֲתַקְרִיבּוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְקַדְנוֹן יְת כָּל דִּי מִלָּל יְיָ עֲמָה בְּטוֹרָא דְּסִינַי:

כַּט"א וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ • אַחֵר שְׁלֹמֹד לְזֻקְנִים, חוּזַר וּמִלְמַד הַפְּרָשָׁה אוֹ הַהֲלָכָה לְיִשְׂרָאֵל: 'תָּנוּ רַבָּנֵינוּ: כִּיצַד סֵדֵר הַמִּשְׁנָה? מֹשֶׁה הָיָה לוֹמֵד מִפִּי הַגְּבוּרָה, נִכְנַס אֱהֲרֹן, שָׁנָה לוֹ מֹשֶׁה פָּרְקוּ, נִסְתַּלַּק אֱהֲרֹן וַיֵּשֶׁב לוֹ לְשִׁמְאֵל מֹשֶׁה. נִכְנַסוּ בְּנָיו, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פָּרְקָם, נִסְתַּלְקוּ הֵם, יָשַׁב אֶלְעָזָר לִימִין מֹשֶׁה וַאֲיֵתָמָר לְשִׁמְאֵל אֱהֲרֹן. נִכְנַסוּ זֻקְנִים, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פָּרְקָם, נִסְתַּלְקוּ זֻקְנִים, יָשַׁבוּ לְצַדִּיין. נִכְנַסוּ כָּל הָעָם, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פָּרְקָם. נִמְצָא, בֵּיד כָּל הָעָם א', בֵּיד הַזֻּקְנִים ב', בֵּיד בְּנֵי אֱהֲרֹן שְׁלֹשָׁה, בֵּיד אֱהֲרֹן אַרְבָּעָה וְכו', כְּדֹאֲתָא בְּ'עֲרוּבִין' (נד).

(לג) **וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֱתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסוּהָ:**
לג וַיִּשְׁיִצִי מֹשֶׁה מִלְּמַלְלָא עֲמָהוּן וַיַּהֲב עַל אִפּוּהִי בֵּית אִפִּי:

כַּט"א וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסוּהָ • כְּתַרְגוּמוֹ: בֵּית אִפִּי, לְשׁוֹן אֲרָמִי הוּא בְּגִמְרָא (כתובות סז): 'סִנִּי לְבָא', וְעוֹד בְּכַתְּבוֹת: 'הָיָה קָא מָסוּהָ לְאַפָּה', לְשׁוֹן הַבִּטָּה, הָיָה מִסְתַּכֵּל בָּהּ. אֵף כָּאן, מָסוּהָ, בְּגֵד הַנֶּתֶן כְּנִגֵּד הַפְּרָצוּף

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(ל) וְהָיָה קָרַן. שֶׁהִבְהִיק אֹורוֹ מִזִּיו שְׁכִינָתוֹ וְכֵן קָרְנִים מִיָּדוֹ לוֹ (חֲבִיקוֹ ג ד). וְהָיָה קָרַן. וְהָיָה לְשׁוֹן קָרַן. וְלִפִּי שְׁטַעַז וְרָצוּ לְהַעֲמִיד מִנְהִיג בְּמִקְוָמוֹ, הָאִיר לְאִיל שְׁקָרְנָיו מִפּוֹצְלוֹת וּמִתְפַּצֵּל אֵילָךְ וְאֵילָךְ, וְהָיָה לְשׁוֹן קָרַן. וְלִפִּי שְׁטַעַז וְרָצוּ לְהַעֲמִיד מִנְהִיג בְּמִקְוָמוֹ, הָאִיר לְהִרְאוֹת לָהֶן שֶׁלֹא הָיָה מִנְהִיג רָאוּי כְּמוֹהוּ: חֲסִילַת פְּרִשְׁתִּי כִי תִשָּׂא

ובית העינים, ולכבוד קרני ההוד, שלא יזונו הכל מהם, הִיָּה נֹתֵן הַמִּסֶּנֶה כְּנִגְדָן וְנוֹטְלוֹ בְּשָׁעָה שְׁהִיָּה מְדַבֵּר עִם יִשְׂרָאֵל וּבְשָׁעָה שְׁהִמְקֹם נִדְבָר עִמּוֹ עַד צֵאתוֹ, וּבְצֵאתוֹ יֵצֵא בְּלֹא מִסֶּנֶה.

לד ובבא משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר את המסוה עד צאתו ויצא ודבר אל בני ישראל את אשר יצוה:

לד ובבא משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר את המסוה עד צאתו ויצא ודבר אל בני ישראל את אשר יצוה:

ה"י • ודבר אל בני ישראל • וראו קרני ההוד בפניו, וכשהוא מסתלק מהם.

לה וראו בני ישראל את משה כי קרן עור פניו משה והשיב משה את המסוה על פניו עד צאתו ויצא ודבר אל בני ישראל את אשר יצוה:

לה) וראו בני ישראל את משה כי קרן עור פניו משה והשיב משה את המסוה על פניו עד צאתו ויצא ודבר אל בני ישראל את אשר יצוה:

ה"י • והשיב משה את המסוה על פניו עד צאתו ויצא ודבר אל בני ישראל את אשר יצוה:

קל"ט פסוקים, חננאל"ל סימן. חסלת פרשת כי תשא

הפטרה לפרשת כי תשא לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' רמג

אגרות קודש

ב"ה, א' דר"ח אדר, ה'תשל"ב
ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר אורי צבי שי גרינברג

שלום וברכה!

לאחרי ההפסקה הארוכה, אף על פי שבינתיים בקשתי למסור ד"ש למר ותקותי שמסרו לו בזמנו, קבלתי הפתעה בלתי נעימה שמצב בריאותו שלא כדבעי. והתקוה שלעת קבלת מכתבי זה יש כבר הטבה, ויהי רצון שתלך הולך והטיב עד שתהי' רפואתו שלמה.

וזכות הרבים – שביכלתו וכוחו לזכותם על ידי קירוב לבם לאבינו שבשמים, רופא כל בשר ומפליא לעשות, בכשרונו אשר חונן בו ואשר כבר הראה כוחו ופעולתו בהשפעה על דעת הציבור, ובפרט על יחידי סגולה מבין הציבור – בודאי תעמוד לו, להמשיך בזה ולהוסיף בזה מתוך בריאות ושמחה וטוב לבב, שנתחזקו ונתבססו ע"י אמונה בכוח עם ישראל, עם חכם ונבון, אלא שהיצר מוצא לו כמה שלוחים המפתים ומבלבלים ומטשטשים את כל הערכים, וביחוד הערכים הרוחניים והנצחיים של עמנו ושל תורתו הנצחית, שלכן תפקיד המעורר הוא רק להסיר המכסה, ובסגנון הכתוב רוח סערה וענן גדול גוי, אשר באמת אין בהם שום ממשות כלל, וכמו החושך שאין בו שום ממשות כלל ולכן ממילא נדחה מפני האור (תניא פ' כ"ט).

המצפה לבשורה נעימה שמצב בריאותו הולך וטוב ובאופן המשביע רצון, ובפרט שנכנסים אנו לחודש שמרבין בו בשמחה,

וחותם בכבוד ובברכה,

שיעורי תהלים לשבוע פרשת כי־תשא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ב אדר א' מפרק סו עד סוף פרק סח	יום רביעי - ט"ו אדר א' פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח
יום שני - י"ג אדר א' מפרק סט עד סוף פרק עא	יום חמישי - ט"ז אדר א' מפרק עט עד סוף פרק פב
יום שלישי - י"ד אדר א' פרק כ, פרק עב עד סוף פרק עו	יום שישי - י"ז אדר א' מפרק פג עד סוף פרק פז
שבת קודש - י"ח אדר א' פרק כ מפרק פח עד סוף פרק פט	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ב אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לו, וא"כ הוא... עד עמ' 72, ספי"ג.

מהם, וכמו שכתוב: "ואנכי תולעת ולא איש וגו'" –
וכש'אדם נמשל לתולעת, הרי הוא ממילא גרוע מתולעת, שאין
לה בחירה לשנות את עצמה מכפי שבראו אותה. על כל פנים,
כל האמור מהווה חשבון נפש, להביא את ה"בינוני" לשבירת
עצמו. ברם, יש הרי זמנים

בהם אין ל"בינוני" קשר
לתאוות, כמו בשעת
התפילה, כשהאבה
להקב"ה היא בהתגלות
בלבו, כפי שהוסבר בפרק
י"ב – ועל כך אומר רבנו
הזקן: [וְגַם כְּשֶׁמִתְנַפֵּת
בּוֹ נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית
לְעוֹרֵר הָאֵהָבָה לַה'
כְּשֶׁעֵת הַתַּפִּלָּה - אֵינָה
כְּאִמְתָּ לְאִמְתּוֹ לְגַמְרִי,
מֵאַחַר שְׁחֻלְפֶת וְעוֹבֶרֶת
אַחֵר הַתַּפִּלָּה, כְּנֻזָּךְ
לְעֵיל סוֹף פֶּרֶק יג]. –

"אמת" היא רק כשהיא נשארת לתמיד, ועל כך נאמר: "שפת
אמת תכון לעד"¹⁰. ואילו, אם היא מתקיימת לזמן קצוב בלבד
– אין זו האמת האמיתית לגמרי. אף שבאותו פרק הוסבר,
שב"בינוני", מאחר שביכולתו לעורר בתוכו תמיד את האהבה
לה' מחדש – גם זה נקרא "שפת אמת תכון לעד", הרי זו רק
האמת לאמיתו "שלחם" (של הבינונים), אבל אין זו האמת
האמיתית לגמרי. כשעל ה"בינוני" להגיע ל"לב נשבר", עליו
לעשות את חשבון נפשו, שאכן אין זו האמת האמיתית לגמרי,
מאחר שאהבתו לה' חולפת ועוברת אחרי התפילה.

להלן, עושה רבנו הזקן חשבוננו של ה"בינוני", כיצד יגיע ללב
נשבר – מעובדה זו עצמה, שהאדם שבו הוא מ"סטרא אחרא":
וְאִם כֵּן – אִם ה'אדם' שבו הוא מהנפש של "סטרא אחרא",
הוא רחוק מה' בתכלית הרחוק, שְׁתַּרִי בַּח הַמִּתְאַוֶּה
שֶׁנִּפְנְשׁוּ הַבְּהִמִּית יוֹכֵל
גַּם כֵּן לְהִתְאַוֶּת
לְדַבְרִים הָאִסּוּרִים שֶׁהֵם
נִגְדֵי רְצוֹנוֹ וְתַכְנִיתוֹ, אֵף

שְׂאִינוֹ מִתְאַוֶּה לַעֲשׂוֹתָם
כְּפֶעֱלַ מִמֶּשׁ חֲסִי-וְשָׁלוֹם,
רַק שְׂאִינֵם מְאוּסִים
אֲצִלּוֹ כְּבִצְדִיקִים, – בְּצִדִיקִים
מְאוּסִים בְּאִמְתָּ הַדְּבָרִים
שֶׁהֵם נִגְדֵי רְצוֹנוֹ שֶׁל
הַקִּבְ"ה, וְאִילוּ ב"בינוני" –
אֵין הֵם מְאוּסִים וִיתֵכֵן
שֶׁגַם יִתְאַוֶּה לָהֶם, כְּמוֹ
שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל [פֶּרֶק
יב]. – שֶׁה'בינוני' לאחר תפלתו, כשהאבה ה' איננה
בהתגלות בלבו, יתכן שיתאוה לכל הדברים הגשמיים שבעולם
הזה, גם בהיתר וגם באיסור. אלא, כפי שמוסבר שם, התאוה
לדבר של איסור אינה גדולה כל כך שירצה לממשנה בפועל,
הוא נכשל רק בהרהורי עבירה. וְכֵן – בהתאוותו לדברים
שֶׁהֵם נִגְדֵי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקִּבְ"ה, הוּא גָרֹעַ וּמִשְׁקָן וּמִתְעַב יוֹתֵר
מִכְּעֵלֵי חַיִּים הַטְּמָאִים וּשְׂקָצִים וְרָמְשִׁים כְּנֻזָּךְ לְעֵיל, –
בפרק כ"ד, שבעלי החיים הטמאים אינם עושים דבר שהוא נגד
רצונו של הקב"ה, ואילו האדם שעושה דבר כזה, הוא גרוע

יום שני י"ג אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 72, ובפרט כשיזכור... עד עמ' 72, נגרי תמיד.

עֵקֶר הַתְּשׁוּבָה בְּלִבִּי, – שהחרטה העמוקה בלב על העבירה –
מסירה את הפגם, וְחֵלֶב יֵשׁ בּוֹ בְּחִינּוֹת וּמְדִינּוֹת רַבּוֹת, – כפי
הידוע¹¹ על מה שנאמר¹²: "ממעמקים קראתיך" – שבלב האדם

ישנו עומק לפניו מן
העומק, וְחֵלֶב – תלוי לְפִי
מֶה שֶׁהוּא אֲדָם, – בשעה
שאדם נמצא במדרגה
עליונה יותר – נדרשת
ממנו תשובה גדולה יותר
וחרטה עמוקה יותר בלבו,
וְלְפִי הַיָּמִין וְהַמְּקוֹם, –
שבזמן מסויים ובמקום

וּבִפְרָט כְּשִׁיזְכּוֹר טְמֵאָת נַפְשׁוֹ בְּחַטָּאת נְעוּרִים, וְהַפְגָּם
שֶׁעָשָׂה בְּעֵלְיוֹנִים, – שם שורש נפשו, ואף שכיום אין הוא שייך
לאותם חטאים, אלא התרחשו אצלו לפני שנעשה "בינוני" –

אומר על כך רבנו הזקן:
וְשֵׁם – בעולמות
העליונים, הוּא לְמַעְלָה
מִהוֹמִין, וְכֵאלּוּ פָגַם
וְנִמְאָה הַיּוֹם חֲסִי-וְשָׁלוֹם
מִמֶּשׁ. וְאֵף שֶׁכָּבֵד עָשָׂה
תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה, – על
חטאיו, ותשובה הרי
מסירה את הפגם, תְּרִי

ליקוטי אמרים

ובפרט כשיזכור טומאת נפשו בחטאת
נעורים והפגם שעשה בעליוני' ושם הוא למעלה מהזמן
וכאלו פגם ונטמא היום ח"ו ממש ואף שכבר עשה
תשובה נכונה הרי עיקר התשובה בלב והלב יש בו
בחי' ומדרגות רבות והכל לפי מה שהוא אדם ולפי הזמן
והמקום כידוע ליודעים ולכן עכשיו בשעה זו שרואה

15 וְעֹנֵתוֹ מְבַדִּילִים, – בינו לבין אביו שבשמים, ואינם
16 מאפשרים לאור הנשמה להאיר בו, או שְׂרוּצִים לְהַעֲלוֹתוֹ
17 לְתִשְׁבָּה עֲלֶיהָ יוֹתֵר, – לתשובה עליונה יותר, מְעַמְקָא
18 דְּלִבָּא יוֹתֵר. – מעומק עמוק יותר שבלב, מאשר התשובה
19 הקודמת. כלומר: לא
20 שהיום אין תשובתו
21 מקובלת, אדרבה,
22 מלמעלה רוצים לקרב
23 אותו ולהביאו לדרגה
24 עליונה יותר של תשובה,
25 ולכן מערימים לפניו
26 סיבות והפרעות בעבודת
27 ה', כדי לעורר בו כוחות עמוקים יותר ולהביאו לתשובה עליונה
28 יותר. וְלִבָּן אָמַר דְּיוֹד¹³: "וְחֻטְאֵי נִגְדֵי תְּמִיד"¹⁴.

ליקוטי אמרים

בעצמו דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מכלל שהיום
לא נתקבלה תשובתו ועונותיו מבדילים או שרוצים
להעלותו לתשובה עילאה יותר מעומקא דלבא יותר
ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד.

1 מסויים אפשר שתידרש ממנו תשובה עמוקה יותר מאשר
2 במקום ובזמן אחר, למשל: אם באותו זמן ובאותו מקום קיימים
3 לפניו פחות נסיונות בענין מסויים – נדרש אז ממנו שהתשובה
4 על אותו ענין תהיה גדולה יותר מאשר במקום ובזמן שעליו
5 להיאבק יותר באותם
6 נסיונות, בְּיָדוּעַ לְיִדְעִים.
7 – לכן, יתכן שהתשובה
8 שעשה אי פעם, לא יהיה
9 די בה למצב בו הוא נמצא
10 כיום, והיום נדרשת ממנו
11 תשובה גדולה יותר; וְלִבָּן
12 עֲבָשׁוּ בְּשִׁעָה זו, שְׂרוּאָה
13 בְּעֶצְמוֹ "דְּלֹא סְלִיק בִּיה נְהוּרָא דְנִשְׁמָתָא", – שאור הנשמה
14 אינו "נתפס" בו, מְבַלֵּל – מכאן, שְׁהִיִּים לֹא נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתוֹ,

יום שלישי י"ד אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 72, וגם מי שהוא נקי... עד עמ' לז, בדבור ומעשה.

54 הדיבורים שהוא מדבר והמעשים שהוא עושה, אין בהם ענין
55 של קדושה – הרי הם צד הטומאה והקליפה, (גם אם אינם
56 עבירות ממש). וּמוֹדַעַת זֹאת, – וידוע הדבר, בִּי כָּל עֵת
57 שֶׁהָאָדָם מְחַשֵּׁב – חושב, מְחַשְּׁבוֹת קְדוּשׁוֹת – נַעֲשֶׂה מְרַבֵּה
58 בְּעֵת זוֹ לְהִיכָלוֹת
59 הַקְדָּשָׁה, שְׂמִיָּהּ
60 מְשַׁפְּעוֹת מְחַשְּׁבוֹת
61 חֲלָלוֹ. – כשאדם חושב
62 מחשבות שיש להן זיקה
63 לאהבת ה', הוא מקבל אז
64 השפעה מ"היכל האהבה"
65 שלמעלה; כשהוא חושב
66 מחשבות שיש להן שייכות
67 ליראת ה', הוא מקבל אז
68 השפעה מ"היכל היראה"
69 שלמעלה, וכך הלאה; וְכֵן
70 לְהַפְּךְ – כשהוא חושב
71 מחשבות שלא מן
72 הקדושה, נַעֲשֶׂה מְרַבֵּה
73 מְמָאָה בְּעֵת זוֹ לְהִיכָלוֹת
74 הַמְּמָאָה, שְׂמִיָּהּ מְשַׁפְּעוֹת – ומקבלות חיות, כָּל מְחַשְּׁבוֹת
75 רְעוּת, וְכֵן בְּדַבָּר וּמַעֲשֵׂה. – שבשעה שהוא מדבר או עושה
76 מעשים של קדושה, הוא נעשה "מרכבה" ומקבל השפעה וחיות
77 מהיכלות הקדושה. כך גם להיפך, כשהוא מדבר או עושה
78 מעשים של "סטרא אחרא", הוא נעשה "מרכבה" להיכלות

ליקוטי אמרים

וגם מי שהוא נקי
מחטאות נעורים החמורים ישים אל לבו לקיים מאמר
זה"ק להיות ממארי דחושבנא דהיינו לעשו' חשבון עם
נפשו מכל המחשבות והדיבורים והמעשים שחלפו
ועברו מיום היותו עד היום הזה אם היו כולם מצד
הקדושה או מצד הטומאה ר"ל דהיינו כל המחשבות
והדיבורים והמעשים אשר לא לה' המה ולרצונו
ולעבודתו שזהו פי' לשון ס"א כנ"ל [בפ"ו] וּמוֹדַעַת זֹאת
כי כל עת שהאדם מחשב מחשבות קדושות נעשה
מרכבה בעת זו להיכלות הקדושה שמהן מושפעות
מחשבות הללו וכן להפך נעשה מרכבה טמאה בעת
זו להיכלות הטומאה שמהן מושפעות כל מחשבות
רעות וכן בדבור ומעשה.

29 וְגַם מִי שֶׁהוּא נָקִי מִחַטָּאוֹת נְעוּרִים חֲמּוּרִים – הרי כדי
30 להגיע ל"לב נשבר", יָשִׁים אֶל לְבוֹ לָקִים מֵאִמֵּר וְהָר
31 תְּקוּדָשׁ¹⁵, לְהִיּוֹת מִ"מֵאִרִי דְחֻשְׁבָּנָא", – מבעלי החשבון,
32 כמו שבעל עסק עורך חשבון רווחיו והפסדיו, שחשבון זה נוגע
33 לו ביותר; לא כמו שכיר,
34 שהדבר אינו נוגע לו כל
35 כך, דְּהֵינּוּ לַעֲשׂוֹת חֻשְׁבוֹן
36 עִם נַפְשׁוֹ, מְבַל
37 הַמְּחַשְּׁבוֹת וְהַדְּבָרִים
38 וְהַמַּעֲשִׂים שֶׁחֲלָפוּ וְעָבְרוּ
39 מִיּוֹם הָיוּתוֹ עַד הַיּוֹם
40 הַזֶּה, אִם הָיוּ כָּלָם מִצַּד
41 הַקְדָּשָׁה, או מִצַּד
42 הַמְּמָאָה רַחֲמָנָא לְעָלָו,
43 דְּהֵינּוּ – צד הטומאה אין
44 משמעו עבירות דוקא,
45 אלא כָּל הַמְּחַשְּׁבוֹת
46 וְהַדְּבָרִים וְהַמַּעֲשִׂים
47 אֲשֶׁר לֹא לַה' הֵמָּה
48 וְלִרְצוֹנוֹ וְלַעֲבֹדָתוֹ, –
49 שכן, גם אם אין הם ענינים של עבירה, עצם העובדה שאין
50 מחשבות, דיבורים ומעשים אלה לשם ענינים של קדושה – הרי
51 הם מצד הטומאה. שְׁהוּוּ פְּרוּשׁ לְשׁוֹן "סְטְרָא אַחְרָא", בְּנוֹכַח
52 לְעִיל [בְּפֶרֶק ו']. – שמשמעות הביטוי "סטרא אחרא" היא –
53 צד אחר, לא צד הקדושה; אם המחשבות שהוא חושב,

13. תהלים נא, ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה לכאורה זהו פלא - שאין דבר (עוון) המבדיל, ובכ"ז לא יהא סליק נהורא דנשמתא בהגוף. ולכן מכריח זה מהכתוב ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד, גם לאחר שאמר ולבי חלל - שאין לו יצה"ר רע ועון - מדרי' צדיק, כדלעיל פ"א - וא"כ מדוע צריך תמיד להיות אצלו בזכרון ולעמוד לנגדו מה שהוא חטא פעם? ומוכרח לומר שזה בשביל עלי' במדרי' הטוב עצמו, תשו"ע יותר כו". 15. ראה זח"ג קצח, א.

- 1 הטומאה. כבר הוסבר בפרקים הקודמים¹⁶, שהמושג "מרכבה"
- 2 משמעו, כמו מרכבה שנתונה כל כולה לרצונו של הרוכב
- 3 עליה, כך גם כשרוצים לומר על משהו שהוא מסור כולו ובטל
- 4 לקדושה – אומרים שהוא "מרכבה" לקדושה. וכך גם בצד
- 5 ההפכי. עלי-כליפנים, הרי גם כשאנו מוצא עבירות בעצמו,

יום רביעי ט"ו אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לו, עוד ישים אל לבו... עד עמ' לח, כמ"ש בזה"ק:

- 11 עוד ישים אל לבו, – כדי להגיע ל"לב נשבר", רב חלומותיו
- 12 – שכן, יותר ממה שאדם יכול ללמוד על מצבו האמיתי מהזמן
- 13 שהוא ער – הוא יכול ללמוד אותו מחלומותיו בשעת השינה,
- 14 שהם הבל ורעות רוח¹⁷, – וכל כך למה? משום שאין נפשו
- 15 עולה למעלה, – בשעת
- 16 השינה, וכמו שכתוב¹⁸:

ליקוטי אמרים

- 17 "מי יעלה בהר ה', נקי
- 18 כפים וגו'", – ואילו, מי
- 19 שאינו נקי כפים וכו', אין
- 20 נפשו עולה למעלה בשעת
- 21 השינה. מי שנפשו עולה
- 22 למעלה בשעת השינה –
- 23 חלומותיו נעלים יותר;
- 24 מגלים לו והוא רואה
- 25 ענינים שלמעלה, היינו
- 26 עניני תורה וקדושה. ואילו
- 27 חלומותיו הוא הם הבל
- 28 ורעות רוח. ו"אינו"
- 29 סרין בישין אתו,
- 30 ומתדבק ביה – ואותו
- 31 צדדי הרע באים
- 32 ומתדבקים בו, ומדעין
- 33 ליה בחלמא מליו
- 34 דעלמא וכו', – ומודיעים
- 35 לו בחלום דברי חולץ

עוד ישים אל לבו רוב חלומותיו שהם הבל ורעות רוח משום שאין נפשו עולה למעלה וכמ"ש מי יעלה בהר ה' נקי כפים וגו' ואינו סרין בישין אתיו ומתדבק ביה ומודעין ליה בחלמא מילין דעלמא וכו' ולומנין דחייבין ביה ואחיוא ליה מילי שקר וצערין ליה בחלמיה כו' כמ"ש בזהר ויקרא [ד' כ"ה ע"א וע"ב] ע"ש באריכות. והנה כל מה שיאריך בענינים אלו במחשבתו וגם בעיונו בספרים להיות לבו נשבר בקרבו ונבזה בעיניו נמאס ככתוב בתכלית המיאוס ולמאס חיי ממש הרי בזה ממאס ומבזה הם"א ומשפילה לעפר ומורידה מגדולתה וגסות רוחה וגבהותה שמגביה את עצמה על אור קדושת נפש האלהית להחשיך אורה. – של הנפש האלקית. שכן כאמור, ב"בינוני", האדם שבו, הוא הנפש הבהמית שמן הקליפה; ועלידי שלבו נשבר בקרבו, נשברת ה"סטרא אחרא". ברם, עד כאן דובר על השפלת ה"סטרא אחרא" באמצעות "חשבונות", עלידי שהוא ישבור את עצמו ויגיע ל"לב נשבר". להלן יוסבר אופן עבודה של השפלת ה"סטרא

אחרא", עלידי שירעים על נפשו הבהמית ויצרו הרע, מבלי להיכנס לחשבונות על מעמדו ומצבו. וגם ירעים עליה – על ה"סטרא אחרא", בקול רעש ורגז להשפילה, כמאמר רז"ל¹⁹: "לעולם ירגז אדם יצר מוט על יצר הרע, שנאמר²⁰: רגזו וגו'", – ואל תחטאו. דחינו לרגז על נפש הבהמית, שהיא יצר הרע, בקול רעש ורגז במחשבתו, לומר לו: – ליצר הרע: אתה רע ורשע ומשקין ומתעב ומגול וכו', בכל השמות שקראו לו – ליצר הרע²¹, חכמינו ו"ל, באמת – שהאמת היא אכן כך, כמו כל השמות שקראו חכמינו ו"ל ליצר הרע. כ"ק רבינו עומד על המלה "באמת" ושואל: "לפ"ז צ"ע מאי קמ"ל?" ואומר: "כנראה הפי' שהתיבות ככל... ו"ל הם מאמר המוסגר. לומר לו אתה הרע באמת ורשע באמת כו' ודלא

וכדומה, ולימנין דחיין ביה ואחיוא ליה מלי שקר – ולפעמים הם צוחקים ממנו ומראים לו דברי שקר, וצערין ליה בחלמיה כו'", – ומצערים אותו בחלום, וכפי שמסיים שם ב"זהר", אפשרי הדבר שגם יטמאו אותו רחמנא "ליצלן, אלא שכאן הרי מדובר אודות "בינוני", שבו לא שייך דבר זה, כמו שכתוב בזהר ויקרא [דף כה עמוד א ועמוד ב], עין שם באריכות. – הרי שמחלומותיו הוא יכול ללמוד על מצבו האמיתי, ועלידייזה – יבוא ל"לב נשבר" – אף שאין ביכולתו למצוא בעצמו עבירות חמורות – גם לא בעבר. ועליו להגיע ל"לב נשבר", כדי לשבור את רוח ה"סטרא אחרא" שבו, המגביהה עצמה לעומת אור הקדושה של נפשו האלקית, ואינה נותנת לאור הנשמה להאיר בגופו. והנה, כל מה

1 (בבשרשו) הזונה בסוף הפרק – וזה מוכרח להצלחת הביטוש".
 2 עַד מָתִי תִסְתִּיר לִפְנֵי²² אִי־סוֹף פְּרוֹד־הוּא, הַמְּמַלֵּא
 3 כָּל עֲלָמִין, – הממלא את כל העולמות, אין הוא מתכוון כאן
 4 לבחינת "ממלא כל עלמין", כמו במקומות אחרים, אלא – אור
 5 אי־סוף הנמצא בכל
 6 העולמות, הִיָּה הִיָּה
 7 וְיִהְיֶה בְּשׁוּת, גַּם בְּמִקּוֹם
 8 זֶה שְׁאֵנִי עָלָיו, כְּמוֹ
 9 שֶׁהִיָּה אִי־סוֹף
 10 פְּרוֹד־הוּא לְבָדוֹ קִדְּם
 11 שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, בְּלִי
 12 שׁוּם שִׁינוּי, כְּמוֹ
 13 שֶׁתִּבְנוּ²³: "אֵינִי ה' לֹא
 14 שֶׁנִּתִּי", – שאין בו,
 15 כביכול, שום שינוי מלפני
 16 בריאת העולם ועד לאחר
 17 בריאת העולם, כִּי הוּא –
 18 אִי־סוֹף, לְמַעַלָּה
 19 מִתְחִינֵן וְכוּ', – הרי שלא
 20 שייך בו שינוי הנובע
 21 מהזמן, מלפני הבריאה
 22 ללאחרי הבריאה, וְאַתָּה
 23 – היצר הרע, מְנוּל וְכוּ'
 24 מִכְחִישׁ הָאֱמֶת הַנִּרְאָה
 25 לְעֵינַיִם, דְּבָלָא קָמִיה
 26 כְּלָא מְשִׁשׁ פְּאֻמָּת, –
 27 שהכל לגבי הקב"ה –
 28 כאפס ממש באמת,
 29 בְּבִחִינַת רְאִיָּה חוּשִׁית.²²
 30 – דבר שיכולים לראות

31 אותו במוחש. שבמחשבות האמורות, של רעש ורוגז על הנפש
 32 הבהמית והיצר הרע, יצליח להשפילה מגבהותה כנגד אור
 33 הקדושה של הנפש האלקית, וייקלט בו אור הנשמה. וְהִנֵּה,
 34 עַל־יְדִיָּוָה – שיגיע לשפלות ול"לב נשבר" – שבזה, ישבור את
 35 רוח ה"סטרא אחרא", יוֹעִיל לְנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, לְהֵאִיר עֵינֶיהָ
 36 פְּאֻמָּת, – לראות, יחוד אִי־סוֹף – ההתאחדות של אור
 37 אי־סוף שהוא יחיד ומיוחד, אחרי הבריאה כמו לפני הבריאה –
 38 תראה זאת הנפש האלקית, בְּרִאָתָהּ חוּשִׁית, – כאילו ראה זאת
 39 בעיניו ממש, וְלֹא בְּחִינַת שְׂמִיעָה וְהִבְנָה לְבָדָה, – כלומר: ענין
 40 האחדות, מה שאור אי־סוף יחיד ומיוחד, יהיה מקובל עליו
 41 באותה מדת אמת, כאילו ראה זאת ממש בעיניו, ולא מתוך
 42 הבנת שכלו בלבד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר, שֶׁזֶהוּ שְׂרֵשׁ
 43 כָּל הָעֲבוּדָה. – שכן, ההבנה משפיעה על הרצון והתשוקה
 44 לאלקות בלבד, ואילו ההכרה באלקות בצורה של ראייה
 45 חושיית – משפיעה להתבטלות ולהתמסרות שדן למעלה מרצון

ליקוטי אמרים

תסתיר לפני אור א"ס ב"ה הממלא כל עלמין היה הוה
 ויהיה בשוה גם במקום זה שאני עליו כמו שהיה
 אור א"ס ב"ה לבדו קודם שנברא העולם בלי שום
 שינוי כמ"ש אני ה' לא שנית כי הוא למעלה מהזמן
 וכו' ואתה מנוול וכו' מכחיש האמת הנראה לעינים
 דכולא קמיה כלא ממש באמת בבחי' ראייה חושיית.
 והנה על ידי זה יועיל לנפשו האלהית להאיר עיניה
 באמת יחוד אור אין סוף בראייה חושיית ולא בחי'
 שמיעה והבנה לבדה כמ"ש במ"א שזהו שרש כל
 העבודה והטעם לפי שבאמת אין שום ממשות כלל
 כס"א שלכן נמשלה לחשך שאין בו שום ממשות
 כלל וממילא נדחה מפני האור וכך הס"א אף שיש בה
 חיות הרבה להחיות כל בעלי חיים הטמאים ונפשות
 אומות עכו"ם וגם נפש הבהמית שבישראל כנ"ל מ"מ
 הרי כל חיותה אינה מצד עצמה ח"ו אלא מצד הקדושה
 כנ"ל ולכן היא בטלה לגמרי מפני הקדושה כביטול
 החשך מפני האור הגשמי רק שלגבי קדושת נפש
 האלהית שבאדם נתן לה הקב"ה רשות ויכולת להגביה
 עצמה כנגדה כדי שהאדם יתעורר להתגבר עליה
 להשפילה ע"י שפלות ונמיכת רוחו ונבזה בעיניו נמאס
 ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא לקיים מ"ש
 משם אוריך נאם ה' דהיינו שמסירה מממשלתה

ותשוקה. וְהַטַּעַם, – מדוע השפלות ושברון לב, מסייעים להסיר
 את טמטום הלב, ולהביא לידי כך שיגיע לראייה חושית
 באלקות, לִפְנֵי שְׂבָאֻמָּת אֵין שׁוּם מְמִשּׁוֹת כָּלֵל בְּמִטְרָא
 אַחֲרָא, שְׁלֹכֵן נִמְשָׁלָה – ה"סטרא אחרא", לְחֹשֶׁךְ, שְׁאֵין בּוֹ
 שׁוּם מְמִשּׁוֹת כָּלֵל,
 וממילא נִדְחָה – החושך,
 מִפְּנֵי הָאוֹר, –
 כשמכניסים אור במקום
 מסויים – נדחה החושך
 ממילא, מבלי להזדקק
 למלחמה, כי מציאות
 החושך אין בה ממשות
 כלל – ומשמכניסים את
 האור, נדחה החושך
 ממילא, וְכָךְ – גם,
 הַסְטְרָא־אַחֲרָא, אֵף
 שִׁישׁ בָּהּ חַיּוֹת הַרְבֵּה,
 לְהַחֲיוֹת כָּל בְּעֵלֵי חַיִּים
 הַטְּמָאִים וְנַפְשׁוֹת אֲמוֹת
 הָעוֹלָם, וְגַם נֶפֶשׁ
 הַבְּהֵמִית שֶׁבִּישְׂרָאֵל
 כְּנֻזָּךְ לְעִיל²⁴ – שכל
 הדברים האלה מקבלים
 חיותם מה"סטרא אחרא"
 – הרי, אף שיש ל"סטרא
 אחרא" הרבה חיות
 להחיות את כל הדברים
 האלה, מִכָּל־מִקּוֹם, הִרִי
 כָּל חַיּוֹתָהּ אֵינָה מִצַּד
 עֲצָמָה חַס־וְשָׁלוֹם, אֵלָא
 מִצַּד הַקְּדוּשָׁה – שכן, קדושה מוהיה את הכל, וגם ה"סטרא
 אחרא" מקבלת חיותה מן הקדושה, כְּנֻזָּךְ לְעִיל²⁵, וְלֹכֵן הִיא
 – ה"סטרא אחרא", בְּטֻלָּה לְגַמְרִי מִפְּנֵי הַקְּדוּשָׁה, כְּבִטּוֹל
 הַחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי הָאוֹר הַנֶּשְׁמִי. – שכן, מאחר שכל חיותה נובעת
 מן הקדושה, היא ממילא בטלה לקדושה, ואין בה שום ממשות
 כלל. רַק שְׁלֹנְבֵי קְדוּשַׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבָּאֲדָם, נִתֵּן לָהּ
 הַקְּדוּשָׁה־פְּרוֹד־הוּא רְשׁוּת ויְכֻלָּת לְהִנְבִּיחַ עֲצָמָה בְּנִגְדָה, –
 כנגד קדושת הנפש האלקית, וזאת – בְּדִי שֶׁהָאָדָם יִתְעוֹרֵר
 לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ, – על ה"סטרא אחרא", לְהַשְׁפִּילָה עַל־יְדֵי
 שְׁפָלוּת וְנִמְכִּיכַת רִחוּ, וְ"נִבְזָה בְּעֵינָיו נִמְאָס". – שעל־יְדִיכך
 הוא משפיל וממאס את ה"סטרא אחרא". וּבְאֲתַעְרוּתָא
 דְּלִתְתָּא – על־ידי ההתעוררות למטה, שהאדם מתעורר
 להשפיל את ה"סטרא אחרא", אֲתַעְרוּתָא דְּלְעִילָא, – מתהווה
 התעוררות גם למעלה להוריד ולהשפיל את ה"סטרא אחרא",
 לְקַנֵּם מִזֶּה שְׂנֵאֲמַר²⁶: "מִשֶּׁם אֲוִרִיךְ, נָאִם ה'", – את

22. לפני - ל' בחיריק, פ' בשבא, נ' בצירי - כך אמר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע במאמר "שופטים ושוטרים" בשנת תרצ"ט. 23.

מלאכי ג, ו. 24. פרק ו - ז. 25. פרק ו ופרק כב. 26. עובדי א, ד.

המלכשת בגופם הגביה עצמה על אור קדשת נפשם
האלהית בגופות רוחה וגבהותה, בחצפה בלי טעם ודעת,
— שהביא אותם לומר "כי חזק הוא ממנו". ולכן מיד שקצפה
ה' עליהם, והרעים בקול רעש ורגז: — באמרו: ³² "עד מתי
לעדה הרעה הזאת וגו'", "במדבר הזה יפלו
פגריכם וגו'", "אני ה' וברתי, אם לא זאת
אעשה לכל העדה הרעה הזאת וגו'", —
שכל אלה, הרי הם דברים קשים וחמורים,
וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם
בקרבתם, ³³ כדכתיב: "ויתאבלו העם מאד",
וממילא נפלא הסמך — אחרא מממשלתה
וגבהותה ונפשות רוחה, וישראל עצמן — מצד
נשמתם, הם — הרי, מאמינים. — הם האמינו
לכתחילה ביכולת ה', ולכן אמרו שהם מוכנים
ללכת לארץ ישראל, אף שבינתיים לא אירעו שום
אות ומופת שישיעו עליהם להאמין בכך, היה
נדרש רק להוריד ולהשפיל את ה"סטרא
אחרא" — ואמונתם נתגלתה, וכך הדבר בכל
אדם: כשאור הנשמה אינו מאיר בגופו — הרי זה
מפני גבהותה וגאוותה של ה"סטרא אחרא", המגביה עצמה
כנגד הנפש האלקית. ועלידי שהוא שובר את לבו — הוא
שובר את ה"סטרא אחרא", ואור הנשמה מאיר בו. ומה יכול
ללמד כל אדם שנופלים לו פמחשבתו ספקות על
אמונה, כי הם דברי רוח הסטרא אחרא לבדה, — ה"סטרא
אחרא" היא זו שמעוררת בו מחשבות של ספקות באמונה,
המגביה עצמה על נפשו, — האלקית, אבל ישראל עצמן
— מצד נשמתם, הם "מאמינים בו". — בני מאמינים, ואין
בהם שום ספקות באמונה. וכן הסטרא אחרא עצמה —
שורש הנפש הבהמית, אין לה ספקות כלל באמונה, — כפי
שלמדנו בפרק כ"ב, שהקליפות הרוחניות, שאינן מלוכשות
בגוף, אינן כופרות בהקב"ה, רק שנתן לה — ל"סטרא אחרא",

1 ה"סטרא אחרא" המנסה להגביה את עצמה ולהסתיר על
2 אלקות וקדושה; דהינו שמסירה מממשלתה ויכולתה,
3 ומסלק ממנה הכח ורשות שנתן לה להגביה עצמה נגד
4 אור קדשת נפש האלהית, ואני — כשנוטלים מה"סטרא
5 אחרא את הכוח ואת הרשות להתנגד לקדושה,
6 ממילא — היא, בטלה
7 ונדרתית כבטול החשך —
8 ממילא, מפני אור
9 חגשמי. — הרי, שעלידי
10 שהוא משפיל את עצמו
11 ושובר את לבו — ניטל
12 ממילא הכוח מה"סטרא
13 אחרא להסתיר ולהפריע
14 לנפש האלקית בעבודתה
15 את ה'. וכמו ששמענו
16 דבר זה מפרש בתורה
17 גבי מרגלים, שמתחלה
18 אמרו: "כי חזק הוא
19 ממנו" ²⁷ — "אל תקרי
20 ממנו בו", — חכמינו ז"ל
21 אומרים ²⁸, שהמרגלים
22 התכוונו לא רק "ממנו" —
23 מאתנו, אלא "ממנו" —
24 בגוף שלישי, מהקב"ה
25 כביכול, שלא האמינו
26 ביכולת ה', — להכניסם
27 לארץ ישראל, ואחר כך
28 חזרו ואמרו: "הננו
29 ועלינו וגו'" ²⁹; — לארץ
30 ישראל, כמו שאמר
31 הקב"ה — ומאין חזרה
32 ובאה להם האמונה
33 ביכולת ה'? — לומר שהם
34 מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבתחילה לא האמינו שזה בר
35 ביצוע, הרי לא הראה להם משה רבנו עליו השלום שום
36 אות ומופת על זה בינתיים, — שיביאו אותם לאמונה ביכולת
37 ה', רק שאמר להם: ³⁰ איך שקצפה ה' עליהם ונשבע שלא
38 להביאם אל הארץ; ומה הועיל זה להם, אם לא היו
39 מאמינים ביכולת ה' חסדו שלום לבשר ל"א מלביני, —
40 שמשלו או בארץ ישראל, ומפני זה לא רצו כלל לבנם
41 לארץ? אלא ודאי, מפני שישראל עצמן הם "מאמינים בני
42 מאמינים", — הם עצמם מאמינים תמיד בהקב"ה, בהיותם בנים
43 לאבות מאמינים; וגם באותה שעה שאמרו "כי חזק הוא ממנו"
44 — האמינו — מצד נשמותיהם — בהקב"ה וביכולתו להביאם
45 לארץ ישראל, רק שהסטרא אחרא — שמן הנפש הבהמית,

27. במדבר יג, לא. 28. סוטה לה, א. מנחות נג, ב. ערכין טו, א. 29. במדבר יד, מ. 30. שם פסוק לא. 31. מפורטים ביהושע יב. 32. במדבר יד, פסוקים כז, כט, לה. 33. שם פסוק לט.

19 הבהמית והיצר הרע נמצאים בגוף – הרי זה "רע" אמיתי,
20 שכוונתו היא להטות את האדם מן הדרך הישרה. במשל הרי
21 זה, כשהזונה אותה שכר המלך, ממנה במקומה זונה שניה
22 לתפקיד זה, והשניה ממנה זונה שלישית, וכך הלאה, עד
23 שהאחרונה מאבדת
24 לחלוטין את כוונת המלך
25 האמיתית, והיא מתכוונת
26 באמת להכשיל ולפתות
27 את בן המלך. על-כך –

ליקוטי אמרים

28 פנים, כל הספיקות באמונה אינן נובעות מהיהודי עצמו, ובני
29 ישראל מצד נשמתם – הם כולם מאמינים בני מאמינים. בקשר
30 לאמור בפרקנו זה, שה"אדם" בצדיקים הוא הנפש האלקית,
31 וכל חיותם, גם של גופם, היא מהנפש האלקית – מעניין
32 להוסיף, שמהתענוג הרוחני באלקות אפשר שתתוסף שמונח
33 בגוף האדם. מובא על כך³⁵ שמעניית "אמן יהא שמ"י רבא"
34 נהיה גופו של הצדיק רבי נחום מצ'רנובל – שמן. עניינה זו
35 הסבה לו כל כך הרבה תענוג וחיות, שגופו הגשמי נהיה שמן
36 מכך.

1 רשות לבלבל האדם בדברי שקר ומרמה, – כדי, להרבות
2 שִׁכְרוֹ, – ועל-ידי שהאדם לא יתן לבלבל את דעתו ולהוליכו
3 שולל – יקבל יותר שכר, כִּפְתוּי הַזֹּנָה לְבֵן הַמֶּלֶךְ בְּשִׁקְרָא
4 וּמְרָמָה בְּרִשּׁוֹת הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהר הַקָּדוֹשׁ³⁴: –
5 משל למלך השוכר זונה
6 שתנסה לפתות את בנו
7 ולהטותו מהדרך הישרה,¹
8 אבל כוונתו של המלך²
9 בכך, היא: כדי לגלות את
10 חכמתו של בן המלך, שאינו נותן להוליכו שולל. הזונה עצמה
11 גם כן אינה רוצה באמת, שכן המלך ישמע לדבריה, כי היא
12 הרי רוצה למלא את רצון המלך. כך גם בנמשל: ה"סטרא
13 אחרא" עצמה אינה רוצה שהאדם ישמע בקולה ויעשה את
14 ה"רע". אין זה, אלא שזה התפקיד שהוטל עליה, לנסות לפתות
15 את האדם, כדי שיקבל יותר שכר כשלא ישמע בקולה. אלא
16 שדבר זה הוא בדרגת ה"סטרא אחרא" המשמשת כ"שורש"
17 לנפש הבהמית וליצר הרע – היא, אין בה שום ספיקות
18 באמונה ואיננה רוצה שהאדם יכשל על-ידה. ואילו כשהנפש

יום חמישי ט"ז אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לח, פרק ל'. עוד זאת... עד עמ' 76, כו' כמ"ש במ"א.

62 מ"קל שבקלים", שאינו לומד תורה ואינו מקיים מצוות? לכן, יש
63 מפרשים, שאין הכוונה שאכן יראה את עצמו נחות מהשני,
64 אלא שיתנהג בהנהגה של שפלות, בפני כל אדם. ברם, לשון
65 חכמינו ז"ל "והוי", כלומר שתהיה, ולא "התנהג" – מורה, שאכן

יחזיק את עצמו באמת
66 למטה במדריגה, ובפני מי?
67 – "כִּפְנֵי כָּל הָאָדָם" –
68 מִפְּנֵי, אִפְּלוּ כִּפְנֵי כָּל
69 שִׁפְכָּלִים. – כיצד, באמת,
70 אפשר לו למי שלומד
71 תורה ומקיים מצוות,
72 להחזיק את עצמו נחות
73 מה"קל שבקלים"? – מוכיח רבנו הזקן שגם מי שמקיים כל

74 המצוות, ואינו עובר על שום עבירה, אפשר שיהיו בו דברים
75 שבגללם עליו להחזיק את עצמו נחות במדריגה: ישנם דברים
76 שלגבם נדרש ממנו ללחום כנגד היצר הרע. ואף שהמלחמה
77 שנדרשת ממנו, פחותה בחומרתה מהמלחמה הנדרשת מה"קל
78 שבקלים" ללחום כנגד היצר הרע שלו – בכל זאת אין הוא יכול
79 לעמוד נגד יצרו הרע; וכשאין הוא יכול לעמוד במלחמתו הוא,
80 הרי זה – כפי שיסביר להלן – גרוע בהרבה ממה שה"קל
81 שבקלים" אינו יכול לעמוד במלחמה שלו. על-ידי חשבון זה
82 יהיה בידו באמת, להחזיק את עצמו למטה גם מה"קל שבקלים".
83 וְהִינוּ עַל-פִּי מֵאֲמַר רַז"ל: "אֵל תִּדְרִין אֶת חֲבִירְךָ עַד שֶׁתִּגְיַע
84 לְמִקְוֶמוֹ", – אל תשפוט ואל תפסוק עד שלא תעמיד את עצמך
85 במקום ובמצב שחבירך נמצא בהם. "מקום" יש בו שני פירושים:

37 פֶּרֶק ל'. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שבשעה שה"בינוני" סובל
38 מטמטום הלב, ואף שבמוחו הוא מהרהר בגדולתו של הקב"ה, אין
39 זה משפיע על לבו, למשול בחומריותו וגסותו – הרי העצה לכך
40 היא: להתעמק בדברים המביאים ל"לב נשבר", שעל-ידיה ישובור
41 את חומריות הקליפה של
42 נפשו הבהמית, ויוריד אותה
43 מגבהותה שהיא רוצה³
44 להגביה את עצמה כנגד
45 אור הקדושה של נפשו⁵
46 האלקית. רבנו הזקן גם
47 הסביר בפרק האמור – באלו⁷
48 ענינים עליו להתעמק, כדי
49 להגיע ל"לב נשבר".

50 עוֹד זֹאת יָשִׁים אֶל לְבוֹ, לְקִיָּם מֵאֲמַר רַז"ל: "וְהָיוּ שְׁפָל
51 רוּחַ בְּפָנֵי כָּל הָאָדָם", "וְהָיוּ" – לשון המשנה "והוי" מורה
52 שהכוונה היא שיהיה בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ, – שכן, לכאורה הדברים
53 טעונים הסבר: חכמינו ז"ל אומרים כאן, שעליו להיות "שפל
54 רווח" – ושפלות איננה ענווה. ענווה משמעה: שהוא יודע מעלת
55 ומדריגת עצמו, אלא שהוא סובר, שהוא קבל אותן במתנה,
56 שמלמעלה נתנו לו כוחות והזדמנויות מיוחדות, שיוכל להגיע
57 לאותה מדריגה; ואילו ניתנו כוחות אלה למישהו אחר – היה
58 הלז מנצל אותם יותר טוב ממנו. מאידך, שפלות משמעה:
59 שמחזיק את עצמו נחות ממש מהשני, ומוצא בתוך עצמו, שהוא
60 גרוע ממנו – כיצד, איפוא, אפשר לומר למי שלומד תורה
61 ומקיים מצוות, שיחזיק את עצמו בדרגה נחותה מכל אדם, גם

יצרו הרע, אינו דומה לו, שְׁאִינוּ מִחֲמַם כָּל־כֶּךָ בְּמַכְעוֹ, – וגם
כשעליו להיות כל היום ברחוב, אין לו אותם נסיונות שיש
לאלה שיצרו הרע בוער בקרבם. כִּי אֵין הַיֵּצֵר שׁוֹהַ כָּכָל
נֶפֶשׁ, יֵשׁ שִׁינְצוֹ בּוֹ, – יש שיצרו הרע בוער, ויש שאינו כן,
כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר בְּמָקוֹם
אַחֵר.⁴ – וכפי הידוע, פירושו של הבעל-שם-
טוב על המשנה⁵ "איזהו גבור – הכובש את יצרו".
שהוא גובר על יצרו הרע באותם דברים שהוא
לוחם במדה החזקה ביותר. כי, ביחס לדברים
אחרים, יתכן שאין לו לגביהם יצר הרע כלל,
ואין משום גבורה באידיענתו לעצמו באותם דברים. כֵּאֵן
מַעִיר הַרְבֵּי: שבמה שיאמר להלן, בא רבנו הזקן לתרץ קושיא:
"ולכאורה אם הנ"ל נכון – למה נק' קל שבקלים?" – אם אכן
נכונים הדברים, שהאדם נכשל בגלל המקום שהוא נמצא בו
והנסיבות בגשמיות וברוחניות, המעמידות בפניו נסיונות קשים
– מדוע, איפוא, קוראים לו "קל שבקלים"? ורבנו הזקן מפרש
את הדברים להלן, שאף שהמלחמה כבדה יותר למי שגם
מבחינת מקומו הגשמי והרוחני הוא עלול לחטוא – בכל זאת,
אין לו שום התנצלות על שאינו גובר על יצרו הרע. שכן, הפחד
מהקב"ה היה צריך למנוע ממנו לחטוא, למרות הנסיונות
שעליו לעמוד בהם.

המקום והסביבה הגשמית, והמקום הרוחני – מצבו הרוחני של
האדם ואיזה יצר הרע נמצא בו: לאחד יש יצר הרע חזק
ומחומם, ולשני – יצר הרע לא כל כך חזק שאינו בוער כל כך
אחרי תאוות. וכך אומר רבנו הזקן להלן: כִּי מְקוֹמוֹ – הגשמי
וסביבתו, גִּזְרֵם לוֹ לְחַטָּא,
לְהִיטּוֹ פְּרִינְסָתוֹ לִילָךְ
בְּשׁוֹק כָּל הַיּוֹם, וְלִהְיוֹת
– באותה שעה שאינו
מסתובב בשוק, מְיוֹשְׁבֵי
קִרְנֹת, וְעֵינָיו רְאוֹת
כָּל הַתְּאֵוֹת, וְהָעֵין
רְוָאָה וְהַלֵּב חוֹמָה, –
כלומר, מקומו הגשמי יש
בו משום סיבה לחטוא.
וגם מקומו הרוחני, מצב
יצרו הרע, הוא – וַיֵּצֵר בּוֹעֵר כְּתָנוֹר בּוֹעֵרָה מְאֹפָה, –
כתנור בוער של אופה,² אצלו בוער התנור בצורה חזקה יותר
ולעתים קרובות יותר מאשר אצל בעל-הבית סתם, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב בְּהוֹשֵׁעַ: "הוא בּוֹעֵר בְּאֵשׁ לְהַכֶּה וְגו'", – הרי שגם
מקומו הרוחני, מצבו של יצרו הרע, הוא כזה שגורם ומביא
לחטא. מִה־שֶּׁאֵין־בּוֹ מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּשׁוֹק מְעַט, וְרֵב הַיּוֹם יוֹשֵׁב
בְּבֵיתוֹ. – שאינו מיושבי קרנות, וממילא אינו רואה את
התאוות לנגד עיניו, ואין לו אותם נסיונות שיש למי שמתהלך
כל היום בשוק; וְגַם אִם הוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם בְּשׁוֹק – בעל עסק
שמזדמן לו להיות כל היום ברחוב, ומבחינת מקומו הגשמי הוא
דומה ל"קל שבקלים", יָכוֹל לְהִיטּוֹ – שבמקומו הרוחני, במצב

יום שישי י"ז אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 76, והנה באמת גם מי... עד עמ' 76, הלב בתולדתו.

בפני כל הקשיים; כִּי הָיָה לוֹ לְהִתְאַפֵּק וְלִמְשַׁל עַל רוּחַ תְּאֵוֹתוֹ
שֶׁכָּלְבוֹ, מִפְּנֵי פֶחַד ה' הַרְוָאָה כָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר לְעִילָה
כִּי הַמָּחַ שְׁלִיט עַל הַלֵּב
כְּתוּלָתוֹ. – האדם נולד
בטבע, שיש בכוח המוח
לשלוט ולמשול בתאוות
הלב. אילו היה לאדם
הפחד הראוי מפני ה' – הרי
למרות הנסיבות הגורמות
לחטא – היה יכול להימנע
מעשיית עבירות.

וכך אומר רבנו הזקן: וְהֵנָּה, בְּאֵמֶת גַּם מִי שֶׁהוּא מִחֲמַם מְאֹד
בְּמַכְעוֹ, וּפְרִינְסָתוֹ הִיא לְהִיטּוֹ מְיוֹשְׁבֵי קִרְנֹת כָּל הַיּוֹם – גם
הוא, אֵין לוֹ שׁוֹם
הַתְּנַצְלוֹת עַל חַטָּאיו,
וּמִקְרִי – ונקרא, "דִּשְׁעָ
גְּמוֹר" עַל אֲשֶׁר אֵין פֶּחַד
אֱלֹהִים לְנֶגֶד עֵינָיו, – שכן,
מבלי הבט על מקומו
וסביבתו ועל יצרו הרע
הבוהר – היה הפחד
מהקב"ה עוזר לו לעמוד

ליקוטי אמרים

והנה באמת

גם מי שהוא מחומם מאד בטבעו ופרנסתו היא להיות
מיושבי קרנות כל היום אין לו שום התנצלות על
חטאיו ומיקרי רשע גמור על אשר אין פחד אלהי' לנגד
עיניו. כי היה לו להתאפק ולמשול על רוח תאוותו
שבכלבו מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו כמש"ל כי
המוח שליט על הלב בתולדתו.

יום שבת קודש י"ח אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 76, והנה באמת שהיא... עד עמ' 76, לקמן באריכות.

- 1 והנה, באמת שהיא מלחמה גדולה ועצומה, לשביר היצר
2 הבוהר באש להבה מפני פחד ה', – ויש בכך קשיים חמורים,
3 וכמו נסיון ממש. והלכה, – ולכן, צריך כל אדם, לפי מה
4 שהוא מקומו ומדרגתו בעבודת ה', לשקל ולבחן בעצמו אם
5 הוא עובר ה' בערך
6 ובחינת מלחמה עצומה
7 כזו ונסיון כזה, –
8 כשנדרשת ממנו מלחמה
9 כזו, ועליו לעמוד בפני
10 נסיון כזה, שמלחמה כזו
11 יכולה להיות נדרשת מכל
12 אחד (גם מיושב אודל
13 ובעל יצר הרע "צונן")
14 ולעתים קרובות, בְּחִינַת
15 "ועשה טוב". – במצוות
16 ובענינים הקשורים
17 בעשיית טוב, כְּגוֹן,
18 פְּעוּדַת הַתַּפְלָה בְּכֻנָּה,
19 – שהיא יום יומית, שצורת
20 תפילתו תהיה, לְשֹׁפֵךְ נֶפֶשׁ לִפְנֵי ה' כָּל בַּחַז מִמֶּשׁ – בכל כוח
21 כוונתו, עַד מִצּוֹי הַנֶּפֶשׁ, – שכל כוחות נפשו יהיו נתונים
- 22 בעבודת התפילה, ועל סוג תפילה כזה, נדרש מאבק קשה עם
23 היצר הרע, וְלִהְיוֹת עִם גּוֹפוֹ וְנַפְשׁוֹ הַבְּהֵמִית שֶׁבּוֹ הַמוֹנְעִים –
24 ומפריעים, הַכּוֹנֵה – ועליו להיאבק בְּמִלְחָמָה עֲצוּמָה, וְלִבְטָשָׁם
25 וְלִבְתָּתָם בְּעֶפְרָן קָדָם הַתַּפְלָה שְׁחֵרִית וְעֵרְבִית מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם,
26 – שזוהי המלחמה שלפני
27 התפילה – להכין את הגוף
28 ואת הנפש הבהמית שלא
29 יפריעו לתפילה בכוונה.
30 וְגַם בְּשַׁעַת הַתַּפְלָה, לִיָּגַע
31 עֲצָמוֹ בִּיגִיעַת נֶפֶשׁ –
32 שלא יהיה קשה לו לאמץ
33 את מחשבתו להתעמק
34 ולהרהר בגדולת ה', כל
35 הזמן הדרוש, וְיִגִּיעַת
36 בְּשָׂרָה, – להסיר את
37 המניעות הנובעות מן
38 הגוף, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר
39 לְקַמְן¹⁰ בְּאֵרִיכוֹת. –
40 כיצד צריכות להיות יגיעת
41 הנפש ויגיעת הבשר. יתבונן נא, איפוא, אם אכן הוא מנהל
42 מלחמה כזו בעבודת התפילה,

ליקוטי אמרים

והנה באמת שהיא

מלחמה גדולה ועצומה לשביר היצר הבוהר באש להבה
מפני פחד ה' וכמו נסיון ממש. והלכך צריך כל אדם
לפי מה שהוא מקומו ומדרגתו בעבודת ה' לשקול
ולבחון בעצמו אם הוא עובר ה' בערך ובחי' מלחמה
עצומה כזו ונסיון כזה בבחי' ועשה טוב כגון בעבודת
התפלה בכוונה לשפוך נפשו לפני ה' בכל כחו ממש
עד מיצוי הנפש ולהלחם עם גופו ונפש הבהמית שבו
המונעים הכוונה במלחמה עצומה ולבטשם ולכתתם
כעפר קודם התפלה שחרית וערבית מדי יום ביום וגם
בשעת התפלה לייגע עצמו ביגיעת נפש ויגיעת בשר
כמ"ש לקמן באריכות.

7. תהלים לד, טו. 8. ספרי על דברים ו, ה. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה צ"ל בכאו"א ויום ידרשון כמשנ"ת אגה"ק
ס"א". 10. בפרק מ"ב.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א אדר תשל"ב

ברוקלין, נ.י.

ברכה ושלום!

מאשר הנני קבלת מכ' ובו בקשת ברכה פ"נ מיום כ"ב טבת, ובעת רצון יקרא על ציון כ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

לשאלותי:

(א) ע"ד האברך... ש"י (בנוגע לשידוך) תברר יותר בנוגע לעברו ואופי שלו ובהתאם לזה תחליט.

(ב) לבריאותה – כדעה אחידה דשני רופאים מומחים.

מהנכון לבדוק המוזהות בדירתה שתהיינה כולן כשירות כדין.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ש.מ. סימפסון, מזכיר

יום ראשון	יום רביעי	יב אדר א	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש"י. תהלים: סוֹסח. תניא: וא"כ הוא . . . 72 ספי"ג.		
	כתיב: "מתן אדם ירחיב לו, ולפני גדולים ינחנו". יש לך אנשים שהם גדולי השם בחכמתם או בעשרם, אבל מתן אדם, כשהאדם נותן את האדם שלו באיזה התעסקות בהחזקת הדת, הנה לא זו בלבד כי ירחיב לו, אלא עוד זאת כי לפני גדולים ינחנו.		

יום שני	יום חמישי	יג אדר א	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש"י. תהלים: סט־עא. תניא: ובפרט . . . 72 נגדי תמיד.		
	במנחה אין אומרים תחנון. אאמו"ר אמר: בא מיר איז ברור, אז א חסידישער איד זיצט אין בית המדרש, און לערענט אדער חזר"ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינד'ס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.		
	אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: ברור לי, שכאשר יהודי חסידי יושב בבית המדרש, ולומד או חוזר חסידות ברבים, הרי זו שמחה אצל זקני, ושמחתם מספקת עבורו, לבניו ובניו בנים – רב טוב בגשמיות וברוחניות.		

יום שלישי	יום ששי	יד אדר א, פורים קטן	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: תצוה, ששי עם פירש"י. תהלים: עב־עו. תניא: וגם מי . . . לו ומעשה.		
	אאמו"ר סיפר לאאמו"ר: די מאמרים וואס זיינען געדרוקט אין לקוטי תורה, האט דער טאטע (הצ"צ) אויסגעקליבען פון צוויי טויזענט מאמרים.		
	אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] ספר לאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: המאמרים שנדפסו ב"לקוטי תורה", אבא (ה"צמח צדק") בררם מתוך אלפים מאמרים.		

יום
רביעי

שבת

טו אדר א, שו"פ קטן

ה'תש"ג

אין אומרים אב הרחמים וצדקתך.

שיעורים. חומש: תצוה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: עוד ישים . . . כמ"ש בזה"ק.

רושמים על הלחם קדם ברפת המוציא, אבל נוהרים שלא לחתך.
גם בקדוש על הפת אומרים סברי מרגן.

אויף לעתיד לבוא שטעהט: אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה. איצטער שווייגט דער דומם, מ'טרעט אויף איהם און ער שווייגט. אבער עס וועט קומען א צייט אין דעם גילוי פון לעתיד, וואס דער דומם וועט אנהויבען ריידען, דערציילען, און ער וועט מאַנען, אויב מען האָט גייענדיג ניט געטראַכט אָדער גערעדט דברי תורה, פאר וואָס האָט מען אויף איהם געטראַטען.

די ערד וואָס מען טרעט אויף איהר, ווארט טויזענטער יאָהרען, פון ששת ימי בראשית, און עס טרעטען אויף איהר דערווייל כמה ברואים בעלי חיים כו', ביז עס וועט דאָרט טרעטען א איד, צוויי אידען, און וועלען ריידען א דבר תורה. ובאם לאו – זאָגט זי: דו ביזט דאָך אויך ווי א בהמה.

אודות "לעתיד לבא" כתוב: "אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה". כעת מחריש הדומם. דורכים עליו – והוא שותק. אף יבא זמן בגלוי שלעתיד, שהדומם יתחיל לדבר, לספר, ויתבע: אם תוך כדי הליכה לא הרהרו או שוחחו בדברי תורה, מדוע דרכו עליו? !
האדמה עליה דורכים, ממתינה אלפי שנים, מאז ששת ימי בראשית, ובינתיים דורכים עליה כמה ברואים, בעלי חיים כו' עד שיצעד שם יהודי, שני יהודים, וישוחחו בדברי תורה. ובאם לאו – אומרת היא: אתה הרי גם כמו בהמה!

יום
חמישי

יום ראשון

טז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: פרק ל. עוד . . . 76 כמ"ש במ"א.

רבנו הזקן אמר: בתרומת המשכן היו זהב וכסף ונחשת. ולא היה דבר המבריק זולת מראות הצובאות, שמהן נעשו הכיור וכנו. הכיור וכנו הם הבאים [בתורה] באחרונה בכל כלי המשכן, ותשמישו הוא בראש [=התחלת] כל עבודות המשכן, כי נעוץ תחלתן בסופן.

יום
שישי

יום שני

יז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, שני עם פירש"י.

תהלים: פג-פז.

תניא: והנה באמת . . . 76 בתולדותו.

א סך יאָהרען נאָך פאַר פעטערבורג (המאסר שם בשנת תקנ"ט), איז דער אלטער רבי אמאל ארויס צום עולם און האָט געזאָגט: אין גן עדן דערהערט מען די טייערקייט פון עולם הזה. לא מיבעי מלאכי השרת, אפילו נאצלים הראשונים וואָלטען אלץ אוועקגעגעבען פאר א אמן יהא שמ' רבא פון א אידען, אז ער זאָגט בכל כחו כפירוש בכל כוונתו, היינו אז ער איז אינגאנצען אין דעם.

דאָס איז געווען דער גאנצער מאמר, און ער האָט געפועלט אזא התלהבות
והתלהטות בא די הערער, אַז א גאנץ יאָהר האָט מען געזאָגט איש"ר מיט א ברען.

שנים רבות לפני פֿעט־רבורג (שם היה המאָסר בשנת תקנ"ט) יצא פעם רבנו הזקן אֶל הקהל
ואמר: בגן-עדן חשים ביקרו של עולם הזה; לא רק מלאכי השָׁרָת, (אֶלָּא) גם נאֶצְלִים הראשונים
– היו מוֹתְרִים על הכל בעבור "אִמֵּן יְהִי שְׁמִיה רַבָּא" שֶׁל יְהוּדֵי שְׁאוּמֵר בְּכָל כָּחוֹ, כְּפִרוּשׁוֹ, בְּכָל
כְּנָתוֹ – כְּלוּמֵר שֶׁכָּלוּ מִנַּח בָּזָה.
זֶה הָיָה כָּל הַמָּאָמֵר. וְהוּא פֶּעַל אֲצֵל שׁוּמְעֵי הַתְּלָהבוֹת וְהַתְּלָהטוֹת כְּזוֹ, שֶׁכָּל הַשָּׁנָה אָמְרוּ
"אִמֵּן יְהִי שְׁמִיה רַבָּא" בְּלֵהֶט.

ה'תש"ג

יח אדר א

יום שלישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: כי תשא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: פחדפט.

תנאי: והנה באמת . . . 76 באריכות.

בברכה מעין שלש, אם שָׁתָה יין וְאָכַל פִּרוֹת מִזֵּי הַמִּינִים, חוֹתֵם: וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן וְעַל הַפְּרוֹת, בְּרוּךְ אַתָּה
ה' עַל פְּרֵי הַגֶּפֶן וְהַפְּרוֹת (וְלֹא "וְעַל" הַפְּרוֹת).

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שבת קודש עמ' א

לא הגיע לגליל. וכן להיפך אם היה הולך מגליל ליהודה והגיע
לכפר עותנאי שהוא קצה הגליל וחזר, לא ביטל תנאו אלא עד
שיגיע ליהודה. ומוסיפה הברייתא, אם הגיע בִּיְנֵימֵי – בין
אנטיפרס לכפר עותנאי, מִטְּלִין אוֹתוֹ לְחוּמְרָא – נוהגים באשתו
חומרי נשואה וחומרי גרושה, ודינה כמְגוֹרֶשֶׁת לענין זה שפטולה
לינשא לכוון,

1 הגמרא, לְמִימְרָא דְאַנְטִיפֶרֶס בְּגִלְלִי הָיָה קִיּוּמָא, וְרִמְיָנָי – והלא
2 שנינו בברייתא, אֲנִיפֶרֶס בִּיהוּדָה הִיא, ואילו כְּפָר עוֹתֵנָאִי שמוכר
3 במשנה כתחילת יהודה, הריחו בְּגִלְלִי והיו סמוכים זה לזה, כפר
4 עותנאי בקצה הגליל ואנטיפרס בקצה יהודה. ולפי המבואר
5 בברייתא זו, צריך להיות הדין להיפך ממשנתינו, שאם התנה אם
6 לא באתי מכאן ועד שלושים יום והיה הולך מיהודה לגליל, והגיע
7 לאנטיפרס שהיא קצה יהודה, וחזר לא ביטל תנאו, שהרי עדיין

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שבת קודש עמ' ב

מבררת הגמרא: אָמֵר לִיה רַבִּי אֶלְעָזָר לְהֵוֹאֵם כְּבָא – לאותו זקן
שהיה עם רבי יהודה הנשיא בהיתר אשה זו. כִּי שְׁרִיתוּהָ – כאשר
התרתם לאשה זו שמת בעלה קודם שנים עשר חודש להינשא,
האם לְאַחֲרֵי שְׁרִיתוּהָ – מיד כשמת הבעל אף קודם שמלאו שנים
עשר חודש התרתם אותה, או שרק לְאַחֲרֵי שָׁנִים עָשָׂר חֲדָשׁ שְׁרִיתוּהָ.
ומבאר הגמרא את הספק, הטעם לומר שְׁלֹאֲחֵרִי שְׁרִיתוּהָ, הוא
משום דְּהָא לֹא אֶתִּי – כיון שמת ודאי לא יבוא לעולם, ובכך
התקיים התנאי. או דְּלָמָּא לְאַחֲרֵי שָׁנִים עָשָׂר חֲדָשׁ שְׁרִיתוּהָ – התרתם
אותה, דְּהָא רק אחר זמן זה אִיכְיָא לִיה תְּנָאוֹ. שואלת הגמרא:
מדוע הסתפק כן רבי אלעזר רק על היתרו של רבי יהודה הנשיא,
והלא תִּיבְעִי לִיה מְתִנִּיתִין – יכול להסתפק בו אף על דברי המשנה,
אם אמר 'הרי זה גיטך מִעַכְשָׁיו אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שָׁנִים עָשָׂר
חֲדָשׁ' וְמָתְּ בְּתוֹךְ שָׁנִים עָשָׂר חֲדָשׁ, שנינו שְׁחָרִי זֶה גִּטִּי. ואף בזה יש
לדון כאמור, האם כוונת המשנה שְׁלֹאֲחֵרִי – מיד כשמת הָיָי גִּט
דְּהָא לֹא אֶתִּי – שהרי לא יבוא, או דְּלָמָּא – שמא רק לְאַחֲרֵי שָׁנִים
עָשָׂר חֲדָשׁ חל הגט, דְּהָא אִיכְיָא לִיה תְּנָאוֹה – שהרי רק אז נתקיים
תנאו שעברו שנים עשר חודש ולא בא. מיישבת הגמרא, אִין קָבִי
נָפִי – אכן אף בדין משנתינו יש להסתפק ספק זה, ויִשְׁוֹם דְּהָיָה
בְּהֵוֹאֵם מִעַשָׂה – משום שאותו סבא היה שם במנין שהתירו את
האשה, לכך בירר אצלו איך נפסק ההיתר. הגמרא מבאר את
האופן בו נחלקו משנתינו ורבותינו: אָמֵר אֲבִי, הָבֵל – הן משנתינו
והן רבותינו מוֹדִים, תִּיבָא דְּאָמֵר – כאשר אמר לאשתו בלילה 'הרי
זה גיטך לְכַשְׁתַּצָּא חֲמָה מִנְּרִיתָקָה'

1 ואם מִיָּתָה קְדָמָה לָנֶפֶשׁ, אִינוּ גִט, שהרי אין גט לאחר מיתה. ואם אִין
2 יָדוּעַ אִם קִדְמָה נְתִינָה הגט למיתה הבעל או להיפך, זו הִיא שְׁאֵמְרִי
3 מְגוֹרֶשֶׁת וְאִינָה מְגוֹרֶשֶׁת – הרי היא בספק, ונוהגת חומרת גרושה
4 וחומרת אשת איש.

גמרא

5 שנינו במשנה, שאם אמר לה 'הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד
6 שנים עשר חודש', ולא אמר 'מעכשיו', הרי כוונתו לגרשה רק
7 אחר שנים עשר חודש, וכיון שמת בתוך שנים עשר חודש, אינו
8 גִט, משום שאין גט לאחר מיתה. מביאה הגמרא את דעת
9 החולקים על כך, תְּנָא בתוספתא, שרְבּוּתֵינוּ הִתִּירוּהָ לִינְשָׂא לְכָל
10 אדם משום שהגט כשר אף כשלא אמר מעכשיו. מבאר הגמרא
11 מָאן רְבּוּתֵינוּ שהתירו לינשא, אָמֵר רַב יְהוּדָה אָמֵר שְׁמוּאֵל, אלו
12 הם כִּי דִינָא דְּשָׁרִי מִיִּשְׁתָּא – בית דינו של רבי יהודה הנשיא שהתיר
13 שמנין של עובדי כוכבים. והטעם שהתירו להינשא, משום שְׁכַבְרִי
14 לָהּ בְּרַבִּי יוֹסִי דְּאָמֵר וְנָנוּ שֶׁל שְׁמַר מוֹכִיחַ עָלָיו שְׁכוּנָתוֹ לגרשה
15 מהזמן הכתוב בגט, לכך אף שלא אמר 'מעכשיו' כיון שהזמן
16 הכתוב בגט הוא תחילת השנים עשר חודש, אף אם מת תוך שנים
17 עשר חודש הרי היא מגורשת. אָמֵר רַבִּי אֲבָא בְּרִיה דְּרַבִּי חִיָּיא בַר
18 אֲבָא, כִּךְ אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, הִיתָר אִשָּׁה זו להינשא, רַבִּי יְהוּדָה נִשְׁאִיָּה
19 בְּנֵי שֶׁל רַבִּי נְמִלְיָאֵל בַּר רַבִּי הוּא זֶה שְׁהוּרָה כֵּן, וְלֹא הוּדוּ לוֹ כָּל
20 סִיעָתוֹ – כל חבריו בבית תלמודו. וְאָמְרִי לָהּ כָּל שְׁעָתָה – ויש
22 אומרים כי לא הודו לו בכך כל ימי חייו.

היתר שתיית חלב בהמה טהורה יום ראשון י"ב אדר א' ה'תשע"ו

ניתנה?"

ותירץ: אברהם היה סבור שהם בני נח שלא נצטוו אלא על שבע מצוות, ולכן מותר היה להאכילם חלב (אף אם הוא אסור לישראל).

והקשה על כך מהרי"ט אלגזי (הל' בכורות וחלה, בכורות שם): לדעה הסוברת שה'חידוש' בהיתר החלב הוא שאין החלב אסור משום דם, מובן מדוע סבור היה אברהם שהותר לאורחיו, כי אין בן נח מוזהר על דם מן החי, וממילא אין ללמוד מכאן היתר אכילת חלב, אבל לפי הדעה שה'חידוש' הוא שהחלב לא נאסר משום 'אבר מן החי', איך חשב אברהם שמותר להם חלב, הרי איסור 'אבר מן החי' הוא אחד משבע מצוות בני נח? וביאר:

לפי הדעה שה'חידוש' הוא שמותר אף שבא מן החי, אכן יש ראייה מאברהם שחלב בהמה טהורה מותר, אך הגמרא הביאה ראייה שתתאים לשתי הדעות, גם לדעה הסוברת שה'חידוש' הוא שהחלב מותר אף שמקורו מן הדם ובן נח אינו מוזהר בו, ולכן לא הביאה ראייה מאברהם.

הלכות מאכלות אסורות פרק ג, הלכה א: כָּל מֵאֵכֶל הַיּוֹצֵא מִמִּין מִן הַמִּינִין הָאֲסוּרִין שְׁלֹקִין עַל אֲכִילָתוֹ – הָרִי אוֹתוֹ הַמֵּאֵכֶל אֲסוּר פֶּאֱכִילָה מִן הַתּוֹרָה. בְּגוֹן חֵלֶב פְּחָמָה וְחֵיה הַמִּמָּיִם.

חלב בהמה וחיה טהורים מותר באכילה, ואמרת הגמרא (בכורות 1, ב) שהיתר חלב בהמה טהורה 'חידוש' הוא, כי היה ראוי להיאסר, לדעה אחת - משום ש'דם נעכר ונעשה חלב', ואם כן מקורו של החלב הוא דם שחיבכו כרת, ולדעה שניה - משום שחלב הוא כ'אבר מן החי' האסור באכילה. ומביאה הגמרא שהיתר אכילת חלב נלמד מהנאמר לדוד "ואת עשרת חריצי החלב תביא לשר האלף" (שמואל א' 17, יח) או שלמדים זאת מהפסוק המדבר בשבח ארץ ישראל "ארץ זבת חלב ודבש" (שמות 3, ה) ואם החלב לא היה מותר באכילה, לא היתה התורה משתבחת בו.

והקשה ה'שיטה מקובצת' (בכורות שם):

מדוע אין הגמרא לומדת היתר אכילת חלב מהנאמר באברהם אבינו: "ויקח חמאה וחלב... ויתן לפניהם" (בראשית 18, יח) והרי בוודאי לא האכיל אברהם את שלשת אורחיו דבר אסור, שהרי "קיים אברהם אבינו כל התורה עד שלא

פעולתה של המליחה יום שני י"ג אדר א' ה'תשע"ו

המלח 'שואב' את הדם מהבשר ישירות, ולכן ביאר את המחלוקת בדרך אחרת:

הרמב"ם כותב (בהמשך הלכה זו) שלאחר המליחה יש להשליך את הבשר לתוך מים רותחים, וטעמו משום שלדעתו אין המליחה מוציאה את הדם מכל עומק הבשר אלא רק מחלקו החיצוני, ולכן יש להניח את הבשר במים רותחים, המצמיחים את השכבה החיצונית ומונעים מהדם הבלוע בעומק לצאת החוצה (ודם זה אינו אסור באכילה, כי דם האיברים אינו נאסר אלא לאחר שיצא ופירש מהאבר, אך בעודו בתוך האבר הוא נחשב כחלק ממנו ומותר באכילה כמותו), אך שאר הראשונים אינם מצריכים להניח את הבשר במים חמים משום שלדעתם המליחה מוציאה את כל הדם מהבשר.

ומכך נובעת המחלוקת לגבי שיעור זמן המליחה: לשיטת הרמב"ם אין טעם לחלק בין חתיכה גדולה לקטנה, כי בלאו-הכי המליחה מוציאה את הדם רק מהשכבה החיצונית של הבשר, ולשם כך די במשך זמן מועט ואין החתיכות, אך לדעת הרא"ש המליחה צריכה להוציא את הדם מכל עומק הבשר, ולכן שיעורה תלוי בעובי החתיכה.

הלכות מאכלות אסורות פרק ו, הלכה י: וּמִיָּחוּד בְּמִלְחַת פְּרִי הַלּוֹחַ מִל.

נחלקו ראשונים בשיעור זמן המליחה: הרמב"ם קובע שיעור אחיד – כדי הילוך מיל (18 או 24 דקות. ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סי' תנט ס"י) ואינו מבדיל בין חתיכה לחתיכה, אך לדעת הרא"ש (חולין פרק פ"ח סי' לג) הבשר צריך לשהות במלח כשיעור הזמן הנדרש לצליית אותה חתיכה, ונמצא שהשיעור משתנה לפי גודל החתיכה.

וכתב בספר 'ברית מלח' (סי' סט סעיף ו) כי לכאורה יש לבאר שטעמי המחלוקת היא משום שנחלקו באופן הוצאת הדם מהבשר על ידי המליחה. לדעת הרמב"ם המלח מטבעו 'שואב' את הדם החוצה, ולשם כך די במשך זמן מועט ואין חילוק בין חתיכה לחתיכה, אך לדעת הרא"ש המלח אינו 'שואב' את הדם אלא שבמלח יש כוח של רתיחה, וכאשר הבשר רותח הדם יוצא החוצה, ומובן שלצורך הרתחת חתיכה גדולה נדרש זמן רב יותר מאשר לצורך הרתחת חתיכה קטנה, ולכן לדעתו שיעור זמן המליחה הוא כשיעור זמן הצלייה של אותה חתיכה. אך למעשה כתב שנראה מדברי הרא"ש שגם לדעתו

גיד הנשה של בהמה טמאה ושל נבילה יום שלישי י"ד אדר א' ה'תשע"ו

זו דעת רבי מאיר (חולין קא, א) שהאוכל גיד הנשה של נבילה חייב שתיים, אחת משום אוכל גיד הנשה ואחת משום אוכל נבילה, כי 'יש בגידים בנותן טעם' והגיד נחשב

הלכות מאכלות אסורות פרק ח, הלכה ו: הָאוֹכֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁל נְבִילָה אוֹ שֶׁל מִדְּבַח... חַיִּב שְׁתֵּימִם. מִתּוֹךְ שֶׁנִּכְלָל בָּאֲסוּר שְׁאֵר גּוֹפֵה שֶׁהָיָה מִתֵּר, נִכְלָל גַּם הַגִּיד וְנִסְפָּה עֲלָיו אֲסוּר אַחֵר.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עט

בנותן טעם?

ותירץ השער המלך:

גידים של נבילה וטריפה אכן אינם ראויים לאכילה, אבל בגיד הנשה כיון שהתורה אסרה את אכילתו ובכך החשיכה את אכילתו לאכילה, הרי גם כאשר נוסף עליו איסור נבילה או טריפה אומרים 'אחשביה רחמנא לאכילתו' גם לענין האיסור הנוסף. מה שאין כן באכילת גיד הנשה של בהמה טמאה (בהלכה הקודמת) אין מקום לומר 'אחשביה רחמנא לאכילתו' שהרי איסור גיד הנשה אינו נוהג בבהמה טמאה, כמבואר בגמרא (חולין קא, א) שהתורה אסרה גיד הנשה רק בבהמה טהורה שבשרה מותר - "יצתה זו [בהמה טמאה] שבשרה אסור".

כבשרה של הבהמה שנתנבלה. ואף ש'אין איסור חל על איסור', כאן הרי זה 'איסור כולל', כי איסור נבילה כולל את כל הבהמה, ומתוך שחל האיסור על שאר אברי הבהמה, חל גם על הגיד הנשה.

והקשו מפרשים (רשב"א הובא בכסף משנה, שער המלך ועוד):

הרמב"ם פסק (להלן פט"ו הי"ז ופט"ו ה"ח) ש'אין בגידין בנותן טעם' (וגיד הנשה התורה אסרתו אף שאינו נותן טעם), ולכן האוכל גיד הנשה של נבילה וטריפה אינו לוקה (לעיל פ"ד ה"ח). וכן כתב בהלכה הקודמת (ה"ח), שהאוכל גיד הנשה מבהמה וחיה הטמאים פטור כי אין הגידים בכלל הבשר. ואם כן איך כתב כאן ש'גיד הנשה של נבילה או של טריפה, חייב שתים" כי על הגיד נוסף עוד איסור (נבילה או טריפה) והרי 'אין בגידין

יום רביעי ט"ו אדר א' ה'תשע"ו

יין הגוי - מתי מותר בהנאה?

בהנאה", ומשמע שאם יחסר משבע המצוות ויקבל עליו רק שש מצוות (ובכלל זה איסור ע"ז) עדיין יינו אסור בהנאה. וצריך להבין: מדוע יגרע מגוי שאינו עובד ע"ז ולא קיבל על עצמו את שאר המצוות, שיינו מותר בהנאה? וביאר הכסף משנה:

א. גוי שהאומה שלו מוחזקת שאינה עובדת ע"ז יינו מותר בהנאה, אבל אם כל האומה עובדת ע"ז, אף שהיחיד קיבל על עצמו לא לעבוד, לא יצא מכלל האומה עד שיקבל על עצמו שבע מצוות בני נח. ולכן דייק הרמב"ם וכתב רק "גוי שאינו עובד ע"ז כגון אלז הישמעאלים" שכל האומה מוחזקת שאינה עובדת ע"ז - יינן מותר בהנאה.

ב. גם גוי יחיד המוחזק שאינו עובד ע"ז, אף שאומתו עובדת, יינו מותר בהנאה אפילו אם אינו מקיים שאר מצוות בני נח. והרמב"ם שהזכיר גר תושב (שקיבל עליו שבע מצוות) אין כוונתו שרק אם קיבל עליו שבע מצוות יינו מותר בהנאה, אלא אדרבה שגם אם קיבל עליו שבע מצוות יינו אסור בשתיה.

הלכות מאכלות אסורות פרק יא, הלכה ז: גר תושב, והוא שקיבל עליו שבע מצוות כמו שבארנו - יינו אסור בשתייה ומתיר בהנאה... (וכן כל עובד בוכבים ומזלות שאינו עובד עבודת בוכבים ומזלות, כגון אלו הישמעאלים - יינן אסור בשתייה ומתיר בהנאה).

יין הגויים ('סתם יינם') אסור בהנאה מגזירת חכמים כמו יין שנתנסך (לעיל ה"א), אבל יין של גוי שאינו עובד עבודה זרה מותר בהנאה ואסור רק בשתייה.

ובטעם הדבר כתב הרשב"א (תורת הבית, בית היי ש"א, הובא

בכסף משנה):

בתחילה אסרו חכמים סתם יינם משום בנותיהם ('שהיין בוער בו ומביא לידי בנותיהן' - רש"י ע"ז לו, ב) ולא אסרוהו בהנאה אלא בשתייה, ובית דין שאחריהם הוסיפו וגזרו איסור הנאה מחשש שמא ניסך בו, כי היו רגילים לנסך לעבודה זרה. ואם כן, בגוי שאינו עובד ע"ז נותרה רק הגזירה הראשונה לאסור בשתייה בלבד.

ואם כן יש לדייק בדברי הרמב"ם "גר תושב, והוא שקיבל עליו שבע מצוות .. יינו אסור בשתייה ומותר

יום חמישי ט"ז אדר א' ה'תשע"ו

איסור כתוצאה מתפיחה

כזית הרי מלבד האיסור מדאורייתא שהיה בו מלכתחילה כדין 'חצי שיעור', נוסף בו עוד איסור מדרבנן, כי חכמים החשיבו אותו כמי שיש בו שיעור שלם, למרות שנוצר על ידי תפיחה.

וההלכה המעשית של האיסור מדרבנן (למרות שבלאו-הכי אסור לאוכלו מהתורה, גם לולא תקנת חז"ל), היא לגבי חולה שצריך לאכול מאכל אסור לרפואתו משום פיקוח נפש, אך אם באפשרותו לבחור בין שני מאכלים אסורים שחומרתו של אחד מהם גדולה מהשני, עליו לבחור בזה שחומרתו פחותה.

ולכן, אם החולה צריך לאכול חצי כזית של איסור לצורך רפואתו, ויש לפניו מאכל בשיעור פחות מכזית שתפח

הלכות מאכלות אסורות פרק יד, הלכה ד: פותח חלב... שהניחו בחמה ונתמעט - האוכלו פטור... היה פחות מפתח מפתח, ונתפח ועמד על פותח - אסור, ואין לוקחין עליו.

במאכל שנתמעט משיעור כזית, כותב הרמב"ם שהאוכלו 'פטור', ואילו לגבי מאכל בשיעור פחות מכזית שתפח עד לשיעור כזית, כתב: 'אסור, ואין לוקחין עליו'. ויש לעיין, מדוע דוקא כאן הדגיש שאסור, ובפרט שלכאורה אין בכך חידוש שהרי גם אם לא תפח אסור מן התורה כדין 'חצי שיעור', והחידוש הוא רק בכך שאף-על-פי שתפח אינו נחשב שיש בו שיעור ואין לוקחין עליו?

והביאור:

כוונת הרמב"ם לחדש שכאשר המאכל תפח לשיעור

כדין 'חצי שיעור', מאחר והמאכל שתפח אסור באיסור נוסף מדרבנן, עליו להעדיף את זה שלא תפח.

(שו"ת ברית יעקב אר"ח סי' א)

לכזית ומאכל אחר ששיעורו חצי זית ולא תפח, עליו לאכול את המאכל שלא תפח. ואף שמדאורייתא שניהם אסורים

יום שישי י"ז אדר א' ה'תשע"ו

טבילת כלים של גר שהתגייר

תורה לא נתחייבו בני ישראל לטבול את כליהם, אף שבאותה שעה נכנסו לברית (כריתות ט, א). אך דחה זאת, כי אי אפשר לומר שבזמן מתן תורה יצאו הכלים שלהם מטומאת עכו"ם לקדושת ישראל, שהרי גם קודם מתן תורה לא היו ישראל טמאים ח"ו, ובמרה כבר נצטוו בכמה מצוות.

ובספר 'שם משואל' (ר"ה יח"כ וסוכות עמ' קנח. במדבר עמ' תג) הביא בשם אביו בעל ה'אבני נזר' שאין הגר צריך לטבול כליו, וראיה לדבר מדברי הגמרא (תמורה לא, א): טריפה אסורה להקרבה על גבי המזבח, וגם וולד שלה (כאשר נטרפה אחרי שהתעברה) אסורה למאן דאמר 'עובר ירך אמו' כי 'הטריפות חלה על העובר באמצעות האם'. וכך יש לומר גם לענין גר שהתגייר וכליו עמו, שאין הכלים צריכים טבילה כיון "שפקעה הטומאה מן הכלים, וחלה עליהם קדושת ישראל באמצעות טבילתו של הגר".

ולמעשה כתב ה'ציץ אליעזר' שיש מקום לומר שאין הגר צריך לטבול כליו, "והרוצה להחמיר יטבלם בלא ברכה".

הלכות מאכלות אסורות פרק יז, הלכה ג: הַלּוֹקֵחַ כְּלִי תְשֻׁמִּישׁ מִן הָעוֹבֵד בַּקִּבֵּים מִכָּלִי מִתְּכֹנֹת וְכָלִי זָכוּכִית... מִכָּלִי בְּמִי מְקוֹה וְאַחֵר כִּדְּיָהּ מִתְּרִין לְאָכֹל בְּהֵן וְלִשְׁתוֹת. האם גר שהתגייר צריך להטביל את הכלים שהיו בידו קודם הגירות?

בספר 'חדרי דעה' (י"ד סי' קכ סק"א, הביאו הדרכי תשובה שם) כתב שיש להסתפק בדין זה, כי הטעם שצריך להטביל כלים שנלקחו מן הגוי הוא משום שיצאו מטומאת הגוי ונכנסו לקדושת ישראל (ירושלמי ע"ז פ"ה ה"טו). ואם כן, גם גר שהתגייר כליו צריכים טבילה או שמא אינם צריכים טבילה, כי רק כאשר יציאת הכלים מרשות הגוי היא בדרך קנין וזכיה, כמו בכלי מדין (שנקנו במלחמה) הצריכו חז"ל טבילה, אבל לא באופן של גירות.

ולדעת מהר"א הלוי (שו"ת סי' קט) גר שהתגייר אינו צריך להטביל כליו, כי ב'שלחן ערוך' לא מובא שצריך להטבילם. והוסיף: לכאורה היה אפשר להוכיח זאת מכך שבשעת מתן

שבת קודש י"ח אדר א' ה'תשע"ו

שחיטת נכרי

הבאה שגוי שאינו עובד עבודה-זרה שחיטתו אסורה מדרבנן (ט"ז י"ד סי' ב סק"א).

ומדוע לא הביא הרמב"ם את הדרשה של הרא"ש, והרי מקורה מפורש ב'תוספתא'?

מבאר ה'בית הלוי' (ח"א סי' טו):

לעיל (ה"ה) מבואר שחרש שוטה וקטן ששחטו כשחורים רואים אותם, שחיטתם כשרה (כדברי הגמרא בתחילת מסכת חולין), ומוזה קשה לשיתת הרא"ש: הרי הקטן אינו מצווה מהתורה על שחיטה, כשם שאינו מצווה על כל דיני התורה, ומדוע שחיטתו כשרה, אלא שלדעת הרא"ש אף שהקטן עצמו אינו מוזהר, מאחר ולגדול אסור להאכילו נבילות די בכך להחשיבו 'בר זביחה' ושחיטתו כשרה.

אך לדעת הרמב"ם, מן התורה אין איסור להאכיל לקטן נבילות והאיסור הוא מדרבנן, ולכן לשיתתו אין לקבל להלכה את הדרשה של 'זובחת ואכלת', שהרי הקטן אינו מצווה על הזביחה ועם זאת שחיטתו כשרה.

הלכות שחיטה פרק ד, הלכה יא: עוֹבֵד בַּקִּבֵּים שֶׁשָּׁחַט... שְׁחִיטָתוֹ נְבִלָה... שְׁנֵאמְרִי: וְקָרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ. מֵאַחֵר שֶׁהוֹחִיר שָׁמָּה יֹאכֵל מִזִּבְחוֹ, אֵתָּה לְמַד שֶׁזִּבְחוֹ אֲסוּר.

נחלקו ראשונים מהו מקור הפסול של שחיטת עכו"ם: לדעת הרא"ש (חולין פ"א סי' ג) למדים זאת מהכתוב 'זובחת ואכלת' – מי שמצווה על 'זובחת' מותר לאכול משחיטתו, אך נכרי שהוא עצמו אינו מצווה על השחיטה, גם אינו שוחט לאחרים.

והרמב"ם כאן כתב שלמדים זאת מהכתוב 'וקרא לך ואכלת מזבח', ומאחר שהזהירה התורה שלא לאכל מזבח, למדנו שזבחיו אסור.

ונפקא מינה בין השיטות בגר תושב שקיבל על עצמו לא לעבוד עבודה-זרה, אך הוא מותר באכילת נבילות וטריפות: לדעת הרא"ש שחיטתו פסולה מהתורה שהרי הוא עצמו אינו מצווה על 'זובחת', אך לדעת הרמב"ם שלמדים זאת מהכתוב 'וקרא לך ואכלת מזבח', הרי כתוב זה מדבר על גוי העובד עבודה-זרה, כפי שכותב הרמב"ם בהלכה

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שלישי עמ' א

7 האם אכן הלכה כרבי יוסי. אָמַר לִי רַבָּה בַּר אֲבוּהִי, הָבִי – כִּךְ אָמַר
8 רַבִּי, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסִי. לְבִתְרִי דְּנִפְסָה – לֵאחֲרָי שִׁיצָא מִרְבָּה בַּר אֲבוּהִי,
9 אָמַר לִי רַב הוֹנָא לִרְבִּי נַחֲמָן, הֵיִינוּ מַעֲמָא דְּרַבִּי יוֹסִי – זֶהוּ טַעְמֵנוּ שֶׁל
10 רַבִּי יוֹסִי שֶׁאֵין צָרִיךְ לְכַתּוֹב 'מִהֵיוֹם', מִשּׁוּם דְּקָסְבִּיר זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁמִיר
11 מוֹכִיחַ עָלָיו. הֲרִי שְׁקִיבֵל רַב הוֹנָא שֶׁהֵלכָה כְּרַבִּי יוֹסִי.
12 מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא בְּאוֹפֵן אַחֵר, אֱלָא מִסְפָּקָא לִי רַב הוֹנָא

1 הלא את טעמו של רבי יוסי שאמר שאין צריך לכתוב בשטר
2 'מהיום' איני יודע והלכה איננה מינה – אשאל אותו כמי ההלכה,
3 כלומר אי אפשר שאסבור שהלכה כמותו מאחר שאיני מבין טעם
4 דבריו. אָמַר לִי רַב הוֹנָא לִרְבִּי נַחֲמָן, אֵת בְּעִי מִינֵיהּ הֵלָכָה – אֵתָּה
5 תִּשְׁאֵל אוֹתוֹ כְּמִי הֵלָכָה, וְאֵילוֹ אֵת מַעֲמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסִי, אֲנִי אֲמַיְנָא
6 לָךְ – אֲנִי אֲבָרָא לָךְ. בְּעִי מִינֵיהּ – שָׁאֵל רַב נַחֲמָן אֵת רַבָּה בַּר אֲבוּהִי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' י"ב אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות פא
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ב י"ח אדר א' תשע"ו

יום א' י"ב אדר א' ה'תשע"ו

הלכות מאכלות אסורות

פרק שני

1 יבאר האוכל מבהמה חיה ועוף הטמאים או מבשר אדם;
ודין שמונה שרצים האמורים בתורה; ותולעים הנמצאים
בפירות או במים; ודין רסק נמלות והביא אחת שלימה
וצירפה לאלו.

1 א. מִכֹּל שֶׁנֶּאֱמַר²: וְכָל בְּהֵמָה מִפֶּרֶסֶת פֶּרֶה
2 וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פִּרְסוֹת מֵעֵלַת גֵּרָה, שׁוֹמֵעַ³ אֲנִי
3 שְׁכָל שְׁאִינָה מֵעֵלַת גֵּרָה וּמִפֶּרֶסֶת פֶּרֶה - אֲסוּרָה.
4 וְלֹא הֵבֵא מִכֹּל עֹשֶׂה⁴ - עֹשֶׂה הוּא⁵. וּבִגְמֹל וּבַחֲזִיר
5 וּבִאֲרֻנְכָת וּבִשְׁפָן נֶאֱמַר: אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּעֲלֵי
6 הַגֵּרָה וּמִמִּפְרִי־הַפֶּרֶסֶת וְגוֹמֵר. הֲרִי לְמִדַּת שֶׁהֵן בְּלֹא
7 תַּעֲשֶׂה, וְאֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בָּהֶן סִימָן אֶחָד. וְכָל שֶׁפֶן
8 שָׂאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחִיָּה טְמֵאָה, שְׁאִין בָּהּ סִימָן כָּלָל⁶,
9 שְׁאֲסוּר אֲכִילָתָם בְּלֹא תַעֲשֶׂה, יֵתֵר עַל עֹשֶׂה הֵבֵא מִכֹּל
10 אֲתָה תֹאכְלוּ.

2 ביטוי שגור במשנה ובכרייתא. כלומר, זה שאומר הכתוב.
3 מבין אני, כלומר, מכאן אני לומד. 4 מאחר שכתוב:
"לעשות כן" אנו מבינים שרצון התורה הוא שלא לעשות
אחרת, אף שלא נכתב במפורש לא לעשות, וזהו "לאו הבא
מכלל עשה", כלומר, שהלאו נלמד מסגנון הפסוק הנכתב
בלשון עשה. 5 ואם עשה לא כציווי התורה הוא עובר על
עשה. 6 שאין מפורשות בתורה.

11 ב. לְפִיכָף, כָּל הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר בְּהֵמָה וְחִיָּה טְמֵאָה
12 כְּזֹאת - לֹקְחָהּ מִן הַתּוֹרָה. בֵּין שְׁאֵכֵל מִן הַבֶּשֶׂר בֵּין
13 שְׁאֵכֵל מִן הַחֵלֶב⁸. לֹא חֵלֶק הַכֶּתוּב בְּטִמְאִים בֵּין
14 בֶּשֶׂר לְחֵלֶב.

7 "כל השיעורין כולן בכזית". 8 כלומר, רק משום לאו
של בשר בהמה טמאה, אבל לא משום אכילת חלב.

15 ג. הָאֲדָם, אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בוֹ: וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ
16 חַיָּה⁹ - אֵינוֹ מִכֹּל מִיָּנִי חַיָּה מֵעֵלַת פֶּרֶסֶת¹⁰, לְפִיכָף¹¹
17 אֵינוֹ¹² בְּלֹא תַעֲשֶׂה. הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר הָאָדָם אוֹ מִחֵלֶב,
18 בֵּין מִן הַחֵי בֵּין מִן הַמֵּת - אֵינוֹ לֹקְחָהּ¹³, אֲבָל אֲסוּר
19 הוּא בַעֲשֵׂה; שֶׁהֲרִי מְנָה הַכֶּתוּב שֶׁבַעֲת מִיָּנִי חַיָּה
20 וְאָמַר בָּהֶן: זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ¹⁴, הֵא כָל שֶׁהוּא
21 חוּץ מֵהֶן¹⁵ - לֹא תֹאכְלוּ, וְלֹא הֵבֵא מִכֹּל עֹשֶׂה -
22 עֹשֶׂה.

9 ואין בו סימני טהרה, אף על פי כן אין בשרו בלא תעשה
של "את זה לא תאכלו". 10 והתורה כתבה: אך את זה
לא תאכלו וג' וממפריסי הפרסה. 11 כלומר, מפני שהמין
שאינו בעל פרסה אינו בכלל פרשה זו. 12 האדם.

13 וגם משום בשר מן החי אינו חיוב, שזה אינו אלא
בבהמה, חיה ועוף טהורים. וגם איסור נבלה אינו אלא
במינים טהורים. 14 ה"לאו הבא מכלל עשה" שיש בבשר
אדם, אינו אותו שלמד ממנו למינים טמאים בראש הלכה א',
כי מקרא זה מדבר בבעלי פרסה ואדם אינו מבעלי פרסה,
כמו שכתב רבינו בראש הלכה זו, אלא העשה "זאת החיה
אשר תאכלו" ואדם נקרא חיה כאמור למעלה. 15 אפילו
לא מבעלי פרסה.

23 ד. הָאוֹכֵל כְּזֹאת מִבֶּשֶׂר עוֹף טְמֵא - לֹקְחָהּ מִן הַתּוֹרָה,
24 שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵת אֵלֶּה תִּשְׁקָצוּ מִן הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ.
25 וְהָרִי עֹבֵר עַל עֹשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל צִפּוֹר טְהוֹרָה
26 תֹּאכְלוּ, הֵא טְמֵאָה - לֹא תֹאכְלוּ. וְכֵן הָאוֹכֵל כְּזֹאת
27 מִדָּג¹⁶ טְמֵא - לֹקְחָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׂקֵץ יִהְיֶה לָכֶם,
28 מִבֶּשֶׂר שֶׁלֹּא תֹאכְלוּ. וְעֹבֵר עַל עֹשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל
29 אֲשֶׁר לוֹ סָנְפִיר וְקִשְׁקִשִּׁת תֹּאכְלוּ, מִכֹּל שֶׁמִּי שְׁאִין
30 לוֹ סָנְפִיר וְקִשְׁקִשִּׁת - לֹא יֹאכֵל. הֵא לְמִדַּת, שְׁכָל
31 הָאוֹכֵל דָּג טְמֵא אוֹ בְּהֵמָה וְחִיָּה טְמֵאָה אוֹ עוֹף טְמֵא
32 - בְּטֵל מַצּוֹת עֹשֶׂה וְעֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה.

16 רבינו לא הזכיר כאן "מבשר הדג", כמו בבהמה ובעוף,
מפני שלא בכל מקום נקרא בשר הדג בשם בשר, בלשון בני
אדם.

33 ה. חֲגֵב טְמֵא - הֲרִי הוּא בְּכָל שֶׁרֶץ הָעוֹף, וְהָאוֹכֵל
34 כְּזֹאת¹⁷ מִשְׁרֵץ הָעוֹף - לֹקְחָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל¹⁸ שֶׁרֶץ
35 הָעוֹף טְמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֹאכְלוּ. וְאִי זֶהוּ שֶׁרֶץ
36 הָעוֹף? כְּגוֹן זָבֹב אוֹ יִתוּשׁ וְצִרְעָה וְדְבוּרָה וְכִיּוֹצֵא
37 בָּהֶן.

17 גם כאן בחגב לא הזכיר רבינו מבשר שרץ העוף, כי
חגבים לא נקראו בשם בשר. 18 בספר ויקרא לא נזכר לאו
על שרץ העוף, אלא בספר דברים בלבד.

38 ו. הָאוֹכֵל כְּזֹאת מִשְׁרֵץ הָאָרֶץ - לֹקְחָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל
39 הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֵץ הוּא לֹא יֹאכֵל. וְאִי
40 זֶהוּ שֶׁרֶץ הָאָרֶץ? כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים וְחִפּוּשִׁית
41 וְנִדְלָל¹⁹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.

19 בלשון הפסוק: מרבה רגלים.

42 ז. וּשְׁמִנָה שְׂרָצִים הָאֲמּוּרִים בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵן: הַחֹלֶד
43 וְהַעֲכָבִר וְהַצֵּב וְהָאֲנָקָה וְהַכֶּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט
44 וְהַתְנַשְּׁמָת, הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר²⁰ פְּעֻדָּה - לֹקְחָהּ. שְׁעוֹר
45 אֲכִילָתָן בְּשַׁעוֹר טְמֵאָתָן. וְכָל מַצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה
46 בַּפְּעֻדָּה²¹.

20 לאחר מיתתן. 21 שאם יש בין כולם ביחד כעדשה -
האוכל מהם לוקה.

47 ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמּוּרִים? בְּשֶׁאֵכֵל מֵהֶן אַחֵר מִיתָתָן²²; 47

29 "דגים יש בים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג".

25 יג. אלו המינין שנבראין באשפות ובגופי הנבלות,
26 כגון רמה ותולעה וכיוצא בהן, שאינן נבראין מזכר
27 ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהן - הן
28 הנקראין רומש על הארץ. והאוכל מהן פזית -
29 לוקה, שנאמר: ולא תטמאו את נפשתיכם בכל
30 השרץ הרומש על הארץ, ואף על פי שאין פזין
31 ורבין. אבל השרץ השורץ על הארץ הוא שפחה
32 ורבה מזכר ונקבה.

33 יד. אלו המינין הנבראין בפרות ובמאכלות: אם
34 פרו ויצאו לארץ³⁰, אף על פי שחזרו לתוך האכל,
35 מי שאכל מהן פזית - לוקה; שנאמר: לכל השרץ
36 השרץ על הארץ - לאסור אלו שפרשו לארץ. אבל
37 אם לא פרו - מתיר לאכל הפרי והתולעת שבתוכו.

30 לאו דווקא "לארץ", הוא הדין אם עלתה וריחשה על
הפרי.

38 טו. במה דברים אמורים? שהתליע האכל אחר
39 שנעקרו מן הארץ; אבל אם התליע והוא מחבר -
40 אותה התולעת אסורה פאלו פרשה לארץ, שעל
41 הארץ נבראת, ולוקין עליה³¹. ואם ספק - אסורה³².
42 לפיכך, כל מיני פרות שדרבן להתליע בשהן
43 מחברין - לא יאכל עד שיבדק הפרי מתוכו, שמה
44 יש בו תולעת³³. ואם שהה הפרי אחר שנעקרו שנים
45 עשר חדש - אוכל בלא בדיקה; שאין תולעת שבו
46 מתקיימת³⁴ שנים עשר חדש.

31 משום הלאו של השרץ השורץ על הארץ. (32) ככל
ספק של איסורי תורה. (33) ואם יש בו אסור מספק.
34 הני תמרי דכדא (שהתלעו) לבתר תריסר ירחי שתא
שריין (אחרי שעברו עליהן י"ב חודש - מותרין).

47 טז. פרו ויצאו לארץ ולא נגעו לארץ³⁵, או שפרשו
48 מקצתן לארץ, או שפרשו אחר שמתו, או שנמצאת
49 תולעת על הגרעינה מבפנים, או שיצאו מתוך האכל
50 לתוך אכל אחר - כל אלו אסורין מספק, ואין לוקין
51 עליהן³⁶.

35 כלומר, שלפני שהגיעו לארץ קלטה בפיו לבולעה.
36 שאין מלקות בספק. וכל הדינים בהלכה זו נאמרו
בהתלעו בתלוש, אבל אם התלעו במחובר פסק רבינו
שאפילו לא פירשה התולעת - אסורה.

52 יז. תולעת³⁷ הנמצאת במקצי הדגים ובמח שבראש
53 הבהמה³⁸ והנמצאת בפר³⁹ - אסורה. אבל דג
54 מליח שהתליע - הרי התולעת שבו מתרת⁴⁰; שהן
55 בפרות שהתלעו אחר שנעקרו מן הארץ, שמתיר
56 לאכלן כלן פאחת בתולעת שבתוכן. וכן המים
57 שבפלים שהשריצו - הרי אותן שרצים מתיר

1 אכל החותך אבר מן החי מן אחד מהן ואכלו - אינו
2 לוקה עליו עד שיהיה בו פזית בשר²³. וכלן מצטרפין
3 לכזית. אבל אבר שלם מן השרץ אחר שמת - אינו
4 לוקה עד שיהיה בו פערשה.

22 והטעם, שבמיתתן הם מטמאים לכן שיעור אכילתן
כעדשה, משום שהוקשה לטומאה, אבל בחייהן אינם
מטמאים ולפיכך שיעור אכילתם בכזית בכל איסורי אכילות
שבתורה. (23) ואף על פי שאברים מטמאים בכל שהוא:
"האברים אין להן שיעור אבר מן השרץ כברייתו", אין לוקין
על אכילתו בכל שהוא, שלא אמרו "שיעור אכילתו כשיעור
טומאתו" אלא ככעדשה, שזהו חידוש בשרץ, אבל טומאת
האברים בכל שהוא, אינה נבדלת בשרצים משאר הטומאות,
שכל הטומאות אבריהן מטמאין בכל שהן, אין אנו אומרים
באברים שיעור אכילתן כשיעור טומאתן, והשיעור ככעדשה,
גם באברים שלמים בעינו עומד. ולמה ככעדשה ולא בכזית?
מפני שאין מתקבל על הדעת, שאבר שלם שיעורו גדול יותר
מחתיכת אבר.

5 ז. שמה שרצים ושרץ - מצטרף לכעדשה. והוא
6 שיהיה הדם מחבר לבשר. וכן דם הנחש²⁴ מצטרף
7 לבשרו לכזית ולוקה עליו, לפי שאין בשרו חלוק
8 מדמו. ואף על פי שאינו מטמא. וכן כל פיוצא בו
9 משאר שרצים שאינן מטמאין²⁵.

24 שהוא מן השרצים ששיעורם בכזית. (25) ואין לך
בכל השרצים מה שמטמא במתו חוץ משמות המינין
המפורשין בתורה. אבל אסורים באכילה ושיעורם בכזית,
ואין דמן חלוק מבשרן ולפיכך מצטרפין.

10 י. דם שרצים שפרש, וכןסו ואכלו - לוקה עליו
11 בכזית²⁶. והוא שיתרו בו משום אוכל שרץ; אבל אם
12 התרו בו משום אוכל דם - פטור²⁷, שאין חיבין אלא
13 על דם בהמה חיה ועוף.

26 אפילו בשמונה שרצים ששיעורן ככעדשה. (27) לא
כרת ולא מלקות.

14 יא. כל השעורין ומחלקותם²⁸ - הלכה למשה
15 מסיני.

28 כלומר, החילוקים שיש בשיעורים, כגון אלה שנאמרו
למעלה: זה בכזית וזה ככעדשה.

16 יב. האוכל פזית משרץ המים - לוקה מן התורה.
17 שנאמר: אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ
18 ולא תטמאו בהם; הרי כלל בלאו זה שרץ הארץ
19 ושרץ העוף ושרץ המים. אי זהו שרץ המים? אלו
20 הבריות הקטנות, כמו התולעים והעלוקה שבמים,
21 והבריות הגדולות ביתר, שהן חיות הים. כללו של
22 דבר: כל שאינו צורת הדגים, לא דג טמא ולא דג
23 טהור, כגון כלב המים והדלפון²⁹ והצפרדע וכיוצא
24 בהן.

בלאו אחד מצטרפין" אבל שני מינים אינם מצטרפים לכזית. (47) כלומר, בכמות קטנה ביותר, כל שהוא. (48) "טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא". (49) אולם היא עוד ראוייה לאכילת אדם, אבל אם סרחה עד כדי כך שאינה ראוייה כבר לאכילת אדם, פטור כמבואר להלן פרק י"ד הלכה י"א "שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור". (50) נשתנית, אבל לא נתרסקה.

כב. נמלה שחסרה אפלו אחת מרגליה - אינו לוקה עליה⁵¹ אלא בזוית. לפיכך⁵², האוכל זבוב שלם או יתוש שלם, בין חי ובין מת - לוקה משום שרץ⁵³ העוף.

(51) בעיני בגמרא: אם חשובה ברייה או לא, ולא נפשטה, ועל ספק אין לוקים. (52) מכיוון שלוקים על אכילת ברייה שלימה כל שהיא.

כג. הרי שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ הארץ, כגון שהיו לה כנפים⁵⁴, והיא מהלכת על הארץ כשאר שרצים⁵⁵, והיתה רבה במים⁵⁶, ואכלה - לוקה שלש מלקיות⁵⁷. ואם היתה יתר על זה מן המינין שנבראו בפרות - לוקה עליה ארבע מלקיות⁵⁸. ואם היתה מן המינין שפריין ורביין - לוקה חמש. ואם היתה מפלל עוף טמא יתר על היותה משרץ העוף - לוקה עליה שש מלקיות: משום עוף טמא, ומשום שרץ העוף, ומשום שרץ הארץ, ומשום שרץ המים, ומשום רומש על הארץ, ומשום תולעת הפרות. בין שאכלה פלה בין שאכל מנה פזית. לפיכך, האוכל נמלה הפורחת הגדלה במים - לוקה חמש מלקיות.

(53) ופורחת ויש בה לאו שרץ העוף. (54) ההולכים על הארץ, ולכן היא נכללת בלאו "בכל השרץ השורץ על הארץ". (55) שנוסף בה לאו של שרץ המים. (56) מלקות לכל לאו ולא. (57) "אכל פוטיא לוקה ארבע, נמלה לוקה חמש, צרעה לוקה שש". דעת רבינו שאם יש בדבר אחד כמה לאוין אינו לוקה אלא אחת ולכן הוא מבאר כאן טעם ריבוי המלקיות מפני שבריות אלו יש בהן תכונות שונות ועל ידן הן נכללות בכל אלה המינים והאוכלן לוקה על כל הלאוין ואין זה דומה כלל למקרה של לאוין הרבה על איסור אחד ולפיכך הדגיש כאן את התכונות השונות.

כד. רסק⁵⁹ נמלים והביא אחת שלמה וצרפה לאלו שנתרסקו ונעשה הפל פזית ואכלו - לוקה שש מלקיות: חמש - משום הנמלה האחת, ואחת - משום פזית מוגבלת הטמאים⁶⁰.

(58) דכיוון שריסקם ביטלם מתורת ברייה ואין לה דין של אוכל נמלה שלימה. (59) ולא משום לאו "לא תאכלו כל נבלה", כי לאו זה מדבר במיני טהורים. וכאן לוקה משום נבלת הטמאים, כלומר שרצים, משום אל תשקצו את נפשותיכם.

לשתותן עם המים. שנאמר: וכל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו. כלומר: במים ובימים ובנחלים הוא שאתה אוכל את שיש לו ואין אתה אוכל את שאין לו; אבל בפלים, בין שיש לו בין שאין לו - מתר.

(37) "קוקיאני אסיר", כלומר תולעים. ואסורים מפני שאינם מתהווים ממנו אלא נכנסו לו דרך נחיריו מן החוץ. (38) שבוודאי דרך הנחירים נכנסה. (39) מפני שנתהוו בבשר אחר מיתה, ואסורות מפני שבהמה ניתרת באכילה בשחיטה וכל דבר חי שיצא ממנה אפילו לאחר מיתה אסור כיוון שאי אפשר לו בשחיטה. (40) אם התולעת עורנה מחוברת בהם, אבל אם פירשה מהחתיכה - אסורה.

יח. שרץ המים הנברא בבורות ובשיחין ובמערות, הואיל ואינן מים נובעין ויהי הן עצורים⁴¹ - הרי הן במים שבפלים ומתר. ושוחה ושוחה ואינו נמנע, ואף על פי שפולע בשעת שתיה מאותן השרצים הדקים.

(41) מכונסים. אבל אם אינם עצורים, כגון חריצים ונעיצין של מים הנמשכים, דינם כימים, אף על פי שאינן נובעין.

יט. במה דברים אמורים? שלא פרשו ממקום ברייתן; אבל אם פרש השרץ, אף על פי שחזר לתוף הפלי או לתוף הבור - אסור. פרש לדפני החכית וחזר ונפל לתוף המים או לתוף השכר - מתר⁴². וכן אם פרש לדפני הבור או המערה וחזר למים - מתר.

(42) "היינו רביתיה", כלומר כך הוא גדל, זה מקום גידול, ודרכו לפרוש לדפני הכלי או הבור ולחזור למים ולפיכך אף על פי שפירש לדופן אין בכך כלום. ואם פירש לאחורי הכלי או על שפת הבור בחוץ, אסור שאינו מקום גידול.

כ. המסגן את היין או את החמץ או את השכר, ואכל את היבחושים או את היתושין והתולעות שסגן - לוקה משום שרץ המים⁴³ או משום שרץ העוף ושרץ המים⁴⁴. אפלו חזר לפלי אחר שסגנו, שהרי פרשו ממקום ברייתן⁴⁵. אבל אם לא סגנו - שותה ואינו נמנע, כמו שפרשנו.

(43) ביבחושים. (44) ביתושים, שהוא גם שרץ העוף. ומכיוון שהתהווה במים לוקה גם משום שרץ המים. (45) כלומר, אין לחשוש שאולי פירשו.

כא. זה שאמרנו בפרק זה האוכל פזית - כשאכל פזית מבריה גדולה, או שצרח מעט מבריה זו ומעט מבריה זו שבמנה⁴⁶ עד שיאכל פזית; אבל האוכל בריה טמאה בפני עצמה פלה - הרי זה לוקה מן התורה, ואפלו היתה פחותה מן החרדל⁴⁷. בין שאכלה מתה⁴⁸ בין שאכלה חיה. ואפלו סרחה הבריה⁴⁹ ונשתנית צורתה⁵⁰, הואיל ואכלה פלה - לוקה.

(46) כלומר משם אחד, שאסורים בלאו אחד "כל שאיסורן

פרק שלישי

לוקה על הביצה ועל החלב. והרי האוכל אותן -
כאוכל חצי שעור¹², שהוא אסור מן התורה ואינו
לוקה, אכל מפני אותו מפת מרדות¹³.

(11) "אם ריקמה ואכלה, לוקה עליה משום השרץ השרץ על הארץ", משמע, אבל אם לא ריקמה אף-על-פי שהיא אסורה כביצת טמא - אין לוקין עליה. והוא-הדין כל היוצא מן הטמא שאסור מן התורה, אין שם מלקות. (12) שבא מדרשת כל חלב לא תאכלו, ויש רק איסור מן התורה ואינו לוקה, כן ביצת עוף טמא וחלב בהמה טמאה שבא מדרשת בת היענה אין בהם מלקות אף-על-פי שאיסורם מן התורה. (13) "והאוכל חצי שיעור מכין אותו מכת מרדות".

ז. יראה לי, שהאוכל ביצי דגים טמאים הנמצאים במעייהם - כאוכל קרבי דגים טמאים¹⁴, ולוקה מן התורה. וכן ביצי העוף הטמא התלויות באשכול, שעדיין לא פרשו ונגמרו¹⁵, האוכל אותן - לוקה, כאוכל בני מעים שלהן.

(14) כיון שהם בגוף הדגים ואין בהם קליפה, הרי הם בשר גמור. (15) כלומר, שעדיין לא פרשו, וגם לא נגמרו. והמלה "לא", מוסבת על שניהם, שאם נגמרו, אינם כבני מעיים ואינו לוקה.

ח. ביצת עוף טמא שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואכלה - לוקה משום אוכל שרץ העוף¹⁶. אכל ביצת העוף טהור שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואכלה - מפני אותו מפת מרדות¹⁷.

(16) "ריקמה לוקה משום שרץ הארץ". ודעת רבינו שהוא-הדין בביצת עוף טמא, שאם ריקמה לוקה משום שרץ העוף, מכיון שהוא ממין העוף, ואף-על-פי-כן אינו לוקה משום עוף טמא, מפני שטרם הגיע לכלל עוף, ועדיין הוא שרץ, ולכן דינו כזבובים ויתושים, וכמבואר למעלה פרק ב הלכה ה. (17) בגמרא שם מבואר שריקמה אסורה מדרבנן כל זמן שהאפרוח לא יצא לאויר העולם. ולכן חייב מכת מרדות.

ט. נמצא עליה קרט דם¹⁸: אם על החלבון - זורק את הדם¹⁹ ואוכל את השאר, ואם על החלמון - אסורה פלה²⁰. ביצה המוזרת²¹ - הנפש היפה²² תאכלנה.

(18) טיפת דם. (19) מפני שרק במקום הדם יש קשר הולד, ולא נתפשט בשאר החלקים. (20) שכבר פשט קלקול בכל הביצה. (21) שאינה של זכר אלא התרנגולת "מתחממת בקרקע ויולדת ביצים, ואותן ביצים אין מגדלות אפרוחים". (22) "שאין דעתו קצה בה מחמת מיאוס".

י. אפרוח שנולד, אף על פי שלא נתפתחו עיניו - מתר לאכלו²³. בהמה טהורה שנטרפה - תלבה אסור פחלב בהמה טמאה. וכן ביצת עוף טהור שנטרף - פביצת עוף טמא²⁴, ואסור.

(23) ודוקא כשיצא לאויר העולם, וכל עוד שלא יצא לאויר

(1) יבאר מאכל היוצא מן האסור אם הוא אסור; ומה טעם לדבש דבורים וצרעים שהוא מותר; חלב האדם אם מותר לאכול או לינק אותו מהשדיים; חלב וביצים הבאים מהטמאה; וביצת עוף טהור שנמצא עליו קורט דם; ודין אפרוח שנולד מביצת טריפה; גבינה וחמאה של גויים וסימני ביצים; וציר דגים טמאים; גוי שהביא חביות פתוחות של ציר ודג טהור באחת מהם.

א. כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על אכילתן - הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה. כגון חלב בהמה וחייה הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים. שנאמר: ואת בת היענה - זו ביצתה. והוא הדין לכל האסור³ פנינה⁴, ולכל הדברים הדומין לפניה.

(2) כלומר, איסורי לאו ולא איסורי 'עשה'. (3) כוונת רבינו היא שהדין "שכל היוצא מן הטמא טמא" אנו למדים מפסוק זה. (4) שמתמצאים מתוך הגוף.

ב. חלב האדם מתר באכילה, אף על פי שבשר האדם אסור באכילה, וכבר בארנו⁵ שהוא בעשה⁶.

(5) למעלה פרק ב הלכה ג. (6) ובאיסור 'עשה' אין הכלל: "שכל היוצא מן הטמא טמא" כמבואר בהלכה הקודמת.

ג. דבש דבורים⁷ ודבש צרעים - מתר, מפני שאינו מתמצית גופן, אלא כונסין אותו מן העששכים בתוך פיהן ומקיאין אותו בפורת, כדי שימצאו אותו לאכל ממנו בימות הגשמים.

(7) כסתם משנה, מכשירין פרק ו, ולא כר' יעקב בבכורות ז.

ד. אף על פי שחלב אדם מתר, אסרו חכמים לגדול לינק אותו מן השדים, אלא חולכת אשה לתוך הפלי ושותה. וגדול שניק מן השד - פיונק שרץ⁸, ומפני אותו מפת מרדות.

(8) לפיכך מכין אותו מכת מרדות.

ה. יונק תינוק והולך אפלו ארבע או חמש שנים. ואם גמלוהו ופרש שלשה ימים או יתר, מחמת בריו⁹ לא מחמת חליו - אינו חוזר ויונק. והוא שגמלוהו אחר עשרים וארבעה חדש; אכל בתוך זמן זה, אפלו גמלוהו חדש או שנים - מתר לחזר וללינק עד סוף עשרים וארבעה חדש¹⁰.

(9) כשהוא בריא. (10) כלומר, שאם לא פירש כלל, יונק והולך עד ארבע שנים. אבל אם פירש תוך ארבעה ועשרים חודש, אף-על-פי שמותר לחזור וללינק, יונק והולך רק עד סוף כ"ד חודש ולא יותר.

ו. אף על פי שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין מן התורה - אין לוקין עליהם¹¹; שנאמר: מבשרם לא תאכלו - על הבשר הוא לוקה, ואינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' י"ב אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על סתם גבינות גויים, ולא חילקו בין העמידו בדבר אסור או בדבר מותר, ולכן אסורה אפילו במקומות שרובם או כולם מעמידים בהיתר.

טו. האוכל גבינת העובדי פוכבים ומזלות, או חלב שחלבו עובדי פוכבים ומזלות ואין ישראל רואהו³⁴ - מפני אותו מפת מרדות³⁵. החמאה של עובדי פוכבים ומזלות - מקצת הגאונים התיירוה; שהרי לא גזרו על החמאה, וחלב הטמאה אינו עומד³⁶. ומקצת הגאונים אסרוה, מפני צחצוחי חלב שישאר בה. שהרי הקום שפחמאה אינו מערב³⁷ עם החמאה כדי שיבטל במעוטו, וכל חלב שלחן חוששין לו שמה ערכו בו חלב בהמה טמאה³⁸.

34 שחלבו מבהמה טהורה. (35 ככל העובר על איסורי חכמים. (36 וצחצוחי (טיפות זעירות) חלב טמא שנשארו בה, אינם אוסרים. שהמה בטלים במיעוטם כשאר איסורים שבטלים בששים, שהרי חלב זה אינו מעמיד. (37 כלומר שהאיסור, היינו הקום, ניכר - אלא שאי אפשר לברור אותו ולסלקו מן החמאה, לפיכך אינו בטל. (38 כמבואר למעלה הלכה יג.

טז. יראה לי, שאם לקח חמאה מן העובדי פוכבים ומזלות ובשלה עד שהלכו להן צחצוחי חלב³⁹ - הרי זו מתרת⁴⁰. שאם תאמר: נתערבו עמה ונתבשלו פלן - בטלו במעוטם. אבל החמאה שבשלו אותה עובדי פוכבים ומזלות - אסורה משום געולי עובדי פוכבים ומזלות⁴¹, כמו שיתבאר⁴².

39 שניתכו על-ידי האש. (40 כלומר, אפילו לשיטת האוסרין חמאה של גוי, מותר אפילו לכתחילה, שהרי יש כאן הרבה ספיקות. שמא לא היה חלב טמא כלל. ואם תמצא לומר שנתערב, שמא לא נשאר כלום. ואם תמצא לומר שנשאר, שמא בתחלת הבישול ניתן על-ידי אש, ולפיכך אין לאסור משום מבטל איסור. ובכלל אין לאסור משום מבטל מלכתחילה, שהרי כוונתו בבישולה שיתכו הצחצוחים ולא ישארו בה כלל. (41 פליטת איסור מהכלי של הגוי. (42 להלן פרק יז הלכה ב. שסתם כלי גוי הם בני יומן, והבלועה שבהם אינה פוגמת את התבשיל.

יז. ישראל שישב בצד העדר של נכרי, ובא הנכרי והביא לו חלב מן העדר⁴³, אף על פי שיש בעדר בהמה טמאה - הרי זה מותר, ואף על פי שלא ראה אותו חולב. והוא שישכיל לראותו כשהוא חולב כשיעמד; שהנכרי מתירא לחלב מן הטמאה, שמה יעמד ויראה אותו.

43 שחלבו לצרכו של ישראל, ומתירא לערב בו חלב טמא, פן יעמוד ויראה אותו.

יח. ביצה ששני ראשיה פדין או ששני ראשיה חדין, או שהיה חלמון מבחוץ וחלבוץ מבפנים - פירוע שהיה פיצת עוף טמא. ראשה אחד פד

העולם - אסור מדברי סופרים משום שרץ, כמבואר למעלה הלכה ח. (24 כמבואר למעלה הלכה א.

יא. אפרוח שנולד מביצת טרפה - מותר, שאין מינו טמא²⁵. היה העוף ספק טרפה, כל הביצים שתלד בערמה ראשונה²⁶ - משהין אותו²⁷: אם טענה ערמה שניה²⁸ והתחילה לילד - התירו הראשונות, שאם היתה טרפה - לא היתה יולדת עוד²⁹; ואם לא ילדה - הרי הן אסורות.

25 רבינו לא התכוון כאן לנמק למה האפרוח מותר, אף-על-פי שבא מביצת טריפה, כי לזה ניתן נימוק אחר בגמרא שם, אלא כוונתו לומר מה בין אפרוח מביצת טריפה לאפרוח מביצת טמאה. (26 בטעינה ראשונה, כלומר אותן הביצים שהיו במעיה בשעה שנולד בה ספק טריפות. (27 אחרי שגמרה להטיל כל הביצים של הטעינה הראשונה. (28 וזמן השהיה עשרים ואחד יום, שזה זמן עיבורה של התרנגולת. (29 "טריפה אינה יולדת" כלומר, אינה מתעברת ויולדת, אבל יולדת היא מה שעיברה לפני שנטרפה.

יב. חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומד בחלב הטהורה. ואם נתערב חלב טמאה בחלב בהמה טהורה, כשתעמיד אותו - יעמד חלב הטהורה, ויצא חלב הטמאה עם הקום של גבינה.

יג. ומפני זה יתן הדין: שכל חלב הנמצא ביד עובדי פוכבים ומזלות³⁰ - אסור, שמה ערב בו חלב בהמה טמאה; וגבינת העובדי פוכבים ומזלות - מתרת, שאין חלב בהמה טמאה מתגבן. אבל בימי חכמי משנה גזרו על גבינת העובדי פוכבים ומזלות ואסרוה, מפני שמעמידין אותה בעור קבה של שחיטתן שהיא גבלה. ואם תאמר: והלא עור הקבה דבר קטן הוא עד מאד בחלב שעמד בו, ולמה לא יבטל במעוטו? מפני שהוא המעמיד הגבינה, והואיל ודבר האסור הוא שיהעמיד - הרי הפל אסור, כמו שיתבאר³¹.

30 ואין ישראל רואה אם חלבו מבהמה טהורה. (31 להלן פרק ט הלכה טז.

יד. גבינה שמעמידין אותה העובדי פוכבים ומזלות בעשבים או במי פרות, כגון שרף התאנים, והרי הן נפרין בגבינה - הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה. שכבר גזרו³² על כל גבינת העובדי פוכבים ומזלות, בין שהעמידה בדבר אסור בין שהעמידה בדבר המותר, גזרה משום שמעמידין³³ אותה בדבר האסור.

32 שהגזירה היתה סתם. (33 בכת"י תימן: "משום שהעמידה בדבר האסור", וכן הגירסה בהגהות מיימוניות. פירוש הדברים: מפני שנוהגים להעמיד בדבר האסור, גזרו

(53) תוספתא עבודה זרה פרק ה. ובבביתא שם לט: מונה חלב במקום חתיכת דג. אולם במימרא של רב שם בדין שני חותמות, מוחק רב כהנא "חלב" ומכניס במקומו חתיכת דג. ומסתבר, שגם בבביתא הנזכרת הוא גורס חתיכת דג במקום "חלב". (54) והגירסא שם "אין לוקחין בסוריא". ודעת רבינו, שסוריא לאו דוקא אלא הכוונה לכל חוץ לארץ, ומוכח מכאן שבארץ ישראל מותר. ובזמן הזה (של רבינו), דינה של ארץ ישראל לענין זה כחוצה לארץ, ראה לקמן פי"א הלכה כה. (55) אבל אם אין רובה ישראל, חוששים שמא קנה מן הגוי, כיון שאינו מוחזק בכשרות. (56) כגירסת התוספתא, ראה למעלה. וכנראה שגירסת רבינו בגמרא שלנו כגירסת התוספתא, וכן גורס שם רבינו חננאל.

כב. הפובש דגים טמאים - צירן אסור. אכל ציר חגבים טמאים - מתיר⁵⁷, מפני שאין בהם לחלוות. לפיכך אין לוקחין ציר מן העובד פוכבים ומזלות, אלא אם כן היה בו דג טהור⁵⁸ משוטט בו, אפילו דג אחד.

(57) "העיד ר' צדוק על ציר של דגים טמאים, שהוא טהור", ופירש רבינו בעדויות פ"ז, משנה ב, שהוא מותר. (58) "ואלו דברים של גוים אסורין... וציר שאין בה דגה כלבית שוטטת בו". ורבינו מפרש כלבית דג טהור הוא, וכן פירש רבינו חננאל. והוא הדין לכל דג טהור אם משוטט בו, הציר מותר אלא שנה כלבית לרבותא, אף-על-פי שקטן ביותר.

כג. עובד פוכבים ומזלות שהביא ערבה מלאה חביות פתוחות של ציר, ודג אחד טהור באחת מהן - פלן מתירות⁵⁹. היו סתומות, פתח אחת ונמצא בה דג טהור, שניה ונמצא בה טהור⁶⁰ - פלן מתירות. והוא שהיה ראשו של דג ושרדו⁶¹ קנים, כדי שיהא נפרד⁶² שהוא דג טהור. לפיכך אין לוקחין דגים מרצצין מלוחין מן העובד פוכבים ומזלות. והם הנקראים טרית טרופה. ואם היה ראש הדג ושרדו נפרד, אף על פי שהוא מרצץ - מתיר לקח אותו מן העובד פוכבים ומזלות.

(59) שכל חביות פתוחות כחבית אחת הן, מפני שאדם עשוי ליטול מזו וליתן בזו. ולפיכך כמעורבות הן ומותרות. (60) שנמצא דג טהור בשתים, מוכח הדבר שבכולן ציר של דגים טהורים ומותרות. (61) שניהם יחד, כדמוכח שם בגמרא. (62) כלומר, שהוא מכיר בטביעות עין בראש ושרדה שהוא ממין דג פלוני שהוא טהור (רש"י מפרש, שדגים טמאים אין להם שדרה, ותבנית ראשם משונה מזו של טהורים), ואפילו אם אין קשקשת וסנפיר נמצא בו, שאנו תולים שהשיר אותן ביים.

כד. עובד פוכבים ומזלות שהביא גרב של חתיכות דג שחתוכן שנה⁶³, והן נפרין שפלן מדג אחד, ומצא בחתיכה אחת מהן קשקשין - הרי פלן מתירות.

1 וראשה אחד חד, וחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים
2 - אפשר שהיא ביצת עוף טמא⁴⁴ ואפשר שהיא
3 ביצת עוף טהור. לפיכך שואל לציד ישראל⁴⁵
4 שמוכרה: אם אמר לו: של עוף פלוני הוא ועוף
5 טהור הוא - סומך עליו; ואם אמר: של עוף
6 טהור, ולא אמר לו שמו - אינו סומך עליו⁴⁶.

(44) שאין סומכין על סימני טהרה אלו, מפני שסימני ביצים אינם מן התורה, והדבר ספק. (45) אבל גוי אינו נאמן, כמבואר בהלכה הסמוכה. (46) כלשון הגמרא: "של עוף פלוני, וטהור הוא". וכן בעוף טהור, אנו מאמינים רק לציד שבקי בהם ובשמותיהם, כמבואר למעלה פרק א הלכה טו. וכתב הראב"ד, שאם הוא מוחזק בנאמנות לוקחים ממנו אפילו בסתם. ונראה שגם דעת רבינו כן, כפי שכתב בפירוש גבי ביצי דגים בהלכה כ.

7 יט. לפיכך אין לוקחים ביצים מן העובדי פוכבים
8 ומזלות, אלא אם היה מפיר אותן⁴⁷ ויש לו בהן
9 טביעות עין שהן ביצי עוף פלוני הטהור. ואין
10 חוששין להן שמא הן ביצי טרפה או ביצי נבלה.
11 ואין לוקחין מן העובדי פוכבים ומזלות ביצה
12 טרופה⁴⁸ פלל.

(47) וכמבואר בהלכה הקודמת, שרק ישראל שאינו מוחזק בכשרות נאמן, אם אומר של עוף פלוני וטהור הוא, אבל לא גוי. ועכשיו לוקחים ביצים מן הגויים אף-על-פי שאינו אומר של עוף פלוני הוא, שסומכים אנו על רוב ביצים המצויים בינינו שהן של עופות טהורים (הגהות מיימוני). (48) ואפילו אם הוא מכיר שהן ממין עוף טהור, מפני שאנו חוששין שמא היא ביצת טריפה, וישראל מכרה לו, כמבואר שם בגמרא.

13 כ. ביצי דגים - סימניהם פסימני ביצי העוף. אם
14 היו שני ראשיה בדין או חדין - טמאה. אחד פד
15 ואחד חד - שואל לישראל המוכר⁴⁹: אם אמר לו:
16 אני מלחתים⁵⁰ והוצאתים מדג טהור - אוכל על
17 פיו⁵¹; ואם אמר לו: טהורין הם - אינו נאמן⁵²,
18 אלא אם כן היה אדם שהחזק בכשרות.

(49) שגוי אינו נאמן בעדותו. (50) ובעוף, די אם הוא אומר של עוף פלוני. והטעם, שהדגים המלוחים באים ממרחק, ואולי נשמטו הביצים האלו מדג טמא, לפיכך צריך לומר אני מלחתים. (51) אם הוא אינו חשוד ואינו מוחזק בכשרות, אבל אם הוא חשוד למכור טמא בטהור - אינו נאמן, מכיון שהוא נוגע בדבר. (52) מפני שעל סימנים לבד אין סומכים, שסימני ביצי דגים "לאו דאורייתא" הם, כסימני ביצי עוף.

19 כא. וכן אין לוקחין גבינה וחתיכת דג שאין בה
20 סימן⁵³ אלא מישראל שהחזק בכשרות. אכל בארץ
21 ישראל⁵⁴, כשהיתה רבה ישראל⁵⁵ - לוקחין מפל
22 ישראל שבה⁵⁶. והחלב - לוקחין אותו מפל ישראל
23 מפל מקום.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' י"ב אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות פז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועצמות", כלומר, שגידים ועצמות משלימין לכזית.

63 אבל אם אין חיתוכן שוה עם אותן שיש בהן קשקשת - אסורות.

פרק רביעי

1 יבאר האוכל מבשר נבלת בהמה חיה ועוף; הא כל עוף טהור חי ואין בו כזית; האוכל כזית נפל מבהמה טהורה וכן כמה הוא נפל; האוכל כזית טרפה; ושנכנסין הטרפיות בכלל בשר בשדה טרפה; בהמה חולה שתשש כוחה למות או שחט מסוכנת ולא פירכסה; האיסורין אם מצטרפין וכן הנבלות ונבלה עם טרפה; הדברים שעוותיהם כבשרם; ודין שור הנסקל.

1 א. האוכל כזית מבשר בהמה שמתה או חיה שמתה או עוף שמת - לוקה, שנאמר: לא תאכלו כל נבלה. 2 וכל שלא נשחטה פראי - הרי זו מתה. 3 ובהלכות השחיטה: תפאר השחיטה שהיא פראי ושאניה פראי.

2 חולין לב, א. 3 פרקים ב-ג. 4 כלומר, איזוהי שחיטה שהיא כראוי.

6 ב. אין אסור משום נבלה אלא מינים טהורים בלבד, מפני שהן ראויין לשחיטה, ואם נשחטו שחיטה פשוטה יהיו מתרין באכילה; אבל מינין טמאין, שאין שחיטה מועלת בהן, בין שנשחטה פראי בין שמתה פדרכה בין שחמך בשר מן החי ממנה ואכלו - אינו לוקה משום נבלה וטרפה. 12 אלא משום אוכל בשר טמאה.

5 חולין ק, א. ומעילה טז, א. כרב. 6 בחולין שם נאמר הטעם, מפני שאין איסור נבילה חל על איסור טמא, אבל מסגנונו של רבינו כאן משמע נימוק אחר. היינו, שאיסור נבילה תלוי בהכשר שחיטה, ולפיכך אין איסור נבילה במינים טמאים, שאין להם הכשר שחיטה, כלומר, שאינם ניתרין בשחיטה. 7 גם בבהמה טהורה אינו חייב על בשר מן החי משום נבילה רק משום טריפה, כמבואר להלן הלכה י. והחידוש בטמאה הוא, שאף משום טריפה אינו לוקה.

13 ג. האוכל עוף טהור חי כל שהוא - לוקה משום אוכל נבלה, ואף על פי שאין בו כזית, הואיל ואכלו פלו. ואם אכלו אחר שמת - עד שיהיה בו כזית. 9 ואף על פי שאין פלו בשר כזית, הואיל ויש בכלל כזית. 10 - חייב עליו משום נבלה.

8 חולין קב, ב: "אכל צפור טהורה בחייה, בכל שהוא". ורבינו מפרש שהוא חייב משום נבילה ולא משום אבר מן החי (מגיד-משנה). [אבל בגמרא שם נראה ללא כל ספק, שלוקה משום אבר מן החי. ונלאו כל המפרשים למצוא ישוב מלא לדברי רבינו, ובהגהות 'חזון איש' שנספחו לרמב"ן הוצאת "אל המקורות", כתב שטעות-סופר היא, וצריך לומר: משום אבר מן החי. וראה שם ברש"י. 9 שם: "במיתתה בכזית". 10 שם: "במשהו בשר גידין

18 ד. האוכל כזית מבשר נבלה 11 בהמה טהורה - לוקה משום אוכל נבלה. 12 ואסור לאכל 13 מן הבהמה שנולדה עד ליל שמיני; שפל שלא שהה שמונה ימים בבהמה - הרי זה כנפל. 15 ואין לוקין עליו. 16 ואם נודע לו שפלו לו חדשיו 17 בפטן ואחר כך נולד, שהן תשעה חדשים לבהמה גסה וחמשה לדקה. 18 - הרי זה מתר ביום שנולד.

11 ואפילו אם הוא חי. 12 שנפל חשוב כמת (שבת קל). 13 חולין קלח, ב. 14 שם קלו, א. ומשנכנס ליל שמיני מותר לאוכלה, ואין צריך לחכות שמונה ימים שלמים (מגיד-משנה). 15 כלומר, ספק נפל (שם קלה, א). 16 שאין לוקים על הספק. 17 שם קלו, א. 18 בכורות ה, א.

ה. השליא שיצאת עם הולד - אסורה באכילה. 19 והאוכלה - פטורה, 20 שאניה פטורה.

19 חולין עז, א. 20 משום נבילה. 21 שם: "חישב עליה מטמאה טומאת אוכלין, אבל לא טומאת נבילות", והיינו מפני שאינה בשר, אבל נחשבה לאוכל, כדמוכח שם.

ו. האוכל כזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורים 22 שנטרפו - לוקה, שנאמר: ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, לכלב תשלכנו אותו. טרפה האמורה בתורה - זו שטרפה אותה 23 חית היצר, כגון ארי ונמר וכיוצא בהן. 24 וכן עוף שטרף אותו עוף הדורס, כגון נץ וכיוצא בו. ואין אתה יכול לומר שטרפה אותה והמיתה אותה; שאם מתה - הרי היא נבלה, ומה לי מתה מחמת עצמה או הפה בסיף והמיתה או שפרה ארי והמיתה? הא אינו מדבר אלא בשנטרפה ולא מתה.

22 אבל לא טמאים, שאיסור טריפה אינו אלא במינים טהורים בלבד כמו איסור נבילה, כמבואר למעלה ה"ב. 23 כגון שדרסה עליה בידה או גרמה לה בכל אופן שהוא, אחד מסוגי הטרפיות המבוארים בפ"ה מהל' שחיטה ה"ה. 24 שלא דוקא ארי, אלא כל חית יצר גדולה, שדרסה בהמה גסה וכל-שכן בהמה דקה, נטרפה. 25 הרי.

ז. ואם הטרפה שלא מתה אסורה, יכול אם בא זאב וגר הגדי בגללו 26 או בזנבו או באזנו, ורדף אדם והצילו מפיו, יהיה אסור, שהרי נטרף? תלמוד לומר: ובשר בשדה טרפה וגומר לכלב תשלכנו אותו - עד שיעשה אותה בשר הראוי 27 לכלב. הא למדת, שהטרפה האמורה בתורה היא שטרפה אותה חית היצר ושפרה אותה ונטת למות ועדין לא מתה. אף על פי שקדם ושחטה קדם שתמות - הרי זו אסורה משום טרפה, הואיל ואי אפשר שתחיה ממנה זו הבאה עליה.

יא. בהמה שהיא חולה מחמת שתשש פחה ונטתה
למות⁴², הואיל ולא ארעה⁴³ מכה באבר מאיבריה
הממיתים אותה⁴⁴ - הרי זו מתרת; שלא אסרה תורה
אלא כעין טרפת חית הניער, שהרי עשת⁴⁵ בה מכה
הממיתה אותה.

(42) שם לז, א. בלשון המשנה: "מסוכנת". (43) לא קרה.
(44) כוונת רבינו לבאר את ההבדל המהותי בין טריפה
למסוכנת, ואומר - שבטריפה נעשית בה מכה, ובמסוכנת
לא אירעה מכה. (45) בכת"י תימן: נעשית.

יב. אף על פי שהיא מתרת, גדולי החכמים⁴⁶ לא
היו אוכלין מבהמה שממהרין לשוחטין אותה פדי
שלא תמות, ואף על פי שפרקסה בסוף שחיטה⁴⁷.
ודבר זה אין בו אסור, אלא כל הרוצה להחמיר על
עצמו בדבר זה - הרי זה משבח.

(46) שם לז, ב. (47) שאם לא פירכסה בסוף שחיטה -
אסורה באכילה, כמבואר להלן בהלכה הסמוכה.

יג. השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם -
הרי אלו מתירין⁴⁸, ואין אומרים שזא מתים היו. וכן
השוחט את הבריאה ולא פרקסה - הרי זו מתרת⁴⁹.
אבל המספנת, והיא: כל שמעמידין אותה ואינה
עומדת, אף על פי⁵⁰ שהיא אוכלת מאכל בריאות,
אם שחטה ולא פרקסה⁵¹ כלל - הרי זו נבלה⁵²,
ולוקין עליה. ואם פרקסה - הרי זו מתרת. וצריך
שיהיה הפרכוס בסוף השחיטה⁵³, אבל בתחלתה -
אינו מועיל.

(48) שם לג, א. (49) שם לז, א. (50) שם, ב. (51) שם.
(52) שכל שלא פירכסה, אין שחיטתה כלום ורק גמר מיתתה
(מגיד-משנה). (53) שם לח, א: "כל שאינה עושה כן בסוף
שחיטה, בידוע שנשמתה נטולה הימנה קודם לכן".

יד. כיצד הוא הפרכוס? בבהמה דקה⁵⁴ ובחיה
גסה⁵⁵ ודקה: בין שפשטה⁵⁶ ידה והחזירה, או
שפשטה רגלה אף על פי שלא החזירה⁵⁷, או
שכפפה רגלה בלבד - הרי זה פרכוס ומת; אבל
אם פשטה ידה ולא החזירה - הרי זו אסורה,
שאין זו אלא הוצאת נפש בלבד⁵⁸. ובבהמה גסה⁵⁹:
אחד היד ואחד הרגל, בין שפשטה ולא כפפה בין
כפפה ולא פשטה - הרי זה פרכוס ומתרת; ואם לא
פשטה לא יד ולא רגל ולא כפפה כלל - הרי זו
נבלה. ובעוף: אפילו לא רפרף אלא בעינו⁶⁰ ולא
כשפש אלא בזנבו - הרי זה פרכוס.

(54) שם לז, א. (55) עבודה זרה טז, ב: "חיה גסה, הרי
היא כבהמה דקה לפירכוס". (56) אבל אם היתה ידה
פשוטה מקודם וכפפתה - אינו פרכוס. (57) שם לה, ב:
"אבל ברגל, בין פשטה ולא כפפה, בין כפפה ולא פשטה -
כשרה". (58) שם לז, א. (59) שם לח, ב. (60) שם, וכן

(26) כלומר, שלא דרסה בידו, שאם דרסה, הרי היא דרוסה
זאב בדקה, שהיא טריפה. (27) בדפוס רומי ר"מ: הראוי.

ח. נמצאת למד: שהתורה אסרה המתה, והיא
הנבלה, ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה ואף על
פי שעדיין לא מתה, והיא הטרפה. וכשם שלא
תחלק במיתה בין מתה מחמת עצמה, בין שנפלה
ומתה, בין שחנקתה עד שמתה, בין שדרסתה חיה
והרגתה; כך לא תחלק בנוטה למות בין שטרפתה
חיה ושברתה, בין שנפלה מן הגג ונשתברו רב
צלעותיה, בין שנפלה ונתרסקו איבריה, בין שזרק
בה חץ ונשב לבה או ראתה, בין שצא לה חלי
מחמת עצמה ונשב לבה או ראתה או שבר רב
צלעותיה וכיוצא בהן. הואיל והיא נוטה למות מכל
מקום - הרי זו טרפה, בין שהיה הגורם בידי בשר
ודם בין שהיה בידי שמים. אם כן, למה נאמר
בתורה טרפה²⁸ דבר הכתוב בהוה²⁹. שאם לא
תאמר כן³⁰, לא תאסור אלא אותה שנטרפה בשדה,
אבל אם נטרפה בחצר - לא תאסור. הא למדת, שאין
הכתוב מדבר אלא בהוה³¹.

(28) שמשמעה שנטרפה בידי חיה. (29) דבר המצוי ורגיל.
(30) אלא שהכל דוקא לפי מה שנכתב. (31) מכילתא
משפטים פרשה ב.

ז. וענין הכתוב³²: שהנוטה למות מחמת מכותיה³³
ואי אפשר לה לחיות³⁴ מחמת מכה זו - אסורה.
מכאן אמרו חכמים³⁵: זה הפלל: כל שאין פמוה
חיה³⁶ - טרפה. ובהלכות שחיטה³⁷ יתבאר אי זה
חלי עושה אותה טרפה ואי זה חלי אין עושה אותה
טרפה.

(32) "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו". (33) או מחמת
חולי, כמבואר בהלכה הקודמת. (34) שנים עשר חודש,
כמבואר בפי"א מהל' שחיטה ה"א. (35) חולין מב, א.
(36) "שלקתה מכה שאין בהמה לקויה דוגמתה ראויה
לחיות" (רש"י). (37) פ"י ה"ט.

י. וכן החותך בשר מן החי מן הטורים³⁸ - הרי
אותו הבשר טרפה³⁹, והאוכל ממנו פזית - לוקה
משום אוכל טרפה. שהרי בשר זה מבהמה שלא
נשחטה ולא מתה⁴⁰, מה לי טרפה אותה חיה מה
לי חתכה פספין? מה לי בכלה מה לי במקצתה?
הרי הוא אומר: ובשר בשדה טרפה לא תאכלו -
פיון שנעשית הבהמה בשר בשדה⁴¹ הרי היא טרפה.

(38) אבל בטמאים, כשם שאיסור טריפה אינו נוהג בהם,
כמבואר למעלה ה"ב, כך אינו נוהג בהם איסור בשר מן
החי. (39) חולין קב, ב. (40) שרק מתה אסורה משום
נבילה, כמבואר למעלה ה"א. (41) שפירש ממקומו (רש"י
שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' י"ב אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות פט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו לטעם זה. הלא נבילה וטריפה נאמרו בלאו אחד: "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח), וכל שבלאו אחד מצטרפים? ואולי מפני שחיוב המלקות אינו מלאו זה, אלא מלאוים מחולקים].

יח. האוכל מנבלה וטריפה או מבהמה וחיה הטמאים מן העור⁷⁵ ומן העצמות ומן הגידים, ומן הקרנים ומן הטלפים, ומן הצפרנים של עוף ממקומות שמבצבץ משם הדם פשיחתכו, ומן השליץ שלהן, אף על פי שהוא אסור - הרי זה פטור, מפני שאלו אינן ראויין לאכילה⁷⁶. ואין מצטרפין עם הבשר לכזית.

75 חולין קיז, ב: "העור. . . והעצמות והגידין והקרנים והטלפים מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות". והטעם: מפני שאין בהן לאו של נבלה (מגיד-משנה). 76 אין כוונת רבינו לומר, שאינם ראויין להחשב כאוכל, שהרי הם מטמאים טומאת אוכלין, אלא שאינם נקראים בשר שיחול עליהם איסור בשר נבילה.

יט. קבת⁷⁷ הנבלה וקבת הטמאה - מתרת, מפני שהיא פשאר טנפת שבגוף⁷⁸. ולפיכך מתרת⁷⁹ להעמיד הגבינה בקבת שחיטת העובד פוככים ומזלות, ובקבת בהמה וחיה טמאה. אבל עור הקבה - הרי הוא פשאר המעים⁸⁰, ואסור.

77 חלב הכנוס בתוך הקיבה, ולא חילק רבינו בין קרוש לניגור, וכן דעת הר"ף. וראה 'כסף משנה' ורדב"ז לקמן פ"ט הט"ו. 78 שם קטז, ב: "פירשה בעלמא הוא". 79 שם. 80 שם.

כ. עור הבא פנגד פניו של חמור⁸¹ - מתר באכילה⁸², מפני שהוא כמו הפרש ומי רגלים שהן מתרין⁸³. יש עורות שהן כבשר⁸⁴, והאוכל מהן פזית - באוכל מן הבשר. והוא פשיאכל אותן פשהן רבים⁸⁵.

81 "כעין שליא שהחמור נולד בו" (רש"י). 82 בכורות ז, ב. 83 ראה השגת הראב"ד ובי' מגיד משנה. 84 חולין קכב, א. 85 שם. שאם עבדן או שהילך בהן כדי עבודה שהם מתקשים, אינם אוכל ואינם כבשר.

כא. ואלו שעורותיהן כבשר⁸⁶: עור האדם; ועור החזיר של ישוב⁸⁷; ועור חטטרת⁸⁸ של גמל שלא טענו עליו משא מעולם ולא הגיע⁸⁹ למשא, שעדין היא רכה; ועור בית הבשחת⁹⁰; ועור שתחת האליה⁹¹; ועור השליל; ועור האנקה והכח והלטאה והחמט. כל אלו העורות, פשהן רפות - הרי הן כבשר לכל דבר, בין לאסור אכילה בין לטמאה.

86 ביאור להלכה הקודמת. 87 מפני שהוא רך ואוכלים אותו (רש"י). אבל חזיר הבר קשה ואינו כבשר.

גירסת הר"ף והערור. אולם הגירסא שלנו בגמרא: "בגפוי".

1 טו. השוחט את המספנת בלילה, ולא ידע אם פרפסה או לא פרפסה - הרי זו ספק נבלה ואסורה⁶¹.

61 שם לו, א.

2 טו. כל אסורין שפתורה אין מצטרפין⁶² זה עם זה, חוץ מאסורי נזיר⁶³, כמו שיתבאר שם⁶⁴. לפיכך, הלוקח מעט⁶⁵ חלב ומעט דם ומעט בשר בהמה טמאה ומעט בשר נבלה ומעט בשר דג טמא ומעט בשר עוף טמא וכיוצא באלו משאר האסורין וצרף מן הכל פזית ואכלו - אינו לוקה, ודינו כדין אוכל חצי שעור⁶⁶.

62 ערלה פ"ב, מ"א. 63 נזיר לו, ב: "מכל אשר יעשה מגפן היין, לימד על איסורי נזיר שמצטרפין זה עם זה". 64 פ"ה מהל' נזירות ה"ג. 65 פחות מכזית. 66 "שהוא אסור מן התורה, ואינו לוקה אבל מכין אותו מכת מרדות" (למעלה פ"ג ה"ו).

11 יז. כל הנבלות⁶⁷ מצטרפות⁶⁸ זו עם זו. ונבלה מצטרפת עם טריפה⁶⁹. וכן כל בהמה וחיה הטמאים - מצטרפין זה עם זה. אבל בשר נבלה עם בשר בהמה טמאה - אין מצטרפין. כיצד? הלוקח מנבלת השור ונבלת הצבי ונבלת התרנגול, וקבץ מן הכל פזית בשר ואכלו - לוקה. וכן אם קבץ חצי זית מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן הטרפה, או חצי זית מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי⁷⁰ מן הטהורה⁷¹, ואכלו - לוקה. וכן בשר הגמל והחזיר והארנבת⁷², שקבץ מכלם פזית ואכלו - לוקה. אבל אם צרף חצי זית מנבלת השור וחצי זית מבשר הגמל - אינן מצטרפין. וכן כל כיוצא בזה. וכן בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא - אין בשר שניהן מצטרף, לפי שהן שני שמות; שהרי כל אחד מהן בלאו בפני עצמו, כמו שבארנו⁷³. אבל כל העופות הטמאין - מצטרפין, כמו שמצטרפין כל בהמה וחיה הטמאין. זה הכלל: כל שאסורין בלאו אחד - מצטרפין, בשני לאוין - אין מצטרפין; חוץ מנבלה וטריפה, הואיל והטרפה תחלת נבלה היא⁷⁴.

67 כלומר, נבילת בהמה ונבילת חיה ועוף הטהורים. 68 מעילה טז, ב. 69 שטריפה תחילת נבילה, כמו שמסיים בסוף ההלכה. 70 שבשר מן החי אסור משום טריפה, כמבואר למעלה ה", ונבילה מצטרפת עם טריפה. 71 אבל בטמאה אין איסור בשר מן החי, כמבואר למעלה שם. 72 אף-על-פי שכל אחד מזהר לבדו, אמנם הואיל וכולם נכללו בפסוק "את זה לא תאכלו", כמבואר למעלה פ"ב ה"א, הרי איסורם בלאו אחד ולפיכך מצטרפים. 73 למעלה פ"ב. 74 שטריפה אסורה משום שאי-אפשר לה לחיות, כמבואר למעלה ה". ונלא נתבאר למה הוצרך

23 מן החי; והאבר שיש בו עצם - אינו חייב עליו
24 משום אבר מן החי עד שיפרש פבריתו: פשר
25 וגידים ועצמות; אבל אם פרש מן החי הפשר
26 בלבד - חייב עליו משום טרפה, כמו שבארנו,
27 לא משום אבר מן החי.

(6) "אכל חלב מן החי מן הטריפה חייב שלוש" (משום חלב ומשום טרפה ומשום אבר מן החי). הרי דגם באבר שאין בו עצם חייב משום אבר מן החי, שהלא אין עצם בחלב. (7) "כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו ... איסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו" (שחלו בבת אחת), הרי שאם חתך ממנה אבר שהיא נטרפת מנטילתה חייב משום אבר מן החי כשאכלו (אמנם בגיליון נדפס: "מצאתי כתוב בגליון ספר אחד וזה לשונו, והלב, נראה לי שצריך להיות והחלב כי הלב עושה טרפה אם ניטל", אבל הדברים תמוהים, כי מה בכך אם הבהמה נטרפת, וכי משום זה אין איסור אבר מן החי? (8) "אכל חלב מן החי", משמע אפילו מקצת. הרי שבאבר שאין בו עצם, כמו חלב, חייב משום אבר מן החי אפילו אם חתך מקצתו.

28 ג. האוכל מאבר מן החי פזית⁹ - לוקה. ואפלו אבל
29 אבר שלם: אם יש בו פזית¹⁰ - חייב, פחות מפזית
30 - פטור¹¹. חתך מן האבר פבריתו פשר וגידים
31 ועצמות פזית ואכלו - לוקה, אף על פי שאין בו
32 פשר אלא כל שהוא¹². אבל אם הפריד האבר אחר
33 שחלשו מן החי והפריד הפשר מן הגידים ומן
34 העצמות - אינו לוקה¹³ עד שיאכל פזית מן הפשר
35 לבדו, ואין העצמות והגידים מצטרפין בו לפזית,
36 מאחר ששנה פבריתו¹⁴.

(9) ככל איסורי תורה. (10) וגידים ועצמות מצטרפים לכזית. (11) אף על פי שאכל אבר שלם. (12) שגידים ועצמות מצטרפים. (13) "חלקו מבחוץ פטור". ואפילו אם החלק הוא יותר מכזית, אין עליו כבר שם אבר מן החי אלא בשר מן החי, והגידין והעצמות אין מצטרפים. (14) האבר נכרא בשר ועצמות וגידים מחוברים, ועכשיו הם נפרדים ולפיכך אין לו דין אבר מן החי.

37 ד. חלקו לאבר זה¹⁵ ואכלו מעט מעט: אם יש במה
38 שאכל פזית פשר - חייב, ואם לאו - פטור¹⁶. לקח
39 פזית מן האבר פבריתו פשר וגידים ועצמות ואכלו,
40 אף על פי שחלק בפיו בפנים קדם שביבלענו -
41 חייב¹⁷.

(15) ולא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות, ואין בכל חלק כזית. אין לו דין אבר מן החי, אלא דין בשר מן החי, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "שאכל כזית בשר", כי הגידים והעצמות אינם מצטרפים. אבל אם יש בכל חלק כזית, הרי הוא אבר מן החי, מכיוון שלא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות. (16) שגידים ועצמות אין מצטרפים בבשר מן החי. (17) "חלקו מבפנים חייב".

42 ה. תלש אבר מן החי ונטרפה בנטילתו ואכלו -

(88) דבשת הגמל. "ועל דבשת גמלים" (ישעיה ל, ו) תרגום: על חטרייא גמליא (ערוך). (89) זמנו. (90) בית הרחם (רש"י שם). (91) עור הזנב מתחת מקום שאין שיער מפני שהוא רך (רש"י שם).

1 כב. נאמר פשור הנסקל: ולא יאכל את פשורו.
2 והיאף היה אפשר לאכלו אחר שנסקל והרי הוא
3 נבלה? אלא לא בא הפתוב אלא להודיע⁹²: שפיון
4 שנגמר דינו לסקילה נאסר⁹³, ונעשה כבהמה
5 טמאה, ואם קדם וישחטו שחיטה פשרה - הרי זה
6 אסור בהניה, ואם אכל מבשרו פזית - לוקה⁹⁴. וכן
7 פשיסקל לא ימכר ולא יתנו לכלבים ולא לעובדי
8 כוכבים ומזלות. לכה נאמר⁹⁵: לא יאכל את פשורו.
9 ופרש של שור הנסקל מתר⁹⁶ בהנאה. נודע שהוא
10 פטור מסקילה⁹⁷ אחר שנגמר דינו, כגון שהיוזמו
11 העדים - יצא וירעה בעדר⁹⁸. ואם נודע אחר שנסקל
12 - הרי זה מתר בהניה⁹⁹.

(92) בבא-קמא מא, א. (93) כלומר, אפילו שלא סקלו אלא שחטו. (94) משום הלאו: "ולא יאכל את בשרו". (95) פסחים כב, ב. (96) עבודה זרה לד, ב: שנאמר: "לא יאכל את בשרו", בשרו אסור ופירשו מותר. (97) כריתות כג, ב. (98) עם שאר צאנו, כחולין גמורים (רש"י שם). (99) שם.

יום ב' י"ג אדר א' ה'תשע"ו

פרק חמישי

(1) יבאר איסור אבר מן החי ובשר המדולדל בבהמה; המושיט יד למעי הבהמה וחתך מן הטחול והכליות והניחו בתוכה; ודין ביצים שניתקן; עובר שהוציא ידו שנאסר אותו אבר ואח"כ נולד; השוחט בהמה מעוברת ומצאה בה שליל או בן תשעה חי.

13 א. מפי השמועה² למדו, שזה שנאמר בתורה: לא
14 תאכל הנפש עם הבשר - לאסור אבר שנתחך מן
15 החי³. ועל אבר מן החי⁴ הוא אומר לנח: אף פשר
16 בנפשו דמו לא תאכלו. ואסור אבר מן החי נהג
17 בבהמה חיה ועוף, בטהורים אבל לא בטמאים⁵.

(2) תורה שבעל פה. (3) "דאבר חי מקרי נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד, כנפש הנטולה שאינה חוזרת והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר". (4) אבר מן החי היא אחת משבע מצוות שבני נח נצטוו עליהן. (5) מחלוקת תנאים בדבר, ופסק כחכמים.

18 ב. אחד אבר שיש בו פשר וגידים ועצמות, כגון
19 היד והרגל, ואחד אבר שאין בו עצם, כגון
20 הלשון והביצים והטחול והכליות וחלב⁶ וכיוצא
21 בהן. אלא שהאבר שאין בו עצם - בין שחתך
22 פלו בין שחתך מקצתו⁸, הרי זה אסור משום אבר

- 1 חֵיב שְׁתִּים: מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הַחֵי, וּמִשּׁוּם טְרֵפָה;
2 שֶׁהָרִי שְׁנֵי הָאֲסוּרִין בָּאִין בְּאַחַת¹⁸. וְכֵן הַתּוֹלֵשׁ חֶלֶב
3 מִן הַחֵי וְאָכְלוּ - לֹקֶה שְׁתִּים: מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הַחֵי,
4 וּמִשּׁוּם חֶלֶב¹⁹. תִּלֵּשׁ חֶלֶב מִן הַטְּרֵפָה וְאָכְלוּ - לֹקֶה
5 שְׁלֹשׁ²⁰.
- 18 כלומר, בבית אחת, ש"בהמה בחייה לאו לאיכרים
עומדת", ואיסור אבר מן החי חל רק בשעה שהופרש האבר
ובאותה שעה היא נטרפה ובאיסור בת אחת איסור חל על
איסור לכל הדעות. (19) ואף על פי שאיסור אבר מן החי חל
בשעה שנחתך האבר ואיסור חלב הרי חל משעת יציאת
הבהמה לאוויר העולם, חל איסור אבר מן החי על איסור חלב,
מפני שאבר מן החי נאסר גם לגויים, ומתוך שהוא חל על
הגויים חל גם על יהודים, אף על פי שכבר נאסר עליהם משום
חלב. (20) משום טרפה ומשום חלב ומשום אבר מן החי.
- 6 ו. בְּשֹׁר הַמְדֻלְדָּל²¹ בִּכְהֵמָה וְאֲבֵר הַמְדֻלְדָּל בָּהּ, אִם
7 אֵינוּ יָכוֹל לַחְזֹר וּלְחַיֹּת²², אָף עַל פִּי שְׁלֹא פָּרַשׁ
8 אֶלָּא אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַטָּה - אֲסוּר²³, וְאִין לֹקִין עָלָיו.
9 וְאִם מֵתָה הַבְּהֵמָה - רֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלוֹ נֶפֶל מַחִיִּים²⁴.
10 לְפִיכָּךְ לֹקִין עָלָיו מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הַחֵי. אֲבָל הַיָּכֹוֹל
11 לַחְזֹר וּלְחַיֹּת, אִם נִשְׁחַטָּה הַבְּהֵמָה - הָרִי זֶה מִתֵּר²⁵.
- 21 נתלש מן הגוף, אבל לא לגמרי אלא מחובר עוד ברצועות
בשר קטנות. (22) להתחבר אל הגוף ולהידבק בו.
23 מדרבנן. (24) "מיתה עושה ניפול שחיטה אין עושה
ניפול", כלומר, אם מתה אנו רואים כאילו האבר נפל מחיים
והרי זה אבר מן החי, אבל בשחיטה אין אנו אומרים, כאילו
נפל מחיים, וממילא אין זה אבר מן החי. (25) הואיל ויכול
האבר לחזור ולחיות, השחיטה מתירתו ונחשב כגוף הבהמה.
ובמתה אינו חייב אלא משום נבלה ולא משום אבר מן החי.
- 12 ז. שְׁמֵט²⁶ אֲבֵר אוֹ מַעֲכּוֹ אוֹ דָכוּ, כְּגוֹן הַבִּיצִים
13 שֶׁמֵּצֵא אוֹתָן אוֹ נִתְקָן²⁷ - הָרִי זֶה אֵינוֹ אֲסוּר מִן
14 הַתּוֹרָה, שֶׁהָרִי יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת חַיִּים, וְלְפִיכָּךְ²⁸ אֵין
15 מְסַרִּיחַ. וְאָף עַל פִּי כֵן אֲסוּר לְאָכְלוֹ מִמִּנְהֶג שְׁנֵהֲגוּ
16 כָּל יִשְׂרָאֵל מִקֵּדָם, שֶׁהָרִי הוּא דוֹמָה לְאֲבֵר מִן הַחֵי.
- 26 אבל לא תלשו. (27) ונשחטה הבהמה. (28) מפני
שיש בו מקצת חיים.
- 17 ח. עֵצִים שֶׁנִּשְׁפָּר: אִם הִיָּה הַבֶּשֶׂר אוֹ הָעוֹר חוֹפָה²⁹
18 רֹב עֲבִיז³⁰ שֶׁל עֵצִים הַנִּשְׁפָּר וְרֹב הֶקֶף הַשֶּׁבֶר³¹ - הָרִי
19 זֶה מִתֵּר; וְאִם יֵצֵא הָעֵצִים לַחוּץ³² - הָרִי הָאֲבֵר אֲסוּר.
20 וּכְשִׁישְׁחַט הַבְּהֵמָה אוֹ הָעוֹף - יִחַתֵּךְ מִמָּקוֹם הַשֶּׁבֶר
21 וְיִשְׁלִיכּוּ, וְהִשְׁאָר מִתֵּר. נִשְׁפָּר הָעֵצִים, וְהַבֶּשֶׂר חוֹפָה
22 אֶת רֹבּוֹ, אֲבָל הִיָּה אוֹתוֹ בֶּשֶׂר מִרְסָס³³ אוֹ נִתְאָפֵל,
23 כְּבֶשֶׂר שֶׁהוֹפֵא גּוֹרְרוֹ, אוֹ שֶׁהִיָּה מִתְלַקֵּט³⁴ הָרֹב
24 מִמָּקוֹמוֹת הַרְבֵּה, אוֹ שֶׁהִיָּה הַבֶּשֶׂר שֶׁעָלָיו נִקְבִּים
25 נִקְבִּים³⁵, אוֹ שֶׁנִּסְדַּק הַבֶּשֶׂר, אוֹ שֶׁנִּקְדַּר כְּמִין טַבְעַת,
26 אוֹ שֶׁנִּגְרַר הַבֶּשֶׂר מִלְמַעְלָה עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר מִן הַבֶּשֶׂר
27 אֶלָּא כְּקִלְפָּה, אוֹ שֶׁנִּתְאָפֵל הַבֶּשֶׂר מִלְמַטָּה מֵעַל
- 28 (29) חֵיב שְׁתִּים: מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הַחֵי, וּמִשּׁוּם טְרֵפָה;
29 שֶׁהָרִי שְׁנֵי הָאֲסוּרִין בָּאִין בְּאַחַת¹⁸. וְכֵן הַתּוֹלֵשׁ חֶלֶב
30 מִן הַחֵי וְאָכְלוּ - לֹקֶה שְׁתִּים: מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הַחֵי,
31 וּמִשּׁוּם חֶלֶב¹⁹. תִּלֵּשׁ חֶלֶב מִן הַטְּרֵפָה וְאָכְלוּ - לֹקֶה
שְׁלֹשׁ²⁰.
- 29 (30) משום חלב. (31) שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא
מיעוט חלל העצם נגלה ורובו מכוסה. (32) רוב היקף
הבשר שעל השבר - קיים. (33) הבשר אינו מכסה אותו.
(34) כלומר, שהיה הבשר מרודד וקלוש אבל מכסה את רוב
העצם. (35) בשר הנוותר לכסות הרוב אינו יחד אלא כאן
מעט וכאן מעט ואם תצרפו הרי רוב היקפו נכסה.
(36) בלא חיסרון. (37) כל אלו בעיות הן בגמרא שם
ומספק מחמירים. (38) "מסרטו בעצם ומעלה ארוכה", הרי
שאם מעלה ארוכה (מתרפא) - כשר.
- 32 ז. הַמּוֹשִׁיט יָדוֹ לְמַעַי הַבְּהֵמָה וְחַתֵּךְ מִן הַטְּחוֹל וּמִן
33 הַפְּלִיט וּכְיוֹצֵא בָהֶן³⁸, וְהִנִּיחַ הַחֲתִיכוֹת בַּתּוֹךְ מַעֲיָה,
34 וְאַחֵר כֶּף שְׁחֻטָּה - הָרִי אוֹתָן הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת
35 מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הַחֵי³⁹, וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא בַּתּוֹךְ
36 מַעֲיָה. אֲבָל אִם חַתֵּךְ מִן הָעֶבֶר שֶׁבְּמַעֲיָה וְלֹא
37 הוֹצִיאָו, וְאַחֵר כֶּף שְׁחֻטָּה - הָרִי חֲתִיכַת הָעֶבֶר אוֹ
38 אֵיבְרוֹ מִתֵּר, הוֹאִיל וְלֹא יֵצֵא⁴⁰. עֶבֶר שֶׁהוֹצִיא יָדוֹ אוֹ
39 רִגְלוֹ - נֶאֱסַר אוֹתוֹ אֲבֵר לְעוֹלָם, בֵּין שֶׁחֲתָכוּ קֵדָם
40 שֶׁתִּשְׁחַט אִמּוֹ בֵּין שֶׁחֲתָכוּ אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַטָּה אִמּוֹ⁴¹.
41 וְאִפְּלוּ הַחֲזִיר אוֹתוֹ אֲבֵר לְמַעַי אִמּוֹ וְאַחֵר כֶּף
42 נִשְׁחַט⁴², אוֹ נוֹלֵד הַדֹּלֵד וְחִיָּה כְּמָה שְׁנִים - הָרִי אוֹתוֹ
43 הָאֲבֵר אֲסוּר מִשּׁוּם טְרֵפָה. שְׁכַל בֶּשֶׂר שֶׁיֵּצֵא חוּץ
44 לְמַחְצָתוֹ - נֶאֱסַר כְּבֶשֶׂר שֶׁפָּרַשׁ מִן הַחֵי; שְׁנֵאמַר:
45 וּבֶשֶׂר בֶּשֶׂדָּה טְרֵפָה - בֵּין שֶׁיֵּצֵא לְמָקוֹם שֶׁהוּא לוֹ
46 כְּשִׂדָּה נַעֲשֶׂה טְרֵפָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
- 38 איכרים שנטילתם אינה מטריפה את הבהמה.
(39) והשחיטה אינה מתירה אותן. (40) וניתר בשחיטת
אמו. (41) אכן יש הבדל בין חתכו קודם שחיטת אמו
לחתכו אחר שנשחטה אמו, שאם נחתך לפני שנשחטה אמו,
אסור משום טרפה כדמסיים בסוף ההלכה. ובחתכו לאחר
שחיטת אמו חייב משום אבר מן החי. (42) כלומר,
שהוולד יצא חי לאוויר העולם אחרי שחיטת אמו, אז נשאר
האבר היוצא באיסורו לעולם ושחיטת אמו אינה מתירתו
מכיוון שהאבר לא היה בפנים הבהמה בשעת שחיטה,
והוולד עצמו, הרי נחשב כשחוט, מפני שהוא היה בפנים
[הבהמה] בשעת שחיטה, ואין לו דין שחיטה. אבל אם
הוולד יצא לפני ששחטו את אמו, הרי יש לוולד דין
שחיטה, ששחיטת אמו לא התירתו, ואז שחיטתו מתירה גם
את האבר היוצא.
- 47 י. הוֹצִיא מִקְצַת הָאֲבֵר וְנִשְׁאָר מִקְצָתוֹ בַּפְּנִים, אִפְּלוּ
48 לֹא נִשְׁאָר אֶלָּא מְעוּט⁴³ - הַיּוֹצֵא אֲסוּר, וְשֶׁבַּפְּנִים
49 מִתֵּר⁴⁴. וְאִם חַתֵּךְ הַיּוֹצֵא מִן הָאֲבֵר אַחֵר שֶׁהִחֲזִירוֹ
50 וְנִשְׁחַטָּה - אוֹתוֹ שֶׁיֵּצֵא בְּלֶבֶד אֲסוּר⁴⁵, וְשֶׁאֵר הָאֲבֵר
51 מִתֵּר; וְאִם לֹא הִחֲזִירוֹ וְחֲתָכוּ וְהוּא בַּחוּץ, בֵּין

27 טו. קָרַע אֶת הַבְּהֵמָה אוֹ שָׁחַט בַּהֲמָה טְרֵפָה וּמִצָּא
28 בָּהּ בֶּן תִּשְׁעָה חַי - צָרִיף שְׁחִיטָה⁵⁷ לְהַתִּירוֹ, וְאִין
29 שְׁחִיטָת אָמוּ מוֹעֵלֶת לוֹ. וְאִם לֹא גָמְרוּ לוֹ חֲדָשִׁי,
30 אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חַי בְּמַעַי הַטְּרֵפָה - הָרִי זֶה אָסוּר,
31 מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּאֶבֶר מֵאָמוּ. כָּל עֶבֶר שֶׁהוּצִיא רֹאשׁוֹ
32 וְהַחֲזִירוֹ, וְאַחֵר כִּף שָׁחַט אֶת אָמוּ - אִין שְׁחִיטָת אָמוּ
33 מוֹעֵלֶת לוֹ, וְהָרִי הוּא פְּלִיד וְצָרִיף שְׁחִיטָה.

(57) שאין הוולד נותר בשחיטת אמו טרפה.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יבאר האוכל כזית מן הדרם ועל איזה דם חייב; ודיני הלב
הטחול והכבד ודגים וחגבים; השובר מפרקת בהמה עד
שתצא נפשה; ודין מליחת הבשר; ואם מולחין דגים ועופות
ביחד; וראש שצלהו בתנור; עופות שהניחן שלמים ומילא
חללן בשר וביצים או שטפלן בבצק; סכין ששחט בה אם
יחתוך בה רותח.

34 א. הָאוֹכֵל פְּזִית מִן הַדָּם:² בְּמִזִּיד - חֵיב פְּרִת,³
35 בְּשׁוּגָג - מִבֵּיא חֲטָאת קְבוּעָה. וְדָבָר מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה,
36 שֶׁאִינוּ חֵיב אֲלָא עַל דָּם בַּהֲמָה חַיָּה וְעוֹף בְּלֶבֶד, בֵּין
37 טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִין. שְׁנֹאֲמַר: וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ
38 כָּל מוֹשְׁבֵּתֵיכֶם לְעוֹף וּלְבִהֲמָה; וְחַיָּה בְּכָלל בַּהֲמָה,
39 שְׁנֹאֲמַר: זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר וְגוֹמֵר אֵיל
40 וְצִבִּי וְגוֹמֵר. אֲכָל דָּם דְּגִים וְחֲגָבִים וְשִׁקְצִים וְרִמָּשִׁים
41 וְדָם הָאָדָם⁴ - אִין חֵיבִין עֲלֵיו⁵ מִשּׁוּם דָּם. לְפִיכָּה:
42 דָּם דְּגִים וְחֲגָבִים טְהוֹרִים⁶ - מִתֵּר לֵאכְלוֹ. וְאִפְלוּ
43 כְּנָסוֹ בְּכָלִי וְשִׁתּוֹ - מִתֵּר⁷. וְדָם חֲגָבִים וְדְגִים
44 טְמֵאִים - אָסוּר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא תְּמִצִּית גּוֹפֵן, בְּחֵלֶב
45 בַּהֲמָה טְמֵאָה⁸. וְדָם שִׁקְצִים - כְּבִשְׂרֹן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(2) שיעור איסור אכילת דם בכזית, אף-על-פי שהוא משקה,
וכל המשקים שיעורם רביעית. וטעמו של דבר, מפני
שהתורה כתבה בלשון אכילה "כל נפש אשר תאכל כל דם
ונכרתה". "דמו הוא כל אוכליו יכרת" וכל אכילה שיעורה
בכזית, וכן כתב פרק ב הלכה ט"י, וכן משמע מגמרא
כריתות כא: כב. ורק לענין טומאה שיעורו רביעית. וכן
בנזיר לח. בסוגיא של עשר רביעיות. אולם ביבמות קיד:
גרסינן "דם עד דאיכא רביעית", ושם המדובר באיסורי
אכילה. וכיצד משערים אותו? שנינו בתוספתא נזיר, ששמים
זית בכוס מלאה משקה, והכמות הנשפכת מהכוס הוא
שיעור כזית. (3) משנה כריתות ב. כשלא התרו בו שעבירה
זו עונשה מלקות, אבל כשהתרו בו למלקות, בית-דין מלקים
אותו ונפטר מכרת. (4) בלשון הגמרא: דם מהלכי שתיים.
(5) אבל הוא אסור כשפירש, כמבואר בהלכה ב.
(6) ברייתא בכריתות כא. דם דגים וחגבים מותר לכתחילה.
ובגמרא שם מפרשים, כגון "דאית ביה קשקשים", ולפיכך
אין לחוש משום מראית עין, אפילו כנסו בכלי. (7) רבינו
אינו מחלק בדם דגים טהורים, בין כנסו ובין לא כנסו.
(8) ואין לוקין עליו, כמו שכתב בפרק ג הלכה א, ו, אבל
אין בו איסור דם.

1 שְׁחַתְכוּ קֶדֶם שְׁחִיטָה אוֹ אַחֵר שְׁחִיטָה - מְקוֹם
2 הַחֲתָךְ אָסוּר. וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁנֶּגְדַּ הָאֹוִיר⁴⁶, אַחֵר
3 שְׁחִיטָתוֹ הֵיחָא חוּצָה וְחוּתָף מְקוֹם הַחֲתָךְ.

(43) כלומר, אף על פי שבלידה אומרים אנו "יצא רובו הרי
זה כילוד". (44) כי אין לידה לאברים ואין הרוב היוצא
עושה כילוד את המיעוט שנשאר בפנים. (45) ומצמצם
וחותך ומקום החתך גם כן נותר בשחיטת הבהמה.
(46) "מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינא ביה
בהמה בבהמה, דלאו בתוכה הוא".

4 יא. כָּל אֶבֶר עֶבֶר שִׁצָּא, וְחַתְכוּ קֶדֶם שְׁחִיטָה וְהוּא
5 בַּחוּץ - הָרִי זֶה אֶבֶר מִן הַחַי⁴⁷ וְלוֹקִין עָלָיו, וְאִפְלוּ
6 מֵת⁴⁸ הָעֶבֶר קֶדֶם שְׁחִיטָה. וְאִם נִחְתָּף אַחֵר שְׁחִיטָה
7 - הָאוֹכֵל אִינוּ לוֹקָה⁴⁹, וְאִפְלוּ מֵת. וְאִם מֵתָה
8 הַבְּהֵמָה וְאַחֵר כִּף חֲתָכוּ - הָאוֹכֵל לוֹקָה מִשּׁוּם אֶבֶר
9 מִן הַחַי⁵⁰.

(47) וכמו שביארנו למעלה שהאיסור של "ובשר בשדה
טרפה" אינו אלא כשנחתך אחרי שחיטת אמו, אבל בנחתך
לפני השחיטה הרי זה אבר מן החי. (48) "דעובר שבפנים
אפילו מת חשיב כחי דהא מהני ליה שחיטת אמו להתירו
אף באכילה". (49) משום אבר מן החי. אבל לוקה משום
טריפה. (50) דמיתה עושה ניפול ורואים כאילו נפל
מחיים.

10 יב. עֶבֶר שֶׁהוּצִיא אֶבֶר וְנֹאֲסַר הָאֶבֶר, וְאַחֵר כִּף נוֹלֵד
11 וְהָרִי הִיא נִקְבָה - הַחֵלֶב שֶׁלָּה אָסוּר לְשִׁתּוֹתוֹ מִפְּסָק,
12 הוֹאִיל וְהוּא בָּא מִפְּלִל הָאֵיבָרִין וְיֵשׁ בָּהּ אֶבֶר אַחַד
13 אָסוּר. וְהָרִי זֶה בְּחֵלֶב טְרֵפָה שֶׁנִּתְעַרַּב בְּחֵלֶב טְהוֹרָה.

14 יג. הַשּׁוֹחֵט בַּהֲמָה מְעַבְרָת וּמִצָּא בָּהּ שְׁלִיל⁵¹, בֵּין חַי
15 בֵּין מֵת - הָרִי זֶה מִתֵּר בְּאִכְלָהּ. וְאִפְלוּ שְׁלִיא⁵²
16 מִתֵּרָת בְּאִכְלָהּ. וְשְׁלִיא שִׁצָּאָת מִקְצָתָהּ וְשָׁחַט אֶת
17 הַבְּהֵמָה: אִם הָיְתָה שְׁלִיא זֹו קְשׁוּרָה⁵³ בּוֹלֵד - מָה
18 שִׁצָּא מִמֶּנָּה אָסוּר⁵⁴, וְהִשָּׂאָר מִתֵּר; וְאִם לֹא הָיְתָה
19 קְשׁוּרָה בּוֹ - פְּלָה אָסוּרָה; שְׁמָא שְׁלִיא זֹו שִׁצָּאָת
20 מִקְצָתָהּ הִלֵּךְ לוֹ וְלֵד שְׁהִיָּה בָּהּ⁵⁵, וְנֹלֵד זֶה שְׁנִמְצָא
21 בְּבִטֵּן הַלֵּכָה שְׁלִיא שְׁלוֹ. וְאִין צָרִיף לוֹמַר, שְׁאִם לֹא
22 נִמְצָא בְּבִטֵּן וְלֵד כָּלֵל, שֶׁשְׁלִיא פְּלָה אָסוּרָה.

(51) עובר. (52) "והוא הכיס שבתוכו יהיה העובר".
(53) ואם כן השלייה היא חלק מהוולד שנמצא בתוך
הבהמה. (54) שהרי הוא כאבר מן העובר שיצא.
(55) ולא נותר בשחיטת האם ולפיכך גם שלייתו אסורה.

23 יד. מִצָּא בָּהּ עֶבֶר חַי, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעָה
24 חֲדָשִׁים גְּמוּרִין וְאִפְשָׁר שְׁחִיחָה - אִינוּ צָרִיף שְׁחִיטָה,
25 אֲלָא שְׁחִיטָת אָמוּ מְטַהְרָתוֹ. וְאִם הִפְרִיס עַל גְּבִי
26 קִרְקַע - צָרִיף שְׁחִיטָה⁵⁶.

(56) ושחיטה זו היא מדרבנן משום מראית עין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' י"ג אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות צג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 חֵיבִין עָלָיו²⁴ כֶּרֶת²⁵, אָבֵל שָׂאֵר דָּמוֹ - הָרִי הוּא כְּדָם
23 הָאֲכָרִין²⁶.

(23) ואפילו הוא בן שמונה שלא שלמו לו חדשיו, שחלבו מותר, כמבואר בפרק ז הלכה ג - דמו אסור. (24) כר' יוחנן חולין עד: וטעם ההבדל בין חלב לדם בשליל שלא שלמו לו חדשיו, שבחלב פירט הכתוב שור או כשב או עז, ושיליל שלא שלמו לו חדשיו אינו חלב שור כשב ועז אלא חלב אבר מאיכרי אמו, שהתירוה התורה מקרא "וכל... בבהמה אותה תאכלו", אבל בדם נאמר "כל דם" ואפילו של שליל משמע, תשובת הרשב"ץ הובאה בלחם משנה. (25) כמבואר בהלכה ג. (26) שעובר בלא-תעשה, אבל אינו חייב כרת.

24 ו. הַלֵב, בֵּין לְצִלְי²⁷ בֵּין לְקִדְרָה²⁸ - קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת
25 דָּמוֹ, וְאַחֵר כֶּךָ מוֹלְחוֹ²⁹. וְאִם בִּשְׁלֵל הַלֵב וְלֹא קָרְעוֹ -
26 קוֹרְעוֹ אַחֵר שֶׁבִשְׁלָלוֹ וּמָתָר³⁰; וְאִם לֹא קָרְעוֹ וְאֶכְלָו³¹
27 - אֵינוֹ חֵיב עָלָיו כֶּרֶת³². בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּלֵב
28 הָעוֹף, שָׂאִין בּוֹ פְּזִית דָּם³³; אָבֵל אִם הָיָה לֵב בְּהֵמָה
29 - חֵיב כֶּרֶת; שֶׁהָרִי יֵשׁ בּוֹ פְּזִית מִדָּם שֶׁפְּתוּף הַלֵב,
30 שֶׁחֵיבִין עָלָיו כֶּרֶת.

(27) לצלות אותו. (28) לבשלו. (29) מלשון רבינו נראה שמולחו בין לצלי ובין לקדירה, שאף לצלות את הבשר צריך למלחו קודם, כמו שכתב רבינו בהלכה יב, וראה מה שכתבתי שם. (30) משום שבשר הלב חלק ואינו בולע את הדם (פסחים עד), ולפי־זה רק הלב אינו נאסר, אבל אם לא בשלו עמו דברים אחרים נאסרים, שהדם היוצא מן הלב נבלע בהם ואוסר אותם (רשב"א). (31) בבא בפני עצמה ואינו מוסב על בשלו, דמיירי בלא בישול, שהרי הדם שבשלו אסור רק מדרבנן (מנחות כא. מגיד משנה). וב'לחם משנה' כאן מביא בשם הרלב"ח, שרבינו לא קיבל להלכה את המימרא של ר' חנינא במנחות שהזכרנו, וסובר שגם דם שבישלו, אסור מן התורה וחייבין עליו כרת. (32) ואפילו מלקות אין בו, כיון שאין בו כזית. (33) בתוך הלב. ואם יש בו כזית מדם שבתוכו ומתכנס אליו בשעת שחיטה ביחד, עובר בלאו וחייב מלקות, אבל כרת אין בו, שעל הדם המתכנס אין חייבין כרת כמו שכתב למעלה הלכה ד, ובדם שבתוכו אין שיעור כזית. תשובות ר' לוי בן חביב הובאה ב'לחם משנה'.

31 ז. הַכֶּבֶד, אִם חֲתָכָה³⁴ וְהִשְׁלִיכָה לְתוֹךְ הַחֲמִץ³⁵ או
32 לְתוֹךְ מַיִם רוֹתְחִין³⁶ עַד שֶׁתִּתְּלַבֵּן - הָרִי זֶה מִתְּרַת
33 לְבִשְׁלֵל אוֹתָהּ³⁷ אַחֵר כֶּן. וַיִּכְבֶּר נִהְגוּ כָל יִשְׂרָאֵל³⁸
34 לְהִבְהֶבֶה עַל הָאוֹר וְאַחֵר כֶּךָ מִבְּשָׁלִין אוֹתָהּ. בֵּין
35 שֶׁבִשְׁלָלָה לְבִדָּה בֵּין שֶׁבִשְׁלָלָה עִם בָּשָׂר אַחֵר. וְכֵן מִנְהֵג
36 פְּשׁוּט³⁹, שָׂאִין מִבְּשָׁלִין הַמָּח שֶׁל רֹאשׁ וְלֹא קוֹלִין⁴⁰
37 אוֹתוֹ עַד שֶׁמִּבְּהִבֵּין אוֹתוֹ בָּאוּרִי⁴¹.

(34) אע"פ שחולט אותה בחומץ או במים רותחים, צריך לפני כן לחתוך הכבד ואז מותר לבשל אותה, החליטה רק מצמיתה הדם שבכבד עצמה, והדם אינו יוצא והרי הוא כדם האיברים שלא פירש שמותר, אבל הרי יש דם

1 כ. דֵם הָאָדָם - אָסוּר מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, אִם פָּרַשׁ,
2 וּמִכֵּין עָלָיו מִפֶּת מִדְּרוֹת⁹. אָבֵל דֵם הַשְּׂנִים¹⁰ - בּוֹלְעוֹ
3 וְאֵינוֹ נִמְנָע. הָרִי שֶׁנִּשְׁשָׁף בְּפֶת וּמָצָא עָלֶיהָ דָם - גּוֹרֵר
4 אֶת הַדָּם וְאַחֵר כֶּךָ אוֹכֵל, שֶׁהָרִי פָּרַשׁ.

(9) מלקות מדרבנן, כדי לרדות את החוטאים העוברים על דברי חכמים. (10) בגמרא: דם שבין השיניים.

5 ג. אֵין חֵיבִין כֶּרֶת אֲלָא עַל דָּם הַיוֹצֵא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה
6 וְנִחְיָרָה אוֹ הַתִּנּוֹת הָרֹאשׁ¹¹, כָּל זֶמֶן שִׁישׁ בּוֹ
7 אֲדָמוּמִית¹²; וְעַל הַדָּם הַנִּנּוּס בְּתוֹךְ הַלֵב¹³; וְעַל דָּם
8 הַקִּנּוּה, כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא מְקַלֵּחַ וְיוֹצֵא¹⁴. אָבֵל הַדָּם
9 הַשּׁוֹתֵת¹⁵ בְּתַחֲלַת הַקִּנּוּה קֹדֶם שִׁנְתַּחֲלִיל לְקַלֵּחַ, וְדָם
10 הַשּׁוֹתֵת בְּסוּף הַקִּנּוּה כְּשִׁנְתַּחֲלִיל הַדָּם לְפִסֵּק - אֵין
11 חֵיבִין עָלָיו, וְהָרִי הוּא כְּדָם הָאֵיכָרִים¹⁶; שֶׁדָּם
12 הַקְּלוּחַ הוּא הַדָּם שֶׁהִנְפֵּשׁ¹⁷ יוֹצֵאָה בּוֹ.

(11) כל אלה הם דם שהנשמה יוצאה בו, כמו ששינוי בדם הקזה ונקרא דם הנפש. (12) שהוא דם של חיות הבהמה, אבל הליחה שאין בה אדמיות המטפטפת אינה דם. (13) שם כב. שנמצא תמיד בלב, אבל דם שמתכנס מאליו בשעת שחיטה, אינו חייב כרת אלא בלאו, כמו שכתב בהלכה ד. בגמרא שם גירסת רבינו היא: "כי קאמר רב (שחייב כרת) בדם דיליה (דם שלו), כי קתני "אין חייבין" דאחי מעלמא (שכא מבחורין). ובספרים שלפנינו הגירסא הפוכה, ראה שם. ופירשה רש"י שדם דיליה זהו דם של בשר הלב, ודינו כדם איברים שאין חייבים עליו כרת, ודם שחייב עליו כרת הוא הדם הכנוס בחלל הלב. (14) הקילוח רצוף, שרק דם זה הנפש יוצאה בו. כמו שמסיים רבינו. כרבי יוחנן שם. (15) מטפטף. (16) בהלכה הסמוכה. (17) הנשמה.

13 ד. דֵם הַתְּמַצִּית¹⁸ וְדָם הָאֵיכָרִין, כְּגוֹן דָּם הַטְּחוּל
14 וְדָם הַקְּלִיּוֹת וְדָם בִּיצִים¹⁹, וְדָם הַמִּתְּפַנֵּס לְלֵב בְּשַׁעַת
15 שְׁחִיטָה, וְדָם הַנִּמְצָא בְּכַבֶּד²⁰ - אֵין חֵיבִין עָלָיו כֶּרֶת.
16 אָבֵל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ פְּזִית - לּוֹקְהָ²¹, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל דָּם
17 לֹא תֹאכְלוּ. וּבְחֵיבֵי כֶּרֶת הוּא אוֹמֵר: כִּי נִפֵּשׁ הַבָּשָׂר
18 בְּדָם הִיא²² - אֵינוֹ חֵיב כֶּרֶת אֲלָא עַל הַדָּם שֶׁהִנְפֵּשׁ
19 יוֹצֵאָה בּוֹ.

(18) דם השותת שאין הנפש יוצאה בו. (19) ביצי זכר. (20) במשנה ובברייתא שם, לא נמנה דם הכבד בדיון דם האיברים. ורבינו־תם למד מזה, שדם הכבד אף-על-פי שפירש, מותר מן התורה. מפני שהכבד כולו דם, והתורה התירה לאכלו. ראה תוספות חולין קי: דיבור-המתחיל כבדא. ורבינו מסתמך כנראה, על מה שאמרו שם קיא. לענין דם הכבד: "דם דאורייתא הוא". (21) כריתות כא: הרי אלו בלא-תעשה. (22) ולפני־זה (פסוק י) כתוב: והכרתי אותה מקרב עמה".

20 ה. הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בְּמַעֲצֵי הַבְּהֵמָה - הָרִי דָמוֹ כְּדָם
21 הַיִּלּוּד²³. לְפִיכָךְ: הַדָּם הַנִּמְצָא כְּנוּס בְּתוֹךְ לְבוֹ -

והדם נבלע באבריה, רש"י. (49) בעיה בגמרא שם ק"ג. ומשום ספק איסור - מחמירים ואוסרים. (50) שהחליטה אינה מוציאה את הדם אלא מצמתיו במקומו, ודם זה שנבלע באיברים אינו דומה לדם האיברים שלא פירש, ו'מגיד משנה' מפרש בדעת רבינו, שכל דם האיברים שלא פירש אסור, ולכן אסור לאכול כל בשר חי בלא מליחה או חליטה, אבל בשובר מפרקתה אפילו חליטה אינה מועילה אלא מליחה. וראה להלן הלכה יב ו'כסף משנה' שם. (51) כיון שאפילו חליטה אינה מותרת. (52) לדעת ה'מגיד משנה' החתיכה אינה מעכבת כלל. וה'לחם משנה' מפרש, שצריך לחתוך כמו בכבד למעלה הלכה ז. (53) אבל חליטה, אפילו אחר החיתוך אינה מועילה. ואין זה דומה לכבד, מפני ששבר המפרקת ונבלע בבשרה דם האיברים שפירש ממקומו כדי לצאת, ולפיכך דינו כדם האיברים שפירש, שאסור. והחליטה אינה מוציאו, אלא מצמתיו במקומו, כמו שנתבאר למעלה. מה שאין כן בכבד שדם הכבד שלא פירש מותר, שהרי כולו דם הוא והתורה התירתו, וראה לקמן בהלכה יב בדין חליטה של בשר. (54) שאפילו לצלי צריך מליחה קודם בשובר מפרקתה, וב'לחם משנה' מפרש שלצלי לא צריך חתיכה ומליחה כלל, אלא צולה כשאר הבשר. (55) ואין אומרים שמא מתים היו, כמו שכתב רבינו שם. וגם אין אנו חוששים שמא נבלע דם באיבריה ולא יצא כמו בשובר מפרקתה.

י. אין הפֿשר יוצא מידי דמו אֶלָּא אם בן מוֹלְחוֹ 14
יִפֶּה יִפֶּה וּמְדִיחוֹ יִפֶּה יִפֶּה. בְּצֵד עוֹשֶׂה? מְדִיחַ 15
הַפֿשר תַּחֲלֶה, וְאַחַר כֵּן מוֹלְחוֹ יִפֶּה יִפֶּה, 16
וּמְדִיחוֹ בְּמִלְחוֹ פְּדֵי הַלּוֹף מִלֵּי, 17
וְאַחַר כֵּן מְדִיחוֹ יִפֶּה יִפֶּה, 18
עַד שֶׁיֵּצְאוּ הַמֵּיִם זָפִים, וּמְשַׁלְּכֻם מִיָּד 19
רוֹתְחִין, אֲבָל לֹא לְפֹשְׁרִין, פְּדֵי שֶׁיִּתְּלַבֵּן מִיָּד וְלֹא 20
יֵצֵא דָם.

(56) מכל צדדיו עד שיהיה אינו נאכל מחמת מלחו, הגהות מיימוניות. (57) שמליח הרי הוא כרותח דצלי, שם ק"א: ושיעור צליה, פירשו הגאונים: כדי הילוך מל. (58) להדיח שתי פעמים, ראשונה להעביר המלח הבלוע מדם, ושניה להעביר לחלוות המים הראשונים האסורים הנשארים על הבשר, הגהות מיימוניות. (59) חומרת רבינו, אבל הראב"ד כתב: לא שמענו ולא ראינו מימינו. וכל האדמיות שיצא אחר מליחה ממנו אינו אלא חמר בשר. והמחמיר יותר מכן, עליו להביא ראייה. וכן דעת כל האחרונים, שאחר מליחה אין צריך שום דבר. ואין מקור לדברי רבינו, מגיד משנה.

יא. בְּשִׁמּוֹלְחִין הַפֿשר - אֵין מוֹלְחִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּכָלִי 21
מְנַקֵּב. וְאֵין מוֹלְחִין אֶלָּא בְּמִלְחָ עֶבֶה פְּחוּל הַגֶּסֶם; 22
שֶׁהַמִּלְחָ דֵּק פְּקָמָה יִבְלַע בְּפֿשר וְלֹא יוֹצִיא דָם. 23
וְצִרְיָ לְנִפְץ הַפֿשר מִן הַמִּלְחָ 24
וְאַחַר כֵּן יְדִיחֵנוּ. 62.

(60) "מילחא גללינתא". והערוך פירש גללינתא חזק כאבן. והטעם, שהמלח הדקה נבלעת ואינה מוציאה דם. (61) שנאסר מפני שנבלע בו דם. (62) אפילו בכלי שאינו מנוקב.

בסמפונות הכבד והוא ככנוס בכלי, ולפיכך צריך לחתוך אותה כדי שיצא הדם שבסמפונות. (35) בגמרא הלשון: חלטה. (36) ולא פושרים, עיין הלכה י. (37) אבל לצלי, דין הכבד כדין בשר ואינה צריכה חתיכה. ויש אומרים, שכבד צריכה חתיכה אפילו לצלי. (38) בבה"ג מביא תשובות הגאונים: שלחו משיבה, שעכשיו אין אנו בקיאים בחליטה וספק איסור להחמיר, ומותר לאכול כבד מבושלת אלא אם צלאה תחלה ואחר-כך בישלוה, אבל לבשלה לכתחלה (בלי צליה) אסור, וכן המנהג בכל ישראל. ור' אלפסי כתב מנהג ישראל שלא לבשל את הכבד בקדירה אלא לאחר צליה ולא לאחר מליחה, אבל רבינו-תם אומר שאם נמלחה הכבד, מותר לבשלה כמו אחר צליה, שגם המלח מוציא דם. (39) אבל לא פשט בכל ישראל. (40) צולין. (41) ועכשיו נוהגים שמוציאים המוח מקדרת הראש שהוא נתון בו ואחר-כך הקרום מעליו ומולחו, ומותר בזה אף לקדרה.

ח. הַכֵּבֶד שֶׁבִּשְׁלָה וְלֹא הִבְהִיבָה עַל הָאוֹר וְלֹא 1
חֲלָטָהּ 42 בְּחֶמֶץ אוֹ בְּרוֹתְחִין - הֲרִי הַקִּדְרָה פְּלֶה 2
אֶסוּרָה, הַכֵּבֶד וְכָל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִמָּה. 43. וּמִתָּר לְצִלוֹת 3
כֵּבֶד עִם הַבֶּשֶׂר בְּשִׁפּוֹר אֶחָד, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה הַכֵּבֶד 4
לְמִטָּה. 45. וְאִם עֶבֶר וְצִלָּהּ לְמַעַל מִבֶּשֶׂר - הֲרִי זֶה 5
אוֹכְלוֹ. 46. 6

(42) וגם לא חלטה, אבל אם חלטה כדין הגמרא, מותרת הכבד וכל שנתבשל עמה, שמה שתיקנו הגאונים והמנהג הנהוג שלא לבשל כבד אפילו לאחר חליטה, אינו אלא לכתחילה. אבל בדיעבד, אם נתבשלה מותר. (43) כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה, שאמר: שלוקה אוסרת ונאסרת. (44) לכתחילה. (45) שהדם הזב מן הכבד, אינו נוטף על הבשר אלא זב לחלל התנור, שם. ודווקא אם השפוד מונח או תלוי בתנור זקוף וחודו למטה, אבל אם השפוד כולו מונח לרוחב התנור על גבי האש ואין כאן מעלה ומטה, בכל אופן אסור לכתחילה, מגיד משנה. והרשב"א כתב: הוא הדין שאסור למלוח לכתחילה את הכבד על הבשר, וכן נהגו. (46) שהדם הזב אגב צליה, אינו נבלע בבשר אלא מחליק ונופל, בגמרא: מירשק שריק.

ז. הַטְּחוּל - מִתָּר לְבִשְׁלוֹ אֶפְלוֹ עִם הַפֿשר; שְׁאִינוֹ 7
דָם, אֶלָּא בֶּשֶׂר. 47 הַדּוּמָה לְדָם. הַשּׁוֹבֵר מִפְּרִקַּת בְּהֵמָה 8
קֵדָם שֶׁתִּצָּא נִפְשָׁה - הֲרִי הָדָם נִבְלָע בְּאֵבְרִים, 48, 9
וְאֶסוּר לֵאכֹל מִמֶּנָּה בֶּשֶׂר חַי, 49, וְאֶפְלוֹ חֲלָטוֹ. 50. אֶלָּא 10
בְּצֵד יַעֲשֶׂה? 51 יִתְחַךְ הַחֲתִיכָה 52 וְיִמְלַח יִפֶּה יִפֶּה, 53, 11
וְאַחַר כֵּן יִבְשֵׁל אוֹ יִצְלָה. 54. וְכֵבֶד פְּאֵרָנוּ, שֶׁהַשּׁוֹחֵט 12
בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף וְלֹא יֵצֵא מֵהֶן דָם, שֶׁהֵן מִתְרִין. 55. 13

(47) ואף שהוא אדום מאד, ונראה כאילו כולו דם. בגמרא חולין שם: "טחלא שומנא בעלמא הוא". ורבינו כתב: "בשר", שצריך מליחה כשאר בשר. והדם שבו הוא כדם האיברים, כמו שכתב בהלכה ד. (48) לפי שבשעת שחיטתה היא טרודה להוציא דם. וכששבר מפרקתה, מתוך צרתה אין בה כוח להתאנח ולהוציא דם, והיא נחה ושקטת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' י"ג אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דאסמיק חתכיה וכו'. (74) של זכר, רש"י שם. (75) הקרום שעליהם, שאסור משום דם, כמבואר בחולין צג. וזהו כפירוש רבינו חננאל שם ולא כפירוש רש"י, ראה תוספות שם. (76) כן מפרש רבינו "ומזרק" שם עד: אבל רש"י מפרש חוטים גסים שהם ורידים שבבית השחיטה. (77) בגמרא, חתכיה ומלחיה אפילו לקדירה שרי, דין זה כולל בשר שהאדים בתוך החומץ, לחם משנה. וכנראה גם ה'מגיד משנה' מפרש כך. (78) לבשלו צריך גם חתיכה, אבל לצלי לא. ובתוספות חולין צג. דיבור-המתחיל חתכיה, כתבו שגם לצלי צריך חתיכה, אבל לא מליחה. (79) בגמרא שם, בית השחיטה למטה שהדם זב דרך החתך, ורבינו אומר ופיו למטה שהמדבר במזוקי העורף. ראה מה שכתבנו למעלה. (80) מחלוקת רב אחא ורבינא שם, והלכה כרב אחא להלכה.

יד. ראש הבהמה שצלהו פתנור או בכבשן, אם תלהו ובית שחיטתו למטה⁸¹ - מתר; שהדם יוצא ושותת. ואם היה בית השחיטה מן הצד: מחו - אסור⁸², שהדם מתקבץ לתוכו; ושאר הבשר שעל העצמות מבחוץ - מתר⁸³. הניח חטמו למטה⁸⁴: אם הניח בו גמי או קנה כדי שישאיר פתיו ויצא דמו דרך חטמו - מתר, ואם לאו - מחו אסור.

(81) והוא-הדין אם ניקב העצם שהמוח מונח בו, וצלאו כשהנקב למטה - מותר (רשב"א). (82) אבל ראשו מותר, וכן כתב בהלכות גדולות בפירוש הסוגיא, ואם בישל את הראש אחרי צלייתו, הכל אסור אם אין ששים נגד המוח, ואף-על-פי שמונח בקדרתו, רמב"ן. (83) בצלי. (84) שם, כלשון ראשון להחמיר.

זו. אין מניחין כלי תחת הצלי לקבל מימיו⁸⁵ עד שתכלה כל מראה אדמומית שבו. וכיצד עושין? משליכין לתוך הכלי מעט מלח⁸⁷, ומניח הכלי עד שיצלה, ולוקח השמנונית⁸⁸ של מעלה⁸⁹, והמים של מטה שתחת השמנונית אסורה⁹⁰.

(85) השמנונית של הצלי, ואסור מפני שמעורב בה דם. (86) ורש"י שם פירש בין על הבשר ובין בתוך הכלי. (87) בגמרא: "תרי גללי דמילחא". והדם נגרר אל המלח בשולים, ודווקא מעט מלח, אבל כשנותן הרבה מלח מתערב הדם בשומן. רש"י שם (מגיד משנה בשם הלכות גדולות). (88) ויש לשאול: הרי מיד כשנותף קצת שומן מן הבשר נאסר מחמת איסורו, על-פי הכלל "אפשר לסוחטו אסור"? בעלי התוספות הרגישו בקושיא זו שם דיבור-המתחיל תרי, ותירצו שהדם נפרד לגמרי מן השמנונית ולא נשאר אפילו משהו, ובכגון זה לא אמרו אפשר לסוחטו אסור. (89) בגמרא שם: ומשפיה. ופירש רש"י יערה השומן העליון בנחת מכלי אל כלי, כדי שלא יתערב הדם בו. (90) צריך להיות: אסורים.

זו. פת שחתך עליה בשר צלי⁹¹ - מתר לאכלה, שאינה⁹² אלא שמנונית⁹³. דגים ועופות שמלחן זה עם זה, אפלו בכלי מגקב - הדגים אסורין⁹⁴; שהדג

יב. כל הדברים האלו - לבשר שצריך לבשלו; אבל לצלי - מולח וצולה מיד⁶³. והרוצה לאכל בשר חי - מולחו יפה ופיה⁶⁴ ומדיחו יפה יפה, ואחר כך יאכל. ואם חלטו בחמץ⁶⁵ - מתר לאכלו⁶⁶ פשהוא חי. ומתר לשותות החמץ⁶⁷ שחלטו בו, שאין החמץ מוציא הדם.

(63) שאין צריך לשהות במלחו כדי הילוך מיל, האמור בהלכה י. נראה מזה שדעת רבינו, שאף לצלי צריך מליחה. ובמנחות כא. גורס "אמר אביי, וכן לצלי" שמולחו וצולוהו מיד, מגיד משנה. ואפשר לפרש אחרת בדברי רבינו: אם רצה למלוח ולצלות מיד, בלא הדחה רשאי, שהמלח הנשאר על הבשר לא נאסר. אבל אם שהה במלחו, המלח בולע הדם ונאסר, ולפיכך מדיחו יפה יפה וצולוהו ואוכל. ולפי פירוש זה, אין ללמוד מדבריו אם לצלי צריך מליחה או לא, שהרי כאן המדובר במקרה שהוא רוצה למלוח, והשאלה היא אם צריך להדיח לפני הצליה. (64) והראב"ד משיג ואומר, שיותר לאכול בשר חי בלא מליחה, שדם האברים שלא פירש מותר, והסוגיא דחולין שם, מדברת בבשר מבית השחיטה שבוולע יותר כמו חתיכה שהאדימה בהלכה הסמוכה, ולפיכך מולחו יפה יפה, מגדל עז. ודעת רבינו, שדם האברים אף-על-פי שלא פירש אסור, אם הוא ראוי (יכול) לפרוש. (65) פסחים עד: האי אומצא וכו'. (66) שהחומץ מצמיח את הדם ולא יפרוש יותר. ודם האברים שאינו ראוי לפרוש, גם לדעת רבינו מותר, כסף משנה. (67) שם: "הוא וחליה שרי", שהדם לא נבלע בחומץ.

יג. חמץ שחלט בו בשר - לא יחלט בו פעם שניה⁶⁸. וחתיכה שהאדימה⁶⁹ בתוך החמץ - היא והחמץ אסורין⁷⁰, עד שימלח⁷¹ אותה יפה יפה ויצלה⁷². בשר שהאדים⁷³, וכן ייצי בהמה וחיה⁷⁴ בקלפה שעליה⁷⁵, וכן הערף שבו המזרקים⁷⁶ שהן מלאים דם, אם חתכן ומלחן בדת - מתר לבשלו⁷⁷. ואם לא חתכן⁷⁸ וצלאן בשפוד, וצלה הערף ופיו למטה⁷⁹, או שצלאן כלן על הגחלים⁸⁰ - הרי אלו מתרין.

(68) בשר כדי להתירו כשהוא חי, לפי שנחלש כוחו בחליטה הראשונה, רש"י שם. (69) בגמרא פסחים שם: "אומצא דאסמיק". ורבינו מפרש, שהכוונה להאדים בתוך החומץ. (70) רבינו גורס: "הוא וחליה אסור". כשנותנים בשר חי לתוך החומץ, ואינו שווה בתוכו, הדם נצמח בתוך הבשר ואינו פולט כלום, ולפיכך הכל מותר שהדם לא פירש. ואם שווה בתוכו עד שהתאדם, נעקר הדם מהבשר ונפלט בחוץ, ולפיכך גם החתיכה וגם החומץ אסורים. (71) כבשר שלא נחלט. (72) נראה שהכוונה או יצלה, כי לפי פירושו של ה'מגיד משנה' שאנו הולכים כאן בעקבותיו, מותר גם לבשלו אחרי המליחה. ובכסף משנה' פירוש אחר, ולדעתו רק לצלייה מותר. וכן כתב בפירוש ב'טור' יורה-דעה סי' סז, וראה 'לחם משנה' כאן. (73) פסחים שם: אומצא

- 1 רפה⁹⁵, ובוֹלֵעַ דָּם הַיּוֹצֵא מִן הָעוֹף. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר
2 אִם מֵלַח דָּג עִם בָּשָׂר בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה⁹⁶.

- 18 מִתֵּר לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה, וְאִם לֹא - אֲסוּרָה¹¹⁰. טָפֶלֶן
19 בְּשָׂר קִמְחִין: אִם הָאֲדִימוֹ - אֲסוּרִין, וְאִם לֹא
20 הָאֲדִימוֹ¹¹¹ - מִתֵּרִין.

(106) האדימה. (107) אינה נדבקת כל-כך ומלחלה, והדם זה דרך הרווחים הזעירים וכבולעו כך פולטו. (108) הקמח דק, והבצק נדבק ואינו פולט מה שבלע. (109) בגמרא: "דיג כוזא חיורא". (110) אף בצלי, מה-שאינ-כן במולייתא שמותרת בצלי, כמו שנתבאר בהלכה יז. וכל דינים אלה, אף אם העופות מלוחים ומוכשרים לקדירה כמו שביארנו בדעת רבינו, מגיד משנה. (111) אף שאינו לבן ככסף.

- 3 יז. עופות שֶהִנִּיחַן שְׁלָמִים וּמִלָּא חֲלָלִין בְּשָׂר וּבִיצִים
4 וּבְשָׁלָן - אֲסוּרוֹת, שֶׁהָרִי דָם יוֹצֵא לְתוֹכָן⁹⁷. וְאֵף עַל
5 פִּי שְׁמֵלֶחַן יָפָה יָפָה⁹⁸. וְאֶפְלוּ הִיָּה הַבָּשָׂר שֶׁבְּתוֹכָן
6 שְׁלֹק אוֹ צִלּוּי⁹⁹. וְאִם צֶלֶאן - הָרִי אֵלּוּ מִתְּרוֹת¹⁰⁰,
7 אֵף עַל פִּי שֶׁהַבָּשָׂר שֶׁבְּתוֹכָן חַיָּה¹⁰¹, וְאֶפְלוּ פִּיהֶן
8 לְמַעֲלָה¹⁰².

- 21 ב. סָכִין שֶׁשָּׁחַט בָּהֶ¹¹² - אֲסוּר לְחַתֹּךְ בָּהּ רוֹתַחֲתָ¹¹³,
22 עַד שֶׁיִּלְבֵּן הַסָּכִין בְּאוֹר, אוֹ יִשְׁחִיזָהּ בְּמִשְׁחָתָה, אוֹ
23 יִנְעֲצָנָה בְּקֶרֶקֶע¹¹⁴ קֶשֶׁה עֶשֶׂר פְּעָמִים. וְאִם חֲתַךְ בָּהּ
24 רוֹתַח - מִתֵּר¹¹⁵. וְכֵן אֵינוֹ חוֹתֵךְ בָּהּ צִנּוֹן¹¹⁶ וְכִיּוֹצֵא
25 בּוֹ מְדַבְּרִים הַחֲרִיפִּים לְכַתְּחָלָה. וְאִם הָרִית הַסָּכִין¹¹⁷
26 אוֹ שֶׁקִּנְחָה בְּכָלִי - מִתֵּר לְחַתֹּךְ בָּהּ צִנּוֹן וְכִיּוֹצֵא
27 בּוֹ¹¹⁸, אֲכָל לֹא רוֹתַח.

(112) והסכין בולעת מן הדם, רש"י. (113) חולין קיא: מפני שחוזרת ופולטת בו, רש"י. (114) כיון שהיא רק חומרא בעלמא כמו שיתבאר, מספיקה נעיצה בקרקע. אבל מסכין שבלעה איסור רותח ממש, צריך ללבנה באור אם רוצה לחתוך בה רותח, ולחתוך צונן מספיקה נעיצה בקרקע. (115) לאכול, מפני שבית השחיטה צונן, והסכין לא בלעה דם בשעת השחיטה, אלא לכתחילה אנו מחמירים (מגיד משנה). (116) שם קיב. "צונן, אגב חורפיה בלע". (117) שם קיא: כפירוש התוספות שם ח: דיבור-המתחיל והלכתא, ולא כפירוש רש"י שהצנן שנחתך טעון הדחה. (118) נראה שרבינו גורס שם בגמרא "צונן" ולא "צונן" כגירסתנו. וסתם צונן אינו חריף כל כך. ויש ספרים שגורסים ברבינו "צונן", אבל הסיום "וכיוצא בו", מראה שגירסא זו מוטעית. וה'מגיד משנה' מקיים גירסא זו, ואם-כן לכל צונן צריך הדחת סכין לכתחילה או קינוח.

- 9 יח. בְּנֵי מַעֲיִם שְׁמֵלֶאן עַל דֶּרֶךְ זוֹ בְּבָשָׂר צִלּוּי אוֹ
10 שְׁלֹק¹⁰³, אוֹ שְׁמֵלֶאן בְּבִיצִים וּשְׁלָקָן אוֹ קֶלֶאן¹⁰⁴ -
11 הָרִי אֵלּוּ מִתֵּרִין; שְׁאִין מַחֲזִיקִין דָּם בְּבִנֵּי מַעֲיִם¹⁰⁵.
12 וְכֵן הוֹרִי הֶגְאוֹנִים.

- 28 כא. קַעֲרָה שְׁמֵלַח בָּהּ בָּשָׂר, אֶפְלוּ הִיתָה שׁוּעָה
29 בְּאֶבֶר - אֲסוּר לֶאֱכֹל בָּהּ רוֹתַחֲתָ¹¹⁹ לְעוֹלָם, שֶׁפָּבֵר
30 נִבְלַע הָדָם בְּחֶרְסִיהָ¹²⁰.

(119) חולין שם. מפני שדם הנבלע בכלי חוזר ונפלט בו. ויש אומרים שאף בצונן אסור להשתמש בה, שמא יבא להשתמש בחמין. ולפיכך שבר ר' אמי הקערה שמלח בה. יש אומרים דוקא כשאין הקערה מנוקבת, אבל אם היתה מנוקבת לא נאסרה. והרשב"א אוסר אפילו אם היא מנוקבת (מגיד משנה). (120) משמע שמדובר בכלי חרס, ולפיכך כתב "אסור לעולם", כי כלי חרס ניתרים בהגעלה במים ורותחים (מגיד משנה).

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר האוכל כזית חלב משלשה מיני בהמה; השוחט בהמה ונמצא בה שליל חי או מת אם חלבו מותר; החלבים

(91) שם. והיינו שנצלה עד שיהא ראוי לאכילה. ויש מי שכתב, כל שהגיע לשליש בישולו, מגיד משנה. ובלשון התלמוד: "כמאכל בן דרוסאי", שהיה אוכל בשר כשהגיע לשליש בישולו. (92) האדמימות. (93) הואיל ונצלה. בגמרא: רבא אכל, וקרא לזה יין של בשר. (94) אבל העופות מותרים. (95) שהקרום שלו רפה, כמבואר בגמרא. (96) אבל בהמה ועוף, מותר למלוח ביחד בכלי נקוב, מפני שהעופות פולטים ציר כל זמן שבשר בהמה פולט דם, ומתוך שטרוד לפלוט אינו בולע את הדם, מגיד משנה.

(97) כלומר, הדם יוצא מן העופות לתוך הבשר וביצים של המילוי, מגדל עזו. (98) לפני בישולם, שאין המליח מפליט את כל הדם בשיעור המליחה, כמו שכתב רבינו בהלכה י, שאחרי המליחה משליך את הבשר מיד לתוך רותחין, כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם. וכשחללן מלא מבשר, אין המים הרותחים נכנסים לתוכן יפה, מגיד משנה. והוא מוסיף וכותב, שכל האחרונים חולקים על רבינו וסוברים, שלאחר המליחה אין כל דם בבשר, ונהגו כדבריהם. (99) (ואין אומרים שבשר שלוק או צלי הוא רך ואינו מעכב על המים הרותחים מלהכנס לפנים. ומה שכתב ה'מגיד משנה' כאן: "מה לי מבושל, מה לי אינו מבושל" וכו', אי-אפשר ליישוב עם פירושו בעיקר הדין שלפנינו). (100) שם. והלכתא מולייתא שריא, ופירש הרי"ף: ודוקא לצלי כעין פסח שהוא צלי, אבל לקדירה לא, מגיד משנה. (101) דקיימא-לן כבולעו כך פולטו. (102) שהאור שואב הדם ומציאו.

(103) אבל בבשר מלוח, אנו חוששים משום דם היוצא מן הבשר ובולעים בני המעיים, שאין המלח מפליט את כל הדם, כמו שכתבנו בהלכה יז, מגיד משנה. (104) צלאן. (105) האיברים הפנימיים, שהמאכל טובב בחללם, כמו שכתב בפרק ז הלכה טו.

- 13 יט. עופות שֶׁטָפֶלֶן בְּבָצֵק וּצֶלֶאן, בֵּין שְׁלָמִים בֵּין
14 מִתְּחִכִּין: אִם טָפֶלֶן בְּסֵלֶת גֶּסֶה, אֶפְלוּ הֶסְמִיקָה¹⁰⁶
15 הַטְּפֵלָה - אוֹכֵל אֶת הַטְּפֵלָה, מִפְּנֵי שְׁסֵלֶת גֶּסֶה
16 מִתְּפַרְרֵת¹⁰⁷ וְיוֹצֵא הָדָם. וְאִם טָפֶלֶן בְּקִמְחָה חֲטִיִּם
17 שְׁלֵתָתָן¹⁰⁸: אִם הִיתָה הַטְּפֵלָה לְבִנָּה כְּמוֹ הַפֶּסֶח¹⁰⁹ -

(106) אפלו הסמיקה. (107) מתפררת. (108) שלתתן. (109) כמו הפסח.

- 13 יט. עופות שֶׁטָפֶלֶן בְּבָצֵק וּצֶלֶאן, בֵּין שְׁלָמִים בֵּין
14 מִתְּחִכִּין: אִם טָפֶלֶן בְּסֵלֶת גֶּסֶה, אֶפְלוּ הֶסְמִיקָה¹⁰⁶
15 הַטְּפֵלָה - אוֹכֵל אֶת הַטְּפֵלָה, מִפְּנֵי שְׁסֵלֶת גֶּסֶה
16 מִתְּפַרְרֵת¹⁰⁷ וְיוֹצֵא הָדָם. וְאִם טָפֶלֶן בְּקִמְחָה חֲטִיִּם
17 שְׁלֵתָתָן¹⁰⁸: אִם הִיתָה הַטְּפֵלָה לְבִנָּה כְּמוֹ הַפֶּסֶח¹⁰⁹ -

שחיטה.

ג. השוחט פהמה ומצא פה שליל¹³ - כל חלב¹⁴
מותר, ואפלו מצאו חי, מפני שהוא כפאבר ממנה¹⁵.
ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי, אף על פי שלא
הפריס¹⁶ על הקרקע ואינו צריך שחיטה¹⁷ - חלב¹⁸
אסור¹⁷, וחיבין עליו פרת. ומוציאין ממנו כל
החוטין והקרומות האסורין¹⁸, כשאר הפהמות¹⁹.

(13) שלא שלמו לו חדשיו. (14) ואין איסור חלב בו.
(15) עמד על פרסותיו, רש"י. (16) כמו שכתב פ"ב הי"ד.
(17) כרבי יוחנן וכלשון אחרון, חולין עה, א - שסובר
שחדשים גורמים באיסור חלב, וכיון ששלמו לו חדשיו
אף-על-פי שלא יצא לאויר העולם - החלב אסור. וסובר
רבינו שאפילו שנשחטה האם ונמצא העובר בתוכה, גם כן
חלבו אסור. אבל מפרשים אחרים אמרו, שכשנשחטה האם
- חלבו מותר, ורבי יוחנן לא אמר אלא בשלא נשחטה האם,
וכגון שהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של העובר החי
ואכלו, אבל נשחטה ועוד העובר במעיה - הכל מותר, כמו
שדרשו חכמינו: כל בבהמה תאכלו (מגיד-משנה).
(18) שיש בהם משום חלב, וכל-שכן הקרומות האסורים
משום דם, כמו שכתב בפ"ו ה"ה. (19) הילודות.

ד. הושיט ידו למעי בהמה וחתך מחלב העבר שפלו
לו חדשיו והוציא²⁰ - הרי זה חיב עליו פאלו חתכו²¹
מחלב האם עצמה; שהחדשים הן הגורמין לאסור
החלב.

(20) משמע דוקא כשהוציאו לחוץ ואכלו, אבל אם תלשו
והניחו במעי בהמה, מותר לאכול את החלב שניתר
בשחיטת האם, מן הדרש "כל בבהמה תאכלו". וכן כתבו
הרא"ש ורמב"ן. ואף-על-פי שכתב רבינו בהלכה הקודמת
שאין חלב השליל ניתר בשחיטת האם - כאן, בחלב שנחתך
ונשאר במעיה - מותר (כסף-משנה).

ה. שלשה חלבים הן שחיבין עליהן פרת: חלב
שעל הקרב, ושעל שתי הפליות, ושעל הפסלים.
אבל האליה מתרת באכילה²¹. לא נקראת חלב²²
אלא לענין קרבן בלבד, כמו שנקראו חלבים פליות
ויותרת הפכד²³ לענין קרבן. כמו שאמרו אומרים²⁴:
חלב הארץ²⁵ וחלב פליות חטה²⁶, שהוא טובב.
ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשרפה לשם
נקראו חלב, שאין שם²⁷ דבר טובב אלא המורם
לשם²⁸. ולכן נאמר בתרומת מעשר: בהרימכם את
חלב ממונו.

(21) חולין קיז, א. (22) כן מפרש רבינו את תשובת רב זביד
לרב מרי שם. ראה שם בסוגיא. (23) לענין קרבן, שם.
למדו שיש מעילה בכליות ויותרת הכבד של קדשים קלים,
מפסוק "כל חלב לה" לרבות אימורי קדשים-קלים למעילה.
(24) כלומר, פירושו של חלב האמור לענין קרבן טובב של
הבהמה, היינו המורם לשם. (25) בראשית מה, יח.
(26) דברים לב, יד. (27) ראה פ"א מהל' יסודי התורה

שחייב עליהם כרת מן התורה; חוטין האסורין משום דם
וחלב; מליחת חלבים עם בשר; וסכין שחתך בה חלבים אם
יחתוך בה בשר; ודין טבח שדרכו לנקר הבשר ומצאו אחריו
חלב.

א. האוכל פזית חלב²: במזיד - חיב פרת³, בשוגג
- מביא חטאת קבועה⁴. ובפרוש אמרה תורה שאינו
חיב אלא על שלשה מיני בהמה טהורה בלבד⁵,
שנאמר: כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. בין
שאכל מחלב שחיטה בין שאכל מחלב נבלה
וטרפה⁶ שלהן⁷. אבל שאר בהמה וחייה, בין טמאה
בין טהורה - חלבה כבשרה⁸. וכן גפלו של שלשה
מיני בהמה טהורה - חלב פכשרה⁹, והאוכל
מחלבו פזית - לוקה משום אוכל נבלה.

(2) כל איסורי אוכלין שיעורם בכזית. (3) משנה כריתות ב,
א. (4) כבשה או שעירה, שם. יש שני סוגי קרבן חטאות,
קבועה ועולה ויורד, חטאת קבועה בין עני בין עשיר מביא
בהמה, וקרבן עולה ויורד - עשיר מביא בהמה, ועני מביא
שני תורים או שני בני יונה. ויש קרבנות שעני שקשה לו
להביא עופות, מביא סולת למנחה, וזה נקרא בתלמוד "דלי
דלות". (5) שם ד, א. (6) ככתוב (ויקרא ז, כד) "וחלב
נבלה וחלב טריפה . . . ואכול לא תאכלוהו". (7) ראה
הלכה ב. (8) בחיה טהורה מותר לאכול אפילו החלב,
ובבהמה וחיה טמאות אסור לאכול החלב כבשרו, משום
טומאה, אבל אין בו כרת. (9) שלא נגמרו חדשי הריונו.
(10) ואין בו עונש כרת של חלב. ודוקא נפל שלא נגמרו
חדשי הריונו, אבל כשנגמרו חדשיו - אסרה התורה את
חלבו, כרבי יוחנן בחולין עה, א. וכלשון אחרון.

ב. האוכל מחלב נבלה וטרפה - חיב משום אוכל
חלב ומשום אוכל נבלה וטרפה. מתוך שנוסף
האסור כבשרה¹¹ שהיה מתר¹², נוסף על החלב,
ולפיכך לוקה שתיים.

(11) כלומר, אף-על-פי שכלל בדינו ש"אין איסור חל על
איסור", ולמה כאן חל איסור נבילה או טריפה על איסור
חלב? ומבאר, מתוך שנוסף וכו'. ובתלמוד זה נקרא "איסור
כולל", מפני שהאיסור השני כולל דברים שהאיסור הראשון
לא חל עליהם. "ואיסור מוסיף" זהו ענין אחר. ובפירוש
המשניות לכריתות פ"ג מ"ד, מגדיר את שלושת האופנים,
שאיסור חל על איסור, היינו: כולל, מוסיף ובת-אחת. ולפי
הגדרתו שם, המקרה שלפנינו נקרא "איסור כולל". וראה
'מגיד משנה' ו'כסף משנה' כאן. ויש לדייק בדברי רבינו,
למה הוא מנמק דין זה מפני שהוא "מוסיף", הלא בחולין
לז, א - אמר רבא, אמרה התורה יבא איסור נבילה ויחול
על איסור חלב, שנאמר (ויקרא ז, כד) "וחלב נבילה וחלב
טריפה . . . ואכול לא תאכלוהו", והוא חידוש שאין אומרים
כאן "אין איסור חל על איסור", כמו שפירש רש"י שם, וכן
פירשו 'תוספות' במעילה טז, א. דיבור-המתחיל אמר.
וכנראה רבינו מפרש טעם הפסוק על-פי הכלל, שב"איסור
כולל" איסור חל על איסור, ואיסור נבילה חל על איסור
חלב משום שנבילה "איסור כולל" הוא. (12) אחר

סותם? ומוכח מכאן שחלב הלב מותר באכילה, ואף-על-פי-כן אינו סותם. (42) בחולין צג, א - אמרו: בראש המעים צריך גרידה, ודנו מזה ששאר חלב המעים מותר (מגיד-משנה). (43) היינו "כנתא דהדוריי", וכיון שבשעה שמפרישים את החלב, נשאר מן החלב על המעים ואינו תותב קרום ונקלף כחלב המכסה את הקרב - אינו אסור (רש"י שם מט:). (44) כשהדקין יוצאין מן הקיבה (רש"י שם צג). (45) שם הגירסא: ריש מעיא באמתא בעי גרידה, ופירש רש"י: לגרור חלב שעליהן אורך אמה. ורבינו לא כתב באורך אמה, ונראה שהוא מפרש "באמתא" בבני מעיים, שלבני מעיים קורא אמתא, כמו אמת המים (כסף-משנה בשם הרא"ש). (46) כרבי ישמעאל, שאומר שם מט, ב: "את כל החלב", להביא חלב שעל גבי הדקין. ופירשו שם צג, א בראש המעים בלבד. (47) וכן פירשו הראב"ד ורבינו חננאל בפירוש שני. וכתב ה'מגיד משנה' שרבינו הביא שני הפירושים, שיש לחוש לשניהם. אבל בפ"ו מהל' שחיטה ה"י הוא מונה חלב המעי האחרון, בין החלבים המותרים.

י. יש בגוף הבִּהְמָה חוטיִן וקרומות שֶׁהֵן אֲסוּרִין. (27) מֵהֶם מִשּׁוּם חֵלֶב, וּמֵהֶן מִשּׁוּם דָּם.⁴⁸ וְכָל חוּט אוֹ קְרוֹם שֶׁאֲסוּר מִשּׁוּם כָּל דָּם לֹא תֹאכְלוּ - צָרִיף לְנִטְלוֹ וְאַחֵר כֶּף יִמְלַח וּיִבְשַׁל הַבֶּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.⁴⁹ וְאִם חָתְכוּ וּמָלְחוּ⁵⁰ - אֵינּוּ צָרִיף לְנִטְלוֹ. (31) וְכֵן לְצִלִּי - (אֵינּוּ צָרִיף לְנִטְלוֹ)⁵¹. וְכָל חוּט אוֹ קְרוֹם שֶׁהוּא אֲסוּר מִשּׁוּם כָּל חֵלֶב, בֵּין לְצִלִּי בֵּין לְבָשׂוּל (33) - צָרִיף לְנִטְלוֹ⁵² מִן הַבִּהְמָה. (34)

(48) שם צג, א. (49) פ"ו ה"י. (50) שם. חתכו ומלחו אפילו לקדירה - שפיר דמי. (51) שהצלי מוציא הדם, וכן שם קלג, א. בחוטי לחי אם בצלי הדם זב, ואם לבשל צריך חתיכה ומליחה. וראה למעלה פ"ו ה"ג בענין מזוקים. ודעת הרשב"א שאפילו לצלי צריך חתיכה, אבל אינו טעון מליחה. וראה ב'תוספות' שם צג, א דיבור-המתחיל חתיכה. (52) שם.

יא. חֲמִשָּׁה חוּטִין יֵשׁ בַּכֶּסְלִים:⁵³ שְׁלֹשָׁה מִן הַיָּמִין, וּשְׁנַיִם מִן הַשְּׂמָאל. הַשְּׁלֹשָׁה שֶׁמֶן הַיָּמִין - מִתְפַּצֵּל כָּל אֶחָד מֵהֶם לְשָׁנִים שְׁנַיִם, וְהַשְּׁנַיִם שֶׁמֶן הַשְּׂמָאל - מִתְפַּצֵּלִין לְשֹׁלֶשֶׁה שְׁלֹשָׁה. וְכֵלֶן מִשּׁוּם חֵלֶב. (38) וְחוּטֵי הַטְּחוּל וְחוּטֵי הַכְּלִיֹּת - מִשּׁוּם חֵלֶב. וְכֵן קְרוֹם שֶׁעַל הַטְּחוּל וְקְרוֹם שֶׁעַל הַכְּסָלִים וְקְרוֹם שֶׁעַל הַכְּלִיֹּת - אֲסוּרִין מִשּׁוּם חֵלֶב. וְקְרוֹם שֶׁעַל דָּד הַטְּחוּל⁵⁴ - חֵיבִין עָלָיו כֶּרֶת; וְשֶׁאֵר הַקְּרוֹם⁵⁵ - אֲסוּר, וְאֵין חֵיבִין עָלָיו⁵⁶. (43)

(53) שם: "בכפלי" (בארמית). (54) על מקום עביו (רש"י שם). (55) שעל הטחול. (56) שם.

יב. וּשְׁנֵי קְרוֹמוֹת יֵשׁ לְפָלְיָא: הָעֲלִיֹן⁵⁷ - חֵיבִין עָלָיו כֶּרֶת, כְּחֵלֶב שֶׁעַל הַכְּלִיֹּת; וְהַתַּחְתּוֹן - הֵרִי הוּא כְּשֶׁאֵר קְרוֹמוֹת. וְחוּטִין שֶׁבֵּהֶן - אֲסוּרִין, וְאֵין בֵּהֶן כֶּרֶת. (47)

הערה ד. (28) מובא ב'תוספות' שם צב, ב: חלב שאין ראוי ליקרב לא אמרתי לך.

ו. חֵלֶב שֶׁעַל הַכֶּסֶס וְשֶׁעַל בֵּית הַפּוֹסוֹת - הוּא הַחֵלֶב שֶׁעַל הַקְּרִיבָה.²⁹ וְחֵלֶב שֶׁבַּעֲקָרֵי הַיִּרְכּוֹת מִבְּפָנִים³⁰ - חֵיבִין עָלָיו כֶּרֶת, וְהוּא הַחֵלֶב שֶׁעַל הַכְּסָלִים. וְיֵשׁ שֵׁם חֵלֶב עַל הַקֶּבֶה עִקָּם כְּמוֹ קֶשֶׁת, וְהוּא הָאֲסוּר;³¹ וְחוּט מְשׁוּף כְּמוֹ יָתֵר, וְהוּא מִתֵּר.³² חוּטִין שֶׁבַּחֵלֶב - אֲסוּרִין³³, וְאֵין חֵיבִין עָלֵיהֶן כֶּרֶת. (6)

(29) שם צג, א. (30) שם: תרבא דקליבוסתא. וב'הלכות גדולות' וב'שאלות' כתבו: חלב הקלובוסתא במקום שהירכים מתחברות. (31) שם מט, ב. (32) בגמרא שם, שבני בבל נהגו בו אסור שלא מן הדין, ואין אנו נגררים אחר בני בבל במנהג שלא מן הדין, ובזמננו נהגו לאסור (מגיד-משנה). (33) מדרבנן, רש"י שם צב, ב.

ז. חֵלֶב שֶׁהַבֶּשָׂר חוֹפֶה אוֹתוֹ - מִתֵּר; שֶׁעַל הַכְּסָלִים אֲסוּר הַכְּתוּב, לֹא שֶׁבִּתּוּף הַכְּסָלִים.³⁴ וְכֵן חֵלֶב שֶׁעַל הַכְּלִיֹּת נֶאֱסַר, וְלֹא שֶׁבִּתּוּף הַכְּלִיֹּת.³⁵ וְאֵף עַל פִּי כֶן, נוֹטֵל אָדָם לֶכֶן שֶׁבִּתּוּף הַכְּלִיֹּת³⁶ וְאַחֵר כֶּף אוֹכֵל אוֹתָהּ, וְאֵינּוּ צָרִיף לְחַטֵּט³⁷ אַחֲרָיו. (11)

(34) שם צג, א. (35) שם. (36) שיש להחמיר בלובן כוליא. וכן דעת רש"י, ועי' ב'תוספות' שם צב, ב דיבור-המתחיל אמר אב"י, שביארו הדברים בהרחבה. (37) כרב אסי, שם.

ח. יֵשׁ כְּמוֹ שְׁתֵּי פְתִילוֹת שֶׁל חֵלֶב בְּעֲקָרֵי הַמִּתְנִים³⁸ סְמוּךְ לְרֹאשׁ הַיֵּרֶךְ. כְּשֶׁהַבִּהְמָה חִיָּה - חֵלֶב זֶה נִרְאֶה בַּמַּעֲצִים,³⁹ וְכִשְׁתָּמוּת - יִדְבֵּק בֶּשָׂר בְּבֶשָׂר וְיִתְפַּסֶּה חֵלֶב זֶה, וְאֵינוּ נִרְאֶה עַד שִׁיתְפָּרַק הַבֶּשָׂר מִן הַבֶּשָׂר. וְאֵף עַל פִּי כֵן הֵרִי זֶה אֲסוּר, שֶׁאֵין זֶה חֵלֶב שֶׁהַבֶּשָׂר חוֹפֶה אוֹתוֹ.⁴⁰ וְכָל מְקוֹם שֶׁתִּמָּצֵא כּוֹ הַחֵלֶב תַּחַת הַבֶּשָׂר, וְהַבֶּשָׂר מְקִיף אוֹתוֹ מִכָּל סְבִיבָיו, וְלֹא יִרְאֶה עַד שִׁיקְרַע הַבֶּשָׂר - הֵרִי זֶה מִתֵּר. (19)

(38) שם צג, ב: תרבא דתותי מתני. (39) מפני שבחייה, מפורק הבשר מן הבשר. "בהמה בחייה, אפרוקי מיפרקא". (40) כיון שבחיים, אין הבשר חופהו.

ט. חֵלֶב הַלֵּב⁴¹ וְחֵלֶב הַמַּעֲצִים⁴², וְהֵן הַדִּקְדִּין הַמְּלַפְפִּין⁴³ - בָּלֶן מִתֵּרִין, וְהֵרִי הֵם בְּשֶׁמֶן שֶׁהוּא מִתֵּר. חוּץ מִרֹאשׁ הַמַּעֲצִי שֶׁסְמוּךְ לְקֶבֶה⁴⁴, שֶׁהוּא תְּחִלַּת בְּנֵי מַעֲצִים, שֶׁצָּרִיף לְגִרֵּר הַחֵלֶב שֶׁעָלָיו⁴⁵. וְזֶהוּ חֵלֶב שֶׁעַל הַדִּקְדִּין⁴⁶ שֶׁאֲסוּר. וְיֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים שֶׁאֲסוּר, שֶׁרֹאשׁ הַמַּעֲצִי שֶׁצָּרִיף לְגִרְרוֹ הוּא הַמַּעֲצִי שֶׁיֵּצֵא כּוֹ הָרָעִי, שֶׁהוּא סוּף הַמַּעֲצִים⁴⁷. (26)

(41) וכן פסק רבינו בהל' שחיטה פ"ו ה"ו, ולמד דין זה ממה שאמרו בגמרא שם מט, ב - שלב שניקב וחלב הלב סותמו - טריפה, שאין זו סתימה טובה. ולמה צריך להשמיענו במיוחד דין זה, הלא כבר נאמר למעלה שחלב אסור אינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' י"ג אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות צט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 התורה⁷¹ בכלל כל חלב וכל דם⁷² - אין לוקין עליהן
18 אלא מפת מרדות; ויהיו פחצי שעור⁷³, שהוא אסור
19 מן התורה ואין לוקין עליו.

70 שאין אלו דם גמור היוצא צלול, ואינו דומה לדם
האיברים שעובר בלא-תעשה, כמו שנתבאר למעלה פ"ו
ה"ד, שחוטין וקרומות אינם קריים דם (מגיד-משנה) וכן
כתב רש"י שם צב, ב שאסורים מדרבנן. (71) רבינו אינו
מכריע, אלא שדעתו נוטה שהוא מדברי סופרים.
(72) שנאמר "כל", לרבות חוטין וקרומות. (73) שגם כן בא
מריבוי הכתוב. וכן כתב ה'מגיד משנה' בפ"ג ה"ו שנקט
רבינו לשון דומה. [וראה 'ספר המצוות' לרבינו שורש ב,
הגדרה מדויקת בדבר הדינים שלמדו ב"ג מידות, איזהו
מדאורייתא ואיזהו מדרבנן.

20 יו. אין מולחין חלבים⁷⁴ עם הבשר, ולא מדיחין⁷⁵
21 חלבים עם בשר. וספין שחתך בה חלבים - לא
22 יחתך בה בשר⁷⁶, וכלי שהדיח בו חלבים - לא ידית
23 בו בשר⁷⁷. לפיכך צריך הטבח⁷⁸ להתקין שלש
24 ספינין: אחת - ששוחט בה⁷⁹, ואחת - שמחתך בה
25 בשר, ואחת - שמחתך בה חלבים.

74 שם צז, ב. שהבשר בולע קימעה מן החלב, וגם נדבק
בבשר. ואם עבר ומלח לא נאסר הבשר, כמו שיתבאר לקמן
בה"ט. ורבים חולקים בזה על רבינו, וגם לדעתו, צריך
לשפשף את הבשר יפה יפה, כדי להוריד את החלב שנדבק
עליו מבחוץ (מגיד-משנה). (75) שם ח, ב. (76) בלא
קינח, רש"י. (77) שם. שמא ידיח חלבים תחילה, ויקלטו
המים מן השמנונית ע"י השפשוף בידיים, ואע"ג שאין החלב
נבלע בבשר, נדבק הוא מבחוץ (רש"י). (78) שם.
(79) ולא ינקנה על-ידי חיתוך דבר אחר, כדי שלא תיפגם
ותתקלקל, ופעמים שיבוא לידי איסור, שישחוט בלא בדיקה
(רש"י).

26 יח. ואם דרך אותו מקום שידית הטבח הבשר
27 בחנות, צריך להתקין לו שני פלים של מים⁸⁰: אחד
28 - שמדיח בו בשר, ואחד - שמדיח בו חלבים.

(80) ועושה באחד מהם סימן (רש"י שם).

29 יט. ואסור לטבח לפרש⁸¹ חלב הפסלים על הבשר
30 כדי לנאותו; שהקרום שעל החלב דק, ויתמזג ביד
31 הטבח⁸², ויזוב החלב ויבלע בבשר⁸³. וכל הדברים
32 האלו⁸⁴ אסור לעשותן, ואם נעשו - לא נאסר
33 הבשר⁸⁵. ואין מפין⁸⁶ את העושה, אלא מלמדו⁸⁷
34 אותו שלא יעשה.

81 בגמרא שם: לסחוף. (82) כיון שיד הטבח ממשיכת
בו. (83) יש אומרים: דוקא בעוד שהם חמים, אבל אחר
שנצטנו מותר, שהרי כתוב (ויקרא ט, כ) "וישימו את
החלבים על החזות" (מגיד-משנה). וכן כתבו ה'תוספות'
שם. וכנראה כן דעת רבינו שכתב "טבח", היינו אחר
ששחטו שעוד חמים (לחם-משנה). (84) אין מולחים ולא

(57) שעל הכליות יש חלב דק והוא חלב גמור, שם.

1 יג. חוטי הלב⁵⁸ וחוטי היד⁵⁹ וחוטי העקץ⁶⁰ וחוטי
2 הלחי התחתון⁶¹ שפצד הלשון מן ומן, וכן
3 החוטין הדקין⁶² שהן בתוך חלב הדקין כמו בית
4 עפכיש מספכין זה בזה, וקרום שעל המוח⁶³
5 שפךדקד, וקרום שעל הביצים - הכל אסורין משום
6 דם.

58 שהן מלאים דם. בגמרא לא מוזכרים חוטי הלב, אבל
לפי שמלאים דם - דינם כדין שאר החוטין. וכן נוטה דעת
הראב"ד, אבל הרשב"א כתב שאין אסורים אלא הנזכרים
בגמרא (ביאור הגר"א). (59) רש"י חולין צג, א.
60 שם: חוטין שבעוקן, אסורין. ומפרש רבינו שאסורים
משום דם, אבל רש"י שם מפרש חוטין שבעוקן היינו ה'
חוטין שבכפלי, ואם כן אסורים משום חלב. וכונתו לקרום
שאנו נוטלים מן הכסלים שקורים פלאנקש, ועב וחזק הוא,
לכן אסור שחלב נבלע בו, כמו שכתב רש"י שם ח, ב. אבל
אין זה חלב הכפלא ממש. ובה תתיישב תמימה הלחם
משנה' וה'בית יוסף' על רש"י. ולפירוש רבינו, עוקן לחוד
וכפלי לחוד. (61) בגמרא: דלועה. (62) היא הוראת
הגאונים שאסרו חלב הדקין מפני ריבוי החוטין הדקים שיש
בהם דם. ועכשיו נהגו בהם היתר, והבקי בחוטים אלו
שולפם היטב עד שלא יסור אחד מהם (מגיד-משנה).
וב'בית יוסף' יו"ד סי' סה, מביא בשם 'הרוקח' סי' סט: יש
בבהמה נ"א חוטין, כ"ה מצד זה וכ"ה מצד זה, ואחד בתוך
האליה. וסימנך: אל תאכלו נ"א. (63) חולין, שם.

7 יד. ביצי גדי או טלה⁶⁴ שלא השלים שלשים יום -
8 מתר לבשלן בלא קלפה⁶⁵. לאחר שלשים יום: אם
9 נראה בהן חוטין דקין אדמים⁶⁶ - בידוע שהלך בהם
10 הדם, ולא יבשל עד שיקלה⁶⁷ או עד שיחתך וימלח,
11 כמו שבארנו; ואם עדין לא נראו בהן חוטין
12 האדמים - מתרין.

64 שם צג, ב: ביצי דגדיא. משמע דוקא בהמה דקה כמו
גדי או טלה, ודינה של בהמה גסה לא נתפרש (מגיד-
משנה). (65) בלא קליפת הקרום (רש"י). ואפילו נראים
בהם חוטין אדומים, שאין זה אודם אלא שומן (מגיד-
משנה בשם הרשב"א). (66) בגמרא שם: "אי אית בהו
שורייקי סומקין". (67) את הקרום.

13 מז. וכל פני מעים שהמאכל סובב בחלל⁶⁸ - אין
14 מחזיקין בהן דם⁶⁹.

68 כגון חלחולת, קיבה, כרס ומעיים, שם קיג, א.
69 ואינם צריכים מליחה, כמו שכתב למעלה בפ"ו הי"ח,
אבל הכרס ושאר המעיים צריכים מליחה (מגיד-משנה).
וכתב הרשב"א, דוקא במעיים עצמם אין דם, אבל בשומן
שעליהם יש דם, והעין מעידה על כך, ולפיכך שمولחים
כרכשתא מולחים אותה בצד החיצון ששם נמצא השומן.

15 מז. וראה לי, שכל אלו החוטין והקרומות - אסורין
16 מדברי סופרים⁷⁰. ואם תאמר שהן אסורין מן

בנבלות וטרפות שֶׁלֶהֶן. וְנוֹהֵג בְּשָׁלִיל וּבְמִקְדָּשִׁין, 13
 בֵּין קִדְשִׁים הַנֶּאֱכָלִים בֵּין קִדְשִׁים שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין. 14
 וְנוֹהֵג בִּירֵךְ שֶׁל יָמִין וּבִירֵךְ שֶׁל שְׂמָאל. וְאֵין אֲסוּר 15
 מִן הַתּוֹרָה אֲלָא שְׁעַל כַּף הַיָּרֵךְ בְּלִבְדּוֹ, שְׂנֵאָמַר: אֲשֶׁר 16
 עַל כַּף הַיָּרֵךְ. אֲכָל שְׂאֵר הַגִּיד שְׁלֹמְעֵלָה מִן הַכֶּף 17
 וְשְׁלֹמֶטָה עַד סוּפוֹ, וְכֵן חֵלֶב שְׁעַל הַגִּיד - אֵינוֹ אֲסוּר 18
 אֲלָא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְשֵׁנִי גִידֵין הֵן: הַפְּנִימִי³ 19
 הַסְּמוּךְ לְעֵצִים - אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה⁴, וְהַעֲלִיזִין כְּלוּ⁵ - 20
 אֲסוּר מִדְּבָרֵיהֶם⁶. 21

(2) ולא הטמאין. ולמדו דין זה מן הפסוק: על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. ודרשו: מי שבשרו מותר גידו אסור. ובמשנה שם: אמר ר' יהודה והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת להם. אמרו לו: בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו. (3) הגיד הארוך והוא בצד פנימי של ירך. הצד שכלפי ירך חברתה כשהבהמה מחוברת קורא לה פנימי. (4) שהוא על הכף. (5) גיד הקצר שבסוף השופי (=הבשר העב הסובב את הקולית לרחבו). וראשו מחובר בעצם אליה ויורד ומתפשט על הכף וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך לעצם ומשם ואילך נכנס בצד פנימי של ירך שתחת הבשר לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין. (6) שאינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף.

ב. הָאוֹכֵל מִגִּיד הַנֶּשֶׁה הַפְּנִימִי מִמָּקוֹם שְׁעַל הַכֶּף - 22
 לֹקֶה. וְאִם אֲכָל מִחֻלְבּוֹ אוֹ מִשְׂאֵר הַגִּיד הַפְּנִימִי אוֹ 23
 מִכָּל הַחִיצוֹן - מִפִּין אוֹתוֹ מִכַּף מְרִדוֹת⁷. וְכַמָּה שְׁעוֹר 24
 אֲכִילָה? כְּזִית. וְאִם אֲכָל הַגִּיד שְׁעַל הַכֶּף כְּלוּ, אָף 25
 עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ כְּזִית - לֹקֶה⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּבָרִיָּה 26
 בְּפִנֵּי עֲצָמָה. 27

(7) כעובר על איסור מדברי סופרים. (8) שכל דבר ששמו עליו כשהוא שלם, וכשאינו שלם אבד את שמו, נקרא "בריה", וגיד הנשה כשאינו שלם אינו קרוי גיד אלא חתיכת גיד.

ג. אֲכָל כְּזִית מִגִּיד שֶׁל יָמִין וְכְזִית מִגִּיד שֶׁל שְׂמָאל⁹, 28
 אוֹ שְׂאֵכֶל שְׁנֵי גִידִים כְּלֵן אָף עַל פִּי שְׂאִין בְּהֵן כְּזִית 29
 - לֹקֶה שְׂמוֹנִים. (וְכֵן הוּא לֹקֶה עַל כָּל גִּיד וְגִיד). 30
 (9) ומדובר כשהתרו על כל אכילה ואכילה בפני עצמה.

ד. הָעוֹף - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּיד הַנֶּשֶׁה; מִפְּנֵי שְׂאִין לוֹ 31
 כַּף יָרֵךְ¹⁰, אֲלָא יִרְכּוּ אֲרָךְ. וְאִם נִמְצָא עוֹף שְׂרִיכּוֹ 32
 בִּירֵךְ הַבְּהֵמָה שִׁישׁ לוֹ כַּף - גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁלּוֹ אֲסוּר, 33
 וְאֵין לֹקִין עָלָיו¹¹. וְכֵן בְּהֵמָה¹² שֶׁכַּף יָרְכָה אֲרָךְ 34
 כְּשֶׁל עוֹף - גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁלָּהּ אֲסוּר, וְאֵין לֹקִין עָלָיו. 35

(10) שיש לו כף, אבל אינו עגול. (11) שהיא בעיניי שלא נפשטה בגמרא: ואסור מספק, אבל אין לוקין על הספק. (12) גם זו בעיניי שלא נפשטה בגמרא.

ה. הָאוֹכֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה מִבְּהֵמָה וְחִיָּה הַטְּמֵאִים - 36

מדיחים חלב עם בשר, סכין שחתך בה חלבים לא יחתך בה בשר, כלי שהדיח בו חלבים לא ידיח בו בשר, וכן אסור לפרוש חלב הכסלים על הבשר. (85) ויש חולקים בדין חלב הכסלים, וסוברים שהבשר בלע חלב וצריך קליפה (מגיד-משנה בשם הרשב"א). ודעת רבינו שהיא בליעה מועטת ובטלה, ולפיכך אין צריך אלא הדחה כדין בשר למליחה. (86) מכות מרדות, כטבח שנמצא אחריו כזית חלב, כמו שמסיים רבינו בהכ"א. (87) משמע שאין מעבירין אותו, ראה בהכ"א.

ב. וְכֵן אֵין מוֹלְחִין⁸⁸ אֶת הַבָּשָׂר קֹדֶם שְׂיִסֵּר מִמֶּנּוּ אֶת הָקְרוֹמוֹת וְאֶת הַחוּטִין הָאֲסוּרִין. וְאִם מָלַח - מְסִירָם 1
 אַחֵר שְׂנֵמְלָחוּ⁸⁹. וְאִפְלוּ הֵיָה בְּהֵן גִּיד הַנֶּשֶׁה - מְסִירוֹ 2
 אַחֵר שְׂנֵמְלָח וּמִבְּשָׁל. 3
 4

(88) לכתחילה. משמיענו כאן רבינו שגם חוטים וקרומות אסור למלוח עם בשר לכתחילה ולא רק חלב, וצריך לטרוח ולהסירם לפני מליחת הבשר. (89) ודעת הרשב"א, שצריך להסיר משהו מן הבשר כנגד כל החוטין והקרומות מפני שאוסרים בקליפה (מגיד-משנה).

בא. וְטִבַּח שְׂדֵרְכּוֹ לְנִקּוֹת הַבָּשָׂר, וְנִמְצָא אַחֲרָיו חוּט 5
 אוֹ קְרוֹם - מְלַמְדִין אוֹתוֹ⁹⁰ וּמְזַהֲרִין אוֹתוֹ שְׁלֹא 6
 יִזְלֹל כְּאֲסוּרִין. אֲכָל אִם נִמְצָא אַחֲרָיו חֵלֶב, אִם הֵיָה 7
 כְּשִׁעוּרָה⁹¹ - מַעֲבִירִין אוֹתוֹ. וְאִם נִמְצָא אַחֲרָיו כְּזִית 8
 חֵלֶב, אֲפֹלוּ מִמָּקוֹמוֹת הָרִבָּה - מִפִּין אוֹתוֹ מִכַּף 9
 מְרִדוֹת⁹² וּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ. מִפְּנֵי שֶׁהַטִּבַּח נֶאֱמָן⁹³ עַל 10
 הַחֵלֶב. 11

(90) שרק כטבח שנמצא חלב אחריו, אמרו "מכין אותו" או "מעבירין אותו" מפני שחלב אסור מן התורה, אבל חוטין וקרומות שאיסורם מדרבנן - לא אמרו (מגיד-משנה). (91) חולין צג, ב. (92) מפני שעובר על "לפני עור לא תתן מכשול", אבל אינו חייב מלקות מן התורה, מפני שלא זו כולל כמה דינים, כגון: ליעץ עצה לא נכונה, ללוות ולהלוות בריבית, וכל האלווין הכוללים כמה איסורים, אין לוקים עליהם. ולא זו נקרא "לאו שבכללות". "ספר המצוות" שורש ט, ולא-תעשה רצ"ח. (93) כחכמים שם, שעד אחד נאמן באיסורין, ואע"פ שיש טורח לחטט אחרי החלב, הואיל והוא איבד את נאמנותו וחשוד הוא, לפיכך מעבירין אותו. ונקט רבינו "טבח", מפני שדרכו לנקות הבשר, כמו שכתב בראש דבריו "וסומכים עליו", ולפיכך אם מצאו חלב אחריו מעבירים אותו, וכן כתב רש"י שם שדרך הטבח לנקות הבשר.

יום ג' י"ד אדר א' ה'תשע"ו

פרק שמיני

(1) יבאר דיני גיד הנשה ובמה נוהג; טבח שיצאה טרפה מתחת ידו ומאי תקנתיה; קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם מצא בשר בין החנויות; בשר הנעלם מן העין; ואם עושין סחורה בנבלות וטרפות.

א. גִּיד הַנֶּשֶׁה נוֹהֵג בְּבִהֵמָה וְחִיָּה הַטְּהוֹרִין², וְאִפְלוּ 12

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ד אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 שְׁאִין מְפִירִין אוֹתוֹ וְיַחְזִיר אֲבֹדָה בְּדָבָר חָשׁוּב, או
22 יִשְׁחוּט לְעֶצְמוֹ וְיִוצִיא טְרֵפָה לְעֶצְמוֹ בְּמִזְוֹן חָשׁוּב;
23 שְׂוֵדָאֵי עֲשֶׂה תְּשׁוּבָה בְּלֹא הֶעֱרָמָה²².

(21) ואף על פי שאכלו הבשר. (22) אבל אם יש ספק
שהערים, אין תשובתו מועילה.

24 י. הַלֹּקֵחַ בָּשָׂר וְשִׁלְחוֹ בֵּיד אֶחָד מֵעַמֵּי הָאֶרֶץ - הֲרִי
25 זֶה נֶאֱמַן עָלָיו. וְאִם עַל פִּי שְׁאִינוֹ מְחֻזָּק בְּכַשְׁרוֹת -
26 אֵין חוֹשִׁשִׁין לוֹ שְׂמָא יַחְלִיף²³. וְאִפְלוּ עֲבָדֵי
27 יִשְׂרָאֵל²⁴ וְאִמְהוּתֵיהֶן נֶאֱמָנִין בְּדָבָר זֶה²⁵; אָבֵל לֹא
28 לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת, שְׂמָא יַחְלִיף²⁶.

(23) כיוון שאינו חשוד על הגזל לא יקח את הבשר של
חבירו ויחליפו באיסור, שהרי גזול, ואם אינו מרוויח בזה
למה לו להחליף, הרי אין אדם חוטא ולא לו. (24) נכרים
שנמכרו לישראל לעבדים. שבכל מקום שעד אחד נאמן
אפילו עבד או שפחה נאמנים. (25) אף על פי שבכל מקום
שנוגע לאיסורי תורה אין העבדים נאמנים, אך כאן נאמנים
מפני שאינם חשודים על הגזל. (26) שגוי אינו נאמן כלל.

29 יא. עֲשֶׂה חֲנִיּוֹת, תִּשַׁע מוֹכְרוֹת בָּשָׂר שְׁחוּטָה וְאַחַת
30 מוֹכֶרֶת נְבִלוֹת, וְלָקַח בָּשָׂר מֵאַחַת מֵהֶן וְאִינוֹ יוֹדֵעַ
31 מֵאִיָּה מֵהֶן לָקַח - הֲרִי זֶה אָסוּר; שְׂכָל קְבוּעַ -
32 בְּמַחְצָה עַל מַחְצָה דְּמִי²⁷. אָבֵל בָּשָׂר הַנִּמְצָא מְשֻׁלָּף
33 בְּשׁוּק²⁸ - הֲלֵךְ אַחֵר הָרֹב; דָּכָל דְּפָרֶשׁ - מְרַבָּא
34 פְּרִשָׁ²⁹. אִם הָיוּ רַב הַמוֹכְרִים³⁰ עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים
35 וּמְזֻלוֹת - אָסוּר, וְאִם הָיוּ רַב הַמוֹכְרִים יִשְׂרָאֵל -
36 מְתָר.

(27) והחנניות של השחוטות ושל הנבלות הן קבועות
במקומן והרי זה כספק השקול, וספק איסור של תורה אסור.
(28) ואין אנו יודעים מאין בא. (29) כלומר, פירש מן
הרוב, היינו מחנות כשרה ודיוקא כשלא ראינו שפירש אלא
מצאנוהו כך, אבל אם בפנינו לקח מחנות ולא ידענו אם
המקום שממנו לקח הייתה חנות מוכרת שחוטה או חנות
מוכרת נבלה, דינו כקבוע מכיוון שנולד הספק במקום
קביעות. (30) של אותה עיר.

37 יב. וְכֵן בָּשָׂר הַנִּמְצָא בֵּיד עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת
38 וְאִינוֹ יוֹדֵעַ מִמֵּי לָקַח³¹, אִם הָיוּ מוֹכְרֵי הַבָּשָׂר
39 יִשְׂרָאֵל³² - מְתָר. זֶה הוּא דִּין תוֹרָה. וְכִבֵּר אָסוּר
40 חֲכָמִים³³ כָּל הַבָּשָׂר הַנִּמְצָא, בֵּין בְּשׁוּק בֵּין בֵּיד עוֹבֵד
41 פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת³⁴, אִם עַל פִּי שְׂכָל הַשּׁוֹחֲטִין³⁵ וְכָל
42 הַמוֹכְרִין יִשְׂרָאֵל. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא הַלֹּקֵחַ בָּשָׂר³⁶
43 וְהַנִּיחוֹ בִּבְיָתוֹ וְנִעְלָם מִן הָעֵין - אָסוּר, אֲלֹא אִם בֵּן
44 הָיָה לוֹ בּוֹ סִימָן, אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בּוֹ טְבִיעֶת עֵין³⁷ וְהוּא
45 מְפִירוֹ וְיָדָאֵי שֶׁהוּא זֶה, אוֹ שֶׁהָיָה צָרוּר וְחָתוּם.

(31) הגוי. (32) כלומר, רוב מוכרי הבשר. (33) כבשר
שנתעלם מן העין. (34) בנמצא ביד גוי לא אסור רב,
והטעם פירש רש"י שם הואיל שהייתה בחזקת המשתמר
והוא לא שחטה וטריפה לא מכרו לו למוכרה כאן, אבל

1 פְּטוּר; לְפִי שְׁאִינוֹ נוֹהֵג בְּטִמְאָה, אֲלֹא בְּבִהְמָה
2 שְׂפִלָּה מִתֵּרֶת¹³. וְאִינוֹ כְּאוֹכֵל מִשְׁאֵר גּוֹפָה, שְׁאִין
3 הַגִּידִים מְכַלֵּל הַבָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם אָכַל מִחֻלָּב
4 שְׂעַל הַגִּיד - הֲרִי זֶה כְּאוֹכֵל מִבְּשָׂרָה¹⁴.

(13) דרשו דין זה מן המקרא. ואין לומר משום שאין איסור
גיד הנשה שבא אחרי שנקשרו הגידים חל על איסור בהמה
טמאה שקדם לו, שהרי לדעת רבינו אין עליו איסור טמאה
כלל. (14) וחייב משום בהמה טמאה.

5 ו. הַאוֹכֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁל נְבִלָה אוֹ שֶׁל טְרֵפָה אוֹ שֶׁל
6 עוֹלָה - חֵיב שְׁתִּימָם¹⁵. מִתּוֹךְ שֶׁנִּכְלַל בְּאִסּוּר¹⁶ שְׂאֵר
7 גּוֹפָה שֶׁהָיָה מִתֵּר, נִכְלָל גַּם הַגִּיד וְנוֹסֵף עָלָיו אָסוּר
8 אַחֵר¹⁷.

(15) משום גיד הנשה ומשום נבילה או טריפה או עולה.
(16) ואיסור כולל חל על איסור. (17) אין זה איסור מוסיף,
אלא איסור כולל.

9 ז. הַנוֹטֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה צָרִיף לְחַטֵּט אַחֲרָיו עַד שְׁלֹא
10 יִשְׁאִיר מִמֶּנּוּ כְּלוּם. וְנֶאֱמַן הַטֵּבַח עַל גִּיד הַנֶּשֶׁה,
11 כְּשֶׁם שֶׁנֶּאֱמַן עַל הַחֻלָּב. וְאֵין לֹקְחִין בָּשָׂר מִכָּל
12 טֵבַח¹⁸; אֲלֹא אִם הָיָה אָדָם כָּשֶׁר וּמְחֻזָּק בְּכַשְׁרוֹת -
13 הוּא שְׁשׁוּחֵט לְעֶצְמוֹ וּמוֹכְרָ¹⁹ וְנֶאֱמַן.

(18) מקור הדין בעבודה זרה לט: (מגיד משנה כאן),
[תוספתא שם, הובאה בגמרא: אין לוקחים ימ"ח מה"ג
(ראשי תיבות של שישה דברים) וכו' אלא מן המומחה,
פירוש: בני אדם שהם בחזקת כשרות ואינם חשודים
להאכיל איסורים, ובשר לא נמנה בין ששת הדברים, ורק
בדין לשלוח על ידי נכרי נזכר בשר. אבל רבינו תפס כאן
גירסת התוספתא, שבמקום "חלב" כתוב "חתיכה", היינו
חתיכת בשר או חתיכת דג, לפי גירסת התוספות שם ודין
בשר כדין דג]. ולקמן בפרק י"א הלכה כ"ה, השיג הראב"ד
על רבינו, שהרי לא נחשדו עמי הארץ על איסורים חוץ
ממעשרות, ובמגיד משנה שם מבאר, שכל ששת הדברים
שנמנו שם בברייתא, שאין לוקחים אותם אלא מן המומחה,
רגילים עמי הארץ להקל בהם ולכן אין לוקחים מהם. ונראה
שבבשר החמיר רבינו ביותר ודורש שיהיה אדם כשר
ומוחזק בכשרות כי שמא אינו בקי או אינו זהיר בהלכות
שחיטה. (19) אבל אם אינו מוחזק בכשרות ישחוט אחר
והוא ימכור.

14 ח. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּחוֹצָה לְאֶרֶץ²⁰; אָבֵל
15 בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּזִמְן שְׂפִלָּה לְיִשְׂרָאֵל - לֹקְחִין מִכָּל
16 אָדָם.

(20) שמעורבים בין הגויים ויש חשש של חילוף עם גוי או
שיקנו מן הגוי.

17 ז. טֵבַח הַנֶּאֱמָן לְמִכּוֹר בָּשָׂר, וְנִמְצָא בָּשָׂר נְבִלָה אוֹ
18 בָּשָׂר טְרֵפָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ - מְחֻזָּר אֶת הַדָּמִים²¹
19 לְבָעֲלִים, וּמְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ וּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ. וְאֵין לוֹ
20 תַּקְנָה לְעוֹלָם לָקַח מִמֶּנּוּ בָּשָׂר, עַד שִׁילָף לְמָקוֹם

בשר המונח [=סתם, שאינו נשמר] שמה עורבים החליפוהו. אבל רבינו פוסק שאסור משום בשר שנתעלם מן העין מפני שסומך על סוגיית הירושלמי שקלים פרק ז הלכה ד, שרב מחמיר אף בנמצא ביד גוי, לפיכך ראוי להחמיר בכל אופן. והכסף משנה מיישב שיש חילוק בין אם נוהגים להכריז בעיר שיש טריפה ואז אם לא הכריזו נמצא ביד גוי מותר שמן הסתם אינו טריפה, ובכגון זה עוסקת סוגיית הגמרא שם, מה שאין כן במקום שאין מנהג להכריז, ואם כן אפילו לא הכריזו יש חשש טריפה, לפיכך אפילו נמצא ביד גוי אסור, ורבינו מדבר במקום שאין מכריזין. (35) ולא רק רובם. (36) מאדם שהוחזק בכשרות. (37) ומשמע שכל אדם נאמן לאמר טביעות עין יש לי בו ואפילו אינו תלמיד חכם, כי עד אחד נאמן באיסורין, אבל באבידה אין סומכין אלא על תלמיד חכם שאין לחשוד בו שמה משקר הוא, כי בדברי ממון אין עד אחד נאמן.

(43) מפני שדבר מאכל דרכו לאכילה ועיקר לא יאכל נאמר על איסור אכילה אלא שנכלל בזה גם איסור הנאה, וכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו, ולמדנו: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן. לפיכך אסור מן התורה ואין לוקין עליו. (44) כמו חצי שיעור. (45) שחליפי איסורי הנאה מלבד עבודה זרה מותרים, ויש אומרים שהמוכר עצמו אסור לו ליהנות מדמיהם, אבל אחרים מותרים, ומדברי רבינו משמע, שאפילו המוכר מותר בהם. (46) לקבוע עסק, אבל אם נודמן לו דבר איסור מותר לסחור, שהרי התורה אמרה בנבילה "או מכור לנכרי". (47) רבינו מביא ראייה מן התורה שבחלב מותר לסחור. ומוכת מזה, שאיסור סחורה בדברים האסורים הוא מן התורה, כי אם הוא מדרבנן, אין ראייה ממה שהתורה התירה מלאכה בחלב. (48) דין זה נאמר רק בדבר שהוא אסור באכילה ואינו עומד למלאכה, אבל מה שעומד למלאכה כמו חמור או גמל מותר, שהרי אין לחוש בהם לאכילה.

י. הצייד שצודקו לו חיה או עוף ודג טמאים וצדן, או שצודד לו טמאים וטהורים - מותר למכרן. אבל לא יבון מלאכתו לטמאים. ומותר לעשות סחורה בחלב שחלבו עובד פוכבים ומזלות ואין ישראל רואהו ובגבינות העובדי פוכבים ומזלות⁴⁹ וכיוצא בהן.

(49) כי חלב וגבינת גויים אסורים מדבריהם ומותר לעשות בהם סחורה, כמו שמסיים רבינו בהלכה הסמוכה. [ולמה משמיענו רבינו דין חלב וגבינת גויים לחוד? והלא כותב בהלכה יח, שכל איסורי דרבנן מותרים בסחורה? מפני שחלב וגבינות של גויים נאסרו משום שמה נתערב בהם דבר האסור מן התורה, וספק איסורי תורה אסורין בסחורה, לכן משמיענו רבינו שמותרים בסחורה, והטעם הוא, כי אין זה ספק גמור, אלא חששו רבנן לכך וגזרו עליהם איסור אכילה, אבל לא איסור סחורה].

יח. זה הפלל: כל שאסורו מן התורה⁵⁰ - אסור לעשות בו סחורה; וכל שאסורו מדבריהם - מותר לעשות בו סחורה, בין בספקו בין בודאו.

(50) ואפילו בספק איסור אסור לעשות סחורה.

פרק תשיעי

(1) יבאר בשר בחלב ואם ניער וכסה; הכחל צלוי ומבושל; ודין המעמיד בעור קיבת נבלה; ואם מותר לצרור בשר וגבינה במטפחת אחת; מליח אם הוא כרותח; ואם מעלים העוף עם הגבינה בשולחן; אם לשין העיסה בחלב; ופת שאפאה עם הצלי; סכין שחתך בה צלי וחזר וחתך בה צנון;

יג. תלה כלי מלא חתיכות בשר, ונשפר הפלי ונפלו החתיכות לארץ, ובא ומצא חתיכות ואין לו בהן סימן ולא טביעת עין - הרי זה אסור; שיש לומר: אותו בשר שהיה בפלי גררתו חיה או שרץ, וזה בשר אחר הוא.

יד. גיד הנשה מותר בהנאה³⁸. לפיכך מותר לאדם לשלח לעובד פוכבים ומזלות גיד הנשה בתוכה. ונותן לו הירף שלמה בפני ישראל, ואין חוששין³⁹ שמא יאכל ממנה ישראל זה⁴⁰ קדם שינטל הגיד, שהרי מקומו נפר⁴¹. לפיכך, אם היתה הירף חתוכה - לא יתננה לעובד פוכבים ומזלות בפני ישראל עד שינטל הגיד, שמא יאכל ממנה ישראל⁴².

(38) במתנה או במכירה. (39) בשלימה. (40) כלומר, ישראל שראה שהירף באה לידו [=לידי הגוי] מישראל יקנה מן הגוי ויאכל. (41) אילו ניטל הגיד. (42) שישאל הרואה סובר שכבר ניטל גידה. כי אין המקום ניכר.

טו. כל מקום שנאמר בתורה: לא תאכל, לא תאכלו, לא יאכלו, לא יאכל - אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע, עד שיפרט לה הכתוב בדרך שפרט לה בנבלה, שנאמר: לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, ובחלב שנאמר בו: יעשה לכל מלאכה. או עד שיתפרש בתורה שפעל פה שהוא מותר בהנאה. כגון שקצים ורמשים ודם ואבר מן החי וגיד הנשה, שכל אלו מתרין בהנאה מפני הקבלה אף על פי שהן אסורין באכילה.

טז. כל מאכל שהוא אסור בהנאה, אם נהנה ולא אכל, כגון שמכר או נתן לעובד פוכבים ומזלות או לכלבים - אינו לוקה⁴³. ומכין אותו מפת מרדות⁴⁴, והדמים מתרין⁴⁵. וכל דבר שאסור באכילה ומותר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ד אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 - מִתֵּר לְבִשָּׁל, וּמִתֵּר בִּהְנִיחַ, וְאֵין חֵיבִין עַל אֲכִילָתוֹ
19 מְשֻׁם בְּשָׂר בְּחֵלֶב.¹¹

8) גדי להוציא בהמה טמאה, חולין קיג: (9) שם. נאמר "וישלח יהודה את גדי העזים" וכן נאמר, "את עורות גדיי העזים" ולמדנו מכאן שבכל מקום שנאמר גדי סתם, אפילו פרה ורחל במשמע. (10) בספרים אחרים אינו, והוא הנכון. (11) אלא יש בו איסור בהמה טמאה.

20 ד. וְכֵן בְּשָׂר חִיָּה וְעוֹף¹², בֵּין בְּחֵלֶב חִיָּה בֵּין בְּחֵלֶב
21 בְּהֵמָה - אֵינוֹ אִסּוּר בְּאֲכִילָה מִן הַתּוֹרָה. לְפִיכָךְ מִתֵּר
22 לְבִשָּׁלוֹ¹³ וּמִתֵּר בִּהְנִיחַ. וְאִסּוּר בְּאֲכִילָה מִדְּבָרֵי
23 סוּפְרִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְשְׁעוּ הָעַם וַיִּבְאוּ לִיְדֵי אִסּוּר
24 בְּשָׂר בְּחֵלֶב שֶׁל תּוֹרָה, וַיֵּאָכְלוּ בְּשָׂר בְּהֵמָה טְהוֹרָה
25 בְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, שֶׁהֵרִי אֵין מְשֻׁמֶּעַ¹⁴ הַכֶּתוּב
26 אֲלֵא גְדִי בְּחֵלֶב אָמוֹ מִמֶּשׁ, לְפִיכָךְ אִסּוּרוֹ¹⁵ כָּל בְּשָׂר
27 בְּחֵלֶב.¹⁶

12) אין בו איסור בשר בחלב מן התורה, כרבי עקיבא במשנה שם. ה'כסף משנה' מקשה, והרי בהלכות ממרים פ"ב ה"ט כתב רבינו: "הרי כתוב בתורה לא תבשל גדי וכו' שזה הכתוב אסר לבשל ולאכול בשר בחלב בין בשר בהמה בין בשר חיה", מפורש שבשר חיה אסור מן התורה, הפך ממה שכתב כאן, ראה לחם משנה כאן שחירץ. (13) אפילו מדרבנן, שלא גזרו חכמים אלא באכילה לבד. ומה ששינוי שבשר חיה ועוף אסור לבשל בחלב, הכוונה לבשל ולאכול, אבל בישול עצמו לא אסור. (14) כלומר, הם יאמרו כן ויכשלו באיסור בשר בחלב. (15) באכילה. (16) אפילו בשר חיה ועוף.

28 ח. דְּגִים וְחִגְבִּים - מִתֵּר לְאָכְלָן בְּחֵלֶב. וְהַשְׁוִיחַט עוֹף
29 וְנִמְצָא בּוֹ בִּיצִים גְּמוּרוֹת¹⁷ - מִתֵּר לְאָכְלָן בְּחֵלֶב.

17) שיש להן חלמון וחלבון ואף על פי שהן מעורות בגדין. אבל אם אין לה אלא חלמון עדיין היא בשר ואסור לאכלה בחלב, וטעונה מליחה לבישול בקדירה כדין בשר, מגיד משנה בשם רשב"א. עיין בפרק ב הלכה ז במגיד משנה שם.

30 ו. הַמַּעֲשֵׂן וְהַמְבִּשָּׁל בְּחֵמִי טְבֵּרְיָא וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין
31 לֹקֵחִין עָלֵיהֶם¹⁸. וְכֵן הַמְבִּשָּׁל בְּשָׂר בְּחֵלֶב¹⁹ אוֹ בְּחֵלֶב
32 מִתֵּה²⁰ אוֹ בְּחֵלֶב זָכֵר²¹, אוֹ שֶׁבִּשָּׁל דָּם בְּחֵלֶב - פְּטוּר,
33 וְאֵינוֹ לֹקֵחַ עַל אֲכִילָתוֹ מְשֻׁם בְּשָׂר בְּחֵלֶב²². אֲבָל
34 הַמְבִּשָּׁל בְּשָׂר מִתֵּה אוֹ חֵלֶב וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן בְּחֵלֶב -
35 לֹקֵחַ עַל בִּשּׁוּלוֹ²³, וְאֵינוֹ לֹקֵחַ עַל אֲכִילָתוֹ מְשֻׁם
36 בְּשָׂר בְּחֵלֶב; שְׂאִין אִסּוּר בְּשָׂר בְּחֵלֶב חָל עַל אִסּוּר
37 נִבְלָה אוֹ אִסּוּר חֵלֶב, שְׂאִין כָּאֵין לֹא אִסּוּר כּוֹלֵל וְלֹא
38 אִסּוּר מוֹסִיף²⁴ וְלֹא אִסּוּר בַּת אַחַת.

18) לא על הבישול משום לא תבשל ולא על האכילה אם אכל מעושן שעשונו בחלב וכן מבושל בחמי טבריה עם חלב, שלא אסרה תורה בשר בחלב אלא דרך בישול. מעושן בעיא היא בירושלמי נדרים פרק ה אם חשוב בישול. ומספק

ואם מניחין כד של מלח בצד כד של כמך; מי שאכל גבינה אם יאכל אחריה בשר או איפכא.

1 א. בְּשָׂר בְּחֵלֶב - אִסּוּר לְבִשָּׁלוֹ, וְאִסּוּר לְאָכְלוֹ מִן
2 הַתּוֹרָה, וְאִסּוּר בִּהְנִיחַ, וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ, וְאִפְרוּ אִסּוּר
3 כְּאִפְרוּ כָּל הַנִּקְבְּרִין. וְכִי שֶׁיִּבְשָׁל מִשְׁנֵיהֶם פְּזִית
4 כְּאֶחָד² - לֹקֵחַ³, שְׂנֵאמַר: לֹא תִבְשָׁל גְדִי בְּחֵלֶב אָמוֹ.
5 וְכֵן הָאוֹכֵל⁴ פְּזִית מִשְׁנֵיהֶם, מִהַבֶּשֶׂר וְהַחֵלֶב
6 שֶׁנִּתְבִּשְׁלוּ כְּאֶחָד⁵ - לֹקֵחַ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא בִשָּׁל⁶.

2) הבשר והחלב ביחד. ואין משערים חלב שהוא משקה בשיעור כזית? מביא כוס מלא משקין ומביא זית ונותנן לתוכו, המשקה היוצא לחוץ הוא שיעור כזית. 3) שמצטרפים, כלוי שם. 4) משמע רק אוכל, אבל נהנה אינו לוקח אף על פי שאסור מן התורה בהנאה, שעל הנאת איסור אין לוקין אפילו בבשר ובחלב. למעלה בפרק ח הלכה טז כתב רבינו שהנהנה מאיסורי הנאה אינו לוקח. ומנמק המגיד משנה, שכל הנאה מדבר מאכל הוא שלא כדרך הנאתו, ואם כן יש לשאול למה הנהנה מבשר בחלב אינו לוקח? הלא בשר בחלב אסור אפילו כדרך הנאתו, כמו שמבואר לקמן בפרק יד הלכה י? ובלחם משנה כתב שרבינו סובר כאיסי בן יהודה בחולין קטו: שלומד איסור הנאה בבשר בחלב בקל וחומר מערלה, ואין עונשין מן הדין, כלומר, אין מטילין ענשי הגוף על עבירות שלא נאמרו בפירוש בתורה, אלא נלמדו מקל וחומר. אמנם בספר המצוות לא-תעשה קפו, כתב רבינו כדברי המכילתא פרשת משפטים, שלמדנו איסור הנאה ממה שנכפל בתורה שלש פעמים הפסוק "לא תבשל גדי בחלב אמו". 5) שלא אסרה תורה אלא דרך בישול, שם קח. 6) אלא אחרים בישול.

7 ב. לֹא שֶׁתֵּק הַכֶּתוּב⁷ מִלְּאִסּוּר הָאֲכִילָה אֲלֵא מִפְּנֵי
8 שְׂאִסּוּר הַבִּשּׁוּל. כְּלוּמַר: וְאִפְלוּ בִּשּׁוּלוֹ אִסּוּר, וְאֵין
9 צְרִיךְ לֹמַר אֲכִילָתוֹ. כִּמּוֹ שֶׁשֶּׁתֵּק מִלְּאִסּוּר הַבַּת מֵאַחַר
10 שְׂאִסּוּר בַּת הַבַּת.

7) זה ביאור למה שכתב בהלכה הקודמת, שהאוכל בשר בחלב לוקח והלא איסור אכילה אינו מפורש בתורה ורק נדרשת ממדות התורה ומדוע לוקח? ולזה כתב, שאכילה נכללת באיסור הבישול, ופירוש הפסוק "לא תבשל" הוא שאף הבישול אסור ואין צריך לומר האכילה, כמו באיסור הבת שהתורה כתבה רק בת הבת ונכללה בזה הבת. ואין לראות בכך מידת קל וחומר ולומר אין עונשין מין הדין, ובלשון התלמוד זה נקרא "גילוי מילתא בעלמא". וראה פרק ב מהלכות איסורי ביאה הלכה ו.

11 ג. אֵין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא בְּשָׂר בְּהֵמָה טְהוֹרָה
12 בְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, שְׂנֵאמַר: לֹא תִבְשָׁל גְדִי בְּחֵלֶב
13 אָמוֹ⁸. וְגַדִּי הוּא כּוֹלֵל⁹ וְלֹד הַשּׁוֹר וְלֹד הַשֶּׂה וְלֹד
14 הָעֵז, עַד שֶׁיִּפְרֹט וַיֵּאמַר גְּדִי עֵזִים. וְלֹא נֵאמַר גְּדִי
15 בְּחֵלֶב אָמוֹ, אֲלֵא שְׂדֵבֶר הַכֶּתוּב בְּהוּרָה. אֲבָל בְּשָׂר
16 בְּהֵמָה טְהוֹרָה (שֶׁבִּשְׁלוֹ)¹⁰ בְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה, אוֹ
17 בְּשָׂר בְּהֵמָה טְמֵאָה (שֶׁבִּשְׁלוֹ) בְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה

11 הַחֲתִיכָה קָדָם שֶׁתִּפְּלֹט חֶלֶב שֶׁפִּלְעָה³⁴; אָבֵל אִם לֹא
12 סֵלֶק - מְשַׁעְרִים אוֹתָהּ³⁵ בְּשֵׁשִׁים³⁶, מִפְּנֵי שֶׁהַחֶלֶב
13 שֶׁנִּבְלָע בָּהּ וְנֶאֱסַר יֵצֵא וְנִתְעַרֵּב עִם שְׂאֵר הַחֶלֶב³⁷.

(30) בבשר שנפל לתוך חלב אם יש בבשר כדי לתת טעמו בחלב, ובחלב שנפל לתוך בשר אם יש בחלב כדי לתת טעמו בבשר. (31) שהצונן אינו בולע ואינו פולט. (32) בגמרא שם צו. גרסין "קפילא ארמאה", היינו נכרי מומחה בטעמי המאכלים. מדברי רבינו משמע שכל נכרי נאמן, אבל בתוספות שם דבור המתחיל קפילא, כתבו, שרק מומחה נאמן, כי חושש הוא שמא יערער את האומן במומחיותו או בנאמנותו, ולפיכך לא יסקר. (33) שהרי נבלע בה חלב. (34) לא ביאר רבינו כמה זמן תשהה. (35) את החתיכה. (36) אם יש בקדרה ששים כנגדה, היינו שביחד יהיו ששים ואחד, וראה פרק טז הלכה יז. (37) ואי אפשר להבחין בטעמו, כי טעמם שוים ולפיכך משערים בששים, וידוע היה לחז"ל, שביותר מששים אין נתינת טעם (והסמיכו זאת על דין זרוע בשילה באל נזיר, שם צח).

14 ט. נִפֵּל חֶלֶב לְתוֹךְ קִדְרָה שֶׁל בֶּשָׂר³⁸ - טוֹעֵמִין אֶת
15 הַחֲתִיכָה³⁹ שֶׁנִּפֵּל עָלֶיהָ חֶלֶב: אִם אֵין בָּהּ טַעַם חֶלֶב
16 - הִפֵּל מֵתָר; וְאִם יֵשׁ בַּחֲתִיכָה טַעַם חֶלֶב, אָף עַל
17 פִּי שְׂאֵם תִּפְּחֹט הַחֲתִיכָה⁴⁰ לֹא יִשְׁאָר בָּהּ טַעַם,
18 הוֹאִיל וַיֵּשׁ בָּהּ עֵתָה טַעַם חֶלֶב - נֶאֱסְרָה אוֹתָהּ
19 חֲתִיכָה. וּמְשַׁעְרִין בְּכֻלָּהּ⁴¹: אִם הָיָה בְּכָל שֵׁשׁ
20 בְּקִדְרָה מִן הַחֲתִיכוֹת וְהֵיכָּה וְהֵמָּרָק וְהַתְּבַלִּין פְּדִי
21 שְׁתֵּיהֶן חֲתִיכָה זֹאת אֶחָד מְשַׁשִּׁים⁴² מִן הַפֶּלֶל⁴³ -
22 הַחֲתִיכָה אֲסוּרָה⁴⁴, וְהַשְּׂאֵר מֵתָר⁴⁵.

(38) כלומר, על חתיכה אחת של בשר. (39) כלומר, נכרי, כמבואר למעלה. (40) ותפלוט את החלב שבלעה, בגמרא שם: "אפשר לסוחטו אסור". (41) שהחתיכה עצמה נעשית כולה חתיכת איסור ואסורת כל החתיכות. (42) וטעימה אינה מועילה, שהרי הבשר עצמו אסור ואי אפשר לעמוד על טעם בשר בבשר. (43) וביחד יהיה ששים ואחד כמו שבארנו. (44) שהיא כבר נעשית דבר אסור, כיון שהיה בה טעם חלב, בלשון התלמוד והפוסקים: "חתיכה נעשית נבילה", ולהלן נשתמש במשפט זה. (45) ואם אין ששים הכל אסור.

23 י. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁלָא נֶעַר אֶת הַקִּדְרָה
24 בַּתְּחִלָּה⁴⁶ בְּשֶׁנִּפֵּל הַחֶלֶב אֶלָּא לְבִסּוּף⁴⁷, וְלֹא כְּפָה⁴⁸;
25 אָבֵל אִם נֶעַר מֵתְחִלָּה וְעַד סוּף⁴⁹, או שְׂפָפָה מְשַׁעַת
26 נִפְּלָה עַד סוּף - הָרִי זֶה בְּנוֹתֵן טַעַם⁵⁰. וְכֵן אִם נִפֵּל
27 חֶלֶב לְתוֹךְ הֵמָּרָק אוֹ לְכָל הַחֲתִיכוֹת וְלֹא נוֹדַע לְאִי
28 זֶה חֲתִיכָה נִפֵּל - נוֹעֵר⁵¹ אֶת הַקִּדְרָה כֻּלָּה עַד שֶׁיִּשְׁוּב
29 וְיִתְעַרֵּב הִפֵּל. אִם יֵשׁ בְּקִדְרָה כֻּלָּה טַעַם חֶלֶב⁵² -
30 אֲסוּרָה, וְאִם לֹאוּ - מֵתָר. אִם לֹא נִמְצָא נִכְרִי
31 שִׁיטְעָם וְנִסְמָךְ עָלָיו⁵³ - מְשַׁעְרִים בְּשֵׁשִׁים. בֵּין בֶּשָׂר
32 לְתוֹךְ חֶלֶב בֵּין חֶלֶב לְתוֹךְ בֶּשָׂר, אֶחָד מְשַׁשִּׁים -
33 מֵתָר, פְּחוֹת מְשַׁשִּׁים - אֲסוּר.

אסור ואין לוקין עליו, ומבשל בחמי טבריה אינו בישול לענין חיוב מלקות כמו ששינוי בהלכות שבת פרק ט הלכה ג: המבשל בחמי טבריה פטור. (19) מים המתחמצים מן הקפאת הגבינה ונשארים אחרי שהוציאו את הגבינה פטור ואינו לוקה, מפני שמי חלב אינם כחלב אבל אסור מדרבנן, שהרי כותח עושים ממי חלב, וקיימא לן אסור לאכול בשר בכותח. (20) בגמרא שם קיג: בחלב אמו להוציא חלב שחוטה, שכתוב אמו הראויה להיות אם ולא משנשחטה (רש"י) והוא הדין מתה. (21) אבל אסור. כל אלו שאנו ממעטים בחלב אמו הוא פטור אבל אסור. (22) אבל לוקה משום נבלה בחלב מתה. (23) שהרי לא נאסר לבשל אלא בשר בחלב בלבד, לפיכך לענין בישול אין כאן אלא איסור בשר בחלב, רש"י שם. ופסק רבינו כלשון אחרון שם קיד. שלא נחלקו כלל ר' אמי ור' אסי ושניהם סוברים שלוקה על בישולו ואינו לוקה על אכילתו. (24) (ואם תשאל, הלא דעת רבינו שאיסור הנאה נקרא מוסיף, כמו שכתב בפירוש המשניות כריתות פרק ג וכאן ניתוסף איסור הנאה כשבישל החלב או הנבילה בחלב ולמה לא חל איסור בשר בחלב? יש לומר, שמפני שאין לוקין על הנאת בשר בחלב (ראה הלכה א) אין חיוב מלקות כאן גם באכילה, כי כל איסור האכילה בא מתוך שניתוסף איסור הנאה, ולא יהא טפל חמור מן העיקר. ובפירוש המשניות הנ"ל מבאר רבינו בעצמו טעמו של דבר ואומר, שמכיון שאיסור הנאה בבשר וחלב כלול באיסור אכילה, לפיכך אם לא חל איסור אכילה, לא נקרא שם בשר בחלב עליו ומותר בהנאה ואין כאן "מוסיף", אבל מדסתם רבינו כאן ולא כתב "מותר בהנאה" כמו שכתב בהלכה ג גבי בשר בהמה טמאה, משמע שאסור בהנאה. וכנראה חזר בו מדבריו שבפירוש המשניות. כידוע רבים הם המקומות ביד החזקה המנוגדים לפירוש המשניות, שחיבר בצעירותו).

1 ז. הַמִּבְשֵׁל שְׁלִיל²⁵ בְּחֶלֶב - חֵיב²⁶. וְכֵן הָאוֹכֵל. אָבֵל
2 הַמִּבְשֵׁל שְׁלִיא²⁷ או עוֹר וְגִידִין²⁸ וְעֵצְמוֹת וְעֶקְרֵי
3 קֶרְנִים²⁹ וְטַלְפִּים הֲרָפִים בְּחֶלֶב - פָּטוּר. וְכֵן הָאוֹכֵל
4 - פָּטוּר.

(25) עובר. (26) ששליל גם כן נקרא גדי. (27) מפני שאינה ראויה לאכילה וכן כתב רבינו פרק ד הלכה יח. (28) שם קיד. לא נזכר בברייתא שם, אלא ודאי עור כדן גידים ועצמות שמשוה אותם בכל מקום. (29) בברייתא שם, קרנים, וכן כתב רבינו שם ולמה כתב כאן עיקרי קרנים? אפשר שקרנים יבשים שם ואין בהם כל לחלוחית ולא צריך להשמיענו. ולכן כתב, שהכוונה עיקריהם הדקים וכן כתב בטלפים הרכים, אבל עור מדובר בקשה, שהרי עורות רכים דינם כבשר.

5 ח. בֶּשָׂר שֶׁנִּפֵּל לְתוֹךְ הַחֶלֶב או חֶלֶב שֶׁנִּפֵּל לְתוֹךְ
6 הַבֶּשָׂר וְנִתְבַּשֵּׁל עִמּוֹ - שְׁעוּרֵי בְּנוֹתֵן טַעַם³⁰. פִּיּוּד?
7 חֲתִיכָה שֶׁל בֶּשָׂר שֶׁנִּפְּלָה לְקִדְרָה רוֹתַחַת³¹ שֶׁל חֶלֶב
8 - טוֹעֵם הַנִּכְרִי³² אֶת הַקִּדְרָה: אִם אָמַר שֵׁשׁ בָּהּ טַעַם
9 בֶּשָׂר - אֲסוּרָה, וְאִם לֹאוּ - מֵתָר. וְאוֹתָהּ חֲתִיכָה -
10 אֲסוּרָה³³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שְׂקָדִים וְהוֹצִיא אֶת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ד אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קרעו. (64) כל הכחל לא רק בחלב שיצא ממנו, כי אין אנו יודעים כמה חלב פלט, שם צו. (65) כלומר, אם יש חמשים ותשעה נגד הכחל, מצרפים גם את הכחל עצמו ומתבטל בששים. ובפרק טו הלכה יח מבאר רבינו: הואיל והכחל מדבריהם, כמו שביארנו, הקלו בשיעורו. ויש מפרשים, מפני שלא הכחל אוסר אלא החלב שבו, לפיכך הכחל עצמו שהוא בשר, מצטרף לבטל את החלב. (רבו הפירושים בסוגיא של כחל, ודעתו של רבינו, כפי פירושו של המגיד משנה כאן, היא: לכתחילה צריך לצלי קריעה ומירוק, ולבישול אפילו לבדו צריך קריעה שתי וערב וטחו בכותל, ובדיעבד בין צלאו בין בישלו לבדו אפילו בלא קריעה כלל מותר, אבל אם בשלו עם בשר ולא קרעו שתי וערב וטחו בכותל, אוסר אם אין ששים נגדו).

יג. **בַּיֶּצֶר** ⁶⁶? **אִם הָיָה הַפֶּל עִם הַכֶּחַל כְּמוֹ שְׁשִׁים בְּכֶחַל - הַכֶּחַל אָסוּר ⁶⁷, **וְהַשָּׂאָר מֵתָר**; **וְאִם הָיָה בְּפָחוֹת מִשְׁשִׁים - הַפֶּל אָסוּר. **וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף ⁶⁸, **אִם נָפַל לְקִדְרָה אַחֶרֶת - אוֹסֵר אוֹתָהּ, וּמִשְׁעָרִין בּוֹ בְּשִׁשִּׁים כְּבָרָא שֹׁנָה ⁶⁹; **שֶׁהַכֶּחַל עֲצָמוֹ שְׁתַּבְּשָׁל נַעֲשֶׂה כַּחֲתִיכָה הָאָסוּרָה ⁷⁰. **וְאִין מִשְׁעָרִין בּוֹ אֶלָּא כְּמוֹת שְׁהוּא ⁷¹ **בְּעֵת שְׁתַּבְּשָׁל, לֹא כְּמוֹת שְׁהָיָה בְּשַׁעָה שְׁנַפְּלָה ⁷².**************

(66) מוסב על ההלכה הקודמת. (67) מפני שהבשר נתן טעם בחלב שבתוך הכחל, רש"י שם. והר"ן מפרש: מפני מראית העין. (68) בין שיש ששים ובין שאין ששים. (69) ששים ביחד עם הכחל. (70) כיון שאסורה חכמים היא אוסרת עד ששים, שם מימרא של ר' יצחק. (71) שם צו: בדידה משערין. (72) אין משערים את הפרש הכמות שבין שעת הנפילה ובין השעה שהביאווה לפנינו, אלא משערים לפי כל כמותו כמו שהוא לפנינו, כך פירש במגיד משנה.

יד. **אִין צוֹלִין אֶת הַכֶּחַל שֶׁחֲתָכוּ ⁷³ **[לְמַעַלָּה] מִן הַבָּשָׂר ⁷⁴ **בְּשָׂפוּר; וְאִם צָלְהוּ - הַפֶּל מֵתָר ⁷⁵.******

(73) כלומר, שקרעו כדין כחל לצליה, ראה בהלכה הקודמת. (74) אף על פי שחתכו אסור לכתחילה שעדיין נוטף חלב מן הכחל על הבשר (שם קיא.) ובקרעו וחתכו וטחו, מותר אפילו למעלה מן הבשר (כסף משנה). (75) כמרימור שם. הכל מותר אפילו הבשר ואין אומרים הרי החלב ודאי נבלע בבשר ואסור - כיון שכחל איסורו מדברי סופרים לא גזרו אלא לכתחילה.

טז. **קָבָה שֶׁבְּשָׁלָה בְּכֶחַל שְׁבָה ⁷⁶ **- מֵתָרֶת; שְׁאִינוּ חֶלֶב, אֶלָּא הָרִי הוּא כְּטַנְפֶּת ⁷⁷, **שֶׁהָרִי יִשְׁתַּנָּה בְּמַעֲשִׂים ⁷⁸.******

(76) המכונס בה. (77) בגמרא: "חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא". ומשמע אפילו אם החלב צלול גם כן פרש הוא, ולא כשיטת רבינו תם שבחלב צלול עדיין שם חלב עליו ואסור (כסף משנה).

טז. **אָסוּר לְהַעֲמִיד הַגְּבִינָה בְּעוֹר הַקֶּבֶה ⁷⁸ **שֶׁל שְׁחוּטָה. וְאִם הָעֵמִיד - טוֹעֵם ⁷⁹ **אֶת הַגְּבִינָה: אִם יֵשׁ******

(46) הרי זאת החתיכה כדבר נפרד בפני עצמו והחלב אינו מפעפע לשאר החתיכות ולמרק ולפיכך בה לבדה משערים, ואם אין בחתיכה ששים כנגד החלב נעשית כל החתיכה כנבלה. (47) אחר שכבר נאסרה זאת החתיכה, זה הניעור גורם לכך, שהחתיכה שנאסרה חוזרת ואוסרת כל מה שבקדרה אם אין בכולה ששים כנגדה, שאם לא ינער כלל אינה פולטת כלום לתוך הקדירה, מכיון שהיא כדבר נפרד, כמו שאמרנו למעלה, שמטעם זה אין שאר החתיכות מצטרפות לבטל את טיפת החלב. (48) בתחלה. (49) והטור ביורה דעה סימן צב כתב, שמספיק אם ינער או יכסה מיד בשעת נפילה ואפילו פסק אחר כך מלנער כבר נתערב הטעם בכל מה שבקדירה ונתבטל, ובכסף משנה כאן מפרש, שגם דעת רבינו כך. (50) אם הטיפה נותנת טעם בכל הקדרה אוסרת, ואם אין בה כדי ליתן טעם בכולה, הכל מותר אף על פי שיש בה כדי ליתן טעם באותה חתיכה לבדה, שכיון שניער או כיסה מיד בשעת נפילה באותה שעה נעשה כל דבר שבקדרה כחתיכה אחת. (51) מיד כשראה נפילת הטיפה לקדירה ולא השגיח על איזו חתיכה נפלה ימהר לנער או לכסות ובוה מצטרף כל מה שבקדרה לבטל את החלב. (52) יטעום נכרי. (53) מזה הלשון משמע שלא כל נכרי נאמן, אלא "קפילא ארמאה" שעליו אנו סומכים וזה מנוגד למה שנתבאר למעלה בהלכה ח, וצריך עיון.

יא. **קִדְרָה שֶׁבְּשָׁל בָּהּ בָּשָׂר - לֹא יִבְשָׁל בָּהּ חֶלֶב. וְאִם בְּשָׁל - בְּנוֹתָן טַעֵם ⁵⁴.**

(54) אם יש נכרי טועם ואם אין משערים בששים, גמרא שם. יב. **הַכֶּחַל ⁵⁵ **אָסוּר מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים ⁵⁶; **שְׁאִין בָּשָׂר שְׁתַּבְּשָׁל בְּכֶחַל שְׁחוּטָה ⁵⁷ **אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ. לְפִיכָךְ, אִם קָרְעוּ וּמָרְקוּ ⁵⁸ **הַחֶלֶב שָׁבוּ - מֵתָר לְצִלוֹתוֹ וּלְאַכְלוֹ. וְאִם קָרְעוּ שְׁתֵּי וְעָרְבוּ ⁵⁹ **וְטָחוּ בַּכֶּתֶל ⁶⁰ **עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר בּוֹ לְחִלּוּחִית חֶלֶב - מֵתָר לְבָשְׁלוֹ עִם הַבָּשָׂר. וּכְחַל שֶׁלֹּא קָרְעוּ, בֵּין שֶׁל קֶטֶנָּה שֶׁלֹּא הִנִּיקָה ⁶¹ **בֵּין שֶׁל גְּדוּלָּה - אָסוּר לְבָשְׁלוֹ. וְאִם עָבַר וּבְשָׁלוֹ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ ⁶² **- מֵתָר לְאַכְלוֹ; וְאִם בְּשָׁלוֹ עִם בָּשָׂר אַחֶרֶת ⁶³ **- מִשְׁעָרִין אוֹתוֹ ⁶⁴ **בְּשִׁשִּׁים, וּכְחַל מִן הַמִּנְיָן ⁶⁵.**********************

(55) שד הבהמה. (56) שם קט: רבינו כותב בראש ההלכה: "אסור מדברי סופרים" ולאחר מכאן הוא מברר את פרטי דין הכחל. (57) החלב שנשאר בכחל אחרי שחיטת הבהמה. (58) ומיצה. (59) שלבישול עם בשר לא די במריקה משום טעם בשר הנבלע בחלב שבכחל ויש בו טעם בבשר בחלב. (60) לחצו בכוח אל הכותל והוציא כל מה שעומד לצאת. (61) שם קי. כחל של מניקה שניתי לו. וראה שם בתוספות. (62) ואינו אסור אפילו מדברי סופרים כר' זירא אמר רב, כלשון ראשון, שם קט: כיון שאפילו נסחט ויצא ממנו חלב שחוטה אסור רק מדרבנן, וזה שמובלע ולא פירש אפילו מדברי סופרים מותר (רש"י שם) (אמנם דרכו של רבינו לפסוק כלשון אחרון, אבל כאן פסק כלשון ראשון מפני ששינוי בברייתא כמות). (63) ולא

יט. עוף שחוט שנפל לחלב או לכותח שיש בו חלב⁹⁵; אם חי הוא - מדיחו ומתרו⁹⁶; ואם צלי - קולפו⁹⁷. ואם היו בו פלחים פלחים⁹⁸, או שהיה מתפל בתבלין⁹⁹, ונפל לחלב או לכותח - הרי זה אסור.

(95) אף על פי שהכותח מליח הוא כיון שנאכל מחמת מלחו אינו כרותח אלא הוא כצונן. (96) כדין צונן בצונן. (97) בבית יוסף יו"ד סימן צא הביא בשם הרא"ש, שאפילו צלי צונן צריך קליפה, כי הוא רך ובלוע. והר"ן אומר שהגמרא עומדת בצלי חם. ורבינו סתם ולא נתבירה דעתו. (98) בגמרא שם "פילי פילי" ורש"י מפרש: בקעים בקעים. (99) שהתבלין מרככים אותו נוח לבלוע, וכשנפל לכותח היה צמא לבלוע ונבלע (רש"י שם).

ב. אסור להעלות העוף¹⁰⁰ עם הגבינה על השלחן שהוא אוכל עליו¹⁰¹. גזירה משום הרגל עברה¹⁰², שמא יאכל זה עם זה¹⁰³. אף על פי שהעוף בחלב אסור מדברי סופרים¹⁰⁴.

(100) משנה שם קד: וכבית הלל שאוסרים, שהלכה זו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. (101) אבל שלחן שמסדר עליו את התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חושש (משנה שם). (102) מביא לידי עבירה. (103) העוף עם הגבינה. (104) כלומר, מדברי סופרים בלבד כמבואר בהלכה ד. כאן בדין זה ובדומה לו עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה שקרוב לבוא לידי איסור תורה ולאכול גם בשר בהמה שאינו גדי מפני שבתורה נאמר רק גדי (רדב"ז). יוצא מלשוננו של רבינו שהגזירה היא העלאת עוף משום אכילתו ואכילתו משום אכילת בשר בהמה עם הגבינה, אבל בגמרא כאן משמע שהגזירה היא: העלאת של עוף משום העלאת ואכילת של בשר בהמה, ופירש רש"י שהעלאת ואכילת נחשבות כגזירה אחת (וראה לחם משנה).

בא. שני אכסנאין שאינם מפריין זה את זה - אוכלין על שלחן אחד זה בשר בהמה וזה גבינה; מפני שאין זה גס לבו בזה כדי שיאכל עמו.

בב. אין לשין העסה בחלב. ואם לש - פל הפת אסורה¹⁰⁵, מפני הרגל עברה, שמא יאכל בה בשר. ואין טשין¹⁰⁶ את התנור פאליה¹⁰⁷. ואם טש - פל הפת אסורה¹⁰⁸ עד שישקין¹⁰⁹ את התנור, שמא יאכל בה חלב. ואם שנה¹¹⁰ בצורת הפת עד שתהיה נפרת, כדי שלא יאכל בה לא בשר¹¹¹ ולא חלב¹¹² - הרי זה מתר.

(105) ואפילו לאכלה במלח (רש"י). (106) טחים. (107) שומן. (108) שהשומן נותן טעם בקרקעית התנור ונותן טעם בלחם (רש"י). (109) הא הוסק כבר נאבד טעם השומן, שם ל: (110) שם לו. "עבדינהו כעין תורא", וכפירוש הרי"ף דהיינו שינה תבנית הפת. (111) אם לש עיסה בחלב. (112) אם אפה פת בתנור שטח בשומן אליה. ואם לש עיסה בחלב ושינה תבנית הפת ואפה עיסה אחרת

בה טעם בשר - אסורה, ואם לאו - מתרת. מפני שהמעמיד⁸⁰ דבר המתיר הוא, שקבת שחוטתה היא, ואין כאן אלא אסור בשר בחלב⁸¹, ששעורו בנותן טעם. אבל המעמיד בעור קבת נבלה וטרפה ובהמה טמאה, הואיל והמעמיד דבר האסור בפני עצמו - נאסרה הגבינה משום נבלה, לא משום בשר בחלב. ומפני חשש זה אסרו גבינת עובדי פוככים ומזלות, כמו שבארנו.

(78) שבשר גמור הוא (פי' הרדב"ז). (79) נכרי. (80) שלא תאמר הרי כלל בדינו שדבר המעמיד אוסר בכל שהוא ועור הקיבה מעמיד הוא, לפיכך מבאר רבינו שזה נאמר כשהמעמיד הוא דבר האסור, אבל כשהוא בפני עצמו מותר כגון בשר בחלב, אוסר בנותן טעם בלבד. (81) ואם אינו נותן טעם אין זה בשר בחלב.

יז. הבשר לבדו מתר, והחלב לבדו מתר, ובהתערב שניהן על ידי בשול - יאסרו שניהם. במה דברים אמורים? שנתבשלו שניהם⁸² ביחד, או שנפל חם לתוך חם⁸³, או צונן לתוך חם⁸⁴; אבל אם נפל אחד משניהם והוא חם לתוך השני והוא צונן - קולף הבשר פלו⁸⁵ שנגע בו החלב, ואוכל השאר. ואם נפל צונן לתוך צונן - מדיח⁸⁶ התמיכה ואוכלה. לפיכך⁸⁷ מתר לצרר בשר וגבינה במטפחת אחת, והוא שלא יגעו זה בזה. ואם נגעו - מדיח הבשר⁸⁸ ומדיח הגבינה⁸⁹ ואוכל.

(82) גמרא שם קת. "דרך ביסול אסרה תורה". (83) שבולע, והרי הוא כביסול. (84) כשמואל פסחים עו. שסובר תתאה גבר (התחתון גובר), וכיון שלמטה חם הרי הוא בולע. ואף על פי שבכל מקום הלכה כרב באיסורים, כאן הלכה כשמואל ששנינו כמותו בברייתא שם. (85) שעד אשר הצונן שהוא למטה מקר את החם שעליו, בולע החם קצת המצונן והבליעה מתפשטת עד כדי קליפה. ורק הבשר צריך קליפה שהוא דבר שאפשר לקלוף אותו אבל החלב שאין שייך בו קליפה מותר. (86) להסיר את החלב שיש בעין על הבשר (שם). (87) מפני שצונן בצונן מספיקה הדחה מותר לצרור וכו' ואין חוששין שמא יאכל בלי הדחה, מפני שהיא טירחה קלה (רדב"ז). (88) שם בסוגיא: "הדחה מי לא בעי". (89) וגבי חלב שלא שייך בו הדחה אין צריך שום דבר ומותר כמו שנתבאר למעלה.

יח. מליח שאינו נאכל⁹⁰ מחמת מלחו - הרי הוא פרותח⁹¹. ואם נאכל פמות שהוא⁹², כמו הפותח⁹³ - אינו פרותח⁹⁴.

(90) כמליחת בשר לשימור, שאינו נוח להאכל מרוב מלח שבו עד ששורים ומדיחים אותו במים. (91) ובולע ופולט ואוסר. (92) בלא הדחה. (93) שנאכל אף על פי שמליח הוא. ולשון הגמרא הוא שם קיב. "האי כותחא הרי נאכל מחמת מלחו הוא". כותח יש בו נסיוב של חלב והוא מליח ועשוי לטבל בו. (94) והוא כצונן שצריך קליפה או הדחה כמבואר בהלכה יז.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ד אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 **זֶה שֵׁשׁ בּוֹ טַעַם הַחֶלֶב. אֲכַל מִנִּיחַ בַּד הַחֲמִץ בְּצַד**
13 **בַּד הַכֶּמֶף, שְׂאִין הַחֲמִץ שׁוֹאֵב מִמֶּנּוּ¹²⁵.**

123) כותח בלשון הגמרא בצורה ארמית - כמכא, ורבינו נתן לה צורה עברית, שם קיב. (124) דרך דפנות הכלים שואב המלח מן הכותח. כתב הרדב"ז, לפי טעם רבינו אסור רק בכדים של חרס, אבל כלי מתכות מותר מפני שאין שואבים זה מזה. אבל לפירוש רש"י ותוספות אסור להניח שמא יפול מן הכותח לתוך המלח והוא לא ידע וימלח ממנו בשר, אין חילוק בין כדי חרס לכדי מתכות. (125) רש"י ותוספות מפרשים לפי גירסתם בגמרא, שאפילו אם יפול מן הכותח לתוך החומץ יבטל בששים, אבל במלח ניכר הכותח הסמיך במקומו ולפיכך אינו מתבטל. ברור, שרבינו אינו גורס בגמרא את המשפט: האי איתיה לאיסורא בעיניה והאי ליתיה לאיסורא בעיניה (וראה ראב"ד וכסף משנה).

14 **בּוֹ. מִי שֶׁאֲכַל גְּבִינָה אוֹ חֶלֶב תַּחְלָה - מִתֵּר לְאָכַל**
15 **אַחֲרָיו בֶּשֶׁר מִיָּד. וְצִרְיָהּ שְׂיִידִים יָדִים¹²⁶ וְיִקְנֶה פִּי¹²⁷**
16 **בֵּין הַגְּבִינָה וּבֵין הַבֶּשֶׁר. וּבִמָּה מְקַנֵּחַ פִּי¹²⁸ ? בַּפֶּת**
17 **אוֹ בַּפְּרוֹת, שְׁלֹעֶצֶן וּבּוֹלֶעֶן אוֹ פּוֹלֶטֶן. וּבְכָל מְקַנְחִין**
18 **אֶת הַפֶּה, חוּץ מִתְּמָרִים אוֹ קֶמַח אוֹ יֶרְקוֹת, שְׂאִין**
19 **אֵלָיו מְקַנְחִין יָפֵה.**

126) רש"י פירש מדיח שאומרים בית הלל, היינו הדחת פה, ורבינו מפרש "מדיח" שאמרו בית הלל, היינו הדחת ידים. 127) לדעת הר"ף ורש"י צריך גם הדחת הפה וגם קינוחו. 128) שם בסוגיא.

20 **בּוֹ. בִּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים ? בְּבֶשֶׁר בְּהֶמָּה אוֹ חֲיָה¹²⁹ ;**
21 **אֲכַל אִם אֲכַל בֶּשֶׁר עוֹף אַחֵר שֶׁאֲכַל הַגְּבִינָה אוֹ**
22 **הַחֶלֶב - אֵינוֹ צָרִיף לֹא קִנּוּחַ הַפֶּה וְלֹא נְטִילַת יָדִים.**

129) צריך קנוח והדחה, אף על פי שבשר חיה בחלב אסור רק מדברי סופרים כמו שכתב רבינו בהלכה ד. ומה ההבדל בן בשר חיה לבשר עוף, יש לומר משום שבשר חיה דומה לבשר בהמה, לכן עשו חיה כבהמה (כסף משנה בשם הר"ן). ובתוספות שם קד: ד"ה עוף, כתבו בשם רבינו תם שאגרא התיר בשר עוף בלבד מפני שאינו נדבק בחניכיים, אבל בשר חיה נדבק ולכן אסור לאכול אחריו גבינה.

23 **בּח. מִי שֶׁאֲכַל בֶּשֶׁר בַּתַּחְלָה, בֵּין בֶּשֶׁר בְּהֶמָּה בֵּין**
24 **בֶּשֶׁר עוֹף¹³⁰ - לֹא יֵאָכֵל אַחֲרָיו חֶלֶב עַד שְׂיִהְיֶה**
25 **פִּינִיחַן פְּדִי שְׁעוֹר סַעֲדָה אַחֲרֵת¹³¹, וְהוּא כְּמוֹ שֵׁשׁ**
26 **שְׁעוֹת, מִפְּנֵי הַבֶּשֶׁר שֶׁל בֵּין הַשָּׁנִים¹³² שְׂאִינוֹ סָר**
27 **בְּקִנּוּחַ.**

130) צריך להמתין שיעור האמור כאן. (131) "אמר מר עובקא וכו' בסעודתא אחריתא אכילנא". ובין סעודה לסעודה הפסק של שש שעות. וכתב הר"ף שכן צריך לנהוג ורבינו הולך בשיטתו ומחמיר גם בבשר עוף לחכות שש שעות ולאחר ששהה שש שעות נתעכל הבשר הזה. 132) ולטעם זה אפילו לא בלע אלא לעס להאכיל לתינוק גם כן צריך לחכות שש שעות. ויש מפרשים שטעם הבשר נמשך בפה כשיעור הזה. ולדבריהם אם לעס ולא בלע מותר

בתנור שטח בשומן ושינה תבנית הפת בצורה אחרת מותר לאכול כל אחת לפי צורתה ואין חוששים שמא יטעה (רדב"ז).

1 **כג. פֶּת שֶׁאֲפָאָה עִם הַצֵּלִי¹¹³, וְדָגִים שֶׁצִּלְאָן עִם**
2 **הַבֶּשֶׂר¹¹⁴ - אֲסוּר לְאָכְלָן בַּחֲלֵב¹¹⁵. קַעְרָה שֶׁאֲכָלוּ בָּהּ**
3 **בֶּשֶׂר¹¹⁶ וּבִשְׁלֹו¹¹⁷ בָּהּ דָּגִים - אוֹתָן הַדָּגִים מִתֵּר לְאָכְלָן**
4 **בְּכוֹתָח¹¹⁸.**

113) בתנור אחד ואינם נוגעים זה בזה (רדב"ז). 114) לשון הגמרא פסחים עז: "ביניתא דאטוי בהדי בישרא". (115) רש"י שם מפרש הטעם: משום "ריחא מילתא היא" פירוש: הריח ממשות יש בו. ורבינו בפרק טו פוסק, ריחא לאו מילתא היא ואף על פי כן אסור כאן כדעת הר"ף בחולין סימן תתכב, שאפילו לדעת האומרים ריחא לאו מילתא היא, כאן אסור מכמה טעמים: א. שזה כמו לכתחילה, ב. זה כמו דבר שיש לו מתירין, מפני שאפשר לאכול עם בשר, ודבר שיש לו מתירין אסור במשהו ואפילו באלף אינו בטל וריח משהו יש בו. 116) אפילו שבישלו בה בשר, ונקט שאכלו, כדי שלא יטעו לומר דוקא בישלו במים מותר, שהן בן בנו של נ"ט. 117) בחולין קיא: "עלו", והוא הדין אם נתבשלו הדגים בקערה. 118) כשמואל שם, שאביי פסק הלכה כמותו, והטעם: משום שהוא נותן טעם בן נותן טעם, שהבשר נותן טעמו בקערה והקערה נותנת טעם בדגים, ועדיין הכל היתר. בלשון הפוסקים: נ"ט בר נ"ט, ולא נעשה בשר בחלב. ורק בבשר וחלב מותר נ"ט בר נ"ט, לפי שכל אחד מותר בפני עצמו, אבל לא בשאר איסורים (רדב"ז ובית יוסף יורה דעה סימן צה, בשם הר"ן והרשב"א). והכלל הוא: נ"ט בר נ"ט דהיתירא - מותר, נ"ט בר נ"ט דאיסורא - אסור.

5 **בד. סִבִּין שֶׁחֲתַךְ בָּהּ בֶּשֶׁר צִלְיָה¹¹⁹, וְחִזּוֹר וְחֲתַךְ בָּהּ**
6 **צִנּוֹן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים חֲרִיפִין¹²⁰ - אֲסוּר לְאָכְלָן**
7 **בְּכוֹתָח¹²¹. אֲכַל אִם חֲתַךְ בָּהּ בֶּשֶׁר, וְחִזּוֹר וְחֲתַךְ בָּהּ**
8 **קִשּׁוֹת אוֹ אֲבִטִּיחַ - גּוֹרֵד מְקוֹם הַחֲתָךְ¹²² וְאוֹכַל**
9 **הַשָּׂאֵר בַּחֲלֵב.**

119) שהוא חם. צלי לאו דוקא והוא הדין בשר מבושל חם (כסף משנה ורדב"ז). 120) כגון שומים ובצלים. 121) שם קיא: הלכה בשם אביי. וטעמו של דבר, שהצנן בולע משמונית הסכין הקרושה עליה ולפעמים אינה ניכרת ויש כאן טעם הבא מן הממש ואינו בגדר נ"ט. ורש"י שם קיב. מוסיף עוד טעם, מפני שהדבר חריף בולע יותר מדגים חמים. ומשמע מדברי רבינו, שכל הצנן אסור לאכול בחלב וכן דעת הרשב"א ור"ן, ויש חולקים עליהם ואוסרים רק כדי קליפה או נטילה (כעובי אצבע, ראה בית יוסף יורה דעה סימן צו). 122) בגמרא שם. וזה רק בחתך בשר חם, אבל בחתך בשר צונן מספיקה הדחת הקישות, מפני שלא נדבקה שמונית הרבה על הסכין. (וגרידה פחותה מקליפה שבהלכה י, קליפה עבה קצת, כדי שתוכל להינטל כולה כאחת (ר"ן)).

10 **בח. אֵין מִנִּיחִין בַּד שֶׁל מֶלַח בְּצַד בַּד שֶׁל כֶּמֶף¹²³,**
11 **מִפְּנֵי שֶׁשׁוֹאֵב מִמֶּנּוּ¹²⁴, וְנִמְצָא מִבֶּשֶׁל הַבֶּשֶׁר בְּמֶלַח**

לאכול גבינה אחרי קינוח והדחה (וראה כסף משנה וטור יורה דעה סימן פט).

פרק עשירי

(1) יבאר דיני החדש וכלאי הכרם והערלה, ואם נוהגים בארץ ובחוצה לארץ; נטע רבעי ופדיונו ואם נוהג בארץ ובחוץ לארץ; האוכל כזית טבל; וטבל שיש בו מיתה או לאו; משקין היוצאין מהטבל והחדש וספיחי שביעית כו'.

א. כל אסורין שאמרו² הן במיני נפש תיה³. ויש אסורין אחרים של תורה בזרע הארץ, והן: החדש, וכלאי הכרם, והטבל, והערלה⁴.

(2) בתשעת הפרקים הקודמים. (3) כלומר, בבעלי-חיים וחלקי הגוף שלהם. (4) בהלכות שלפנינו, מפרש רבינו לפי הסדר את כל דיני האיסורים הללו. וישנם עוד איסורים אחרים בזרע הארץ, כגון תרומה, תרומת מעשר וביכורים, אלא שאיסורם מוגבל לזרים, אבל לכהנים מותרים. ורבינו קבע להם הלכות מיוחדות בספר זרעים. ויש גם איסורים במיני בעלי-חיים שלא נתבארו בתשעת הפרקים הקודמים, וכולם במקדשין - כגון פיגול, נותר וטמא, ונתבארו בספר עבודה.

ב. החדש פיצד? כל אחד מחמשה מיני תבואה בלבד⁵ אסור לאכל מהחדש שלו קדם שיקרב העמר בששה עשר בניסן, שנאמר: ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו⁶. וכל האוכל פזית חדש⁷ קדם הקרבת העמר - לוקה מן התורה, בכל מקום⁸ ובכל זמן, בין בארץ בין בחוצה לארץ⁹, בין בפני הבית¹⁰ בין שלא בפני הבית. אלא שבזמן שיש מקדש - משיקרב העמר התר החדש פירושלים, והמקומות הרחוקין¹¹ מתירין אחר חצות¹², שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר חצות; ובזמן שאין בית המקדש - כל היום כלו אסור מן התורה¹³. ובזמן הזה, במקומות שעושין שני ימים טובים - החדש אסור כל יום שקבעה עשר בניסן עד לערב¹⁴, מדברי סופרים¹⁵.

(5) חלה פ"א, מ"א: החיטים, והשעורים, והכוסמים, ושיבולת שועל, והשיפון. (6) ומסיים הפסוק: עד עצם היום הזה, עד הביאכם את קרבן אלהיכם וגו', והיינו קרבן עומר שהקריבו בט"ז בניסן. ובמנחות ע, ב - דריש, אתיא "לחם" "לחם" ממצה, בחדש כתוב לחם וקלי, ובמצה כתוב לחם עני, מה מצה הלחם הנאכל בפסח אינו בא אלא מחמשת מינים, אף חדש נוהג בחמשת המינים בלבד (פירוש המשניות חלה פ"א, מ"א). (7) שכל איסורי אכילה בכזית, כמבואר בכמה מקומות. (8) משנה, ערלה פ"ג, מ"ט. (9) פירוש של בכל מקום. (10) פירוש של בכל זמן (משנה מנחות סח.). (11) שאינם יודעים אם כבר קרב העומר או לא. (12) שם: מפני מה הרחוקים מותרים מחצות היום ולהלן? מפני שהן יודעים שאין בית-דין מתעצלים בו. (13) שנאמר (ויקרא כג): "עד עצם היום הזה" עד עיצומו של יום, היינו כל היום. פלוגתא של אמוראים שם: ופסק רבינא שהוא אחרון (כסף-משנה).

(14) ואם תאמר: והרי רבינו סובר "חדש אסור מן התורה" אפילו בחוץ לארץ, ואם-כן אסור מפני הספק, שמא הוא יום טז, ולמה אמר "מדברי סופרים" ולא אמר שזה ספק איסור תורה? יש לומר שעכשיו בקיאים אנו בקביעות החודש, ואין אנו מסופקים ביום יז שמא הוא טז לחודש, ומה שאנו עושים שני ימים-טובים הוא, כדי שלא לשנות מנהג אבותינו, לפיכך אומר רבינו שאסור רק מדברי סופרים (רדב"ז). (15) כרבינא, שם.

ג. האוכל לחם וקלי¹⁶ וכרמל¹⁷, פזית מפל אחד ואחד - לוקה שלש מלקיות¹⁸; שנאמר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו. מפי השמועה למדו¹⁹, ששלשתן בלאוין חלוקין זה מזה.

(16) גרעני תבואה קלויים באש. (17) שבלים קלויים. (18) ודוקא בשלש התראות, ואם לאו אינו לוקה אלא אחת (רדב"ז). ואע"פ ששלשתם נכללו בלאו אחד, וכלל בדינו "אין לוקין על לאו שבכללות", כאן לוקין- מפני שמצאו חכמים (כריתות ה) פסוקים מיותרים, ופירשו שבאו לחלק לשלשה לאוין. וזה שסיים רבינו "מפי השמועה למדו". (19) רצונו לומר, כל לימוד שאינו יוצא ברור מן המקרא שחז"ל מסתמכים עליו, אומר רבינו: מפי השמועה למדו (יד מלאכי, כללי הרמב"ם). וראה מה שכתב רבינו בשרש תשיעי מ'ספר המצוות'.

ד. כל תבואה שהשרישה קדם הקרבת העמר²⁰, אף על פי שלא נגמרה אלא אחר שקרב - מתרת באכילה²¹ משיקרב העמר. ותבואה שהשרישה אחר שקרב העמר, אף על פי שהיתה זרועה²² קדם שקרב העמר - הרי זו אסורה עד שיקרב העמר של שנה הבאה. ודין זה בכל מקום²³ ובכל זמן²⁴ מן התורה.

(20) אע"פ שכבר נקצר העומר, כרבי יונה מנחות ע, ב. (21) משנה, חלה פ"א מ"א, ומנחות שם, אם השרישו קודם לעומר - העומר מתירן. (22) שם. (23) אפילו במקומות שזמני הזריעה וההשרשה שונים מזמנים שבארץ ישראל. (24) אע"פ שאין העומר קרב, תבואה שהשרישה קודם לטז בניסן, מותרת ביז בניסן לערב, ותבואה שלא השרישה עד טז בניסן, אסורה עד יז בניסן בערב לשנה הבאה.

ה. תבואה שהשרישה אחר העמר²⁵, וקצרה, וזרע מן החטים בקרקע, ואחר כך קרב העמר הבא²⁶ ועדין החטים בקרקע²⁷ - הרי אלו ספק²⁸ אם התירן העמר²⁹ באלו היו מנחין בכר³⁰, או לא יתיר אותן מפני שבטלו בקרקע³¹. לפיכך, אם לקט מהם ואכל - אינו לוקה, ומפני אותו מפת מדרות³². וכן שבטל שהביאה שלישי³³ מלפני העמר, ועקרה ושטלה אחר שקרב העמר, והוסיפה - הרי זו ספק³⁴ אם תהיה אסורה³⁵ מפני התוספת³⁶ עד שיקבא העמר הבא, או לא תהיה אסורה, שהרי השרישה קדם העמר³⁷.

(25) ולא התירה העומר העבר. (26) שהיה מתיר את החטים לולא זרען. (27) ולא הושרשו (כסף-משנה).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ד אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 **ט. הערלה פיצד? כל הנוטע אילן מאכל - כל פרות**
 16 **שנוטע אותן אילן של שנים⁴⁹ משנוטע הרי הן**
 17 **אסורין באכילה ובהנאה⁵⁰, שנאמר: של שנים**
 18 **יהיה לכם ערלים לא יאכל. וכל האוכל⁵¹ מהם**
 19 **פזית⁵² - לוקה מן התורה.**

(49) הפרשה מתחילה: וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל. ומונים משעת נטיעה. "ירושלמי" ערלה פ"א ה"ב (כסף-משנה). אבל אינו יוצא מאיסור ערלה עד חננת הפירות בטו בשבט של השנה הרביעית, והפירות שחנטו לפני כן אף-על-פי שנגמרו אחרי טו בשבט, אסורים משום ערלה (ראה ראש-השנה י:). (50) ברייתא, קידושין נו, ב. (51) אבל הנהנה אינו לוקה, כמו שכתב רבינו בפ"ח הט"ז. (52) שסתם אכילה בכזית, כמבואר בכמה מקומות.

20 **י. במה דברים אמורים? בנוטע בארץ ישראל,**
 21 **שנאמר: כי תבאו אל הארץ⁵³ וגומר; אבל**
 22 **אסור ערלה בחוצה לארץ - הלכה למשה**
 23 **מסיני⁵⁴, שנדאי הערלה בחוצה לארץ אסורה,**
 24 **וספקה מתר⁵⁵. ובהלכות מעשר שני יתבאר**
 25 **דברים האסורין משום ערלה ודברים המתירין.**

(53) משעת ביאה (פ"י מהל' מעשה שני ה"ט). ואפילו בי"ד שנים שכבשו וחילקו את ארץ ישראל, נוהגת ערלה במקומות שכבשו (ערלה פ"א, מ"ב). (54) כך נאמרה: ודאה אסור, ספיקה מותר (קידושין לט.). (55) ובסוריא - ראה הלכה הבאה.

26 **יא. ספק ערלה וכלאי הכרם: בארץ ישראל -**
 27 **אסור; בסוריא, והיא ארצות שבכש דוד⁵⁶ - מתר.**
 28 **פיצד? היה כרם⁵⁷ וערלה⁵⁸ וענבים נמכרות חוצה**
 29 **לו, היה ירק זרוע בתוכו⁵⁹ וירק נמכר חוצה לו,**
 30 **שמא ממנו⁶⁰ הוא זה שמא מאחר - בסוריא מתר.**
 31 **ובחוצה לארץ, אפלו ראה הענבים יוצאות מכרם**
 32 **ערלה, או ירק יוצא מן הכרם - לוקח מהן⁶¹;**
 33 **והוא שלא יראה אותו בוצר מן הערלה או לוקט**
 34 **הירק בידו⁶².**

(56) מחוץ לגבולות ארץ ישראל שנקבעו בתורה, ונקראת כיבוש יחיד ולא נתקדשה בקדושת הארץ, ולפיכך ספיקה מותר. (57) שאינו כלאים. (58) והכרם הוא ערלה. (59) והירק אסור משום כלאי הכרם, כמו שנתבאר בה"ו. (60) כלומר, מאותו הכרם שאילנותיו ערלה או מהירקות שגדלו בו האסורים משום כלאים. (61) שאפילו ספק כמו זה, שאין שני הצדדים שקולים, והדעת נוטה שהפירות הם מכרם זה שהוא ערלה או כלאים, אלא שיש אפשרות רחוקה שהפירות האלו הם מכרם אחר והובאו לכאן, התירה ההלכה, שכך נאמרה - כל מיני ספקות מותר (רדב"י בה"ג). (62) שזהו ודאי ערלה או כלאי הכרם, ואסור אפילו בחוצה לארץ. הרמ"ן משיג על רבינו שהשווה דין ערלה לכלאי הכרם, והלא בגמרא קידושין לז, ב - אמרו שלדעת הסבורים ערלה בחוץ לארץ הלכה למשה מסיני, אין

(28) אם החיטים שנזרעו מותרות, בעיא היא במנחות טט, א - ולא איפשטא. (29) הבא. (30) ולא זרען. (31) והרי זו זריעה חדשה, ולא השרישו קודם העומר הבא ואינו מתירן. (32) כדין כל ספק 'איסור תורה'. (33) שליש בישול הגרעינים, שזה חשוב כגמר פרי והעומר מתיר, ואם לא הביאה שליש ועקרה, הרי זה כקוצר שחת ולא תבואה ואין העומר מתיר (רש"י שם). (34) בעיא, שם. (35) כולה. (36) שהולכים אחר התוספת, גמרא שם. (37) והולכים אחר העיקר.

1 **ו. כלאי הכרם פיצד? מין ממיני תבואה או מיני**
 2 **ירקות³⁸ שנוזעו עם הגפן, בין שזרע ישראל בין**
 3 **שזרע נכרי³⁹, בין שעלו מאליהן בין שנוטע הגפן**
 4 **בתוך הירק⁴⁰ - שניהם אסורין באכילה ובהנאה.**
 5 **שנאמר: פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע**
 6 **ותבואת הכרם. כלומר: פן תתרחק⁴¹ ותאסר שניהם.**

(38) משמע אפילו מין אחד בגפן, אסור באכילה ובהנאה. ואע"פ שרבינו פסק בפ"ה מהל' כלאים ה"א, שאינו חייב על זריעת כלאי הכרם עד שזרע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, על אכילתם לוקה אפילו נזרע רק מין אחד בכרם, ואפילו עלו מאליהם (לחם-משנה ורדב"י). (39) שאין איסור האכילה תלוי באיסור זריעה. ב'ירושלמי' קידושין פ"א ה"ח, שנינו: "נוהג בגויים", כנראה מפרש רבינו, בין אם זרע גוי ובין אם הכרם הוא של גוי. (40) "ירושלמי" כלאים פ"א ה"ח. (41) בראש הפסוק כתוב "לא תזרע כרמך כלאים", ומפרש רבינו: פן תתרחק מהם כי תאסור שניהם. ובחולין קטו, א - דרשו איסור אכילה והנאה מן "פן תקדש" תוקד אש" שתצטרך לשורפן, ונפלא הדבר למה לא הביא רבינו דרשה זו (וראה רדב"י).

7 **ז. והאוכל פזית⁴² מפלאי הכרם, בין מן הירק בין**
 8 **מן הענבים - לוקה מן התורה⁴³. ושניהם מצטרפין⁴⁴**
 9 **זה עם זה.**

(42) אע"פ שלא נזכר בו לשון אכילה, שאיסור אכילה נלמד מ"פן תקדש", שיעורו כשאר איסורי אכילה, שסתם אכילה בכזית. (43) שנאמר "פן תקדש", וכלל הוא בידיו (מכות יג, ובמקבילות) השמר, פן, אל - לא-תעשה. (44) אם אכל חצי זית ירק, וחצי זית ענבים - מצטרפים לכזית, שהכל איסור אחד הוא.

10 **ח. במה דברים אמורים? שנוזעו בארץ ישראל⁴⁵;**
 11 **אבל בחוצה לארץ - פלאי הכרם מדברי סופרים⁴⁶.**
 12 **ובהלכות פלאים⁴⁷ יתבאר: אי זה מין אסור בכלאי**
 13 **הכרם ואי זה מין אינו אסור, והיאך יאסר, ומתי**
 14 **יאסר, ואי זה דבר מקדש⁴⁸ ואי זה אינו מקדש.**

(45) שכלאי הכרם הוא מסוג המצוות התלויות בארץ, ואין נוהגות אלא בארץ (משנה, קידושין סוף פ"א). (46) משנה, ערלה פ"ג, מ"ט. (47) בספר זרעים, וכאן אנו עוסקים רק בדיני איסור אכילה והנאה של כלאי הכרם. (48) כלאי הכרם שאסורים מן התורה באכילה ובהנאה וטעונים שריפה, על-פי לשון הכתוב: "פן תקדש".

התנו מתחלת השתפות שיהיה הנכרי אוכל שני
 ערלה⁷⁰ וישאל אוכל שלש שנים משני התר
 פנגד שני הערלה - הרי זה מתר⁷¹; ואם לא
 התנו מתחלה - אסור⁷². ובלבד שלא יבאו
 להשבון⁷³. כיצד? כגון שיחשב כמה פרות אכל
 הנכרי בשני ערלה עד שיאכל ישראל כנגד
 אותן הפרות. אם התנו כזה - אסור, שהרי זה
 במחליף פרות ערלה.

(69) ע"ז כב, א. (70) ומתעסק בנטיעה באותן השנים (רש"י
 שם). (71) ואינו כנהנה מערלה, שכן המשפט לפי התנאי
 שהגוי יאכל בשני ערלה שהתעסק בנטיעות, והישראל
 בשנות היתר כשהוא עובד. (72) שנהנה מחליפת אכילת
 שני ערלה באכילת שנים המותרות. (73) ואפילו התנו כך,
 מכיון שמחשבים פירות כנגד פירות, הרי זה חילופי פירות
 ערלה ממש, וערלה חליפיה אסורים, כמו שמסיים רבינו.

מו. יראה לי, שאין דין נטע רבעי נוהג בחוצה
 לארץ⁷⁴, אלא אוכל פרות שנה רביעית בלא פדיון
 כלל; שלא אמרו אלא הערלה. וקל וחמר
 הדברים: ומה סוריא, שהיא חייבת במעשרות
 ובשביעית מדבריהם, אינה חייבת⁷⁵ בנטע רבעי,
 כמו שיתבאר בהלכות מעשר שני; חוצה לארץ -
 לא כל שכן שלא יהיה נטע רבעי נוהג בה? אכל
 בארץ ישראל - נוהג בה בין בפני הבית בין שלא
 בפני הבית⁷⁶. והורו מקצת גאונים⁷⁷, שפרם רבעי
 לבדו⁷⁸ פודין אותו⁷⁹ בחוצה לארץ ואחר כך יהיה
 מתר באכילה. ואין לדבר זה עקר.

(74) טעמו מפני שלומדים נטע רבעי ממעשר שני ב'גזירה-
 שוה' "קודש" "קודש" בקידושין נד, א. יש ללמוד גם מה
 מעשר שני אין נוהג בחוצה לארץ, כך נטע רבעי אינו נוהג
 בחוץ לארץ (כסף-משנה בשם הרשב"א). ולפי זה, גם כרם
 רבעי אינו נוהג בחוץ לארץ, שגם כרם רבעי לומדים שם
 מ'גזירה-שוה' "קודש" "קודש". וחלקו על רבינו כמה
 מגדולי הפוסקים, ומחלקים בין כרם רבעי לנטע רבעי (שאר
 אילנות, לא גפנים) וסוברים שכרם רבעי נוהג בחוץ לארץ,
 אבל לא בשאר אילנות. וכן כתבו התוספות ברכות לה, א.
 ד"ה ולמאן. (75) רבינו למד דין סוריא, מ'ירושלמי' מעשר
 שני פ"ה (ר"ן סוף קידושין). (76) מעשר שני פ"ה מ"ב,
 וכן משמע מגמרא ביצה ה, א. בכרם רבעי של רבי אליעזר,
 והרי הוא היה אחרי חורבן בית שני. (77) רב אחאי גאון
 (כסף-משנה). (78) כלומר, רק בכרם ולא בשאר אילנות,
 ראה מה שכתבנו למעלה בזה. (79) מחללין אותו על שוה
 פרוטה ושוחק ומטיל לנהר, שאילנות דרב אחאי פרשת
 קדושים ס' ק. וכן כותב רבינו בה"ז בארץ ישראל בזמן
 הזה.

מו. פרות שנה רביעית⁸⁰ פלה⁸¹ - אסור לאכל מהן
 בארץ ישראל עד שיפדו. ובהלכות מעשר שני
 יתבאר משפטי פדיון. ודין אכילתן, ומאימתי מוזנין
 לערלה ולרבעי.

דין ספיקם שווה. ורבינו סובר הלכה למשה מסיני, ולמה
 השווה כאן דינם? והר"ן שם מתרץ שרבינו סובר כמר בריה
 דרבינא שפוסק להקל בשניהם. ובתשובות הרמב"ם
 המסופחות לספר קדושה, הוצאת שולזינגר סימן כב,
 מסתמך רבינו על ה'ירושלמי' ואומר: "למדנו התלמוד,
 שהדין בערלה ובכלאי הכרם שווין, דהיינו ודאן אסור בכל
 מקום, אבל ספקן הוא אסור בארץ ישראל ומותר בסוריא
 וכו' עד שנראה לקיטתן". רבינו גילה איפוא כאן את מקור
 שיטתו, והסיר את ההשגה.

יב. פרם שהוא ספק ערלה⁶³ או ספק בלאים⁶⁴:
 בארץ ישראל - אסור, ובסוריא - מתר⁶⁵, ואין צריך
 לומר בחוצה לארץ.

(63) ספק עבר על הכרם שלש שנים. (64) ספק אם נזרע
 בכרם ירק קודם או לא. (65) משמע מותר בכל אופן,
 אפילו ראה אותו בוצר או לוקט בידו. בהלכה הקודמת
 מדובר בכרם שהוא ודאי ערלה או כלאים, והספק נפל
 בפירות אם הם מאותו הכרם או ממקום אחר, ולפיכך אם
 רואה אותו קוצר או לוקט ביד, הרי זה ודאי ערלה או
 כלאים, ואסור אפילו בחוצה לארץ, ובסוריא אסור אפילו
 אם ראה הפירות יוצאים מכרם זה ולא ראה הלקיטה. אבל
 כאן מדובר כשהספק בכרם עצמו, אם הוא ערלה או כלאים,
 ולכן אפילו רואה אותו קוצר או לוקט ביד, הוא עומד
 בספקו - והלכה "ספק בחוץ לארץ ואפילו בסוריא מותר"
 (כסף-משנה).

יג. חבית יין הנמצאת טמונה בפרדס⁶⁶ של ערלה -
 אסורה בשתייה⁶⁷ ומתרת בהניה; שאין הגנב גונב⁶⁸
 במקום וטומן בו. אבל ענבים הנמצאים טמונים שם
 - אסורים; ששא משם נלקטו והצניען שם.

(66) בבא-בטרא כד, א. (67) כך היא גירסת הב"ח ב'טור'
 יו"ד ס' רצד. ובספרים אחרים הגירסא: מותרת בשתייה
 ומותרת בהנאה, וכן גורסים ה'לחם משנה' והרדב"ז. וכן
 משמע ממה שכתב רבינו "אבל ענבים וכו' אסורים",
 ולגירסת הב"ח - הלא גם יין אסור, ומה "אבל"? ואם
 תשאל: למה אין אסורים היין משום חשש יין נסך?
 ה'תוספות' שם הקשו כך, ותירצו: רוב גנבי ישראל נינהו
 (עבודה זרה ע.). פירוש: רובם של הגנבים הם יהודים,
 אמנם בזמנו ובמקומו של רבינו נשתנה המצב, ולפיכך אומר
 רבינו לקמן בסוף פ"ב בחבית שפתחיה גנבים: אם רוב
 גנבי העיר ישראל - היין מותר, ואם לאו - אסור. וכאן עוסק
 רבינו בדיני ערלה בלבד, ולא כנס לדיני יין נסך, וסומך על
 מה שכתב שם (וראה לחם-משנה ורדב"ז). (68) בגמרא
 בבא-בטרא כד, א. אומר זה הטעם למאן-דאמר רוב וקרוב
 הולכים אחר הקרוב, ואם כן לולא הטעם שאין הגנב טומן
 שם, היה אסור משום שפרס זה של ערלה הוא הקרוב והוא
 כוודאי ערלה, כמו שמפרשים ה'תוספות' (ובלחם-משנה
 מתמה, הלא בגמרא שם נאמר טעם זה להסוברים רוב וקרוב
 - הולכים אחר הקרוב, ודעת רבינו היא שהולכים אחר
 הרוב, ראה שם).

יד. נכרי וישראל שהיו שתפין בנטיעה⁶⁹: אם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ד אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(80) של כל אילנות ולא רק כרם רבעי (ברכות לה).
(81) אפילו אם חנטו ברביעית ונכנסו לחמישית, אין אוכלים אותם בלא פדיון (רדב"ז).

יט. הטבל כיצד? כל אכל שהוא חייב להפריש
ממנו תרומה ומעשרות - קדם שיפריש ממנו
נקרא טבל, ואסור לאכל ממנו. שנאמר: ולא
יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו
ליי. כלומר: לא ינהגו בהן מנהג חלין ועדין
קדשים שעתידין להתרם לא הורמו. והאוכל
כזית⁹¹ מן הטבל קדם שיפריש ממנו תרומה
גדולה ותרומת מעשר - חייב מיתה בידי
שמים⁹²; שנאמר: ולא יחללו⁹³ את קדשי בני
ישראל וגומר, והשיאו אותם עון אשמה.

(91) משנה, מכות פ"ג מ"א, כחכמים. (92) סנהדרין סג, א.
(93) ולומדים "חילול" "חילול" מטמא שאכל תרומה
טהורה, שנאמר בו (ויקרא כב, ט) "ומתו בו כי יחלוהו"
(רש"י שם).

כ. אכל האוכל מדבר שנטלה ממנו תרומה גדולה
ותרומת מעשר ועדין לא הפריש ממנו מעשרות⁹⁴,
ואפילו לא נשאר בו אלא מעשר עני⁹⁵ - הרי זה
לוקה משום אוכל טבל⁹⁶, ואין בו מיתה; שאין עון
מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר⁹⁷.

(94) כגון שעבר והפריש תרומת מעשר מן הכרי לפני
שהפריש מעשר ראשון. (95) אע"פ שאין בו קדושה,
ומותר לזרים ונאכל בכל מקום (רש"י). (96) שם טז, ב.
להלן בהכ"א מבאר רבינו שהזהרה לאוכל טבל, למדנו מן
הכתוב (דברים יב, יז) לא תוכל לאכול בשעריך, ולהלן הוא
אומר הגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו
(שם יד, כט), וזהו מעשר עני. וזהו פירושו של הפסוק: לא
תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר שכתוב בו "בשעריך" -
בתוכו (רש"י שם) ולפיכך לוקה משום לאו ד"לא תוכל
לאכול". (97) שזר חייב על אכילתו מיתה בידי שמים,
אבל מעשרות אין בהם מיתה. ואפילו לרבי מאיר האוסר
מעשר ראשון לזרים - אין חיוב מיתה על אכילתו, ולמדו
זה ביבמות פו, א - ממה שכתוב בתרומה "ומתו בו כי
יחלוהו", ודרשו: "בו" ולא במעשר.

כא. אזהרה לאוכל טבל שלא הורמו ממנו
מעשרות - בכלל שנאמר: לא תוכל לאכל⁹⁸
בשעריך מעשר דגנך וגומר. ובהלכות תרומות
ומעשרות⁹⁹ יתבאר: אי זה דבר חייב בתרומה
ובמעשרות ואי זה דבר פטור, ואי זה דבר הוא
חייב מן התורה ואי זהו החייב מדברי סופרים.
והאוכל כזית מטבל של דבריהם או מפלאי
הפרם¹⁰⁰ וערלה של חוצה לארץ¹⁰¹ - מפין אותו
מפאת מרדות.

(98) ראה מה שכתבנו בהלכה הקודמת. (99) בספר זרעים.
(100) בחוץ לארץ - מדברי סופרים, כמ"ש בה"ה.

יז. כיצד פודין פרות נטע רבעי בזמן הזה? אחר
שאוסף אותן⁸² מברך: ברוך אתה יי אלהינו מלך
העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון נטע
רבעי. ואחר כך פודה את פלן, ואפילו בפרוטה
אחת⁸³, ואומר: הרי אלו פדיון בפרוטה זו.
ומשליך אותה פרוטה לים המלח⁸⁴. או מחלל על
שנה פרוטה מפרות אחרות, ואומר: הרי כל הפרות
האלו מחללין⁸⁵ על חטים אלו⁸⁶ או על שעורים
אלו וכיוצא בהן. ושורף אותן, כדי שלא יהיו
תקלה לאחרים⁸⁷. ואוכל כל הפרות.

(82) שאין פודים במחורב לקרקע כדאיתא בתוספתא (כסף-
משנה). (83) שבזמן הזה מותר אפילו לכתחילה לחלל
שנה מנה על שנה פרוטה כמו בהקדש (ערכין כט).
(84) כדי שלא ימצאנה אדם ויבוא לידי תקלה.
(85) [הראב"ד משיג, שהרי נטע רבעי למדנו ממעשר שני,
ואין פודים מעשר שני אלא בכסף. וביותר קשה, שרבינו
עצמו אומר בהל' מעשר שני פ"ד ה"ט: אין פודין מעשר
שני אלא בכסף. אולם באותו פרק עצמו ה"ב, הוא כותב:
וכן אם רצה לחלל על פירות אחרות יעלו וכו' בירושלים,
וראה רדב"ז שם שמחלק בין פדיון לחילול, פדיון רק בכסף
- וחילול מותר רק על פירות. וראה סיני כרך מה, מאמר
פדיון מעשר שני, מאת משה רייך]. (86) אף-על-פי
שחטים הוא אינו מינו, ומעשר שני אין מחללין מין על
שאינו מינו, כמו שפסק בפ"ג מהל' מעשר שני, כיון שבזמן
שביית-המקדש קיים - בדיעבד אם חיללו מחולל, מחללים
בזמן הזה לכתחילה (כמו שכתב הכסף-משנה כאן לתרץ
השגת הראב"ד, וכן כתב ביר"ד סי' שלא) (לחם-משנה).
(87) ואם תאמר, בכל דבר שהוא משום תקלה - ההלכה היא
שקוברים ולא שורפים, ראה עבודה זרה סב, ב. ושנינו
במשנה תמורה לד, א: כל הנקברים לא ישרפו, וכן פסק
רבינו. ולמה כתב כאן "ושורף אותן"? אולם רבינו למד
מגמרא עבודה זרה סב, ב - שבתבואה אין הקבורה מונעת
את התקלה, כי המוצא אותה יחשוב שגנבים הטמינהו
ויאכלוהו (ראה שם).

יח. הורי מקצת הגאונים, שאף על פי שפדה פרות
שנה רביעית או חללן - אסור לאכלן עד שתפגס
שנה חמישית. ודבר זה אין לו עקר. ויראה לי,
שזו שגגת הוראה. והטעם⁸⁸: לפי שכתוב: ובשנה
החמישית תאכלו את פרי⁸⁹. ואין ענין הפתוב אלא
שבשנה החמישית תאכלו פרי⁹⁰ בלא פדיון, ככל
חלין שבעולם. ואין ראוי לחש להוראה זו.

(88) כלומר, טעמם של מקצת הגאונים. (89) ופירשו
שהכתוב מדבר בפירות שנה רביעית, ואמרה תורה לאכול
אותם בשנה החמישית אחרי שפדאם, ולא ברביעית.

קיב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ט"ו אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום ד' ט"ו אדר א' ה'תשע"ו

פרק אחד עשר

1 יבאר יין שנתנסך לעבודה זרה וסתם יינם; וגוי שנגע ביין
שלא בכונה; ודין הלוקח עבדים מהגוי ומלו וטבלו וגר
תושב, שנגעו ביין; אם נתערב ביין ישראל מעט דבש ומעט
שאר; גוי שדרך וישראל עומד על גביו, וחומץ הגוי; הכשר
כלי הגויים אשר לחרש ולעץ ולאבן; בזמן הזה אין לוקחין
אלא מאדם שהוחזק בכשרות; והמתארח אצל בעל הבית.

18 א. יין שנתנסך לעבודת פוכבים - אסור בהנאה,
19 והשוטה ממנו כל שהוא - לוקה מן התורה.³ וכן
20 האוכל כל שהוא מתקרבת⁴ עבודת פוכבים, מבשר
21 או מפרות, אפילו מים ומלח, האוכל מהן כל שהוא
22 - לוקה; שנאמר: אשר חלב זבחימו יאכלו, ישנתו
23 יין נסיכם, יקומו וגומר.⁵

2 ניסוך יין הוא אחת מארבע עבודות של עבודה זרה
שחייבין עליהן סקילה אפילו אם אין דרך עבודתו של אותו
אליל בכך. (3) שתי מלקות, אחת משום לא תביא תועבה
אל ביתך ואחת משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם.
ואף על פי שכתב כאן סתם "לוקה" נתכווין לשתי מלקות.
(4) מה שמקריבים לעבודה זרה. (5) ומה שהביא כאן פסוק
זה, הרי זה רק כדי ללמוד ממנו שיש נסך דינו כזבח.

24 ב. יין שנתנסך לה - פזבח שקרב לה. וכיון שאסור
25 זה משום עבודת פוכבים הוא - אין לו שעור,⁶
26 שנאמר בעבודת פוכבים: ולא ידבק בידך מאומה
27 מן החרם.⁷

6 טעם למה שאמר בהלכה הקודמת, שלוקה אפילו בכל
שהוא ואין צריך שיעור. (7) בעיר הנידחת שהיא גם כן
מעין עבודה זרה.

28 ג. יין העובדי פוכבים שאין אנו יודעין אם נתנסך
29 או לא נתנסך, והוא הנקרא סתם יינם⁸ - אסור
30 בהנאה כמו יין שנתנסך.⁹ ודבר זה מגזירות סופרים
31 הוא.¹⁰ והשוטה מסתם יינם רביעית¹¹ - מכין אותו
32 מפת מרדות.

8 ודניאל פירש ממנו שנאמר: "אשר לא יתגאל בפתבג
המלך וביין משתיו". (9) משום חומרת איסור עבודה זרה
עשאוהו חכמים כיון נסך גמור שנתנסך לעבודה זרה שאסור
מן התורה. (10) גזרו החכמים על יינם של גויים משום
בנותיהם. פירוש: שתיית יין מביא לקירוב לבבות ויביא
לחיתון עם בנותיהם. והיא אחת משמונה עשר גזירות שגזרו
בעליית חנניא בן גוריון: וגזרו מתחילה על השתייה בלבד,
אבל בית דין שלאחריהם ראו שהגויים מרבים בניסוך וגזרו
איסור הנאה אף בסתם יינם. (11) אבל השוטה פחות
מרביעית אינו לוקה מכת מרדות ואף על פי שעל יין נסך
ממש לוקה בכל שהוא וסתם יינם עשו חכמים כיון נסך, לא
החמירו חכמים לענין שיעורו, מפני שלא נאסר משום
עבודה זרה אלא משום חשש חיתון.

101 ערלה בחוץ לארץ אסורה - הלכה למשה מסיני,
כמבואר בה"י, אבל כיון שאין כאן לא מפורש בתורה, אינו
לוקה מלקות מן התורה אלא מכת מרדות, כדין חצי שיעור.
וכן כתב רבינו למעלה בפ"ג ה"ו. ובכמה מקומות אחרים.

1 כב. השבל והחדש וההקדש וספיחי שביעית
2 והפלאים¹⁰² והערלה - משקין היוצאין מפרותיהן¹⁰³
3 אסורים פמותם¹⁰⁴, ואין לוקין עליהן¹⁰⁵. חוץ מין
4 ושמין של ערלה¹⁰⁶ ויין של פלאי הפרים¹⁰⁷, שלוקין
5 עליהן בדרך שלוקין על הזיתים ועל הענבים שלהן.

102 פירוש, הירק הנזרע בכרם שאסור משום כלאי הכרם.
ואין לפרש שהמדובר בכלאי זרעים, שהרי כלאי זרעים
מותרים באכילה (ראה פ"א מהל' כלאים ה"ז).
103 כגון: תותים, תאנים ורמונים. (104) חולין קכ, ב.
105 שהוא שלא כדרך אכילתו, ואין לוקין עליו כמ"ש הרב
המגיד למעלה בפ"ח ה"ט לדעת רבינו בדין אין לוקין על
הנאה. (106) שלמדים ב'גזירה-שוה' "פרי" "פרי"
מביכורים, וביכורים מתרומה, ובתרומה כתיב "תירוש
ויצהר", תירוש הוא יין, ויצהר הוא שמן, כמבואר שם קכא,
א. ו'גזירה-שוה' היא כמפורש בתורה, ולפיכך לוקים על יין
ושמן. (107) דקיימא-לן כלאי הכרם לוקה עליהם אפילו
שלא כדרך הנאתם. וכן פסק בפ"ט. ולכן לוקין על
המשקין היוצאים מהם שאסורים כמותם (לחם-משנה).
[אולם נשאר עוד לבאר למה כתב רבינו בתחילת הלכה זו
שאין לוקין על משקה היוצא מירקות שנזרעו בכרם כפי
שפירשנו שם דבריו, והלא דינם כדין הענבים. והרגיש בזה
ה'לחם משנה' עצמו. ונראה שרבינו נוקט כאן שיטתו של
אביו בפסחים כד, ב - שמיין פירות "זיעה בעלמא", כלומר
אין בו ממשות האיסור. וראה רש"י תמורה לג, ב - שלמדנו
ערלה טעונה שריפה מכלאי הכרם בהיקש. ומכאן אפשר
ללמוד כלאי הכרם מערלה לענין מלקות ביין, בלי כל
הפלפול של ה'לחם משנה'].
6 כג. ויש בקדשים אסורין אחרים במאכלות, וכלן
7 של תורה הן. כגון אסורין שיש באכילת תרומות
8 ובכורים וחלה ומעשר שני, ואסורין שיש בקדשי
9 מזבח, כגון פגול ונוטר וטמא. וכל אחד מהן
10 יתבאר במקומו.

11 כד. ושעור פל אכילה מהן - פזית, בין למלקות
12 בין לבשרת. וכבר בארנו אסור חמץ בפסח ודיניו
13 בהלכות חמץ ומצה¹⁰⁸. אבל אסור אכילה פיום
14 הפפורים - אסור מין בפני עצמו¹⁰⁹; וכן אסור
15 יוצא מגפן על הגזיר אינו שוה בכל. ולפיכך¹¹⁰
16 יתבאר אסור פל אחד מהן ושעורו ודיניו במקומו
17 הראונו לו.

108 ולפיכך לא נכתבו כאן. (109) שאין שם איסור על
המאכל, אלא שביום זה נאסרה אכילה ושתייה בכלל.
110 מפני שישנם הבדלים עקרוניים בין אלה ובין שאר
איסורי אכילה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ט"ו אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25) והטעם שגזירה ראשונה על יין גויים משום בנותיהם, בשתייה בלבד אסרו וגזירה זו כוללת גם גר תושב. אבל איסור הנאה בסתם יינם שגזרו בית דין שלאחריהם משום חשש ניסוך, לא גזרו אלא בעובד עבודה זרה בלבד. 26) מניח בחנותם זמן מה עד שילך כדי מיל בערך. והטעם, כיון שאינו עובד עבודה זרה, אינו נוגע ביין ולא ינסך וגם לא יניח לגוי אחר לנגוע ולנסך, שהרי אין לו כל הנאה בזה. 27) בביתו לזמן מרובה, שמא יחליף יין זה ביינו, ויינו אסור בשתייה. אבל בזמן מועט אין חוששים לחילוף. 28) ומה שכתב רבינו בתחילת הלכה זו "שקיבל עליו שבע מצוות" ומשמע מדבריו שאם קיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה בלבד אסור בהנאה, זה נאמר רק בגר תושב בן אומה עובדת עבודה זרה, אבל אם כל אומתו אינה עובדת עבודה זרה, אינו אסור במגעו בהנאה וגם לא צריך קבלה בפני שלושה חברים.

ח. כל מקום שנאמר בענין זה²⁹ שהיין אסור, אם היה העובד פוכבים ומזלות שנאסר היין בגללו עובד עבודת פוכבים ומזלות - הרי הוא אסור בהנייה; ואם אינו עובד עבודת פוכבים ומזלות - הרי הוא אסור בשתייה בלבד. וכל מקום שנאמר נכרי סתם - הרי זה עובד עבודת פוכבים ומזלות. 29) בענין ניסוך היין.

ז. אין מתנשף לעבודת פוכבים ומזלות אלא יין שראוי להקריב על גבי המזבח. ומפני זה, פשטנו על סתם יינם וגזרו על כל יין שיש בו שתייה אסור בהנייה - לא גזרו אלא על היין הראוי להתנשף. לפיכך, יין מבשיל³⁰ של ישראל שנגע בו העובד פוכבים ומזלות - אינו אסור. ומתיר לשותו עם העובד פוכבים ומזלות³¹ בכוס אחד. אבל יין מזוג³² ויין שהתחיל להחמיץ ואפשר שישתיה³³, אם נגע בו - נאסר.

30) מאימתי נקרא מבושל? משהרתיח על גבי האש. 31) וכתב הרא"ש: הדבר תמוה כיון שגזרו על יינם בשתייה משום בנותיהם וכי משום שהרתחו לא שייך לגזור בזה? ואפשר לפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ובדבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים. [=ואולי אפשר לומר שיין מבושל אינו גורם לקירוב לבבות]. 32) במים, אם יש בו טעם ומראה יין. 33) שלושה ימים הראשונים יש בו משום יין נסך, שכל שלושה ימים הראשונים עדיין טעמו טעם יין.

י. הורו גאונים המערב, שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש או מעט שאור, הואיל ואינו ראוי למזבח³⁴ - הרי הוא כמבשיל או כשכר³⁵, ואינו מתנשף, ומתיר לשותו עם העובד פוכבים ומזלות.

34) הרמב"ן, הרא"ש והר"ן חולקים על רבינו ואוסרים, ונימוקם, שהרי הגויים מקריבים פירות לעבודה זרה שאסורים להקרבה על גבי המזבח, גם יין מזוג פסול למזבח ויש בו משום יין נסך. 35) סתם שכר בתלמוד הוא

ד. וכל יין שיש בו¹² העובד פוכבים ומזלות - הרי זה אסור¹³, שמא נסך אותו¹⁴; שמחשבת העובד פוכבים ומזלות לעבודת פוכבים ומזלות¹⁵. הא למדת¹⁶, שייין ישראל שנגע בו העובד פוכבים ומזלות - דינו כסתם יינם שהוא אסור בהנייה.

12) נגיעה משמעותה שכשוך. 13) בגמרא אמרו, רבא שהתיר בהנאה חזר בו. 14) אם נגע בו בכוונה וידע שזהו יין. 15) אפילו שלא בפני עבודה זרה. 16) שלא יין של גוי בלבד אסור אלא אפילו יין של ישראל שנגע בו גוי ואין הישראל יכול לומר לו אין בכוחך לאסור ייני שלא בהסכמתי. ולפיכך חוששים שמא נסך ודינו כסתם יינם.

ה. עובד פוכבים ומזלות שנגע ביין שלא בכונה¹⁷, וכן תינוק¹⁸ עובד פוכבים ומזלות שנגע ביין - אסור בשתייה¹⁹ ומתיר בהנייה²⁰. הלוקח עבדים מן העובדי פוכבים ומזלות ומלו וטבלו - מיד אין מנסכין, ויין שנגעו בו מתיר בשתייה, ואף על פי שעדיין לא נהגו בדתו ישראל ולא פסקה עבודת פוכבים מפיהם²¹.

17) שלא כיוון לנגוע ביין ונגע במקרה. או שהושיט ידו לחבית וחשב שיש בה שמן ונמצא יין. 18) לא תינוק ממש אלא כל שאינו יודע בטיב עבודה זרה ומשמשיה, דינו כך. 19) והטעם משום הרחקת עבירה כמבואר בגמרא: "לך לאמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב" (לנוזר אומרים: לך מסביב לכרם ואל הכרם לא תקרב) להרחיקו מן העבירה, שהנזיר אסור ביין. 20) ודאי לא נתנסך כיון שהיה שלא בכוונה. 21) כרב, ולא כשמואל שאומר עושן יין נסך עד שתשקע [=תישכח] עבודה זרה מפיהם. וטעמו של דבר מכיוון שמלו וטבלו ודאי לא ניסכו לשם עבודה זרה.

ו. בני השפחות העובדות פוכבים ומזלות שנולו ברשות ישראל ומלו ועדיין לא טבלו²² - הגדולים אוסרין היין כשיגעו בו, והקטנים אינן אוסרין²³.

22) אבל אם לא מלו ולא טבלו אפילו קטנים אוסרים במגעם לשתייה כדין גוי קטן. 23) דווקא בני שפחות שמלו ולא טבלו שגדלו ברשות ישראל, קטנים אינם אוסרים, אבל הלוקח עבד מן הגוי ומלו ולא טבלו אפילו קטנים עושים יין נסך לאסור בשתייה כשאר גוי קטן.

ז. גר תושב, והוא שקבל עליו שבע מצוות כמו שבארנו²⁴ - יינו אסור בשתייה ומתיר בהנייה²⁵. ומתירין אצלו יין²⁶, ואין מפקדין אצלו יין²⁷. וכן כל עובד פוכבים ומזלות שאינו עובד עבודת פוכבים ומזלות, כגון אלו הישמעאלים²⁸ - יינן אסור בשתייה ומתיר בהנייה. וכן הורו כל הגאונים. אבל אותם העובדים עבודת פוכבים ומזלות - סתם יינם אסור בהנייה.

24) "אי זה הוא גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות שנצטוו בני נח".

(45) אפילו בהנאה. (46) שהם לחים, כחכמים, שאמרו לחים אסורים, יבשים מותרים. ופירשו בגמרא: לחים - כל י"ב חודש, יבשים - לאחר י"ב חודש. (47) משמע אפילו לא נתן עליהם מים מותרים ולא כדעת רבינו תם.

24 **זו. נאדות העובדי פוכבים ומזלות וקנניהן**
25 **שהקניסו בהן העובדי פוכבים ומזלות יינם - אסור**
26 **לתן לתוכן יין עד שיישנן שנים עשר חדש⁴⁸; או**
27 **עד שיחזירין לאור⁴⁹ עד שיתרפה הזפת⁵⁰ שעליהן או**
28 **שיחמו⁵¹; או עד שיתן לתוכן מים שלשה ימים**
29 **מעט לעת⁵², ומערה המים ומחליף מים אחרים כל**
30 **מעט לעת שלש פעמים בשלשת הימים. בין שהיו**
31 **הכלים שלהן בין שהיו של ישראל ושל אוֹתן**
32 **והקניסו בהן יינם. ואם נתן לתוכם יין⁵³ קדם**
33 **שטיהר אותן - הרי זה אסור בשתייה.**

(48) ואז יוצא ריח היין מהם ומתנדר. (49) שהחזירין לכבשן האש. (50) שבפנים וזהו סימן שנתלכנו הכלים. (51) אם אין הכלים מזופתים אבל הוחמו בשיעור כזה, שאילו היו מזופתים היה הזפת מתרפה. (52) שהמים יהיו בכלים שלושה ימים מעט לעת. (53) מלשון רבינו נראה שאפילו נתן בהם רק לזמן קצר גם כן אסור.

34 **זו. ומתן לתן לתוכן שכר⁵⁴ או ציר⁵⁵ או מוריס⁵⁶**
35 **מיד⁵⁷, ואין צריך לללו. ומתן לתן היין לתוכן**
36 **אחר שנותן הציר או המוריס⁵⁸, שהמלח שורפן.**

(54) כי השכר מבטל טעמו של היין. (55) המתמצה מדגים שנמלחו. (56) שומן של דגים. (57) ואף על פי שלא מילאוהו מים, מפני שהם שורפין את היין הנבלע בכלים ומכלין אותו. (58) ואין צריך הכשר קודם נתינת היין, מפני שהמלח שבציר ובמוריס שורף את היין שהיה מובלע בכלים, אבל אם נתן שכר טעון הכשר אם רצה לתת בו יין, שהשכר רק מבטל טעם היין אבל אינו מכלהו.

37 **י. הלוקח פלים חדשים שאינם מזופתים מן העובדי**
38 **פוכבים ומזלות - נותן לתוכן יין מיד⁵⁹, ואינו**
39 **חושש שמה נתנו בהן יין נסך. ואם היו מזופתין -**
40 **מדיחן⁶⁰, ואף על פי שהן חדשים⁶¹. וכן כלי שנתנו**
41 **בו יין נסך ואין מכניסו לקיום⁶², כגון כלי שחושף**
42 **בו⁶³ או המושפך וכיצא בה - משכשכו⁶⁴ במים**
43 **וריו.**

(59) ואין צריכים הדחה. (60) ואין צריך עירוי מים שלוש פעמים, כיוון שהגוי לא הכניס לתוכם יין לקיום, כי אחרת לא היו נראים הכלים כחדשים, מספיקה הדחה לבדה. (61) כלומר, נראים כחדשים. (62) הגוי אינו מכניס בהם יין על מנת לשהותו בהם זמן רב. (63) כלי שדולים [=שואבים] בו מן הבור. (64) למרות שהם ישנים, מספיק שכשוך.

44 **יח. וכן פוס של חרס ששטה בו העובד פוכבים**
45 **ומזלות - אסור לשותות בו. הדיחו פעם ראשונה**

מתמרים או משעורים ואין דרכם לנסכו לעבודה זרה, שלא אסרו שכר של גויים, אלא משום שחוששים שמא שתה ממנו נחש, וגויים אינם מקפידים לכסות, אבל לא אסרוהו משום בנותיהם או משום גזירת יין נסך, ולפיכך אם ידוע שלא נתגלה או במקומות שאין נחשים מצויים מותר לשתותו.

1 **יא. מאימתי יאסר יין העובד פוכבים ומזלות?**
2 **משדרף ומשפ היין³⁶. אף על פי שלא ירד לבור,**
3 **אלא עדין הוא בגת - הרי זה אסור. לפיכך אין**
4 **דורכין עם העובד פוכבים בגת, שמה יגע בידו³⁷**
5 **וינסף. ואפילו היה כפות³⁸. ואין לוקחין ממנו גת**
6 **דרוכה³⁹, ואף על פי שעדין היין מערב עם**
7 **החרצנים וזגין ולא ירד לבור.**

(36) מימרא של רב הונא: ופירש רש"י הגת עשויה כמדרון ומשעה שהיוצא מן הענבים נמשך מצד העליון לצד התחתון נקרא יין ונגיעת גוי אוסרתו ואף על פי שעדיין הוא בגת. ורבינו תם מפרש מהשתחיל היין לקלח מן הגת אל הבור, וקודם לכן הם ענבים דרוכים ולא יין ולפיכך אינם נעשים יין נסך. (37) משמע שאם ניסך ברגל שהוא דורך בה אינו יין נסך שכלל בידינו ניסוך ברגל אינו נקרא ניסוך... ומותר בהנאה, אבל בשתייה אסור. [=והטור סימן כג נוקט שיטה אחרת לגמרי, ודעתו שניסוך ברגל אסור בהנאה וכאן מותר בהנאה מפני שהגוי טרוד בדריכה ואינו מנסך, אבל נגיעה ברגל שלא אגב דריכה אוסרת כמו ביד]. (38) ידיו קשורות שגוזרים כפות משום אינו כפות ואסור אפילו בהנאה. (39) והיין מושך מחלק העליון לתחתון.

8 **יב. עובד פוכבים ומזלות שדרף היין ולא נגע בו,**
9 **והרי ישראל עומד על גביו⁴⁰, וישראל⁴¹ הוא שפנסו**
10 **בבחיית - הרי זה אסור בשתייה.**

(40) ומשמרו שלא יגע בידו. (41) לבדו.

11 **יג. החמץ של עובדי פוכבים ומזלות - אסור בהנחה,**
12 **מפני שנעשה יין נסך קדם שיחמיץ. עובד פוכבים**
13 **ומזלות שהיה דורס ענבים בבחיית, אף על פי שהיין**
14 **צף על גבי ידיו - אין חוששין משום יין נסך. היה**
15 **אוכל מן הפלים⁴² והותיר פסא וקסאמים וזרקן**
16 **בגת, אף על פי שהיין מגתו⁴³ על הענבים - אין**
17 **עושה יין נסך⁴⁴.**

(42) שהביאו ענבים לגת. (43) בדפוס רומי ר"מ וכן בתוספתא שם: מנתו. וכן נכון. (44) תוספתא שם: גוי שהיה מעלה ענבים בסלים ובדרדורין לגת אף על פי שניפצן לגת והיין מנתו על גבי ענבים מותר שאין דרכם מנסכין כן.

18 **יד. החרצנים והזגין של עובדי פוכבים ומזלות -**
19 **אסורים⁴⁵ כל שנים עשר חדש⁴⁶; ולאחר שנים עשר**
20 **חדש - כבר יכשו ולא נשארה בהן לחלוחית,**
21 **ומתירין באכילה. וכן שמרים של יין שייכשו לאחר**
22 **שנים עשר חדש - מתירין; שהרי לא נשאר בהן ריח**
23 **יין, והרי הן כעפר וכאדמה⁴⁷.**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ט"ו אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(82) כלומר, שתי פעמים מים ושתי פעמים אפר.
(83) היינו, נותן אפר ומים אפר ומים. (84) נותן מים ואפר מים ואפר.

כא. גת של אבן מזופפת⁸⁵ שדרך בה העובד פוככים ומזלות, או גת של עץ זפותה אף על פי שלא דרך בה - צריך לקלף⁸⁶ את הזפת. ואם ישנה שנים עשר חדש או נתן בה מים שלשה ימים מעת לעת - אינו צריך לקלף. לא תהיה הגת חמוצה⁸⁷ יתר מן הקנקנים. לא נאמר יקלף אלא להתירה מיד⁸⁸.

(85) שאפילו גת של אבן בולעת הרבה אם דרך בה הגוי.
(86) אפילו בגת של עץ. (87) שהרי בגת אין מעכבים את היין כל כך כמו בקנקנים. (88) בלי יישון ועירוי.

כב. גת של חרס⁸⁹, אף על פי שקלף את הזפת - אסור לדרך בה מיד, עד שיחם אותה באש עד שירפה הזפת⁹⁰. ואם ישנה שנים עשר חדש או נתן בה מים שלשה ימים - מתרת, כמו שבארנו.

(89) במשנה שם: ושל חרס אף על פי שקלף את הזפת הרי זו אסורה. והקליפה אינה מתירה אותה. (90) הראב"ד תמה הלא המדובר בקלף ואין כאן זפת? אבל רבינו דייק בלשונו וכתב "עד שיחם אותה באש עד שירפה" וכוונתו עד שיתחמם כדי שיתרפה הזפת אילו היה נמצא שם.

כג. משמרת⁹¹ של יין של עובד פוככים ומזלות: אם היתה של שער⁹² - מדיחה⁹³ ומשמר בה; ואם היתה של צמר⁹⁴ - מדיחה במים ובאפר⁹⁵ ארבע פעמים, ומניחה עד שתנגב ומשמר בה; ואם היתה של שש⁹⁶ - מישנה שנים עשר חדש. ואם יש בהן קשרים - מתירן⁹⁷. וכן פלי חלף⁹⁸ והוצים⁹⁹ וכיוצא בהן מכפופות¹⁰⁰ שדורכין בהן יין: אם היו תפורין בחבלים - מדיחין; ואם היו אחוזות זו בזו בסבופ קשה - מדיחין באפר¹⁰¹ ובמים ארבע פעמים, ומנגבן ומשתמש בהן; ואם היו תפורות בפשתן - מישנן שנים עשר חדש. ואם יש בהן קשרים - מתירן¹⁰².

(91) מסנת. (92) משמע כל מיני שער, ורש"י פירש שער אדם. (93) שהשער אינו בולע כלל. (94) בולע קצת. (95) היינו ניגוב. (96) של פשתן. (97) ואחר כך מנגבן שהיין נבלע בקשרים. (98) מין צמח. (99) סיבים הנכרכים סביב הדקלים. (100) סלים קלועים. (101) מנגבן שהיין מתעכב יותר. (102) ואחר כך מנגבן.

כד. פלי הגת שדרך בה העובד פוככים ומזלות יין נסך. כיצד מטהרין אותן כדי שידרך בהן הישראל? הדפין¹⁰³ והעדישים והלולבין¹⁰⁴ - מדיחין¹⁰⁵. העקלין¹⁰⁶: של נסרין ושל בצבון¹⁰⁷ - מנגבן; של שיפה¹⁰⁸ ושל גמי - מישנן שנים עשר חדש. ואם רצה לטהרן מיד - מגעילן ברותחין, או חולטן במי יתים¹⁰⁹, או מניחן תחת צנור שממיו מקלחין¹¹⁰.

1 וישנה ושלישית - מתר, שכבר הלכו צחצוחי היין
2 שבו⁶⁵. והוא שהיה מצפה באבר⁶⁶, כדרך
3 שהיו צריך⁶⁷ עושין, או שהיה מזפת⁶⁸; אבל של
4 חרס⁶⁹ - צריך הדחה⁷⁰.

(65) אבל בפעם ראשונה ושנייה נשאר עוד טיפות זעירות של יין. (66) בבדיל. (67) עושי כלי חרס. (68) ובכלים ישנים, צריכים שלוש הדחות. (69) בלא ציפוי ואינו מזופת. (70) פעם אחת בלבד. שיותר בולע מצופה באבר או מזופת מאינו מצופה באבר, והמדובר כשאין הציפוי חלק כל כך, אבל כאשר הוא חלק לגמרי בולע פחות מחרס ונקרא "שוע" שיתבאר דינו בהלכה יט.

5 ימ. פלי חרס השועים⁷¹ באבר שנשתמשו בהן ביין
6 נסך: אם היו לבנים או אדמים⁷² או שחורים -
7 מתירין⁷³; ואם היו ירקין - אסורין⁷⁴, מפני שהן
8 בולעים. ואם יש בהם מקום מגלה של חרס⁷⁵, בין
9 לבנים בין ירקים - אסורים⁷⁶, מפני שהם בולעין.
10 ויראה לי, שאין הדבר אלא בשכנסו בהם לקיום⁷⁷;
11 אבל לא פגסו בהם לקיום - מדיחין ומתירין ואפילו הם
12 של חרס⁷⁸.

(71) חלקים ומצופים יפה. (72) בגמרא נזכר רק לבנים ושחורים. (73) בהדחה בלבד. (74) "משום דמיצריך". [פירש רש"י, שיש בהם תערובת קרקע של מחפורת צריף, היינו נתר שכולע הרבה. ומשמע מדבריו, שאפילו הגעלה ברותחים אינה מועילה. ... ומכל שכן שמילוי ועירוי או יישון אינם מועילים. אולם רבינו כאן בדין "מקום מגולה" כלל ביחד ירוקים ולבנים ומשמע שמשווה דינם, ולבנים בוודאי שמועיל בהם עירוי ויישון. (75) היינו שיש בקעים וסדקים בציפוי. (76) ואפילו כמה הדחות אינן מועילות וצריכים מילוי ועירוי ג' מעת לעת או יישון. (77) כלומר, בכלים העשויים להכניס בהם לקיום. ... כל דבר שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גורו בו חכמים. ולבנים ושחורים שאין בהם מקום מגולה אפילו במכניסם לקיום מותרים בשכשוך בעלמא שהם ככלי מתכות מפני שהם מצופים באבר, ומדבריו למדנו שכלי מתכות אפילו במכניס לקיום אין צריך מילוי ועירוי אלא בהדחה בעלמא די. (78) פירוש: אף על פי שהם של חרס.

13 כ. גת של אבן ושל עץ שדרך בה העובד פוככים
14 ומזלות⁷⁹, או גת של אבן שזפתה העובד פוככים
15 ומזלות⁸⁰ אף על פי שלא דרך בה - מדיחין⁸¹ במים
16 ובאפר ארבע פעמים⁸² ודורך בהן. ואם היתה בהם
17 לחלוחית - מקדים האפר⁸³ למים; ואם לאו -
18 מקדים המים⁸⁴.

(79) ואינם זפותים. (80) ודרך לשים בגת מעט יין כדי להעביר את ריח העשן של הזפת. (81) כדי להעביר צחצוחי היין שעל הזפת. ודווקא גת של אבן שזפתה די בהדחה, אבל גת של עץ אם זפתה אף על פי שלא דרך בה צריך לקלוף את הזפת, מפני שנבלע בה הרבה יין.

- 1 או בַּמַּעֲזֵן שְׁמִימִיו רֹדְפִין¹¹¹ שְׁתִּים עֲשָׂרָה שְׁעוֹת¹¹²,
2 וְאַחֵר כֶּן יִתְרִי¹¹³.

- 23 כְּלִי פְתוּחַ שֶׁל יַיִן וְשִׁשְׁכּוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִגְבִּיהָ⁸
24 הַכְּלִי וְלֹא נִגַּע בֵּינָן - נֶאֱסָר הַיַּיִן⁹.

(2) אפילו בהנאה. (3) אבל אם נגע בנוד שיש בו יין, ופי הנוד סתום ואפילו אינו מלא והניע דפנותיו זה לזה והיין התנדנד על ידי ההנעה מותר. (4) אבל ברגל אין דרך ניסוך בכך, ואם נגע גוי ביין ברגלו אין היין נאסר, כמו שנתבאר למעלה בפרק יא, הלכה יא. (5) וינדנד ויניע היין בחוזק, אבל נגיעה בלא שכשוך, ואפילו נענוע קל הבא על ידי הכנסת היד בלבד - אינם אוסרים בהנאה, אבל בשתיה אסור. (6) עבודה זרה נט: מעשה שהיה. (7) בהנאה, אבל בשתיה אסור, כמו שנתבאר למעלה. (8) שהגבהה לא מעלה ולא מורידה, בין לאיסור ובין להיתר, והעיקר נדנוד היין ופי הכלי פתוח. רבינו למד דין זה מגמרא שם ס. בדין גוי הנושא נאד יין, והתיר רב אשי מפני שאין דרך ניסוך בכך, ופירש רבינו שהמדובר בנאד סגור ואין דרך ניסוך בכלי סגור, ומכאן שבכלי פתוח דרך ניסוך בשכשוך. (9) והרשב"א בתורת הבית חולק, וסובר שאין דרך ניסוך בכך לנסך בהנעת כלי בין פתוח בין סתום, אלא על ידי שכשוך גופו של יין באחד מאבריו, שדרכם לנסך בהם או על ידי דבר אחר. וכן כתב הטור ביורה דעה סימן קכה בשם הרא"ש.

- 25 ב. נָטַל כְּלִי שֶׁל יַיִן¹⁰ וְהִגְבִּיהוּ¹¹ וַיִּצֶק הַיַּיִן, אֵף עַל
26 פִּי שְׁלֹא שִׁשְׁכּוֹ¹² - נֶאֱסָר; שֶׁהָרִי בָּא הַיַּיִן מִכַּחוֹ¹³.
27 הִגְבִּיהָ וְלֹא שִׁשְׁכּוֹ וְלֹא נִגַּע - מִתֵּר¹⁴.

(10) פתוח. (11) נתבאר למעלה, שהגבהה אינה קובעת כלל, ומשום שדרך יציקה על ידי הגבהה, כתב "והגביהו". (12) אפילו בהנאה. (13) והרי הוא כאילו נגע בו. (רבינו סתם ולא פירש אם גם היין שנשאר בכלי שממנו יצק נאסר, או רק היין שיצא ממנו. בגמרא שם מפרש רב ששת, שגוי המערה מכלי אל כלי נאסר רק היין שיצא מן הכלי, אבל הנשאר מותר, מפני שאיסור כוחו הוא רק מדרבנן, גזרו רק ביין שיצא. וכתב רבינו ירוחם, שמשמע מלשונו של רבינו שהכל אסור. אבל הרא"ש והמרדכי מתירים את הנשאר אפילו בשתיה, וכן דעת רש"י שם ותוספות שם ס. דיבור-המתחיל גוי). (14) גיטין נג. שהגבהה בעצמה אינה ניסוך עד שיעשה מעשה ניסוך. ומותר אפילו בשתיה, ואין זה דומה לפשט ידו בחבית שבהלכה הקודמת, מפני ששם נגע ביד אלא שלא שכשך, אבל כאן לא נגע כלל, והגבהה אינה אוסרת.

- 28 ג. עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת שֶׁהָיָה אוֹחֵז הַכְּלִי בְּקַרְקַע,
29 וְיִשְׂרָאֵל יִצֶק לְתוֹכוֹ יַיִן - הַיַּיִן מִתֵּר¹⁵. וְאִם נִדְּדָה
30 הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת הַכְּלִי - נֶאֱסָר הַיַּיִן¹⁶.

(15) אפילו בשתיה, שהרי לא נגע בו ולא שכשכו. ראה ההלכה הקודמת. (16) מימרא של רב פפא ע"ז ס. כיון שנדנד בשעת הקילוח הרי הוא כנוגע בקנה. תוספות שם דיבור-המתחיל ואי. כלומר, כנוגע על ידי דבר אחר בקילוח (הגהות מיימוניות). ואין לומר שמשום הנדנד נאסר היין שבכלי, כמו שמשמע מפשטות לשונו של רבינו, שהרי נענוע קל אינו אסור, אלא שכשוך כמו שנתבאר למעלה.

(103) כעין דלת שנותנים על הענבים. (104) מטאטא שמאספים בו את הענבים המתפזרים, או שמנקים בו את הגת. (105) במים. (106) שקושרים בהם את הקף סביב הזיתים שלא יתפזרו בשעת הדריכה. וכנראה גם בגת השתמשו בכלי כזה שלא יתפזרו הענבים מכובד הקורה. (107) קנבוס שכולע יותר. (108) מין עשב הגדל במים. (109) דרך לבשל זיתים להיות רכים להוציא שומנם. (110) בזרם חזק בלתי פוסק. (111) שוטפים. (112) עונה, יום או לילה בתקופת תשרי וניסן שהיום והלילה שווים, והעיקר שישוה במים שתים עשרה שעות. (113) שקילוח המים ורדיפתם במשך י"ב שעות מבטל ומפליט את היין.

- 3 בַּת. בְּזֶמַן שֶׁהָיְתָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלֹא יִשְׂרָאֵל - הָיָה
4 לּוֹקְחִין הַיַּיִן מִכָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ,
5 וּבַחוּצָה לָאֶרֶץ לֹא הָיָה לּוֹקְחִין אֲלָא מֵאָדָם שֶׁהִחֲזֹק
6 בְּכַשְׁרוֹת; וּבְזֶמַן הַזֶּה - אֵין לּוֹקְחִין יַיִן בְּכָל מְקוֹם
7 אֲלָא מֵאָדָם שֶׁהִחֲזֹק בְּכַשְׁרוֹת. וְכֵן הַבֶּשֶׂר וְהַגְבִּיהָ
8 וְחִתִּיכַת דָּג שְׁאֵין בָּהּ סִימָן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

- 9 בּו. הַמִּתְאַרֵחַ אֲצֵל בַּעַל הַבַּיִת בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן,
10 וְהִבִּיא לוֹ יַיִן אוֹ בֶּשֶׂר אוֹ גְבִינָה וְחִתִּיכַת דָּג - הָרִי
11 זֶה מִתֵּר¹¹⁴, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִשְׂאֵל עָלָיו, אֵף עַל פִּי
12 שְׁאֵינוֹ מְפִירוֹ, אֲלָא יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יְהוּדִי בְּלִבָּד. וְאִם
13 הִחֲזֹק שְׁאֵינוֹ כֹּשֶׁר וְלֹא מִדְּקָדָק בְּדַבְרִים אֵלּוּ - אִסּוּר
14 לְהִתְאַרֵחַ אֲצֵלּוֹ. וְאִם עֶבֶר וְנִתְאַרֵחַ אֲצֵלּוֹ - אֵינוֹ
15 אוֹכֵל בֶּשֶׂר וְלֹא שׁוֹתָה יַיִן עַל פִּיו עַד שְׁיַעֲדֵי לוֹ אָדָם
16 כֹּשֶׁר עָלֵיהֶם.

(114) שסתמו אוכל כשר ונותן לו ממה שהוא אוכל. אבל אין לוקחים דברים אלו בחוץ לארץ ובארץ ישראל בזמן הזה אלא ממי שהחזקת בכשרות, מפני שעמי הארץ אינם מקפידים על לפני עיוור לא תיתן מכשול ושמא קנה מהגוי ומוכרם לישראל ואינו מקפיד על מה שהישראל יאכל דבר איסור.

פֶּרֶק שְׁנִיִּים עֲשָׂרִי

(1) יבאר כיצד היא הנגיעה, שאוסר בה הגוי היין; וניצוק אי הוי חיבור; המניח יינו בקרון או בספינה ונכנס לעיר לעשות צרכיו; היה שוהה עם הגוי ושמע קול תפלה ויצא; גרוד שנכנס למדינה דרך שלום או מלחמה; חבית שצפה בנחר כנגד עיר שרובה ישראל.

- 17 א. בִּיצֵד הִיא הַנְּגִיעָה שְׁאוֹסֵר בָּהּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים
18 וּמַזְלוֹת² הַיַּיִן? הוּא שְׁיַגֵּעַ בֵּינָן עֲצָמוֹ³, בֵּין בְּיָדוֹ בֵּין
19 בְּשֶׁאֵר אֵיבָרָיו שֶׁדִּרְכָן לְנִסָּף⁴ בָּהֶן, וְיִשְׁכְּשֶׁף⁵. אֲבָל
20 אִם פִּשַּׁט יָדוֹ לַחֲבִית⁶, וְתַפְסוֹ אֶת יָדוֹ קִדְּם שְׁיִוְצִינָא
21 וְלֹא יִנְיָדָהּ, וּפְתָחוּ הַחֲבִית מִלְּמַטָּה עַד שְׁיַצֵּא הַיַּיִן
22 וְיִרְדַּ לְמַטָּה מִיָּדוֹ - לֹא נֶאֱסָר⁷ הַיַּיִן. וְכֵן אִם אָחֵז

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ט"ו אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היין, רש"י שם (ראה ערוך, ערך חבק). (29) המדובר בחבית של חרס. (30) כנוגע שלא בכוונה, שהרי נתכוין להציל היין בלבד. (31) שהרי גם בלי מעשה הגוי אין היין נשפך, כל זמן שלא נפל החלק העליון, והוא רק מכביד עליו, כדי שלא יפול. בגמרא שם: מעשה לבניה קעבד, פירוש כאילו ניתנת לבניה על החבית, כדי להכביד. ורש"י מוסיף ואומר שאף-על-פי שיוצא מעט יין, מותר בשתיה.

ז. עובד פוכבים ומזלות שגנפול לבור של יין³² וְהַעֲלוּהוּ מִשֵּׁם מֵת, או שְׁמַדְד הַבּוֹר שְׁלֹשׁ בּוֹ הַיֵּין בְּקֶנֶה³³, או שֶׁהִתִּיז אֶת הַזֵּבֹב וְהִצְרִיעָה מֵעֲלָיו³⁴ בְּקֶנֶה, או שֶׁהִיָּה מְטַפֵּחַ³⁵ עַל פִּי הַחֲבִית הָרוֹתַחַת³⁶ כְּדִי שֶׁתִּנּוּחַ הָרִתִּיחָה³⁷, או שֶׁנִּטַּל חֲבִית וְזָרְקָה בְּחִמְתּוֹ לְבוֹר³⁸ - הָרִי זֶה מֵתָר בַּהֲנִיָּה בְּלִבָּד. וְאִם עָלָה הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת חִי³⁹ - הַיֵּין אָסוּר בַּהֲנִיָּה.

(32) משנה שם: ואף-על-פי שנגע ממש ביין מותר בהנאה, מכיון שהוא נוגע שלא בכוונה, כמו שנתבאר בהלכה ה. (33) שמודדין בו את היין. ונגיעה על ידי דבר אחר אסורת בשתיה אבל לא בהנאה, ואין זה דומה לכוחו שלא בכוונה שבהלכה ו, שהרי כאן נתכוון לנגוע ביין. (34) מעל היין. (35) בידו. (36) התוססת ומעלה בועות, והגוי מטפח בידו על הרתיחות (הבועות). (37) אין דרך ניסוך בכך. (38) שם: "זה היה מעשה והכשירו". ומפרש רבינו, והכשירו בהנאה אבל בשתיה אסור. והטעם מפני שזה נגיעה על ידי דבר אחר, אבל שלא בחמתו חוששים שמא נגע בידו ביין, ואסור גם בשתיה. (וראה כסף-משנה, רדב"ז ולחם-משנה, שהאריכו בדברי רבינו אלה, כדי להסיר מעליו השגת הראב"ד, וראה ט"ז יורה-דעה סימן קכה, סעיף-קטן ה' וש"ך שם). (39) הוא שמח שניצול, ומודה לאליל שלו ומנסך לו את היין. שם: אמר רב פפא, דמי עליה כיום אידם, וכפירוש רש"י שם.

י. חבית שהיה נקב בצדה, ונשפט הפקק מן הנקב, והניח העובד פוכבים ומזלות אצבעו במקום הנקב כְּדִי שֶׁלֹא יֵצֵא הַיֵּין. כָּל הַיֵּין שֶׁמֵּרָאשׁ הַחֲבִית עֵד הַנֶּקֶב⁴⁰ - אָסוּר, וְשֶׁתַּחַת הַנֶּקֶב - מֵתָר בְּשִׁתָּהּ⁴¹.

(40) אפילו בהנאה. והטעם, שאילו לא הניח אצבעו, היה יוצא כל אותו היין ונמצא כולו בא מכחו. (41) ואף שרבינו פוסק בהלכה ב ניצוק חיבור, שאם יוצקים יין כשר לתוך כלי שבו יין נסך בקילוח בלתי פוסק, נאסר כל היין, והיין שלמעלה מתחבר עם היין שלמטה, וכל-שכן כאן שכל היין מחובר, לא אסרו כאן מה שלמטה מן הנקב, מפני שהיין שלמעלה מן הנקב נאסר רק מדרבנן כבא מכוחו, לא אסרו חיבורו, וגם לא אסרוהו משום שמתערב היין התחתון בעליון.

יא. מִיִּנְקַת כְּפּוֹפָה⁴², שְׁעוֹשִׂין אוֹתָהּ מִמִּתְכָּת אוּ מִזְכוּכִית וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, שֶׁהִנִּיחַ רֹאשָׁה לְתוֹךְ הַיֵּין שֶׁבְּחִבִּית וְהָרָאשׁ הָאֲחֵר חוּץ לְחִבִּית, וּמִצֵּץ הַיֵּין וְהִתְחִיל הַיֵּין לִירֵד כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׂין תְּמִיד, וְכֹא הָעוֹבֵד

ד. כָּלִי סָתוּם¹⁷ - מֵתָר לְטַלְטֵלוֹ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵיִן מִתְנַדָּד; שְׁאִין זֶה דֶּרֶךְ הַנְּסוּף. הָעֵבִיר נוֹד שֶׁל יֵין מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְהוּא אוֹחֵז פִּי הַנּוֹד בִּידוֹ¹⁸, בֵּין שֶׁהִיָּה הַנּוֹד מֵלֹא אוֹ חֶסֶר - מֵתָר, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵיִן מִתְנַדָּד. הָעֵבִיר כָּלִי חֶרֶס פְּתוּחַ מֵלֹא יֵין - אָסוּר, שְׁמָא נִגַּע בּוֹ¹⁹. וְאִם הִיָּה חֶסֶר²⁰ - מֵתָר, אֲלֵא אִם פֶּן שֶׁשְּׂכָחוּ²¹.

(17) מבואר למעלה. (18) הרי הוא כסתום, וכן אם פיו קשור. ירושלמי שם: והוא דקטור פומיה. (19) שם: כיון שהוא מלא יין ופתוח, קרוב הדבר שיגע ביין. ודווקא שהעביר כלי בידו, אבל אם העבירו בחוט או דרך טבעות מותר, שאין לחשוש שמא נגע בו. (20) אין לחשוש שמא נגע בו. (21) נתבאר למעלה בהלכה א, ששכשוך בכלי פתוח אסור אפילו בלא נגיעה ביין עצמו.

ה. עובד פוכבים ומזלות שנגע ביין ולא נתפון לזה - הָרִי הַיֵּין מֵתָר בַּהֲנִיָּה בְּלִבָּד²². פִּיֶּצֶד? כְּגוֹן שֶׁנִּפְלַע עַל נוֹד שֶׁל יֵין²³, או שֶׁהוֹשִׁיט יָדוֹ לְחִבִּית עַל מִנְתָּה²⁴ שֶׁהִיא שְׁמֵן וְנִמְצָאת יֵין.

(22) אבל אסור בשתיה, כמו שנתבאר בפרק יא, הלכה ה. (23) פתוח. (24) כלומר, נדמה היה לו שהיא של שמן.

ו. פֶּא הַיֵּין מִפְּחוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת בְּלֹא כְּוִנָּה, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בֵּינָן - הָרִי זֶה מֵתָר בְּשִׁתָּהּ²⁵. פִּיֶּצֶד? כְּגוֹן שֶׁהִגְבִּיָּה כָּלִי שֶׁל יֵין וְיָצַק לְכָלִי אֲחֵר, וְהוּא מְדַמָּה שֶׁהוּא שֶׁכָּר אוֹ שְׁמֵן - הָרִי זֶה מֵתָר.

(25) אפילו בשתיה. כוחו של גוי בלי נגיעה ביין מותר מן התורה, וחכמים אסרוהו וגזרו על כוחו בכוונה בלבד, אבל שלא בכוונה לא אסרו חכמים, שם.

ז. נִכְנַס הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת לְחִבִּית אוֹ לְחִנּוֹת לְבָקֶשׁ יֵין, וּפִשֵּׁט יָדוֹ כִּשְׁהוּא מְחַפֵּשׁ וְנִגַּע בֵּינָן²⁶ - אָסוּר; שֶׁהִרִי לֵינָן נִתְפָּוֶן²⁷, וְאִין זֶה נִוְגַע בְּלֹא כְּוִנָּה.

(26) בנגיעה האוסרת, כלומר, על ידי שכשוך. שם נז: מעשה שהיה במחוזא, ונפסקה הלכה שאסור בהנאה. (27) אף-על-פי שבשעת הנגיעה לא ידע שבחבית זו יין, שהרי היה מחפש יין, אין זה נוגע שלא בכוונה, כיון שנתכוין ליין בכלל. והראב"ד סובר שמה שאמרו בגמרא שם "שכשך ביה", פירושו שכשך אחרי שהכיר שבחבית זו יש יין, אבל אם אחר שנודע הוציא ידו ולא שכשך מותר, כמו שהביא הטור בשמו. וזו היא כוונת דבריו בהשגתו על רבינו כאן. ובזה מיושבת תמיהת ה'כסף משנה' על הראב"ד.

ח. חֲבִית שֶׁנִּסְדָּקָה לְאַרְפָּה, וְקָדַם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת וְחִבְקָהּ²⁸ כְּדִי שֶׁלֹא יִתְפָּרְדּוּ הַחֲרָסִים²⁹ - הָרִי זֶה מֵתָר בַּהֲנִיָּה³⁰. אֲבָל אִם נִסְדָּקָה לְרִחְבָּה, וְתִפַּס בְּסִדָּק הָעֲלִיוֹן כְּדִי שֶׁלֹא יִפֹּל - הָרִי זֶה מֵתָר בְּשִׁתָּה; שֶׁהִרִי אִין הַיֵּין עַל פְּחוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת³¹.

(28) לחצה בין זרועותיו, וחיבר חלקי החרס שלא ישפך

16 כְּמוֹ הַפְּלִים שְׁנוּטְלִין בָּהֶם לְיָדִים, שֶׁהִי מְלֵא זֵין
17 בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וְהִיא יִשְׂרָאֵל מוֹצֵץ וְשׁוֹתָהּ מִחֹטֶם זֶה,
18 וְהַעֲבוֹד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת מוֹצֵץ וְשׁוֹתָהּ מִן הַחֹטֶם
19 הַשְּׁנִי - הִרִי זֶה מִתְרִי⁵⁵. וְהוּא שְׁנִי קָדִים הַיִּשְׂרָאֵלִי
20 וְיִפְסֵק וְעֵדִין הַעֲבוֹד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת שׁוֹתָהּ;
21 שְׁמִשְׁפָּסֵק הַעֲבוֹד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת - יַחְזוֹר הַיֵּין
22 שְׁיִשְׂאָר בַּחֹטֶם⁵⁶ לְפָלִי וְיִאֲסֹר כָּל מֶה שְׁיִשְׂאָר בּוֹ,
23 שֶׁהִרִי בָּא הַיֵּין מִכַּחַד⁵⁷.

(54) בַּגְמָרָא שֶׁם עַב: קִנְיָשְׁקִין. (55) וְאֵין זֶה דּוּמָה לְנִיצוֹק
שֶׁבַּהֲלָכָה יב, מִפְּנֵי שֶׁשֶׁם כָּל הַיֵּין סוֹפּוֹ לִדְרֹת בְּאוֹתָהּ דֶּרֶךְ,
אֲבָל כֹּאן הַקִּילּוֹחַ הַנִּמְשָׁךְ לִפְּנֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שׁוֹטֵף בְּכִיוּן
אֲחֵר מִזֶּה שֶׁנִּמְשָׁךְ לִפְּנֵי שֶׁל הַגּוֹי. (56) אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע
בְּפִי הַגּוֹי. וְרִשׁ"י שֶׁם מִפְּרֹשׁ שֶׁהַיֵּין הַנוֹגֵעַ בְּפִי גּוֹי חוֹזֵר
לְמִטָּה. (57) לְשִׁיטָתוֹ שֶׁחֹשׁשִׁים לִיָּין שֶׁנִּשְׁאָר בַּחֹטֶם, אֲבָל
לְשִׁיטָת רִשׁ"י שֶׁחֹשׁשִׁין לִיָּין שֶׁנִּגַּע בְּפִי שְׁחֹזֵר לְמִטָּה, אֵין
צָרִיךְ לָזֶה, אֲלֵא פֶּשׁוּט מִשּׁוּם שֶׁמִּתְעַרֵּב הַיֵּין בְּכָל הַחֲבִית.

24 מו. עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת שְׁמִצֵּץ הַיֵּין מִן הַחֲבִית
25 בְּמִינְקָתָהּ⁵⁸ - אֲסֹר כָּל הַיֵּין שֶׁבָּהּ; שְׁפִיפֶסֶק - יַחְזוֹר
26 הַיֵּין שְׁעָלָה בְּמִינְקָתָהּ⁵⁹ בְּמִצִּיצָתָהּ וְיִפֹּל לְחֲבִית וְיִאֲסֹר
27 הַכֹּל⁶⁰.

(58) קָנָה חֲלוּל שְׁנוֹתִים לַחֲבִית דֶּרֶךְ נִקֵּב שֶׁבַּמְּגוּפָה, וּמוֹצִצִים
בּוֹ וּמַעֲלָה יֵין. (59) וְאִפִּילוֹ לֹא הִגִּיעַ לִפְּנֵי נֹאסֵר מִשּׁוּם
שֶׁבֶא מִכַּחַד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת. וְשִׁיטָת רִשׁ"י
מִשּׁוּם שֶׁמַּעֲלָה בְּמִינְקָתָהּ הַיֵּין עַד לִפְּנֵי. וְרֹאה מֶה שֶׁכִּתְּבֵנו
לְמַעֲלָה בַּהֲלָכָה יד. (60) אִפִּילוֹ בַּהֲנָאָה.

28 מו. עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת שֶׁהִיא מַעֲבִיר עִם יִשְׂרָאֵל
29 בְּפִי זֵין מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְהוּא הוֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶן
30 לְשִׁמְרָן⁶¹, אֶפְלוֹ הַפְּלִיגוֹ⁶² מִמָּנֹה בְּפִי מִלְכָּה⁶³ - הִרִי
31 אֵלּוּ מִתְרוֹת; שְׁאִימָתוֹ עֲלֵיהֶן, וְאוֹמֵר: עֲתָה יֵצֵא
32 לְפָנֵינוּ וְיִרְאֶה אוֹתָנוּ. וְאֵם אָמַר לָהֶם: לָכוּ וְאָנִי
33 אֲבֹא אַחֲרֵיכֶם - אֵם נִתְעַלְמוּ מִעֵינָיו בְּפִי שִׁפְתָּתוֹ⁶⁴
34 פִּי הַכֹּד וְיַחְזוֹרוּ וְיִגְפּוּ⁶⁵ אוֹתָהּ וּתְגַבֵּה⁶⁶ - הִרִי הַיֵּין כָּל
35 אֲסוּר בְּשִׁתְּיָהּ⁶⁷; אֵם פְּחוֹת מִכָּן - מִתְרִי⁶⁸.

(61) בַּמִּשְׁנָה: אֵם הִיא בַּחֲזָקַת הַמִּשְׁתַּמֵּר. (62) הַתְּרַחֲקוּ.
(63) בְּגִירְסָתוֹ שֶׁם בְּבִרְיָתָא כְּתוּב: אִפִּילוֹ הַפְּלִיג מִמֶּה יוֹתֵר
מִמִּיל. וְרִבִּינוּ גּוֹרֵס כְּדִי מִיל, וְכֵן גִּירְסַת הַרִ"ף וְהַר"ש. וְכֵן
מִפְּרֹשׁ רִשׁ"י בַּמִּשְׁנָה. (64) פִּירוּשׁ, שִׁפְתָּתָא אֵת כָּל פִּי הַכֹּד.
(65) וְיִסְתַּמּוּ בַּמְּגוּפָה אַחֲרָת. (66) וְתִתִּיבֵשׁ, אֲבָל אֵם שֶׁהָא
כְּדִי לַעֲשׂוֹת חוֹר בַּמְּגוּפָה וּלְסוֹתָמָה לֹא נֹאסֵר, כְּרַבֵּן שֶׁמַּעֲזֵן
בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁם. (67) שֶׁמָּא פִּתְחוּ אֵת פִּי הַכֹּד וְנִגְעוּ בֵּין
וְאַחֲרֵיכֶם סִתְמוּהוּ, אֲבָל בַּהֲנָאָה מוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁחֲתִימָת הַכֹּד
הִרִי הוּא כְּחוֹתֶם אֶחָד, וְרִבִּינוּ פּוֹסֵק לַהֲלֵךְ בְּפֶרֶךְ יֵג הַלָּכָה ט,
שִׁינַּת הַמוֹפֵקֵד אֲצֵל גּוֹי בְּחוֹתֶם אֶחָד, אֲסוּר בְּשִׁתְּיָהּ וּמוֹתֵר
בַּהֲנָאָה. (68) אִפִּילוֹ בְּשִׁתְּיָהּ.

36 יו. וְכֵן הַמְּנִיחַ עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת בְּחֻנּוֹתָא, אֶף עַל
37 פִּי שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס כָּל הַיּוֹם כָּל - הַיֵּין מִתְרִי⁶⁹;

1 פּוֹכְכִים וְהִנִּיחַ אֲצַפְעוֹ עַל פִּי הַמִּינְקָתָהּ וּמִנֵּעַ הַיֵּין
2 מִלְּיָד - נֹאסֵר כָּל הַיֵּין שֶׁבְּחֲבִית; שֶׁהַכֹּל הִיא יוֹצֵא
3 וְנִגְרָר⁴³ לִילִי יָדוֹ, וְנִמְצָא הַכֹּל כְּבֹא מִכַּחַד.

(42) בַּגְמָרָא שֶׁם עַב: "גִּישְׁתָּא וְכַת גִּישְׁתָּא". (43) וְהִרִי הוּא
כְּנוֹגֵעַ בְּחֲבִית מִמֶּשׁ, שְׁזוֹ הִיא כְּמוֹ חֲבִית אֲרוּכָה. וּמִשּׁוּם
נִיצוֹק אֵינוֹ אֲסוּר הַיֵּין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת, כִּיוֵּן
שֶׁאֵינוֹ נֹגֵעַ מִמֶּשׁ, וְנֹאסֵר רַק כְּבֹא מִכַּחַד, וְגַם אֵין כֹּאן כּוֹוֹנָה
לְנֶסֶךְ, לֹא אֲסוּר בּוֹ חֲכָמִים מִשּׁוּם נִיצוֹק חִיבוּר.

4 יב. הַמְּעַרָה זֵין לְתוֹךְ כָּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זֵין עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים
5 וּמְזֻלוֹת⁴⁴ - נֹאסֵר⁴⁵ כָּל הַיֵּין שֶׁבְּכָלִי הָעֲלִיּוֹן; שֶׁהִרִי
6 הַעֲמוּד הַנִּצּוֹק⁴⁶ מִחֲבֵיר⁴⁷ בֵּין הַיֵּין שֶׁבְּכָלִי הָעֲלִיּוֹן
7 וּבֵין הַיֵּין שֶׁבְּכָלִי הַתַּחְתּוֹן. לְפִיכָף, הַמּוֹדֵד לְעוֹבֵד
8 פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת לְתוֹךְ כָּלִי שֶׁבִּידוֹ - נִפְסֵץ נִפְסִיעָה⁴⁸ אוֹ
9 יִזְרֹק זְרִיקָה⁴⁹, בְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִצּוֹק חֲבֵיר וְיִאֲסֹר
10 עָלָיו מֶה שְׁיִשְׂאָר בְּכָלִי הָעֲלִיּוֹן.

(44) (אִפִּילוֹ סִתֵּם יֵינִם, וְהַרְשִׁב"א בִּשְׁם הַגְּאוֹנִים, מוֹבָא בְּטוֹר
יורה-דעה סִימֵן קכָה, כְּתֹב, שֶׁנִּיצוֹק אֲסוּר רַק בֵּין נֶסֶךְ מִמֶּשׁ,
אֲבָל בְּסִתֵּם יֵינִם מוֹתֵר אִפִּילוֹ בְּשִׁתְּיָהּ. וְרֹאה בִּתְיוֹסָף שֶׁם).
(45) בַּהֲנָאָה. וְהַרְשִׁב"ד מְשִׁיג וְאוֹמֵר שֶׁאֲסוּר בְּשִׁתְּיָהּ בְּלִבְד.
(46) עֲמוּד שֶׁל יֵין הַמְּקָלֵת. (47) כְּרַב הוֹנָא, וּמַעֲשֵׂה רַב שֶׁל
רַב חֲסֵדָא שֶׁם. (48) שִׁיפְסִיק רֹאשׁ הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַנִּיצוֹק קוֹדֵם
שִׁיגִיעַ רֹאשׁ הַתַּחְתּוֹן לְכָלִי, כְּדִי שֶׁלֹּא יַחְבֵּר אֵת הַיֵּין שֶׁבִּשְׁנֵי
הַכִּלִּים. (49) מִרְחוֹק. בַּגְמָרָא שֶׁם: "קִטְפִי קִטּוֹפִי אוֹ נִפְצִי
נִפּוּצִי". וּמִפְּרֹשׁ רִבִּינוּ שֶׁ"קִטְפִי" הֵינּוּ זְרִיקָה, וְ"נִפְצִי"
מִשְׁמַעוֹתָהּ לְהַפְסִיק. וְרִשׁ"י פִּירֵשׁ לְהִיפֵךְ.

11 יג. מְשִׁפֵּךְ⁵⁰ שֶׁמֶדֶד בּוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת, אֵם
12 יֵשׁ בְּקֶצֶה הַמְּשִׁפֵּךְ עֲכָכַת זֵין⁵¹ - לֹא יִמְדֵד בּוֹ
13 לְיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיִּדְיָחוּ וְיִגְבֵּה⁵². וְאֵם לֹא הִדִּיחָהּ⁵³ - הִרִי
14 זֶה אֲסוּר.

(50) כָּלִי שֶׁלְמַעֲלָה פִּיו רַחֵב וּמִלְמַטָּה נִקֵּב קֶצֶר, וּמוֹשִׁיבִים
אוֹתוֹ עַל פִּי צִלּוּחִית שֶׁל לּוֹקָחִים שְׁפִיחָה צֶר, וְשׁוֹפְכִים הַיֵּין
מִן הַמִּידָה לְתוֹכּוֹ וְהוּא יוֹרֵד לְתוֹךְ הַצִּלּוּחִית. (51) מָקוֹם
שֶׁמִּתְעַכֵּבֶת שֶׁם טִיפֵת יֵין. וְהִיא אֲסוּרָה מִשּׁוּם נִיצוֹק חִיבוּר.
(52) סִתֵּם נִיגוּב הָאֲמוּרָה בַּגְמָרָא הֵינּוּ בָּמִים וְאִפִּר, כְּמוֹ
שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק יא הַלָּכָה ג. וְבִלָּא עֲכָכַת יֵין אֵין צוּרֵךְ נִיגוּב,
וּמִסְפִּיקָהּ הַדָּחָה בְּלִבְד, וְמֶה שֶׁשֵּׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא שֶׁם עַד.
הַמְּשִׁפֵּךְ שֶׁל עֵץ וְשֶׁל אֲבֵן נִגְבֵּה, וּמִשְׁמַע אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין שֶׁם
עֲכָכַת יֵין, הֵינּוּ בַּמְּשִׁפֵּךְ שֶׁל גּוֹי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ הַרְבֵּה, אֲבָל
מִשְׁפֵּךְ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין בּוֹ עֲכָכַת יֵין, וּמִדֵּד בּוֹ פֶּעַם אַחַת
לְגוֹי, מִדִּיחוֹ וְדִי. (הַכֶּסֶף-מִשְׁנָה מִדִּיֵּק מִלְּשׁוֹנוֹ שֶׁל רִבִּינוּ,
שֶׁכֵּתֵב "יִדְיָחוּ וְיִגְבֵּה", שֶׁנִּיגוּב לְבִדּוֹ אֵינוֹ מוֹעִיל, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ
נִכְנָס לְפִירוּשׁ דְּחוֹק קֶצֶת, אֲבָל מִפִּירוּשׁוֹ הַקֶּצֶר שֶׁל הַלֶּחֶם-
מִשְׁנָה מִשְׁמַע שֶׁאֵין כָּל קוֹשִׁי, וְמֶה שֶׁאֲמַר רִבִּינוּ שִׁדְיָחוּ
וְיִגְבֵּה הֵינּוּ סִתֵּם נִיגוּב, הָאֲמוּרָה בַּגְמָרָא, שֶׁהוּא הַדָּחָה וְנִיגוּב,
וְלַהֲלֵךְ בַּהֲלָכָה כֹּז כּוֹתֵב רִבִּינוּ גַּם כֵּן "לְהִדִּיחַ וְיִגְבֵּה".
(53) אֲבָל אֵם הִדִּיחַ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִיגְבֵּה, מוֹתֵר בְּדִיעְבֵּד.

15 יד. כָּלִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִינִין⁵⁴ יוֹצֵאִין מִמָּנֹה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ט"ו אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 הרי היין הפתוח שבבית ישראל בהתר⁸³; שלא סגר
23 העובד פוכבים אלא על דעת שפכר נכנס הישראלי
24 לביתו ולא נשאר אדם בחוץ, וכמדמה לו שהוא
25 קדמו⁸⁴.

80 שם, מעשה שהיה. 81) ולא סגר הישראל את ביתו.
82) של החצר. 83) כמו שהיה קודם לפני יציאתו בבהלה,
ראה לקמן פרק יג הלכה א. ואין חוששין שמא נכנס הגוי
לביתו של ישראל ונגע בינו, מכיון שסגר את הפתח בפניו.
84) שמתוך הבהלה אינו מרגיש בו, אם חזר או לא. בגמרא
המדובר, כשישראל גר למעלה והגוי למטה. ורבינו סתם,
ומשמע שגם בשני בתים סמוכים זה לזה, הדין כך. ודעת
רש"י שעליונה ותחתונה דוקא, והיין בתחתונה והישראל
רואהו מלמעלה.

26 כא. יין של ישראל ושל עובד פוכבים בבית אחד⁸⁵,
27 והיו חביות פתוחות⁸⁶, ונכנס העובד פוכבים לבית
28 ונעל הדלת בעדו - נאסר כל היין⁸⁷. ואם יש חלון⁸⁸
29 בדלת שמסתכל ממנו העומד אחורי הפתח ורואה
30 בנגדו - כל החביות שפנגד החלון מתרות, ושמן
31 הצדדין אסורות; שהרי מפחד מן הירואה אותו.

85) שם בגמרא שלפנינו הגירסא: ההוא ביתא דיתיב ביה
חמרא דישאל, על גוי. אולם רבינו גורס "דיתיב ביה חמרא
דישראל וגוי", וכן היא גירסת הרי"ף והרשב"א. 86) אבל
בסתומות אינו אסור אלא אם שהה כשיעור שיפתח ויגוף
ותיבש, כמו בהלכה יז. 87) שהרי אין הגוי מפחד שמא
יראה אותו ישראל, ובוודאי נסך. 88) שם. שהרי מפחד -
נימוק להיתרן של החביות שכנגד החלון.

32 בב. וכן אם שאג ארי⁸⁹ וכיוצא בו, וברח העובד
33 פוכבים ונחבא בין החביות הפתוחות - היין מותר;
34 שהוא אומר: שמא ישראל אחר נחבא פאן, והוא
35 רואה אותי פשאנע.

89) שם, מעשה שהיה.

36 בג. אוצר של יין⁹⁰ שהיו חביותיו פתוחות, ויש
37 לעובד פוכבים חביות אחרות פאותו הפנדק⁹¹,
38 ונמצא העובד פוכבים עומד בין חביות ישראל
39 הפתוחות: אם נבהל פשאנע ונתפש עליו פנגב⁹²
40 - היין מותר בשתייה, שמפחדו ויראתו אין לו פנאי
41 לנסף; ואם לא נתפש פנגב, אלא הרי הוא בוסח
42 שם - היין אסור. ותינוק הנמצא בין החביות, בין
43 כך ובין כך⁹³ - כל היין מתר⁹⁴.

90) שם, מעשה שהיה. גם כאן הגירסא בגמרות שלפנינו:
מחמרא דישאל. ורבינו גורס: דישאל ודגוי. 91) פונדק
הוא מחסן גדול ובו כמה אוצרות, היינו פינות להעמיד בהן
יין. בדין שלפנינו, היה באותו פונדק אוצר יין של ישראל
וגם אוצר יין של גוי, ומצאו את הגוי עומד בין החביות
הפתוחות של הישראל. 92) והסימן שנבהל כשנמצא,
ואף-על-פי שנכנס ברשות לפונדק, מתיירא הוא מפני שנכנס

1 ואם מודיעו שהוא מפליג⁷⁰, ושהה כדי שיפתח
2 ויגוף ותגב - היין אסור בשתייה. וכן המניח יינו
3 בקרון או בספינה עם העובד פוכבים ומזלות, ונכנס
4 לעיר לעשות צרכיו⁷¹ - היין מותר; ואם הודיעו
5 שהוא מפליג, ושהה כדי שיפתח⁷² ויגוף⁷³ ותגב -
6 היין אסור בשתייה. וכל הדברים האלו בחביות
7 סתומות⁷⁴; אבל בפתוחות, אפילו לא שהה, מאחר
8 שהודיעו שהוא מפליג - היין אסור.

69) אפילו בשתייה, שמתיירא הגוי לנגוע ביין, פן יכנס
הישראל. 70) שהוא מתרחק. 71) במשנה: הלך לו
בקפנדריא נכנס לעיר ורחץ. פירוש, הלך בדרך עקלתון
קצרה. ורבינו לא הזכיר קפנדריא, ומשמע שאפילו הלך
בדרך הרגילה מותר, וקפנדריא שאמרו במשנה לאו דוקא,
ואין בזה כל ניגוד לדברי רבא שם: שהמדובר רק בבא
בדרך עקלתון, כי דבריו נאמרו לענין טהרות הטעונות על
החמור, והפועלים עמי הארץ ומטמאים בנגיעתם, אבל
לענין יין נסך לא צריכים דרך עקלתון. והטעם, כתב
הכסף-משנה, שבטהרות בנגיעה בלבד כהרף עין נטמאות,
מה שאין-כן ביין אינו נאסר אלא אם-כן יגע הגוי וישכשך,
וחושש הוא שמא בינתיים יבוא הישראל ויראהו, ונסוף
לכך, הרי כאן המדובר בחביות סתומות כמו שמסיים וצריך
זמן מסוים כדי לפתוח ולסתום, ולכן מותר אפילו אם לא
בא הישראל דרך עקלתון, ומותר בשתייה. והר"ן והרא"ש
חולקים על רבינו, וסוברים שגם ביין נסך רק בדרך עקלתון
מותר בשתייה. 72) החבית. 73) יעשה מגופה חדשה.
74) בסוף המשנה: חביות פתוחות אסורות, סתומות
מותרות. משמע שעל כל הבבות מוסבים הדברים.

9 יח. ישראל שהיה אוכל עם העובד פוכבים, והניח
10 יין פתוח על השלחן ויין פתוח על הדולפקי⁷⁵ ויצא
11 - שעל השלחן אסור⁷⁶, ושעל הדולפקי מותר. ואם
12 אמר לו: מזג ושתה⁷⁷ - כל היין הפתוח שבבית
13 אסור.

75) כגירסת הערוך. ופירוש, כלי עץ שמניח בו כלי יין.
76) שמתיירא הגוי לנגוע בו, פן יכנס הישראל. 77) הואיל
שחזק את ידיו ברשות במקצת, סומך דעתו ונוגע בכל היין.

14 יט. היה שותה עם העובד פוכבים⁷⁸, ושמע קול
15 תפלה בבית הפנסת ויצא - אף היין הפתוח מותר.
16 שהנכרי אומר: עתה יזכר היין ויבוא במהרה,
17 וימצא אותי נוגע בינו, ולפי זה אינו זו ממקומו,
18 ואין נאסר אלא מה שלפניו בלבד⁷⁹.

78) שם ע. מעשה שהיה, והתיר רבא. 79) ומה שלפניו
אסור, שהרי שותה עמו. כמו שנבאר בהלכה הקודמת,
שעל השולחן אסור.

19 כ. עובד פוכבים וישראל שהיו דרין בקצר אחת⁸⁰,
20 ויצאו שניהם⁸¹ בבהלה לראות חתן או הספד, וחרז
21 העובד פוכבים וסגר הפתח⁸², ואחר כך ישראל -

קב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ט"ו אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגמרא: טופח על-מנת להטפוח. (107) במים ואפר. ראה למעלה פרק יא, הלכה כ. (108) מפני שאם אין טופח על-מנת להטפוח לא נחשב יין כלל ולמה צריך הרחה, אלא משום הרחקה יתרה.

17 **כח. חֲבִית שֶׁצִפָּה בְּנֶהֱרָ: אִם נִמְצְאָה בְּנֶגֶד עֵיר**
18 **שְׂרָפָה יִשְׂרָאֵל - מִתֵּרֶת בִּהְנִיָּה¹⁰⁹; בְּנֶגֶד עֵיר שְׂרָפָה**
19 **עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים - אֲסוּרָה.**

(109) כרב, נגד דעת שמואל, בהתאם למקובל שהלכה כרב נגד שמואל באיסורים. (בגמרא שם אמרו, שרב התיר רק במקרה שהספינות הבאות ממקומות רחוקים קשה להן להגיע למקום שנמצאה החבית (מפני מכשולות שבדרך - בלשון הגמרא: "דאיכא עקולי ופשוירי") אבל כשאין עיכובים, הולכים אחר רוב הסביבות, כר' חנינא שרוב וקרוב הולכים אחר הרוב. וראה לחם-משנה שתמה, למה סתם רבינו ולא חילק בין יש עקולי ופשוירי או אין).

20 **כט. מְקוֹם שֶׁהָיוּ רַב מוֹכְרֵי הַיֵּין בּוֹ יִשְׂרָאֵלִים¹¹⁰,**
21 **וְנִמְצְאוּ בּוֹ פְּלִים גְּדוֹלִים מְלֵאִים יֵין, וְהֵם פְּלִים**
22 **שֶׁדִּירָה הַמוֹכְרִין לְבָדֵם לְכַנֵּס בָּהֶם הַיֵּין - הָרִי אֵלָיו**
23 **מִתְרִין בִּהְנִיָּה¹¹¹. חֲבִית שֶׁפְּתוּחָה גִּבְבִּים: אִם רַב גִּבְבֵּי**
24 **הָעֵיר יִשְׂרָאֵל - הַיֵּין מִתֵּר בִּשְׂתִּיָּה¹¹²; וְאִם לֹא -**
25 **אֲסוּר.**

(110) שם: רוב שפוכאי ישראל. (111) הקנקנים והיין. (אף-על-פי שרוב תושבי העיר הם גוים, הולכים רוב המוכרים, משום שרק מוכרים משתמשים בכלים כאלה, ורוב המוכרים הם ישראלים. ובשתייה אסור, מפני שרוב התושבים הם גויים. דין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, וגם שם התיר בהנאה בלבד ולא בשתייה, מפני רוב הסביבות שתושביהן גויים. וראה כסף-משנה שצידד לפרש, שרבינו התיר את הקנקנים בלבד ולא את היין. ונראה שאין כן דעת הלחם-משנה והרדב"ן). (112) (קשה למצוא את הסברא המבדילה בין דין זה לדין שלמעלה ושבהלכה כח, למה שם אסר בשתייה וכאן התיר, ולא חילק בין רוב תושבי העיר ישראלים ובין רוב גויים).

פרק שלשה עשירי

1 יבאר השוכר בית בחצרו של גוי ומלאה יין; גוי ששכר ישראל לדרוך לו יינו בטהרה למוכרו לישראל; אם היה היין ברשות הרבים או בבית הפתוח לרשות הרבים; חותם בתוך חותם באיסור תורה, וחותם אחד באיסור דרבנן; דברים שאסרו אותם חכמים אע"פ שאין בהם איסור נחסוך כלל; ודין דבר שהוא בהנייה ועבר ומכרו; גר וגוי שירשו את אביהם גוי; המוכר יינו לגוי ומודד לו בכליו או בכלי הגוי; גוי שנגע בינו של ישראל לאונסו.

26 **א. הַלּוֹקֵחַ בֵּית² או שֶׁשָּׂכַר בֵּית בְּחִצְרוֹ שֶׁל עוֹבֵד**
27 **פוֹכְבִּים וּמְלֹאָהוּ יֵין: אִם הָיָה הַיִּשְׂרָאֵלִי דֵר בְּאוֹתָהּ**
28 **חִצְרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִפְתַּח פְּתוּחָ³ - הַיֵּין מִתֵּר; מִפְּנֵי**
29 **שֶׁהָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מִפְּחַד תְּמִיד וְאוֹמֵר: עֲתָה יִכְנֵס**
30 **לְבֵיתוֹ פְּתָאָם וְיִמְצָא אוֹתִי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְאִם הָיָה דֵר**

לאוצר שאינו שלו. (93) בין שנתפס כגנב, בין שלא נתפס כגנב. (94) מפני שעיקר מגע התינוק אינו אוסר היין אלא בשתייה (ראה למעלה פרק יא הלכה ה), לפיכך אם הדבר ספק אם נגע או לו, מותר אפילו בשתייה, דכיון שאין לו דעת לנסך, אינו טורח ליגע ביין. והראב"ד בהשגתו סובר שרק שנתפס כגנב מותר, ואם לא נתפס כגנב אפילו בתינוק אסור.

1 **כד. גְּדוּד שֶׁנִּכְנַס לְמִדְיָנָה דֶּרֶךְ שְׁלוֹם⁹⁵ - כָּל הַחֲבִיּוֹת**
2 **הַפְּתוּחוֹת שֶׁבִּהְנִיָּה⁹⁶ אֲסוּרוֹת, וְסִתּוּמוֹת מִתְּרוֹת⁹⁷.**
3 **וּבִשְׂעֵת מְלַחְמָה, אִם פָּשַׁט הַגְּדוּד בְּמִדְיָנָה וְעֵבֶר -**
4 **אֵלָיו וְאֵלֵינוּ⁹⁸ מִתְּרוֹת, שְׂאִין פְּנָאִי לְנִסְף⁹⁹.**

(95) במשנה: בשעת שלום. (96) משמע מלשון רבינו, שהחביות הפתוחות שבבתים מותרות. (97) שאילו פתחון לא טרחו לסתמן, שאין אימת אדם עליהם. ודוקא סתומות במגופה של טיט, אבל בפקק של עץ אסורות, מפני שבני אדם רגילים להחזיר את הפקק למקומו, ואין בזה כל טורח. ולפיכך אע"פ שהחביות סתומות, אפשר שפתחון ונגעו ביין וחזרו ופקקו. (98) בין סתומות בין פתוחות. (99) ודוקא פתוחות מתחילתן, אבל סתומות שנפתחו - חוששים להן ואסורות, שהרי אנו רואים שהיה להם פנאי לפתוח.

5 **כה. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בְּצַד הַבּוֹר שֶׁל יֵין:**
6 **אִם יֵשׁ לוֹ מְלֹחָה עַל אוֹתוֹ הַיֵּין¹⁰⁰ - הָרִי זֶה אֲסוּר¹⁰¹;**
7 **מִפְּנֵי שֶׁלְּבוֹ גַם בּוֹ, שׁוֹלַח יָדוֹ וּמִנְסֵף; וְאִם אֵין לוֹ**
8 **עָלָיו מְלֹחָה - הַיֵּין מִתֵּר בִּשְׂתִּיָּה¹⁰².**

(100) במשנה כתוב: "אם יש לו עליו מלוח". ושמואל שם בגמרא אומר: והוא שיש לו מלוח על אותו יין, ופירש רש"י, שהישראל שיעבד לו על אותו היין לגבות ממנו, ולפיכך סומך דעתו ונוגע בו ואינו מתיירא. אבל לא היתה לו מלוח על אותו יין, אף-על-פי שיש לו מלוח על בעליו, מותר בשתייה שמפחד ואינו נוגע. (101) כיון שיש לו מלוח עליו, אינו נתפס כגנב. (102) אם נתפס עליו כגנב.

9 **כו. זוֹנָה עוֹבֶדֶת פּוֹכְבִּים בְּמִסְכָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - הַיֵּין**
10 **מִתֵּר; שְׂאִימָתָן עָלֶיהָ וְלֹא תִגַּע¹⁰³. אֲבָל זוֹנָה**
11 **יִשְׂרָאֵלִית בְּמִסְכָּת עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים - יֵינָה שְׁלִפְנִיָּה**
12 **בְּכָלֶיהָ אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹגְעִין בּוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתָּהּ¹⁰⁴.**

(103) בגמרא נותן טעם: אמנם יצר הזנות תקפם, אבל יצר של עבודה-זרה לא, וכיון שאין מסכימים לניסוך, מפחדת הזונה הגויה מפניהם ואינה נוגעת ביין. (104) כלומר, שלא ברשותה ואינם מתייראים מפניה, הואיל והיא זולה בעיניהם, והיא נגזרת אחריהם. ופירש רש"י שהיא אינה מוחה בהם כשמנסכים את היין.

13 **כז. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים הַנִּמְצָא בְּבֵית הַגֵּת¹⁰⁵: אִם יֵשׁ שָׁם**
14 **לְחִלּוּחִית יֵין כְּדֵי לְכַלֵּל הַכֶּפֶז¹⁰⁶ עַד שֶׁתִּכְלֵל הַכֶּפֶז**
15 **לְכֶף שְׁנֵי - צְרִיךְ לְהִדִּיחַ כָּל בֵּית הַגֵּת וּיִנָּגֵב¹⁰⁷; וְאִם**
16 **לֹא - מִדִּית בְּלֶבֶד. וְזוֹ הִרְחָקָה יְתֵרָה¹⁰⁸.**

(105) שאין בו יין, שם ס: (106) להרטיב את כף היד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ט"ו אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מועיל יוצא ונכנס (לחם-משנה). והבדל זה בין שומר קבוע לאינו קבוע, אנו לומדים מלשון המשנה שם על-פי הגירסא בספרי המשניות: "עד שיושב שומר", ולא כגירסתנו במשנה שבגמרא "עד שישב ומשמר", והיינו שיהיה שומר ממונה וקבוע. ודעת הראב"ד שאם ישראל יוצא ונכנס, היין מותר בשתיה אפילו אם הוא דר בחצר אחרת. (13) להתקין מפתח אחר. (14) ולא ייתפס כגנב, מכיון שהיין שלו.

ד. אפילו פתב העובד פוכבים¹⁵ לְיִשְׂרָאֵל שְׁנֵתְקַבֵּל²⁰ מִמֶּנּוּ הַמַּעֲוֹת¹⁶ לְמַכֵּר לוֹ בֶּהֱן יֵינן, הוֹאִיל וְאֵין²¹ הַיִּשְׂרָאֵלִי יָכוֹל לְהוֹצִיאָו מִרְשׁוֹת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים עַד שִׁיתֵּן לוֹ הַמַּעֲוֹת - הָרִי הוּא שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְאִסּוּר¹⁷, אֲלֵא אִם הָיָה הַשּׁוֹמֵר דֶּר שֶׁם בְּחָצֵר. וְאֵין²⁴ הַשּׁוֹמֵר צְרִיךְ לִהְיוֹת יוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר תָּמִיד, אֲלֵא נִכְנָס וְיוֹצֵא¹⁸, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנָו¹⁹. בֵּין בְּרִשׁוֹת בַּעַל הַיֵּין בֵּין בְּרִשׁוֹת עוֹבֵד פּוֹכְבִּים אַחֵר²⁰.

(15) משנה, שם. (16) והיין נשאר ביד הגוי כמשכון (רש"י). (17) משמע, אפילו אם מפתח וחותר ביד ישראל. והטעם, כיון שיש לו מלוה על אותו היין, אינו מתיירא הגוי לנגוע בו, שהרי יש לו שייכות בו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ב הכ"ה. (18) כמו שביארנו למעלה, שצריך שני דברים, גם דר בחצר וגם יוצא ונכנס, ואם לאו - אסור. (19) בהלכה הקודמת. (20) גמרא שם: מפני שחוששים לגומלים, ואין גוי אחד מתיירא מפני גוי חבירו, כי הפעם הוא אינו מפריע לנפקד, ובפעם אחרת כשיופקד בידו יין של אותו הנפקד - לא יפריע לו לנסך.

ה. הָיָה יֵינן זֶה הַטְּהוּר²¹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים מִנְּחָה בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים אוֹ בְּבֵית הַפְּתוּחַ לְרִשׁוֹת הָרִבִּים, וְיִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים וְשָׂבִים - מִתֵּר; שֶׁעֲדֵן לֹא נִכְנָס בְּרִשׁוֹת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים²².

(21) במשנה שם. ומותר אפילו כשאין מפתח וחותר ביד ישראל, וגם לא כתב לו התקבלתי (לחם-משנה). (22) ולפיכך הוא מתיירא פן יראוהו ישראל העובדים ושבים ויתפס כגנב. ורש"י פירש אחרת, ראה שם. אבל כשנכנס לרשותו, נתבאר כבר בה"ג שאינו מפחד פן ייאסר יינו.

ו. וְאִשְׁפָּה וְחִלּוֹן²³ וְדָקֵל אֵף עַל פִּי שְׁאֵין בוֹ פְּרוֹת²⁴ - הָרִי אֵלּוּ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים: וְחִבִּית יֵינן שֶׁם²⁵ וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים הַנִּמְצָא שָׁם - אֵינוֹ אוֹסְרָה; וְבֵית הַפְּתוּחַ לִשְׁם - הָרִי הוּא בְּפִתּוֹת לְרִשׁוֹת הָרִבִּים.

(23) מימרא של רב יוסף, שם. גם בהלכה זו מדובר כשהיין לא נכנס עדיין לרשותו של הגוי. (24) בגמרא שם: "פסיק רישיה". (25) רבינו מפרש, מה שאמרו בגמרא: "אשפה חלון ודקל", היינו בין כשהיין נמצא שם, ובין אם מקומו של היין פתוח להם. בשני המקרים האלה, דינם כמו בהלכה הקודמת.

ז. חָצֵר הַחִלּוּקָה²⁶ בְּמִסְפִּיס²⁷, וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בָּצֵד²⁸ זֶה וְיִשְׂרָאֵל בָּצֵד אַחֵר; וְכֵן שְׁנֵי גִגִּין, שְׁהֵיָה גִג

1 בְּחָצֵר אַחֶרֶת - לֹא יֵצֵא עַד שִׁיִּסְגֵּר הַבֵּית, וְהָיָה
2 הַמַּפְתָּח וְהַחֹתֶם בְּיָדוֹ. וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִזְיָף⁵
3 הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מַפְתָּח הַבֵּית.

(2) עבודה זרה סא, א. (3) בברייתא שם: ואף-על-גב שאין מפתח וחותר בידו. (4) מפתח וחותר הם שני סימנים, והרי זה כחותם בתוך חותם (ר"ן). ועיין לקמן בה"ח וב'לחם משנה' שם, ה"ט. (5) כיון שהיין של ישראל, מתיירא הוא לזייף שמא ירגיש בו הישראל הדר בחצר אחרת. פסק כרבי מאיר שם: ואע"פ שחכמים חולקים עליו שם לפי מה שפירשו בגמרא דבריהם, ורבינו דרכו לפסוק כחכמים נגד רבי מאיר, אבל כאן הוא מסתמך על הסוגיא שם דף לא, א - שממנה יש ללמוד שחכמים מתיירים בין של ישראל כשמפתח וחותר ביד ישראל (לחם-משנה).

4 ב. יֵצֵא וְלֹא סִגֵּר הַפְּתָח, אוֹ שִׁסְגֵּר וְהָנִיחַ הַמַּפְתָּח
5 בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים - הָרִי הֵינן אִסּוּר בְּשִׁתְיָה⁶; שֶׁמָּא
6 נִכְנָס הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְנִסָּף, שֶׁהָרִי אֵין הַיִּשְׂרָאֵלִי שָׁם.
7 וְאִם אָמַר לוֹ: אֲחֹז לִי מַפְתָּח זֶה עַד שֶׁאֲבֹא - הֵינן
8 מִתֵּר; שֶׁלֹּא מִסֵּר לוֹ שְׁמִירַת הַבֵּית, אֲלֵא שְׁמִירַת
9 הַמַּפְתָּח⁷.

(6) ובהנאה מותר מן הספק, ויינו שנאסור בשתיה עד שנדע שוודאי נגע (רדב"ז). בהלכה זו מדובר בדין השני שבהלכה הקודמת, היינו כשהישראל גר בחצר אחרת. (7) אבל לא שמירת הבית, ולפיכך הגוי מפחד ליכנס בבית שלא יהיה נתפס כגנב, שם ע, ב - מעשה שהיה. וסובר רבינו שהתירו בשתיה רק כשאמר לגוי בפירוש אחוז לי מפתח זה, אבל כשמסר לו סתם את המפתח - אין הגוי מפחד להכנס לבית, משום שהישראל מסר לו שמירת הבית. [וה'כסף משנה' כתב, שהמדובר בבית של גוי המושכר לישראל, ומכיון שיש לו קצת שייכות בבית, וגם נמסר לו המפתח - אינו מפחד להכנס, אבל כשהבית של ישראל מותר בשתיה אפילו אם לא אמר כלום לגוי בשעת מסירת המפתח].

10 ג. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁשָּׂכַר יִשְׂרָאֵל⁸ לְדֶרֶךְ לוֹ יֵינן
11 בְּטִהְרָה כְּדִי שִׁיְהִיָּה מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּהוּ מִמֶּנּוּ,
12 וְהָיָה הֵינן בְּבִיתוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים⁹: אִם הָיָה
13 יִשְׂרָאֵל זֶה שֶׁשּׁוֹמֵר הֵינן דֶּר פְּאוּתָה חָצֵר¹⁰ - הֵינן
14 מִתֵּר, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַפְּתָח פְּתוּחַ¹¹ וְהַשּׁוֹמֵר נִכְנָס
15 וְיוֹצֵא; וְאִם הָיָה הַשּׁוֹמֵר דֶּר בְּחָצֵר אַחֶרֶת¹² - הֵינן
16 אִסּוּר, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַמַּפְתָּח וְהַחֹתֶם בְּיַד יִשְׂרָאֵל.
17 שְׁבִינֵן שֶׁהֵינן שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּבְרִשׁוֹתוֹ, אֵינוֹ
18 מַפְחֵד לְזִיּוּף¹³ וְלִהְיוֹת לְבֵית, וְיֹאמַר: וְהִי מָה, אִם
19 יִדְעוּ בּוֹ - לֹא יִקְחוּ מִמֶּנּוּ¹⁴.

(8) משנה וברייתא שם סא, א. (9) אפילו בביתו של גוי (רדב"ז). (10) הרי הוא כשומר קבוע, שדי ביוצא ונכנס (רבינו'תם ב'תוספות' שם ד"ה המטהר). רבינו סובר ששני התנאים מעכבים, היינו א. ישראל יוצא ונכנס. ב. הישראל דר באותה חצר. (11) כרבי יוחנן שם שאמר: אע"פ שאין מפתח וחותר בידו. (12) אינו שומר קבוע, ומשום כך לא

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ט"ו אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 אָחַד בְּלִבְד דִּינִי⁴⁰. אָבֵל הִינִי⁴¹ וְהַפֶּשֶׁר וְחִתִּיכַת דִּג
24 שְׁאִין בַּה סִימָן⁴² שֶׁהַפֶּקִידוֹן בִּיד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים -
25 צָרִיכִין שְׁנֵי חוֹתְמוֹת⁴³.

(37) שאין בהם משום ניסוך, כמבואר למעלה פי"א ה"ט.
(38) למעלה שם. (39) למעלה פ"ג. (40) גמרא שם לט,
ב. כדי לנסך, טורח ומזיף חותם אחד, אבל כדי להחליף
לא יטרח, ולפיכך חותם אחד מועיל ביין מבושל וחומץ יין,
אבל יין הראוי לניסוך טרח ומזיף ומנסך. וברשב"א, הובא
ב'טור', מרחיב הדברים ומבאר: כל דבר שאם הוחלף יש
בו איסור תורה, כגון בשר שאם הוחלף בבשר נבילה, ודג
שהוחלף בדג טמא, ודאי צריך שני חותמות. אבל דבר שאם
הוחלף אין בו אלא איסור מדברי סופרים, כגון גבינה
שהוחלפה בגבינת גוי, וכן בחומץ שהוחלף בחומץ של גוי
שהיה יין מתחילתו האסור משום סתם יינם, אין חוששים
לחלוף בחותם אחד שלא יטרח הגוי בזה (לחם-משנה).
(41) אע"פ שסתם יינם אינו אסור אלא מדברי סופרים,
החמירו בו כמו בשל תורה, משום שחביב על הגוי ניסוך,
וטורח ומזיף בחותם אחד (כסף-משנה). (42) ואפשר
להחליפה בחתיכת דג טמא. (43) כמו שביארנו, שאלה הם
איסורי תורה, וחוששים שמא יחליף.

26 יא. יִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בְּעֵינֵינוּ זֶה בֵּינֵינוּ
27 שְׁלָנוּ שֶׁהוּא אֲסוּר בְּשִׁתְיָהּ וּמִתָּר בְּהִנָּה מִפְּנֵי צַד
28 נְגִיעָה⁴⁴ שְׁנָעַב בּוֹ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - בְּשִׁתְיָהּ הָעוֹבֵד
29 פּוֹכְבִּים עוֹבֵד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים; אָבֵל אִם הָיָה אֲסוּרוֹ
30 בְּגִלְל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׁאִינוּ עוֹבֵד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים,
31 כְּגוֹן יִשְׁמַעֲלִי⁴⁵ שְׁנָעַב בֵּינֵינוּ שְׁלָנוּ שְׁלָא בְּכוֹנָה אוֹ
32 שְׁטַפַּח עַל פִּי הַחֲבִית - הָרִי זֶה מִתָּר בְּשִׁתְיָהּ⁴⁶. וְכֵן
33 כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(44) כגון גוי שנגע ביין שלא בכונה, וכן תינוק גוי שנגע
ביין, פי"א ה"ה, ופי"ב ה"ה; חבית שנסדקה וקדם הגוי
וחבקה, שם ה"ח, וכדומה. (45) רבינו גילה בכמה
מקומות, ולמעלה בפי"א ה"ז, שמאמיני דת מוחמד, אינם
עובדי עבודה-זרה. (46) שאין כאן איסור של חתנות מפני
שהיין הוא של ישראל, והנגיעה אינה אוסרת מכיון שאינו
עובד עבודה-זרה.

34 יב. אָבֵל הַמִּפְקִיד יֵין בִּיד גֵּר תוֹשֵׁב⁴⁷, אוֹ שְׁשֻׁלְחוֹ
35 עֲמֹ וְהַפְּלִיג, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ בֵּיתוֹ פֶּתוּחַ בְּחָצֵר גֵּר תוֹשֵׁב
36 - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּשִׁתְיָהּ⁴⁸. שֶׁכָּל חֲשֵׁשׁ שֶׁל חֲלוּף
37 וְזִיוִף - יִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל הָעוֹבֵדִי פּוֹכְבִּים שְׁוִים בּוֹ.
38 הוֹאִיל וְנַעֲשֶׂה הֵינִי בְּרִשְׁוֹתָן⁴⁹, נֶאֱסָר בְּשִׁתְיָהּ עַל כָּל
39 פָּנִים.

(47) שקיבל עליו שבע מצוות, ודינו כגוי שאינו עובד
אלילים, כמו שנתבאר בפי"א ה"ז. (48) שמא יחליף ביינו,
שאסור משום סתם יינם. (49) יכול הוא להחליף מבלי
שירגיש בזה הישראל.

40 יג. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאִין בָּהֶם אֲסוּר נִסּוּף קָלָל, וְאָסְרוּ
41 אוֹתָם חֻקִּים כְּדִי לְהַרְחִיק מִן הַנִּסּוּף⁵⁰. וְאֵלּוּ הֵן:

1 יִשְׂרָאֵל לְמַעַלָּה וְגַם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְמַטָּה²⁸, אוֹ
2 שֶׁהָיָה זֶה בְּצַד זֶה וְיֵשׁ בִּינֵיהֶן מְסִיפִים²⁹; אָף עַל
3 פִּי שְׂיֵד הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מַנְעֵת לְחַלֵּק יִשְׂרָאֵל -
4 אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מְשׁוּם יֵין נִסּוּף³⁰ וְלֹא מְשׁוּם טְהָרוֹת³¹.

(26) שם ע, ב. (27) מחיצה נמוכה (רש"י שם). וה'ערוך'
פירש בשם גאון, כותל שיש בו חלונות (כסף-משנה).
(28) ואע"פ שהגוי אינו מפחד כל-כך להושיט ידו ולנגוע
ביין מפני שיוכל להתנצל בטענה שכוונתו היתה להתמודד
או למדוד הגובה - היין מותר, וכל-שכן כשנג גוי למעלה
ושל ישראל למטה (ב"ח יו"ד סי' קכט). (29) בברייתא שם
לא נזכר מסיפס גבי שני גגים, אלא גבי חצר שחלקו. וסובר
רבינו שגם בשני גגים הסמוכים זה לזה, הדין כך. [וב'בית
יוסף' יו"ד סי' קכט, פירש שגם בגג גוי למעלה ושל ישראל
למטה, מותר רק כשיש מחיצה, וכן פסק באותו סי' סט"ז
ב'שולחן ערוך']. (30) מפני שנתפס עליו כגנב אם ישלח
ידו לגג אחר או לחצר אחרת כדי לנגוע ביין. (31) פסק
כרבנן שם החולקים על רבי שמעון בן גמליאל (ראה
כסף-משנה ולחם-משנה).

5 ח. מִתָּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַפְקִיד יֵינוּ בְּכָלִי סְתוּם בִּיד עוֹבֵד
6 פּוֹכְבִּים. וְהוּא שִׁתְיָהּ לוֹ בּוֹ שְׁנֵי סִימָנִין³². וְזֶה הוּא
7 הַנִּקְרָא חוֹתֶם בְּתוֹךְ חוֹתֶם³³. פִּיעֵד? סְתֵם הַחֲבִית
8 בְּכָלִי שְׁאִינוּ מְהַדֵּק, כְּדֶרֶךְ שְׁפוֹתְמִין כָּל אָדָם, וְטַח
9 בְּטִיט - הָרִי זֶה חוֹתֶם אֶחָד³⁴; הָיָה כָּלִי מְהַדֵּק וְטַח
10 עָלָיו לְמַעַלָּה - הָרִי זֶה חוֹתֶם בְּתוֹךְ חוֹתֶם. וְכֵן אִם
11 צָר פִּי הַנּוֹד - הָרִי זֶה חוֹתֶם אֶחָד; הִפֵּף פִּי הַנּוֹד
12 לְתוֹכוֹ וְצָר עָלָיו - הָרִי זֶה חוֹתֶם בְּתוֹךְ חוֹתֶם. וְכֵן
13 כָּל שְׁנוּיִם³⁵ שֶׁמְשַׁנָּה מִדְּבָרִים שֶׁאִין דֶּרֶךְ כָּל אָדָם -
14 הָרִי הֵן בְּחוֹתֶם אֶחָד, וְהַטִּיחָה אוֹ הִקְשִׁירָה - חוֹתֶם
15 שְׁנֵי.

(32) שם לא, א. מחלוקת של רבי אליעזר ורבנן. וכתב הר"ן
שם שנראה שרבינו גורס בברייתא "מפתח וחותם בידו",
שהם שני סימנים, כמו שנתבאר למעלה בה"א בשם הר"ן.
וכן היא גם גירסת ה'תוספות' שם ד"ה ותרומה. ופסק רבינו
כרבי אליעזר, משום שבגמרא שם אמרו: הלכה כרבי
אליעזר. (33) שם, כרבי יוחנן. (34) שם. (35) שהגוי לא
יטרח לזייף כל-כך.

16 ז. וְאִם הַפֶּקִיד בִּיד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּחוֹתֶם אֶחָד -
17 הָרִי זֶה אֲסוּר בְּשִׁתְיָהּ וּמִתָּר בְּהִנָּה. וְהוּא שִׁיחַד לוֹ
18 קֶרֶן זְוִית³⁶.

(36) שאם לא כן, אין הגוי מפחד לנגוע בו, ואסור אפילו
בהנאה (גמרא שם). אבל אסור בשתיה, כי רבי אליעזר מתיר
בשתיה רק כשיש בו שני סימנים, היינו חותם בתוך חותם.

19 י. יֵין מְבַשֵּׁל וְהַשְׁכָּר, אוֹ יֵין שֶׁעֲרִבּוֹ עִם דְּבָרִים
20 אֲחֵרִים³⁷, כְּגוֹן דְּבַשׁ וְשֶׁמֶן, וְכֵן הַחֲמִץ³⁸ וְהַגְבִּינָה³⁹
21 וְהַחֲלָב וְכָל שֶׁאֲסוּרוֹ מִדְּבָרִי סוּפְרִים, שֶׁהַפֶּקִידוֹ בִּיד
22 עוֹבֵד פּוֹכְבִּים - אֵינוֹ צָרִיךְ שְׁנֵי חוֹתְמוֹת, אֶלָּא חוֹתֶם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ט"ו אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 **זו. וכן השוכר את החמור להביא עליו זין, או**
20 **ששכר ספינה להביא בה זין - שוכרן אסור⁶⁴. אם**
21 **מעות נתנו לו - יולין לים המלח⁶⁵; ואם נתנו לו**
22 **בשכרו כסות או פלים או פרות - הרי זה ישרף**
23 **אותן ויקבר האפר⁶⁶ כדי שלא להנות בו.**

64 אף-על-פי שהישראל עצמו אינו עושה כלום בגופו (שם:). (65) ולא יסליכם במקום שאפשר לישראל למצוא אותם ולהיכשל בהנאתם. (66) אבל לקברם כמו שהם, אסור - פן ימצאם ישראל ויהנה מהם, שלא ידע שהם שוכר עבודה-זרה ויבוא לידי תקלה (שם).

24 **יז. שוכר לעובד פוכבים⁶⁷ חמור לרפב עליו, והניח**
25 **עליו לגין של זין⁶⁸ - שוכרו מתר. שוכרו לשכר פדי**
26 **זין נסך⁶⁹ - שוכרו מתר. ותבוא עליו ברכה⁷⁰, מפני**
27 **שמןמט בתפלה.**

67 משנה, שם. ביין נסך, והוא-הדין לסתם יינם. במשנה כתוב "שכר" סתם, והכוונה שהגוי שוכר, וסגנונו של רבינו כאן קשה קצת, ואולי נפלה שגיאה קלה, וצריך להיות: השכיר לגוי או שוכר הגוי, כלשון המשנה. (68) במשנה, שם: והניח לגינו עליו, ופירש ה'ערוך', וכן רש"י בשבת קלט, ב - כדים גדולים. (69) שינה ואמר זין נסך, ולא סתם זין כבבא ראשונה - לרבותא, שאפילו ביין נסך והישראל רוצה בקיומם של הכדים שלא ישתברו עכשיו מאליהם עד שישברם הוא ויטול שכרו (ע' רש"י ע"ז סג:) - שכרו מותר, כמו שמסיים רבינו. (70) לשון הגמרא שם.

28 **יח. השוכר את הפועל ואמר לו: העבר לי מאה**
29 **חביות של שכר במאה פרוטות, ונמצא אחת מהן**
30 **זין - שוכרו פלו אסור⁷¹.**

71 אפילו של תשעים ותשע חביות של היתר. ואין זה דומה לנתערכה חבית זין נסך ביין של היתר, שהדין הוא שיוליך חבית אחת מהן לים המלח והשאר מותרות, מפני ששם ההיתר היה מובדל מן האיסור בתחילה ואחר-כך נתערב, ולפיכך מותר למוכרו לגוי ויותר לו על דמי זין נסך שבו, ונמצא שאינו נהנה מן האיסור כלל, אבל כאן שלא נתברר מעולם שכר ההיתר לבדו ולא נבדל מעולם שכר האיסור, שהרי מתחילה שכרו בשכירות אחת, מאה חביות במאה פרוטות, הרי כל פרוטה ופרוטה היא גם שכר של זין נסך, שהכל שכירות אחת היא (מגדל עוז) בשם רבותינו הראשונים).

31 **יט. אמר לו: העבר לי חבית בפרוטה חבית**
32 **בפרוטה⁷², והעביר, ונמצא ביניהן חביות של זין -**
33 **שוכר חביות של זין אסור, ושאר שוכרו מתר.**

72 שם סה, א.

34 **כ. אמיני ישראל ששלח להם עובד פוכבים חבית**
35 **של זין בשוכרן - מתר שיאמרו לו⁷³: תן לנו את**
36 **דמיה. ואם משנכנסה לרשותן - אסור⁷⁴.**

73 שהאומנים לא קנו את היין, והגוי חייב להם מעות, ולפיכך המעות שיתן להם אינם חליפים של זין ששלח להם

1 **לא ומזג⁵¹ העובד פוכבים המים לתוך היין שפנד**
2 **ישראל, שמא יבוא לצוק היין לתוך המים. ולא**
3 **יוליך העובד פוכבים⁵² ענבים לגת, שמא יבוא**
4 **לדרוך או לגע. ולא יסיע לישראל⁵³ בשעה שממירק**
5 **מפלי לכלי, שמא יניח הפלי ביד העובד פוכבים**
6 **ונמצא היין בא מכוחו. ואם סיע או מזג המים או**
7 **הביא ענבים - מתר⁵⁴.**

(50) משום הרחקת עבירה. (51) שם נח, ב. משום לך לך אמרין נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב. (52) שם נט, א. (53) שם עב, ב. וראה למעלה פ"ב ה"ג. (54) דעת רבינו שאסור רק לכתחילה משום הרחקת עבירה, ובדיעבד מותר. ושיטת רש"י שם נח, ב - שיין שמזגו גוי, אסור בשתייה ובהנאה מותר. וב'תוספות' שם ד"ה שמסכו, כתבו שהיין אסור אף בהנאה. [בגמרא שם: אמר רבי יוחנן, זין שמזגו גוי אסור, משמע שגם בדיעבד אסור, ורבינו פסק שכל מה שאסור משום לך לך אמרין נזירא וכו' מותר בדיעבד, ולמד זאת מדין הולכת ענבים לגת, שם נט, ב - שאסור משום לך לך אמרין וכו', ואמרו שם בפירוש שבדיעבד מותר. וכן משמע גם בדין סיוע, שם עב, ב - שאם לא הניח הכלי ביד הגוי - מותר (כסף-משנה)].

8 **יד. וכן מתר שפירח העובד פוכבים⁵⁵ בחבית של זין**
9 **שלונו. ומתיר לישראל⁵⁶ להריח בחבית של זין נסך,**
10 **ואין בזה שם אסור; שאין הריח פלוס, לפי שאין**
11 **בו ממש⁵⁷.**

(55) ולא נחשב כנגיעה, שם סו, ב. (56) כרבא, שם. (57) בגמרא שם: "ריחא לאו מילתא", ומפרש רבינו, שאין בו ממש. וזה נאמר רק בדברים שעיקרם אינם להריח, כמו זין וכדומה, אבל בדברים שעיקרם לריח, כגון מיני בושם - לא אמרו. ולפיכך פוסק רבינו בהל' מעילה סוף פ"ה, שהמריח בקטורת של הקדש, חייב אשם מעילות. ראה רש"י ו'תוספות' פסחים כו, א. ולמעלה בפ"ט הכ"ג, כתב רבינו: פת שאפאה עם הצלי, אסור לאכלה בחלב. והסתמך בזה על דעת רביה דרביה, הרי"ף, שאפילו רבא מודה בזה (כסף-משנה). וראה לחם-משנה כאן.

12 **זו. פבר פארנו⁵⁸, שפל דבר שהוא אסור בהנאה, אם**
13 **עבר ומכרו - דמיו מתרין, חוץ מעבודת פוכבים**
14 **ומשמשיה⁵⁹ ותקרבת שלה זין שנתנסף לה⁶⁰.**
15 **והחמירו חכמים בסתם יינם להיות דמיו אסורין**
16 **פדמי זין שנתנסף לעבודת פוכבים. לפיכך⁶¹, עובד**
17 **פוכבים ששוכר את ישראל לעשות עמו ביינו⁶² -**
18 **שוכרו אסור⁶³.**

(58) בהל' אישות פ"ה ה"ב. (59) שאסורים בהנאה כעבודה-זרה. ראה הל' עבודה זרה ה"ב. (60) כולם אסורים בהנאה משום עבודה-זרה, שנאמר "והיית חרם כמוהו". ודרשו חז"ל: כל מה שאתה מהווה ממנו, הרי הוא כמוהו (קידושין נח:). (61) כיון שהחמירו חכמים באיסור סתם יינם, ואסרו דמיו (לחם-משנה). (62) סתם יינם. (63) שקנסוהו חכמים, כמו בעושה זין נסך ששכרו אסור (עבודה זרה סב:).

קבד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ט"ו אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28 את הדמים⁹¹ ואחר כך ימדה. ואם מדד ולא לקח
29 דמים, אף על פי שפסק - דמיו אסורים; שמשגיגע
30 לכלי נאסר⁹² בסתם יינם.

89) שהיה בו קצת יין שלו, ונאסר היין בפילתו לכלי קודם
שקנהו הגוי, שהרי עוד לא משך. וכשלווקח הדמים, דמי יין
אסור הוא לוקח. 90) שאוחזו באויר ומתנדנד הכלי,
ואסור היין בנדנדו שהוא כנגיעה, כמו שנתבאר בפ"ב ה"ג
(כסף-משנה). 91) והגוי קונה את היין בכסף והיין נעשה
שלו מיד, וסובר רבינו שגוי קונה בין במשיכה ובין בכסף,
כמ"ש הרב המגיד פ"א מהל' זכיה ומתנה (כסף-משנה).
שאם לא כן, הרי הדמים שבידי ישראל עודם קנינו של הגוי,
וכשנגע ביין ואסור, נעשו הדמים שבידי ישראל דמי יין נסך
למפרע כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה שקילו.
92) משום ניצוק חיבור, כמבואר בפ"ב ה"ב. ורבינו
לשיטתו הולך, שניצוק אפילו בסתם יינם אסור בהנאה.

31 כה. הנותן דינר לחנוני עובד פוכבים⁹³, ואמר
32 לפועלו העובד פוכבים: לך ושתה ואכל מן החנוני
33 ואני מחשב לו - הרי זה חושש שמה ישתה יין,
34 שזה כמי שקנה לו יין נסך והשקהו⁹⁴. וכנגד זה
35 בשביעית⁹⁵ - אסור. כגון שנתן דינר לחנוני ישראל
36 עם הארץ⁹⁶, ואמר לפועלו הישראלי: לך ואכל ואני
37 מחשב לו. ואם אכל הפועל דבר שאינו מעשר -
38 אסור⁹⁷.

93) שם סג, ב - כשהקדים לו דינר. כיון שנתן לחנוני מעות
קודם ששלח את הפועל אליו, הרי הוא כאילו קנה מהחנוני
מה שיתן לפועל, ונמצא שהפועל אוכל משל בעל-הבית.
94) ופורע חוב מזונותיו מיון נסך. 95) שנמצא בעל-הבית
פורע חוב מזונות הפועל מפירות שביעית שקנה מן החנוני.
96) וחשוד על המעשרות. 97) כלומר, שאסור לבעל-
הבית לעשות כן. ולשון רבינו כאן אינו ברור.

39 כו. אבל אם אמר להם: אכלו ושתו בדינר זה, או
40 שאמר להם: אכלו ושתו עלי מן החנוני ואני פורע,
41 אף על פי שנשתעבד, הואיל ולא נתיחד שעבודו⁹⁸
42 - הרי זה מתר, ואינו חושש לא משום יין נסך ולא
43 משום שביעית ולא משום מעשר.

98) שלא שעבד לחנוני מעות מסוימות, ולפיכך לא קנה
בעל-הבית מה שיתן החנוני לפועל, ונמצא שהפועל אינו
אוכל משל בעל-הבית, כפי פירושו של רב פפא שם.

44 כז. מלך שהיה מחלק⁹⁹ יינו לעם ולוקח מהן דמיו
45 כפי מה שירצה - אל יאמר אדם לעובד פוכבים:
46 הא לך מאתים זוז והכנס תחתי באוצר המלך¹⁰⁰,
47 כדי שיקח העובד פוכבים היין¹⁰¹ שכתבו בשם
48 ישראל ויתן העובד פוכבים הדמים למלך. אבל
49 אומר לו: הא לך מאתים זוז ומלטיני מן האוצר¹⁰².

99) כן מפרש רבינו הברייתא שם עא, א. והסוגיא שם.
100) גירסת רבינו בגמרא: אצר באל"ף, אבל בגירסתנו:

(משנה, שם עא.). 74) כיון שהיין נכנס כבר לרשות
האומנין, קיבלוהו בשכרם. וכשיתן להם הגוי כסף ויקח את
היין בחזרה, הרי הכסף חליפי יין נסך ואסור.

1 כא. ישראל שהיה נושה⁷⁵ בעובד פוכבים מנה, הלך
2 העובד פוכבים ומכר עבדות פוכבים ויין נסך והביא
3 לו דמיהן - הרי זה מתר⁷⁶. ואם אמר לו קדם
4 שיקמר: המתן לי עד שאמכר עבדות פוכבים או יין
5 נסך שיש לי ואביא לך, אף על פי שהוא סתם
6 יינו⁷⁷, ומכר והביא לו - הרי זה אסור; מפני
7 שהישראל רוצה בקיומו כדי שיערע ממנו חובו.

75) שם סד, א. 76) מימרא של רב נחמן: דמי עבודה-זרה
ביד גוי מותרים. 77) גם בסתם יינם אסור כשרוצה
בקיומו.

8 כב. וכן גר ועובד פוכבים⁷⁸ שהיו שתפין ובאו
9 לחלק - אין הגר יכול לומר לעובד פוכבים: טל
10 אתה עבדות פוכבים ואני מעות, אתה יין ואני
11 פרות; שהרי רוצה בקיומן כדי שיטל כנגדן. אבל
12 גר ועובד פוכבים⁷⁹ שירשו את אביהן עובד פוכבים
13 - יכול לומר לו: טל אתה עבדות פוכבים ואני
14 מעות, אתה יין ואני שמן. קל הוא שהקלו בירשת
15 הגר, כדי שלא יחזר לסורו. ואם משבאו לרשות
16 הגר - אסור⁸⁰.

78) שם סד, ב. 79) שם. 80) שזה חילופי עבודה-זרה
ממש, ולא הקילו כל-כך אפילו בגר. [בגמרא שם הקדימו
דין ירושה לדין שותפות, ורבינו החליף את הסדר, כדי
להשלים את רשימת האסורים, ואחריה הוא מביא רק דין
של היתר].

17 כג. ישראל שמכר יינו לעובד פוכבים⁸¹: פסק⁸² עד
18 שלא מדד לו - דמיו מתרין. שמשפסק סמכה
19 דעתו⁸³, ומשמשך קנה⁸⁴, ויין נסך אינו נעשה עד
20 שנגע בו. נמצא בשעת מכירה⁸⁵ היה מתר⁸⁶. מדד
21 לו⁸⁷ עד שלא פסק הדמים - דמיו אסורין. שהרי לא
22 סמכה דעתו⁸⁸ אף על פי שמשך, ונמצא כשנגע
23 עדין לא סמכה דעתו לקח, ונאסר היין בנגיעתו,
24 והרי זה כמוכר סתם יינם.

81) משנה, שם עא, א. 82) קבע מחיר היין. 83) לקנות,
כיון שיודע מחירו. 84) והכסף נשאר בהלואה אצל הגוי,
שגוי קונה במשיכה. וכן כתב הרב המגיד בדעת רבינו בפ"א
מהל' זכיה ומתנה. 85) בשעה שנגמר הקנין.
86) והדמים אינם חליפי יין נסך. 87) ונתן לגוי, ומשכו
לפני שפסק דמיו. 88) שמה יבקש ממנו דמים מרובים
ויבטל את הקניה.

25 כד. כמה דברים אמורים? בשמך הישראלי
26 לכליו; אבל אם מדד לכלי העובד פוכבים⁸⁹ או
27 לכלי ישראל שפיד העובד פוכבים⁹⁰ - צריך לקח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. כְּזִית שְׁאֵמְרָנוּ - חוץ מִשָּׁל בֵּין הַשָּׁנִים; אֲבָל מֵהַ
שְּׁבִין הַחֲנִיכִים⁸ - מִצְטָרֵף לָמָּה שְׁבַלְעַ, שְׁהָרִי נִהְנֶה
גְּרוֹנוֹ מִכְּזִית. אֲפֹלוּ אֲבָל פְּחָצִי זִית וְהָקִיאוּ, וְחִזּוֹר
וְאֲבָל אוֹתוֹ¹⁰ חָצִי זִית עֲצָמוֹ שֶׁהָקִי - חֵיב; שְׁאֵין
הַחֵיב אֲלָא עַל הַנָּאֵת הַגְּרוֹן כְּזִית מִדְּבַר הָאָסוּר.

8) המודבק בחכו ולא בלעו. (9) והרי טעם שיעור מלא, כיון
שהיה כזית שלם סמוך לבית הבליעה, אבל מאוכל שבין
השיניים אין גרונו נהנה. (10) שטעם גרונו כזית שלם ביחד.

ד. כְּזִית חֶלֶב אוּ נִבְלָה אוּ פָּגוּל אוּ נוֹתֵר וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן
שֶׁהִנִּיחוּ בַּחֲמָה וְנִתְמַעַט - הָאוֹכֵלוּ פְטוּרִים¹¹. חִזּוֹר
וְהִנִּיחוּ בְּגִשְׁמִים וְנִתְפַּח¹² - חֵיבִין עָלֵיוֹ¹³ כֶּרֶת¹⁴ אוּ
מִלְקוֹת¹⁵. הִנֵּה פָחוֹת מִכְּזִית מִבְּתַחֲלָה, וְנִתְפַּח וְעָמַד
עַל כְּזִית - אָסוּר, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו¹⁶.

11) מכרת וממלקות, שמשערין כמות שהוא, ועכשיו הוא
פחות מכשיעור. (12) ועמד על כזית כמו שהיה בתחילתו.
(13) מפני שתחילתו וסופו כשיעור. (14) בחלב פיגול
ונותר. (15) בנבלה או כשהתרו בו למלקות בפיגול, נותר
וטמא. ואף על פי שבינתיים נתמעט שיעורו אין דיחוי אצל
איסורים, כלומר, אין אומרים כיון שנדחה אינו חוזר למצבו
הקודם. (16) כיון שמתחילתו, במצבו הטבעי, לא היה בו
כזית.

ה. כָּבֵד בְּאֶרְנוּ, שֶׁפֶל אֶסוּרִין שֶׁבְּתוֹרָה אֵין מִצְטָרְפִין
זֶה עִם זֶה לְכְּזִית, חוץ מִבֶּשֶׂר נִבְלָה עִם בֶּשֶׂר
טְרֵפָה¹⁷, וְאֶסוּרִי נִזְיֵר שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ בְּמִקּוֹמָן. וְחִמְשֵׁת
מִיָּנִי תְּבוּאָה¹⁸ וְקִמְחִין שֶׁלֶהֶן וְהַבְּצָקוֹת שֶׁלֶהֶן - הַפֶּל
מִצְטָרְפִים לְכְּזִית, בֵּין לְאָסוּר חִמְץ בִּפְסֵחַ¹⁹, בֵּין
לְאָסוּר חֲדָשׁ²⁰ מִלֶּפְנֵי הָעֶמֶר, בֵּין לְאֶסוּרִי מַעֲשֵׂר
שְׁנִי²¹ וְתִרְמוֹת.

17) שמצטרפין הואיל והטריפה תחילת נבילה היא.
18) חיטים, שעורים, כוסמים, שיבולת שועל, שיפון קודם
טחינה. (19) שכולם מחמיצים. (20) לפני הקרבת העומר.
בט"ז בניסן. שאם אכל מכולם ביחד כזית, לוקה.
(21) שאם אכל מכולן כזית חוץ לחומת ירושלים, לוקה.

ו. יִרְאֶה לִי, שֶׁפֶל הַחֵיב²² בְּתִרְמוֹהָ וּמַעֲשֵׂרוֹת מִצְטָרְפִין
לְכְּזִית בְּטָבֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד. הֵא לָמָּה זֶה
דּוּמָה? לְנִבְלַת הַשּׁוֹר וְנִבְלַת הַשֶּׁה וְנִבְלַת הַצִּבִּי, שֶׁהֵן
מִצְטָרְפִין לְכְּזִית, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ²³.

22) אפילו מינים אחרים חוץ מחמשת מיני תבואה.
23) שכל שאיסורו בלאו אחד מצטרפין.

ז. הָאוֹכֵל אֲכִילָה גְדוֹלָה²⁴ מִדְּבַר אָסוּר - אֵין מְחִיבִין
אוֹתוֹ מִלְקוֹת אוּ כֶּרֶת עַל כָּל כְּזִית וְכִזְיָה, אֲלָא חֵיב
אֶחָד לְכָל הָאֲכִילָה²⁵. וְאִם הָיוּ הָעֲדִים מִתְּרִים בּוֹ²⁶
בִּשְׁעַת אֲכִילָה עַל כָּל כְּזִית וְכִזְיָה - חֵיב עַל כָּל
הַתְּרָאָה וְהַתְּרָאָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲכִילָה אֲחַת
וְלֹא הִפְסִיק.

עוצר בעי"ן. ופירוש, שוטר. וראה רש"י שם.
(101) שנמצא שהישראל מוכר לגוי את יינו שצריך לקבל
מאת המלך (רדב"ן). (102) שהרי הישראל חייב לאוצר
מעות, והגוי פוטר מחיוב זה, ואין הישראל מוכר לו יין,
והגוי מקבל את היין לא בשליחותו, מה שאין כן באומר לו
הכנס במקומי.

1. בַּח. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁנֹנֵעַ בֵּינֵינוּ¹⁰³ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְאָנְסוֹ
2. - מִתֵּר לְמַפְרָא¹⁰⁴ אוֹתוֹ יֵין לְאוֹתוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים
3. שְׁאֶסְרוּ לְבִדּוֹ. שְׁבִין שְׁנֹתָבֹן¹⁰⁵ זֶה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים
4. לְהִזְקוֹ וְלְאָסוֹר יֵינוּ - הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁשִּׁבְרוּ אוּ
5. שִׁרְפוּ¹⁰⁶ שְׁחִיב לְשֵׁלֶם; וְנִמְצָאוּ הַדָּמִים שְׁלֹקֶחַ מִמֶּנּוּ
6. דָּמֵי הַהִזָּק¹⁰⁷, וְלֹא דָּמֵי הַמְּכִירָה.

(103) שם נט, ב. (104) בגמרא שם, לא אמרו "מותר
למכור", אלא: שרי ליה למשקל דמיה (פירוש: מותר לו
לבעל היין לקבל דמיו מהגוי), מאי טעמא? מיקלא קלייה
(שרפו), וקשה להבין למה נקט רבינו לשון זה, הלא טעם
ההיתר הוא מפני שאין כאן מכירה אלא גביית דמי הזיקן.
(105) ואם נגע שלא בכוונה להזיק, אינו חייב לשלם לו,
מפני שזה הזיק שאינו ניכר. כלומר, לא נשתנה היין כלל
על-ידי מעשיו, ורבינו פוסק בפ"א מהל' חובל ומזיק ה"ג,
שהזיק שאינו ניכר בשגגה או באונס - פטור.
(106) בגמרא: מקלא קלייה. (107) ודמי יין כשר נוטל
(רש"י שם).

יום ה' ט"ז אדר א' ה'תשע"ו

פֶּרֶק אַרְבַּעַה עֶשְׂרִי

1) יבאר שכל איסורי מאכלות אסורות בכזית; ושיעור אכילת
פרס ושיעור השתייה; כל האיסורין אם חייב עליהן שלא
כדרך הנאתן; ומי שאחזו בולמוס; עוברת שהריחה מאכל
איסור; ואם איסור חל על איסור.

7. א. כָּל אֶסוּרִי מֵאֲכָלוֹת שֶׁבְּתוֹרָה - שְׁעוֹרָן² בְּכִזְיָה
8. בֵּינוֹנִי, בֵּין לְמִלְקוֹת בֵּין לְכֶרֶת בֵּין לְמִיתָה בִּידֵי
9. שְׁמִים³. וְכָבֵד בְּאֶרְנוּ, שֶׁפֶל הַמְּחִיב כֶּרֶת אוּ מִיתָה
10. בִּידֵי שְׁמִים עַל מֵאֲכָל - לוֹקָה⁴.

2) כדי להתחייב בעונשי הגוף הנמנים למטה. (3) כגון
האוכל טבל. ... לא מנה רבינו מיתת בית דין, מפני שלא
מצאנו חיוב מיתה בבית דין על אכילה ושתייה אלא בבן סורר
ומורה על זלילת בשר וסביאת יין, ואין שיעורו בכזית.
4) אם התרו בו למלקות.

11. ב. וְשִׁעוֹר זֶה עִם כָּל הַשְּׁעוֹרִין - הִלְכָּה לְמִשְׁה מְסִינֵי
12. הֵם. וְאָסוּר מִן הַתּוֹרָה⁵ לְאָכֵל כָּל שֶׁהוּא מִדְּבַר
13. הָאָסוּר, אֲבָל אֵינוּ לוֹקָה⁶ אֲלָא עַל כְּזִית. וְאִם אֲכָל
14. כָּל שֶׁהוּא פָחוֹת מִכְּשִׁעוֹר - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכֶּת מְרֻדוֹת⁷.

5) כר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה. (6) מן
התורה. (7) מפני שזה כעובר על איסור מדברי סופרים
שמכין אותו מכת מרדות.

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28 יב. האוכל מאכל ממאכלות האסורות הָרָף שָׁחֹק
29 או כְּמַתְעֶסֶק³⁴, אף על פי שלא נתפון לגוף האכילה,
30 הואיל וְנִהְיָה - חֵיב, כְּמִי שֶׁמִּתְפֹּן לְעֲצָמָה שֶׁל
31 אֲכִילָה. וְהִנֵּה הַבָּאָה לוֹ לְאָדָם בְּעַל כְּרָחוּ בְּאִסּוּר
32 מִכָּל הָאִסּוּרִין³⁵: אִם נִתְפֹּן - אִסּוּר, וְאִם לֹא נִתְפֹּן
33 - מִתֵּר³⁶.

34 (34) בלי כוונה לאכילה. (35) בין איסורי הנאה בין איסורי
אכילה. (36) שהלכה כר' שמעון שדבר שאינו מתכוון
מותר בכל האיסורים.

34 יג. האוכל מאכל אסור לתאבון או מפני הרעב -
35 חֵיב³⁷. וְאִם הָיָה תוֹעֵה בְּמִדְבָּר וְאֵין לוֹ מָה יֹאכֵל
36 אֲלֹא דָבָר אִסּוּר - הָרִי זֶה מִתֵּר, מִפְּנֵי סִנְתָּה נִפְשׁוֹת³⁸.

37 (37) אם אין סכנת נפש. (38) מותר לכל אדם, שאין לך דבר
העומד בפני פיקוח נפש.

37 יד. עֲבָרָה³⁹ שֶׁהִרְחִיקָה מֵאֲכָל אִסּוּר, כְּגוֹן בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ
38 או בֶּשֶׂר חֲזִיר - מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ מִן הַמֶּרְק. אִם
39 נִתְלַשְׁבָּה דַּעְתָּה - מוּטָב, וְאִם לֹא - מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ
40 פְּחוֹת מִבְּשָׂעוֹר. וְאִם לֹא נִתְלַשְׁבָּה דַּעְתָּה - מֵאֲכִילִין
41 אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּתְלַשֵּׁב דַּעְתָּה.

39 (39) אשה הרה כשהיא מריחה איזה מאכל ומתאווה לאוכלו,
תסתכן אם ימנעו ממנה מאכל זה.

42 טו. וְכֵן הַחוּלָה שֶׁהִרִיחַ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמִץ וְכִיּוֹצֵא
43 בּוֹ מִדְּבָרִים שֶׁמַּעֲרָרִין אֶת הַנֶּפֶשׁ - דִּינוּ בְּעֲבָרָהּ.

44 טז. מִי שֶׁאַחֲזוּ בְּלִמּוּס⁴⁰ - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ דְּבָרִים
45 הָאִסּוּרִים מִיָּד⁴¹ עַד שֶׁיֵּאָדָרוּ עֵינָיו⁴². וְאֵין מִחֲזָרִין עַל
46 דָּבָר הַמִּתֵּר, אֲלֹא מִמֵּהֲרִין בְּנִמְצָא⁴³. וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ
47 הַקָּל הַקָּל תִּחְלָה⁴⁴. אִם הָאִירוּ עֵינָיו - דִּיּוּ⁴⁵; וְאִם
48 לֹא - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ הִחְמוּר.

40 (40) מחלת הרעבון. (41) ואין מנסים מקודם במרק,
ובפחות מכשיעור, אלא נותנים לו מיד דבר האסור.
(42) בשלב מסוכן של המחלה עיני החולה כחות.
(43) בדברים הנמצאים במקום. (44) אם אין לנו דברים
מותרים כדי צורכנו ויש לפנינו שני מיני איסורים מאכילין
אותו הקל קל. (45) אין מאכילים אותו יותר.

49 יז. בִּיצָה? הֵיוּ לְפָנֵינוּ טָבֵל וְנִבְלָה - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ
50 נִבְלָה תִּחְלָה; שֶׁהַטָּבֵל בְּמִיתָה⁴⁶. נִבְלָה וּסְפִיחִי
51 שְׂבִיעִית - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ סְפִיחִי שְׂבִיעִית; שֶׁאִסּוּרִין
52 מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁴⁷, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת שְׂמִטָּה.
53 טָבֵל וּשְׂבִיעִית⁴⁸ - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׂבִיעִית⁴⁹. טָבֵל
54 וְתִרּוּמָה, אִם אֵי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן הַטָּבֵל⁵⁰ - מֵאֲכִילִין
55 אוֹתוֹ טָבֵל⁵¹, שֶׁאֵינוֹ קָדוֹשׁ כְּתִרּוּמָה⁵². וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא
56 בָּזָה.

46 (46) בידי שמים, ונבלה בלאו. והמדובר בטבל שלא הופרשו
ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר, אבל טבל שלא הפרישו

(24) כזיתים הרבה בלי הפסק. (25) ונקט רבינו "אכילה
גדולה" משום הבבא האחרונה, להשמיענו שאם התרו בו
כמה התראות, חייב על כל התראה אף על פי שלא הפסיק
אכילתו בין התראה להתראה, משום שהתראות מחלקות.
(26) אמרו לו אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת
ואחת.

1 ח. האוכל בשעורה או כְּחֻדָּל מֵאֶחָד מִכָּל מֵאֲכִילֹת
2 הָאִסּוּרִים, וְשָׁהָה מְעַט וְחִזַּר וְאָכַל כְּחֻדָּל, וְכֵן עַד
3 שֶׁהִשְׁלִים בְּזִית, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד: אִם שָׁהָה
4 מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף כְּדִי אֲכִילַת שְׁלֹשׁ בִּיצִים²⁷ - יִצְטָרֵף
5 הַכֹּל, וְהָרִי הוּא חֵיב כָּרַת אוֹ מִלְקוֹת אוֹ קֶרֶן כְּמוֹ
6 שֶׁאָכַל בְּזִית בְּבֵת אַחַת; וְאִם שָׁהָה יוֹתֵר מִזֶּה מִתְחִלָּה
7 וְעַד סוֹף, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁהָה בִּינְיָהֵן, אֲלֹא אָכַל
8 כְּחֻדָּל אַחֵר כְּחֻדָּל, הוּאִיל וְלֹא הִשְׁלִים בְּזִית אֲלֹא
9 בֵּיתֵר מִכְּדִי אֲכִילַת פָּרֶס - אֵין מִצְטָרְפִין וּפְטוּר.

(27) כדי אכילת פרס, ואכילת פרס שיעור שלוש ביצים כר'
יוחנן בן ברוקא. ורש"י סובר שיעור פרס הוא ארבע ביצים.

10 ז. וְכֵן הַשּׁוֹתֶה רְבִיעִית שֶׁל סֵתֶם יֵינָם מְעַט מְעַט,
11 או שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֲמִץ בְּפֶסֶח אוֹ אֶת הַחֵלֶב וּגְמָעוּ
12 מְעַט מְעַט, או שֶׁשָּׁתָה מִן הַדֶּם מְעַט מְעַט: אִם שָׁהָה
13 מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף כְּדִי שְׁתִּית רְבִיעִית - מִצְטָרְפִין,
14 וְאִם לֹא - אֵין מִצְטָרְפִין.

15 י. כָּל הָאֲכִילִין הָאִסּוּרִין²⁸ אֵינוֹ חֵיב²⁹ עֲלֵיהֶם עַד
16 שֶׁיֵּאֲכַל אוֹתָן דֶּרֶךְ הַנֶּאֱחָה³⁰, חוּץ מִבֶּשֶׂר בְּחֵלֶב וְכִלְאֵי
17 הַפָּרֶם. לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהֶן אֲכִילָה, אֲלֹא הוֹצִיא
18 אִסּוּר אֲכִילַתָּן בְּלִשׁוֹן אַחֶרֶת, בְּלִשׁוֹן בְּשׁוּל³¹ וּבְלִשׁוֹן
19 הַקֹּדֶשׁ³², לֵאמֹר אוֹתָן וְאֶפְלוּ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַנִּיּוֹה.

(28) באכילה או בהנאה. (29) כר' יוחנן. ובגמרא: אין
לוקין, אבל מדרבנן אסור אפילו שלא בדרך הנאה.
(30) וכל דבר מאכל האסור בהנאה אינו חייב על הנאתו
שלא כדרך אכילה, מפני שדבר מאכל עומד לאכילה ואם
נהנה באופן אחר הרי זה שלא כדרך הנאתו הרגילה.
(31) לא תבשל גדי בחלב אמו ודרשו חכמים על איסור
אכילה. (32) פן תקדש המלאה, שלא תהנה ממנו אלא
תשרפנו.

20 יא. בִּיצָה³³? הָרִי שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֵלֶב וּגְמָעוּ כִּשְׁהוּא
21 חֶם עַד שֶׁנִּכְוָה גְּרוֹנוֹ מִמֶּנּוּ, או שֶׁאָכַל חֵלֶב חִי; או
22 שֶׁעָרַב דְּבָרִים מָרִים, כְּגוֹן רֹאשׁ וְלַעֲנָה, לְתוֹךְ יֵין נֶסֶף
23 או לְתוֹךְ קִדְרָה שֶׁל נִבְלָה, וְאָכַלָּן כִּשְׁהֵן מָרִין; או
24 שֶׁאָכַל אָכַל הָאִסּוּר אַחֵר שֶׁהִסְרִיחַ וְהִבְאִישׁ וּבִטֵּל
25 מֵאֲכָל אָדָם - הָרִי זֶה פְטוּר. וְאִם עָרַב דָּבָר מִרְּבִיעִית
26 קִדְרָה שֶׁל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב אוֹ בֵּינָן כִּלְאֵי הַפָּרֶם וְאָכְלוּ -
27 חֵיב.

(33) מפרט סוגי אכילה שלא כדרך אכילה והנאה. ולפיכך
אינו מונה רבינו הדוגמא שנאמרה בגמרא שם: הניח חלב
של שור הנסקל על גבי מכתו פטור.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קבו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק חמשה עשר

1 יבאר איסור שנתערב בהיתר מין במינו או בשאינו מינו; שיש איסור ששיעורו בששים ויש במאה ויש במאתים; כל דבר שיש לו מתירין אם הוא בטל; וביצה שיש בה אפרוח ששלוקה; ודין נותן טעם לשבח או לפגם; וגדי שצלאו בחלב; אם מבטלין איסור לכתחלה; ואם צולין בשר שחוטא ונבילה בתנור אחד; ודין בשר נבילה מליח שנבלל עמו בשר שחוטא.

- 22 א. דבר אסור שנתערב בדבר מותר: מין בשאינו מינו
23 - בנותן טעם²; ומין במינו, שאי אפשר לעמוד על
24 טעמו - יבטל ברב³.

25 (2) כמו שמבאר בהלכה ב. (3) כרבא, זבחים עט. בטל ברוב מן התורה, אבל אסור מדברי סופרים, כמו שיתבאר להלן בהלכות דה.

- 26 ב. כיצד? חלב הפליות שגפול לתוך הגריסין ונמוח
27 הפל⁴ - טועמין את הגריסין: אם לא נמצא בהן
28 טעם חלב - הרי אלו מותרין; ואם נמצא בהם טעם
29 חלב, והיה בהן ממש⁵ - הרי אלו אסורין מן
30 התורה⁶; נמצא בהן טעמו, ולא היה בהן ממש -
הרי אלו אסורין מדברי סופרים⁷.

4 (5) ונתערב. אע"פ שנמוח החלב ואינו בעין נקרא טעמו וממשו אם יש כזית איסור בתוך שלש ביצים של היתר. וזהו כפירוש רבינו אליהו בתוספות עבודה זרה סז. אבל רש"י סובר, שאם נמוח האיסור ואינו בעין, הוא טעמו ולא ממשו ואפילו אם יש כזית בכדי אכילת פרס. (6) עבודה זרה סז: אמר ר' יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס, טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין, ומפרש רבינו שאסור מדברי סופרים בלבד. (7) שטעם כעיקר אינו מן התורה. וכן גם דעת רש"י בחולין צח.

- 31 ג. כיצד הוא ממשו? בגון שהיה מן החלב כזית
32 בכל שלש ביצים⁸ מן התערבות. אם אכל מן הגריסין
33 האלו פלשל ביצים, הואיל ויש בהן כזית מן החלב
34 - לוקה, שהרי טעם האסור וממשו קיים; אבל פחות
35 ממשלש ביצים⁹ - מכין אותו מכת מרדות¹⁰
36 מדבריהם¹¹. וכן אם לא היה בתערובת כזית בכל
37 שלש ביצים, אף על פי שיש בהן טעם חלב ואכל
38 כל הקדרה - אינו לוקה אלא מכת מרדות.

8 זהו בכדי אכילת פרס שבדברי ר' יוחנן שם, ששיעורו שלש ביצים, כמו שכתב למעלה פרק יד הלכה ח. (9) אין בהן כזית של האיסור. (10) כדין חצי שיעור, שאסור מן התורה ואין לוקין עליו אלא מכת מרדות, כלמעלה בפרק ג הלכה ו. (11) שתערובת איסור פחות מכדי אכילת פרס, נקרא טעמו ולא ממשו.

- 39 ד. נפל חלב פליות לחלב האליה ונמוח הפל, אם
40 היה חלב האליה בשנים בחלב הפליות - הרי הפל
41 מותר מן התורה¹². אפילו חתיכת נבלה¹³ שנתערבה

ממנו מעשרות אינו במיתה. (47) שמאכילים אותו תחילה איסורי דרבנן. (48) לאחר זמן הביעור. (49) שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה. (50) ולהאכילו את החולין שבו, כגון, שהחולה צריך לאכול כולו ואם יפריש ממנו התרומות לא יספיק לו. (51) אין מפרישים ממנו תרומה ותרומת מעשר, שיאכל החולה תרומה לעצמה וחולין לעצמם, אלא מאכילים אותו את הטבל כמו שהוא. והמדובר בזר שאסור בתרומה. (52) תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתיקוני, ומפרש רבינו, שלא התכוונו לומר שיש לתקן, היינו להפריש תרומה, אלא שטבל מכיון שאפשר לתקנו אין בו קדושה חמורה, אבל תרומה קודש ממש היא.

- 1 יח. כבד בארנו, שאין אסור חל על אסור, אלא
2 אם היו שני האסורין באין כאחת⁵³, או שהיה
3 אסור מוסיף או אסור כולל. לפיכך יש אוכל
4 כזית אחד, ולוקה עליו חמש מלקיות⁵⁴. והוא
5 שהתירו בו בחמשה אסורין⁵⁵ שנתקבצו בו. כיצד?
6 בגון טמא שאכל כזית חלב שגותר מן המקדשים
7 ביום הכפורים - לוקה משום אוכל חלב⁵⁶,
8 ומשום אוכל נותר, ומשום אוכל ביום הכפורים,
9 ומשום טמא שאכל קדש, ומשום שגגה מן
10 הקדש ומעל.

53 שאי זה מהם תוציא, ולכן חייב על שניהם. (54) שנינו שבשוגג חייב ארבע חטאות ואשם אחד, ורבינו משמיענו שגם למלקות הדין כך. (55) צריך להתרות בו ולפרש כל איסור בפני עצמו, אבל אם התרו בו סתם ואפילו אמרו לו שהוא עובר על חמישה לאווין, אינו לוקה אלא אחת. (56) שכל המחוייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל, לוקה אם התרו בו למלקות.

- 11 יט. ולמה חל כאן אסור על אסור? שבהמה זו היה
12 חלפה אסור באכילה ומתיר בהניה⁵⁷. הקדישה -
13 נאסר חלפה בהניה⁵⁸. ומתוך שנוסף בו אסור
14 הניה⁵⁹, נוסף עליו אסור קדשים. ועדין היה חלב
15 זה מותר לגבוה⁶⁰ ואסור להדיוט. נעשה נותר -
16 מתוך שנוסף בו אסור לגבוה, נאסר להדיוט.
17 והאוכל הנה⁶¹ היה מותר בבשר הבהמה ואסור
18 בחלפה. נטמא - נאסר אף בבשרה. נוסף לו אסור
19 על החלב. בא יום הכפורים - פלל כל האכלין.
20 ומתוך שגאסר אף בחלין, נוסף אסורו בחלב זה.
21 וכן כל פיוצא בזה.

57 שהחלב אסור רק באכילה. (58) שהקדש אסור בהנאה. (59) הרי הוא איסור מוסיף או איסור חמור שחל על איסור. (60) להקריב למזבח. (61) כלומר, האדם שאכל. עד כאן מנה רבינו האיסורים שניתוספו על חתיכת החלב, מכאן ואילך מונה רבינו איסורים החלים על האדם, אבל על המאכל עצמו לא ניתוסף איסור, כגון יום הכיפורים וטומאת האוכל.

קבץ שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. פרות שביעית²², אף על פי שאם נתערבו במינן
- בכל שהיא²³, ושלל במינן - בנותן טעם, אינן
בכלל אסורי תורה; שאין אותה התערבות אסורה,
אלא חייב לאכל כל התערבות בקדשת שביעית, כמו
שיתבאר במקומו²⁴.

(22) לפני שהגיע זמן ביעורם. (23) וצריך לאכול כל
התערבות קודם זמן הביעור בקדושת שביעית, שדינה
נתבאר בהלכות שביעית. (24) היינו שזו היא חובת האדם
ולא איסור הפירות. רבינו מתכוון בהגדרתו זו לבאר, למה
אמר ר' יוחנן בעבודה זרה עג: חוץ מטבל ויין נסך במינו
במשהו, והלא גם פירות שביעית כך? ולפיכך הוא מבאר
שיש הבדל מהותי בין שביעית ובין טבל ויין נסך. ובדומה
לזה יש לפרש כוננת רבינו בהלכה הסמוכה לענין חמץ
בפסח, שהא מבאר שחמץ בפסח הוא סוג מיוחד של איסור
שזמן איסורו מוגבל ולכן לא מנאו ר' יוחנן. (הכסף משנה
כבר שלא מנה דבר שיש לו מתירים. ונראה שנתכוון לומר
שערובת חמץ ניתרת מאליו לאחר שיעבור הזמן, אבל טבל
צריך תיקון).

ט. חמץ בפסח²⁵, אף על פי שהוא מאסורי תורה -
אינו בכללות אלו²⁶; לפי שאין התערבות אסורה
לעולם²⁷, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערבות
מתרת, כמו שבארנו. לפיכך אוסר בכל שהוא בין
במינו בין שלא במינו²⁸.

(25) שאוסר במשהו. (26) שאפילו שלא במינו ג"כ בכל
שהו. (27) כלו', שהאיסור הוא זמני ואינו דומה לטבל
הקדש, שהאיסור בעצמו הוא איסור עולם אא שיש לו תיקון
ויכול להשתנות ע"י איזה מעשה שמתירו, משא"כ בחמץ
בפסח שעצם האיסור הוא איסור לזמן, ולפיכך מנאו בפני
עצמו. (28) פסחים ל. ושם כט: מפרש, שגזרו שלא משום
מינו. ולהלן בה"ב מפרש רבינו הטעם משום שנאמר כל
מחמצת לא תאכלו.

י. והוא הדין לתבואה חדשה²⁹ שנתערבה בישראל
מלפני העמר - אוסרת בכל שהוא; שהרי יש לה
מתירין³⁰, שלאחר העמר יתר הפל. וכן כל דבר
שיש לו מתירין, ואפילו היה אסור מדבריהם, כגון
אסור מקצה ונולד ביום טוב - לא נתנו בו חכמים
שעור, אלא אפילו אחד בכמה אלפים אינו בטל³¹;
שהרי יש דרך שיתר בה. כגון הקדש ומעשר שני
וכיוצא בהן³².

(29) פירוש, כמו טבל שבימנו אוסר בכל שהוא ושלא במינו
בנותן טעם. (30) נדרים נח. גם תבואה חדשה ניתרת
מאליה אחרי טז בניסן ולכן לא מנאו ר' יוחנן, כמו שכתבנו
למעלה בחמץ בפסח. (31) מה שאמרו בגמרא אפילו
באלף לא בטל, הכוונה אפילו אחד בכמה אלפים.
(32) נדרים נח. הקדש יותר ע"פ פדיון, ומעשר שני, יעלוהו
לירושלים או יחללוהו.

יא. אבל הערלה וכלאי הכרם וחלב ודם וכיוצא

בשתי התיבות של שחוטא - הפל מתר מן התורה.
אבל מדברי סופרים - הפל אסור, עד שיאבד דבר
האסור מעצם מעוטו, ולא יהיה דבר חשוב שיעינו
עומדת¹⁴, כמו שיתבאר.

(12) שמין במינו בטל ברוב, כמבואר בהלכה א.
(13) שהחתיכה עומדת בעינה ולא נימוחה, אלא שאין אנו
יודעים איזוהי החתיכה האסורה. (14) שנשאר בעין.

ה. ובכמה יתערב דבר האסור ויאבד בעצם מעוטו?
פשעור שנתנו בו חכמים: יש דבר ששעורו בששים,
ויש ששעורו במאה¹⁵, ויש ששעורו במאתים¹⁶.

(15) תרומה, כמבואר בהלכה יג. (16) ערלה וכלאי הכרם,
כמבואר שם.

ו. נמצאת למד, שכל אסורין שבתורה, בין אסורי
מלקות בין אסורי פרת בין אסורי הנזיה, שנתערבו
במאכל המתר: מין בשאינו מינו - בנותן טעם¹⁷;
מין במינו, שאי אפשר לעמד על הטעם - שעורו
בששים או במאה או במאתים¹⁸. חוץ מין נסך,
מפני חמרת עבודת כוכבים, וחוץ מטבל, שהרי
אפשר לתקנו¹⁹; ומפני זה אוסרין במינן - בכל
שהו, ושלל במינן - בנותן טעם²⁰, כשאר כל
האסורין.

(17) חולין צז: וראה למעלה פרק ט הלכה ח. (18) כמבואר
בהלכה הקודמת. (19) אפשר להפריש ממנו תרומות
ומעשרות. וכלל הוא בדינו שכל דבר שיש לו מתירין אינו
בטל ואוסר בכל שהוא. וטעם זה מביאים התוספות שם
בשם הירושלמי. וכן מפורש גם בבבלי נדרים נח. (ובגמרא
שם אמרו טעם אחר "כהיתרו כן איסורו". פירוש, שמן
התורה חטה אחת פוטרת את כל הכרי ומתירה הכל, לפיכך
גם באיסור כך, חטה אחת של טבל אוסרת כל הכרי. ורבינו
העדיף את הנימוק של דבר שיש לו מתירים, כי הטעם השני
מנמק טבל לתרומה בלבד, אבל טבל למעשרות ולתרומות
מעשר אין לו היתר בכל שהוא ואם כן ייבטלכלל האיסורים,
אבל הטעם של דבר שיש לו מתירים מנמק הכל).
(20) שלא החמירו ביין נסך אלא מין במינו, שהרי יש כאן
האיסור, אבל מין בשאינו מינו כשאינו טעם האיסור
בתערובת הרי הוא כאלו אינו לגמרי ולא החמירו. וכן בטבל
ולא החמירו חכמים אלא במין במינו, ולהלן בהלכה יב
פוסק רבינו שבכל דבר שיש לו מתירים הדין כך. ובר"ן
נדרים נב. נותן טעם הגיוני לחילוק זה.

ז. כיצד? טפת יין נסך שנפלו עליה כמה חביות של
יין - הפל אסור, כמו שיתבאר. וכן פוסק של יין טבל
שנתערב בחבית - הפל טבל, עד שיפריש תרומות
ומעשרות הראויין לתערובת²¹, כמו שיתבאר
במקומו.

(21) לפי כמות הטבל הנמצא באותה תערובת. ומפריש מיניה
וביה או מטבל דרבנן אחר, שגם כאן האיסור הוא דרבנן
מפני שמן התורה בטל ברוב או בששים. וראה מנחות לא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אסור. והטעם, משום שכל אלה נקראו בשם תרומה, ואפילו חלה ובכורים, וכל שהוא משם אחד מצטרפים. וראה למעלה פרק ד הלכה ז. (40) בכסף משנה מפרש, שהמדובר בלחם הפנים טמא, שאין בלחם הפנים טהור הרי פסק רבינו בפרק ו מהלכות פסולי המוקדשים, שאינו עולה ויאכל הכל לכהנים. רבינו למד דין זה מברייא יבמות פא: וכן פרוסה של לחם הפנים טמאה שנתערבה במאה פרוסות של לחם הפנים טהורה תעלה, ר' יהודה אומר: לא תעלה. ופסק כחכמים. ומשמיענו כאן, שגם כשנתערבה בחולין - תעלה. (41) אפילו בלחם הפנים צריך להרים, מפני גזל השבט (להלן הלכה טו), שהרי הכהנים יכולים לאכלה בעזרה, כשיש להם אכילה מועטת של קדשים. ראה מנחות כא: שיאכלו עמה (עם המנחה) חולין ותרומה, ורבינו פ"י מה' מעשה הקרבנות ה"א. ומסולקת בזה קושית הרדב"ז כאן וראה תוספות בבא בתרא פא:

יד. הערלה וכלאי הפרים - עולין באחד ומאתים⁴².
ומצטרפין זה עם זה⁴³. ואינו צריך להרים⁴⁴. כיצד?
רביעית של יין ערלה או כלאי הפרים, או שהיתה
הרביעית מצטרפת משניהם, שנפלה לתוך מאתים⁴⁵
רביעיות של יין - הפל מתר, ואינו צריך להרים⁴⁶.
כלום; נפלה לפחות ממאתים - הפל אסור בהנאה⁴⁶.

(42) בירושלמי ערלה, הובא בר"ש ערלה פרק ב, א: מנין שהם עולים? למד מלאה ממלאה, בכלאי בכרם כתוב המלאה ובבכורים כתוב מלאתך ודמעך לא תאחר, מה מלאתך עולה אף כאן עולה, אי מה כאן מאה אף כאן מאה? לפי שכפל הכתוב איסורו (שאסור בהנאה) שינו חכמים חיובו (הכמות הנחוצה כדי שיתבטלו. ראה לקמו הט"ז). עד כדון (פירוש, ידוע לנו עד כאן) כלאי הכרם, ערלה מניין? מה זו אסורה בהנאה אף זו אסורה בהנאה, ומה זו עולה אף זו עולה. (43) אע"פ ששני שמות הם, כיון ששונים הם בשיעור ביטולם, שלמדים זה מזה, מצטרפין. משנה ערלה פ"ב א. (44) שמותר לאכול הכל ואינו חייב להוציא הכמות שנפלה. משנה שם. וראה בהלכה הבאה הנימוק למה בתרומה והדומה לה צריך להרים ובאיסורים אחרים לא. (45) של היתר. (46) והראב"ד משיג ואומר: "אין לך דבר שאוסר עירובו בהנאה אלא אם כן הוא שבמנין חוץ מאיסורי עבודה זרה ויין נסך דוק ותשכח". ולכאורה משמע כדבריו בגמרא עבודה זרה עד. שאמרו: "למיעוטי - אי נמי איסורי הנאה ולא דבר שבמנין". אולם נראה שרבינו סובר, שהדברים אמורים בדברים האוסרים בכל שהוא שלא נתנו בהם חכמים שיעור כלל. אבל בערלה וכלאי הכרם שנתנו בהם שיעור באחד ומאתים אם נפלו לפחות מן השיעור הרי זה כשאר איסורים שנפלו לפחות מששים וכיון שלא נתבטל - כל התערובת אסורה אפילו בהנאה.

טו. ולמה צריך להרים התרומה ולא ירים ערלה
וכלאי הפרים? שהתרומה ממון פהנים. לפיכך, פל
תרומה שאין הפהנים מקפידין עליה, כגון תרומת
הפליסין⁴⁷ והחרובין ושעורין שבאדום - אינו צריך
להרים.

1 פהן, וכן תרומות - נתנו חכמים בהן שיעור; שאין
2 בהן דרך היתר לכל אדם³³.

(33) שתומות מותרות לכהן בלבד, אבל לזרים אסורות לעולם ואין להן כל דרך היתר ולפיכך אינן כדבר שיש להן מתירין, כיון שאין דרך היתר לזר האסור בהן. סוגיה ביבמות פב.

3 יב. יראה לי, שאפילו דבר שיש לו מתירין, אם
4 נתערב בשאינו מינו ולא נתן טעם - מתר³⁴. לא
5 יהיה זה שיש לו מתירין חמור מטביל; שהרי אפשר
6 לתקנו, ואף על פי כן, שלא במינו - בנותן טעם,
7 כמו שבארנו. ואל תתמה על חמץ בפסח; שהתורה
8 אמרה: פל מחמצת לא תאכלו, לפיכך החמירו בו,
9 כמו שבארנו³⁵.

(34) חולק על רב אלפס חולין פרק גיד הנשה, שפוסק בדבר שיש לו מתירין אפילו באינו מינו לא בטל. (כנראה הסתמך רבינו על הירושלמי נדרים פרק ו, כל דבר שיש לו מתירין, כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש וכו' מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם. (35) בה"ט, שאוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו. בפסחים כט: אמרו, שגזרו שלא במינם אטו מינם. ורבינו כאן מפרש למה גזרו בחמץ בפסח בלבד ולא בכל דבר שיש לו מתירין, וביאור משום שבחון בפסח נאמר כל מחמצת לא תאכלו.

10 יג. ואלו הן השעורין שנתנו חכמים: התרומה
11 ותרומת מעשר³⁶ והחלה והבכורים - עולין³⁷ באחד
12 ומאה. וצריך להרים³⁸. ומצטרפין זה עם זה³⁹. וכן
13 פרוסה של לחם הפנים⁴⁰ לתוך פרוסות של חלין -
14 עולין באחד ומאה. כיצד? סאה קמח מאחד מאלו,
15 או סאה מפלם, שנפלה למאה סאה קמח של חלין
16 ונתערב הפל - מרים מן הפל⁴¹ סאה אחת כנגד סאה
17 שנפלה, והשאר מתר לכל אדם; נפלה לפחות
18 ממאה - נעשה הפל מדמע.

(36) משנה ערלה פרק ב. בגירסתנו שם: ותרומת מעשר של דמאי (דמאי=פירות של עם הארץ שאינו נזהר בהפרשת מעשרות וחוששים שמא לא עישר ולכן מפרישים מעשר ותרומת מעשר מספק). ונראה שרבינו גורס כגירסת הר"ש שם: "ותרומת מעשר של ודאי ותרומת מעשר של דמאי" וכן במשנה מעילה טו: הגירסא תרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי. ולכן כתב תרומת מעשר סתם והתכוון לשני סוגי תרומת מעשר, היינו של ודאי ושל דמאי. ובפירוש המשנה לערלה שם כותב רבינו "ואין הפרש אצלנו בכל הדינים בין תרומת מעשר של דמאי או של ודאי וכבר נתבאר זה". (37) בטלים. (38) כשנפלה סאה תרומה למאה, מרים מהם סאה תרומה ונותנת לכהן כי אע"פ שהאיסור בטל במאה והוא, אבל ממונו של כהן לא בטל וצריך להרים מפני גזל השבט, כמו שיתבאר להלן בהלכ טו. (39) אם נפלה חצי סאה מאיסור זה וחצי סאה מאיסור אחר מן האיסורים הללו בפחות ממאה סאין חולין - הכל

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מה שאין כן בשמנו של גיד הנשה שהצריכו רק ששים ואחת עם השומן ואע"פ שגיד בריה בפני עצמה היא, מפני ששומן הגיד אינו בריה בפני עצמה. והכסף משנה מפרש דברי רבינו "ששים ואחת והיא", היינו שביחד הם ששים ואחת כמו בגיד, ולא כפרש"י. וכן נראה מדברי רב נחמן שם, שאמר: ביצה בששים ואין ביצה מן המנין.

כ. אכל ביצת עוף טמא שנשלקה עם ביצי עוף טהור - לא אסרה אותם.⁶⁹ ואם טרף אלו עם אלו, או שנחצרה ביצת עוף טמא או ביצת טרפה עם ביצים אחרות - שעורן בששים.⁷⁰

(69) חולין צח. שאינה פולטת טעם, במה דברים אמורים בשאינה קלופה אבל בביצה קלופה נותנת טעם כמבואר בירושלמי. ובביצה שיש בה אפרוח אפילו באינה קלופה אוסרת שמחלחל דרך הקליפה. (70) דעת רבינו, שאפילו מין במינו יבש ביבש צריך ששים מדרבנן. וכן משמע מדברי רבינו למעלה בהלכה ד.

כא. ומנין סמכו חכמים על שעור ששים? שהרי המורם מאיל נזיר, והיא הזרוע,⁷¹ אחד מששים⁷² משאר האיל,⁷³ והיא מתפשלת עמו ואינה אוסרת אותו, שנאמר: ולקח הפה את הזרע בשלה⁷⁴ מן האיל.

(71) בר קפרא. חולין צח. נזיר אחרי שעברו ימי נזירותו מביא קרבנות וביניהם איל לשלמים והזרוע ניתנת לכהן ואסורה לזרים ושאר הבשר מותר להם. ולמדו שם מן המקרא שכל האיל מתבשל ביחד, ולמה אין הזרוע אוסרת את שאר הבשר? מפני שיש ששים בשאר חלקי האיל נגד הזרוע, כשמשערים בשר ועצמות נגד בשר ועצמות. (72) כך שיערו חכמים. (73) מבשר ועצמות של האיל. (74) שם. ר' שמעון אומר: אין בשילה אלא שנתבשל עם האיל.

כב. מין במינו ודבר אחר שנחצרו, כגון קדרה שהיה בה חלב אליה⁷⁵ וגריסין, ונפל לתוכה חלב הקליות,⁷⁶ ונמחה הכל ונעשה גוף אחד - רואין את חלב האליה ואת הגריסין כאלו הן גוף אחד.⁷⁷ ומשערין חלב הקליות בגריסין ובאליה, אם היה אחד מששים - מותר; שהרי אי אפשר כן לעמד על הטעם.⁷⁸

(75) היתר. (76) איסור. (77) אע"פ שהם שני מינים של היתר. (78) של האיסור מכיון שטעמם של חלב אליה ושל חלב כליות שוה.

כג. והוא הדין לתרומות שנחצרו⁷⁹ - לשערן במאה, וכלאי הפרם או ערלה - לשער אותן במאותם.

(79) ראה מה שנתבאר בהלכה ל.

כד. פשמשערין בכל האסורין, בין בששים בין

(47) מין תאנים גרועות (רבינו בפירוש המשניות תרומות פרק יא, ד).

1 מזו. ולמה כפלו שעור ערלה וכלאי הפרם? מפני
2 שהן אסורין בהניה⁴⁸. ולמה סמכו על שעור מאה
3 בתרומות? שהרי תרומת מעשר אחד ממאה⁴⁹
4 ומקדשו⁵⁰ הכל. שנאמר: את מקדשו ממנו. אמרו
5 חכמים: דבר שאותה מרים ממנו⁵¹, אם חזר לתוכו⁵²
6 - מקדשו⁵³.

(48) ירושלמי ובא למעלה בהלכה יד. (49) מעשר מן המעשר. (50) ואוסר. (51) תרומת מעשר. (52) אם יפול בחזרה לפירות שמהם הורם. (53) אוסר.

7 יז. שאר אסורין שבתורה⁵⁴ כפלו, כגון בשר שקצים
8 ורמשים וחלב ודם וכיוצא בהן - שעורן בששים.
9 כיצד? פזית חלב כליות שנפל לתוך ששים פזית⁵⁵
10 מחלב האליה - הכל מותר; נפל לפחות מששים⁵⁶ -
11 הכל אסור. וכן אם נפל בשעורה⁵⁷ חלב - צריך
12 שהיה שם כמו ששים שעורה⁵⁸. וכן בשאר אסורין.
13 וכן שמן של גיד הנשה⁵⁹ שנפל לקדרה של בשר -
14 משערין אותו בששים, ואין שמן הגיד מן המנין⁶⁰.
15 ואף על פי ששמן גיד הנשה מדבריהם, כמו
16 שבארנו - הואיל וגיד הנשה בריה בפני עצמה,
17 החמירו בו כאסורי תורה⁶¹. והגיד עצמו - אין
18 משערין בו ואינו אוסר, שאין בגידים בנותן טעם.

(54) למעט איסורי דרבנן ששיעורם בחמשים ותשע.
(55) ועמו יהיו ששים ואחד כזית. (56) אפילו נפל לחמשים ותשע כזית ועם האסור ביחד יהיו ששים. (57) משמינו שגם בחצי שיעור שאין לוקים עליו לא די בחמשים ותשע. (58) מלבד השעורה שנפלה. (59) רי"ף שם צו: מין במינו שאינו יכול לעמוד על טעמו כגון שמנניו של גיד, אמר רב נחמן גיד בששים ואין גיד מן המנין. ע"כ. פירוש, שצריך ששים בלא הגיד. (60) אלא צריך שיהא ששים מלבדו. (61) לענין ביטול.

19 יח. אכל כחל⁶² שנחבשל עם הבשר - בששים,
20 וכחל מן המנין. הואיל והכחל מדבריהם, כמו
21 שבארנו⁶³, הקלו בשעורו⁶⁴.

(62) שד הבהמה. (63) שם הלכה יב: שבשר שנתבשל בחלב שחוטא אינו אסור מן התורה. (64) שהוא מן המנין.

22 יט. ביצה שנמצא בה אפרוח שנשלקה⁶⁵ עם ביצים
23 המתרות: אם היתה עם ששים ואחת והיא⁶⁶ - הרי
24 הן מתרות; היתה עם ששים בלבד⁶⁷ - נאסרו הכל.
25 מפני שהיא בריה בפני עצמה⁶⁸, עשו הפר בה
26 והוסיפו בשעורה.

(65) שנתבשלה. (66) היינו שביחד הם ששים ושנים וכן פירש רש"י שם צח. (67) וביחד הם ששים ואחת. (68) שהאיסור עצמו, היינו האפרוח, הוא בריה בפני עצמה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בְּמֵאָה בֵּין בְּמֵאֲתַיִם - מְשַׁעְרִין בְּמֶרֶק וּבְתַבְּלִין⁸⁰
- 2 וּבְכַל שֵׁשׁ בְּקִדְרָה⁸¹ וּבְכֵמָה שֶׁפְּלֵעָה קִדְרָה⁸² מֵאַחַר
- 3 שֶׁנֶּפֶל הָאִסוּר⁸³ לְפִי אִמְד הַדַּעַת⁸⁴, שֶׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר
- 4 לַעֲמֹד עַל מָה שֶׁפְּלֵעָה בְּצִמְצוּם.
- 80 בגמרא: ברוטב ובקיפה. 81 בגמרא: ובחתיכות. 82 בין מן האיסור בין מן ההיתר. בגמרא: ובקדירה. 83 כלומר, לא מצרפים מה שנבלע בקדירה לפני נפילת האיסור, שהוא כולו היתר, אלא מה שנבלע אחר נפילתו, היינו גם מן האיסור וגם מן ההיתר. 84 בקירוב. בדיוק אי אפשר לקבוע כמה בלעה הקדירה.
- 5 בַּח. אִסוּר לְבַטֵּל אִסוּרִין שֶׁל תּוֹרָה לְכַתְּחֵלָה⁸⁵. וְאִם
- 6 בִּטֵּל - הָרִי זֶה מֵתָר. וְאִף עַל פִּי כֵן קָנְסוּ אוֹתוֹ
- 7 חֲכָמִים⁸⁶ וְאִסְרוּ הַכֹּל. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁפִּינּוֹן שֶׁהוּא קָנָס
- 8 - אֵין אוֹסְרִין תַּעֲרֹכֶת זֶה אֶלָּא עַל זֶה הָעוֹבֵר שֶׁבִּטֵּל
- 9 הָאִסוּר⁸⁷; אָבָל לְאַחֲרֵים - הַכֹּל מֵתָר.
- 85 להרבות ההיתר על האיסור כדי שיבטל, ביצה ד: וראה ר"ש בפרק ה תרומות משנה ט, והמקור מירושלמי שם. 86 אם עשה זה במזיד, אבל בשוגג לא קנסו, כר' יוסי ור' שמעון בגיטין נד. ובמשנה תרומות שם. 87 וכן על מי שנתבטל בשבילו כדי שלא יהנו לו מעשיו הרעים. כך כתב הרשב"א בכוונת רבינו.
- 10 בּו. פִּיעֵד? הָרִי שֶׁנֶּפֶלָה סָאָה שֶׁל עֲרֵלָה לְתוֹךְ מֵאָה
- 11 סָאָה, שֶׁהָרִי נֶאֱסַר הַכֹּל - לֹא יָבִיא מֵאָה סָאָה אַחֲרוֹת
- 12 וְיִצְרֹף בְּדִי שֶׁתַּעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֲתַיִם. וְאִם עֶבֶר וְעֶשֶׂה
- 13 כֵּן - הַכֹּל מֵתָר⁸⁸. אָבָל בְּאִסוּר שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - מִבְּטָלִין
- 14 הָאִסוּר לְכַתְּחֵלָה.
- 88 לאחרים, אבל לא למבטל עצמו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.
- 15 בּו. פִּיעֵד? חֲלָב שֶׁנֶּפֶל לְקִדְרָה שֵׁשׁ בֵּה בֶּשֶׂר עוֹף⁸⁹
- 16 וְנִתֵּן טַעַם בְּקִדְרָה - מִרְבֵּה עֲלָיו בֶּשֶׂר עוֹף אַחֵר עַד
- 17 שִׁיבִטֵּל הַטַּעַם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁹⁰.
- 89 ובשר עוף בחלב אסור מדברי סופרים בלבד, למעלה פרק ט הלכה ד. 90 אפילו איסורים מדברי סופרים שיש להם שורש ועיקר בתורה כמו בשר עוף בחלב. ורבו החולקים על רבינו וסוברים, שהתירו לבטל לכתחילה רק איסורי דרבנן שאין להם שורש מן התורה כגון מוקצה. אבל בשר עוף בחלב, שיש בשר שהתורה אסרה לבשלו בחלב, אסור לבטל.
- 18 בַּח. כֶּבֶד בְּאַרְנוֹ, שֶׁאִם נִתֵּן דְּבַר הָאִסוּר טַעַמוֹ בְּדֶבֶר
- 19 הַמֵּתָר - נֶאֱסַר הַכֹּל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
- 20 בְּשֶׁהִשְׁבִּיחוּ; אָבָל אִם פָּגַם⁹¹ זֶה הָאִסוּר לְמֵתָר
- 21 וְהַפְסִיד טַעַמוֹ - הָרִי זֶה מֵתָר. וְהוּא שִׁיחֵיהָ פּוֹגֵם
- 22 מִתַּחֲלָה וְעַד סוֹף; אָבָל אִם פָּגַם בְּתַחֲלָה וְסוֹפוֹ
- 23 לְהִשְׁבִּיחַ, אוֹ הִשְׁבִּיחַ בְּתַחֲלָה אִף עַל פִּי שֶׁסּוֹפוֹ
- 24 לְפָגֵם - הָרִי זֶה אִסוּר⁹².
- 91 בגמרא: (92) עבודה זרה סו. כר' שמעון. (93) בגמרא שם אמרו, שהשביח ולבסוף פגם אסר והטעם, מפני שנאסר בשעה שהיה לשבח אינו חוזר להיתרו. ורבינו מוסיף מדעת עצמו, שהוא הדין בפוגם ולבסוף השביח. וכן גם דעת הרשב"א. וראה לחם משנה.
- 25 בַּח. וְכִי יִטַּעַם אֶת הַתַּעֲרֹכֶת? אִם הָיָה הַמַּעֲרֵב
- 26 תְּרוּמוֹת עִם הַחֲלִין - טוֹעַם אוֹתָן הַפֶּה⁹³. אִם הָיָה
- 27 טַעַם הַתְּרוּמָה נֶכֶר - הַכֹּל מִדְּמָעָה⁹⁴. וּבִהֲלָכוֹת תְּרוּמוֹת
- 28 יִתְבָּאֵר דִּין הַמְּדָמָע.
- 93 שמותר לאכול בתרומה, חולין צז: (94) תערובת תרומה עם חולין.
- 29 ל. וְאִם הָיָה בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב, אוֹ יֵין נֶסֶךְ וְיֵין עֲרֵלָה
- 30 וְכֻלָּאֵי הַפָּרָם שֶׁנֶּפְלוּ לְדִבְשָׁה⁹⁵, אוֹ בֶּשֶׂר שֶׁקָּצִים
- 31 וּרְמָשִׁים שֶׁנִּתְּבַשְׁלוּ עִם הַיֶּדֶק וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - טוֹעַם
- 32 אוֹתָן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים, וְסוֹמְכִין עַל פִּיּוּ⁹⁶. אִם אִמְרָ: אֵין
- 33 אֵין בּוֹ טַעַם, אוֹ שֶׁאִמְרָ: יֵשׁ בּוֹ טַעַם וּמִטַּעַם רַע
- 34 הוּא וְהָרִי פָּגַמוּ - הַכֹּל מֵתָר. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה סוֹפוֹ
- 35 לְהִשְׁבִּיחַ, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁹⁷. וְאִם אֵין שֵׁם עוֹבֵד
- 36 פּוֹכְכִים⁹⁸ לְטַעַם - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ בְּשַׁעוּרָו; בְּשִׁשִּׁים
- 37 אוֹ בְּמֵאָה⁹⁹ אוֹ בְּמֵאֲתַיִם¹⁰⁰.
- 95 היינו באים מינו. נתבאר לעיל ה"ו, שיין נסך אוסר במשהו במינו בלבד ולא בשאינו מינו. 96 משמע, שכל גוי נאמן ואפילו אינו טבח מומחה (ראה למעלה פרק ט), ואפילו כשהגוי יודע לשם מה שואלים אותו. ושיטת רש"י, שגוי נאמן רק במסית לפי תומו. והתוספות שם כתבו, שאין סומכים אלא על גוי מומחה בלבד. 97 (97) בהלכה הקודמת. 98 הכוונה לאיסורים שנאמרו למעלה, אבל בתרומה טועם כהן, כנאמר בהלכה הקודמת. 99 בתרומה. 100 בערלה וכלאי הכרם. והמדובר במין במינו, שהרי בשאינו מינו בטלים בששים. ומה שאמר "ואם אין שם גוי לטעום" הכוונה, לקבוע אם הטעם לשבח או לפגם.
- 38 לֹא. עֶבֶר שֶׁנֶּפֶל לְשֹׁכֵר אוֹ לְחֹמֶץ¹⁰¹ - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ
- 39 בְּשִׁשִּׁים; שֶׁאִנּוּ חוֹשְׁשִׁין¹⁰² שֶׁמָּא טַעַמוֹ בְּשֹׁכֵר
- 40 וּבְחֹמֶץ מְשִׁבִּיחַ. אָבָל אִם נָפֵל לַיֵּין אוֹ לְשֶׁמֶן אוֹ
- 41 לְדִבְשָׁה - מֵתָר, וְאִפְלוּ נִתֵּן טַעַם, מִפְּנֵי שֶׁטַּעַמוֹ
- 42 פּוֹגֵם¹⁰³. שֶׁכֹּל אֵלּוּ צָרִיכִין לְהִיּוֹתָן מִבְּשָׂמִים, וְזֶה
- 43 מִסְרִיחַן וּמִפְסִיד טַעַמָּן.
- 101 שמתוך חריפות שבהם בולעים מהר והרי זה ככבוש וכבוש הרי הוא כמבושל. 102 (102) בעיה שלא נפשטה, בגמרא עבודה זרה סח: (103) בגמרא שם שאלו רק בשכר וחומץ, אבל ביין, שמן או דבש ודאי פוגם.
- 44 לֵב. גְּדִי שֶׁצָּלָא בְּחֵלְבוֹ¹⁰⁴ - אִסוּר לְאָכַל אֶפְלוּ
- 45 מִקְצָה אֲזָנוֹ¹⁰⁵; שֶׁהַחֵלֶב נִבְּלַע¹⁰⁶ בְּאִיבָרָיו וְהוּא
- 46 מְשִׁבִּיחוֹ וְנִתֵּן בּוֹ טַעַם. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה בְּחוּשׁ וְלֹא
- 47 הָיָה בּוֹ חֵלֶב כְּלִיּוֹת וְלֹא חֵלֶב קָרִיב¹⁰⁷ אֶלָּא מַעֲט
- 48 בְּאֶחָד מִשִּׁשִּׁים¹⁰⁸ - קוֹלָף וְאוֹכֵל עַד שֶׁמִּגִּיעַ

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 לחלב¹⁰⁹. וכן ירף שצלאה בגיד הנשה¹¹⁰ שבה -
- 2 קולף ואוכל¹¹¹ עד שהוא מגיע לגיד¹¹² ומשליכו.
- 3 וכן בהמה שצלאה שלמה, ולא הסיר לא חוטין ולא
- 4 קרומות¹¹³ האסורות - קולף ואוכל¹¹⁴, וכיון שניגיע
- 5 לדבר אסור - חותכו ומשליכו. שאין בגידים בנותן
- 6 טעם כדי לשער בהן¹¹⁵.

טמא שפכשו¹²⁴ עם דג טהור - הפל אסור¹²⁵; אלא אם פן הנה הטמא¹²⁶ אחד ממאתים¹²⁷ מן הטהור.

(118) דוקא שנבלל אסור, אבל אם לא נבלל ונמלחו בפני עצמם זה אצל זה מותר שאינו בולע, ולכתחילה אסור למלוח בשר נבילה ובשר שחוטה זה אצל זה, שמה יגעו זה בזה בשעת מליחה. (119) משמע בשר שחוטה תפל. (120) אבל אם היו שניהם מולחים לא נאסר, הואיל והוא טרוד לפלוט מחמת מלחו אינו בולע. וסובר רבינו, שגם חלב וציר אינו בולע כשהוא טרוד לפלוט. (121) ומשום כך הכל נאסר ואינו נותר לא בקליפה ולא בנטילת מקום ואינו בטל בשישים או על כל פנים במאתים, כציר דגים טמאים. (122) ואפילו קליפה אינו צריך, בין אם המליח למעלה והתפל תחתיו ובין אם המליח למטה, וחילוק זה נאמר בצלי בלבד ולא במליח. (123) ואינו פולט כלום שאינו חם כל כך, רשכ"א לתירוץ אחד הובא בכסף משנה. ובדפוס ויניציה הגירסא: אע"פ שהתפל בולע מן המליח אינו בולע כל כך שיחזור ויפלוט והיינו כתיורץ השני של הרישכ"א, דכל שהוא מליח פולט ומבליח בחבירו ואינו מחממו כל כך עד שיהא פולט הרבה, ומכיון שהמלוח טרוד לפלוט אינו בולע אותה פליטה מועטת שחברו פולט. (124) במלח או בחומץ או בשאר משקה. (125) שהציר הטמא אוסר כולו. (126) כלומר, הציר היוצא מן הטמא. (127) כר' יהודה משנה תרומות פרק י', ח, ולפי חשבוננו של ר' אבוהו בירושלמי שם. ומשערים במאתים ואע"פ שכל האיסורים בשישים, ציר דגים חריף מאוד ונותן טעם בדגים טהורים יותר משאר איסורים. וחזר בו רבינו כאן מפסק הלכה שלו בפירוש המשנה, שציר דגים טמאים אינו בכל בפחות מאלף?

פרק ששה עשר

(1) יבאר דבר המחמץ או מתבל או דבר חשוב אם יש להם ביטול. שאור של כלאי הכרם או תרומה שנפל לתוך העיסה; ודין תבלין שהם שנים או שלושה שמות ממין אחד; בגד שצבעו בקליפי ערלה או קדרה שבשלה בקליפי ערלה ועצי היתר; דין המעמיד גבינה בפגי ערלה וכיוצא בו; חבית יין היתר שנתערבה בין החביות של איסור או איפכא; יין נסך שנפל על גבי ענבים.

א. כל השעורים האלו שנתנו חכמים לדבר האסור שנתערב במינו² המתר - בשלא הנה הדבר האסור מחמץ או מתבל או דבר חשוב שהוא עומד כמות שהוא ולא נתערב ונדמע³ בדבר המתר; אבל אם הנה מחמץ או מתבל⁴ או דבר חשוב - אוסר בכל שהוא.

(2) משנה, ערלה פ"ב, מ"ו. (3) שלא נתמזג עם חלקי ההיתר, אלא שאי אפשר להכיר איזו חתיכה היא האסורה, מפני שכולן ממין אחד. (4) פירוש, ויש בו כדי לחמץ או לתבל את התערובות.

ב. פיצד? שאור של חטין של תרומה שנפל לתוך עסת חטין⁵ של חלין, ויש בו כדי לחמץ - הרי העסה

(104) עם החלב שבו, שלא נטל חלב הכליות והקרב. (105) שרחוק מן החלב. (106) בגמרא שם: שהחלב מפעפע. (107) האסורים מן התורה. (108) בגמרא אמרו ש' יוחנן התיר בגדי כחוש שצאלו בחלב ומפרש רבינו, שכחוש היינו שיש ששים בבשר נגד החלב. כך מבאר הרשב"א בדרי רבינו. (109) ואינו צריך לא נטילה ולא קליפה סמוך לחלב אלא משליך החלב ואוכל השאר. (110) ושומן הגיד אסור מדברי סופרים. (111) קולף את הבשר שעל הגיד ואוכלו, מפני ששמונית הגיד רזה היא ואינה מפעפעת כחלב אלא נצממת במקומה. ואפילו אם היא מפעפעת קצת אין זה מספיק כדי ליתן טעם. (112) או לשומנו, אבל אם נתבשל עם הגיד צריך ששים נגד שומנו. (113) האסורים מן התורה משום חלב. (114) הואיל וחלב זה כחוש ורזה, אינו מפעפע בבשר. (115) פירוש, אפילו שומנם אינו מפעפע בצליה כל כך עד כדי נתינת טעם, כמו שנתבאר למעלה בשם הכסף משנה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "כדי לער בהן" כלומר, שומנו של גיד או החוטין והקרומות נותנים אמנם קצת טעם, אבל לא כדי... פירוש זה, מסלק כל התמיהות של הלחם משנה.

ג. אין צולין בשר שחוטה עם בשר נבלה או בהמה טמאה בתנור אחד, ואף על פי שאין נוגעין¹¹⁶ זה בזה. ואם צלאן - הרי זה מתר, ואפילו היתה האסורה שמה הרבה והמתרת רזה. שהריח אינו אוסר¹¹⁷, ואינו אוסר אלא טעמו של אסור.

(116) משום שריח האיסור נכנס בהיתר. (117) כליו בפסחים עו: שאומר: "ריחא לאו מילתא היא", פירוש, ריח אין בו ממש, אבל לכתחילה אסור, שגם לוי לא התיר אלא בדיעבד. ומשמע שאפילו בבשר נבילה כחוש אסור לכתחילה לצלותו עם בשר שחוטה, שהרי רבינו סתם וכתב: אין צולין וכו'. ומה שכתב רבינו למעלה בפרק יג: מותר להריח בחבית של יין נסך ואין בזה שום איסור שאין הריח כלום לפי שאין בו ממש, כבר פירש 'שם הרדב"ז, שהמדובר כשהישראל אינו מתכוון ליהנות. וראה למעלה פרק ט הלכה כג.

לד. בשר נבלה מליח שנבלל עמו¹¹⁸ בשר שחוטה¹¹⁹ - הרי זה נאסר¹²⁰; מפני שתמצית הנבלה נבלעת בגוף בשר השחוטה, ואי אפשר לעמד כאן לא על הטעם ולא על השעור¹²¹. וכן בשר דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל טהור - נאסר מפני צירו. אבל אם הנה המליח טהור, והתפל דג טמא - לא נאסר¹²² המליח. [אף על פי שהתפל בולע מן המליח¹²³ - [אינו בולע כל כך שיחזור ויפלוט]. דג

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 - הרי הדבר האסור עומד ולא נשתנה²³, והחתיכה
20 חשובה אצלו, שהרי מתפכד בה²⁴ לפני האורחין.

(19) משנה, חולין צו, ב. (20) שיוציאה מן התערובת.
(21) כשמכירה. (22) משמע, שהמדובר כשנתבשלו, שאם
לא נתבשלו - למה הצריך ששים כשהגביה את האיסור.
במשנה שם מפורש: וכן חתיכה של נבילה וכו' שנתבשלו,
ולא אמרו דין זה אלא כשהחתיכה אסורה מצד עצמה, אבל
כשנאסרה מפני שבלעה איסור - בטלה, שהרי הבליעה אינה
חשובה. (23) ראה לקמן הי"א. (24) שם ק, א. נותן אותה
בפני אורחים חשובים ומתכבד בזה. ואף-על-פי שאינה
ראויה לאורחים מפני שהיא אסורה, אם נתיר את התערובת
תהיה ראויה ('תוספות' שם). ועוד טעם בדבר, שהרי ראויה
לכבד בה גוי. ולא מנה רבינו דין זה וגם את הדינים
שבהלכות הבאות בין שבעת הדברים שבה"ג ויגדל מספרם,
מפני שדרכו להביא את המשנה כלשונה, ושם מדובר
בגידולי קרקע בלבד שיש בהם רק שבעה דברים חשובים.

21 ו. והוא הדין בחתיכה של בשר בבלב²⁵ או של חלילין
22 שנשחטו בעזרה, שהרי הן²⁶ אסורים מדבריהן²⁷.
23 בהנהיגה, כמו שיתבאר בהלכות שחיטה²⁸ - אוסרין
24 בכל שהן עד שנגביה אותן. וכן גיד הנשה²⁹
25 שנשבשול עם הגידין או עם הבשר: בזמן שפיריו -
26 מגביהו, והשאר מתר; שאין בגידים בנותן טעם³⁰.
27 ואם אינו מכירו - הפל אסור; מפני שהוא פריה
28 בפני עצמו³¹, הרי הוא חשוב ואוסר בכל שהוא.

(25) אף-על-פי שהאיסור מחמת בליעה, שהחלב נבלע
בבשר - אין דינה כחתיכה שבלעה איסור שבהלכה
הקודמת, הואיל שבשר וחלב כל אחד בפני עצמו מותר,
וכשנתבשלו נאסרה התערובת, הרי זה איסור מחמת עצמו
(רדב"ז ו'הגהות מיימוניות' מ'ספר התרומה'). (26) כלומר,
אף-על-פי שאין בהם איסור תורה, אינם בטלים כשהחתיכה
האסורה ראויה להתכבד (כסף-משנה). (27) מוסב על
חולין שנשחטו בעזרה ולא על בשר בחלב. (28) פ"ב ה"ג.
(29) משנה, חולין צו, ב. (30) שם צט, ב. המדובר,
כשנתבשל הגיד בלא שומנו, אבל אם לא ניטל שומנו, אוסר
בנותן טעם (לחם-משנה). (31) שם ק, א.

29 ז. וכן כל פועלי חיים - חשובין הן ואינם בטלין³².
30 לפיכך, שור הנסקל³³ שנחנערה באלף שורים, ועגלה
31 ערופה באלף עגלות, או צפור מצרע השחוטה³⁴
32 באלף צפרים, או פטר חמור³⁵ באלף חמורים - כלן
33 אסורין בהנהיגה³⁶. אבל שאר הדברים, אף על פי
34 שדרבנן למנות³⁷ - הרי אלו עולין בשעורן.

(32) זבחים עג, א. (33) כל אלו מנויים במשנה, עבודה זרה
עד, א. (34) המצורע שנתרפא מביא שתי צפרים, האחת
נשחטת והשניה משתלחת לנפשה, והשחוטה אסורה
בהנאה. (35) בכור לאמו. (36) שגם איסור הנאה שבהם
אינו בטל. והראב"ד משיג, שהרי הלכה כרבי שמעון בן

1 פלה מדמע⁶. וכן תבלין של תרומה שנפלו לקדרת
2 חלילין, ויש בהן כדי לתבל, והן ממין החלילין⁷ - הפל
3 מדמע. ואף על פי שהשאר או התבלין אחד מאלה⁸.
4 וכן שאור של פלאי הפרם לתוך העסה, או תבלין של
5 ערלה לתוך הקדרה - הפל אסור בהנהיגה.

(5) שהוא מין במינו עם השאר של תרומה. (6) תערובת
תרומה וחולין בשיעור האוסר, נקרא: מדומע. (7) אבל
בשאינו מינו, הכל תלוי בנתינת טעם, כמו שנתבאר שם
במשנה ז. וכל השיעורים שנאמר, כגון ששים, מאה או
מאתים - אינם קובעים כלל. ראה שם בפירוש המשנה
לרבינו. (8) ואפילו בכמה אלפים, לא בטל. ולמעלה פט"ו
ה"ו לענין דבר שיש לו מתירין, כתב בפירוש, שאפילו אחד
בכמה אלפים, אינו בטל. וראה ברדב"ז שם. וראה להלן
בה"ד.

6 ג. דבר חשוב שהוא אוסר במינו בכל שהוא⁹ - שבועה
7 דברים¹⁰. ואלו הן: אגוזי פרך, ורמוני פדן¹¹, וחביות
8 סתומות¹², וחלפות¹³ תרדין¹⁴, וקלחי כרוב¹⁵, ודלעת
9 יונית, וכפרות של בעל הבית¹⁶.

(9) אבל בשאינו מינו - לא, אלא בנותן טעם, כמו שכתב
למעלה. (10) כרבי עקיבא, ערלה פ"ג, מ"ז. (11) פרך
ובדן שמות מקומות הם, פירוש המשנה שם.
(12) ב'ירושלמי' שם מפורש, שדווקא בנתערבו בסתומות
של היתר, אבל אם נתערבו בפתוחות ואחר-כך נפתחו
החביות האסורות - בטלות. (13) מה שמחליפות וצומחות
(פירוש המשנה שם), כלומר, לא מה שטומנים בקרקע אלא
מה שצומח וגדל. (14) נקראים בערבי סלק, פירוש המשנה
כלאים פ"א, מ"ג. (15) רבינו, במשנה ערלה שם, גורס:
וקולסי. ומפרש, עיקר הכרוב. וברש"י ביצה ג, ב - מפרש,
קלחי כרובים גדולים עם עלים שלהם, וכרוב של ארץ
ישראל היה גדל כאילן. (16) בזמנם היו כפרות של בעל
הבית גדולים יותר משל נחתומים. כל שבעת הדברים הללו
נמכרים במנין במחיר שקובעים לכל אחד ואחד, אבל שאר
הפירות והירקות מאותם המינים לא היו חשובים כל-כך
ונמכרים באומד הרבה ביחד (רבינו שם). מפירושו זה יוצא,
ששבעת הדברים אינם בטלים, משום שהם דבר שבמנין.

10 ד. פיצד? רמון אחד מרמוני פדן שהיה ערלה
11 ונתערב בכמה אלפים רמונים¹⁷ - הפל אסור בהנהיגה.
12 וכן חבית סתומה של יין ערלה או של פלאי הפרם
13 שנחנערה בכמה אלפים חביות סתומות - הפל
14 אסורים בהנהיגה. וכן שאר השבועה דברים¹⁸.

(17) ראה למעלה הערה ז. (18) פירוש, שאר הדברים
שנמנו בין השבעה.

15 ה. וכן חתיכה של נבלה או של בשר בהמה או חיה
16 או עוף או דג הטמאין שנחנערה בכמה אלפים
17 חתיכות - הפל אסור¹⁹ עד שנגביה²⁰ אותה חתיכה²¹,
18 ואחר כך ישער השאר בששים²². שאם לא הגביהה

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 והוא הדין לחתיכת נבלה שנדוכה⁵¹ בכל החתיכות
24 ונעשה הכל כמות שהיא⁵² - עולה בששים.

43 (עולה פ"ג, מ"ח. 44) אגוזי פרך. 45) במשנה
שלפנינו כתוב: נתפרדו. 46) רמוני בדין. 47) רבינו דייק
וכתב הכל בצורת בנין התפעל, כדי להדגיש, שמדובר שזה
נעשה מאליו, אבל אם עשה זאת בכוונה - לא הותרה לו
התערובת, כמו שיתבאר להלן בהי"ב. 48) דלעת יונית.
49) נעשו פרוסות, כלומר, נתחתכו. 50) שפקעה
חשיבותם. 51) שנתמעכה ונתכתתה. ובלשון התוספתא,
תרומות פ"א: נימוחו. ולא דוקא נימוחו, אלא אפילו נחתכו
לחתיכות קטנות, הלכה חשיבותן ובטלה אם אינה נותנת
טעם. 52) שכולן נידוכו. שאם לא כן, הרי ניכר האיסור
ואינו בטל, וצריך להוציאו מן התערובת.

25 יב. ואסור לפצע האגוזים ולפרר הרמונים ולפתח
26 החביות אחר שנאסרו כדי שיעלו באחד ומאתים,
27 שאין מבטלין אסור לכתחילה⁵³. ואם עשה כן⁵⁴ -
28 קונסין אותו ואסורין עליו⁵⁵, כמו שבארנו⁵⁶.

53) ואף-על-פי שמן התורה גם דבר חשוב בטל, ורבנן אסור
(ראה למעלה סוף ה"ט), ורבינו פסק למעלה בפט"ו הכ"ו,
שמותר לבטל לכתחילה איסורי דרבנן, יש לומר, שכאן
החמירו יותר מפני שעצם האיסור הוא מן התורה אלא
שהביטול גורם ההיתר, לפיכך אין מבטלים לכתחילה,
ואף-על-פי שמן התורה כבר נתבטלו, אסור להוסיף ולחזק
הביטול של איסור תורה עד כדי שיהיה מותר אפילו
מדבריהם. 54) במזיד, שקנס הוא במזיד בלבד. וראה
'כסף משנה' בפט"ו הכ"ה. 55) אבל לאחרים מותר.
56) שם.

29 יג. שאור של כלאי הפרם⁵⁷ ושל תרומה שנפלו
30 לתוך העספה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי
31 לחמץ, ובשניהם פשיטתו יש בהם כדי לחמץ -
32 אותה עסה אסורה לישראל⁵⁸ ומתרת לכהנים. וכן
33 תבלין⁵⁹ של תרומה ושל כלאי הפרם שנפלו לתוך
34 הקדרה, ולא באחד מהן כדי לתבל, ובשניהם כדי
35 לתבל - אותה קדרה אסורה לישראל, שהרי דבר
36 האסור להם תבלה, ומתרת לכהנים⁶⁰.

57) משנה ערלה פ"ב, מ"ד-טו. 58) כתנא-קמא שם,
שהרי העיסה נתחמצה מדבר האסור לו. 59) שם, מט"ו.
60) שכלאי הכרם לבדם אין בהם כדי לחמץ, ותרומה
מותרת להם.

37 יד. תבלין שהם שנים⁶¹ או שלשה שמות ממין
38 אחד⁶², או שלשה מינין משם אחד⁶³ - מצטרפין
39 לתבל ולאסור וכן לחמץ. ביצד⁶⁴ שאור של חטין
40 ושאור של שעורים, הואיל ושם שאור אחד הוא⁶⁵
41 - אינן כמין ושאינו מינו, אלא הרי הן כמין אחד,
42 ומצטרף לשער בהן כדי לחמץ בעסה של חטין, אם
43 היה טעם שניהם טעם חטין⁶⁶, או כדי לחמץ בעסה
44 של שעורין, אם היה טעם שניהם טעם שעורים.

גמליאל שבאיסורי הנאה שנתערבו, יוליך דמי ההנאה לים
המלח. ואם כן, למה אסור רבינו בהנאה בדברים חשובים
שנתערבו? וה'כסף משנה' מתרץ, שרבינו סמך על מה
שכתב להלן בהכ"ט, שאם מוליך הנאה לים המלח, הכל
מותר בהנאה. 37) כרבי יוחנן ביצה ג, ב. שלא אמרו אלא
בדברים שכל בני אדם מקפידים למוכרם במנין בלבד, והם
אלו הדברים שנמנו למעלה.

1 ח. ביצד? אגדה של ירק מפלאי הפרם שנתערבה
2 במאתים אגדות, או אתרוג של ערלה שנתערב
3 במאתים אתרוגים - הכל מותר. וכן כל פיוצא בזה.

4 ז. יראה לי, שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום
5 מן המקומות כגון³⁸ אגוזי פרך ורמוני בדין בארץ
6 ישראל באותן הזמנים, שהוא אסור בכל שהוא לפי
7 חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן. ולא הזכירו אלו
8 אלא לפי שהן אוסרין כל שהן בכל מקום, והוא
9 הדין לכל פיוצא בהן בשאר מקומות. ודבר ברור
10 הוא, שכל אסורין האלו מדבריהם³⁹.

38) כלומר: כמו. 39) שאוסרים בכל שהוא, או משום
דבר שיש לו מתירין או משום דבר חשוב או משום בריה
או בעלי-חיים.

11 י. נפל רמון אחד מן התערבת הזאת לשני רמונים
12 אחרים מרמוני בדין, ונפל מן השלשה רמון אחד
13 לרמונים אחרים - הרי אלו האחרים מתירין⁴⁰; שהרי
14 הרמון של תערבת הראשונה בטל פרוב⁴¹. ואם נפל
15 מן התערבת הראשונה רמון לאלף - פלן אסורין.
16 לא נאמר בטל ברב אלא להתיר ספק ספקין⁴², שאם
17 יפל מן התערבת השניה למקום אחר - אינו אסור.
18 וכן כל פיוצא בזה.

40) תערובת שלישית מותרת בין לרבי יהודה בין לרבי
שמעון, בזבחים עד, א. אבל תערובת שניה, אסורה - כרבי
יהודה שם (כסף-משנה). 41) מן התורה, ואינו אסור אלא
מדבריהם, כמו שנתבאר למעלה בה"ט. ולפיכך כשנפל
בתערובת שלישית מותר, משום שיש כאן שני ספקות: א.
שמה הרימון שפירש מן התערובת הראשונה ונפל לשניה,
אינו הרימון של ערלה; ב. אם תמצא לומר שהראשון של
ערלה נפל ונתערב בשניה, שמא זה שפירש מן השניה ונפל
לשלישית, אינו זה שנפל מן הראשון לשניה.
42) והתערובת השניה אין בה שני ספקות, כי כל ספק איסור
תורה שנתערב - דינו כספק אחד (רדב"ז). והרדב"ז מעיר,
שדין זה עומד בסתירה לדברי רבינו בפ"ז מהל' עבודה זרה
ה"י, ובא לידי מסקנה, שרבינו חזר בו כאן מדבריו בהל'
עבודה זרה.

19 יא. נתפצעו⁴³ אגוזים אלו⁴⁴ שנאסרו פלן מפני אגוז
20 ערלה שביניהן, או נתפררו⁴⁵ הרמונים⁴⁶ ונתפתחו⁴⁷
21 החביות ונתחתכו הדלועין⁴⁸ ונתפרסו⁴⁹ הכפרות
22 אחר שנאסרו - הרי אלו יעלו באחד ומאתים⁵⁰.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ששה קבים, וחצי סאה - שלשה קבים. (75) אבל איסור תרומה לזרים יש, שהרי אין בין הכל מאה נגד הסאה של תרומה אלא תשעים ותשעה וחצי בלבד, אלא שהתערובת מותרת לכהנים.

יח. וכן הערלה וכלאי הפרים מעלין את התרומה⁷⁶.
 פיצד? מאה סאה של ערלה או של כלאי הפרים
 שנפלו לתוך עשרים אלף של חליין⁷⁷ - נעשת כל
 התערובת עשרים אלף ומאה. ואחר כך נפל לכל
 מאה סאה סאה של תרומה - הרי הפל מתר, ותעלה
 התרומה באחד ומאה, ואף על פי שמקצת המאה
 המעלין אותה ערלה או כלאי הפרים.

(76) משנה, שם. (77) היינו מאתים נגד המאה סאה ערלה שנפלו. [המשנה, אחרי הדוגמה של התרומה מעלה את הערלה שמביא רבינו כאן, מסתיימת כך: זו היא שהתרומה מעלה את הערלה, והערלה מעלה את התרומה. אם נפרש את המשנה כלשונה ממש, עלינו ללמוד שדוגמה זו עולה לשני הדינים. אבל רבינו בפירוש המשנה דוחה פירוש זה, ונימוקו עמו, שהרי אין בין הכל, החולין והערלה, אלא 99 וחצי נגד התרומה. ולכן הוא מפרש, שמה שנאמר במשנה "והערלה מעלה את התרומה", זה כאילו נאמר: וכן הערלה וכו'. כלומר, באופן דומה, אבל לא באותה דוגמה ממש. ובהתאם לפירושו זה, נותן רבינו כאן דוגמה אחרת לערלה מעלה את התרומה. ובזה מסולקת תמיהתו של הרדב"ז, שהקשה הרי מן המשנה משמע, שמשל אחד עולה לכאן ולכאן, היינו לשני הדינים].

יט. וכן הערלה מעלה את כלאי הפרים, וכלאי הפרים את הערלה, וכלאי הפרים את כלאי הפרים, והערלה את הערלה. פיצד? מאתים סאה של ערלה או של כלאי הפרים שנפלו לארבעים אלף חליין⁷⁹, ואחר כך נפל לכל מאתים סאה סאה של ערלה או של כלאי הפרים - הפל מתר. שפיון שבטל האסור שנפל תחלה - נעשה הפל כחליין המתירין⁸⁰.

(78) שם, ג, א. (79) ונתבטלו המאתים סאה של ערלה, שהם חלק אחד ממאתים של החולין. (80) ולפיכך מעלה אפילו אם נפל עוד פעם אותו האיסור עצמו, כתוספתא שהביא רבינו בפירושו למשנה תרומות פ"ה מ"ח, שכשנודעה נפילה ראשונה נתבטל האיסור ואינו מצטרף עם הסאה של איסור שנפלה אחר-כך לאסור את התערובות, וכן פסק בפ"ג מהל' תרומות ה"ו. [ולפי פירוש זה אין אנו צריכים לפירושו הדחוק של הברטנורא במשנתנו ששינוי הערלה מעלה את הערלה, שפירש שהמדובר כשהאחת אינה ערלה ממש אלא נטע רביעין].

כ. בגד שצבעו בקלפי ערלה⁸¹ - ישרף⁸². נתערב באחרים - יעלה באחד ומאתים⁸³. וכן תבשיל שבשלו בקלפי ערלה ופת שאפאה בקלפי ערלה או בכלאי הפרים - ישרף התבשיל והפת, שהרי הניתו נפרת בהן⁸⁴. נתערבו באחרים - יעלו באחד ומאתים.

(61) שם, מ"י. (62) מהמשך דברי רבינו נראה, שהוא מפרש שמות ממש, כפירוש רש"י עבודה זרה סו, א. ולא כ'תוספות' שם שפירשו בשם רבינו-תם, שלשה שמות, היינו שלשה איסורים. וגם רבינו בפ"ד ה"ו, קורא לאיסור אחד שם אחד. (63) כך מפרש רבינו, דברי המשנה, שם: ממין שלשה, ולא כרש"י שפירש שלשה שמות. (64) רבינו מפרש בתחילה את הבבא השניה, ולהלן בהלכה הסמוכה הוא חוזר ומפרש את הראשונה. (65) כרבא, בעבודה זרה שם, שהשם קובע. בלשון הגמרא: "בתר שמה אזלינן", ולא כאב"י שהטעם קובע, שהלכה כרבא נגד אב"י (וראה בכסף-משנה ובלחם-משנה). (66) שצריך שהדברים האוסרים ביחד יהיה טעמם שוה עם העיסה הנאסרת, כגון ששאר החיטים מרובה, ואין לעמוד על טעמו בעיסת חיטים, שאם אין טעמם שוה - אוסרים בנותן טעם בלבד. ראה למעלה ה"א ובהגהות שם.

1. מו. שלשה שמות ממין אחד פיצד? כגון כרפס של
 2. נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גנה. אף על פי
 3. שכל אחד מהם שם בפני עצמו⁶⁷, הואיל והם מין
 4. אחד - מצטרפין לתביל.

(67) כיון שיש לכל כרפס שם לוי מיוחד לו, הרי אלו שלשה שמות (מגדל עוז). ובפירוש המשנה לערלה, פ"ב מ"י, כתב רבינו: ומיני הכרפס שהם מינים הרבה משונים ולהם שם אחד, רצה-לומר שכל מיני הכרפס נקראין כרפס סתם, ולפיכך זה נקרא: שלשה מינים ושם אחד. וזה מנוגד למה שכתב כאן.

5. מו. עסה מחמצת שנפל לתוכה שאור של תרומה
 6. או שאור של כלאי הפרים, וכן קדרה מתבילת שנפלו
 7. לתוכה תבלין של תרומה או של ערלה ושל כלאי
 8. הפרים: אם יש בשאור כדי לחמץ אלו היתה העסה
 9. מצה⁶⁸, ובתבלין כדי לתביל הקדרה אלו היתה
 10. תפלה⁶⁹ - הרי הפל אסור⁷⁰; ואם אין בהם כדי לתביל
 11. ולחמץ - יעלו בשעורן: תרומה - באחד ומאה,
 12. וערלה וכלאי הפרים - באחד ומאתים.

(68) לא מחומצת. (69) לא מתובלת. (70) שם, יא, א. ואף-על-פי ששאור בעיסה מחומצת נותן טעם לפגם, הרי אפשר להשתמש בעיסה זו כדי לחמץ עיסות אחרות, עבודה זרה סח, א.

13. יז. התרומה מעלה את הערלה⁷¹ ואת כלאי הפרים.
 14. פיצד? סאה תרומה שנפלה לתשעה ותשעים
 15. חליין⁷², ואחר כך נפל לכל⁷³ חצי סאה⁷⁴ של ערלה
 16. או של כלאי הפרים - אין כאן אסור ערלה⁷⁵ ולא
 17. אסור כלאי הפרים, שהרי עלה באחד ומאתים, ואף
 18. על פי שמקצת המאתים תרומה.

(71) משנה, ערלה פ"ב, מ"ב. (72) במשנה: "נפלה למאה", ובירושלמי מפרש לתשעים ותשעה, כי אם היו מאה חולין, הרי יש מאתים בלי סאה התרומה שנפלה. (73) לכל התערובת. (74) במשנה שנינו: שלשה קבים. הסאה -

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפיכך גרע מ"זה וזה גורם" והולכים אחריהם ואסור (רדב"ז). והיינו שמסיים רבינו: "יש שבח עצי איסור בפת או בתבשיל", כלומר, שניכר בהם. (95) ואין אבוקה כנגדו, שם. ואפילו אם השאיר גחלים בוערות מותר, כמו שיתבאר בהכ"ד. (96) ואפילו בתנור חדש שלא ציננו שנשאר התנור שנגמר מלאכתו על ידי איסור, ואין שם כל גורם של היתר, מותרת הפה שנאפתה אחרי שגרף האש. והטעם, מכיון שהתנור אינו אסור מצד עצמו אלא שנגמר על ידי איסור, והפת נאפה בחום ההסקה, שאין בו איסור אחרי שגרף האש, הוא קל יותר (כסף-משנה).

בג. קערות⁹⁷ וכוסות וקדרות וצלוחיות שבשולן
היוצר בקלפי ערלה - הרי אלו אסורין בהנאה⁹⁸;
שהרי דבר האסור בהנאה עשה אותן חדש.

(97) שם כז, א. (98) כיון שיש שבח עצים בהם, והנאתם בלא גורם שני, ועל ידי הגורם האסור הוא משתמש בהן הנאת גופו, מה שאין-כן בתנור שאינו נהנה ממנו אלא אם יש גורם שני של היתר, היינו העצים - ולכן מותר (רש"י שם).

בד. פת שבשלה על גבי גחלים⁹⁹ של עצי ערלה¹⁰⁰
- מתרת; כיון שנעשו גחלים הלך אסורין, אף על
פי שהן בוערות¹⁰¹. קדרה שבשול אותה¹⁰² בקלפי
ערלה או בכלאי הפך ובעצי היתר - הרי התבשיל¹⁰³
אסור, ואף על פי שזה וזה גורם; שבשעה
שנתבשלה¹⁰⁴ מחמת עצי אסור עדין לא באו עצי
ההיתר, ונמצא מקצת התבשיל בעצי היתר ומקצתו
באסור¹⁰⁵.

(99) שם. (100) כלומר, קליפי הפרי של ערלה, אבל עצי ערלה מותרים (רדב"ז). (101) בגמרא: לוחשות. כלומר, בוערות ונראות כמתנענעות ולוחשות זו לזו (רש"י שם). (102) את הקדירה עצמה. (103) שנתבשל אחר-כך באותה קדירה בעצי היתר. (104) גוף הקדירה. (105) מפני שהקדירה שנעשתה בעצי איסור מקבלת את התבשיל לפני שהסיק עצי היתר, ונמצא נהנה מעצי האיסור בלי כל גורם היתר [וזה כפירוש רש"י שם, ונראה שגם הרי"ף מפרש כך דברי הגמרא כלשון אחרון. והוא גורם "דהא מקבלה בישולא מקמי דניתו עצים דהיתרא" (בגירסא שלנו: קיבלה). והכוונה ברורה, שהקדירה מקבלת תמיד את התבשיל לפני שמסיקים עצי היתר. וכן הגירסה בכת"י נירנברג. וגם הדרב"ז כותב שרבינו מפרש כרש"י].

בח. נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות, וכן
ערוגה של כלאי הפך פטורה¹⁰⁶ - הרי זה לוקט
לכתחלה מן הכלל¹⁰⁷. ואם היתה נטיעה במקמים
נטיעות וערוגה במקמים פטורה - הרי כל הנלקט
מת¹⁰⁸; ואם היו פפחות מזה - כל הנלקט אסור.
ולמה היתרו לו ללקט לכתחלה, והיה מן הדין
שאסורין לו הכל¹⁰⁹ עד שיטרח ויוציא הנטיעה
והערוגה האסורה? שהדבר חזקה¹¹⁰ שאין אדם

(81) קליפי פירות ערלה, אסורים כפירות עצמם (משנה, ערלה פ"א, מ"א). וערלה אסורה בהנאה אף לצבוע בה (פסחים כב:). (82) במשנה: ידלק. ולמדו בירושלמי, שקליפין אסורים כערלה, מן הכתוב: "את" פרו. (83) כחכמים במשנה נגד דעת רבי מאיר. נכתב רבינו בפירוש המשנה, שמותר לערב לכתחילה במאמץ את התערובת שנאסרה, כנראה למד זאת ממה שאמרו "יעלה" ולא "עולה". והרב"ז מנמק היתר זה, מפני שהתערובת אסורה מדרבנן, ואיסורי דרבנן מבטלין לכתחילה (למעלה פט"ו הכ"ו). ואין זה דומה לפציעת אגוזי פרך וכדומה שבהלכה יב, הואיל ושם הוא עושה מעשה בגוף האיסור עצמו האסור מן התורה. וראה למעלה בהי"ב ובהערות שם]. (84) מפני שיש שבח עצים בפת, פסחים כו, ב.

כא. וכן בגד שארג בו מלא הסיט⁸⁵ שצבעו בערלה,
ואין ידוע אי זה הוא - יעלה באחד ומאתים⁸⁶.
נתערבו סמני ערלה⁸⁷ בסמני היתר - יעלו באחד
ומאתים. מי צבע במי צבע - יבטל ברכ⁸⁸.

(85) שתות הזרת, פירוש המשנה לערלה פ"ג, מ"ב. (86) אם יש בבגד הצבוע כמאתים משיעור הסיט, כחכמים במשנה שם. (87) "ירושלמי" ערלה פ"ג. (88) הואיל ואין כאן ממשות של האיסור אלא מראהו בלבד, ואין זה דומה לבגד שצבעו בקליפי ערלה, מפני ששם נתפס הצבע בדבר שיש בו ממש (רדב"ז).

בב. תנור שהסיקו⁸⁹ בקלפי ערלה ובכלאי הפך,
בין חדש⁹⁰ בין ישן⁹¹ - יוצץ⁹², ואחר כך יחם אותו
בעצי היתר⁹³. ואם בשל בו קדם שיוצץ, בין פת בין
תבשיל - הרי זה אסור בהנאה⁹⁴. יש שבח עצי אסור
בפת או בתבשיל. גרף את כל האש⁹⁵ ואחר כך בשל
או אפה בחמו של תנור - הרי זה מתר, שהרי עצי
אסור הלקו לה⁹⁶.

(89) פסחים, שם. (90) שלא הסיקוהו מעולם, התנור מתחסן בהסיקו. ונמצא שנגמרה מלאכתו על-ידי קליפי ערלה האסורים בהנאה. (91) ונתחמם על ידי האיסור. (92) יצינו את התנור, ולא יבשלו ולא יאפו בחום שבא מהסיק איסורי הנאה. (93) אף-על-פי שהתנור החדש נגמרה מלאכתו בקליפות איסור, אם ציננו אותו וחממו אותו אחר-כך בעצי היתר, מותר לבשל בו או לאפות בו פת, מכיון ששני דברים גורמים שיתבשל התבשיל או שתאפה הפת, התנור שנגמרה מלאכתו על-ידי איסור ועצי ההיתר, ונפסקה הלכה ש"זה וזה גורם - מותר", כלומר אם איסור והיתר גורמים ביחד - מותר, כחכמים שם. ואע"פ ש"זה וזה גורם - אסור לכתחילה", מותר לאפות ולבשל אחרי שציננו, כי אם לא תתיר - יפסיד את התנור וזה כדיעבד. (94) ואפילו בתנור ישן שלא ציננו, כיון שהחום בא מקליפת איסור. ואף-על-פי שהתנור בתנור חדש שציננו והסיקוהו בעצי היתר, מפני ש"זה וזה גורם מותר", והלא גם כאן יש גורם אחד של היתר, היינו התנור הישן, ולמה אסור התבשיל? הטעם הוא, מפני שאין ניכר בפת או בתבשיל אלא הגורם של איסור, היינו קליפי הערלה שחממו התנור,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 אוֹסֵר בְּרִמּוֹ¹¹¹ בְּנִטְעָה אַחַת, וְאֵלּוּ הֵיּה יוֹדְעָה - הֵיּה
- 2 מוֹצִיָּאָה.

- 18 מִן הַמֵּתָר לְאֶסוּר אוֹ מִן הָאֶסוּר לְמֵתָר - הַפֶּל אֶסוּר,
- 19 מִפְּנֵי שֶׁהַעֲמוּד הַיּוֹרֵד מִפִּי הַחֲבִית גָּדוֹל.

(121) למעלה פט"ו ה"ז. (122) כרב יצחק בר יוסף בשם רבי יוחנן, עבודה זרה עג, א. (123) וכל טיפה מן ההיתר, ראשון ראשון נאסרה, ואסור הכל. (124) כלומר, כלי קטן. רבינו גורס בסוגיא שם "צלצול", אבל רש"י דוחה גירסא זו, וזה לשונו: "צרצור קטן גרסין, והוא פך קטן. ובעירובין לגבי בגדים בפרק אחרון גרסין: צלצול קטן, והוא קשר של משי". (125) שעמוד הקילוח מן הצלצול הוא דק. ומשמע מדבריו, שמותר גם בשתיה. ורש"י שם מפרש שרק בהנאה בלבד מותר, אבל לא בשתיה. ובתוספות' שם ד"ה כי אתא, כתבו שמותר עד ששים, אבל כשהגיעה כמותו של יין הנסך ליותר מאחד בששים בהיתר - נאסר. ורבינו סתם ולא חילק, ומשמע שהתיר אפילו כשאין ששים בהיתר.

- 20 כֹּט. וְנִתְעַרְב סֵתָם יִינָם בֵּינָם - הֵרִי זֶה אֶסוּר בְּכָל
- 21 שֶׁהוּא בְּשִׁתְיָה¹²⁶; וְיִמְכֹּר כֹּל לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים, וְלֹקַח
- 22 דָּמִי הֵיין¹²⁷ הָאֶסוּר שָׁבוּ וּמִשְׁלִיכוּ לָיִם הַמִּלַּח¹²⁸,
- 23 וְהֵנָּה בְּשֶׁאֵר הַמַּעוֹת. וְכֵן אִם נִתְעַרְבָה חֲבִית שֶׁל יֵין
- 24 נִסְךְ¹²⁹ בֵּין הַחֲבִיט - הַכֹּל אֶסוּרִין בְּשִׁתְיָה וּמִתְרִין
- 25 בַּהֲנִיָּה; וְיִלְיֶךְ דָּמִי אוֹתָהּ חֲבִית לָיִם הַמִּלַּח פְּשִׁימְכֹר
- 26 הַפֶּל לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹³⁰. וְכֵן בַּחֲבִית שֶׁל סֵתָם יִינָם¹³¹.

(126) שם עד, א. אמר רב נחמן, הלכה למעשה: סתם יינם אפילו יין ביין - מותר. ומפרש רבינו - מותר בהנאה, אבל בשתיה אסור, וכן פירש רש"י שם. (127) מפני שמותר בהנאה חוץ מדמי היין האסור. (128) כרבי אליעזר, שם מט, ב. (129) שחבית בחבית מותר בהנאה חוץ מדמי אותה חבית, אפילו ביין נסך ממש, שם. (130) אבל אין לה תקנה בהולכת דמי הנאה לים המלח להתיר השאר בהנאה מגוף היין, כגון לכיבוס בגדים או להשקות לחמרים נכרים, כיון שיש האיסור בעין, ומגוף האיסור נהנה - אסור, אבל כשמוכר הכל חוץ מדמי יין נסך, אינו נהנה מן האיסור גופו ומותר. ולפיכך אומר רבן שמעון בן גמליאל שם, ימכר הכל לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבו. וכן כתב רש"י שם. ותקנה זו מועילה ביין נסך רק בתערובת החביות, מפני שהחבית האסורה עומדת בפני עצמה אלא שאין אנו יודעים איזו היא, אבל כשנתערב יין נסך ביין שהוא לח בלח, הכל אסור בהנאה בכל שהוא ואין לו תקנה, כמו שכתב רבינו למעלה בהכ"ה. (131) שנתערבה בחביות של היתר, צריך להוליך דמי אותה הבית לים המלח (כסף-משנה).

- 27 ל. מִיָּם¹³² שֶׁנִּתְעַרְבוּ בֵּינָם¹³³ אוֹ יֵין¹³⁴ בְּמִים¹³⁵ -
- 28 בְּנוֹתָן טַעַם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִין בְּשִׁאֲנִי מִינֵהוּ¹³⁶. בְּמָה
- 29 דְּבָרִים אֲמוּרִים¹³⁷? בְּשִׁנְפֶּל הַמִּשְׁקָה הַמֵּתָר לְתוֹךְ
- 30 הַמִּשְׁקָה הָאֶסוּר; אֲבָל אִם נָפַל הַמִּשְׁקָה הָאֶסוּר לְתוֹךְ
- 31 הַמִּשְׁקָה הַמֵּתָר - רָאשׁוֹן רָאשׁוֹן בָּטֹל. וְהוּא שְׂיִוִּרֶךְ
- 32 מִצְלָצוֹל קָטָן, שֶׁהִיָּה מְרִיק וְיֹרֵד מְעֻט מְעֻט. וְהִיאָף
- 33 יְהִיֹּי הַמִּים אֶסוּרִים¹³⁸? כְּגוֹן שֶׁהִיֹּי נִעְבְּדִין אוֹ
- 34 תְּקַרְבַּת עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים¹³⁹.

(132) של היתר. (133) של יין נסך. (134) של היתר.

(106) ואינו יודע איזו נטיעה וערוגה הן האסורות. (107) כרבי יוסי במס' ערלה פ"א, מ"ו. ואין כאן משום ביטול איסור לכתחילה, שנתבאר דינו למעלה בפט"ו הכ"ה, מפני שמעצמה נתערבה הנטיעה ועלתה במאיתם, והחידוש הוא שאין גוזרים בזה שמא יבא להערים ולערב הנטיעה לכתחילה, כמו שמפרש רבינו בסמוך על-פי הירושלמי גיטין פ"ה, ולא כפירוש רש"י שם, שיש כאן איסור של מבטל לכתחילה, וראה ב'כסף משנה'. (108) שהרי עלתה הנטיעה במאיתם. (109) וכמו שכתבנו שהוא משום גזירה שמא יבא להערים ולערב נטיעת ערלה לכתחילה. (110) ואין מקום לגזור שמא יערב בכוונה. (111) גיטין, שם.

- 3 כֹּ. הַמַּעֲמִיד גְּבִינָה בְּשֶׁרֶף פָּגִי עָרְלָה¹¹², אוֹ בְּקֶבֶת
- 4 תְּקַרְבַּת עוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹¹³, אוֹ בַּחֲמִץ יֵין¹¹⁴ שֶׁל עוֹבֵד
- 5 פּוֹכְבִּים - הֵרִי זֶה אֶסוּרָה בַּהֲנִיָּה¹¹⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא
- 6 מִין בְּשִׁאֲנִי מִינֵהוּ וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא כֹּל שֶׁהוּא¹¹⁶;
- 7 שֶׁהִיָּה הַדְּבָר הָאֶסוּר הוּא הַנִּכְר¹¹⁷ וְהוּא שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ
- 8 גְּבִינָה¹¹⁸.

(112) פגים הם הפירות שלא הבשילו, והרבה בני אדם מעמידים החלב בדבר לבן כמו החלב השותת ויוצא מעוקצי הגפנים קודם בשולם, פירוש המשנה לערלה פ"א, מ"ז. (113) משנה, עבודה זרה כט, ב. קיבת עגלי עבודה-זרה. (114) שנתנסך לפני שהחמץ, שם לה, ב. אבל אחרי שנתחמץ אינו נעשה נסך. (115) שם. (116) לא בטל במיעוטו. (117) והוא כמו בעין, ואסור בהנאה, שם (כסף-משנה). (118) רבינו מבאר במלים אלו את ההבדל שבין המחמץ והמתבל, שאוסר במין בשאינו מינו בנותן טעם בלבד (למעלה ה"א) ובין דבר המעמיד שבהלכה שלפנינו. ואומר, שכאן המעמיד עשה את הגבינה, אבל שם השאור לא עשה את העיסה, והתבלין לא עשו את התבשיל אלא שיפר טעמו (רדב"ז).

- 9 בֹּז. הָעָרְלָה וְכִלְאֵי הַפָּרֶם - דֵּין הַפְּרוֹת שֶׁלֹּהֶן
- 10 שְׂשִׁיטָפוֹ¹¹⁹, וְהַמִּשְׁקִין שֶׁלֹּהֶן יִקְבְּרוּ, מִפְּנֵי שִׁאֵי
- 11 אֶפְשָׁר לְשַׂרְף¹²⁰ הַמִּשְׁקִין.

(119) משנה, תמורה ל, ב. כלאי הכרם בשריפה, שנאמר: "פן תקדש". ופירשו חז"ל "פן תוקד אש" (קידושין נו:). וכתבו רבינו למעלה בפ"י ה"ו. וערלה הוקשה לכלאי הכרם (רש"י תמורה שם). (120) במשנה, שם: את שדרכו לשרוף ישרוף, ואת שדרכו לקבור יקבר.

- 12 כֹּח. יֵין שֶׁנִּתְנַסַּף לְעֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים שֶׁנִּתְעַרְב עִם הֵיין
- 13 - הַפֶּל אֶסוּר בַּהֲנִיָּה בְּכָל שֶׁהוּא, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ¹²¹.
- 14 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹²²? בְּשִׁהוּרֶךְ הֵיין הַמֵּתָר עַל
- 15 טֶפֶה שֶׁל יֵין נִסְךְ¹²³; אֲבָל אִם עָרָה יֵין נִסְךְ מִצְלָצוֹל
- 16 קָטָן¹²⁴ לְתוֹךְ הַבּוֹר שֶׁל יֵין, אֲפִלּוּ עָרָה כֹּל הַיּוֹם כֹּל
- 17 - רָאשׁוֹן רָאשׁוֹן בָּטֹל¹²⁵. עָרָה מִן הַחֲבִית, בֵּין שֶׁעָרָה

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' י"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 ומוֹכְרָהּ לְעוֹבֵד פֹּזְבִּים שְׁלֹא בִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל¹⁵², כְּדִי
19 שְׁלֹא יִקְחוּ אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹבֵד פֹּזְבִּים, שֶׁהִרִי
20 פֶּת עוֹבְדֵי פֹזְבִּים - אֲסוּרָה, כְּמוֹ שִׁיתְּפָאֵר¹⁵³. וְלָמָּה
21 אֵין בּוֹדְקִין אֶת הַחֲטִיִּים בְּנוֹתָן טַעַם? מִפְּנֵי שֶׁהֵן
22 שׂוֹאֲבוֹת, וְהֵינּוּ נִבְלָע בָּהֶן¹⁵⁴.

148) שם סה, ב. (149) כיון שיש בהם סדק בולעות.
150) מותר למוכרן לגוי שלא בפני ישראל לאחר טחינה
ואפיה, מכיון שאינו נהנה מיין נסך כלל, שהרי לוקח רק
דמי החיטים, אבל ליהנות מגוף החיטים אסור, שהרי הוא
נהנה גם מן היין. וראה למעלה בהכ"ט. (151) גמרא, שם.
152) שלא יראה שזו היא פת שאפאה ישראל, ויקח אותה
ממנו. (153) בפ"ז ה"ט. (154) וטעמו מתמוזג עם טעם
החיטים, ואי אפשר לעמוד עליו (רדב"ז). ופירושו של
ה'לחם משנה' קשה להולמו.

23 לֹא. יֵינן נֶסֶךְ שֶׁהַחֲמִיץ וְנִפְל לְתוֹךְ חֲמֵץ שָׂכָר - אוֹסֵר
24 בְּכָל שְׁהוּא; מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמִינוֹ, שֶׁשְּׁנִיֵּהֶן חֲמֵץ הֵן¹⁵⁵.
25 וְיֵינן שֶׁנִּתְעַרְבָּה עִם הַחֲמֵץ, בֵּין שֶׁנִּפְל חֲמֵץ לֵינן בֵּין
26 שֶׁנִּפְל יֵינן לַחֲמֵץ¹⁵⁶ - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ בְּנוֹתָן טַעַם.

155) לשניהם שם חומץ, ואנו הולכים אחר השם, כרבא -
שם סו, א. וכמו שכתבנו למעלה. (156) צריך עיון למה
לא כתב רבינו כאן, שאם נפל איסור להיתר מצרצור קטן -
ראשון ראשון בטל, כמו בהלכה ל'?

יום ו' י"ז אדר א' ה'תשע"ו

פרק שבעה עשר

1) יבאר דין קדירה בת יומה; הכשר כלי תשמיש הגויים;
אשר לכסף לכסף ואשר לזהב לזהב; דברים שאסרו אותם
חכמים אע"פ שאין להם עיקר מן התורה; איסור בישולי
גויים; וקטן האוכל איסור אם בית-דין מצווין להפרישו;
דברים שאסרו חכמים מפני שנפשו של אדם קצה בהם.

27 א. קִדְרָה שֶׁל חֶרֶס² שֶׁנִּתְפַּשֵּׁל בָּהּ בֶּשֶׂר נִבְלָה אוֹ בֶּשֶׂר
28 שֶׁקָּצִים וּרְמָשִׁים - לֹא יִבְשֵׁל בָּהּ בֶּשֶׂר שֶׁחוּטָה בְּאוֹתוֹ
29 הַיּוֹם. וְאֵם בֶּשֶׂל בָּהּ מִיֵּן בֶּשֶׂר - הַתְּבַשִּׁיל אֲסוּר³;
30 בֶּשֶׂל בָּהּ מִיֵּן אַחֵר - בְּנוֹתָן טַעַם⁴.

2) שאין לה תקנה בהגעלה, מה שאין כן של מתכת אפשר
להגעיל אותה באותו יום ולבשל בה היתר. ובפרק ט הלכה
יא כתב רבינו, קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב
ולא כתב של חרס. שאפילו קדירה של מתכת אין להגעילה,
על מנת להשתמש בה בחלב. (3) כי אי אפשר לעמוד על
טעמו. (4) וטועמו גוי.

31 ב. וְלֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֲלֵא קִדְרָה בַּת יוֹמָה⁵ בְּלִבָּד,
32 הוֹאִיל וְעַדִּין לֹא נִפְגַּם הַשְּׁמֵן⁶ שֶׁנִּבְלָע בְּקִדְרָה.
33 וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁷ לֹא יִבְשֵׁל בָּהּ⁸ לְעוֹלָם⁹. לְפִיכָּךְ אֵין
34 לּוֹקְחִין כְּלֵי חֶרֶס וְשָׁנִים מִן הָעוֹבְדֵי פֹזְבִּים
35 שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶן בְּחֲמִין, כְּגוֹן קִדְרוֹת וּקְעָרוֹת,

135) האסורים, כמו שמבאר רבינו בסוף ההלכה.
136) ובאינו מינו, אפילו ביין נסך בנותן טעם, כמו שנתבאר
למעלה בפט"ו ה"ו. משנה, עבודה זרה עג, א. (137) כמו
בהלכה הקודמת ביין. [קשה להבין למה מותר כשהאיסור
נותן טעם]. (138) מבאר המלים: או יין במים.
139) שהקריבו אותם לעבודה-זרה.

1 לֹא. בּוֹר שֶׁל יֵינן¹⁴⁰ שֶׁנִּפְל לְתוֹכוֹ קִיתוֹן שֶׁל מִיִּם
2 תִּתְּלָה¹⁴¹, וְאַחֵר כֶּף נִפְל לְתוֹכוֹ יֵינן נֶסֶךְ - רוֹאִים אֶת
3 יֵינן הַהֵתֶר כְּאֵלוֹ אֵינוֹ¹⁴², וְהַמִּים שֶׁנִּפְלוּ מְשַׁעְרִין בָּהֶן
4 עִם יֵינן נֶסֶךְ, אִם רְאוּיִין לְבִטֵּל טַעַם אוֹתוֹ יֵינן נֶסֶךְ -
5 הִרִי הַמִּים רְבִין עָלָיו וּמִבְטְלִין אוֹתוֹ, וְיִהְיֶה הַפֶּל
6 מִתֵּר.

140) שם. (141) קודם שנפל יין הנסך, כלשון ראשון שם.
142) משמע שיין ההיתר אינו מצטרף לשיעור לבטל את יין
הנסך, וצריך שיהיה במים לבדם כדי לבטלו. ואין זה דומה
לדין שלמעלה בפט"ו הכ"ב, במין במינו ודבר אחר
שנתערבו, שגם הדבר שבמינו מצטרף לאינו מינו לבטל
האיסור, כי שם מדובר באיסורים שבטלים בששים במינם,
דהיינו כשיעור נותן טעם באינו מינו, מה-שאינ-כן בדין
שלפנינו ביין נסך האוסר במינו במשהו, כאן אי-אפשר
לצרף את מינו כדי לבטל, כי מין במינו אינו בטל.

7 לֹב. יֵינן נֶסֶךְ שֶׁנִּפְל עַל הָעֲנָבִים¹⁴³ - יְדִיחָם וְהֵן
8 מִתְּרוֹת¹⁴⁴ בְּאֵכִילָה. וְאֵם הֵיוּ מְבֻקָּעוֹת¹⁴⁵, בֵּין שֶׁהִיָּה
9 הֵינן יִשְׁוֶן¹⁴⁶ בֵּין שֶׁהִיָּה חֶדֶשׁ: אִם נוֹתָן טַעַם בְּעֲנָבִים
10 - הִרִי אֵלוֹ אֲסוּרוֹת בִּהְיָה, וְאִם לֹא - הִרִי אֵלוֹ
11 מִתְּרוֹת בְּאֵכִילָה.

143) משנה, שם סה, ב. (144) מכיון שהיין לא נבלע
בענבים. (145) היין נכנס לתוכה. (146) כרבא, שם סו,
א. שהולכים אחר השם, וזה נקרא יין וזה נקרא ענבים, הרי
הם מין באינו מינו אפילו בחדש, שטעמו כטעם ענבים.

12 לֹג. נִפְל עַל גִּבִּי תַּאֲנִים¹⁴⁷ - הִרִי אֵלוֹ מִתְּרוֹת, מִפְּנֵי
13 שֶׁהֵינן פּוֹגֵם בְּטַעַם הַתַּאֲנִים.

147) רבינו אינו גורס במשנה שם: "נפל על גבי תאנים או
על גבי תמרים, אם יש בהם בנותן טעם - אסור". אלא:
ומעשה בביתוס בן זונן שהביא גרוגרות בספינה ונשתברה
חבית של יין נסך ונפל על גביהן, ושאלו לחכמים והתירו
וכו'. וכן גם גירסת ה'תוספות', ולפיכך הוא פוסק שיין
בתאנים, נותן טעם לפגם. ואילו לפי הגירסא שלפנינו, היה
על רבינו לכתוב כלשון הגמרא: "אם הוא נותן טעם לפגם
- מותר", פירוש, שלא כל יין נותן טעם לפגם בכל מיני
תאנים.

14 לֹד. יֵינן נֶסֶךְ שֶׁנִּפְל עַל הַחֲטִיִּים¹⁴⁸ - הִרִי אֵלוֹ
15 אֲסוּרוֹת¹⁴⁹ בְּאֵכִילָה וּמִתְּרוֹת בִּהְיָה¹⁵⁰. וְלֹא יִמְכְּרֵם
16 לְעוֹבֵד פֹּזְבִּים, שְׁמָא יַחְזוּר וְיִמְכְּרֵם לְיִשְׂרָאֵל¹⁵¹.
17 אֲלֵא פִּיעַד עוֹשָׂה? טוֹחֵן אוֹתָן וְעוֹשָׂה מִתֵּן פֶּת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' י"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַעֹבְדֵי פֹכְבִּים וְאַחַר כֵּן יִתְּרוּ לְאַכִּילָהּ וּשְׁתִּיהָ -
אֵינָן לְעֵנִין טְמֵאָה וְטִהָרָה²⁴, אֲלֵא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים²⁵.
וְרָמַז לָהּ: כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ
וְטָהַר. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שְׂאִינוּ מְדַבֵּר אֲלֵא
בְּטִהָרָתָן מִיַּד גְּעוּלֵי עֹבְדֵי פֹכְבִּים, לֹא מִיַּד
טְמֵאָה. שְׂאִין לָךְ טְמֵאָה עוֹלָה עַל יְדֵי הָאֵשׁ²⁶. וְכָל
הַטְּמֵאִים - בְּטִבְיָלָה עוֹלִין מִטְּמֵאָתָן, וְטְמֵאָת מֵת -
בְּהִזָּאָה וְטִבְיָלָה, וְאֵין שֵׁם אֵשׁ כָּלֵל, אֲלֵא לְעֵנִין
גְּעוּלֵי עֹבְדֵי פֹכְבִּים. וְכִיּוֹן שֶׁתּוֹב וְטָהַר, אָמְרוּ
חֲכָמִים: הוֹסִיף לוֹ טָהָרָה אַחֵר עֲבִדְתּוֹ בָּאֵשׁ לְהַתִּירוֹ
מִגְּעוּלֵי עֹבְדֵי פֹכְבִּים²⁷.

(24) שהכתוב אינו עוסק שם כלל בטהרת כלים שנטמאו,
אלא בכלים שבלעו דברים אסורים. (25) תקנת חכמים היא
כמבואר בירושלמי: מפני שהוא יוצא מטומאת גויים
לקדושת ישראל. (26) שהאש באה רק לפליטת האיסור של
גיעולי גויים. (27) פירוש. אחרי ההעברה באש שהתירה
מאיסור גיעולי גויים, תוסיף עוד טהרה אחרת.

ו. לא חיבו בטבילה זו אלא כלי מתכות²⁸ של סעדה
הנלקחין מן העובדי פוכבים. אבל השואל מן
העובדי פוכבים, או שמשפך²⁹ העובד פוכבים אצלו
כלי מתכות - מדיח³⁰ או מרתיח³¹ או מלבן³², ואינו
צריך להטביל³³. וכן אם לקח כלי עץ או כלי אבנים
- מדיח³⁴ או מרתיח³⁵, ואינו צריך להטביל³⁶. וכן
כלי חרשים³⁷ - אינו צריך להטביל³⁸. אבל השועין
באבן³⁹ - הרי הן ככלי מתכות וצריכין טבילה.

(28) לא הזכיר רבינו כאן כלי זכוכית אף על פי שגם כלי
זכוכית צריכים טבילה, ... מפני שהלכה זו לא באה
להשמיענו איזה כלי טעון טבילה, אלא את הדין, שהשואל
כלים או שמישכנם הגוי אצלו אינו צריך להטבילם. וסמך על
שכתב בהלכה ג שכלי זכוכית צריכים טבילה. (29) בעייא
היא שם ולא נפשטה. וכתב הר"ן שרבינו פסק להקל משום
שסובר שטבילת כלים אינה אלא מדרבנן וספק דרבנן הולכין
להקל. (30) אם הם דברים שנשתמש בהם בצונן.
(31) מגעיל בדברים שנשתמש בהם על ידי חמין.
(32) בדברים שנשתמש בהם על ידי האור. (33) שטבילת
כלים שבאו מן הגויים אינה אלא בקנה ממנו ולא בשואל.
(34) בדבר שנשתמש על ידי צונן. (35) בדבר שנשתמש על
ידי חמין. (36) מפני שטבילה זו למדנו מכלי מדין, שנאמר
בהם "וטהר" ושם מנה הכתוב כלי מתכות בלבד. (37) כלי
חרס. (38) מכיון שאם נשברו אין להם תקנה, אינם דומים
לכלי מתכות ואין צריכים טבילה. (39) כלי חרס המצופים
עופרת או מתכת אחרת.

ז. הלוקח ספין מן העובד פוכבים - מלכנה באש
או משחיתה פריחים שלה. ואם היתה ספין יפה
שאין בה פגמיות - די לו אם נעצה בקרקע קשה⁴⁰
עשר פעמים, ואוכל בה צונן. ואם היו בה פגמיות,
או שהיתה יפה ורצה לאכל בה חמין או לשחט

לעולם. ואפלו היו שועין באבן. ואם לקח ובשל
בהן מיום שני והלאה⁴⁰ - התבטיל מתרי⁴¹.

(5) שלא עבר עליה לילה אחד. ולפירוש התוספות שלא
עברו עליה כ"ד שעות. ורבינו סתם ולא ברורה לנו דעתו
בזה. (6) אבל אינה בת יומה, נותן טעם לפגם הוא ומותר.
(7) שגזרו קדירה שאינה בת יומה משום קדירה בת יומה.
(8) ומכאן לומדים, שמה שאמרו חכמים נותן טעם לפגם
מותר, זהו רק בדיעבד ולא לכתחילה. (9) אפילו עברו
כמה ימים מיום שבישלו בהן איסור. (10) מיום שני
לקנייתו שאז בוודאי אינן בני יומן, משמע מדבריו, שסתם
כלים של גויים חוששים שהם בני יומם. (11) שנותן טעם
לפגם הוא ומותר בדיעבד.

ג. הלוקח כלי תשמיש סעדה⁴² מן העובד פוכבים
מכלי מתכות וכלי זכוכית: דברים שלא נשתמש
בהן כל עקר - מטבילין⁴³ במי מקנה⁴⁴ ואחר כך יהיו
מתרין לאכל בהן ולשתות. ודברים שנשתמש בהן
על ידי צונן, כגון פוסות וצלוחיות וקיתוניות -
מדיחין⁴⁵ ומטבילין⁴⁶ והן מתרות. ודברים שנשתמש
בהן על ידי חמין, כגון יורות וקמקמוסין ומחממי
חמין - מגעילין⁴⁷ ומטבילין⁴⁸ והן מתרין. ודברים
שנשתמש בהן על ידי האור⁴⁸, כגון שפודין
ואספלאות - מלכנן באור⁴⁹ עד שתנשר קלפתן
ומטבילין והן מתרין.

(12) אבל כלי תשמיש אחרים כגון כלי חרישה אינם צריכים
טבילה. (13) מדברי סופרים, שהקונה כלים חדשים מן הגוי
צריך טבילה. (14) במים שיש בהם ארבעים סאה. ואפילו
מי מעיין אינם מטהרים בפחות מארבעים סאה.
(15) להעביר שיוירי האיסור שנדבקו על פני דפנות הכלים.
(16) בארבעים סאה אחר כך, כדין כלים חדשים שנקנו מן
הגוי ולא נשתמש בהם. (17) להוציא מהן את האיסור
שבלעו כשנשתמשו בהן בחמין. (18) ישר, בלי מים או נוזל
אחר. (19) שכל דבר שנשתמש בו גוי על ידי האור טעון
ליבון.

ד. כיצד מגעילין? נותן יורה קטנה לתוף יורה
גדולה, וממלא עליה מים⁵⁰ עד שיצופו על הקטנה,
ומרתיחה יפה יפה⁵¹. ואם היתה יורה גדולה - מקיף
על שפתה בצק או טיט, וממלא מים עד שיצופו
המים על שפתה, ומרתיח. וכל שנשתמש בהן עד
שלא הרתיח או עד שלא הדיח ועד שלא הלבין ועד
שלא הטביל - מתר; שכל השמן⁵² שבהן נותן טעם
לפגם⁵³ הוא, כמו שבארנו.

(20) כלומר, על היורה הקטנה, אבל יותר נכון לגרוס "אותה"
כלומר, את היורה הגדולה. (21) כנראה כוונת רבינו
שישהנה במי ההגעלה עד שתפלוט. (22) שנבלעו בהן.
(23) באינה בת יומה.

ה. טבילה זו שמטבילין כלי הסעדה הנלקחין מן

1 ב'ה' - מלפנה או משחיזה בלה. שחט בה קדם
2 שחיטה רנה - מדיח מקום השחיטה⁴²; ואם קלף -
3 הרי זה משבח⁴³.

40 קרקע שאינה עבודה. (41) משמע שלשחוט בה הדין
כמו רוצה לאכול בה חמין. (42) ומעביר שמנונית
שבדפנות בית השחיטה. (43) מפני שהחמיר על עצמו
כדעת רב, שעל ידי דוחק הסכין בבשר נבלעת בו השמנונית.
4 ח. סכין ששחט בה טרפה - לא ישחוט בה עד
5 שידיקה אפלו בצונן⁴⁴, או מקנחה בבליזות של
6 בגדים.

(44) מספיק להדיחה במים צוננים ואין צריך להגעילה. הואיל
ובית השחיטה צונן לא בלעה הסכין כלום.

7 מ. ויש שם דברים אחרים אסרו אותן חכמים. ואף
8 על פי שאין לאסורן עקר מן התורה, גזרו עליהן
9 כדי להתרחק מן העובדי פוכבים, עד שלא יתעברו
10 בהן ישראל ויבאו לידי חתנות. ואלו הן: אסרו
11 לשחות עמהן ואפלו במקום שאין לחוש לזין נסך⁴⁵,
12 ואסרו לאכל פתן או בשוליהן ואפלו במקום שאין
13 לחש לגעוליהן⁴⁶.

(45) כגון יין מבושל או משקין אחרים. ובמקום שיש לחוש
ליין נסך אסור לשותותו אפילו לבדו לא בחברת גויים. וזאת
היא גזירת "סתם יינם" שנאסר משום חומר עבודה זרה
ואסור אפילו בהנאה. (46) לבליעת דברים אסורים.

14 י. כיצד? לא ישתה אדם במסבה של עובדי פוכבים,
15 ואף על פי שהוא יין מבשל שאינו נאסר⁴⁷, או שהיה
16 שותה מפליו לבדו. ואם היה רב המסבה ישראל -
17 מתר. ואין שותין שכר שלהן שעושין מן התמרים
18 והתאנים וכיוצא בהן⁴⁸. ואינו אסור אלא במקום
19 מכירתו, אבל אם הביא השכר לביתו ושתהו שם -
20 מתר; שעקר הגזירה שמא יסעד אצלו⁴⁹.

(47) יין מבושל אין בו איסור יין נסך. (48) כגון מפירות
אחרים ומן התבואה. (49) זה מקרב את הדעת ויבוא לידי
חיתון.

21 יא. יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן - מתר
22 לשותותן בכל מקום⁵⁰. דבר שאינו מצוי לא גזרו
23 עליו⁵¹. יין צמוקים⁵² - הרי הוא פלין ומתנפף.

(50) בגמרא שם המדובר בשכר בלבד. (51) אבל שכר הוא
דבר המצוי ואסור לשותותו במקום מכירתו. (52) תניא, יין
צימוקים בדיעבד כשר למזבח וכל הראוי למזבח יש בו
משום יין נסך.

24 יב. אף על פי שאסרו פת עובדי פוכבים, יש
25 מקומות שמקלין בדבר ולוקחין פת הנחתום העובד
26 פוכבים במקום שאין שם נחתום ישראל ובשדה,
27 מפני שהוא שעת הדחק. אבל פת בעלי בתים - אין

28 שם מי שמורה בה להקל. שעקר הגזירה משום
29 חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים - יבוא לסעד
30 אצלן.

31 יג. הדליק העובד פוכבים את התנור ואפה בו ישראל,
32 או שהדליק ישראל ואפה עובד פוכבים, או שהדליק
33 העובד פוכבים ואפה העובד פוכבים ויכא ישראל
34 ונער⁵³ האש מעט או כבשו לאש, הואיל ונשתתף
35 במלאכת הפת - הרי זו מתרת. ואפלו לא זרק⁵⁴ אלא
36 עץ לתוך התנור - התיר כל הפת שבו. שאין הדבר
37 אלא להיות הפר⁵⁵ שהפת שלהן אסורה.

(53) את העצים או הגחלים. (54) מהדברים שבין בני ארץ
ישראל לבני בבל, בני בבל משליכים קיסם לתוך התנור,
ובני ארץ ישראל אומרים: קיסם מה מעלה ומה מוריד?
(55) משמע שרק בפת מועיל קיסם עץ ולא בבישול ממש.

38 יד. עובד פוכבים שפשל לנו יין או חלב או דבש
39 או פרישין⁵⁶ וכיוצא באלו (מפל) דבר הנאכל כמות
40 שהוא חי - הרי אלו מתרין. ולא גזרו אלא על דבר
41 שאינו נאכל כמות שהוא חי, כגון בשר ודג תפל⁵⁷
42 וביצה וירקות. אם פשלן העובד פוכבים מתחלה
43 ועד סוף ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן⁵⁸ - הרי
44 אלו אסורין משום בשולי עובדי פוכבים.

(56) מין פרי. (57) לא מלוח. (58) רק אם נשתתף
בבישולו מותר, אבל הוספת קיסם עץ אינו מועיל.

45 מו. כמה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על
46 שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון בשר וביצים
47 ודגים וכיוצא בהם; אבל דבר שאינו עולה על
48 שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון תרמוסין⁵⁹
49 ששלקו אותן עובדי פוכבים, אף על פי שאינן
50 נאכלין חיין - הרי אלו מתרין. וכן כל פיוצא בהן.
51 שעקר הגזירה משום חתנות, שלא יזמנו העובד
52 פוכבים אצלו בסעדה; ודבר שאינו עולה על שלחן
53 מלכים לאכל בו את הפת - אין אדם מזמן את חברו
54 עליו.

(59) שאוכלים בקינוח סעודה.

55 מז. ודגים קטנים שמלחן ישראל או עובד פוכבים -
56 הרי הן כמו שנתפשלו מקצת בשול, ואם צלאן עובד
57 פוכבים אחר פן - מתרין⁶⁰. וכל שבשלו ישראל מעט
58 בשולו, בין בתחלה בין בסוף - מתר. לפיכך, אם
59 הניח העובד פוכבים בשר או קדרה על גבי האש
60 והפך ישראל בבשר והגיס⁶¹ בקדרה, או שהניח
61 ישראל וגמר העובד פוכבים - הרי זה מתר⁶².

(60) ודווקא דגים קטנים, אבל דג מלוח גדול שצלאו אחר
כן גוי אסור, שאכילתו בלא צליה אכילה על ידי הדחק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' י"ז אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כב. שֶׁמֶן שֶׁל עֹבְדֵי פֻכְבִּים - מִתֵּרֵם. ⁷⁴ וּמִי שֶׁאִסְרוֹ
- הָרִי זֶה עֹמֵד בְּחֹטָא גָדוֹל, מִפְּנֵי שֶׁמִּמֶּנּוּ עַל פִּי
בֵּית דִּין ⁷⁵ שֶׁהִתִּירוּהוּ. וְאִפְּלוּ נִתְפַּשֵּׁל הַשֶּׁמֶן ⁷⁶ - הָרִי
זֶה מִתֵּרֵם. וְאִינוּ נֹאסֵר לֹא מִפְּנֵי בִשּׁוּלֵי עֹבְדֵי
פֻכְבִּים, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱכָל בָּמוֹת שֶׁהוּא חֵי; וְלֹא מִפְּנֵי
גְעוּלֵי עֹבְדֵי פֻכְבִּים, מִפְּנֵי שֶׁהִבְשִׁיר ⁷⁷ פּוֹגֵם אֶת
הַשֶּׁמֶן וּמִסְרִיחוֹ. ⁷⁸

(74) רבי ובית דינו התיירו השמן. (75) שאמר שמואל לרב
אכול, ואם לא אני כותב עליך זקן ממרא וכו'. (76) בכלי
גויים. (77) הבלוע בתוך הכלי. ובגמרא: זליפתן של כלים,
כלומר, פליטתן שפולטין שמנונית איסור שבלעו.

כג. וְכֵן דָּבַשׁ שֶׁל עֹבְדֵי פֻכְבִּים שֶׁנִּתְפַּשֵּׁל וְעָשׂוּ
מִמֶּנּוּ מִיָּנִי מִתִּיקָה - מִתֵּרֵם מִטַּעַם זֶה ⁷⁸.

(78) אינו נאסר לא מפני בישולי גויים, מפני שנאכל כמות
שהוא חי; ולא מפני גיעולי גויים, מפני שהבשר פוגם את
הדבש ומסריחו.

כד. בְּסִפְּןָ ⁷⁹ שֶׁל עֹבְדֵי פֻכְבִּים שֶׁהוּחֲמוּ חֲמִין ⁸⁰, בֵּין
בִּיּוֹרָה גְדוֹלָה בֵּין בִּיּוֹרָה קְטָנָה - מִתֵּרֵם, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנָה
טַעַם לַפֶּגֶם הוּא ⁸¹. וְכֵן כְּבָשִׂין שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לָתֵת לְתוֹכָן
חֲמִין אוֹ יֶיֶן, אוֹ זֵיתִים הַכְּבוּשִׂים וְהַגָּבִים הַכְּבוּשִׂין
שֶׁבָּאִין מִן הָאוּצָר - מִתֵּרֵם ⁸². אֲבָל חֲגָבִים וּכְבָשִׂים
שֶׁמְזַלְפִּין עֲלֵיהֶן יֶיֶן - אִסּוּרִין. וְכֵן אִם הָיוּ מְזַלְפִּין
עֲלֵיהֶן חֲמִין ⁸³, וְאִפְּלוּ חֲמִין שֶׁכָּר ⁸⁴ - אִסּוּרִין. ⁸⁵

(79) פסולת של תמרים שעשו מהן שכר וחולטין אותן.
(80) שחלטו אותן. (81) שמנונית האיסור שביורה.
(82) שכבוש אינו כמבושל בגזירה זו. (83) שהחומץ של
גויים אסור כ"ן. (84) של גויים גם כן אסור.

כה. וּמִפְּנֵי מָה אִסְרוּ חֲמִין שֶׁכָּר שֶׁל עֹבְדֵי פֻכְבִּים?
מִפְּנֵי שֶׁמְשַׁלְכִין לְתוֹכוֹ שְׁמֵרֵי יֶיֶן. לְפִיכָךְ, הַנִּלְקָח
מִן הָאוּצָר ⁸⁵ - מִתֵּרֵם. ⁸⁶

(85) זיתים וחגבים כבושים שלקחו משם. (86) שאין דרכם
לזלף יין או חומץ עליהם באוצר, אלא החנוונים לפני
המכירה הקמעונית.

כו. הַמּוֹרֵס ⁸⁷, בְּמָקוֹם שֶׁדֶּרֶךְ לָתֵת לְתוֹכוֹ יֶיֶן ⁸⁸ -
אִסּוּר. וְאִם הָיָה הַיֵּין יָקָר מִן הַמּוֹרֵס - מִתֵּרֵם. וְכֵזָה
מוֹרִין כָּל דָּבָר שֶׁהוֹשִׁישִׁין לוֹ שְׁמָא עֲרֹב בּוֹ הָעֹבְדֵי
פֻכְבִּים דָּבָר אִסּוּר. שֶׁאֵין אָדָם מְעַרֵב דָּבָר הַיָּקָר
בְּזוֹל, שֶׁהֵרִי מִפְּסִיד; אֲבָל מְעַרֵב הַזּוֹל בְּיָקָר, כְּדִי
לְהַשְׁתַּמֵּר. ⁸⁹

(87) שמן דגים. (88) במקום שהיין זול מן המוריס.
המדובר במוריס של בעלי בתים, שאילו במוריס שהאומן
מוכר אותו אין לחוש. מפני שהאומן אין דרכו לערב יין
במוריס.

כז. קָטַן שֶׁאֵכָל אֶחָד מִמֶּאֱכָלוֹת אִסּוּרוֹת אוֹ שֶׁעָשָׂה
מִלֵּאכָה בְּשַׁבָּת ⁸⁹ - אֵין בֵּית דִּין מְצִוִּין עָלָיו

היא, ולפיכך הצלייה שאחרי המליחה בישול גוי הוא.
(61) בחש. (62) וזה רק כשמעשה הגוי הועיל רק לקרב את
גמר הבישול, אבל אם לולי פעולת הגוי לא היה הבישול
נגמר, הרי זה אסור.

1 יז. דָּג שֶׁמִּלְחוֹ עֹבֵד פֻכְבִּים וּפְרוֹת שֶׁעָשָׂן עַד
2 שֶׁהִכְשִׁירָן לֵאכִילָה - הָרִי אֵלּוּ מִתֵּרֵם. מְלִיחָה אֵינוֹ
3 פְּרוֹתָם בְּגִזְרָה זוֹ, וְהַמְעָשָׂן אֵינוֹ כִּמְבָשֵׁל. וְכֵן
4 קָלִיּוֹת ⁶³ שֶׁל עֹבְדֵי פֻכְבִּים - מִתֵּרֵם, וְלֹא גִזְרוּ
5 עֲלֵיהֶם; שֶׁאֵין אָדָם מְזַמֵּן חֲבֵרוֹ עַל הַקָּלִיּוֹת.

(63) גרעיני תבואה או קטניות קלויים באש.

6 יח. פּוֹלִין וְאִפּוּנִין וְעִדְשִׁים וְכִיּוֹצָא בֵּהֶן שֶׁשּׁוֹלְקִין
7 אוֹתָן הָעֹבְדֵי פֻכְבִּים וּמוֹכְרִין אוֹתָן - אִסּוּרִין מִשּׁוּם
8 בִּשּׁוּלֵי עֹבְדֵי פֻכְבִּים בְּמָקוֹם שֶׁעוֹלִין עַל שִׁלְחָן
9 מְלָכִים ⁶⁴ מִשּׁוּם פְּרָפְרָת ⁶⁵, וּמִשּׁוּם גְּעוּלֵי עֹבְדֵי
10 פֻכְבִּים כָּל מָקוֹם; שֶׁמָּא יִבְשְׁלוּ אוֹתָן עִם הַבִּשּׁוּר ⁶⁶
11 אוּ בְקִדְרָה שֶׁבִּשְׁלוּ בָּהּ בִּשּׁוּר. וְכֵן הַסִּפְּגָנִין שֶׁקוֹלִין
12 אוֹתָן הָעֹבְדֵי פֻכְבִּים בְּשֶׁמֶן - אִסּוּרִין אִף מִשּׁוּם
13 גְּעוּלֵי עֹבְדֵי פֻכְבִּים ⁶⁷.

(64) לפי דברי רבינו מנהג המקום קובע ואם עולה על
שולחן מלכים במקום זה אסור. (65) לקינוח סעודה וזה
נקרא "עולה על שולחן מלכים". (66) ומשום סתם כליהם
של גויים אינם אסורים, שדרך המוכרים לבשל הפולין
בקדירה מיוחדת לזה. (67) רבינו פוסק, שסתם כלי גויים
הם בני יומן, פירוש, מניחים אנו שנתבשל בהם איסור בו
ביום.

14 יט. עֹבֵד פֻכְבִּים שֶׁבִּשֵּׁל וְלֹא נִתְּנָה לְבִשּׁוּל - הָרִי
15 זֶה מִתֵּרֵם. בִּיּוֹרָה? עֹבֵד פֻכְבִּים שֶׁהִצִּית אוֹר בְּאֵגֶם
16 כְּדִי לְהַעֲבִיר הַחֲצִיר ⁶⁸, וְנִתְּבַשְׁלוּ בָּהּ חֲגָבִים - הָרִי
17 אֵלּוּ מִתֵּרֵם, וְאִפְּלוּ בְּמָקוֹם שֶׁהָיוּ עוֹלִין ⁶⁹ עַל שִׁלְחָן
18 מְלָכִים מִשּׁוּם פְּרָפְרָת. וְכֵן אִם חָרַף הָרֹאשׁ לְהַעֲבִיר
19 הַשֶּׁעַר - מִתֵּרֵם לֵאכֹל מִן הַדִּלְדוּלִין ⁷⁰ וּמִן רֹאשׁ אֲזֵנִים
20 שֶׁנֶּאֱכָלוּ בְּשַׁעַת חֲרִיקָה.

(68) עשבים רעים. (69) שאם אינו עולה על שולחן מלכים
אין בו בכלל משום בישול גויים. (70) תלתלי בשר.

21 כ. תְּמָרִים שֶׁשְּׁלָקוּ אוֹתָן עֹבְדֵי פֻכְבִּים: אִם הָיוּ
22 מִתּוֹקִין מִתְּחִלָּתָן ⁷¹ - הָרִי אֵלּוּ מִתֵּרֵם; וְאִם הָיוּ מָרִין
23 וּמִתְּקָנָן הַבִּשּׁוּל - הָרִי אֵלּוּ אִסּוּרִין; הָיוּ בִּינְיָנִים -
24 הָרִי אֵלּוּ אִסּוּרִין.

(71) שהם נאכלים כשהם חיים.

25 בא. קָלִי שֶׁל עִדְשִׁים שֶׁלְּשׂוֹ בֵּין בָּמִים בֵּין בְּחִמְץ ⁷²
26 - הָרִי זֶה אִסּוּר. אֲבָל קָלִי שֶׁל חֲטִים וּשְׁעוּרִים
27 שֶׁלְּשִׁין אוֹתָן בָּמִים - הָרִי זֶה מִתֵּרֵם ⁷³.

(72) כשנותנים בהם חומץ הרי זה כמו בישול ואסור כשלשו
גויים משום בישוליהם. וחכמים גזרו אף כשלשו במים
גזירה שמא יתירו כשעושה בחומץ. (73) חטים ושעורים
אין דרכם לעשותם אלא במים ולפיכך לא גזרו משום חומץ.

הלכות שחיטה

31

יש בכללן חמש מצות: שלש מצות עשה, שתיים מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לשחט ואחר כך יאכל. (ב) שלא לשחט אותו ואת בנו ביום אחד. (ג) לכסות דם חיה ועוף. (ד) שלא לקח האם על הבנים. (ה) לשלח האם אם לקחה על הבנים. ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

38

פרק ראשון

(1) יבאר שחיטת בהמה חיה ועוף; דגים וחגבים אם צריכים שחיטה; ומקום השחיטה; וכמה שיעור השחיטה; ובאי זה דבר שוחטין; ליבן סכין ושחט בה; בדיקת הסכין קודם שחיטה ואחריה; וטבח שלא בדק סכינו לפני חכם; ודין כמה אורך הסכין ומתי שוחטין.

א. מצות עשה² שישחוט מי שירצה לאכל בשר³ בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל. שנאמר: וזבחת מבקרך ומצאנך. ונאמר בכבוד בעל מום: אף באשר יאכל את הצבי ואת האיל⁴. הא למדת שחיה כבהמה⁵ לענין שחיטה⁶. ובעוף הוא אומר: אשר יצוד ציד חיה או עוף וגומר ושפך את דמו. מלמד, ששפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה⁷.

(2) מן התורה (3) אע"פ ששחיטה אינה מצוה של קום ועשה שאנחנו מצווים לעשותה, ואם מוותרים על אכילת בשר אין חיוב שחיטה. דעת רבינו שהיתר והכשרת איסור גם כן מצוה עשה מן התורה, ולפיכך תקנו בה ברכה "וצונו על השחיטה". כן כתב הרמב"ן בשורש ראשון בספר המצוות לדעת רבינו. ובפרק י"א מהלכות ברכות ה"ב כותב רבינו: ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות, כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית ולעשות מזוזה או לבנות בית בשביל מעקה וכו', והרי מזוזה ומעקה נמנים בחשבון מצוות עשה מן התורה, אף שחיטה כך. (4) ובראש הפסוק כתוב: "ותוב ואכלת בשר". (5) שהרי צבי ואיל חיה הם (6) ואע"פ שחיה בכלל בהמה היא בכל מקום, שהרי נאמר "וזאת הבהמה אשר תאכלו" ואחר כך מונה איל וצבי כמבואר שם עא. כאן צריך ללמוד להיקש שחיה בשחיטה, משום שבפסוק לא נאמר וזבחת מבהמתך אלא מבקרך וצאנך ואין חיה בכלל. (7) למדו מפסוק זה "בשפיכה בעלמא סגי" = דיו לעוף בכל שפיכות דמו שהיא, ולא דוקא בשחיטה. לימוד זה הוא לדעת האומר אין שחיטה לעוף מן התורה. והאומרים יש שחיטה לעוף מן התורה, וכן פסק רבינו בראש הפרק - לומדים זאת מהיקש עוף לחיה, שכאן נאמר "חיה ועוף" - ששפיכת דמם אחת היא.

ב. והלכות שחיטה⁸ בכלן אחת הן. לפיכך, השוחט בהמה או חיה או עוף⁹ - מבקרך תחלה¹⁰: אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה¹¹. ואם לא ברך, בין בשוגג בין במזיד - הבשר מת¹². ואסור לאכל מן השחיטה כל זמן שהיא מפרפסת¹³. והאוכל

להפרישו, לפי שאינו בן דעת. במה דברים אמורים? בשעשה מעצמו; אבל להאכילו בידים - אסור, ואפלו דברים שאסורין מדברי סופרים. וכן אסור להרגילו⁹⁰ בחלול שבת ומועד, ואפלו בדברים שהן משום שבות.

(89) בהלכות שבת פרק כד הלכה יא כותב רבינו, קטן שעשה וכו' משום שבות, אין בית דין מצווים להפרישו, משמע מדבריו שבאיסורי תורה מצווים להפרישו. (90) "לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח, הבא לי חותם, מפני שהוא מרגילו בחלול שבת. אבל מניחו תולש, מניחו זורק".

בת. אף על פי שאין בית דין מצוין להפריש את הקטן, מצוה על אביו לגער בו ולהפרישו, כדי לחנכו בקדשה; שנאמר: חנף לנער על פי דרכו וגומר.

כט. אסרו חכמים מאכלות ומשקין שנפשו רב בני אדם קהה⁹¹ מהן, כגון מאכלות ומשקין שנתערב בהן קיא או צואה ולחה סרוחה וכיוצא בהן. וכן אסרו חכמים לאכל ולשתות בכלים הצואים שנפשו של אדם מתאוננת⁹² מהם, כגון כלי בית הפסא וכלי זכוכית של ספרין⁹³ שגורעין⁹⁴ בהם את הדם וכיוצא בהן.

(91) בוחלת בהם ומתרחקת מהם. "והוא מאמרו תקהינה שיניו, ונקרא עניין הבוסר בזה השם להיותו מרחיק האדם מלעיסה". (92) אינה סובלת, מלשון אנינות הדעת. (93) מקיזי הדם. (94) מקיזים.

ל. וכן אסרו לאכל בידים מסאבות מזהמות, ועל גפי פלים מלכלכים. שפל דברים אלו בכלל אל תשקצו את נפשתיכם. והאוכל מאכלות אלו - מפיך אותו מפת מרדות.

לא. וכן אסור לאדם שיששה את נקביו קלל, בין גדולים בין קטנים. וכל המשהה נקביו - הרי זה בכלל משקץ נפשו, יתר על חללים רעים שניבא על עצמו ויתחייב בנפשו. אלא ראוי לו להרגיל עצמו בעתים מזמנים⁹⁵, כדי שלא יתרחק⁹⁶ בפני בני אדם ולא ישקץ נפשו.

(95) שעות קבועות, לפנות בוקר ובסוף היום. (96) בזמנם נמצאו בתי הכיסאות במקום רחוק מן העיר.

לב. וכל הנזהר בדברים אלו - מביא קדשה וטהרה יתרה לנפשו, וממקם נפשו לשם הקדוש ברוך הוא; שנאמר: והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני.

ברוך רחמנא דסיען. מריש ועד פוען.

שכתוב בהם אסיפה במקום שחיטה, היינו שמשנה הפסוק בלשונו כמבואר למעלה, או אומרים שבאסיפה די, אך אוסף החסיל הרי לא נאמר במקום שחיטה, שלא נזכר שחיטה בפסוק, מניין לנו שחגבים אין טעונים שחיטה? ויש ליישב דעת רבינו, שבדגים יש היקש לבהמה וחיה שנאמר בפסוק: וזאת תורה הבהמה וגו' וכל החיה הרומשת במים וצריכים היו שחיטה מן ההיקש, אלא כיון שכתוב בדגים אסיפה באותו פסוק שכתוב בו שחיטה בבהמה, או למדים מזה שדגים דים באסיפה, וזהו שכתב רבינו אסיפת דגים כשחיטת בקר וצאן, היינו כשם ששחיטה מתירה את הבהמה כך אסיפה מתרת את הדגים. אבל בחגבים שאין שום היקש ולא מצאנו בתורה שהם צריכים שחיטה, מפרשים הפסוק אסיפה כמשמעו ודיה אסיפה שלו אפילו אם לא נאמרו אסיפה במקום שחיטה. וכן כתבו הכסף משנה והלחם משנה. וחגבים הללו אין טעונים שחיטה, שהרי אחר דגים הזכיר הכתוב זאת תורת הבהמה כמשמעו וגו' וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים וכל שרץ השורץ על הארץ אלו חגבים. (22) וכל שכן אם ניצודו בידי אדם ואחר כך מתו. ואין נו אומרים צידתם בחיים היא אסיפה המתרת, אבל כשמתים בתוך המים יהיו אסורים, אלא כל אסיפה שהיא דיה ואפילו לאחר מיתתם. (23) "אוכל אדם חגבים בין חיים בין מתים". מקשים על רבינו הרי חגבים חיים אסורים משום בל תשקצו, ומתרצים: א. רק חגב טמא אסור משום בל תשקצו, אבל לא חגב טהור. ב. כונת רבינו שמותר לחתוך אבר ממנו ולאכלו ואין בו משום איסור אבר מן החי, אבל לאוכלו כשהוא חי אסור משום בל תשקצו. וכן גם דעת התוספות שם.

ד. זביחה זו האמורה בתורה סתם, צריך לפרש אותה ולירע: באי זה מקום מן הבהמה שוחטין? וכמה שיעור השחיטה? ובאי זה דבר שוחטין? ומתי שוחטין? והיכן שוחטין? וכיצד שוחטין? ומה הן הדברים המפסידין את השחיטה? ומי הוא השוחט? ועל כל הדברים האלו צונו בתורה ואמר: וזבחם מקרבך וגומר באשר צויתך, ואכלת בשעריך וגומר. שכל הדברים האלו על פה צוה בהן, כשאר תורה שבעל פה, שהיא הנקראת מצוה, כמו שפארנו בתחלת חבור זה.²⁴

(24) בהקדמה לספר משנה תורה: והתורה והמצוה. תורה - זו תורה שבכתב, והמצוה - זו פרושה, וצונו לעשות התורה על פי המצוה, ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה.

ה. מקום השחיטה מן החי²⁵ הוא הצואר. וכל הצואר פשוט לשחיטה. כיצד פושט? מתחלת המקום שפשחוהו כיון אותו מתפרץ²⁶ עד מקום שישעיר ויתחיל להיות פרוץ פרוץ²⁷ כפרס - זה הוא מקום השחיטה פושט.

(25) כל חי בין בהמה בין חיה ובין עוף, או התכוון לומר: מקום החיות. ובמגיד משנה מפרש, שרבינו מתכוון להוציא את שש הנבילות מחיים. שאף על פי שהבהמה עורנה חיה

ממנה קדם שתצא נפשה - עובר בלא תעשה, והרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם,¹⁴ ואינו לוקה¹⁵. ומתיר לחתוך ממנה אחר שחיטה קדם שתצא נפשה¹⁶, ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה¹⁷, ומניחו עד שתמות¹⁸ ואחר כך יאכלנו.

(8) כגון חמישה דברים הפוסלים בשחיטה: שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור, וכן בדיקת הסכין שלא תהיה פגומה. (9) מפני שהלכות שחיטה שוות בכולם, לכן ברכה אחת לכולם. (10) שכל הברכות מברכין "עובר לעשייתן". פירוש: לפני עשיית המצוה. (11) ולא לשחוט, מפני שלשחוט משמע שהוא מצווה לשחוט ואינו כן שאן הוא רוצה אינו שוחט ואינו אוכל. ובפסח וקדשים שהאכילה מצוה וגם השחיטה מצוה - מברך לשחוט. (12) לפי שברכות אינן מעכבות. (13) ולא משום אבר מן החי, שהרי אין איסור אבר מן החי במפרכת שכבר הותרה לישראל בשחיטה, אלא משום איסור אחר, כמו שמסיים: והרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם. (14) שיש עוד חיות בבמה (15) מפני שהוא לאו שבכללות. פירוש: לא תעשה זו כוללת הרבה איסורים וכולם מפורטים בברייתא. וכן כתב רבינו. בשורש תשיעי מספר המצות: וזהו לאו שבכללות שאין לוקין עליו כמו שנבאר עתה, וזה שאמרו יתעלה "לא תאכל על הדם" וכו'. נראה בדעת רבינו שהוא איסור מן התורה אלא שאין לוקין וכן לשון הברייתא שם "שהוא בלא תעשה", ובגמרא שם אמרו: על כולם אינו לוקה משום דהוה (שהוא) לאו שאין בו מעשה. אבל דעת רש"י שאינו אלא איסור מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא. (16) וכמו שכתבנו שאין כאן משום אבר מן החי. (17) לשון הברייתא שם. וגם רבינו אינו מזכיר הדחה ראשונה קודם מליחה שזה נכלל בלשון "מולחו יפה". שכן לשונו: אין הברש יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה יפה וכו'. הרי שכתב מולחו תחילה וכוננו אחר הדחה ראשונה. (18) וממתין לה עד שתצא נפשה, ואחרי כן פקע האיסור של לא תאכלו על הדם.

ג. דגים וחגבים¹⁹ - אינן צריכים שחיטה, אלא אסיפתן היא המתרת אותן. הרי הוא אומר: הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם, אם את כל דגי הים יאסף להם - אסיפת דגים בשחיטת בקר וצאן²⁰. ובחגבים נאמר: אסף החסיל - באסיפה לבדה²¹. לפיכך, אם מתו מאליהן בתוך המים - מתירין²². ומתיר לאכלן חיים²³.

(19) יצא דם דגים ודם חגבים שכולו היתר. ומפרשים בגמרא שם מאי כולו היתר שאין צריך שחיטה מביאים כמה מקומות בש"ס שחגבים מותרים בלא שחיטה. (20) הפירוש כמו שאומר בסוגיא חולין כז: הכא כתיבה אסיפה במקום שחיטה דאחריני, כלומר, שבאותו הפסוק בבקר וצאן נאמר שחיטה ובדגים שינה הלשון ואמר יאספו, שמע מינה שאסיפה בדגים היא בשחיטה בבקר וצאן. (21) די, המגיד משנה מביא כאן בשם הרשב"א, שדחה ראייה זו של רבינו לחגבים שאין טעונים שחיטה, שהרי רק בדגים

20 אין השחיטה מועילה לטהרה מידי נבילה. (26) נכפל
הוושט בצד חללו ונסתם עוגל פי החלל. (27) ואינו חלק
21 כפנים הוושט.

(43) ודוקא בדיעבד אבל לכתחילה צריך שישחוט באמצע
הצואר, כפירוש התוספות שם ולא כדברי רש"י. (44) קנה,
בגמרא - גרגרת. (45) גם כן צריך לחתוך לכתחילה שני
סימנים ולא סימן אחד. (46) יאמן ידו לחתוך כל שני
הסימנים, כמבואר בירושלמי. (47) שחיה היא כבהמה.

22 י. שחט האחד בלוי וחצי השני - בבמה שחיתו
23 פסולה⁴⁸. רבו של זה ורבו של זה, אף על פי שלא
24 שחט מפל אחד מהן אלא יתר על חציו פחות
25 השערה⁴⁹ - הרי זו פשרה. פיון ששחט יתר על חציו
26 פל שהוא - רבו הוא.

(48) שצריך לשחוט רובו של סימן זה ורובו של הסימן
השני. (49) ואם כן ביחד נשחט פחות מאחד וחצי אף על
פי כן כשרה, מפני שנשחט רובו של כל סימן וסימן.

27 יא. שחט חציו של זה וחציו של זה - אפלו בעוף
28 שחיתו פסולה. קנה שהיה חציו פסוק⁵⁰, ושחט
29 על מקום החתוף מעט והשלימו לרב, בין שהתחיל
30 לשחט⁵¹ במקום השלם ופגע בחתף בין שהכניס את
31 הסכין בחתף והשלימו לרב - שחיתו פשרה.

(50) בגמרא: "פגום". (51) בין שפגע בנקב בין ששחט
במקום נקב.

32 יב. פל השוחט צריך לבדק הסימנים⁵² לאחר
33 שחיטה. ואם לא בדק, ונחתף הראש קדם שייבדק
34 - הרי זו נבלה⁵³, ואפלו היה השוחט זריז ומהיר⁵⁴.

(52) אם חתוכים הם. (53) כבירייתא שם: נבלה ומטמאה
במשא. (54) בגמרא: הטבח צריך שיבדוק וסתם טבח זריז
ומהיר.

35 יג. פל בהמה בחייה⁵⁵ בחזקת אסור עומדת⁵⁶, עד
36 שיוודע בודאי שנשחטה⁵⁷ שחיטה כשרה.

(55) גירסת המגיד משנה "שכל" בהמה ומוסב על הלכה
הקודמת שאם לא בדק בסימנים הרי זו נבלה מפני ששכל
בהמה בחייה וכו'. וכן דעת הכסף משנה שהוא טעם הדין
שבהלכה הקודמת ואף על פי שהוא גורס: "כל בהמה".
(56) ואנו אומרים שלא נשחטה כראוי ומכיון שהיא מתה,
הרי היא בחזקת נבילה. יש מפרשים בחזקת איסור של אבר
מן החי. שהרי בחייה אסורה באכילה משום אבר מן החי,
וכן דעת רש"י. אבל אחרים מפרשים חזקת איסור שאינה
זבוחה שהתורה אמרה "וזבחת ואכלת" שלא תאכל בשר
בלא שחיטה ואם כן הבהמה בחייה אסורה באכילה בלאו
הבא מכלל עשה של "וזבחת". וכן דעת התוספות
והרשב"א. (57) "עד שיוודע לך במה נשחטה". היינו אם
הספק בסכין שמא פגום. ורבינו פוסק אף בשאר דיני
שחיטה.

37 יד. ובאי זה דבר שוחטין? בכל דבר. בין בסכין

1 ו. שחט למעלה ממקום זה, והוא הנקרא תרפץ
2 הושט²⁸, או למטה ממקום זה, והוא מתחלת בני
3 מעים - שחיתו פסולה²⁹. ושעור תרפץ הושט
4 שאינו ראוי לשחיטה למעלה³⁰: בבמה וחה - פרי
5 שייאחז בשתי אצבעותיו³¹; ובעוף - הפל לפי גדלו
6 וקטנו³². ולמטה - עד הזפק³³.

(28) מקום דבוקו בלחי. (29) כרמי בר יחזקאל משמיה
דרב. (30) לצד הראש (31) כדי תפיסת יד. ורש"י מפרש
ארבע אצבעות. וכן דעת רבינו. (32) אולי מקור רבינו
משם מג: יונא אמר זירא מבלעתא ופרש"י "מקום בית
הבליעה קרוי תורבץ סמוך לראש הנקב מאוד". ורבינו
מפרש "יונה" לא שם האמורא, אלא יונה ממש וכפוסקים
שהביא הבית יוסף. ומזה משמע שמשערים כל עוף ועוף
לפי גדלו וקטנו במקום בית הבליעה שלו. (33) גגו של
זפק נידון כוושט.

7 ז. ואי זה הוא מקום שחיטה בקנה? משפוי פובע
8 ולמטה³⁴ עד ראש קנה הראה כשתמשוך בבמה³⁵
9 צוארה³⁶ לרעות³⁷ - זה הוא מקום השחיטה בקנה.
10 וכל שפנגד המקום הזה מבחוץ - נקרא צואר³⁸.

(34) הקנה עשוי טבעות טבעות והטבעת העליונה גדולה
מכולן, ולמעלה ממנה משתפע הקנה כעין כובע. ופסק
רבינו כר' חנינא בן אנטיגנוס, שכל הקנה למטה משפוי
הכובע - ואפילו הטבעת הגדולה - כשר לשחיטה.
(35) שהם נמתחים ופורשים כנפים למעלה אע"פ שהקנה
יורד ביניהם עד מקום חיבורם. (36) כדרכה (37) ולא
יתר. (38) ששיניו: כל הצואר כשר לשחיטה.

11 ח. אנסה בבמה עצמה³⁹ ומשכה צוארה הרבה, או
12 שאנס⁴⁰ השוחט את הסימנים ומשכן למעלה, ושחט
13 במקום שחיטה בצואר ונמצאת השחיטה בקנה או
14 בושט שלא במקום שחיטה⁴¹ - הרי זה ספק נבלה⁴².

(39) הבהמה מתחה את הצואר יותר מן הרגיל, כדי להגיע
לעשב המרוחק ממנה. (40) שדחק. (41) אף על פי
שבשעת שחיטה במקום שחיטה שחט, מכיון שאחר
השחיטה נתכווצו וחזרו למקומם נמצאת השחיטה שלא
במקומה. (42) דין זה נשאר בתיקו. לכן פסק רבינו: ספק
נבילה. יוצא מדברי שאין הבדל בין אנסה הבהמה עצמה
ובין אינסה השוחט ושני המקרים נשארו בתיקו.

15 ז. וצריך השוחט שישחט באמצע הצואר. ואם
16 שחט מן הצדדין - שחיתו פשרה⁴³. וכמה הוא
17 שעור השחיטה? שגי הסימנים, שהן הקנה
18 והושט⁴⁴, השחיטה המעלה שחתכו שניהן, בין
19 בבמה בין בעוף⁴⁵. ולזה יתפון השוחט⁴⁶. ואם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' י"ז אדר א' - ספר קדושה - הלכות שחיטה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 של מתקת בין בצר⁵⁸, או בזכוכית או בקרומית⁵⁹ של
- 2 קנה האגם⁶⁰, וכיוצא בהן מדברים החותכין. והוא
- 3 שיהיה פיה חד, ולא יהיה בה פגם⁶¹. אבל אם היה
- 4 כמו תלם בחדו של דבר ששוחטין בו, ואפלו היה
- 5 התלם קטן ביותר⁶² - שחיטתו פסולה.
- 6 (58) אבן שחדרה. (59) צלע. (60) שאין קסמים נבדלים
- 7 ממנו ע"פ הגמרא. (61) שהפגימה נוקבת את הסימנים.
- 8 (62) ואפילו אין הצפורן חוגרת (מתעכבת) בו. ואפשר לפרש
- 9 שתלם קטן ביותר היינו שתחגור בו צפורן אבל פחות מזה
- 10 אין הפגימה פוסלת.
- 11 מו. היה התלם הזה מרוח אחת⁶³ - לא ישחט בה⁶⁴.
- 12 ואם שחט דרך הרוח שאין הפגימה נפרת בה⁶⁵ -
- 13 שחיטתו פשוטה.
- 14 (63) שאין לפגימה אלא עוד אחד והשני הוחלק במשחות.
- 15 (64) לכתחילה. (65) כמו שמבואר בהלכה הסמוכה.
- 16 מו. כיצד? ספין שתבדק בהולכה ולא תרגיש שיש
- 17 בה פגם⁶⁶, וכשתחזיר אותה בהבאה תרגיש שיש בה
- 18 פגם: אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא -
- 19 שחיטתו פשוטה⁶⁷; ואם הביא - שחיטתו פסולה⁶⁸.
- 20 (66) כגון שהוחלק עוקץ אחד של הפגימה במשחות והולך
- 21 את הסכין ופגעה תחילה בעוקץ שלא הוחלק, ולא קרע את
- 22 הסימן, מכיון שלא נאחו בעוקץ, והעוקץ השני בוודאי שלא
- 23 קרע, שהרי הוחלק. (67) בין שהפגימה בראש הסכין בין
- 24 שהיא באמצע. (68) מכיון שבהבאה נאחו הסימן בעוקץ
- 25 שלא הוחלק.
- 26 יז. ספין שהיא עולה ויורדת פנחש⁶⁹ ואין בה פגם
- 27 - שוחטין בה לכתחילה. וספין שפיה חלק ואינה
- 28 תדה⁷⁰, הואיל ואין בה פגם - שוחטין בה. ואף על
- 29 פי שהולך והביא בה כל היום עד ששחטה -
- 30 שחיטתו פשוטה⁷¹.
- 31 (69) שנפגמה והוחלקו העוקצים במשחות והסכין עמוקה
- 32 שם כנחש, שהנחש כשהוא הולך על גחונו מגביה ראשו
- 33 מלפניו, ושדרתו משוקעת וזנבו גבוה וביניהם כמו גומא.
- 34 לפי הרב"ז היתה גירסתו של רבינו בגמרא שם, עולה ויורד
- 35 כנחש. אבל גירסתנו היא: עולה ויורד בסכין. (70) "סכין
- 36 רעה". (71) כיון שלא הפסיק החתול ולא פסלה בשחיטה.
- 37 יח. ספין תדה שהשחזה, והרי אינה חלקה, אלא
- 38 מגערה כמגע ראש השבלת שהוא מסתבף באצבע,
- 39 הואיל ואין בה פגם - שוחטין בה.
- 40 יט. התולש קנה או שן, או שקצץ צר או צפרן,
- 41 והרי הן חדין ואין בהן פגם - שוחטין בהן. ואם
- 42 נעצן בקרקע⁷² - לא ישחט בהן פשה נעוצים; ואם
- 43 שחט - שחיטתו פשוטה⁷³.
- 44 (72) תלוש ולבסוף חברו. (73) כרבי, שרק מחובר מעיקרו

פסול לשחוט בו, אבל תלוש ואחר כך חברו - כשר, בברייתא שם: היה צור יוצא מן הכותל או קנה עולה מאליו, ופירשו בגמרא - בכותל מערה, ולא בכותל שנבנה בידי אדם.

כ. שחט בהן פשה מן הברין מתחלת ברייתן קדם שיעקר אותן - שחיטתו פסולה⁷⁴, ואף על פי שאין בהם פגם.

(74) ששחיטה צריכה להיות בדבר תלוש ולומדים זה ממה שנאמר "ויקח את המאכלת לשחוט וגו'",

כא. לקח לחי בהמה שיש בו שנים⁷⁵ חדות ושחט בהן - שחיטתו פסולה⁷⁶, מפני שהן כמגל⁷⁷. אבל בשן אחת⁷⁸ הקבוצה בלחיה⁷⁹ - שחט בה לכתחילה, ואף על פי שהיא קבוצה ברי⁸⁰.

(75) שנים ויותר. (76) שהיא כסכין פגומה שיש הפרש בין שן זו לזו (77) קציר שקוצרין בה התבואה. (78) ואע"ג שאין בה רוחב, הא קיימא לן הולך והביא בסכין כל שהוא כשירה. (79) התלושה מן הגוף. (80) לא נקראת שחיטה במחובר כיון שאינה מחוברת לגוף בעלי חיים אלא בלחי, והלחי הוא כבית יד. וכן הדין בצפורן המחוברת ליד תלושה מן הגוף.

כב. לבן הספין באורי⁸¹ ושחט בה - שחיטתו פשוטה⁸². ספין שצדה אחד מגל⁸³ וצדה השני יפה - לא ישחט בצד היפה לכתחילה. גזרה שפא ושחט בצד האחר. ואם שחט, הואיל ובצד היפה שחט - שחיטתו פשוטה.

(81) באש. (82) דברי ר' זירא בשם שמואל. והטעם: מפני ש"חידודה קודם לליבוניה", שמקדים וממהר לחתוך לפני שהסימן נשרף מחום הסכין. וכמה מן הראשונים גורסים "שחיטתו פסולה" מפני הצדדים כדאמר בסוגיא שם, כלומר, מפני צדדי הסכין שורפים את הסימנים ונמצא שניקבו על ידי שריפה קודם שחיטה, וושט שנקב כל שהוא - טריפה. (83) מגל יד בלשון המשנה

כג. השוחט צריך שיעבדק הספין בחדה ומצד זה⁸⁴ ומצד זה. וכיצד בודקה? מוליכה ומביאה⁸⁵ על פשו אצבע⁸⁶ ומוליכה ומביאה על צפרנו⁸⁷ משלש רוחותיה, שהן פיה ושני צדדיו, כדי שלא יהיה בה פגם כלל, ואחר כך ישחט בה.

(84) שם: "אבישירא ואטופרא ואתלת רותחא". (85) כדרך מעשה השחיטה (86) ומעבירין את הסכין על הברש ולא את האצבע על הסכין, מפני שהבדיקה צריכה להרגש גדול ואם האצבע הולכת ובאה אפשר שתבטל קצת מהרגשתו בהיותו עסוק בתנועה, ולכן צריך שהאצבע תהיה נחה עומדת במקומה בלתי מתנועעת ואז תהיה הרגשתו שלמה בלי מפריע כל שהוא. הבדיקה על בשר אצבעו בשביל הושט שהוא רך. (87) בשביל הקנה שהוא קשה. ולאחר בדיקות אחדות יבדוק על צפורן אחרת, שמא נפגמה הצפורן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפני שצריך לפנות המחשבה היטב בשעת הבדיקה כדי שירגיש בפגימה, שהרי אנו רואים שפעמים יבדוק האדם הסכין ולא ימצאנה פגומה ויחזור אחר כך ויבדוק וימצאנה פגומה, אין זה כי אם רוע לב שפנה לדברים אחרים. ומפני שצריך עיון גדול והרי זה כמו הוראה ראו בזה כבוד החכם. (97) מקשים על רבינו, שהטעם הזה אינו בגמרא. ושם: אמר ר' יוחנן: לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם. ואפשר לאמר שפירוש הדברים ברבינו כגון ששחט לעצמו, כלומר, בשביל עצמו ולא למכירה, והרי אמרנו בעירובין סג. שבשוחט לעצמו שלא למכירה אין בזה זלזול בכבודו של חכם, ובכל זאת טבח מנדין אותו לפי שעסקו בכך ופעם אחרת גם כשישחוט למכירה יסמוך על עצמו ולא יראה לחכם. (98) רבינו מפרש בגמרא שם, מעבירים אותו נוסף על נדוי. (99) כלומר, ששחיתו פסולה והבהמה נבלה.

20 **כז. במה הוא אָרֵךְ הַסִּפִּין שְׁשׁוּחֵט? כָּל שֶׁהוּא. וְהוּא**
21 **שֶׁלֹא יִהְיֶה דָּבָר דֵּק שְׁנוּקָב וְאִינוּ שׁוּחֵט, כְּמוֹ רֹאשׁ**
22 **הָאֵזֶמֶל הַקָּטָן¹⁰⁰ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ¹⁰¹.**

(100) שיש לו עוקץ (101) כגון "מחטא דאושכפי" (מרצע של הרצענים).

23 **בח. וּמִתִּי שׁוּחֵטִין? בְּכָל זְמַן, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה.**
24 **וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה אֲבוּקָה עִמּוֹ, כְּדִי שִׁנְרָאָה מֶה יַעֲשֶׂה.**
25 **וְאִם שָׁחַט בְּאַפְלָה - שְׁחִיטתוֹ כְּשָׂרָה.**

26 **כט. הַשׁוּחֵט בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים אוֹ בַּשַּׁבָּת בְּשׁוּגְגָה¹⁰², אָף**
27 **עַל פִּי שֶׁאֵלּוּ הָיָה מְזִיד הָיָה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ¹⁰³ אוֹ**
28 **מִתְחַיֵּב מִלְּקוּת¹⁰⁴ עַל יוֹם הַכְּפוּרִים - שְׁחִיטתוֹ**
29 **כְּשָׂרָה¹⁰⁵.**

(102) אבל במזיד אסור לשוחט לעולם, כר' יהודה בדין מבשל בשבת. (103) בשבת שחייב סקילה. (104) שכל חייבי כריתות כשהתרו בהם למלקות - לוקין, כמו שכתב בפרק א. והעושה מלאכה ביום הכפורים חייב כרת. (105) ומותרת באכילה במוצאי שבת או יום הכיפורים, אבל בו ביום אסורה באכיל, מימרא של חייא בן רב בשם אביו.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר השוחט חולין בעזרה; או האומר בהמה זו שלמים וולדה חולין; ובאי זה מקום שוחטין; ודין שחיטה שאינה מכה אדם; ודין כיצד שוחטין; ושחיטת חולין אם צריכה כוונה; והשוחט לשם קדשים; והשוחט לזרוק דמה לעבודה זרה.

30 **א. בְּכָל מְקוֹם מִתֵּר לְשׁוּחֵט, חוּץ מִן הָעֶזְרָה. שֶׁאִין**
31 **שׁוּחֵטִין בְּעֶזְרָה אֲלָא קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ בְּלִבְדִּי; אֲבָל**
32 **הַחֲלִין - אֲסוּר לְשַׁחֵט בְּעֶזְרָה², בֵּין בְּהֶמָּה בֵּין חִיָּה**
33 **בֵּין עוֹף³. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּבֶשֶׁר תֵּאָוֶה: כִּי יִרְחַק**
34 **מִמָּקַד הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יִי וְגוֹמֵר, וְזִבְחָת מִבְּקָרָךְ**
35 **וּמִצִּאֲנָךְ וְגוֹמֵר, וְאֲכַלְתָּ בְּשַׁעֲרֶיךָ. הֵא לְמִדֶּת, שֶׁאִין**
36 **שׁוּחֵטִין בְּשֶׁר תֵּאָוֶה אֲלָא חוּץ לְמְקוֹם אֲשֶׁר בָּחַר ה'.**

בחורו של סכין ומתוך כך לא ירגיש הבודק בפגימה קלה לפי שעוברת בתוך פגימות הצפורן.

1 **כד. וְצָרִיךְ לְבַדֵּק בֵּין אַחֵר הַשְּׁחִיטָה⁸⁸. שְׁאֵם מִצָּא**
2 **בָּהּ פָּגָם אַחֵר הַשְּׁחִיטָה - הָרִי זֶה סֶפֶק נִבְלָה⁸⁹; שְׁמָא**
3 **בְּעוֹר⁹⁰ נִפְגְּמָה, וּכְשֶׁשָּׁחַט הַסִּימָנִים - בְּסִפִּין פְּגוּמָה**
4 **שָׁחַט. לְפִיכָךְ, הַשׁוּחֵט בְּהִמּוּת רַבּוּת אוֹ עוֹפּוֹת**
5 **רַבִּים⁹¹ - צָרִיךְ לְבַדֵּק בֵּין כָּל אֶחָת וְאֶחָת. שְׁאֵם לֹא**
6 **בְּדֵק, וּבְדֵק בְּאַחֲרוֹנָה וְנִמְצְאָת סִפִּין פְּגוּמָה - הָרִי**
7 **הַכֹּל סֶפֶק נִבְלָה, וְאִפְלוּ הָרֹאשׁוֹנָה⁹².**

(88) כמו הסימנים למעלה הלכה יב. וטעם בדיקה זו, שחוששים שמא נפגם הסכין בעור הצואר וחתך הסימנים בסכין פגומה, וכל שכן הוא, אם בסימנים, שרוב בני אדם נזהרים ושוחטים כראוי וגם דבר שעומד להגלות הוא הצריכו חכמינו בדיקה, בדיקת סכין מפני החשש שנפגמה בעור לפני חיתוך סימנים, שאינו ברשותו של אדם ואי אפשר לגלות אלא על ידי בדיקה וחיפוש בודאי הצריכו חכמים לבדוק אחר השחיטה. (89) אמר רב הונא פסולה, וכונתו ספק נבלה. (90) כשחתך את עור הצואר. (91) אע"פ שעור עור רך, חוששין שמא עור בעור נפגמה הסכין. (92) שמא בעור הצואר של ראשונה נפגמה שחיטתה לפני שחיטת הסימנים, שם:

8 **בח. בְּדֵק הַסִּפִּין וְשָׁחַט בָּהּ, וְלֹא בְּדֵקָה אַחֵר**
9 **שְׁחִיטָה, וְשִׁבַּר בָּהּ עֶצֶם אוֹ עֵץ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְאַחֵר**
10 **כֶּף בְּדֵק וּמִצָּאָה פְּגוּמָה - שְׁחִיטתוֹ כְּשָׂרָה⁹³; שֶׁחֲזָקַת**
11 **הַסִּפִּין שְׁנִפְגְּמָה בְּדָבָר הַקָּשֶׁה שִׁשְׁבַּר בָּהּ⁹⁴. וְכֵן אִם**
12 **פָּשַׁע וְלֹא בְּדֵק הַסִּפִּין, אוֹ שֶׁאֲבָדָה הַסִּפִּין עַד שֶׁלֹא**
13 **יִבְדֵּק - שְׁחִיטתוֹ כְּשָׂרָה⁹⁵.**

(93) והלכתא כרב חסדא - החולק על רב הונא ומכשיר, כשישיבר בה עצמות. (94) אבל אם שיבר דברים רכים ונמצאת פגומה אחר כך חוששים שמא בעור נפגם והשחיטה פסולה מספק. (95) כשבדק הסכין קודם השחיטה שהסכין בחזקת בדוקה. ואם תשאל מה בין סימנין, שאם לא בדקם אחר השחיטה ונחתך הראש שחיתו נבלה? יש יש לאמר ששם, מכיוון שהריעותא (הפגם, החשש) היא בבהמה עצמה, מעמידין אותה בחזקת איסור כמ"ש שם, מה שאין כן בדין שלפנינו, שלא נולדה הריעותא בגוף הבהמה אלא בסכין, שאי אפשר לבדקה ואין ספק ריעותא בסכין מוציא מידי שחיטה ודאית, שהרי אנו יודעים "במה נשחטה" היינו בסכין שהיא בחזקת בדוקה.

14 **כז. כָּל טֹבַח שֶׁלֹא בְּדֵק הַסִּפִּין שָׁלוּ שְׁשׁוּחֵט בָּהּ**
15 **לְפָנֵי חֲכָם⁹⁶, וְשָׁחַט בָּהּ לְעֶצְמוֹ - בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ: אִם**
16 **נִמְצְאָת יָפָה וּבְדוּקָה - מְנַדִּין אוֹתוֹ, לְפִי שִׁיִּסְמָךְ עַל**
17 **עֶצְמוֹ פַּעַם אַחֶרֶת⁹⁷ וְתִהְיֶה פְּגוּמָה וְשִׁשְׁחוּט בָּהּ; וְאִם**
18 **נִמְצְאָת פְּגוּמָה - מְעִבִּירִין אוֹתוֹ, וּמְנַדִּין אוֹתוֹ⁹⁸,**
19 **וּמְכַרְזִין עַל כָּל בֶּשֶׁר שֶׁשָּׁחַט שֶׁהוּא טְרֵפָה⁹⁹.**

(96) מפני כבודו של חכם, ויש אסמכתא לזה מן הפסוק כמבואר שם. וכתב הראב"ד שהחכם צריך לבדוק את הסכין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' י"ז אדר א' – ספר קדושה – הלכות שחיטה קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

"וזבחת", ולא הבא מכלל 'עשה' - דינו כ'עשה', ואין לוקה עליו מן התורה, אבל לוקה מכת מרדות, שלא גרע העובר על 'עשה' מעובר על איסור דרבנן, וכמ"ש הרב המגיד בהל' איסורי ביאה פי"ז ה"ז, בענין ספק גרושה לכהן, ראה שם.

ד. האומר: בהמה זו שלמים וילדה¹⁷ חלין, אם נשחטה בעזרה - וילדה מתר באכילה¹⁸, לפי שאינו יכול לשחט אותו ברחוק מקום¹⁹.

(17) העובר שבה. (18) אף-על-פי שהוא חולין ונשחט בעזרה ששחיתתו אמו מתירתו. (19) שאמו קדשים ואסור לשחטה בחוץ, ובפסוק נאמר רק "כי ירחק ממך המקום וזבחת", כשאתה יכול לזבוח ברחוק מקום, אסור לזבוח בקירוב מקום בעזרה. בעיא של אביי שנפשטה, תמורה יא, ב.

ה. אין שוחטין²⁰ לתוך ימים ונהרות, שפא לאמרו: עובד מים הוא זה²¹, ונראה פמקריב למים. ולא ישחוט לכלי מלא מים²², שפא לאמרו: לצורה²³ שתראה במים שחט. ולא ישחוט בתוך הכלים, ולא לתוך הגמא, שפן דרך עובדי עבודת פוכבים²⁴. ואם שחט - שחטו פשרה²⁵.

(20) משנה, חולין מא, א. (21) בגמרא שם: "אימור לשרא דימא קא שחית", פירוש: למלאך שהוא שרו של הים. והאמת, שאף אם חשב למים עצמם, גם כן שחיתתו פסולה מדרבנן, ואף-על-פי שהם מחוברים. ראה להלן הי"ד וי"ז, ובמגיד-משנה שם. (22) לאו דוקא מלא מים, אלא שיש בו מים. ובמשנה: לתוך אוגן של מים. (23) בגמרא: בבואה. (24) ונראה כאילו עובד עבודה-זרה. (25) ורק לכתחילה אמרו אין שוחטים.

ו. שוחטין לכלי מים²⁶ עכורין, שאין הצורה נראית בהן. וכן שוחט חוץ לגמא²⁷, והדם שותת ויורד לגמא. ובשוק²⁸ לא יעשה כן²⁹, שפא יחקה את המינים³⁰. ואם שחט³¹ לגמא בשוק - אסור לאכל משחיתתו עד שיבדקו אחריו, שפא מין הוא. ומתר לשחט על דפן הספינה³², והדם שותת על הדפן ויורד למים³³. ומתר לשחט על גבי הכלים³⁴.

(26) לכלי מלא מים (גמרא שם מ עמוד ב). (27) משנה וגמרא שם. (28) בפרהסיא (29) משום "ובחוקותיהם לא תלכו" (גמרא שם). (30) עובדי עבודה-זרה, במשנה ובגמרא יש נוסחא: "את הצדוקים", והיא לא נכונה. (31) גמרא, שם. (32) כשהוא מהלך בה. (33) שאינו שוחט לא לתוך הים ולא לתוך הנהר. (34) ולא לתוכם.

ז. כיצד שוחטין? מותח את הצואר³⁵ ומוליך הספקין ומביאה³⁶ עד ששוחט. בין שהיתה הבהמה רבועה³⁷ בין שהיתה עומדת ואחז בערפה והספקין בידו³⁸ מלמטה³⁸ ושחט - הרי זו פשרה.

(35) ראה שם מה, א. (36) שם ל, ב. וכן יש בתוספתא:

(2) 'ספרי' פרשת ראה: כי ירחק ממך המקום וזבחת, בריחוק מקום אתה זוכה, ואי אתה זוכה בקירוב מקום. ובכשר תאווה שהם חולין - מדבר הכתוב, כמו שמסיים רבינו. (3) קידושין נו, ב. וב'תורת כהנים', שלשה פסוקים נאמרו בתורה הנדרשים למעט בעלי-חיים שלא יישחטו בעזרה: א. "ושחטו פתח אהל מועד". ב. "ושחט אותו לפני אהל מועד". ג. "ושחט אותו לפני אהל מועד". הוא"ו הסופית של "ושחטו" וגם המלים "אותו" שלושה מיעוטים הם, למעט בעלי מומים, חיה ועוף שאינם קדושי מזבח, שלא יישחטו אותם בעזרה.

ב. וזה שנשחט⁴ חוץ למקום הוא שמתר לאכלו בכל השערים; אבל השוחט חלין בעזרה - אותו הפשר טהור⁵ ואסור בהנהגה, כפשר בחלב⁶ וכיוצא בו. וקוברים אותו⁷, ואפרו אסור⁸. אפלו שחט לרפואה⁹ או לאכילת עובד פוכבים או להאכיל לכלבים. אבל הנוחר¹⁰ בעזרה, והמעקר, ועובד פוכבים ששחט, והשוחט ונמצא טרפה¹¹, והשוחט בהמה חיה ועוף הטמאים¹² בעזרה - הרי אלו פלן מתרין בהנהגה.

(4) המשך הלכה א, כלומר, שלומדים גם-כן מהפסוק "וזבחת ואכלת", שרק זה שנשחט חוץ למקום הקודש מותר לאכלו, ולא שנשחטו בעזרה. וכן הוא בקידושין שם, "וזבחת ואכלת" מה שאתה זוכה ברחוק מקום אתה אוכל, ואי אתה אוכל חולין שנשחטו בעזרה. (5) שהשחיטה מטהרת מידי נבלה. ואפילו לרבי שמעון שסובר שחיטה שאינה ראויה לאכילה - לא שמה שחיטה, חולין פה, ב. (6) משנה, תמורה לג, ב. (7) כחכמים שם, שדינו בקבורה ולא בשריפה. (8) כדן כל הנקברים, שם לד, א. (9) ולא לאכילה, תוספתא חולין פ"ב. (10) שלא אסרה התורה אלא שחיתת חולין בעזרה, דומה ל"וזבחת", וכל אלו לאו שחיטה הם. תוספתא שם, הובאה ב'ירושלמי' נזיר פ"ד. (11) ששחיטה שאינה ראויה, לא שמה שחיטה - כרבי שמעון. תוספתא שם פ"ה. (12) שם: חיה או עופות טמאים מותרים בהנאה.

ג. ולא בהמה וחיה בלבד¹³, אלא כל החלין אסור להכניסן לעזרה¹⁴, אפלו פשר שחטה או פרות ופת. ואם עבר והכניסן - מתרין באכילה¹⁵ פשהיו. ודברים אלו פלן דברי קבלה הן. וכל השוחט חלין בעזרה או האוכל פזית מפשר חלין שנשחטו בעזרה - מפין אותו מפת מרדות¹⁶.

(13) שאותם למדנו מן הפסוק "וזבחת". (14) יש אומרים שזהו מן התורה, שלא רק זבחת חולין בעזרה אסור, אלא הוא-הדין לכל הבאת חולין בעזרה. ויש אומרים שאסור מדרבנן שמה יראו אחרים שנוהגים בהם מנהג חולין, כדינם, ויחשבו שקדשים הם ויבואו לזלזל בקדשים (מגיד-משנה מכת"). (15) שרק חולין שנשחטו בעזרה אסורים באכילה ובהנאה, אבל לא חולין שהוכנסו לעזרה. (16) מפני שאיסורם נאמר בלאו הבא מכלל 'עשה' של

מצות שחיטה, מוליך ומביא (מגיד-משנה מכת"י).
(37) והסכין מלמעלה. (38) שם יז, ב.

ח. נַעַץ אֶת הַסָּכִין בַּכֶּתֶל³⁹ וְהַעֲבִיר הַצֹּאֵר עָלֶיהָ עַד
שֶׁנִּשְׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה. וְהוּא שְׂיֵהִיָּה צֹאֵר
הַבְּהֵמָה לַמָּטָה וְסָכִין לַמַּעְלָה⁴⁰; שָׁאֵם הִיָּה צֹאֵר
בְּהֵמָה לַמַּעְלָה מִן הַסָּכִין - שָׁמָּה תֵּרַד הַבְּהֵמָה בְּכַבֵּד
גּוֹפֶה וְתִתְחַתֵּךְ בְּלֹא הוֹלָכָה וְהִבְאָה⁴¹, וְאֵין זֶה שְׁחִיטָה,
כְּמוֹ שְׂחִיטָתָא⁴². לְפִיכָךְ, אִם הִיָּה עוֹף⁴³, בֵּין שְׂיֵהִיָּה
צֹאֵרוֹ לַמַּעְלָה מִן הַסָּכִין הַנְּעוֹצָה אוֹ לַמָּטָה מִמֶּנּוּ -
שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה⁴⁴.

(39) והיא מחוברת. (40) שם. (41) ושחיטה כזו דרסה
היא, ופסולה. אבל אם הסכין תלושה, כמו בהלכה הקודמת,
אם תכבד הבהמה תפול הסכין ולא תשחוט, ולפיכך אפילו
צואר למעלה כשרה, מכיון ששחט ודאי לא דרס (מגיד-
משנה מכת"י). (42) להלן פ"ג הי"א. (43) שהוא קל.
ואפילו עופות גדולים, כגון אווזים (מגיד-משנה). (44) שם
יז, ב.

ט. הַשּׁוֹחֵט וְהוֹלִיךְ אֶת הַסָּכִין וְלֹא הִבְיָאָה⁴⁵ אוֹ
הִבְיָאָה וְלֹא הוֹלִיכָה וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה. הוֹלִיךְ
וְהִבְיָא עַד שֶׁתִּתְחַתֵּךְ הָרֹאשׁ וְהִתִּיזוּ - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה⁴⁶.
הוֹלִיךְ וְלֹא הִבְיָא⁴⁷ אוֹ הִבְיָא וְלֹא הוֹלִיךְ וְהִתִּיז אֶת
הָרֹאשׁ בְּהוֹלָכָה בְּלִבָּד אוֹ בְּהִבְאָה בְּלִבָּד: אִם יֵשׁ
בַּסָּכִין כְּמֹלֵא שְׁנֵי צֹאֲרִים⁴⁸ מִצֹּאֲרֵי הַנִּשְׁחָט -
שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה⁴⁹, וְאִם לֹא⁵⁰ - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁵¹.
שָׁחַט שְׁנֵי רֹאשִׁים⁵² כְּאַחַד - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

(45) משנה, שם ל, ב. (46) משנה, שם. וראה מגיד-משנה.
(47) במשנה, שם. (48) בגמרא, שם לא, א. (49) שיש בה
כדי לשחוט ולהתיז את הראש בהולכה בלא הובאה, או
בהובאה בלא הולכה, אפילו אם לא דרסה השוחט (רש"י).
(50) שאורך הסכין כעובי הצואר או חוץ לצואר משהו
(רש"י). (51) דרסה היא, שאין הסימנים והראש עמהם
נחתכים במשיכה זו לבדה בלא דרסה. (52) משנה, שם.
ואפילו אין אורך הסכין כמלא שני צוארי הנשחט (כסף-
משנה).

י. שְׁנַיִם שְׂאֵחָזוּ בַּסָּכִין⁵³, אֶפְלוֹ אֶחָד מֵצֵד זֶה וְשְׁנֵי
מֵצֵד אַחֵר כְּנִגְדּוֹ, וְשָׁחֲטוּ - שְׁחִיטָתָן כְּשֶׁרָה. וְכֵן
שְׁנַיִם שְׂאֵחָזוּ שְׁנֵי סָכִינִין וְשָׁחֲטוּ כְּאַחַד בְּשְׁנֵי
מְקוֹמוֹת בְּצֹאֲרָא⁵⁴ - שְׁחִיטָתָן כְּשֶׁרָה⁵⁵. וְאֶפְלוֹ שָׁחַט
זֶה הַיֵּשֶׁט בְּלִבָּד⁵⁶ אוֹ רִבּוֹ, וְהַשְּׁנִי שָׁחַט בְּמָקוֹם
אַחֵר⁵⁷ הִקְנָה אוֹ רִבּוֹ - הִרִי שְׁחִיטָה זֶה כְּשֶׁרָה, וְאִף
עַל פִּי שְׂאֵין הַשְּׁחִיטָה כְּלָה בְּמָקוֹם אֶחָד. וְכֵן
שְׁחִיטָה הֶעֱשִׂיָּה בְּקֶלְמוֹס⁵⁸ וְשְׁחִיטָה הֶעֱשִׂיָּה
בְּמַסְרָק⁵⁹ - כְּשֶׁרָה.

(53) במשנה שם ל, ב. שנים אווזים בסכין ושוחטין, מוכח,
שאפילו לכתחילה מותר לשחוט בשנים. ורבינו כתב, לשון
דיעבד "ואחזו בסכין שחיטתם כשרה". ונראה שרבינו

מפרש במתניתין שנים אווזין - שאווזין, והסיום שחיטתו
כשרה במשנה מוכיח, שרק בדיעבד מותר, אבל לכתחילה
אסור לשחוט כך, שמא יעכב האחד על השני כשירצה
להביא סכין אצלו. אבל זה רק כשאחד אווזו בקצה האחד
והשני בקצה השני, אחד בראש הסכין ואחד בסופו, אבל
אם שניהם אווזים במקום אחד בקתו של סכין - אפילו
לכתחילה מותר (מגיד-משנה). (54) בהיקפו של סימן, בין
שאותן שחיטות הן זו כנגד זו, בין שאחת למעלה ואחת
למטה, כיון שכולם בהיקפו של סימן, ואילו תצרפם במקום
אחד יהא רוב בהיקפו של סימן - כשרה (כסף-משנה בשם
הראשונים). ורב אחא משבחא פירש, כגון שכל אותם
מקומות בהיקפו של סימן בטבעת אחת בקנה וכיוצא בו
בושט, כגון בשעה ששחט ונהפך הסימן, נחתך כאן מעט
וכאן מעט סביב סביב, ובין כולו יש רוב, אבל כשחתך אחד
למעלה והשני למטה יותר סמוך לגוף, פסולה (מגיד-
משנה). (55) שם. (56) כן מפרש רבינו חננאל שנים
ושלשה מקומות בגמרא, כגון רוב הקנה למעלה ורוב הושט
למטה (מגיד-משנה). (57) כרב, ולא כשמואל האומר
שצריך שחיטה מפורעת וגלויה, חולין שם. (58) התחיל
בקנה למעלה, וחתך ושיפע באלכסון כלפי מטה, ובמקום
שנגמרה שחיטת הקנה התחילה שחיטת ושט, וכן מלמטה
למעלה (רש"י שם). (59) שם יט, ב. כגון, שעיקם הסכין
לכאן ולכאן כמה פעמים בשעת שחיטה, והואיל ונשחט רוב
הסימן, כשרה.

יא. אֵין שְׁחִיטַת הַחֲלִין צְרִיכָה בְּנֶהֱפֵי⁶⁰, אֶלָּא אֶפְלוֹ
שָׁחַט בְּמַתְעַסֵּק אוֹ דִּרְךְ שְׂחֹק, אוֹ שְׂחֹק סָכִין
לְנִעְצָה בַּכֶּתֶל וְשָׁחֲטָה בְּהִלְכָתָהּ⁶¹, הוֹאִיל וְהַשְּׁחִיטָה
כְּרָאוּי בְּמָקוֹמָה וְשְׁעוּרָה - הִרִי זֶה כְּשֶׁרָה.

(60) ואפילו כוונה לחתוך את הסימנים - לא צריך. כרבי נתן,
שם לא, א. (61) ובהולין ולא הביא - השחיטה כשרה,
כמו שכתב בה"ט. ובגמרא שם יב, ב - מציינים אפשרות
של הולכה והובאה בזרק סכין, כגון שחתכה הסכין
בהליכתה והכתה בכותל וחזרה וחתכה בחזירתה.

יב. לְפִיכָךְ⁶², חֲרַשׁ אוֹ שׁוּטָה אוֹ קָטָן אוֹ שְׁפוֹר
שְׁנֵת בְּלִבָּה דַּעְתּוֹ⁶³ וְכִי שְׂאֵחָזוּ רֹחַ רֵעֵה וְשָׁחֲטוּ,
וְאַחֲרֵים רֹאֲיִן אוֹתָם⁶⁴ שְׂחִיטָה כְּתִקְנָה - הִרִי זֶה
כְּשֶׁרָה⁶⁵. אֲבָל סָכִין שְׁנֵת⁶⁶ וְשָׁחֲטָה, אִף עַל פִּי
שְׁשִׁחָה כְּדִרְכָּה - הִרִי זֶה פְּסוּלָה; שְׂנַאֲמַר: וְזִבְחָת
- עַד שְׂיֵהִיָּה הַזֹּבֵחַ אָדָם⁶⁷ וְאִף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ מִתְכַּפֵּן
לְשָׁחִיטָה.

(62) הואיל ואין צריך כוונה, אף חרש שוטה וקטן שאינם
בני דעת - כשרים לשחוט. (63) והרי הוא כשוטה.
וכשהגיע לשכרותו של לוט (עירובין סה.). 'פרי חדש'
ב'מים חיים'. (64) בשעת שחיטה שלא קלקלו שחיטתו.
משנה, שם פ"א. (65) בדיעבד, אבל לכתחילה אין מוסרים
לחרש שוטה וקטן לשחוט אפילו חולין. שם יב, ב.
(66) מאליה. משנה, שם לא, א. מה-שאיין-כן אם הפילה
האדם בכוונה להפיל אף-על-פי שאין כוונה לשחיטה -
כשרה, מכיון שהמעשה נעשה בידי אדם, כמו שמסיים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' י"ז אדר א' - ספר קדושה - הלכות שחיטה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו. (67) במשנה שם, הלשון: מה שאתה זוכה אתה אוכל. 26 זו אסורה מפסק⁸⁴; שמה סופו הוכיח על תחלתו, 27 ובמחשבה פזו שחט.

(83) ששמעו שאמר כך. (84) שם: "זה היה מעשה בקיסרי, ולא אמרו (חכמים) בה לא איסור ולא היתר".

יז. השוחט לשם קדשים⁸⁵ שמתנדבין ונדריים 28 פמותן⁸⁶ - שחיטתו פסולה⁸⁷, שזה פשוט קדשים 29 פחות⁸⁸. שחט לשם קדשים שאינן פאין בנדר ונדבה 30 - שחיטתו פשוטה. 31

(85) משנה, שם מא, ב. (86) באים בנדר ובנדבה, והרואה שהוא שוחט לשם קדשים - יחשוב שהוא מקדישם ושוחטם לקרבן, וקדשים בחוץ מותרים. (87) מדרבנן גזרו עליה פסול (רש"י). (88) נראה כשוחט קדשים בחוץ, אבל אינם קדשים ממש, שהרי לא הקדישום לפני השחיטה. והמלים "לשם קדשים" אינן לשון הקדש, ופסלו חכמים את השחיטה משום מראית עין, שנראה כשוחט קדשים בחוץ (מגיד-משנה).

יח. כיצד? השוחט לשם עולה⁸⁹, לשם שלמים, לשם 32 תודה, לשם פסח⁹⁰ - שחיטתו פסולה; הואיל והפסח 33 מפריש אותו בכל השנה בכל עת שירצה⁹¹, הרי הוא 34 דומה לדבר הנדר⁹² והנדב. שחט לשם חטאת, לשם 35 אשם ודאי, לשם אשם תלווי⁹³, לשם בכור, לשם 36 מעשר⁹⁴, לשם תמורה⁹⁵ - שחיטתו פשוטה⁹⁶. 37

(89) משנה, שם. עולה ושלמים ושלמי תודה באים בנדר ובנדבה. (90) אף-על-פי שחובה היא להביא קרבן הפסח בערב פסח, שחיטתו פסולה, כמו שמפרש. (91) ולא רק בערב פסח, ודינו כשלמים. (92) שהרואה יחשוב שהפרישו לפסח, ועכשיו שוחטו שלא בזמנו והוא שלמים, ויאמר קדשים בחוץ מותרים (רש"י שם). (93) הבא על ספק חיוב כרת. "וזהו הנקרא אשם תלוי, מפני שהוא מכפר על הספק, ותולה לו עד שיוודע לו בוודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו" (הל' שגגות פ"ח ה"א), והואיל ובא לכפרה - שחיטתו כשרה כשוחט לשם חטאת. (94) מעשר בהמה, שהשבט מקדישו, שנאמר: "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש" (ויקרא כז, לב) ואינו בנדר ונדבה. (95) אינה בנדר ונדבה, וכשאין לו קרבן בתוך ביתו, ואין מקום לחשוב שהוא עושה עכשיו תמורה. ואין לחוש שיחשבו שיש לו זבח במקום אחר, מפני שאלו כן היו יודעים, שהרי יש פרסום לדבר זה, ואפילו כשיש לו זבח בתוך ביתו ולא אמר לשם תמורת זבחי - כשר, גמרא שם מא, ב. (96) כי אין מקום לחשוב, שהרואה יאמר שקדשים שחט. באשם תלוי פסק שלא כמשנה שלנו, מפני שבגמרא אמרו, שזו דעת רבי אלעזר, האומר שמותר לנדב אשם תלוי בכל יום, אבל חכמים חולקים עליו, ופסק רבינו כרבים. ואם שחט בעלי מומים, אף-על-פי שאסורים למזבח - שחיטתו פסולה, כי לפעמים מקום המום מכוסה, דעת רבי יוחנן.

יט. היה מחיב חטאת⁹⁷, ושחט ואמר: לחטאתי - 38

1 יג. גלגל של אבן או של עץ⁶⁸ שהיתה הספין קבועה 2 בו, וסבב אדם את הגלגל, ושם צואר העוף או 3 הפהמה פגגדו עד שנשחט בסביבת הגלגל - הרי זו 4 פשוטה⁶⁹. ואם המים הן המסבבין את הגלגל, ושם 5 את הצואר פגגדו בשעה שסבב ונשחט - הרי זו 6 פסולה⁷⁰. ואם פטר⁷¹ אדם את המים עד שפאו 7 וסבבו את הגלגל ושחט בסביבתו - הרי זו פשוטה, 8 שהרי מפני אדם פא. במה דברים אמורים? בסביבה 9 ראשונה⁷², שהיא מפני האדם; אבל מסביבה שניה 10 ולאחריה⁷³ - אינה מפני האדם, אלא מפני המים 11 בהלובן.

(68) שם טז, א. (69) שהאדם סיבב את הגלגל. (70) מפני שהבהמה נשחטה ע"י כוחם של המים. (71) פתח. (72) בגמרא: כח ראשון. (73) שם: כח שני.

12 יד. השוחט לשם הרים⁷⁴, לשם גבעות, לשם ימים, 13 לשם נהרות, לשם מדברות, אף על פי שלא נתפון 14 לעבדן אלא לרפואה, וכיוצא בה מדברי הבאי 15 שאומרים העובדי כוכבים - הרי שחיטתו פסולה⁷⁵. 16 אבל אם שחט לשם מזל הזם או מזל החר או 17 לכוכבים ומזלות וכיוצא בהן - הרי זו אסורה 18 בהנהיגה⁷⁶ בכל תקרבת עבודת כוכבים⁷⁷.

(74) משנה, שם מ, א. (75) אסורה באכילה מפני שנראה כמכין לעבודה-זרה (כסף-משנה בשם הר"ן), אבל בהנאה מותר כשלא נתכוין לעבדן בשחיטה זו, ואין דרכם של גויים לעבוד הרים וגבעות. (76) בברייתא שם: הרי אלו זבחי מתים. (77) דבר הקרב לעבודה-זרה. ואפילו שחט לשם מזל הים או מזל החר בשביל רפואה, אסורה בהנאה מדברי סופרים, שעשוהו חכמים כתקרובת עבודה-זרה, משום שדרך הגוים לעבדם (ר"ן).

19 מז. השוחט את הפהמה לזרק דמה לעבודת כוכבים 20 או להקטיר חלבה⁷⁸ לעבודת כוכבים - הרי זו 21 אסורה⁷⁹. שלמדין מחשבה בחוץ בחלין⁸⁰ ממחשבת 22 הקדשים בפנים, שמהשבה פזו⁸¹ פוסלת בהן, פמו 23 שיתבאר בהלכות פסולי המקדשין⁸².

(78) שחטה על-מנת שיעבוד העבודה-זרה בזריקת הדם או בהקטרת החלבים, אבל השחיטה עצמה לא היתה לשם עבודה-זרה. (79) בהנאה כזבחי מתים, שם לט, א. פלוגתא של רבי יוחנן וריש לקיש, ופסק כרבי יוחנן שמחשבין מעבודה לעבודה. (80) שמחשבה פוסלת ואוסרת. (81) השוחט קדשים לשמן על-מנת לזרוק דמן או להקטיר חלבן שלא לשמן. (82) פט"ו ה"י.

24 מז. שחטה ואחר כך השבב⁸³ לזרק דמה לעבודת 25 כוכבים או להקטיר חלבה לעבודת כוכבים - הרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 **כא.** שנים או חזין בפסין¹⁰⁵ ושוחטין, אחד מתפון
12 לשם דבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה¹⁰⁶, והשני לא
13 היתה לו פונה כלל, ואפילו נתפון לשם דבר המתיר¹⁰⁷
14 להתפון לו - הרי זו פסולה. וכן אם שחט זה אחר
15 זה¹⁰⁸, והתפון האחד מהן לשם דבר הפסול - פסול.
16 במה דברים אמורים? פשהה לו בה שתפות¹⁰⁹; אבל
17 אם אין לו בה שתפות - אינה אסורה¹¹⁰; שאין אדם
18 מִשְׁרָאֵל אוסר דבר שאינו שלו, שאין פונתו אלא
19 לצערן¹¹¹.

105) אחד כראשה ואחד בסופה, או שניהם או חזין בקת.
106) כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. משנה שם מ',
א - ומא, ב. 107) שם. 108) בלא שהיה ביניהם.
109) שם מא, א. 110) אפילו באכילה (מגיד-משנה).
111) מפני שסתם ישראל חזקה שאינו עושה דבר האסור
ולהזיק לחבירו. ואף-על-פי-כן אם יש לו שותפות אסור,
שאינן להניח שהוא רוצה להפסיד לעצמו כדי לצער לחבירו,
ובוראי לעבודה-זרה התכוון. וזהו כשיטת רש"י שם, אבל
ה'תוספות' סוברים שאפילו כשהשוחט שותף בבהמה, אם
אינו ישראל מומר, אומרים שכוונתו היתה לצער את שותפו.
ויש לשאול למה השמיט רבינו ההלכה שבירא מומר אין
אומרים לצער היתה כוונתו, כמבואר בגמרא שם, שמתרצים
המשנה של שנים או חזין בסכין ושוחטין אחד לשום אחד
וכו' שחיטתו פסולה, ואין אומרים שכוונתו היתה רק לצער
את חבירו, הכא במאי עסקינן (כאן אנו עוסקים), בישראל
מומר. ויש לומר שהסוגיא מתרצת את המשנה דף מ', א -
בשוחט לשום הרים וכו' ובישראל מומר אנו אומרים שסתם
מחשבתו לעבודה-זרה ולא לצער את חבירו, אבל רבינו
מדבר באלו שתי המשניות, כמו שביארנו, וגם בשוחט
לשום עולה וכו' ואין הבדל בין מומר ובין אינו מומר, דלא
שייך כאן מחשבתו לעבודה-זרה. וההלכה שבמומר
לעבודה-זרה אין אומרים לצער היתה הכוונה, ראה בפ"ז
מהל' חובל ומזיק.

20 **כב.** ישוראל ששחט לעובד פוכבים¹¹², אף על פי
21 שהעובד פוכבים מתפון לכל מה שירצה¹¹³ -
22 שחיטתו פשהה; שאין חוששין אלא למחשבת
23 הזבח¹¹⁴, לא למחשבת בעל הבהמה. לפיכך¹¹⁵,
24 עובד פוכבים ששחט לישוראל¹¹⁶, אפילו היה¹¹⁷
25 קטן¹¹⁸ - שחיטתו נבלה, כמו שיתבאר¹¹⁹.

112) בשביל לא יהודי. 113) ואפילו לשם עבודה-זרה.
114) במשנה שם לה, ב - הכל הולך אחר השוחט.
115) מכאן יוצא שהכל תלוי במחשבת השוחט והוא בעל
הזבח, ולפיכך בבהמת ישראל ששחטה גוי, יש לקרוא בה
"וקרא לך ואכלת מזבחיו" (שמות לד, טו), ומפסוק זה
למדנו ששחיטת גוי נבילה. ראה לקמן פ"ד הי"א (לחם-
משנה). 116) שהבהמה של ישראל. 117) הגוי.
118) שאינו יודע לעבוד עבודה-זרה. 119) להלן פ"ד
הי"א, משום "וקרא לך ואכלת מזבחיו". ובהלכה יב: וגדר
גדול גדרו בדבר שאפילו גוי שאינו עובד עבודה-זרה,
שחיטתו נבילה.

1 **שחיטתו פסולה**⁹⁸. היה לו קרפן בתוך ביתו, ושחט
2 ואמר: לשם תמורת זבחי - שחיטתו פסולה, שהרי
3 המיר בו⁹⁹.

97) גמרא, שם. 98) כל מחויב חטאת נותן בעצמו פרסום
לדבר, כדי שיתבייש ויתכפר מעונו, לפיכך השומע שאמר
לשם חטאתי בשעת שחיטה, אומר: עתה הוא מפרישה לשם
חטאתו, וכששוחטה בחוץ יאמרו הרואים קדשים בחוץ
מותרים. אבל אינו מחויב חטאת, שחיטתו כשרה אף-על-
פי שאמר לשם חטאתי, מכיון שהאנשים יודעים שאינו
מחויב חטאת (רש"י שם). 99) משנה, תמורה כו, ב. וכן
פסק רבינו בהל' תמורה פ"ב ה"א: התמורה היא שיאמר
הרי זו תחת זו, הרי זו חליפת זו, תחת חטאת זו, תחת
חטאת שיש לי בתוך הבית - והוא שיש לו. מלשון רבינו
משמע, שזו היא תמורה ממש, ואם כן חלה עליה קדושת
הגוף ופסולה מן התורה, כקדשים שנשחטו בחוץ. רבינו
פסק כאן שאם אמר תמורת זבחי, ולא אמר שיש לי בבית
גם-כן תמורה. ובאמת בסוגיא שם: "והא לא קאמר לשם
תמורת זבחי?" ראה שם ברש"י, משמע דלשון תמורת זבחי
מועיל כתמורה ממש. לפי זה, הלשון פסולה בהלכות ידית
ותחילת הי"ט, אינה דומה להלשון פסולה כאן, שם פסול
מדרבנן, כמו שביארנו, מפני הרואים, ואסור רק באכילה
ולא בהנאה, כמ"ש ה'מגיד משנה' בכת"י, וכאן נעשים
קדשים פסולים מן התורה, שהרי המיר בה ושחטה בחוץ,
ואסורה אף בהנאה כפסולי מוקדשים.

4 **ב.** האשה ששחטה¹⁰⁰ לשם עולת יולדת, ואמרה:
5 זו לעולתי - שחיטתה פשהה; שאין עולת יולדת
6 פאה בנדר ונדבה, והרי אינה יולדת¹⁰¹ שנתחייבה
7 בעולה. ואין חוששין לה שמה הפילה, שפל
8 המפלת - קול יש לה¹⁰². אבל השוחט לשם עולת
9 נזיר¹⁰³, אף על פי שאינו נזיר - שחיטתו פסולה;
10 שעקר הנזירות נדר מן הנדרים¹⁰⁴.

100) חולין מא, ב. גירסת רבינו שם: "לא תויי (לרבות)
עולת יולדת. פשיטא (מה בא להשמיענו)? מהו דתימא
אפולי אפולא - קא-משמע-לן". פירוש, הגמרא מתרצת
שהמשנה באה ללמדנו שאין חוששים שמה הפילה בצינעה,
וחייבת להביא עולה ושוחטת אותה בחוץ, שהרי נשים
שוחטות בקדשים לכתחילה, וראה להלן בפ"ד ה"ד,
וב'מגיד משנה' שם. 101) וכל הרואה יודע שמשקרת.
102) לפי גירסת רבינו, שם מב, א. 'מגיד משנה'.
103) שם. 104) ואולי נדר בנזירות בצנעא, כמ"ש בסוגיא
שם. ואם תאמר: מפני מה לא אמרו גם בתמורה, שמה יש
לו זבח בתוך ביתו בצנעא. תירצו ב'תוספות', שאם יש לו
זבח בתוך ביתו, הדבר יש לו קול, מפני שרגילים להודיע,
כדי שלא יבואו לידי מעילה. ולפיכך בזבח אין חוששים
שמה יש לו בתוך ביתו בצנעא. ודעת רבינו, שלא חילקו
בכלל של נידר ונידב, ונזירות גם-כן נדר ככל הנדרים, ולכן
חוששים שמה הוא נזיר בצנעא שחיטתו פסולה. [מדברי
רבינו נראה, שהם בזמן הזה שאין מקריבים קרבנות -
שחיטתו פסולה, 'מגיד משנה'].

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"ח אדר א' – ספר קדושה – הלכות שחיטה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יום ש"ק י"ח אדר א' ה'תשע"ו

פרק שלישי

1 יבאר שהיה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור – כיצד; כל מקום שנאמר שחיטה פסולה, אם היא נבילה; שש נבילות מחיים; ובדיקת הוושט.

3 א. חמשה דברים מפסידין את השחיטה, ועקר הלכות שחיטה להזהר בכל אחת מהן. ואלו הן: 4 שהיה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור.

6 ב. שהיה כיצד? הרי שהתחיל לשחט והגביה ידו קדם שיגמר השחיטה ושהיה, בין בשוגג² בין במזיד 7 בין באנס, וחזר הוא או אחר וגמר את השחיטה: 8 אם שהיה כדי שיגביה את הבהמה וירביצנה וישחוט 9 - שחיטתו פסולה; ואם שהיה פחות מכדי זה - 10 שחיטתו כשרה.

2 שאינו תלוי בכוונת ודעת השוחט.

12 ג. היתה בהמה דקה - שעור שהיתה כדי שיגביה 13 בהמה דקה וירביצנה וישחוט. ואם היתה גסה - 14 כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט. ובעוף - כדי 15 שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט.

16 ד. שחט מעט ושהיה מעט, וחזר ושחט מעט ושהיה 17 מעט, עד שגמר השחיטה, ולא שהיה בפעם אחת 18 שעור השהיה, אבל כשתחשב כל זמן השחיטות 19 יצטרף מפלן שעור שהיה - הרי זו ספק נבלה³. וכן 20 אם שהיה כדי שיגביהנה וירביצנה וכדי שישחט 21 כמו מעוט הסימנים בלבד, לא כדי שישחט שחיטה 22 גמורה⁴ - הרי זו ספק נבלה.

3 שזו היא בעיניי שלא נפשטה אם שהיות מצטרפות או לא, ולכן היא ספק נבילה. (4) היינו רוב הסימנים. ואם שהה כדי שישחוט מחצה גם כן ספק נבלה.

23 ה. שחט רב אחד בעוף או רב שנים בבהמה, אף 24 על פי ששה חצי היום וחזר וגמר חתיכת הסימנים 25 - הרי זו מתרת; מאחר ששחט בה בשעור, הרי זה 26 כמתחף⁵ בשר השחטה.

5 ואין זה גמר שחיטה, ולפיכך אפילו שהה כשר.

27 ו. שחט בקנה לבדו⁶ חציו⁷ או מעוטו, ושהיה זמן 28 מרבה - הרי זה חוזר וגומר השחיטה ואין בקנה 29 כלום. אבל אם שחט רב הקנה⁸ או שגב בשוט⁹ 30 כל שהוא ושהיה בשעור, בין שחזר וגמר השחיטה 31 שהתחיל בין ששחט שחיטה גמורה במקום אחר - 32 הרי זו פסולה; מפני שהבהמה או העוף שנפסק רב 33 הקנה שלה או שגב הושט במשהו - נבלה, ואין 34 השחיטה מועלת בה, כמו שיתבאר.

6 שידוע בוודאי שלא נגע בוושט, כגון שתפס בידו הקנה לבדו ושחט בו. (7) חיתוך חצי הקנה אינה שחיטה. מכיון שקנה נטרף רק כשנפסק רובו ולפיכך הוא כמתחף בעור הצוואר. (8) בבהמה שצריכה שחיטת שני הסימנים. (9) בין בבהמה בין בעוף.

35 ז. הנה נתבאר לך, שאין שהיה בקנה בעוף כלל. 36 שאם שחט רב הקנה ושהה - כבר נגמרה שחיטתו; 37 כשתחזר וגמר - מתחף בשר הוא. ואם שחט במעוט 38 הקנה¹⁰ ושהה - הרי זה חוזר ושחט כל זמן 39 שירצה; שאינה נאסרת משום נבלה עד שיפסק רב 40 הקנה.

10 או אפילו בחציו.

41 ח. שחט¹¹ העוף ושהה¹², ואינו יודע¹³ אם נקב 42 הושט או לא נקב - חוזר ושחט הקנה לבדו במקום 43 אחר¹⁴, ומניחו עד שישחוט, ובדרך הושט מבפנים¹⁵. 44 אם לא נמצאת בו טפת דם - בידוע שלא נקב, 45 וכשרה.

11 התחיל לשחוט בקנה. (12) בחציו הראשון. (13) לצאת ידי ספק עושין בדיקה. (14) אבל לא שוחטים את הקנה באותו מקום, כלומר, להוסיף עליו עד רובו. מפני שיש לחוש שמתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום קל יותר לפגוע בוושט וכשימצא נקב יאמר שהוא נעשה עכשיו בשחיטה זו ולא היה מקודם, ויבוא להכשיר שלא כדין. או להיפך, עצה טובה היא פן יפגע עתה בוושט וינקבו ויבוא לפסול שלא כדין, שיחשוב שהוושט היה נקוב מקודם. (15) ומבחוץ אין בדיקה לוושט, שנקיבתו במשהו, מפני שאין טיפת הדם האדומה ניכרת בעור החיצון של הוושט שהוא אדום, אבל העור הפנימי של הוושט לבן ואפילו טיפת דם קטנה אדומה ניכרת בו.

46 ט. חלדה¹⁶ כיצד? כגון שהכניס הספין בין סימן 47 לסימן, בין שפסק הסימן העליון למעלה, בין 48 ששחט התחתון למטה, שהיה דרך שחיטה - הרי 49 זו פסולה.

16 שהסכין מתחבאת ומתכסה.

50 י. הכניס את הספין תחת העור ושחט שני הסימנים 51 בדרך, או שהחליד את הספין תחת צמר מסבף, או 52 שפרס מטלית¹⁷ על הספין ועל הצוואר ושחט תחת 53 המטלית, הואיל ואין הספין גלויה - הרי זו ספק 54 נבלה. וכן אם שחט מעוט הסימנים בהחלדה, וגמר 55 השחיטה שלא בהחלדה - הרי זו ספק נבלה.

17 בעיא שם, תחת מטלית מהו? והיינו שפרס מטלית על הסכין ועל הצוואר.

56 יא. דרסה¹⁸ כיצד? כגון שהכה בספין על הצוואר, 57 בדרך שמפין בסוף, וחמף הסימנים בבת אחת בלא 58 הולכה ולא הובאה¹⁹; או שהניח הספין על הצוואר

מכיון שיש רוב שחוט בהיקפם של הסימנים, הרי היא שחיטה כשרה. (30) שאין כאן רוב בשחיטה.

יד. עקור כיצד? כגון שניקרה הגרמית³¹, והיא הקנה, או הושט, ונשט אחד מהן³² או שנייה קדם גמר שחיטה. אבל אם שחט אחד בעוף³³ או רב, ואחר כך נשט הסימן השני - שחיטתו כשרה³⁴.

(31) שנתדלדלו הסימנים כולם או רובם. (32) ממקומו. והלכה למשה מסיני, שאם יקרה הדבר כן בשעת שחיטה, השחיטה פסולה, הואיל שנשט באותה שעה אי אפשר לשחוט בהכשר, שמחמת העיקור מתנדנדים הסימנים. (33) שגם בעוף עיקור סימנים פוסל. (34) שכבר נשחט שיעורו כראוי והשימוט שלאחר השחיטה אינו פוסל.

זו. נשט אחד מהן ואחר כך שחט את השני - שחיטתו פסולה³⁵. שחט אחד מהן ונמצא השני שמוט, ואין ידוע אם קדם שחיטה נשט או אחר שחיטה - הרי זו ספק נבלה.

(35) הואיל וקודם השחיטה נשט, אף על פי ששחט את הסימן האחר ולא את הנשט.

זו. נמצא הסימן השחוט שמוט³⁶ - הרי זו כשרה³⁷. שודאי אחר שחיטה נעקר; שאלו נעקר קדם שחיטה - הרי זה מתדלדל ולא נשחט.

(36) בסוף ההלכה הקודמת מדובר, כשנשט הסימן שלא נשחט. (37) כרב, האומר: "אי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוט", שאם נשט הסימן לפני השחיטה היה יורד למטה ולא היה נשחט.

י. במה דברים אמורים³⁸? שלא תפס הסימנים בידו כששחט; אבל אם תפס ושחט - אפשר שתשחט אחר העקור. ולפיכך, אם נמצאת³⁹ שמוטה ושחוט - הרי זו ספק נבלה.

(38) שאין שמוטה נעשית שחוט. (39) לאחר זמן ואינו יודע אם תפס הסימנים בידו ונשטו קודם שחיטה או לא תפס, ואחר השחיטה נשטו.

יח. כל מקום שאמרנו בשחיטה 'פסולה' - הרי זו נבלה⁴⁰, ואם אכל ממנה פזית - לוקה משום אוכל נבלה. שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה, כאשר צוה משה רבנו עליו השלום, כמו שבארנו. וכל ספק בשחיטה - הרי הוא ספק נבלה, והאוכל ממנה - מכין אותו מכת מרדות⁴¹.

(40) כל שנפסלה בשחיטתה נבלה. (41) ככל העובר על ספק של תורה קל וחומר מהעובר על דברי סופרים.

יט. בהמה שנטל רך שלה וחללה עמה, עד שתראה הסרה כשתרפץ⁴² - הרי זו נבלה, כמו שנתת⁴³ חצייה ונחלקה לשני גופות, ואין השחיטה מועלת בה. וכן אם נשברה מפרקתה ורב בשר

1 ודחק וחתך למטה, פחותה צנון או קשות, עד שחתך הסימנים - הרי זו פסולה.

(18) שדחק את הסכין בכוח ופוסק. (19) שלא עשה לא זו ולא זו, שאילו הולך ולא הביא או הביא ולא הולך, שחיטתו כשרה.

יב. הגרמה כיצד? זה השוחט בקנה למעלה²⁰ במקום שאינו ראוי לשחיטה. וכמו שני חטים יש בסוף הקנה²¹ למעלה בטבעת גדולה. שחט בתוך החטים: אם שיר מהן כל שהוא למעלה²² - הרי זו כשרה; שהרי שחט משפוי כובע²³ ולמטה²⁴, והוא מן המקום הראוי לשחיטה; ואם לא שיר מהן כלום, אלא שחט למעלה מהן - הרי זו מגרמת ופסולה.

(20) במקום שאינו ראוי לשחיטה. (21) דע שהקנה הוא טבעות טבעות והטבעת העליונה היא שלימה אבל האחרות אינן שלימות ורצועה של בשר מסבבת אותן ומחברת את שתי קצות הטבעות. ובראש הקנה, על הטבעת העליונה יש כמין כובע של בשר והוא משופע ומחודד ומשם הקול יוצא. ובסוף שיפוי כובע זה יש כמין שני גרעינים של בשר והם נקראין חטים. (22) לצד הראש. (23) אין זה אותו בשר קטן שנופל על פי הקנה לעכב את הקול, אלא כמין כובע ממש הוא עשוי ומאמצתו ולמעלה הולך וכלה ונעשה חרוד כמין קולמוס, ואותו שיפוי נקרא שיפוי כובע. (24) קודם שיתחיל הכובע לשפע ולעלות.

יג. שחט רב האחד²⁵ או רב השנים²⁶, והשלים השחיטה בדרסה או בהגרמה - הרי זו כשרה²⁷; שהרי נשחט השעור כראוי. הגרים בתחלה שליש, ושחט שני שלישים - הרי זו כשרה²⁸. שחט שליש, והגרים שליש, וחזר ושחט שליש האחרון - כשרה²⁹. הגרים שליש, ושחט שליש, וחזר והגרים שליש האחרון - הרי זו פסולה³⁰. ואם דרס או החליד, בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי - הרי זו פסולה.

(25) בעוף. (26) של שני הסימנים בבהמה. (27) למד רבינו משהיה, שאם שהה אחרי שחיטת רוב סימן אחד בעוף או שניים בבהמה, כשרה משום שנשחט השיעור כראוי, והוא הדין בהגרמה ודרסה, שכשר אחרי שחיטת הרוב. והוא הדין גם בחלדה. ויש פוסקים הסוברים, ששהיה ודרסה וחלדה במיעוט האחרון ספק נבלה ורק הגרמה אם נעשית אחרי שנשחט הרוב, כשרה. וטעמו של דבר, משום ששהיה ודרסה וכן חלדה הם במקום שחיטה ומכיון שמעשה השחיטה נעשית קצתה בפסול, הרי היא ספק נבלה, מה שאין כן בהגרמה שאינה במקום שחיטה והרי הוא כאילו מתחן בידה או ברגלה, וזה מותר אחרי שנשחט השיעור כראוי. (28) שהרי סוף שחט הרוב כדרכו במקום שחיטה. כמה דברים אמורים? בקנה, אבל בוושט פסול. (29) שאין צריך רוב רצוף ובבת אחת, אלא

שיאדימו הסימנים עצמם. (56) העור הפנימי שלו לבן וניכרת בו אדמיות כלשהו.

בג. גרגרת שנפסק רב חללה⁵⁷ במקום הראוי לשחיטה⁵⁸ - הרי זו נבלה⁵⁹. וכן אם נקבה פאסר⁶⁰.

נקבה נקבים קטנים⁶¹: אם נקבים שאין בהן חסרון הם - מצטרפין לרבה⁶²; ואם נקבים שיש בהם חסרון - מצטרפין לכאסר. וכן אם נטלה ממנה רצועה⁶³ - מצטרפת לכאסר⁶⁴. ובעוף⁶⁵ - כל שאילו מקפל הרצועה או הנקבים שיש בהן חסרון⁶⁶ ומניחן על פי הקנה: אם חופה את רבו⁶⁷ - נבלה, ואם לאו - פשרה.

(57) הגרגרת עשויה טבעות טבעות מעצם רך, וכל הטבעות כולן, חוץ מהטבעת הגדולה שהיא העליונה הסמוכה לשיפוי כובע, אין העצם הרך מקיף כל הגרגרת, ורצועה של בשר המסובכת את כל הגרגרת (הקנה) מחברת את קצות הטבעות. ואותה רצועה סמוכה למפרקת והעצם הרך סמוך לעור, ונמצא הקנה עב מלמעלה בצד הסמוך לעור ודק בצידו השני. ועובי הגרגרת הוא מן העור ולצוואר, ולרוחב הצוואר הוא רוחב הגרגרת, וכשנפסקה הגרגרת מצד העור עם שליש החלל, נפסק רובה, מפני שדופן הגרגרת עב מלמעלה מצד העור, ולצד הצוואר אינו אלא קרום דק, וסתמא כשנפסקה הגרגרת בכיוון מעור למפרקת היא נפסקת, ואם כן עובי העצם הרך משלים לרוב, ובמיעוט התחתון נשאר חצי החלל או רובו. וקא משמע לן שאינה נבלה עד שייפסק רוב החלל, ועובי העצם הרך (תנוך) אינו משלים לרוב. (58) אבל במקום שאינו ראוי לשחיטה, כגון מראש כנף הריאה ולמטה הרי היא טריפה. (59) כבר כתב רבינו כמה פעמים שפסוקת הגרגרת נבלה, ולא בא לחדש זה אלא להורות הלכה כמה הוא שיעור הפסיקה. ופסק כרבה בר בר חנה שם, שמשערים ברוב חללה ולא ברוב עובייה. (60) האיטלקי. וכנראה רבינו אינו מטרף בנקובת הקנה משום נקובה, אלא אם ניקבה כאיסר זהו כבר כפסוקה והיא נקראת נבלה. רבינו פוסק, שאפילו כאיסר מצומצם נבלה ואין צריך יתר מכאסר. (61) ניקבה כנפה. (62) שזהו פסיקה, הואיל ואינו חסר כלום - ופסוקת הגרגרת ברובה. ובפירוש המשנה לרבינו: "אם לא חסר מגופה שום דבר כמי שנוקב מחט בעור כל אותם נקבים מצטרפין אם יש בכולם שיעור רוב גרגרת טריפה". מה שכתב "טריפה" נתכוון לומר שאסורה, וסמך על מה שכתב בכמה מקומות וגם בסוף הלכה זו, שפסוקת הגרגרת נבלה. מימרא של רב שם: נקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכאסר ושאין בהם חסרון מצטרפין לרובה. (63) לאורכה ויש בה חסרון. (64) אם כשמעגלים אותה יהיה כשיעור איסר, היא נבלה. (65) שאין מקום לשיעור כאיסר מפני שבכל גרגרת העוף אין כאסר. (66) בניקבה נקבים קטנים שגם בהם השיעור בבהמה כאיסר. (67) רוב חללו. ושיעור רוב הקנה בעוף הוא לפי גודלו וקטנו.

בד. נקבה הגרגרת נקב מפלש משני צדדיה⁶⁸ כדי שיפגס אסר לרובה⁶⁹ - נבלה. נסדקה לארפה⁷⁰,

עמה⁴⁴, או שנקרעה מגפה פדג, או שנפסק רב הקנה, או שנקב הושט בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה⁴⁵ - הרי זו נבלה מחיים⁴⁶, ואין השחיטה מועלת בה. ואחד הבהמה ואחד העוף⁴⁷ בכל הדברים האלה.

(42) כך מפרש רבא את המימרא של ר' אלעזר ופירש רש"י: דרך הבהמה לרבוץ על יריכה ומתכסה יריכה ברביצתה וזו ניכר חסרונה כשהיא רבוצה. (43) כלומר, דין ניטל הירך שווה לדין נחתכה חצייה, שתיהן נבלה, אבל לא נתכוון רבינו לומר, שניטל הירך זהה עם נחתך חצייה. (44) נפסק עמה רוב בשר שאחורי הצוואר. (45) אבל נקב בתורבץ הוושט הרי היא טריפה ולא נבילה. (46) בשאר הדברים, אבל לא בפסוקת הגרגרת ונקובת הוושט שאינה מטמאה בחיים. (47) תני לוי, טרפות שמנו חכמים בבהמה, כנגדן בעוף (גם כן טריפה).

ב. שני עורות יש לו לושט: החיצון אדם, והפנימי לכן. נקב האחד מהן בלבד - פשרה⁴⁸; נקבו שניהן בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה - הרי זו נבלה. ובין שנשחטה במקום הנקב⁴⁹ בין שנשחטה במקום אחר - אין השחיטה מועלת בה. נקבו שניהם זה וזה - נבלה פגודה זה - נבלה⁵⁰.

(48) זה בלא זה כשר, שהשני שלא ניקב מגין. (49) שמא במקום נקב קא שחט. (50) ואף על פי שבאברים אחרים בעלי שני עורות, כגון מוח, ריאה וכו', כשרה כשניקבו שניהם זה שלא כנגד זה, כאן - בוושט שדרכו להתפשט ולהתכווץ תכופות, חוששים פן יזדמנו שני הנקבים זה כנגד זה ולא יהיה עור מגין.

כא. נקב הושט ועלה בו קרום וסתמו - אין הקרום פלוס⁵¹, והרי הוא נקוב פשהיה. נמצא קוץ עומד⁵² פושט - הרי זו ספק נבלה; שמא נקב הושט ועלה קרום⁵³ במקום הנקב ואינו נראה. אבל אם נמצא הקוץ לארפו⁵⁴ פושט - אין חוששין לו; שרב הבהמות המדבריות אוכלות הקוצים תמיד.

(51) אם ניקב ונסתם אפילו סתימה עבה אינה מתקיימת. (52) כלומר תחוב (רדב"ז בכת"י). בגמרא שם: ישב לו קוץ בוושט, ופירש רש"י כגון שאכלה קוץ ונתחב לתוך הוושט ואינו נראה נקיבתו מבחוץ. (53) אפילו אין קורט דם בוושט. שלא כעולא שם, שאומר אין חוששין שמא הבריא, שמא היה נקוב והבריא שעלה קרום מחמת מכה. וברש"י שם עוד פירוש ל"שמא הבריא": שמא ניקב, מלשון וברא אותהן בחרכותם. (54) ואינו תחוב בוושט.

כב. וישט - אין לו בדיקה מבחוץ⁵⁵, אלא מפני⁵⁶. פיצד? הופכו ובוזק. אם נמצא עליו טפת דם - בידוע ששהיה נקוב.

(55) העור החיצון אדום ואין טיפת דם קטנה ניכרת בו, בין לעניין דרוסה בצוואר כנגד הסימנים שאינה טריפה עד

ואין אנו יודעים אם הדבר ההוא פסול אם לאו, אבל כאן לא נולד דבר כעין זה, אלא שאנו חוששים שמא שהה או דרס ולא הרגיש מתוך שלא ידע הלכות שחיטה, לפיכך כתב רבינו, קרובה לספק נבילה. (7) ככל ספק איסור, כמו שנתבאר כמה פעמים.

ב. ואפילו שחט בפנינו ארבע וחמש פעמים⁸ שחיטה פשרה, והרי שחיטה זו ששחט בינו לבין עצמו שחיטה נכונה וגמורה - אסור לאכל ממנה¹⁰. הואיל ואינו יודע דברים המפסידים, אפשר שפסיד השחיטה והוא אינו יודע¹¹, כגון שישקה או ידרס או ישחוט בסכין פגומה וכיוצא באלו בלא פגותו.

(8) שם: שתיים ושלש פעמים. (9) כלומר, מתקבל על הדעת. (10) ואפילו אם הוא אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי. (11) מפני שלא ידע הלכות שחיטה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

ג. ישראל שידע הלכות שחיטה - הרי זה לא ישחוט בינו לבין עצמו לכתחלה, עד שישחוט בפני חכם פעמים רבות¹² עד שיהיה רגיל וזריז¹³. ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו - שחיטתו פשרה¹⁴.

(12) וזה נקרא בתלמוד: מוחזק. (13) ולא יתעלף בשחיטתו. וחומרא בעלמא הוא שמחמירים שלא למסור לו לכתחילה לשחוט. (14) בדיעבד, שאין אנו חוששים להתעלפות, ואפילו אם ישנו לפנינו אינו צריך בדיקה.

ד. היודע הלכות שחיטה ושחט בפני חכם עד שנעשה רגיל - הוא הנקרא ממחה¹⁵. וכל הממחין שוחטין לכתחלה בינו לבין עצמן. ואפילו נשים ועבדים¹⁶, אם היו ממחין - הרי אלו שוחטין לכתחלה.

(15) לפי הגמרא זה נקרא: "מומחה ומוחזק". וראה לחם-משנה. (16) עבדים כנענים שملו וטבלו לשם עבדות, כיוון שחייבים במצוות כנשים - דינם כנשים.

ה. חרש¹⁷ שוחט¹⁸ וקטן ושפוח שנתבלבלה דעתו¹⁹ ששחטו - שחיטתו פסולה, מפני שאין בהן דעת, שמא יקלקלו²⁰. לפיכך, אם שחטו בפני היודע, וראה אותן ששחטו בהן - שחיטתן פשרה²¹.

(17) שאינו שומע ואינו מדבר. (18) שיש בו אחד מסימנים אלו: יוצא יחידי בלילה, לן בבית הקברות, מקרע כסותו, מאבד מה שנתנים לו. (19) היינו שהגיע לשכרותו של לוט. ראה פרק ב הלכה יב. (20) הכוונה שמא קלקלו, כיון שמדובר בדיעבד שאם שחט שחיטתו פסולה. אלא נקט לשון המשנה בריש חולין "שמא יקלקלו". ואפשר שמרמז בזה רבינו, לדיק הגמרא חולין יב: בדברי המשנה בראש הפרק "שמא קלקלו לא קטני, אלא שמא יקלקלו וכו', זאת אומרת שאין מוסרים להם חולין לכתחילה", אפילו במקום שבדיעבד שחיטתן כשרה, כגון במקום שאחרים

1 אפילו לא נשתיר מן המקום הראוי בה לשחיטה²¹
2 אלא משהו למעלה ומשהו למטה - פשרה.

(68) בגמרא שם גרסין: "נפחתה" ופירש הרי"ף, כגון שניקה נקב מפולש שיש בו חסרון. (69) [בטור יורה דעה סימן לד, פירש כוונת רבינו שהשיעור הוא כעובי (דינר) [איסור], אם אפשר להכניס בשני הנקבים איסור לכל רחבו - נבילה.]. ונראה שהלכה זו מדברת בבהמה ולא בעוף. (70) והוא יותר קל. אם נפסקה לרוחבה מתוך שהריאה מושכת למטה והצוואר מושך למעלה ניתק לגמרי ואינו חוזר ומחלים, אבל נסדקה לאורכה, כל כמה שהצוואר נמשך הוא סוגר והולך וחוזר ומחלים. (71) באותה הבהמה או העוף.

3 כה. גרירת שנקבה, ואין ידוע אם קדם שחיטה
4 נקבה או אחר שחיטה נקבה - נוקבין אותה עתה
5 במקום אחר, ומדמין הנקב לנקבה⁷². אם נדמה לו -
6 מתרת⁷³. ואין מדמין אלא מחליא גדולה⁷⁴ לחליא
7 גדולה או מקטנה לקטנה, אבל לא מקטנה לגדולה.
8 שכל הקנה חליות חליות הוא, ובין כל חליא וחליא
9 חליא אחת קטנה משתיהן ורפה⁷⁵.

(72) "מקיפין בקנה". והוא הדין אם נמצאת פסוקה או קדורה כאיסור ואין אנו יודעים אם זה נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה. (73) שאין הנקבים שקודם השחיטה דומים במראיהם לנקבים בבשר שנעשו אחר השחיטה, ובוודאי גם נקב זה נעשה אחר שחיטה. (74) ולפירוש רבינו חוליא היא טבעת. אבל רש"י שם, פירש, חוליא - שלוש טבעות. (75) פירוש: העור שבין הטבעות. בלשון הגמרא: "בר חוליא".

פרק רביעי

(1) יבאר מי הוא הראוי לשחוט; ושרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם; ודין אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף; שחיטת צדוקי ובייתוסי, אם מותרת.

א. ישראל שאינו יודע חמשה דברים שמפסדין את השחיטה וכיוצא בהן²² מהלכות שחיטה שבארנו²³, ושחט בינו לבין עצמו²⁴ - אסור לאכל משחיטתו, לא הוא²⁵ ולא אחרים. והרי זו קרובה לספק נבילה²⁶. והאוכל ממנה פזית - מפין אותו מפת מרדות²⁷.

(2) כגון בדיקת הסכין, כדי שלא ישחוט בסכין פגומה. ואף-על-פי שאינו יודע כל דקדוקי שחיטה, שחיטתו כשרה, אם יודע לשאול לחכם על ספקותיו. וראה להלן סוף הלכה ב. (3) פרק ג הלכה א, ופרק א הלכות כג-כד. (4) אבל אם חכם עומד על גביו מותר לאכול משחיטתו. ובמגיד-משנה כתב, בשם הרשב"א, שאפילו לכתחילה מותר למסור לו לשחוט, כשחכם עומד על גביו. (5) ואף-על-פי שאחר שלימדוהו הלכות שחיטה, אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי, אסור לאכול מה ששחט לפני שלימדוהו, שמה שהה ודרס ולא הרגיש, מכיון שלא ידע אז הלכות שחיטה. (6) ספק נבילה הוא, כשנולד דבר מה בלתי רגיל בשחיטה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ח אדר א' - ספר קדושה - הלכות שחיטה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רואים אותם כפירש"י. טעמו של דבר: משום שעובר על בל תשחית, שדרכם לקלקל ותיפסל הבהמה לאכילה, וראה במגיד-משנה עוד טעמים. (21) קטן, דוקא כשיודע לאמן את ידו בשחיטה כמבואר בסוכה מב: . ויש אומרים שבידוע לאמן את ידו מוסרים לו אפילו לכתחילה לשחוט, אם אחרים רואים אותו.

ו. מי שאינו יודע אצלנו²² ששחט בינו לבין עצמו - שואלין אותו²³. אם נמצא יודע עקרי הלכות שחיטה - שחיטתו פשוטה.

(22) אם הוא בקיא בהלכות שחיטה. (23) כלומר, בודקים אותו. ואף-על-גב דקי"ל רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם (לקמן הלכה ז), הואיל וישנו לפנינו ואפשר לברר הדבר, הצריכו חכמים בדיקה אם יודע הלכות שחיטה או לא. אבל לענין מוחזק, אפילו אם אינו יודע לנו שהוא רגיל, ושחט בינו לבין עצמו אין חוששים שמא נתעלף, ואפילו אם הוא לפנינו אין צריך לשאול אותו, מפני שרוב המצויים אצל שחיטה אינם מתעלפים.

י. הסומא - לא ישחוט³⁴ לכתחילה אלא אם כן¹⁷ אחרים רואים אותו; ואם שחט - שחיטתו פשוטה³⁵.

(34) משנה חולין יג: שמא יקלקל. (35) כיון שרגיל אצל שחיטה, בוודאי כהלכה שחט.

יא. עובד פוככים ששחט, אף על פי ששחט בפני ישראל בספיני יפה, ואפילו היה³⁶ קטן³⁷ - שחיטתו נבילה, ולוקה על אכילתה³⁸ מן התורה. שנאמר: וקרא לך ואכלת מזבח. מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבח, אתה למד שזבחך אסור³⁹. ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה⁴⁰.

(36) הגוי. (37) ואינו עובד עבודה-זרה. רבינו למד דין זה, ממה ששנינו "שחיטת נכרי" סתם, ולא אמרו "עובד עבודה-זרה". (38) כנבילה, אבל אינה אסורה בהנאה כתקרובת עבודה-זרה, כמבואר בגמרא שם, שסתם מחשבת גוי אינה לעבודה-זרה. וכן יוצא מדבריו למעלה פרק ב הלכה ב: "וגוי ששחט חולין בעזרה, מותרים בהנייה", ולא נאסרו בהנאה מפני ששחטם גוי. (39) וכיון שזבחך אסור, הרי הוא כאילו לא נזבח כראוי, ולוקה עליו משום נבילה. ובתוספתא בראש חולין אנו שונים: שחיטת גוי הרי זו פסולה, ושחיטת הקוף הרי זו פסולה, שנאמר וזבחת ואכלת, ולא זבחת נכרי. (40) ששחטו "רק קרובה לספק נבילה" כשאין חכם עומד על גביו. ואם החכם רואה אותו, שחיטתו כשרה. אבל גוי ששחט, שחיטתו נבילה אפילו כשישראל רואה אותו.

יב. וגדר גדול גדרו בדבר, שאפילו עובד פוככים⁴¹ שאינו עובד עבודה זרה - שחיטתו נבילה.

(41) כגון גוי גר תושב, ובמהדורות אחרות כתוב בפירוש, "כגון גר תושב", פירוש, גוי שקיבל עליו לשמור שבע מצוות שנצטוו עליהן בני נח. ומשמע שאסור רק מדברנו, שהרי כתב: "וגדר גדול גדרו" והעובר לוקה מכת מרדות. (אבל בגוי קטן, כתב רבינו בפירוש בהלכה הקודמת,

רואים אותם כפירש"י. טעמו של דבר: משום שעובר על בל תשחית, שדרכם לקלקל ותיפסל הבהמה לאכילה, וראה במגיד-משנה עוד טעמים. (21) קטן, דוקא כשיודע לאמן את ידו בשחיטה כמבואר בסוכה מב: . ויש אומרים שבידוע לאמן את ידו מוסרים לו אפילו לכתחילה לשחוט, אם אחרים רואים אותו.

ו. מי שאינו יודע אצלנו²² ששחט בינו לבין עצמו - שואלין אותו²³. אם נמצא יודע עקרי הלכות שחיטה - שחיטתו פשוטה.

(22) אם הוא בקיא בהלכות שחיטה. (23) כלומר, בודקים אותו. ואף-על-גב דקי"ל רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם (לקמן הלכה ז), הואיל וישנו לפנינו ואפשר לברר הדבר, הצריכו חכמים בדיקה אם יודע הלכות שחיטה או לא. אבל לענין מוחזק, אפילו אם אינו יודע לנו שהוא רגיל, ושחט בינו לבין עצמו אין חוששים שמא נתעלף, ואפילו אם הוא לפנינו אין צריך לשאול אותו, מפני שרוב המצויים אצל שחיטה אינם מתעלפים.

ז. הרי שאינו ישראלי מרחוק²⁴ ששחט והלף לו, ולא ידענו אם יודע אם אינו יודע - הרי זו מתרת. וכן האומר לשלוחו: צא ושחט לי, ומצא הבהמה שחוטה, ואין יודע אם שלוחו שחטה או אחר²⁵ - הרי זו מתרת. שרוב המצויין²⁶ אצל שחיטה ממחין הן.

(24) כיון שאינו לפנינו, סומכים על רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם. כלומר, יודעים הם עיקרי הלכות שחיטה ורגילים בשחיטה. (25) שהרי לא אמרו חזקה שלית עושה שליתו באיסורין- להקל, אלא להחמיר. (26) ואפילו אם הוברר שאחר שחטה, לא השליח, היא מותרת.

ח. אבד לו גדי או תרנגול, ומצאו שחוט בפית - מתר; שרוב המצויין אצל שחיטה ממחים הן. מצאו בשוק²⁷ - אסור; שמא נתנבל²⁸, ולפיכך השלף. וכן אם מצאו פאשפה שפפית²⁹ - אסור.

(27) בגמרא שם: באשפה שבשוק הכל מודים שאסור, בבית הכל מודים שמותר, ובאשפה שבבית נחלקו ר' יהודה ור' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי. ודעת רבינו, שבשוק אפילו לא באשפה - אסור ר' יהודה, ופסק כמותו. וכן גם דעת ה'תוספות' שם דיבור-המתחיל כי פליגי. (28) ואין אומרים שרוב מצויין אצל שחיטה מומחים, מכיון שהושלך בחוץ. ורש"י פירש: ודאי נתנבלה בשחיטה, ולפיכך השליכה שם. (29) שאדם עשוי להטיל נבילתו באשפה שבבית, שם, וכל-שכן באשפה שבשוק.

ט. ממחה שנשתתק³⁰, והרי הוא מבין ושמע ודעתו נכונה - הרי זה שוחט לכתחילה³¹. וכן מי שאינו שומע³² - הרי זה שוחט³³.

(30) היינו שומע ואינו מדבר. (31) כשאחרים מברכים, כי לכתחילה אסור לשחוט בלי ברכה. ואפילו אין אחרים

סוג בפני עצמו, ובהלכה ח שם הוא מגדיר את מכחישי תורה שבעל-פה ככופרים בתורה, ואילו כאן בהלכה טז, הוא מתיר שחיטתם כשישראל עומד על גביהם. ובלחם-משנה כאן העיר על ניגודים אלה, ולא מצא יישוב נכון.

15 **זו. מי שהיה פסול לעדות בעברה**⁵⁰ **מן העברות של**
16 **תורה - הרי זה שוחט פינו לבין עצמו**⁵¹, **אם היה**
17 **ממחה**⁵²; **שאינו מניח**⁵³ **דבר מותר ואוכל דבר אסור.**
18 **שזו חזקה היא על כל ישראל, ואפלו הרשעים מהן.**

(50) שפעם אחת עשה עבירה, ואינו מומר ומועד לעבור על אותה מצוה. (51) ואינו צריך לבדיקת הסכין על ידי אחרים. (52) משמע, אם יודעים בו שהוא מומחה. אבל אם אין יודעים, אין אומרים רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם, ראה בהלכה הקודמת. (53) ואם כן, לא יקלקל בשחיטה בכוונה, וגם יבדוק את הסכין.

19 **זו. אלו הצדוקין**⁵⁴ **והביתוסין ותלמידיהן וכל**
20 **הטועים אחריהן שאינן מאמינים בתורה שבעל פה**
21 **- שחיטתן אסורה. ואם שחטו בפנינו - הרי זו**
22 **מתרת. שאין אסור שחיטתן אלא שמא יקלקלו,**
23 **והם אינן מאמינים בתורת השחיטה, לפיכך אינן**
24 **נאמנים לומר: לא קלקלנו.**

(54) דינם כדין הכותים שאינם מאמינים במה שאינו כתוב בפירוש בתורה, חולין ג. ולפני שגזרו עליהם ועשאום כגוים גמורים. מפני שעבדו לדמות יונה. שם ו. כי הצדוקים לא נחשדו על עבודה-זרה, ולכן אם שחטו בפנינו בשחיטתם מותרת. וראה מה שכתבנו למעלה בהלכה יד.

25 **יו. כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת**
26 **החלין, אלא היו נזחזחים**⁵⁵ **או שוחטין ואוכלין**
27 **בשאר האמות. ונצטוו במדבר, שכל הרוצה**
28 **לשחט**⁵⁶ **- לא ישחוט אלא שלמים. שנאמר: איש**
29 **איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגומר, ואל**
30 **פתח אהל מועד וגומר, למען אשר יביאו וגומר,**
31 **וזבחו זבחי שלמים ליי וגומר. אבל הרוצה לנחור**
32 **ולאכל**⁵⁷ **במדבר - היה נזחזח.**

(55) דברי ר' עקיבא שם יז. (56) שחיטה כשרה. (57) חולין.

33 **יח. ומצוה זו**⁵⁸ **אינה נוהגת לדורות, אלא במדבר**
34 **בלבד בעת התר הנחירה. ונצטוו שם, ששפינסו**
35 **לארץ תאסר הנחירה, ולא יאכלו חלין אלא**
36 **בשחיטה, וישחטו בכל מקום לעולם חוץ לעזרה.**
37 **שנאמר: כי ירחיב יי אלהיך את גבולך וגומר, וזבחת**
38 **מפקדך ומצאנך אשר נתן יי אלהיך וגומר**⁵⁹. **וזו**
39 **היא המצוה הנוהגת לדורות: לשחט ואחר כך**
40 **יאכל**⁶⁰.

(58) להקדיש לשלמים, את הבהמות שרוצים לשוחטם. (59) בפסוק "אשר נתן ה' לך" בלי המלה "אלהיך", כנראה

שלוקה מן התורה. וטעמו של דבר, כי גוי קטן יעבוד עבודה-זרה כשיגדל, מה-שאינ-כן גר תושב.

1 **יג. התחיל העובד פוכבים לשחט מעוט סימנין**
2 **וגמר ישראל, או התחיל ישראל וגמר העובד**
3 **פוכבים - פסולה. ישנה לשחיטתו מתחלה ועד**
4 **סוף**⁴². **אבל אם שחט העובד פוכבים דבר שאינו**
5 **עושה אותו נבלה, כגון ששחט חצי הגרגרת בלבד,**
6 **וגמר ישראל - הרי זו כשרה**⁴³.

(42) כלומר, תחילת השחיטה הוא חלק מהשחיטה, ואם נעשתה בידי גוי - פסולה. ואפילו לדעת לוי סבא שם, שאינה לשחיטה אלא לבסוף, וכשנגמרה על ידי ישראל אין השחיטה נקראת על שם הגוי, כאן שהגוי שחט רובו של קנה או משהו בוושט, פסולה, שהרי זה כפסוקת הגרגרת או נקובת הוושט שלא בדרך של שחיטה כשרה, מימרא של רבא שם: "שהרי נעשה בה מעשה טריפה וכו'", ראה רש"י שם. (43) שאינו גרוע יותר מנפסקה מאליה, ונתבאר למעלה בפרק א הלכה יא, שאם היה חצי קנה נקוב, והוסיף עליו כל שהוא, כשר. ובתוספתא חולין פרק א, א: שחט בה (הגוי) דבר שאינו עושה אותו טריפה, ובא ישראל וגמרה - מותרת באכילה.

7 **יד. ישראל מומר לעברה**⁴⁴ **מן העברות שהיה**
8 **ממחה**⁴⁶ **- הרי זה שוחט לכתחלה. וצריך ישראל**
9 **כשר לבדק את הפסין ואחר כך יתננה למומר זה**
10 **לשחט בה, מפני שחזקתו שאינו טורח לבדק**⁴⁷. **ואם**
11 **היה מומר לעבודה זרה או מחלל שבת פרהסגיא**⁴⁸
12 **או אפיקורוס**⁴⁹, **והוא הפופר בתורה ובמשה ובנבי,**
13 **כמו שבארנו בהלכות תשובה - הרי הוא כעובד**
14 **פוכבים ושחיטתו נבלה.**

(44) אחת, שהחזק לעשות אותה עבירה בזדון והרגל ונתפרסם בה, אפילו היתה מן הקלות. (45) בגמרא שם ד. אמר רבא דין זה "ישראל מומר אוכל נבלות לתיאבון". ורבינו סובר, שהוא-הדין במומר לעבירה אחרת מכל העבירות. ורבא משמיענו, שאפילו מומר לאכילת נבילות מותר לאכול בשחיטתו. וזה רק במומר העושה לתיאבון, שאינו טורח לחפש דבר המותר כשיש בידו דבר אסור, אבל כשבידו איסור והיתר הוא מעדיף את ההיתר - מועילה בדיקת הסכין. אבל מומר להכעיס, כלומר, להקניט את ה', הרי הוא בכלל אפיקורוס הנזכר בסוף הלכה זו, ששחיטתו בכל אופן פסולה. (46) אבל אם אין ידוע אם הוא מומחה או לא, צריך לבדוק אותו, שאין אומרים במומר רוב מצויין אצל שחיטה מומחים הם. (47) אבל אין חוששים שמא יקלקל שחיטתו בכוונה, מכיוון ששחיטה כשרה אין טירחתה מרובה משחיטה פסולה "לא שביק היתרא ואכיל איסורא" (לא יעזוב את המותר ויאכל את האסור). (48) שהוא כמומר לעבודה-זרה, שם ה. (49) בנוסחאות אחרות: או מין. בהלכות תשובה פרק ב הלכה ז, לא מנה רבינו את הכופר בתורה בסוג "אפיקורסים" אלא קבע לו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"ח אדר א' – ספר קדושה – הלכות שחיטה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

השקול שאין הדעת יכולה להכריע בו, לא לצד איסור ולא לצד היתר, אסור בין בדבר המפורש מן התורה ובין דבר הנאסר מהלכה למשה מסיני (מגיד-משנה). [נאמרו כמה פירושים בדברי רבינו כאן, ראה ט"ז יו"ד ריש הלכות טריפות, וב'פרי מגדים' בפתיחה לאותה הלכה].

ד. הדרוסה הוא שִׁטְרָף הָאֲרִי וְכִיּוּצָא בּוֹ¹⁴ הַבְּהֵמָה¹⁵ וְיִדְרֵס עָלֶיהָ בְּיָדוֹ, אוֹ יִדְרֵס הֶנֶץ וְהַנָּשֶׁר וְכִיּוּצָא בֵּהֶן¹⁶ עַל הָעוֹף. וְאִין דְּרִיסָה בְּבֵהמָה גָּסָה וּבִחְתִּיהָ גָּסָה¹⁷ אֵלָא לְאֲרִי בְּלַבָּד¹⁵; וּבְבֵהמָה דְּקָה¹⁶ - מִן הַזָּאֵב וּלְמַעַלָּה¹⁷; וּבְגִדִיִּים וּטְלָאִים¹⁸, אֲפִלוּ חֲתוּלִים¹⁹ וְשׁוּעָלִים²⁰ וְנִמְיָה²¹ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן²² - יֵשׁ לָהֶן דְּרִיסָה,²⁰ וְכָל שֶׁפֶן בְּעוֹפּוֹת.²¹

(14) חיות בר. (15) המילה "בלבד", באה למעט מינים שהם למטה מהארי. אבל הדומים לו, כגון נמר וכדומה, יש להם דריסה בגסה (כסף-משנה), וכן מפורש בהל' מאכלות אסורות פ"ד ה"ו, וראה 'כסף משנה'. וארי והדומה לו, יש להם דריסה בכל מיני בעלי-חיים, ואפילו הם גדולים ממנו. (16) בנוסחאות אחרות: ובבהמה דקה ובחיה דקה. (17) כרבי יהודה, משנה, חולין מב, א. ולפי לשון אחרון בדברי רב, שם נב, ב - שרבי יהודה בא לפרש דברי חכמים ולא לחלוק עליהם. וטעם איסור הדרוסה הוא, מפני שהדורס מטיל ארס חריף, וסופו לשרוף את בשר הנדרס. ונחלקו בדבר, יש אומרים, שהאיסור הוא מפני שהארס ינקוב את האיברים הפנימיים שכנגד מקום הדריסה. ויש אומרים, שהארס יחלחל בבהמה וסופה למות, ראה 'תוספות' שם מב, א - דיבור-המתחיל דרוסת. וב'מגיד משנה' כאן, קיבל את הדעה השניה ומוסיף, שחז"ל ידעו את טבע הדורסים והנדרסים, היינו דרגת חריפות הארס, וכן רגישות כל מין כלפי הארס, ובהתאם לכך קבעו את הדין. (18) [קטנים, דקים שבבהמה דקה]. (19) [מימרא של רב חסדא, שם נב, ב: דרוסת חתול ונמייה בגדיים וטלאים, וכלשון אחרון, כדרכו של רבינו לפסוק בכל מקום כלשון אחרון]. (20) בעיא שלא נפשטה, שם, אם יש לשועל דריסה או לא, ופסק להחמיר. (21) אין ידיעה ברורה, נמייה מהי. רש"י שם כותב, שיש אומרים שהיא "מרטרימא" בלעז, מרדר בגרמנית. (22) שהם למטה מן הזאב.

ה. וְהֶנֶץ²³ - יֵשׁ לוֹ דְּרִיסָה, וְאֲפִלוּ בְּעוֹף גְּדוֹלִים²⁴ מִמֶּנּוּ. אֲבָל שְׂאֵר עוֹפּוֹת הַדּוֹרְסִים²⁵ - יֵשׁ לָהֶן דְּרִיסָה²³ בְּעוֹף שֶׁמִּמּוֹתָן, וְאִין לָהֶן דְּרִיסָה בְּעוֹף שֶׁהוּא גְּדוֹל²⁴ מֵהֶן.²⁵

(23) במשנה, שם מב, ב: "ודרוסת הנץ בעופות". (24) כלשון אחרון, שם נג, א. [אין אנו בקיאים בשמותיהם של העופות הכתובים בתנ"ך ובתלמוד, ואין לסמוך על השמות הנהוגים עכשיו, כי רובם נתחדשו על-ידי בלשנים בדורנו]. (25) בגמרא שם: שאר עופות טמאים, יש להם דריסה. ונפסקה שם הלכה כלשון אחרון, שלכולם יש דריסה בעופות שכמותם, ולנץ יש דריסה אפילו בעופות גדולים ממנו, ונראה שכן היא דעת רבינו. [ודע שהמונה

טעות-סופר נפלה כאן. 60] כלומר, אם ירצה לאכול בשר, מצוה לשחוט. וראה למעלה פרק א.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר ששמונה מיני טריפות נאמרו לו למשה בסיני; דרוסה כיצד? ואם ספיקה אסורה או מותרת.

א. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי מַאֲכָלוֹת², שֶׁהִטְרַפָּה¹ הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה הִיא הַנוֹטָה לְמוֹתָ³. וְלֹא נֶאֱמַר² טְרַפָּה⁴, אֵלָא שְׂדֵפֶר הַפֶּתוּב בַּהוֹנָה, כְּגוֹן שֶׁטְרַפָּה אֲרִי וְכִיּוּצָא בּוֹ וְשִׁבְרָה וְעִדִּין לֹא מֵתָה.⁴

(2) פ"ד. (3) וזה לשונו שם (הלכה ח"ט): ואסרה (התורה) הנוטה למות מחמת מכותיה, ואף-על-פי שעדיין לא מתה, והיא הטרפה. . בין שטרפתה חיה ושברתה, בין שנפלה. . בין שבא לה חולי מחמת עצמה. . מכאן אמרו חכמים: זה הכלל, כל שאין כמוה חיה - טריפה. (4) שמשמעותה שהוכתה על-ידי חיה טורפת.

ב. וְיֵשׁ שֵׁם⁵ חֲלָאִים אֲחֵרִים, אִם יֶאָרְעוּ לָהּ - תִּחְשַׁב⁵ טְרַפָּה. וְהֵן הִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי⁶. וְשִׁמּוֹנָה מִיָּנִי⁶ טְרַפּוֹת נֶאֱמָרוּ לוֹ לְמִשְׁה בְּסִינִי⁷, וְאֵלוּ הֵן⁸: דְּרוֹסָה, נִקְוָבָה, חֲסִרָה⁹, נְטוּלָה¹⁰, פְּסוּקָה, קְרוּעָה, נְפֻלָּה וְשִׁבְרָה¹¹.

(5) שימוש מילה השגור אצל רבינו, במובן שיש במציאות כזה. וראה בהל' יסודי התורה פ"א ה"א. (6) כל שבעים הטרפות שמנה רבינו בסוף פ"י, הם הלכה למשה מסיני. וכולם כלולים בשמונה מיני הטרפות שמנה רבינו למטה. (7) חולין מג, א. (8) שמות המינים הכוללים, שפירטיהם יבוארו אחר-כך. (9) חסר אבר מתחילת ברייתו. (10) שניטל אבר בידי אדם, אבל לא חסר מתחילת ברייתו. (11) ויש סימן לזה בראשיתיתבות: "דן חנק נפש". וכל אחת משבעים הטרפות שמנאן רבינו בסוף פ"י, כלולה באחד משמונת המינים האלה.

ג. אֵף עַל פִּי שֶׁפֶלֶן הִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי הֵן, הוֹאִיל וְאִין לָהּ בְּפִירוּשׁ בַּתּוֹרָה אֵלָא דְּרוֹסָה¹² - הֶחֱמִירוּ¹¹ בָּהּ¹³, וְכָל סֶפֶק שִׁיטְתָּפֶק בְּדְרוֹסָה - אָסוּר. וְשְׂאֵר¹² שְׂבָעָה מִיָּנִי טְרַפּוֹת - יֵשׁ בֵּהֶן סִפְקִין מִתְרִין, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר.¹³

(12) פירוש, הכאה בידי חיה טורפת, כמו שיתבאר בהלכות שלפנינו. (13) מפשטות לשונו של רבינו משמע, שבדרך כלל אין הבדל בין איסור המפורש בתורה ובין איסור מהלכה למשה מסיני, ושניהם ספיקם אסור, אלא שיש סוגי ספיקות שמקילים בהם בהלכה למשה מסיני, ומחמירים בדבר הנאסר בפירוש בתורה, כגון דרוסה. למשל, בהמה שבאה פצועה לפנינו, ואנו מסופקים אם זה נעשה ע"י חיה דורסת או ע"י דבר אחר, וכגון שנכנס הדורס לפנינו למקום הבהמה, מחמירים בספק זה משום חומרת דרוסה, ואומרים שמן הטורף בא, ואין תולין שנתחככה בכתלים. ובשאר טריפות, כמו בנקובה, ספק אם נעשה הנקב מחיים או לאחר שחיטה, תולין שנעשה אחר שחיטה וכשרה. אבל ספק

מכל מיני טרפות, ולא נמצא בה רשם הדרסה -
הרי זו מתרת; ואם נמצא בה רשם הדרסה - הרי
זו טרפה, ואסורה מן התורה.⁴²

(40) אפילו בוודאי דרוסה מועילה בדיקה, וכן דעת הרבה פוסקים. ובדיקה לא רק בעוף, שהכשרו בסימן אחד, ואפשר לבדוק את הוושט השלם אחר השחיטה, אלא גם בבהמה, כי אפילו אם שחט במקום הדרסה, אפשר להכיר את האדמיות מפני שהיא מתפשטת ואינה דומה לנקב כל שהוא (מגיד-משנה). (41) ולא כפ הירך בכלל, שאפילו האדים שם הבשר כשרה, מכיון שאפילו ניטל לגמרי כשרה (מגיד-משנה). (42) ראה ה"ב. כוונתו לומר, שהיא היא "טריפה" הכתובה בתורה.

מ. אי זה הוא רשם הדרסה? שניאדים הבשר כנגד בני מעים.⁴³ ואם נמוק הבשר⁴⁴ כנגד בני מעים⁴⁵ עד שנעשה כבשר שיהרפא גוררו מן התבונה⁴⁶ - רואין אותו הבשר כאלו חסר⁴⁷, וטרפה.

(43) וכן אם האדים הבשר כנגד כל אבר שנטרפת בו הבהמה טריפה, שסוף הארס לחלחל ולנקוב האבר הנטרף, שהרי הבדיקה לא רק כנגד בני מעים אלא כל הגוף מכפ הירך ועד הקדקד. ורבינו אחז בלשונו כנגד בני מעים, שרוב הטריפות הם בבני מעים (כסף-משנה). (44) מימרא של רב, בחולין נג, ב - נתמסמס הבשר. (45) ורש"י שם מפרש, נתמסמס הבשר שלא כנגד בני מעים, אלא במקום שאם ניטל טריפה. (46) בגמרא שם: שהרפא גוררו ומעמידו על בשר חי, ופירש רש"י: אם בא לרפאותו, גוררו ומשליכו עד הבשר החי. (47) בגמרא: כאילו אינו, ורש"י פירש שהוא כנטול, ואם יש טריפות בניטל כולו, כגון צומת הגידין טריפה שזה גם כן דומה לנטול. אבל רבינו שינה בלשונו, ואמר "כאילו חסר" שרואין את הבשר שנתמסמס כאילו הוא חסר מצד הארס ששרפו, אבל לא כאילו ניטל כל האבר, ואסור לפי שסופו לנקוב בני מעים, וכן דעת הרשב"א (כסף-משנה).

י. ואם דרס בפסימין, משיאדימו⁴⁸ - טרפה. ודרסתן במשהו⁴⁹, פיון שהאדים בהן כל שהוא מחמת דריסה⁵⁰ - טרפה.

(48) הסימנים עצמם, אבל אם האדים רק הבשר כנגד הסימנים כשרה, משום שהסימנים קשים והארס שהוטל בבשר שכנגדם אינו שולט בהם, ובהאדימו הסימנים עצמם הרי נגלה ששלט בהם. ובבני מעים נתבאר בה"ט כשהאדים הבשר כנגדם גם כן טריפה, שם. (49) אפילו בקנה שאינו נטרף אלא בנחתך רובו, בדרוסה נטרף במשהו מפני שהארס מחלחל ושוורף (גמרא שם). (50) היינו, אדמומית הבאה מחמת דריסה.

יא. ספק דרוסה - אסורה⁵¹ עד שתבדק בדרוסה ודאית⁵². פיצד? ארי שנקנס לבין שורים, ונמצא צפרין⁵³ בגבו של אחד מהן - חוששין שמא ארי דרסו, ואין אומרים שמא בכתל נתחבד⁵⁴. וכן שועל או נמיה שנקנס לבין העופות, והוא שותק והן

"דורס" יש לו שתי משמעויות: א. הכאה בציפורן והטלת ארס במוכה; ב. אוכל טרפו כשהוא חי או מניח רגלו על הטרף ואוחזו ואוכלו. בדיני טריפות, הכוונה למשמעות הראשונה. ואילו בדיני סימני עופות טמאים, המונח "דורס" מתכוון למשמעות השניה. וראה 'תוספות' שם דיבור-המתחיל שאר. וישנם עופות טמאים שדורסים במובן א - והנדרס טריפה, אבל אינם דורסים ואוכלים כפי מובן ב].

ו. ויש לחלדה דריסה בעופות²⁶. וכלב - אין לו דריסה כל עקר²⁷, לא בעוף ולא בבהמה וחייה. והנץ - יש לו דריסה בגדיים וטלאים²⁸. והוא שיקב בצפרניו לבית החלל²⁹.

(26) שם נב, ב. מסורת בידי חכמים: "אין דרוסה לכלב", שם נג, א. שאין לכלב ארס כלל. (28) שם נב, ב. בברייתא שם דרוסת הנץ עד שתנקב לחלל, ומשמע שם משום דרוסה נגעו בה, מדקרי לה דרוסה, ולא משום נקב לבית חללו, וכן דעת הר"ף. ולפיכך אם האדים הבשר נגד בני מעים, טריפה. ואפילו אם נבדקו האיברים הפנימיים ונמצאו שלמים, מה שאין-כן בניקב לבית חללו על ידי קוק, שבדיקה מועילה. [וכן כתב רבינו בה"ז בניקבה על ידי שן הדורס, וכן לקמן פ"ו הי"ג].

ז. אין דריסה אלא ביד הטורף³⁰, אבל ברגליו³¹ - אין חוששין לה³². ואין דריסה אלא בצפרין³³, אבל בשן - אין חוששין לה. אלא אם כן נקב עד בית החלל³⁴, בודקין שמא נקב אחד מן האיברים שנטרפת בנקיבתו. ואין דריסה³⁵ אלא בכונת הטורף³⁶. אבל אם נפל הדורס ונשתקעו צפרניו בנטרף - אין זו דריסה³⁷. ואין דריסה אלא מחיים. אבל אם דרס ונהרג³⁸, ועדין ידו בדרוסה, ולא שמט צפרניו ממנה אלא אחר מותו - אין חוששין לה³⁹.

(30) הרגל הקדמית. (31) האחוריות. (32) משום דרוסה, שאין הארס של הדורס אלא בידו (שם). (33) לשון הגמרא שם. (34) שאז יש לחוש משום נקובה ובודקין. וגם בדרסה ברגל הדין כן, אלא נקט רבינו מה שיותר מצוי שהשן נוקבת עד בית החלל. (35) שיהיה אסור משום דרוסה אפילו אם לא ניקב. (36) לשון הגמרא שם: אין דריסה אלא מדעת. (37) כיון שנפל ממילא, ולא היה בכוונה - אינו מטיל ארס. (38) גירסת רבינו בגמרא שם: "ופסקוהו לרישיה", והיינו שנהרג הטורף לגמרי, אבל רש"י גורס: "ופסקוהו ל ידיה" - שנקטעה ביד שדרסה, עד שלא שמת הציפורן, גם כן מותר, שאין דריסה לאבר אחרי שפסקה חיותו (לחם-משנה). (39) שאין לדרסה אלא לבסוף. הטורף מטיל את הארס בטרפו בשעה שהוא שולף את צפרנו ממנו (שם). ולפיכך מותר אפילו אם האדים הבשר כנגד בני מעים שאין כאן דרוסה כלל, וכן אם נשחט הנדרס לפני שהדורס הוציא צפרנו (מגיד-משנה).

ח. ופיצד דין הדרוסה? כל מקום שאמרנו 'חוששין לה' - שחשטין את הנטרף ובודקין כל החלל⁴⁰ שלו מפפ הירף עד הקדקד⁴¹. אם נמצאת פלה שלמה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום א' י"ב אדר א' – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 1 מְקַרְקְרִין⁵⁵ - חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא דְרַס. אָבֵל אִם הָיָה הוּא
2 נוֹהֵם וְהֵם מְקַרְקְרִין - מִירָאָתוֹ וּמִנְהִימָתוֹ הֵן
3 מְקַרְקְרִין. וְכֵן אִם קָטַע רֹאשׁ אֶחָד מֵהֶן - הִנֵּה נֶחַ
4 רָגְזוּ. וְכֵן אִם שָׁתַק הוּא וְהֵם - אֵין חוֹשְׁשִׁין; שְׁאֵלוּ
5 הַזֵּיק - הֵיוּ מְקַרְקְרִין.

- 7 שְׂרָאִינוּ⁵⁷ וְלֹא נֹדַע אִם זֶה מִן הַטּוֹרְפִין אוֹ אֵינוֹ מִן
8 הַטּוֹרְפִין - אֵין חוֹשְׁשִׁין⁵⁸. וְכֵן עוֹף⁵⁹ שְׁנֹכְנֵס לִבִּין
9 הָעֵצִים אוֹ לִבִּין הַקָּנִים, וַיֵּצֵא וְרָאֵשׁוּ מִנְטָף דָּם אוֹ
10 צִוָּאָרוֹ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׁמָא נְטָרָף, אֲלֵא אוֹמְרִים
11 שְׁמָא בְּעֵצִים נִזְק⁶⁰.

(56 שם. 57 שם. 58) שספק אם היה במציאות או לאו, אפילו בספק דרוסה מקליל. ואינו דומה לארי שנכנס לבין השוורים שהטורף נתחזק במציאותו, ואין ספק כי-אם במכה, אם היא מהטורף או לאו (מגיד-משנה בהלכה ג). (59 שם. כאן יש שני ספיקות, אם היה הטורף במציאות, ואף אם תמצי לומר שהיה במציאות, שמא בקנים נפצע, ואף בשל תורה ספיקה לקולא (מגיד-משנה שם). (60) וצריך בדיקה בסימנים, אם אין נקב בוושט מחמת הנזק בעצים, שם כת, ב.

(51) שחוששין לספק דרוסה כשמואל, שם. (52) מוסב על הבדיקה שהיא נעשית באותו האופן כמו שבודקים בדרוסה ודאית, והיינו שבודקים את כל החלל כמ"ש בה"ח. אבל איסורה עד שתבדק הוא רק מטעם ספק טריפה. וראה רדב"ז מכת"י. (53) תלוש (רש"י). (54) השור, וציפורן זו בכותל היתה. ואע"פ שהציפורן לא נשלפה (ראה הערה לח) חוששים שמא דרס גם בציפורן אחרת. ראה ט"ז יו"ד סי' נו. (55) שם.

- 6 יב. סֶפֶק שְׁנֹכְנֵס⁵⁶ לִבָּאן טוֹרֵף אוֹ לֹא נִכְנֵס, או

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ב י"ח אדר-א' תשע"ו

יום א' י"ב אדר א' ה'תשע"ו הלכות שמיטה ויובל

פרק שביעי

(1) יבאר שפירות שביעית אין אוכלין מהן אלא כל זמן שאותו המין מצוי, בשדה. אילן שעושה פירות ב' פעמים בשנה. ואם מבערין הדמים. ג' ארצות לביעור וששלתן חשובות כאחת לקצת פירות. המוליך פירות ממקום שכלו למקום שלא כלו. אי זהו שעת הביעור לעלין. עד מתי יהיה אדם מלקט עשבים לחים בשביעית. הקטף אין לו שביעית, והכובש ורד שביעית בשמן ששית.

- 12 א. פְּרוֹת² שְׁבִיעִית - אֵין אוֹכְלִין מֵהֶן אֲלֵא כָּל זְמַן
13 שְׁאוֹתוֹ הַמִּין³ מְצוּי בַּשָּׂדֶה. שְׁנֹאמְרִי: וְלִבְהִמְתָּךְ
14 וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל; כָּל
15 זְמַן שְׁחִיָּה אוֹכְלֵת מִמִּין זֶה מִן הַשָּׂדֶה - אֵתָהּ אוֹכְלִי⁴
16 מִמֶּה שְׁבִיעִית; כָּלָה לַחֲיָה מִן הַשָּׂדֶה - חֵיב לִבְעֹר
17 אוֹתוֹ הַמִּין מִן הַבֵּית. וְזֶהוּ בְּעוֹר⁵ שֶׁל פְּרוֹת שְׁבִיעִית.

(2) ספרא פרשת בהר (פרק א הלכה ח). וראה בפסחים נב: (3) ראה להלן הלכה ד. (4) [בבבלי (פסחים נב: תענית ו: ונדה נא:)] אמרו "האכל לבהמתך", הרי שהמדובר באוכלי בהמה, שהרי אוכלי אדם אין מאכילים אותם לבהמה (למעלה פ"ה הלכה ה). וראה במעשה רוקח. אבל בספרא (שם) אמרו: "ולבהמתך ולחיה, מה תלמוד לומר, ומה אם חיה שאינה ברשותך, הרי היא אוכלת, בהמה שהיא ברשותך אינו דין שתאכל. ומה אם חיה שאינה ברשותך, הרי היא אוכלת, בהמה שהיא ברשותך אינו דין שתאכל, אילו כן הייתי אומר יכנוס לבהמה ותהא אוכלת לעולם,

- 18 ב. בִּיעֹרֵךְ? הֲרִי שְׁהִיוּ לוֹ גְּרוּגְרוֹת⁶ שְׁבִיעִית בְּתוֹךְ
19 בֵּיתוֹ - אוֹכֵל מֵהֶן כָּל זְמַן שֶׁהִתְאַנְּגִים בְּאִילָנוֹת
20 בַּשָּׂדֶה; כָּלוּ הִתְאַנְּגִים מִן הַשָּׂדֶה⁷ - אֲסוּר לֶאֱכֹל
21 מֵאוֹתָן שְׁבִיעִית, אֲלֵא מִבְּעֹר אוֹתָן⁸.

(6) תאנים מיובשות. (7) ראה להלן הלכה יא, שזמנם בחנוכה. (8) כבהלכה הסמוכה.

- 22 ג. הֵיוּ⁹ לוֹ פְּרוֹת מִרְבִּין¹⁰ - מִחֻלְקֵן מְזוֹן שֶׁלֹּשׁ סַעֲדוֹת
23 לְכָל אֶחָד וְאֶחָד¹¹. וְאֲסוּר לֶאֱכֹל אַחֵר הַבְּעוֹר

14 בְּשָׂדֶה. אֲבָל פְּרוֹת הִסְתּוֹ - אֵין אוֹכְלִים²¹ בְּשָׂבִילָן, 15 מִפְּנֵי שְׂדוּמִין לְפָרוֹת שֶׁל שָׁנָה אַחֲרָת.

(19) שם. (20) שם: "אוכלין וכו', ועל הדופרא". "והיא מילה מורכבת: דו פרי" (פירוש המשנה שם). (21) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה.

16 ו. הַפּוֹכֵשׁ²² שֶׁלֶשָׁה כְּבָשִׁים²³ בְּחִבִּית אַחַת - כָּל 17 שְׂפָלָה מֵינּוּ מִן הַשָּׂדֶה וְיַעַר מֵינּוּ מִן הַחִבִּית²⁴. וְאִם 18 הַתְּחִיל²⁵ בָּהּ - הָרִי הַכֹּל כְּמַבְעָר²⁶. וְכֵשֶׁם²⁷ שְׂמַבְעָר 19 אֶכְלִי אָדָם, כֶּף מַבְעָר אֶכְלִי בְּהֵמָה מִן הַבֵּית, וְאִינוּ 20 מֵאֲכִילָן לְבְּהֵמָה אִם כָּלָה אוֹתוֹ הַמֵּין מִן הַשָּׂדֶה.

(22) שם משנה ה, כרבן גמליאל ולא כרבי אליעזר ורבי יהושע. שהרי אמרו במשנה שם על דברי רבן גמליאל: "והלכה כדבריו". וכן הוא בספרא שם פ"ג הלכה ה, ובפסחים נב. וראה פירוש המשנה שם, ובמבוא להלכות הירושלמי להרמב"ם עמוד ז. (23) שזמני ביעורם שונים. (24) אבל את שני הכבשים האחרים, אינו חייב לבער. ואף-על-פי שהמין הזה שכלה מן השדה, נתן טעם ביתר המינים - כיון שנתן בהם טעם לפני זמן הביעור, הרי הטעם כמבוער, ואינו אוסר (רמב"ן לויקרא כה, יב) וראה בתוספות פסחים שם ד"ה הכובש, ולהלן הלכות כא-כב. (25) ירושלמי שם. (26) נכלומר, הרי כל התערובות כאילו כלה מינה מן השדה, ואסורה, והמדובר כאן כששלשת הכבשים שווים כולם בגדלם ובמדתם, ויש כאן "חד בתרי", כלומר, שנים של היתר, נגד אחד של איסור. ולדעת רבינו "בטעמו ולא ממשו" אין איסור מן התורה (פס"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה א), והרי זה כמי שאינו, ואינו מתחייב בביעור. אבל אם התחיל לאכול מן ההיתר, אם כן מעתה אין כאן "חד בתרי", ואינו בטל מן התורה (ראה שם הלכה ד, שדקדק רבינו לכתוב "אם היה חלב האליה כשנים בחלב הכליות, הרי הכל מותר מן התורה", ועיין בפמ"ג בשער התערובות חלק א ד"ה והנה יבש ביבש, וראה למעלה פ"ד מהלכות תרומות הלכה ז ובמה שכתבנו שם), והרי הוא כנמצא בעין, וחייב לבערו. וראה ברדב"ז ובמראה הפנים שם. ועיין עוד להלן הלכות כא-כב. (27) ספרא שם, פ"א הלכה ח. וראה למעלה הלכה א.

21 ז. וְכֵשֶׁם²⁸ שְׂמַבְעָרִין אֶת הַפְּרוֹת, כֶּף מַבְעָרִין אֶת 22 הַדָּמִים²⁹. כִּיצַד? הָרִי שְׂמַכְר רְמוּנִים שֶׁל שְׂבִיעִית 23 וְהָרִי הוּא אוֹכֵל בְּדַמְיָהּ³⁰, וְכָלוּ הָרְמוּנִים מִן 24 הָאֵילָנוֹת שֶׁבְּשָׂדֶה וְנִשְׁאָר אֶצְלוֹ מִן הַדָּמִים שְׂמַכְר 25 בָּהֶן³¹ - חֵיב לְבַעֵר.

(28) שם בפ"ז משנה א: "כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וכו', יש לו שביעית ולדמיו שביעית, יש לו ביעור ולדמיו ביעור" (כסף-משנה). (29) שהרי נתפשו בקדושת שביעית, ונעשו כפירות עצמן (למעלה פ"ו הלכה ו). (30) שקונה בהם מאכלים. (31) כלומר, שמכר תמורתם רימוני שביעית.

26 ח. כִּיצַד עוֹשֶׂה? קוֹנֶה³² בָּהֶן מֵאֲכָלוֹת וּמִחֻלָּקִין מִזֵּין

1 בֵּין לְעֵנִיִּים בֵּין לְעֹשִׁירִים¹². וְאִם לֹא מִצָּא אוֹכְלִין 2 בְּשַׁעַת הַבְּעוּר - שׁוֹרֵף בְּאֵשׁ¹³ אוֹ מְשַׁלֵּף לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ 3 וּמֵאֲבָדָן לְכָל דְּבַר שְׂמַאֲבָד.

(9) שביעית שם משנה ח. (10) שאינו יכול לאכלם בעצמו. והמדובר ביום האחרון שלפני זמן הביעור, ראה להלן. (11) שהרי המדובר ביום האחרון, שאין סיפק בידם לאכול יותר משלש סעודות. (12) במשנה שם: "ועניים אוכלין אחר הביעור, אבל לא עשירים, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר, אחד עניים ואחד עשירים, אוכלין אחר הביעור". ולפני רבינו היתה הגירסא בדברי רבי יוסי, שהלכה כמותו, "אין אוכלין אחר הביעור". וכן נראה מפירוש המשנה שם פ"ה משנה ג. וכן גרס גם היראים (סימן קפ). וראה בפירוש הרמב"ן על התורה ויקרא כה, ז. (13) שמה שהתירו לחלק פירות שביעית לכל אחד, כנ"ל, זה אינו אלא קודם שכלה לחיה מן השדה, אבל כשכלה מן השדה, שורף את הפירות או מאבדן, ולפי-זה ביעור פירושו כמשמעו, לבער מן העולם. וכן דעת הראב"ד, וראה בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה ח. אבל יתר הראשונים חולקים ומפרשים שביעור היינו הפקר לכל מי שירצה. ובתוספתא שם פ"ח הלכה ב: "מי שיש לו פירות לחלק וכו', מחלק מהן לשכניו ולקרוביו וליודעיו, ומוציא ומניח על ביתו ואומר: אחינו בית ישראל, כל מי שצריך ליטול יבוא ויטול, חוזר ומכניס לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו". ולדעת יתר הראשונים פירושו, שיאכל אפילו בעצמו את הפירות לאחר הפקר, עד שיכלו הפירות. אבל לדעת רבינו פירושו, שאוכל מן הפירות לאחר חלוקה, עד שיכלו לחיה מן השדה, ואחר כך מקיים מצות ביעור, דהיינו, שריפה או איבוד אחר (תוספתא כפשוטה), וראה בכסף-משנה.

4 ד. הָיוּ¹⁴ לוֹ צְמוּקִין שֶׁל שְׂבִיעִית, וְכָלוּ הָעֵנָבִים מִן 5 הַשָּׂדֶה מִן הַגִּנּוֹת וְהַפְּרָדִסִּים שֶׁהֵן הַפֶּקֶר¹⁵, אָף עַל 6 פִּי שְׂעִידִין יֵשׁ עֲנָבִים בְּגִפְנִים שֶׁבְּתוֹךְ הַחֲצֵרוֹת - אִינוּ 7 אוֹכֵל מִן הַצְּמוּקִין מִפְּנֵי עֲנָבִים אֵלּוּ שֶׁבְּחֶצֶר, לְפִי 8 שְׁאֵינָן מְצוּיִין לְחִיָּה¹⁶. אֲבָל אִם יֵשׁ עֲנָבִים קָשִׁים¹⁷ 9 בְּיֹתֵר, שְׁאֵינָן נִגְמָרִין אֲלָא בְּסוֹף הַשָּׁנָה - הָרִי זֶה 10 אוֹכֵל מִן הַצְּמוּקִין בְּשָׂבִילָן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה¹⁸.

(14) שם משנה ד: "אוכלים על המופקר ולא על השמור". וכחכמים ולא כרבי יוסי. (15) ויכולה חיה לאכול מהן. (16) וכיון שכלה לחיה מן השדה, חייב לכלות מן הבית, כנ"ל. (17) משנה שם: "אוכלין על הטפחין". ובפירוש המשנה: "קבוץ טפח, והם הגרגרים הקשים ממיני התבואה והקטניות וכו' וישארו בארץ ימים רבים לרוב יבישותם וחזקתם". וכן הוא בפסחים נג. "תנו רבנן, אוכלין בענבים עד שיכלו דליות של אוכל, אם יש מאוחרות מהן (כלומר, ענבים קשים כדלהלן), אוכלין עליהן". (18) שהרי טפחין הוא שם כולל לכל הדברים הקשים, כנ"ל.

11 ח. אֵילָן¹⁹ שְׁעוֹשֶׂה פְּרוֹת שְׁתֵּי פְעָמִים בְּשָׁנָה²⁰, וְהָיוּ 12 לוֹ מִפְּרוֹתָיו הָרְאוּשׁוֹנוֹת - הָרִי זֶה אוֹכֵל מֵהֶן כָּל זֵמַן 13 שְׁפָרוֹת שְׁנִיּוֹת מְצוּיּוֹת בְּשָׂדֶה; שֶׁהָרִי מֵאוֹתוֹ הַמֵּין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום א' י"ב אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 **שְׁלֹא בָלוּ, אוּ מִמָּקוֹם שְׁלֹא בָלוּ לְמָקוֹם שְׁבָלוּ - חֵיב**
 20 **לְבַעַר⁵⁴, לְפִי שְׁנוֹתַיִן עָלָיו חֲמָרֵי מָקוֹם שְׂעִיץ**
 21 **מִשֶּׁם⁵⁵ וְחֲמָרֵי מָקוֹם שְׁהֵלָה לְשֶׁם⁵⁶. וּפְרוֹת⁵⁷ הָאֶרֶץ**
 22 **שְׂעִיזָאוּ לְחוּצָה לָאֶרֶץ - מִתְבַּעְרִים בְּמִקְוָם, וְלֹא**
 23 **יַעֲבִירֵם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם.**

(53) משנה שם 1: (54) שם, כתנא-קמא ולא כרבי יהודה.
 (55) אף-על-פי שאין דעתו לחזור. (56) שלא ישנה מפני המחלוקת, אבל אם דעתו לחזור למקומו, נוהג כאנשי מקומו בין להקל ובין להחמיר, והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו, מפני המחלוקת (פ"ח מהלכות יום-טוב הלכה כ.). (57) בברייתא שם נב: כתנא-קמא ולא כרבי שמעון בן אלעזר, שהרי אמרו שם: אמר ליה רב הונא בריה דרב איקא, הכי אמר רב אבהו, אין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. אמר רב ספרא, נקוט הא כללא דרב הונא בידך, דדייק וגמר שמעתתא מפומיה דרביה כרחבה דפומבדיתא.

24 **י.ג. כָּלֵל⁵⁸ גְּדוֹל אָמְרוּ בְּשִׁיעִית: כֹּל שֶׁהוּא מֵאֲכָל**
 25 **אָדָם אוּ מֵאֲכָל בְּהֵמָה אוּ מִמִּין הַצּוֹבְעִין, אִם אֵינוֹ**
 26 **מִתְקַיֵּם בָּאֶרֶץ - יֵשׁ לוֹ וּלְדָמָיו שְׂבִיעִית, וְחֵיב בְּבַעַר**
 27 **הוּא וְדָמָיו. כְּגוֹן עָלִי הַלּוֹף הַשּׁוֹטֵה וְעָלִי הַדִּנְדָּנָה⁵⁹**
 28 **וְהַעֲלָשִׁין מֵאֲכָל אָדָם, וּכְגוֹן הַחוֹחִים וְהַדְּרָדִין**
 29 **מֵאֲכָל הַבְּהֵמָה, וּכְגוֹן אֶסְטָס וְקוֹצָה מִמִּין הַצּוֹבְעִין.**
 30 **וְאִם הִיא מִתְקַיֵּם⁶⁰ בָּאֶרֶץ, כְּגוֹן הַפּוּאָה וְהַרְכָּפָה**
 31 **מִמִּין הַצּוֹבְעִין, אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ לוֹ שְׂבִיעִית וּלְדָמָיו**
 32 **שְׂבִיעִית - אֵין לָהֶם בַּעַר וְלֹא לְדָמֵיהֶם, שֶׁהִי**
 33 **מִתְקַיֵּם בָּאֶרֶץ⁶¹, אֲלֹא נִהְיִין וְצוֹבְעִין בּוֹ עַד רֹאשׁ**
 34 **הַשָּׁנָה⁶².**

(58) שביעית פ"ז משנה א. (59) היא "נענע", "מינטא" בלע"ז. (60) שם משנה ב. וראה בהלכה הסמוכה.
 (61) ולא נתחייב לבער אלא דבר הכלה לחיה מן השדה.
 (62) צריך לומר: "אחר ראש השנה", כחכמים ולא כרבי מאיר (חזון-איש).

35 **י.ד. וְכָלֵל⁶³ שְׂאִינוֹ מִיַּחַד לֹא לְמֵאֲכָל אָדָם וְלֹא לְמֵאֲכָל**
 36 **בְּהֵמָה וְאֵינוֹ מִמִּין הַצּוֹבְעִים, הוֹאִיל וְאֵינוֹ לְעֵצִים⁶⁴**
 37 **- יֵשׁ לוֹ וּלְדָמָיו שְׂבִיעִית, אֲבָל אֵין לָהֶם בַּעַר⁶⁵, אֵף**
 38 **עַל פִּי שְׂאִינוֹ מִתְקַיֵּם בָּאֶרֶץ⁶⁶, אֲלֹא נִהְיִין בּוֹ אוּ**
 39 **בְּדָמָיו עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה⁶⁷. כְּגוֹן עֲקָרֵי הַלּוֹף הַשּׁוֹטֵה**
 40 **וְעֲקָרֵי הַדִּנְדָּנָה וְהַעֲקָרָבִין⁶⁸.**

(63) שם: "כל שאינו מאכל אדם, ומאכל בהמה, וממין הצובעין, ומתקיים בארץ וכו' אין לו ביעור ואין לדמיו ביעור". ומפרש רבינו, שמה שאמרו "מתקיים בארץ", זה לא עולה על אלה שאינם מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין, שכל אלה אין להם ביעור אפילו אם אינו מתקיים בארץ, אלא זה עולה על מין הצובעין הפואה והרכפא, ראה הלכה הקודמת. (64) שלא חשב עליהם לעצים, ועצים אין בהם קדושת שביעית, כנ"ל בפ"ה הלכה כא. (65) שהי נאמר: "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך", ולא נצטוונו לבער אלא את הראוי לבהמה. (66) וכל זה לענין ביעור, אבל

1 **שְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד³³; אוּ יִשְׁלִיכֶם³⁴ לַיָּם**
 2 **הַמֵּלַח, אִם לֹא מִצָּא אוֹכְלִין.**

(32) ואינו נותן הדמים עצמם, שמא לא יקנו בהם מאכלים, ונמצא שלא ביער אותם (רדב"ז). (33) כנ"ל בהלכה ג.
 (34) שם.

3 **ז. שְׁלֹשׁ³⁵ אֲרָצוֹת לְבַעַר: אֶרֶץ יְהוּדָה כָּלָה³⁶, הָהָר**
 4 **וְהַשְּׁפֵלָה וְהַעֲמָק - אֶרֶץ אַחַת. עֵבֶר הַיַּרְדֵּן³⁷ כָּלוּ,**
 5 **שְׁפֵלַת לֹד וְהָר שְׁפֵלַת לֹד וּמִבֵּית חוּרֹן עַד הַיָּם³⁸**
 6 **- אֶרֶץ אַחַת. וְהַגְּלִיל כָּלוּ, הָעֲלִיּוֹן וְהַתַּחְתּוֹן וְתַחוּם**
 7 **טְבֵרְיָא - אֶרֶץ אַחַת. וְאוֹכְלִין בְּכָל אַחַת וְאַחַת³⁹**
 8 **מִשְׁלָשָׁתָן עַד שִׁיכְלָה הָאֲחֵרוֹן שְׁבָה⁴⁰.**

(35) שם פ"ט משנה ב. (36) כלומר, על שלשת חלקיה: ההר והשפלה והעמק. (37) כלומר, המערבי. והוא מרכז הארץ, בין הגליל ויהודה (תוספות רעק"א בשם כפתור ופרח). (38) צ"ל עד הים (שבת הארץ). וכן הוא במשנה. (39) שם משנה ג, כתנא-קמא ולא כרבי שמעון. (40) כלומר, עד שיכלה המין מן השדה של החלק האחרון משלשת חלקי כל ארץ וארץ, וראה בפירוש המשנה.

9 **י. פִּיצֵד? הִיוּ לוֹ פְּרוֹת בָּאֶרֶץ יְהוּדָה - אוֹכֵל מִהֵן**
 10 **כֹּל זֶמֶן שֵׁישׁ מֵאוֹתוֹ הַמִּין בְּכָל אֶרֶץ יְהוּדָה⁴¹ כָּלָה⁴².**
 11 **וְכֵן אִם הִיוּ לוֹ פְּרוֹת גְּלִיל⁴³, וְכֵן בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן.**

(41) שגדלו בארץ יהודה, ראה להלן הלכה יב. (42) אפילו אם משני חלקי הארץ כבר כלה המין מן השדה. וראה בפירוש המשנה. (43) שגדלו בגליל, כנ"ל.

12 **י.א. וְשְׁלֹשׁ⁴⁴ אֲרָצוֹת אֵלוּ - כָּלֵן חֲשׁוּבוֹת בָּאֶרֶץ**
 13 **אַחַת⁴⁵ לְחֵרֹבוֹבִין וְלִזְיָתִים וְלַתְּמָרִים. וְאוֹכְלִין⁴⁶**
 14 **בְּתְמָרִים עַד שִׁיכְלָה הָאֲחֵרוֹן שְׂבַע⁴⁷. וְאִמְתִּי הוּא**
 15 **כָּלָה? עַד הַפּוּרִים⁴⁸. וְאוֹכְלִין בְּזִיתִים עַד הָעֲצֵרֶת⁴⁹,**
 16 **וּבְעֵנָבִים⁵⁰ - עַד הַפֶּסַח שֶׁל מוֹצָאֵי שְׂבִיעִית⁵¹,**
 17 **וּבְגִרְגֹרֹת - עַד הַחֲנֻכָּה⁵².**

(44) במשנה שם: "וכל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים", ובירושלמי שם "תני אף לחרובין". (45) שאוכלין בגליל אף-על-פי שכלה בגליל, כל זמן שלא כלה באחת משתי הארצות הנ"ל. שאף-על-פי שאין חיה שבארץ אחת יוצאה לאכול פירות שבארץ אחרת - ידוע היה כי לפירות אלו הן יוצאות למדינה אחרת (תפארת ישראל). (46) ברייתא בפסחים נג. (47) היא קרובה ליריחו עיר התמרים, ומצויים בה תמרים אף-על-פי שכלו ממקום אחר. (48) שם, בשם ר' יוחנן, וכפירוש ר"ח ולא כרש"י. (49) חג השבועות. (50) ענבים לא נזכרו לא במשנה ולא בירושלמי בקשר למה שאמרו ששלש ארצות אלו כולן חשובות כאחת וכן לא נזכרו גרגורות. ויתכן כי הזמנים ההם הם הזמנים המאוחרים בפירות האלה (ר"ש שם). (51) זה מכון לכל הזמנים שנכתבו למעלה: פורים, עצרת ופסח. (52) של מוצאי שביעית, כנ"ל.

18 **י.ב. הַמוֹלִיף⁵³ פְּרוֹת שְׂבִיעִית מִמָּקוֹם שְׁבָלוּ לְמָקוֹם**

קסב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום א' י"ב אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 יח. וְעַד מָתִי? יְהִי הַעֲנִיִּים מִתְּרִין לְהַכֵּס בַּפְּרִדְסוֹת
15 בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית לְאַסֵּף פְּרוֹת שְׁבִיעִית? 92 עַד שְׁתַּרְד
16 רְבִיעָה שְׁנִיָּה 93.

(91) שם משנה ז. (92) ואף-על-פי-כן נקטו לשון "עניים", לפי שפירות שביעית כולם עניים אצלם (רדב"ז). (93) שאז כלים הפירות, וזהו שעת ביעורם, וראה בר"ש. וראה למעלה פ"א מהלכות מתנות עניים הלכה יא.

17 יט. הוֹרֵד 94 וְהַפְּרִי 95 וְהַלְטֵם - יֵשׁ לָהֶן וְלִדְמִיהֶן
18 שְׁבִיעִית 96. הַקֵּטֶף 97, וְהוּא שָׂרֶף 98 הַיּוֹצֵא מֵהָאֵילָנוֹת
19 מִן הָעֵלִים וּמֵהָעֲקָרִים 99 - אֵין לוֹ שְׁבִיעִית 100. וְהַיּוֹצֵא
20 מִן הַפְּגִים - יֵשׁ לוֹ וְלִדְמִיו שְׁבִיעִית.

(94) שם פ"ז משנה ו. (95) הוא אשכול הכופר הנזכר בשיר-השירים א, יד. ויש אומרים שהוא גרופלי, כלומר, נעגלאלך (פירוש המשנה). (96) כיון שהם פירות. ומשנתנו הובאה בנדה ח. ונוסף שם: "יש להן ביעור ולדמיהן ביעור". (97) שם. (98) כלומר, שם האילן: קטף. והשרף היוצא ממנו הוא הצרי הנזכר בברייתא בכריתות ו. (וראה בפ"ב מהלכות כלי המקדש הלכה ד). ואף השרף נקרא קטף על שם האילן. וראה בנדה שם, ובתוספות שם ד"ה קטף. (99) הגזע והענפים. (100) קדושת שביעית. וכן אמרו בנדה שם: "עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר (הסובר בערלה פ"א משנה ז, המעמיד בשרף ערלה אסור), אלא בקטפא דאווזא, אבל בקטפא דפירא מודו ליה. דתנן, אמר רבי יהושע, שמעתי בפירוש שהמעמיד בשרף העליון, בשרף העיקרין מותר, בשרף הפגין אסור מפני שהוא פרי".

21 ב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאֵילָן מֶאֱכָלִי 101; אֲבָל
22 בְּאֵילָן סָרֶק, אֵף הַיּוֹצֵא מִן הָעֵלִין וּמִן הָעֲקָרִים -
23 בְּפָרִי שְׁלֶהֶן 102, וְיֵשׁ לוֹ וְלִדְמִיו שְׁבִיעִית.

(101) שם: "ואיבעית אימא, כי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר באילן העושה פירות (שלדבריהם יש הבדל בין שרף היוצא מן העלים לבין שרף היוצא מן הפגים, כנ"ל, ולדעת רבי אליעזר בשניהם אסור), אבל באילן שאינו עושה פירות, מודו דקטפו זהו פרי, דתנן רבי שמעון אומר אין לקטף שביעית, וחכמים אומרים יש לקטף שביעית מפני שקטפו זהו פרי". (102) שהרי אין להם פרי אחר.

24 בא. הַכּוֹבֵשׁ 103 וְרֵד שְׁבִיעִית 104 בְּשִׁמְן שֶׁל שְׁשִׁית -
25 יִלְקֹט אֶת הַוֵּרֵד 105, וְהַשִּׁמְן 106 מִתֵּר 107. כְּבִשּׁוֹ 108 בְּשִׁמְן
26 שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית 109 - חֵיב לְבַעַר הַשִּׁמְן 110; שְׁהָרִי
27 הַוֵּרֵד יִבֵּשׁ הוּא 111, וְכִכָּר נִתְחַיֵּב בַּבַּעֲוִר 112.

(103) שם משנה ז, ותוספתא שם פ"ה הלכות יג-יד. (104) ירושלמי שביעית סוף פ"ז. (105) ויאכלנו בקדושת שביעית. (106) תוספתא שם. (107) "מפני שלא יכנס כח הורדין וטעמם בשמן, שהשמן הוא ישן והורד חדש, אלא אם יניחם זמן רב" (פירוש המשנה). (108) את הורד של שביעית. (109) במוצאי שביעית, שאז הורד ישן, ונותן טעם בשמן. (110) כלומר: גם השמן, וכל-שכן הורד עצמו. וראה בתוספות אנשי-שם. (111) מחמת יושנו, ויש

קדושת שביעית חלה עליו, כנ"ל. (67) גם כאן צריך לומר: "אחר ראש השנה", כנ"ל. (68) מין עשב. ובמשנה שם נזכרים גם "והחלבצין והבוכריה", ולא הזכירים כאן, לפי שאינם ידועים (ראה בפירוש המשנה שם).

1 מו. קְלַפֵּי 69 רְמוֹן וְהַגִּזְזִי 70 שְׁלוֹ, קְלַפֵּי אֲגֻזִּים 71
2 וְהַגִּרְעִינִין 72 - יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וְלִדְמִיהֶם שְׁבִיעִית 73,
3 אֲבָל אֵין לָהֶם בַּעֲוִר 74 וְלֹא לִדְמִיהֶם. לִוְלָבִי וְרָדִים 75
4 וְהַחֲרוּבִים - יֵשׁ לָהֶם וְלִדְמִיהֶם שְׁבִיעִית 76 וּבַעֲוִר 77.
5 לִוְלָבִי הָאֵלֶּה וְהַבְּטָנָה 78 וְהָאֲטָדִין 79 - יֵשׁ לָהֶן
6 וְלִדְמִיהֶן שְׁבִיעִית 80, אֲבָל אֵין לָהֶם 81 בַּעֲוִר 82; אֲבָל
7 לְעֵלִים שְׁלֶהֶן יֵשׁ בַּעֲוִר 83.

(69) שם, משנה ג. (70) הפרח. (71) היינו הקליפה הירוקה שראויה לצביעה, אבל הקליפה הקשה, הרי היא כעצים (רדב"ז). (72) של שאר פירות, ולא של אגוזים שהרי אין להם גרעינים (כסף-משנה). (73) כיון שהם ראויים לצביעה. וראה למעלה בפ"ה הלכה כא. (74) אין זה מפורש במשנה שם. וכנראה שלמד כן מן הירושלמי שם. והטעם בזה שכל אלה מתקיימים בארץ ("משנה ראשונה" ותוספות אנשי-שם, ועיין כסף-משנה ותוספות יום-טוב). (75) שם משנה ה. והם: "פרחי ענפים שזמרו אותם מן הגפנים" (פירוש המשנה). (76) שהם מאכל אדם. (77) כן צריך להיות (מהר"י קורקוס). וכן הוא בספרים מדויקים (רדב"ז ומלאכת שלמה). וכן הוא במשנה שם. ועיין שם במלאכת שלמה. (78) "פסתאק וקבוצו (כלומר, לשון רבים שלו) בטנים" (פירוש המשנה). (79) "מין ממיני הקוצים (ראה למעלה הלכה יג) שצומחין בו גרגרים שחורים קשים כמו אפונים, ונאכלים" (שם). (80) שהם ראויים לאוכל אדם (רדב"ז). (81) ולדמיהם. (82) שהם מתקיימים באילנות ואינם נושרים. (83) שם: מפני שנושרין מאביהן. ובפירוש המשנה: נופלין מהענפים שהם מיוחסים אליהם כיחס אב לבן.

8 מו. אֵיזוֹ הִיא שְׁעַת בַּעֲוִר הָעֵלִין? בְּעַת שְׁיִבּוֹלוֹ 84
9 וְנוֹשְׁרֵין מֵאֵילָנוֹתֶיהֶן 85. עֲלֵי זִיתִים 86 וְעֲלֵי קָנִים וְעֲלֵי
10 חֲרוּבִין - אֵין לָהֶם בַּעֲוִר, לְפִי שְׁאֵינֶן נּוֹבְלוֹת וְכָלוֹת.

(84) וזהו "כלה לחיה מן השדה" שלהם. (85) ראה בפ"ז משנה ה, ובפירוש המשנה שם. (86) תוספתא שם פ"ה הלכה יב. ובפרק ט שם משנה ו "עלי קנים ועלי גפנים עד שישירו מאביהן". הרי שיש ביעור לעלי קנים. אולם בירושלמי שם אמרו: "ר' אבין בשם ר' יוחנן, לית כאן עלי קנים אלא עלי גפנים".

11 יז. וְעַד מָתִי? יְהִי אָדָם רִשְׁאֵי לִלְקֹט 88 עֲשָׂבִים לְחִין
12 בְּשְׁבִיעִית? עַד שְׁיִיכַשׁ הַמְּתוּקָה 89. וְיִגְבַּב עֲשָׂבִים
13 יִבְשִׁים - עַד שְׁתַּרְד רְבִיעָה שְׁנִיָּה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית 90.

(87) משנה שם. (88) "אוסף העשבים הלחים נקרא מלקט, ואוסף היבשים נקרא מגבב" (פירוש המשנה). (89) פרי מר, הנקרא מתוק בלשון סגי נהור, וראה למעלה בפ"ב הערה יג. (90) ראה למעלה בהלכה יא.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ב' י"ג אדר א' – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קסג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

13 וּלְמַלְאכָה שְׂאֵפֶשֶׁר שְׂתַהֲיָה אֲסוּרָה וְתַהֲיָה מִתֶּרֶת -
14 מִתֶּרֶת לְמַכְרוֹ לַחֲשׂוֹד.

15 ג. פִּיעֵד? מוֹכֵר הוּא לוֹ הַמַּגֵּל וְהַעֲגֵלָה וְכָל כְּלִיָּה.
16 שְׂאֵם יִקְצֹר בּוֹ מַעֲט וְיָבִיא עַל הַעֲגֵלָה מַעֲט - הָרִי
17 זֶה מִתֶּרֶת; וְאִם יִקְצֹר בְּדֶרֶךְ הַקּוֹצְרִין אוֹ יָבִיא כָּל
18 פְּרוֹת שְׂדֵהוּ - אֲסוּר.

19 ד. וּמִתֶּרֶת לְמַכֵּר סֵתָם לְמִי שְׂאֵינֻ חֲשׂוֹד אֶפְלוֹ דָּבָר
20 שְׂמַלְאכָתוֹ מִיַּחְדָּת לְמַלְאכָה הָאֲסוּרָה בְּשָׂבִיעִית;
21 שְׂהָרִי אֶפֶשֶׁר שְׂקָנָה בְּשָׂבִיעִית לַעֲשׂוֹת לוֹ מַלְאכָה
22 לְאַחֵר שְׂבִיעִית.

23 ה. הַיּוֹצֵר מוֹכֵר חֲמִשָּׁה פְּדֵי שְׁמֹן וְחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר פְּדֵי
24 יֵין. וּמִתֶּרֶת לְמַכֵּר לַעֲבֹד פּוֹכְכִים יְתֵר מִזֶּה, וְאֵינֻ
25 חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל. וּמוֹכֵר בְּדִים רַבִּים
26 לְיִשְׂרָאֵל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, וְאֵינֻ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יָבִיאָם
27 לְאֶרֶץ.

28 ו. וּמוֹכֵר לַחֲשׂוֹד פָּרָה חוֹרֶשֶׁת בְּשָׂבִיעִית, שְׂהָרִי
29 אֶפֶשֶׁר לְשַׁחֲטָהּ. וּמוֹכֵר לוֹ שְׂדֵהוּ, שְׂהָרִי אֶפֶשֶׁר
30 שְׂיוֹבִיכָהּ. אֲבָל לֹא יִמְכֹּר לוֹ שְׂדֵה הָאֵילָן, אֲלֹא אִם
31 בֶּן פֶּסֶק עֲמֹו עַל מִנֵּת שְׂאֵין לוֹ בְּאֵילָן. וּמִשְׁאֵילוֹ
32 סָאָה לְמִדָּד בֶּה, אִף עַל פִּי שְׁהוּא יוֹדֵעַ שֵׁישׁ לוֹ גֶּרֶן,
33 שְׂהָרִי אֶפֶשֶׁר שְׂיִמְדֹּד בֶּה בְּתוֹף בֵּיתוֹ. וּפּוֹרֵט לוֹ
34 מַעוֹת, אִף עַל פִּי שְׁהוּא יוֹדֵעַ שֵׁישׁ לוֹ פּוֹעֲלִים. וְכֵלָן
35 בְּפָרוֹשׁ - אֲסוּרִים.

36 ז. וְכֵן מִשְׁאֲלֵת אִשָּׁה לְחִבְרָתָהּ הַחֲשׂוּדָה עַל
37 הַשְּׂבִיעִית נִפְה וּכְבִּרָה, רַחֲמִים וְתַנּוּר; אֲבָל לֹא תְבוּר
38 וְלֹא תִטְחוֹן עֲמָה.

39 ח. מִחֲזִיקִין יְדֵי עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים בְּשָׂבִיעִית בְּדָבָרִים
40 בְּלִבָּד, כְּגוֹן שְׂרָאָהוּ חוֹרֶשׁ אוֹ זֹרֵעַ - אוֹמֵר לוֹ
41 'תִּתְחַזֵּק' אוֹ 'תַּעֲלִיחַ' וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלֶּה, מִפְּנֵי
42 שְׂאֵינָם מַצּוּין עַל שְׂבִיתַת הָאֶרֶץ; אֲבָל לֹא יִסְעֲדֵנוּ
43 בְּיָד. וּמִתֶּרֶת לְרִדּוֹת עֲמָהּ הַפּוֹרֵת. וְחוֹכְרִין מֶהֶן גִּירִין,
44 לְפִי שְׂאֵינֻ בְּנֵי חַיִּיב כְּדִי לְקַנֵּס אוֹתָן.

45 ט. מִתֶּרֶת לַעֲשׂוֹת בְּסוּרִיָּא בְּתִלוּשׁ, אֲבָל לֹא בְּמַחְבֵּר.
46 פִּיעֵד? דְּשֵׁין וְזוֹרִין וְדוֹרְכִין וּמַעֲמִרִין, אֲבָל לֹא
47 קוֹצְרִין וְלֹא בּוֹצְרִין וְלֹא מוֹסְקִין. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא
48 בְּאֵלוֹ.

49 י. כָּשֵׁם שְׂאֲסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּפָרוֹת שְׂבִיעִית אוֹ
50 לְשַׁמְרֵן, כִּף אֲסוּר לְקַח מִעַם הָאֶרֶץ; לְפִי שְׂאֵין
51 מוֹסְרִין דְּמִי שְׂבִיעִית לְעַם הָאֶרֶץ, וְאֶפְלוֹ כָּל שְׁהוּא,
52 שְׂמָא לֹא יֵאכֹל אוֹתָן בְּקִדְשַׁת שְׂבִיעִית.

בכוחו לתת טעם בשמן החדש. (112) [המדובר כשנתערב לפני זמן הביעור (ראה בהלכה הסמוכה), ואף-על-פי-כן חייב לבער, ואין זה דומה למה שכתבנו למעלה (הלכה ו) בדין שלשה כבשים, שטעם המעורב הוא כמבוער, לפי ששם לא נשאלה השאלה לפני זמן הביעור, שהרי כולם פירות שביעית, אלא לאחר זמן הביעור, ומכיון שנתערב קודם – הרי הוא כמבוער. אבל כאן, שהשמן אינו מזיתי שביעית, ונתעוררה השאלה עכשיו אם יש לאכול השמן בקדושת שביעית או לא, ונפסקה ההלכה שחייבים לאכול כפירות שביעית – כשבא זמן הביעור, מתחייב הוא ממילא בביעור, כיון שהחזקנו אותו עד עכשיו כפירות שביעית].

1 כב. חֲרוּבִין¹¹³ שֶׁל שְׂבִיעִית שֶׁכָּבֶשֶׂן בֵּינָן שְׂשִׁית¹¹⁴
2 אוּ בֵּינָן מוֹצֵאֵי שְׂבִיעִית¹¹⁵ - חִיב לְבַעַר הָיִין; שְׂהָרִי
3 טַעַם פְּרוֹת שְׂבִיעִית בּוֹ¹¹⁶. זֶה הַפֶּלֶל¹¹⁷: פְּרוֹת
4 שְׂבִיעִית שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּפָרוֹת אַחֲרוֹת, מִין בְּמִינוֹ - בְּכָל
5 שְׁהוּא¹¹⁸, וְשִׁלָּא בְּמִינוֹ - בְּנוֹתָן טַעַם¹¹⁹.

(113) שם. (114) [הרי המדובר לפני זמן הביעור, ראה למעלה]. (115) [אף לפני זמן הביעור, כנ"ל, שכיון שנפסקה ההלכה שהשמן נתקדש בקדושת שביעית – נתחייב גם בביעור]. (116) שהחרוב, אף-על-פי שהוא חדש, יש בו כח לתת טעם גם ביין ישן. (117) משנה שם. (118) היינו בנתערב לפני זמן הביעור. והרי זה כדבר שיש לו מתירין, שהרי אפשר לאכול בקדושה ולחלקו מזון של סעודות לכל אחד (רדב"ז כאן ובהלכות מאכלות אסורות שם הלכה ח). (119) היינו ורד ישן שנתערב בשמן חדש, או חרובים בין חדשים בין ישנים שנתערבו בשמן (ראה בהלכה הקודמת), והכל לפני זמן הביעור, וכמו שנתבאר למעלה.

יום ב' י"ג אדר א' ה'תשע"ו

פרק שמיני

(1) יבאר שאסור לחזק ידי עובדי עבירה. ומה הם הכלים שהאומן רשאי למכור בשביעית. אם מותר למכור אותם למי שאינו חשוד. שמוכר היוצר כדים רבים בח"ל לישראל. אם מחזיקין ידי נכרים בשביעית. אם מותר ליקח פירות שביעית מע"ה. הלוקח לולב מעם הארץ בשביעית. ומי הוא חשוד לעשות סחורה בשביעית. החשוד על השביעית אם חשוד על המעשרות או בהיפך. החשוד אם הוא נאמן על אחרים. והכהנים אם חשודין על השביעית. הפטמין והצבעונין אם לוקחין מורסן מכל אדם.

6 א. בְּדֶרֶךְ שְׂאֲסוּר לַעֲבֹד הָאֶרֶץ בְּשָׂבִיעִית, כִּף אֲסוּר
7 לְחַזֵּק יְדֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹבְדִין אוֹתָהּ, אוֹ לְמַכֵּר לָהֶן כְּלֵי
8 עֲבֹדָה; לְפִי שְׂאֲסוּר לְחַזֵּק יְדֵי עוֹבְדֵי עֲבִרָה.

9 ב. וְאֵלֶּי כָּלִים שְׂאֵין הָאֶמֶן רִשְׁאֵי לְמַכֵּרָן בְּשָׂבִיעִית
10 לְמִי שֶׁחֲשׂוֹד עַל הַשְּׂבִיעִית: מַחְרֹשָׁה וְכָל כְּלִיָּה, הָעַל
11 וְהַמְזוּרָה וְהַדְּקָר. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שְׂמַלְאכָתוֹ מִיַּחְדָּת
12 לְמַלְאכָה שְׂאֲסוּרָה בְּשָׂבִיעִית - אֲסוּר לְמַכְרוֹ לַחֲשׂוֹד;

קסד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ג' י"ד אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 יא. הלוקח לולב מעם הארץ בשביעית - נותן לו
2 אתרוג מתנה. ואם לא נתן לו - מבליע לו דמי
3 אתרוג בדמי לולב.

4 יב. במה דברים אמורים? בזמן שהיה מוכר פרות
5 ששמותן בשמור, כגון תאנים ורמונים וכיוצא בהן;
6 אבל היה מוכר פרות שחזקתן מן ההפקר, כגון
7 הפיגם והירבוזין והשוטים והחלגלוגות והפספר
8 של הרים וכיוצא בהן - הרי זה מתר לקח ממנו
9 מעט, בדמי שלש סעדות בלבד, משום כדי חייו של
10 מוכר.

11 יג. וכל דבר שאינו חיב במעשרות, כגון שום בעל
12 ככי ובצל של רכפה וגריסין הקלקיות ועדשים
13 המצירות, וכן זרעוני גנה שאינן נאכלות, כגון זרע
14 לפת וצנון וכיוצא בהן - הרי אלו נלקחין מכל אדם
15 בשביעית.

16 יד. במה דברים אמורים? בעם הארץ סתם; אבל מי
17 שהוא חשוד לעשות סחורה בפרות שביעית או
18 לשמר פרותיו ולמכר מהן - אין לוקחין ממנו דבר
19 שיש עליו זקת שביעית כלל. ואין לוקחין ממנו
20 פשתן, אפלו סרוק; אבל לוקחין ממנו טווי ושוזר.

21 מז. החשוד על השביעית - אינו חשוד על
22 המעשרות, והחשוד על המעשרות - אינו חשוד על
23 השביעית. שאף על פי שזה וזה מן התורה - מעשר
24 טעון הבאת מקום, מה שאין כן בשביעית, ושביעית
25 אין לה פדיון, מה שאין כן במעשר.

26 מז. החשוד על הסהרות - אינו חשוד לא על
27 המעשר ולא על השביעית. שהאכל הטמא הזה
28 שמכרו בחזקת טהור - אינו מטמא אחרים אלא
29 מדברי סופרים, והחשוד לדברי סופרים - אינו
30 חשוד לדברי תורה.

31 יז. כל החשוד על דבר, אף על פי שאינו נאמן על
32 של עצמו - נאמן הוא על של אחרים. חזקה אין
33 אדם חוטא לאחרים. לפיכך, החשוד על הדבר -
34 דינו ומעידו.

35 יח. הפהנים חשודין על השביעית. לפי שהם
36 אומרים: הואיל והתרומות מתרות לנו אף על פי
37 שהן אסורין על הזרים במיתה, קל וחמר פרות
38 שביעית. לפיכך, סאה תרומה שנפלה למאה סאה
39 של פרות שביעית - תעלה; נפלה לפחות ממאה -
40 ירקבו הכל ולא ימכרו לפהנים בכל מדמע, לפי
41 שהם חשודין על השביעית.

42 יט. הצבענין והפשמין לוקחין מרסן מכל מקום,
43 ואינן חוששין שמא מספיחי שביעית הוא.

44 כ. גבאי קפה בשביעית לא יהיו מדקדקין בחצרות
45 של אוכלי שביעית. ואם נתנו להן פת - מתרת, ואין
46 חוששין לה שמא מספיחי שביעית היא; שלא
47 נחשדו ישראל להיות נותנין אלא או מעות שביעית
48 או ביצים הנלקחות בדמי שביעית. ומתיר ללוות מן
49 העניים פרות שביעית, ומחזירין להן פרות בשנה
50 שמינית.

יום ג' י"ד אדר א' ה'תשע"ו פרק תשיעי

1 יבאר שמצות עשה לפדות כל אדם מישאל פטר חמור
בשה. השה שפודין בו למי הוא. ושפטר חמור אסור בהנאה
עד שיפדה. אם חייב באחריות השה. ומאימתי חייב
לפדותו. על מה פודין אותו. ואם פודוהו בשווי. וכהנים
ולויים אם חייבים בו. הלוקח עובר חמורו של גוי או
המוכרו. ואם היה הגוי שותף. ודין המקבל חמור מהגוי, או
הגוי שקיבל מישאל. פרה שילדה כמין חמורה. וחמורה
שלא בכרה וילדה ב' זכרים. הספיקות שיש בשני זכרים
ושתי נקבות, ומי שהיה לו עשרה פטרי חמורים בתוך ביתו.

2 א. מצות עשה להשמיט¹ המלוה בשביעית,
שנאמר: שמוט כל בעל משה ידו. והתובע חוב
שעברה עליו שביעית² - עבר על לא תעשה,
שנאמר: לא יגש את רעהו ואת אחיו.

3 (2) להניח מלגבות. (3) שהרי אין שביעית משמטת כספים
אלא בסופה.

4 ב. אין שמטת כספים⁴ נוהגת מן התורה אלא בזמן
שהיובל נוהג, שיש שם שמטת קרקע⁵, שהרי ישוב
הקרקע לבעליו בלא כסף⁶. ודבר זה קבלה הוא.
אמרו חכמים: בזמן שאתה משמיט קרקע - אתה
משמיט כספים בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה
לארץ; ובזמן שאין שם שמטת קרקע - אין אתה
משמיט כספים⁸ בשביעית אפלו בארץ.

5 (4) כלומר, השמטת החובות. אבל שביתת הארץ אינה
תלויה ביובל, והיא נוהגת מן התורה אף בזמן שאין היובל
נוהג. (5) כלומר, עזיבת הקרקע והחזרתה למוכר.
(6) [ואם כן גם בשמיטת קרקע יש שמטת כספים ולפיכך
הושוו שתייהן. אבל שביתת הארץ לא הושוותה להן].
(7) ששמיטת כספים אף על פי שהיא חובת הגוף, תלויה
היא ביובל שהיא מצוה התלויה בארץ. (8) כלומר, השבת
הקרקע לבעליה, והיינו ביובל.

6 ג. ומדברי סופרים⁹, שתהא שמטת כספים נוהגת
בזמן הזה בכל מקום¹⁰ ואף על פי שאין היובל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ג' י"ד אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 נוהג¹¹, כְּדִי שְׁלֹא תִשְׁתַּבַּח תּוֹרַת שְׁמִטַּת הַכֶּסֶּפִּים
- 2 מִיִּשְׂרָאֵל.

- 13 אוֹתוֹ הַיּוֹם סוֹף שְׁבִיעִית - אָבְדוּ הַדְּמִים, שְׁהָרִי
- 14 עֲבָרָה שְׁבִיעִית עַל הַחוֹב.

18) וכבר עברה שביעית, ושוב אין החובות נשמטים. 19) שנעשה החודש בן שלושים יום, וקדשו ראש השנה למחר ביום שלושים ואחד. 20) ואין זה דומה להקפת חנות שאינה נשמטת, כיוון ששם אין בעל החנות תובעו כלל, אלא שלאחר זמן מרובה שהיה לוקח מחנותו מעט מעט, הוא משלם הכל כאחד. אבל כאן, שאם היה יודע שאין היום ראש השנה, היה נוטל דמי הבשר מיד, ולכן הרי זה כזקפו במלווה, ששביעית משמטתו.

- 15 ו. שְׁבִיעִית מִשְׁמַטָּת אֶת הַמְּלוּה. וְאִפְלוּ מְלוּה
- 16 שְׁבִישָׁטָר שֵׁשׁ בּוֹ אַחֲרֵי כֵּסִים - הָרִי זֶה מִשְׁמִיטָה²¹.
- 17 וְאִם סִים לוֹ²² שְׂדֵה בְּהִלּוּתָו - אֵינוֹ מִשְׁמִיטָה²³.
- 18 וְהַשְּׁבִיעִית מִשְׁמַטָּת אֶת הַשְּׁבוּעָה²⁴; שְׁנָאֵמֶר: לֹא
- 19 יִגַּשׁ - מִכָּל מְקוֹם, לֹא לְשֵׁלֶם²⁵ וְלֹא לְהַשְׁבֵּעַ²⁶.

21) ואין אנו אומרים ש"שטר העומד לגבות כגבוי דמי". 22) הלווה למלווה. 23) שכיוון שייחדה לו והראה לו את השדה במיצריה סביב, הרי היא כגבויה כבר. 24) כגון התובע מחברו מאה זוז והלה מודה בחמישים וכופר בחמישים, שחייב שבועה כדין מודה במקצת - אם עבר על זה סוף שנת השמיטה, פטור הוא מלשלם ומלהישבע. 25) ודבר שאין השביעית משמטת את הממון - אינה משמטת גם את השבועה. 26) ושם מט. למדו זאת מן הפסוק: "וזה דבר השמיטה", ואפילו דיבור (היינו, שבועה) משמטת.

- 20 ז. בְּמָה דְּבָרִים אָמֹרִים? בְּשְׁבוּעַת הַדִּינָיִן²⁷ וְכָל
- 21 כִּיִּזְאָר בָּהּ מִדְּבָרִים שְׁאֵם יוֹדֵה בָּהֶן²⁸ שְׁבִיעִית
- 22 מִשְׁמַטָּת²⁹; אֲבָל שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין וְהַשְּׂתַפְיִין³⁰
- 23 וְכִיִּזְאָר בָּהֶן מִשְׁבוּעוֹת שְׁאֵם יוֹדֵה³¹ יִשְׁלֶם³² - הָרִי
- 24 זֶה יִשְׁבַּע אַחֵר הַשְּׁמִיטָה³³.

27) שהיא שבועת מודה במקצת. 28) כלומר, בכל ההלוואה שהמלווה תובעו. 29) ולכן אם לא הודה ונתחייב שבועה נשמטת השבועה. 30) שהם נעשים שומרי שכר זה לזה, שאם מבית אחד מהן נגנב דבר של שותפות חייב לשלם כשומר שכר. וזהו שכר, שגם חבירו ישמור הכל כשיעור זמן שמשמר זה עכשיו. 31) לפני סוף שביעית. 32) לאחר ראש השנה של שמינית, "לפי שהם פקדון ולא מלווה". 33) כלומר, אפילו אחר השמיטה, שכבר עבר על זה זמן שמיטת כספים.

- 25 ח. הַלְלוּהוּ³⁴ וְתַבְּעוּ וְכִפְּרוּ בּוֹ, וְהִגִּיעַ הַשְּׁמִיטָה וְהוּא
- 26 בְּכִפְּרָתוֹ³⁵, וְהוֹדָה אַחֵר שְׁעֲבָרָה שְׁבִיעִית אוֹ שְׁבָאוּ
- 27 עָלָיו עֲדִים אַחֵר הַשְּׁבִיעִית³⁶ - אֵין הַשְּׁבִיעִית
- 28 מִשְׁמַטָּת³⁷.

34) ירושלמי שביעית פרק י סוף הלכה א: "פשיטא דא מילתא, מלווה שהיא נעשית כפרנית אינה משמטת". 35) שאז אין המלווה יכול לתובעו ממון ולנגשו על כך, לפי שכופר הכל פטור מלשלם, ואין לו עליו אלא שבועת היסט

9) בגיטין שם: "ותקינו רבנן דתשמיט, זכר לשביעית". 10) אף בחוץ לארץ, כשם שהייתה נוהגת מן התורה. ושם אמרו, שבבית דינים של רב אמי ורב אסי סידרו את הפרוזבול, וכן אמר שמואל: אי איישר חילי אבטליניה, משמע שהייתה שמיטת כספים נוהגת גם בבבל מדרבנן. 11) אפילו מדרבנן אינו נוהג, שלא תיקנו חכמים שתי שנות שביטה, תכופות, שהוא דבר שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בו.

- 3 ד. אֵין שְׁבִיעִית מִשְׁמַטָּת כֶּסֶּפִּים אֲלֵא בְּסוּפָה¹².
- 4 שְׁנָאֵמֶר: מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִיטָה וְזֶה דְּבַר
- 5 הַשְּׁמִיטָה, וְשֵׁם¹³ הוּא אוֹמֵר: מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים בְּמוֹעַד
- 6 שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת; מָה שֵׁם - אַחֵר שְׁבַע¹⁴,
- 7 אֶף הַשְּׁמִיטָת כֶּסֶּפִּים - אַחֵר שְׁבַע. לְפִיכָךְ¹⁵, הַלְלוּהָ
- 8 אֶת חֲבֵרוֹ בְּשְׁבִיעִית עֲצָמָה - גּוֹבֶה חוֹבּוֹ כָּל הַשָּׁנָה,
- 9 וְכִשְׁתִּשְׁקַע חֲמָה¹⁶ בְּלִילִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי
- 10 שְׁבִיעִית - אָבְדַּ הַחוֹב¹⁷.

12) אבל שביטת קרקע נוהגת מתחילתה. 13) במצות הקהל. והנה בספרי שם אמרו: "מקץ שבע שנים, יכול מתחילת השנה, או בסופה, הרי אתה דן: נאמר כאן קץ ונאמר להלן קץ, מה קץ האמור להלן בסופה, ולא בתחילתה, אף קץ האמור כאן בסופה ולא בתחילתה" ולא מבואר שם לאיזה "קץ" הדברים מכוונים, ורבינו פירש שהכוונה לקץ הנאמר במצות הקהל. 14) [שהרי נאמר שם: "במועד שנת השמיטה בחג הסוכות" ואם "מקץ" היינו בתחילת שנת השמיטה, למה הוצרכה התורה לאמר "במועד שנת השמיטה", אבל אם הכוונה לסוף השנה, הוצרכה לאמר "במועד שנת השמיטה" לאמר לנו שאף על פי שכבר עברה שנת השמיטה - תבואה שהביאה שליש בשביעית, אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית. ואף על פי שבסוטה מא. אמרו שהוצרכה התורה לאמר "שמיטה", שאם לא כן היינו מונים שבע שנים מעת כניסתם לארץ, ואף על פי שזה לא יהיה בשנת השמיטה - כל הטעות הזאת אין לה מקום אלא לפי האמת ש"מקץ" היינו בסוף שבע שנים, ואם כן בלי המלה "שמיטה" יש לטעות כי הכוונה לסוף שבע שנים מיום היכנסם לארץ, כנ"ל, אבל אם נפרש "מקץ", בתחילת שבע שנים, אין מקום לטעות למנות מעכשיו, כי לפי זה היה צריך להיות "מעשה" ולא "מקץ שבע שנים", אלא על כרחנו ש"מקץ" הוא בסוף שבע שנים, ולפיכך הוצרך לומר "שמיטה", שלא נטעה לומר שהכוונה לסוף שבע שנים בלי שמיטה]. 15) כלומר, לפי ששמיטת כספים אינה אלא בסוף שביעית. 16) ואין לומדים מ"הקהל" אלא פירוש המלה "מקץ" שהוא בסוף, אבל לא למדו משם, שלא תישמט אלא בחג הסוכות. 17) אלא אם כן רוצה הלווה להחזיר בתורת מתנה.

- 11 ה. שְׁחַט אֶת הַפָּרָה וְחִלְקָהּ עַל דַּעַת שְׁהִיּוֹם רֹאשׁ
- 12 הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית¹⁸, וְנִתְעַבֵּר אֶלּוּל¹⁹ וְנִמְצָא

קסו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ג' י"ד אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה וויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נתחייב בהם, והאיש ההוא לא יהיה פטור עד שיפרעם".
[וכוונת דברי רבינו היא: שרק בממון שצריך שיקבל התובע אמרה תורה "תשמו ידך", כאילו קבלתו, אבל קנס אינו ממון שהתובע צריך לקבל, אלא ממון שהנתבע צריך לשלם, ומה יועיל אם הנתבע יסלק ידו כאילו קיבלו? הלא זה לא שילם. ולפי זה נראה שלא מועילה מחילה בקנס.]

17 יג. המגרש את אשתו קדם השמיטה - אין פתחה
18 נשמיטת⁵¹. ואם פגמתה⁵² או זקפתה עליו במלוה -
19 נשמיטת.

(51) שאינה מלווה אלא כהקפת חנות ושכר שכיר. ודין תוספת הכתובה כעיקר הכתובה. (52) כלומר, נתקבלה חלק מן הכתובה, שעל ידי זה הפכה הכתובה למלווה.

20 יד. המלוה על המשכון⁵³ - אינו משמיט⁵⁴. והוא
21 שיהיה החוב כנגד המשכון; ואם היה יתר -
22 משמיט היתר.

(53) של מטלטלין. (54) שהרי הלכה "בעל חוב קונה משכון (של מטלטלין). לפיכך, כשילוה אותו על המשכון, יהיה כאילו הקנהו המשכון בממון ההוא שהלווהו, לזמן ידוע, ואינו נשמיט".

23 מז. המוסר שטרותיו לבית דין ואמר להם: אתם
24 גבו לי חובי זה - אינו נשמיט; שנאמר: ואשר יהיה
25 לך את אחיך, וזה בית דין תובעין אותו. וכן בית
26 דין⁵⁵ שחתכו את הדין וכתבו⁵⁶: איש פלוני אתה
27 חייב⁵⁷ לתן לזה כף וכף - אינו נשמיט; שזה פגבוי
28 הוא, וכאלו בא לידו, ואינו כמלוה.

(55) שביעית שם: "וכל מעשה בית דין אין משמיטין".
(56) ירושלמי שם: וכל מעשה בית דין, אלו גזרי דינים. ודווקא כשגמרו את הדין, אבל אם עוד לא גמרו, אף על פי שהודה בפני בית דין או הביאו עדים בפניהם, שדין הוא שבית דין כותבים - כל זמן שלא כתבו אינו כגבוי. (57) שזהו נוסח של גמר דין.

29 מז. פשרא הלל הזקן שנמנעו מלהלוות זה את
30 זה⁵⁸, ועוברין על הפתוב בתורה⁵⁹: השמר לך פן
31 יהיה דבר וגומר, התקין פרוזבול⁶⁰, כדי שלא ישמיט
32 החוב, עד שילוו זה את זה. ואין הפרוזבול מועיל
33 אלא בשמיטת כספים בזמן הזה, שהיא מדברי
34 סופרים; אבל שמיטה של תורה - אין הפרוזבול
35 מועיל בה.

(58) כלומר, העשירים נמנעו מלהלוות לעניים, מפני שחששו לשמיטת חובותיהם. ואף על פי שיכולים היו למסור שטרותיהם לבית דין, נראה שקשה היה להם להביא כל השטרות לבית דין. ועוד, שאין זו תקנה אלא למלווה בשטר, ולא למלווה על פה. (59) לפי מה שכתב רבינו בסמוך, שאין הפרוזבול מועיל אלא בשמיטת כספים בזמן הזה שאינה אלא מדרבנן - "הכתוב בתורה" לאו דווקא, אלא דרבנן שהסמיכו על הכתוב. (60) בגיטין לו: "מאי

בלבד. (36) אבל אם הודה לפני שעברה שנת השביעית, הרי היא משמיטת. (37) כיוון ששביעית אינה משמיטת אלא דבר שיש בו תביעה ונגישה, שנאמר "וזה דבר השמיטה וגו' לא יגוש את רעהו".

1 מז. המלוה את חברו וקבע לו זמן לעשר שנים -
2 אינו³⁸ משמיט; אף על פי שהוא בא לידי לא יגשו³⁹,
3 הרי הוא עתה⁴⁰ אינו יכול לנגש. התנה עמו⁴¹ שלא
4 יתבענו - שביעית משמיטת⁴².

(38) והרי בתוך עשר שנים ישנה שנת השמיטה. (39) לאחר עשר שנים. (40) לפני הזמן. (41) הלווה עם המלווה. (42) כי כוונת התורה ב"לא יגוש" הייתה, שלא יהא למלווה על הלווה מאומה, וכאן אף על פי שאינו יכול לתבעו, הרי הלווה חייב להחזיר ההלוואה בכל רגע ורגע, והרי הוא כנתבע מעצמו.

5 י. המלוה את חברו והתנה עמו שלא תשמיטנו
6 שביעית - הרי זה נשמיט; שאינו יכול לבטל דין
7 השביעית⁴³. התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה⁴⁴
8 ואפלו בשביעית - תנאו קים; שכל תנאי שבממון
9 - קים, ונמצא זה חייב עצמו בקמון שלא חיבתו
10 תורה, שהוא חייב⁴⁵.

(43) שהרי לא התנה עם הלווה שישלם לו, אלא התנה שהשמיטה לא תשמיט, וזה לא ייתכן. (44) כלומר, שלא יפטור עצמו מן החוב, כשתשמיטנו שביעית, אלא ישלם לו מבלי להתחשב עם ההשמיטה. (45) כמו שכתב רבינו בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה טו. וצריך לומר, שהלווה חייב עצמו בפני עדים או ביתר האופנים שנוכרים שם. וייתכן, שכיוון שהתנה עמו בשעת כתיבת השטר, הרי זה כאילו כתב לו בשטר, שהדבר מועיל.

11 יא. הקפת החנות - אינה נשמיטת. ואם עשאה
12 מלוה⁴⁷ - נשמיטת. שכר שכיר - אינו נשמיט⁴⁸. ואם
13 זקפו עליו⁴⁹ במלוה - נשמיט.

(46) והטעם הוא: שדרך להקיף זמן אחר זמן ואינו נפרע ממנו עד שידמנו לו מעות, ואין דרך לנוגשו והרי זה כאילו הלווהו עד אחר השביעית, שאין שביעית משמיטתו. [=וכדאי לבדוק מדוע אין זה דומה למה שנאמר בהלכה י התנה עמו שלא יתבענו - שביעית משמיטת]. (47) כלומר, העמידו בדין. והוא הדין אם קבע לו חנווני זמן לפרעו. (48) שדרך לקבץ שכר שנה או שנתיים ביד השוכר אותו ואינו נוגשו לתיתם לו והם בידו כפיקדון. (49) [למעלה בהקפת חנות שהיא כמלווה לאחר שביעית, כתב "עשאה מלווה" אבל בשכר שכיר שאינו מלווה כלל, אלא בפיקדון כתב "זקפו עליו במלווה"].

14 יב. קנסות של אוגוס ושל מפתה והמוציא שם רע -
15 אינם נשמיטין⁵⁰. ואם זקפן במלוה - נשמיטים.
16 ומאימתי נזקפין במלוה? משעת העמדה בדין.

(50) כיוון "שאינם כשאר חובות, אבל הם חיובים שהאיש

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ג' י"ד אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 כ. פותבין לאיש⁷⁶ על נכסי אשתו⁷⁷, וליתומים על
15 נכסי אפטרופוס⁷⁸. אין לו קרקע, ולערב יש לו
16 קרקע - פותבין עליה פרוזבול. היה לו חוב על
17 חברו ויש לחברו קרקע, הואיל והוא⁷⁹ תחת
18 שעבוד⁸⁰ - פותב עליו פרוזבול⁸¹.

(76) כלומר, שהוא הלווה. (77) נכסי מלוג שהבעל אוכל
פירותיהם. (78) כשלוה האפטרופוס לצורך היתומים.
והמלווה כותב פרוזבול, שנכסי האפטרופוס נחשבים כשל
היתומים, כיוון שהוא ממונה על אשר להם ומשועבד להם.
[ויתכן עוד כי דין אפטרופוס כאן כדין ערב להלן]. ומה
שאמר: "היתומים אינם צריכים פרוזבול", המדובר
כשהיתומים הם המלווים. (79) כלומר, הלווה השני.
(80) של המלווה השני. (81) שהרי הלווה השני משתעבד
למלווה הראשון, מדין "שעבודא דרבי נתן".

19 כא. אחד שלוה מחמשה - צריכים⁸² פרוזבול לכל
20 אחד ואחד; וחמשה שלוה מאחד - דיו פרוזבול
21 אחד לכל⁸³.

(82) כל מלווה ומלווה. (83) שהרי המלווה כותב את
הפרוזבול, והוא מוסר כל חובותיו לבית דין. ונראה שאם
לוו כולם בשטר אחד, שאז כולם ערבים זה לזה, ויכול
המלווה לגבות מאיזה שירצה, די שיהא לאחד מהם קרקע.

22 כב. כתב הפרוזבול תחלה ואחר כך הלוה - אינו
23 מועיל⁸⁴, אלא משמיט עד שכתב הפרוזבול אחר
24 שהלוה. נמצאת אומר: שכל מלוה הקודמת
25 לפרוזבול - אינה נשמטת בפרוזבול זה; ואם
26 הפרוזבול קודם למלוה - נשמטת בפרוזבול זה.

(84) כי הפרוזבול מועיל רק לחובות הקיימים בשעת
כתיבתו.

27 בג. לפיכך: פרוזבול המקדם - פשר, והמאחר -
28 פסול. ביצד? כתבו בניסן והקדים זמנו מאדר -
29 פשר; שהרי הורע כחו⁸⁵, שאינו משמיט אלא עד
30 אדר⁸⁶. אבל אם אחר זמנו וכתבו מאדר - פסול;
31 שהרי מיפה כחו, שאינו משמיט עד אדר⁸⁷ שלא
32 בדין, שאין דינו שלא ישמט אלא עד ניסן, בפשע
33 מסיירת הדברים לבית דין.

(85) של המלווה. (86) אבל מה שהלווה אחר כך אינו
בכלל הפרוזבול, ומשמטים. (87) כלומר, מה שהלווה
מניסן (אחר כתיבת הפרוזבול) עד אייר (הזמן הכתוב
בפרוזבול).

34 כד. המוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו
35 פרוזבול - אבד חובו⁸⁸. ואם אמר: היה לי⁸⁹ ואבד
36 - גאמן; שמזמן הספנה⁹⁰ ואילך בעל חוב גובה
37 שלא בפרוזבול⁹¹. ולא עוד, אלא קשיבא בעל חוב
38 את שטרו או קשיבא לתבע במלוה על פה -
39 אומרים לנתבע: שלם לו. ואם טען הנתבע ואמר:

פרוסבול, אמר רב חסדא, פרוס בולי (=עשירים) ובולי
(=עניים), כלומר, תקנת עשירים ועניים. עשירים שלא
יפסידו ממונם, ושלא יעברו על הלאו הנ"ל, ועניים שלא
תנעל דלת בפניהם.

1 יז. אין פותבין פרוזבול אלא חכמים גדולים ביותר,
2 פבית דינו של רבי אמי ורבי אסי, שהן ראויין
3 להפקיע קמזון בני אדם⁶¹; אבל שאר פתי דינין -
4 אין פותבין⁶².

(61) שהרי למדו שם שהפקר בית דין הפקר, ממה שהכריז
עזרא: וכל אשר לא יבוא לשלושת ימים כעצת השרים
והזקנים יחרם כל רכושו והוא ייבדל מקהל הגולה. ובית
דינו של עזרא וכן ראשי האבות, הם בתי הדין הגדולים
שבדורם. ואף על פי שלדעת רבינו אין הדברים אמורים
אלא בזמן ששמיטת כספים אינה אלא מדברי סופרים - גם
לעקור דבר מדברי סופרים צריך לכח הפקר בית דין.
(62) וכל זה דיוקא כשאין המלווה והלווה תלמידי חכמים,
אבל אם הם תלמידי חכמים יכולים למסור את הפרוזבול
אף בפני בית דין רגיל ואפילו בעל פה.

5 יח. זהו גופו של פרוזבול: מוסרני לכם⁶³ פלוני
6 ופלוני⁶⁴ הדינין שבמקום פלוני⁶⁵, שכל חוב שיש לי
7 שאגבנו כל זמן שארצה⁶⁶. והדינין⁶⁷ או העדים⁶⁸
8 חותמין מלמשה.

(63) אין הכוונה שהוא מוסר את שטר החוב, אלא שהוא
מוסר את הדברים דלהלן לבית הדין, והרי זה כעין מסירת
מודעה. (64) רבינו כתב המשנה כלשונה, אבל וודאי
שכוונתו לשלושה דינים. (65) כלומר, אם הדינים במקום
אחר והוא מוסר דבריו כאן לפני עדים. (66) אפילו לאחר
שמיטה. (67) אם הוא מוסר דבריו לפניו. (68) היינו,
אפילו העדים, אם הוא מוסר דבריו כאן לפני עדים, לבית
הדין שבמקום אחר.

9 יט. אין פותבין פרוזבול אלא על הקרקע⁶⁹. אם אין
10 קרקע ללוה - מוכר לו⁷⁰ המלוה כל שהוא⁷¹ בתוך
11 שדהו, אפילו קלח של פרוז⁷². השאילו⁷³ מקום
12 לתנור או לכירה - פותבין עליה⁷⁴ פרוזבול. היתה לו
13 שדה ממשפנת⁷⁵ - פותבין עליה פרוזבול.

(69) של הלווה. וטעם הדברים שאם יש ללווה קרקע הרי
החוב כגבוי ביד בית דין. או משום שהלוואה ללווה שאין
לו קרקע והו דבר שאינו שכיח כי מי פתי יסור הנה להלוות
לו מעות בלי בטוחות. ודווקא קרקע, שאינו יכול להשמיטה
ולהצניעה, אבל לא מטלטלין, וגם לא עבדים. (70) ללווה
מדעתו ובהסכמתו. (71) וטעמו של דבר, שכיוון שאין
אונאה כלל לקרקעות, ראוי הוא לגבות ב"כל שהוא" זה את
כל החוב. (72) כלומר, קרקע כל שהוא שאי אפשר לזרוע
בה אלא קלח אחד של כרוב. (73) כלומר, המלווה ללווה.
(74) שכיוון שיש לשואל זכות תשמיש בקרקע, הרי זה
כאילו הקרקע שלו. והוא הדין אם השכיר לו. (75) בין
שהייתה השדה של הלווה ממושכנת ביד אחרים, בין
שהייתה שדה של אחרים ממושכנת בידו.

קסח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ג' י"ד אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינם גדולים כבית דינו של רב אמי ורב אסי. וכל זה דווקא כשהמלווה והלווה תלמידי חכמים.) רבי יונתן מסר מילי לר' חייא בר אבא, אמר ליה צריכנא מידי אחרינא? אמר ליה לא צריכת". (105) בגמרא שם לא נזכר שגם הלווה צריך להיות תלמיד חכם, ורבינו כתב זאת על פי מה שאמרו בבבא מציעא עה. "תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה בריבית, מאי טעמא, מידע ידעי דריבית אסורה ומתנה היא דיהבו אהדדי". ולכאורה גם אם המלווה אינו תלמיד חכם, מותר לתת לו ריבית, שהרי הלווה שהוא תלמיד חכם נותנה במתנה, אלא שאסרו לעשות כן שמא יבוא המלווה להקל בדין ריבית. אם כן גם לענייננו, לא התירו פרוזבול כזה אלא כשאף הלווה תלמיד חכם, שלא יבוא להקל בשמיטת כספים. (106) המלווה. (107) שאינם חכמים גדולים ביותר. (108) פלוני ופלוני הדיינין. (109) כלומר, בלא כתיבת פרוזבול, וכן בלא בית דין חשוב. אבל כששמיטת כספים הייתה מן התורה, אף תלמידי חכמים היו צריכים לכתוב פרוזבול ולמסור בפני בית דין חשוב, ולכן שאר בני אדם שחושבים ששמיטת כספים בזמן הזה מדאורייתא, הזקינים חכמים לכתוב פרוזבול ולמסור בפני בית דין חשוב, שאם נקל להם יבוא להקל בשמיטת כספים.

22 **בח. כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית - רוח**
23 **חכמים נוחה הימנו**¹¹⁰. וצריך המלוה לומר
24 **למחזיר: משמיט אני ודבר נפטרך ממני. אמר לו:**
25 **אף על פי כן רצוני שתקבל - יקבל ממנו; שנאמר:**
26 **לא יגש, והרי לא נגש**¹¹¹. ואל יאמר לו: בחובי אני
27 **נותן לך, אלא יאמר לו: שלי הם**¹¹² ובמתנה אני
28 **נותן לך.**

(110) "עניינו, שהחכמים אוהבים אותו על זה, וישר בעיניהם מה שעשה". וטעמו של דבר, כדי שלא יימנעו מלהלוות. (111) שם: שנאמר: וזה דבר השמיטה. "הראיה ממה שאמר "דבר", כלומר, מאחר שהוציא הדבר מפיו, התירו". (112) המעות, ששטתן שביעית.

29 **כט. המחזיר לו חובו ולא אמר לו פן - מסבב**¹¹⁴
30 **עמו בדברים עד שיאמר לו: שלי הם ובמתנה**
31 **נתתם לך. ואם לא אמר - לא יקבל ממנו, אלא**
32 **יטל**¹¹⁵ **מעותיו וילך**¹¹⁶.

(113) שם, מעשה ברבה שהלווה מעות לאבא בר מרתא. (114) שם: אמר ליה (רבה לאביי), תלי ליה נמי עד דאמר הכי (כלומר, שלי הם ובמתנה אני נותן לך). ומפרש רבינו שהכוונה מסבב עמו בדברים, אבל לא כופהו, שהרי במעשה הנזכר שם, לא כפה רבה את אבא בר מרתא, אלא אביי שידלו בדברים שילך לרבה ויאמר לו: "אף על פי כן". (115) הלווה. (116) שהרי אמרו שם: אשכחיה (אביי לרבה) דהוה עציב. אמר ליה, אמאי עציב מר, אמר ליה הכי הוה מעשה, אזל לגביה. ואם בדיעבד יקבל את המעות מן הלווה אפילו בלי "אף על פי כן", לא היה לו להיות עצוב, ולשלוח את אביי לאבא בר מרתא.

33 **ל. מי שנמנע מלהלוות את חברו קדם השמטה**

1 **איה פרוזבול שלו? אומרים לתובע: היה לך**
2 **פרוזבול ואבד? אם אמר הן - נאמן, ואם הודה**
3 **שלא פתב פרוזבול - אבד חובו. והיתומים**⁹² **אינן**
4 **צריכין פרוזבול.**

(88) שהרי שטתו שביעית. (89) פרוזבול. (90) שלא היו יכולים לקיים מצוות, ואף על פי שפרוזבול אינו מצוה - לא התירו הגויים לעשותו, כיוון שעל ידו ניכרת מצות שמיטת כספים בזמן הזה, שכל עיקרה הוא שלא תישכח תורת שמיטת כספים מישראל, והרי כל כוונתם הייתה "להשכיחם תורתך". (91) אם אמר, היה לי ואבד. וכן כתב המאירי שם, שמזמן הסכנה ואילך האמינו מכח החזקה, שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור. ורוצה לומר, שבזמן הסכנה תיקנו חכמים שיהא נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד, ואף אחר שבטלה הסכנה, נשארה התקנה במקומה. (92) שהלוו.

5 **בה. הוציא**⁹³ **פרוזבול, וטען הנתבע ואמר: מלוה זו**
6 **שהוא תובע אחר פרוזבול זה היתה**⁹⁴, **והתובע**
7 **אומר: קדם פרוזבול היתה - התובע נאמן**⁹⁵; **שאלו**
8 **אמר: היה לי ואבד**⁹⁶ - **נאמן ואף על פי שאין אנו**
9 **יודעין זמן הפרוזבול שאבד**⁹⁷.

(93) המלווה. (94) ואין הפרוזבול מועיל כלום. (95) "שכיוון שתקנו חכמים פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור" ובוודאי עשה פרוזבול שזמנו אחר הלוואה זו. (96) כלומר, ולא היה מוציא פרוזבול. (97) הרי שנאמן גם על הזמן.

10 **בו. טען הנתבע ואמר: מלוה יש לו אצלי**⁹⁸,
11 **והתובע אומר: לא פי אלא הקפת חנות היא,**
12 **שאנינה נשמת, שהרי לא זקפתיה מלוה - הרי**
13 **זה נאמן; שהרי אם ירצה יאמר: מלוה היתה**⁹⁹
14 **ופרוזבול היה לי ואבד**¹⁰⁰. **שפיון**¹⁰¹ **שתקנו**
15 **חכמים פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר**
16 **מתר**¹⁰² **ואוכל דבר אסור**¹⁰³.

(98) וכיוון שאין למלווה פרוזבול הרי המלווה נשטת. (99) כדבריו. (100) ואף על פי שלא אמרו מינו להוציא ממון - כאן ישנה גם חזקה המסייעת: חזקה שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור, ובוודאי כן הוא כדבריו שהקפת חנות היא. (101) טעם זה הוא מדוע האמינו במינו להוציא ממון. (102) כלומר, מלווה שלא נשטתה. (103) מלווה שנשטתה.

17 **בז. תלמידי חכמים**¹⁰⁴ **שהלוו זה את זה**¹⁰⁵, **ומסר**¹⁰⁶
18 **דבריו לתלמידים**¹⁰⁷ **ואמר: מוסרני לכם**¹⁰⁸, **שפל**
19 **חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה - אינו צריך**
20 **לכתב פרוזבול; מפני שהן יודעים שהשטת כספים**
21 **בזמן הזה מדבריהם, ובדברים בלבד היא נדחית**¹⁰⁹.

(104) שם לז. "רבנן דבי רב אשי מסרי מילייהו להדדי (כלומר, שעשו פרוזבול בעל פה, ומסרוהו לפני תלמידים,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ד' ט"ו אדר א' – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

את שנת החמשים שנה" לומר "שמתקדשת והולכת מתחילתה". כלומר, מראש השנה, ולא הזכיר בדבריו שמקדשים אותה על-ידי בית-דין לומר מקודשת השנה כמו שנראה שם מדברי רבנן (עיין רש"י שם). וכאן, כנראה, חזר בו רבינו, ונקט שאפילו לדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא שהלכה כמותו (להלן הלכה יד), יש מצוה לבית-דין לקדש ולומר "מקודשת השנה", וכן כתב החינוך מצוה שלב (ועיין מנחת-חינוך שם). (5) בספרא בהר פרשה ב הלכה א: "וספרת לך, בבית-דין". וסובר רבינו, שהכוונה היתה למשה שהוא במקום שבעים ואחד (סנהדרין טז.), וראה בספר המצוות לעם, שם בהערה נוספת י. [ודין קידוש יובל, שהוא צריך לבית-דין הגדול, נלמד ממה שאמרו בראש השנה שם לדברי רבנן החולקים על ר"י בנו של ריב"ב, ולמדו מהפסוק "וקדשתם וגו' החמשים שנה" – "שנה אתה מקדש, ואי אתה מקדש חדשים", וקידוש חדשים הוא על-ידי בית-דין הגדול (ספר המצוות, עשה קנג). ואף-על-פי שאין הלכה כרבנן, אלא כר"י בנו של ריב"ב, ראה למעלה, לא מצינו שר"י בנו של ריב"ב חולק עליהם בזה. ואין הכוונה לשבעים ואחד, אלא לשלשה מתוך בית-דין הגדול, ראה בספר המצוות לעם, שם הערה נוספת נח].

ב. ומאימתי התחילו למנות? מאחר ארבע עשרה שנה⁶ משנכנסו לארץ. שנאמר⁷: שש [שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך - עד שיהיה כל אחד מפיר את ארצו; ושבע שנים⁸ עשון בכבוש הארץ, ושבע שנים בחלוק. נמצאת אומר: בשנת שלש⁹ וחמש מאות וארבעים ליצירה, מראש השנה¹⁰ מאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה¹¹ ליצירה¹², התחילו למנות. ועשו שנת עשר וחמש מאות¹³ ליצירה, שהיא שנת אחת ועשרים¹⁴ משנכנסו לארץ, שמטה. ומנו שבע שמשות וקדשו שנת החמשים, שהיא שנת ארבע וששים¹⁵ משנכנסו לארץ.

(6) ערכין יב: (7) ספרא, תחילת פרשת בהר הלכה ב. וראה להלן הלכה ח. (8) ערכין יג. (9) כלומר, בסוף השנה השלישית, והיינו מתחילת השנה הרביעית. שהרי מונים מאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה, ראה להלן. (10) של שנת חמש מאות וארבע. (11) בעבודה זרה ט. אמרו, שמברית העולם עד תקופת אברהם, אלפיים שנה של תוהו, ומאברהם התחילו אלפיים של תורה, וארבע מאות ארבעים ושמונה שנים עד מתן תורה. לכנסוסיף את ארבעים השנה שהיו במדבר עם י"ד שכבשו וחלקו, הרי אלפיים חמש מאות ושנים שנה. (12) כיון שלדעת ר' אליעזר שבתשרי נברא ביום ו', והוא עיקר הבריאה, לכן אנו מונים מראש השנה, וראה בראש השנה ח. בתוספות ד"ה לתקופות, ובכסף-משנה. (13) כלומר: לפי המנין ממולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה (ר"י קורקוס). וראה למעלה. (14) עם י"ד שכיבשו וחלקו, כנ"ל. כן הוא בספרא שם סוף הלכה ג. ובקידושין מ: "גדול תלמוד (מתן

שנא ותאחר החוב שלו¹¹⁷ וישמט - עבר בלא תעשה, שנאמר: השמר לך וגומר. וחטא גדול הוא, שהרי הזהירה עליו תורה בשני לאוין; שנאמר: השמר לך פן וגומר, וכל מקום שנאמר 'השמר' או 'פן' או 'אל' - הרי זה מצות לא תעשה. והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו וקראתו בליעל¹¹⁸. והרי הוסיף הפתוב להזהיר ולצוות שלא ימנע¹¹⁹ אלא יתן¹²⁰, שנאמר: נתן תתן¹²¹ לו ולא ירע¹²² לבבך בתתך לו וגומר. והבטיח הקדוש ברוך הוא בשכר מצוה זו בעולם הזה¹²³, שנאמר: כי בגלל הדבר הזה יברכך וגומר.

(117) כלומר, שהלווה לא יחזיר לו את חובו בזמן הפירעון. וגם לעניין צדקה למדו כן מפסוק זה לפי שהפסוק נאמר גם על צדקה וגם על הלוואה, שכן נאמר שם: "כי פתח תפתח את ידך לו (הרי צדקה) והעבט תעביטנו (הרי הלוואה) וגו' השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וגו'". (119) היינו "להזהיר". (120) היינו, "לצוות". (121) זהו הציווי. (122) זוהי האזהרה. (123) והוא בכלל גמילות חסדים, שאדם אוכל פירותיה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא (פאה פרק א משנה א, ועיין שם בפירוש המשנה שזהו כלל לכל המצוות שבין אדם לחבירו). אלא שצריך עיון למה הוצרכו ללמוד (קידושין מ.) מפסוק במשלי: "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד", שגמילות חסדים אדם אוכל פירותיה בעולם הזה, ולא למדו כן מן הפסוק הנ"ל שבתורה, שהביא רבינו.

יום ד' ט"ו אדר א' ה'תשע"ו

פרק עשירי

(1) יבאר שמצות-עשה לקדש שנת החמשים. מאימתי התחילו למנות שנת יובל. אם היובל עולה למנין שני השבוע. ומאימתי בטלו היובלות. ודין כמה מצוות תלויות בהנהגת היובל. מצות-עשה לתקוע בעשירי לתשרי בשנת היובל. שלשה דברים מעכבין ביובל. שדין היובל ודין השמיטה, לענין שביתת הארץ, אחד הוא.

א. מצות עשה לספור² שבע שבע שנים³ ולקדש⁴ שנת החמשים, שנאמר: וספרת לך שבע שבתות שנים וגומר, וקדשתם את שנת החמשים. ושתי מצוות אלו מסורין לבית דין הגדול בלבד⁵.

(2) ראה בספר המצוות, עשה קמ. (3) כלומר, ארבעים ותשע שנים, כלשון הכתוב: "שבע שנים שבע פעמים". (4) שם (עשה קלו) כתב רבינו "שנצטוינו לקדש את שנת החמשים, כלומר, להשבית בה עבודת האדמה, כמו בשמיטה" (וכן הוא במניין המצוות שבהקדמת ספר יד החזקה) ולא כתב שמצוה זו מסורה לבית-דין, שהרי מצות השביתה מוטלת על כל ישראל (ועיין שם בהערה נוספת תקצח). ומקור דבריו בדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא (ראש השנה ח:) שדרש פסוק זה של "וקדשתם

קע שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' ט"ו אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יוצא שהבית חרב בסוף שביעית שניה של יובל תשיעי. (32) צ"ע, לשם מה אריכות לשון זו. (33) כלומר, שהרי אלף ומאה הן עשרים ואחד יובלות, נמצא שהשנה בה עמד רבינו היא השמיטה הראשונה ליובל הכ"ב. אלא שהלשון כאן מורה במקצת. ולשיטה זו, מנו יובלות לקדש שמיטות, כנ"ל, בין בזמן הבית ובין לאחריו עד היום הזה, כחכמים בערכין לג. ולא כרבי יהודה, וכדלהלן בהלכה ז.

ה. אַבֵּל כָּל הַגָּאוֹנִים אָמְרוּ, שְׁמִטַּתָּ הִיא בִּידֵיהֶם אִישׁ מִפִּי אִישׁ, שְׁלֹא מִנוּ בְּאוֹתָן הַשְּׂבָעִים שָׁנָה שְׁבִין חֲרֹבָן בֵּית רֵאשׁוֹן וּבְנֵי בֵּית שְׁנֵי אֲלָא שְׁמִטוֹת בְּלִבָּד בְּלֹא יוֹבֵל. וְכֵן מִשְׁחָרֵב בְּאַחֲרוֹנָה לֹא מִנוּ שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים³⁴, אֲלָא שְׂבַע שְׂבַע בְּלִבָּד מִתְחַלֵּת שְׁנַת הַחֲרֹבָן. וְכֵן עוֹלָה בַּגִּמְרָא עֲבוּדָה זְרָה³⁵ חֲשֹׁבֹן זֶה שֶׁהוּא קִבְּלָהּ³⁶.

(34) בפני עצמה. ולפי זה, מה שאמרו שם לב: מנו יובלות לקדש שמיטין, הוא רק בזמן בית שני, וכדלהלן בפ"ב סוף הלכה טו, שעשו כן דוגמת מה שהיו עושין בזמן בית ראשון, כשכל יושבי הארץ היו עליה, והיתה קדושה בשנת היובל כבשביעית. אבל לאחר החורבן, לא מנו יובלות כלל. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. (35) ט: שאמרו שם: "האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע הוא עומד, ניטפי חד שתא, ונחשוב כללי כיובלי ופרטי כשבוע, ונשקול ממאה תרי (כלומר, שתי שנות היובל שבכל מאה שנה), ונשדי אפרטי, ונחשיבינהו לפרטי בשבוע, וידע כמה שני בשבוע." משמע מכאן שמחלקים אף את היובלות בשבע. (36) כלומר, שהגאונים הורו כחשבון זה, לא מטעם שהוכיחו כן מן הגמרא, אלא שקיבלו כן איש מפי איש, כנ"ל.

ו. וּשְׁנַת הַשְּׁמִטָּה יְדוּעָה הִיא וּמִפְרָסְמָתָא אֲצֵל הַגָּאוֹנִים וְאֲנָשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֵלָן לֹא מִנוּ אֲלָא לְשְׁנֵי חֲרֹבָן, מִשְׁלִיכִין אוֹתָן שְׂבַע שְׂבַע. וּלְפִי חֲשָׁבוֹן זֶה, תְּהִי שָׁנָה זוֹ, שֶׁהִיא שְׁנַת שְׂבַע וּמֵאָה וְאַלְף לַחֲרֹבָן, מוֹצָאֵי שְׂבִיעִית³⁷. וְעַל זֶה אָנוּ סוֹמְכִין, וְכַפִּי הַחֲשָׁבוֹן זֶה אָנוּ מוֹרִין לַעֲנִין מַעֲשְׂרוֹת³⁸ וְהַמַּעֲשָׂה⁴¹ עֲמוּדִים וְהַשְּׁמִטָּה כְּסָפִים; שֶׁהַקִּבְּלָהּ⁴⁰ וְהַמַּעֲשָׂה⁴¹ עֲמוּדִים גְּדוּלִים בְּהוֹרָאָה, וּבִהְיוֹתָ רְאוּי לְהַתְּלוֹת.

(37) שכשנחלק 1107 ל-7, נמצא 158 שמיטות, ושנה אחת נותרת, שהיא מוצאי שביעית. וכמו כן השנה שלנו: חמשת אלפים ושבע מאות ועשרים ליצירה, שהיא אלף ושמונה מאות ותשעים ואחת לחורבן הבית, היא מוצאי שביעית. (38) כלומר, לענין חלוקת שנות המעשרות: מעשר שני בשנה ראשונה שניה רביעית וחמישית, ומעשר שני בשלישית וששית (פ"ו מהלכות מתנות עניים הלכה ד). (39) שמיטת קרקע. (40) היא מסורת הגאונים הנ"ל. (41) שכן היו נוהגים בארץ ישראל, כנ"ל. וראה בחו"מ סימן סג סעיף א בביאור הגר"א אות ח, וכן בחזון-איש שהאריכו בביאור שיטת רבינו. ובקונטרס "לשנת השמיטה" של הרא"י דלנסקי ב"התורה והמדינה" תשי"ט עמוד שיח העתיק

תורה) שקדם וכו', לשמיטין ששים ואחת (ארבעים שנה שבמדבר, ועשרים ואחת שכתב רבינו כאן), ליובלות מאה ושלש". כלומר, לאחר עיבור שנה זו באופן שהיובל הוא בשנת הק"ה. (15) כנ"ל.

ג. שְׂבַעָה עֶשְׂרִים¹⁶ יוֹבְלִים מִנוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁנַבְּנִסוּ¹⁷ לְאֶרֶץ יַעֲד שְׁיָצְאוּ¹⁸. וְשָׁנָה שְׁיָצְאוּ בָּהּ, שְׁחָרֵב הַבֵּית פְּרָאשׁוֹנָה, מוֹצָאֵי שְׂבִיעִית¹⁹ הָיְתָה, וּשְׁנַת שֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים בִּיּוֹבֵל הָיְתָה, שְׁאָרְפֵּעַ מְאוֹת שָׁנָה וְעֶשְׂרִי שָׁנִים עָמַד בֵּית רֵאשׁוֹן²⁰. כִּיּוֹן שְׁחָרֵב הַבֵּית²¹ בְּטַל מִנֵּין זֶה²². מִשְׁבְּטָלָה נִשְׁאָרָה הָאֶרֶץ חֲרָבָה שְׂבָעִים שָׁנָה, וְנִבְנָה בֵּית שְׁנֵי, וְאַרְבַּע מְאוֹת וְעֶשְׂרִים שָׁנָה עָמַד²³. וּבִשְׁנָה הַשְּׂבִיעִית²⁴ מִפְּנֵינוּ עָלָה עֲזָרָא, וְהִיא הִבִּיָּאָה הַשְּׁנִיָּה²⁵. וּמִשְׁנָה זוֹ הִתְחִילוּ לִמְנוֹת מִנֵּין אַחֵר, וְעָשׂוּ שְׁנַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרִי לְבִנְיָן בֵּית שְׁנֵי שְׁמִטָּה. וּמִנוּ שְׂבַע שְׁמִטוֹת, וְקָדְשׁוּ שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים. אַף עַל פִּי שְׁלֹא הָיְתָה שָׁם²⁶ יוֹבֵל בְּבֵית שְׁנֵי, מוֹנִין הָיוּ אוֹתוֹ פְּדִי לְקָדֵשׁ שְׁמִטוֹת²⁷.

(16) ערכין יג. ורוצה לומר, ששה עשר יובלים שלמים, ושלשים ושש שנה מן היובל השבעה עשר. וראה בכסף-משנה ורדב"ז. (17) לאחר י"ד שכבשו וחילקו, כנ"ל. (18) לאחר חורבן בית ראשון. (19) שם יא: (20) יומא ט. כלומר, וארבע מאות ושמונים שנה ישנן מיציאת מצרים עד בנין הבית, כמו שנאמר במלכים-א ו, א, הרי שמונה מאות ותשעים. ולכשנוריד ארבעים שנה שבמדבר וארבע-עשרה שנה שכבשו וחילקו, הרי שמונה מאות ושלשים ושש, שהן ששה עשר יובלים, ושלשים ושש שנה מן היובל השבעה עשר, ושנת ל"ו היא מוצאי שביעית. וראה בכסף-משנה. (21) וישראל הלכו לגולה. (22) ראה להלן הלכה ח. (23) יומא שם. (24) ערכין שם, כרב אשי. (25) ראה להלן פ"ב הלכה טו. (26) שם לב: שאין היובל נוהג אלא כשכל יושביה עליה, כדלהלן בהלכה ח. (27) שם. וברשי"י: היו מניחין שנת נ', שלא היו מוניין אותה לשמיטה הבאה, מפני שהיא ראויה להיות שנת יובל, ושנה שלאחריה מתחיל המנין.

ד. נִמְצְאָתָ לָמַד, שֶׁהַשְּׁנָה שְׁחָרֵב בָּהּ הַבֵּית בְּאַחֲרוֹנָה²⁸, שֶׁתְּחַלְתָּה מִתְּשָׁרֵי שְׁאַחֵר הַחֲרֹבָן כְּשֵׁנִי חֲדָשִׁים²⁹, שֶׁהָרִי מִתְּשָׁרֵי הוּא הַמִּנֵּין לְשְׁמִיטִים וְלִיּוֹבְלוֹת³⁰ - אוֹתָהּ הַשָּׁנָה מוֹצָאֵי שְׂבִיעִית הָיְתָה³¹, וּשְׁנַת חֲמֵשׁ עֶשְׂרִי מִן הַיּוֹבֵל הַתְּשִׁיעִי הָיְתָה. וּלְפִי חֲשָׁבוֹן זֶה, שָׁנָה זוֹ, שֶׁהִיא שְׁנַת אֲלָף וּמֵאָה וְשְׂבַע לַחֲרֹבָן, שֶׁהִיא שְׁנַת שְׂמִיטָה וְשְׂבַעָה וְאַלְף וְאַרְבַּע מְאוֹת לְמִנֵּין שְׁטָרוֹת, שֶׁהִיא שְׁנַת שֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לִיצִירָה³² - הִיא שְׁנַת שְׁמִטָּה, וְהִיא שְׁנַת אַחַת וְעֶשְׂרִים מִן הַיּוֹבֵל³³.

(28) כלומר, בשניה. (29) שהרי הבית חרב בתשעה באב, והיו זה קרוב לשני חדשים. (30) ולכן אמרו שם יב: שאף בית שני חרב במוצאי שביעית. (31) שהרי הבית עמד 420 שנה כנ"ל, ובשנה השביעית לבניינו החלו למנות, הרי 414.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ד' ט"ו אדר א' – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כנ"ל. (56) ראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם. ומפורש בדברי רבינו ששמיטת קרקע בשביעית תלויה ביובול. וצ"ע, מהיכן למד זאת רבינו, שהרי מה שאמרו בברייתא בגיטין לו. "בזמן שאתה משמט קרקע, אתה משמט כספים וכו'", מפרש רבינו שהכוונה ליובול, אבל שביעית אף בזמן הזה היא מן התורה, כמו שביאר הכסף-משנה בכמה מקומות. (57) בכסף-משנה מפרש שזה עולה רק על שמיטת כספים. ואילו שביעית בארץ, היא מן התורה אף בזמן הזה. וראה בספר המצוות לעם, עשה קלה, והערה נוספת תקצו שם. (58) למעלה שם הלכה ג לענין שמיטת כספים. וראה בר"י קורקוס שדקדק מכאן כדברי הכסף-משנה שאין הכוונה אלא לשמיטת כספים, שביאר כן בפ"ט שם. ואילו בשביעית הארץ לא ביאר עוד מאומה, אבל בכתב-יד הנוסחא: "חוץ משביעית בארץ מדבריהם, והשמטת כספים וכו'" (ר"י קורקוס). וכן הוא בחינוך (מצוה של) לפי דפוס וויניצ'א. ולפי"ז מפורש שגם שביעית הארץ אינה אלא מדבריהם, וראה בפאת-השולחן.

י. מצוות עשה⁵⁹ לתקע⁶⁰ בשופר בפעשירי לתשירי⁶¹ בשנת היובל. ומצוה זו מסורה לבית דין⁶² תחלה⁶³, שנאמר: והעברת⁶⁴ שופר תרועה; וכל יחיד ויחיד⁶⁵ חייב לתקע, שנאמר: תעבירו שופר. ותוקעין בשופר תשע, בדרך שתוקעין בראש השנה⁶⁶. ומעבירין שופר בכל גבול ישראל⁶⁷.

(59) ראה בספר המצוות, עשה קלו. (60) ולענין תקיעת ראש השנה, כתב רבינו שם ובפ"א מהלכות שופר הלכה א, שהמצוה היא לשמוע. והסביר רבינו בספר המצוות שם, "שתקיעה זו ביובול אינה אלא לפרסום החירות, ושהיא חלק מן ההכרזה, והוא אמרו: וקראתם דרור בארץ (ולכן עיקר המצוה התקיעה, דהיינו לאחרים, לפרסום הדבר), ואין ענינה כענין תקיעות ראש השנה, שהן "זכרון לפני ה'" (ולכן עיקרה השמיעה, וההתעוררות כתוצאה ממנה). וראה בהערות שם. (61) הוא יום הכיפורים. (62) הגדול. (63) כלומר, כן הוא הסדר: בתחילה תוקעין בבית-דין, ואחר-כך תוקעים כל ישראל, שהרי כן אמרה תורה "והעברת" (היינו בית-דין) ואח"כ "תעבירו" (כל אחד ואחד מישראל). וראה בקרית ספר, ובמנחת-חינוך מצוה שלא. (64) כלומר, בראש הענין כתוב: וספרת לך וגו'. ושם הכוונה לבית-דין הגדול בלבד, כנ"ל בהלכה א, ולכן גם האמור להלן "והעברת", הכוונה לבית-דין. וכן מפורש בראש השנה ט: (65) ראש השנה ל. וספרא פ בהר פרשה ב הלכה ה. (66) משנה שם לג: ובמשנה שם כו: שזה היובל לראש השנה לתקיעה. וראה בפ"ג מהלכות שופר הלכה א. (67) שנאמר: "תעבירו שופר בכל ארצכם". והכוונה, לפרסם את חירות העבדים. ודוקא בגבול ישראל, אבל בחוץ לארץ לא, כמפורש בירושלמי ראש השנה פ"ד סוף הלכה א (אור שמח).

יא. שופר של יובל ושל ראש השנה אחד הוא לכל דבר⁶⁸. ואחד⁶⁹ ראש השנה ואחד היובל לתקיעות⁷⁰, אלא שביובל⁷¹ תוקעין⁷² בין בבית דין שקדשו בו את החדש⁷³ בין בבית דין שלא קדשו בו את החדש,

שכתוב על מצבות עתיקות שנתגלו, והכתוב שם נוטה לשיטת הראשונה שכתב רבינו למעלה הלכה ד.

ז. שנת יובל⁴² אינה עולה ממנין שני השבוע⁴³, אלא שנת תשע וארבעים - שמיטה, ושנת חמשים - יובל, ושנת חמשים ואחת - תחלת שש שנים של שבוע. וכן בכל יובל ויובל.

(42) כלומר, כשהיובל נוהג, שכל יושביה עליה כמו בזמן בית ראשון. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. (43) ברייתא בנדרים סא. ובעוד מקומות, כחכמים ולא כרבי יהודה.

ח. משגלה⁴⁴ שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות; שנאמר: וקראתם דרור בארץ לכל יושביה - בזמן שכל יושביה עליה. והוא שלא יהיו מערבין שבט בשבט, אלא כלן יושבים פתגון⁴⁵. בזמן⁴⁶ שהיובל⁴⁷ [נוהג בארץ] - נוהג בחוצה לארץ⁴⁸; שנאמר: יובל היא - בכל מקום, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית⁴⁹.

(44) ברייתא בערכין לב: ובספרא פרשת בהר פרק ב הלכה ג. (45) וכל אחד מכיר את ארצו, כנ"ל בהלכה ב. וראה בהערות שם. (46) ראש השנה ט: וקידושין לח: (47) שם. (48) לגבי שילוח עבדים (שם ושם). (49) אם כל יושביה עליה, כנ"ל.

ט. ובזמן⁵⁰ שהיובל נוהג - נוהג דין עבד עברי⁵¹, ודין פתי ערי חומה⁵², ודין שדה חרמים⁵³, ודין שדה אחוזה⁵⁴, ומקבלין גר תושב⁵⁵, ונוהגת שביעית בארץ והשמטת כספים⁵⁶ בכל מקום מן התורה. ובזמן שאין היובל [נוהג] - אינו נוהג אחד מכל אלו, חוץ משביעית בארץ והשמטת כספים בכל מקום מדבריהם⁵⁷, כמו שבארנו⁵⁸.

(50) ברייתא בערכין כט. (51) היינו שיכולים בית-דין למכרו בגנבתו, וכן הוא מוכר עצמו. וראה בפ"א מהלכות עבדים הלכה י. ובברייתא שם נתנו טעם לדבר: שנאמר (ויקרא כה, מ): "עד שנת היובל יעבוד עמך". הרי שהמדובר בזמן שהיובל נוהג. (52) הנזכר להלן בפרק יב. וטעמו של דבר: שנאמר בפרשת בתי ערי חומה (שם, ל) "לא יצא ביובל". משמע שהדבר תלוי ביובול (ברייתא שם). וראה להלן שם הלכות ט"ז. (53) שם, כרבי שמעון בן יוחאי, שנאמר (שם כז, כא): "והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם". ושדה חרמים, היא שדה שהחרימה לבדק הבית או לכהנים. וראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין. (54) שם: שנאמר (שם כה, כח): "ויצא ביובל ושב לאחוזתו". ושדה אחוזה, היא שדה שירשה אדם ממורישו ומכרה. (55) שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה-זרה, אלא שהוא אוכל נבלות. ושם: אמר רב ביבי, מאי טעמא, אתיא טוב טוב. כתיב הכא (אצל עבד, בדברים טז, טז), "כי טוב לו עמך", וכתיב התם (אצל גר תושב, שם כג, יז), "בטוב לו, לא תוננו". ומכאן שגר תושב נוהג (שאנו מצווים להחיותו) רק כשעבד עברי נוהג, דהיינו כשהיובל נוהג,

קעב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' ט"ו אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מיתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לביית-דין, ואם כן התקיעות של היחידים (ראה למעלה שם) אינן מעכבות (וראה בסוף ההלכה הסמוכה). אבל צריך עיון, שהרי תקיעות אלו, שנלמדו מ"תעבירו שופר", סמוכות בתורה למלים "יובל היא" יותר מתקיעות של בית-דין. (84) הנזכרת בברייתא בגיטין לו. כלומר, ולא שביעית, כדעת יתר הראשונים. וראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם.

יד. מראש השנה⁸⁵ עד יום הפפורים לא היו עבדים⁸⁶ נפטרם לכתיהן⁸⁷ ולא משתעבדין לאדוניהם⁸⁸, ולא השדות חוזרות לבעליהן⁸⁹, אלא עבדים אוכלין ושותים ושמחים⁹⁰ ועטרוניהם⁹¹ בראשיהם. פיון שהגיע יום הפפורים, תקעו בית דין⁹² בשופר, נפטר עבדים לכתיהן וחזרו שדות לבעליהן.

(85) ברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא בראש השנה ח: (86) עברים. (87) שמא לא יתקעו בית-דין בשופר ביום הכיפורים, ותקיעה היא אחת משלשת הדברים המעכבים את היובל, כמפורש למעלה (מנחת חינוך, מצוה שלא). (88) שמא יתקעו ביום הכיפורים, ויהיה היובל למפרע מראש השנה. (89) סיפרא פ' בהר פרק ב הלכה א. (90) על חירותם. (91) דרך החירות, כמו שאמרו בצדיקים שבעולם הבא, ש"יושבים ועטרוניהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה" (ברכות יז.). וכן היו נוהגים חתנים וכלות, ראה סוטה מט. (92) שהרי להם מסורה מצוה זו תחילה, כנ"ל בהלכה י. וראה בהלכה הקודמת.

זו. דין היובל⁹³ בשביתת הארץ ודין השמטה אחד הוא לכל דבר. כל שאסור בשביעית מעבודת הארץ⁹⁴ - אסור בשנת יובל, וכל שמתר בשביעית - מתר ביובל, ומלאכות שלוקין עליהן בשביעית⁹⁵ - לוקין עליהן ביובל. ודין פרות שנת יובל באכילה⁹⁶ ובמכירה⁹⁷ ובבעור⁹⁸ - פדין פרות שביעית לכל דבר.

(93) בסיפרא שם פרק ג הלכה ב: "לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה, כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל". וראה בספר המצוות לעם, לא-תעשה רכז, ובהוספה בהערה רסב. (94) בספר המצוות שם כתב גם עבודת האילן. (95) כמו זריעה וזמירה, קצירה ובצירה, שלוקין עליהן מן התורה, כנ"ל בפ"א הלכה ב, וחפירה חרישה ועוד, שלוקים עליהן מדרבנן, שם הלכה ד. (96) כלומר, שיש לאכלם ולא לשרפם ולהפסידם, וכן שלא לשנותם מברייתם, כנ"ל בפ"ב הלכה ג. (97) שאין עושים בהם סחורה, אלא באופנים שזכרו בפ"ו. (98) כנ"ל בפ"ז הלכה א.

זו. יתרה⁹⁹ שביעית על היובל, שהשביעית משמטת פספים ולא יובל. ויותר יובל על השביעית, שהיובל מוציא עבדים ומשמיט קרקע. וזהו¹⁰⁰ דין מכירת שדות האמורות בתורה, והיא מצות עשה¹⁰¹, שצאמר: גאלה תתנו לארץ. יובל¹⁰² משמיט קרקע

1 וכל יחיד ויחיד⁷⁴ חייב לתקע כל זמן שבית דין יושבין⁷⁵ ושל אפני בית דין⁷⁶;

(68) שכשם ששופר של ראש השנה אינו אלא מקרן כבשים כפוף (פ"א מהלכות שופר הלכה א), כן בשופר של יובל, כחכמים במשנה שם ולא כרבי יהודה. והוא-הדין שהם שוים בשיעורם ובכל הדינים השייכים לגוף השופר, והנזכרים בהלכות שופר שם. (69) שם. (70) משנה שם. ושם נאמר גם "ולברכות". והביאו רבינו בפ"ב מהלכות תפילה הלכה ח. (71) ברייתא שם ל: (72) אפילו בשבת. וראה להלן. (73) היינו, בבית-דין הגדול (ספר המצוות, עשה קנג). והברייתא תלתה את הדבר בבית-דין "שקידשו בו את החודש". וייתכן שטעם הדבר הוא, שכשם שלקידוש החודש אין צורך בכל ע"א הדיינים של בית-דין הגדול אלא בשלשה מתוכם בלבד, הוא-הדין לענין תקיעה ביובל. וראה שם הערה נח. (74) כנ"ל. (75) ראש השנה שם, כרבי. (76) כלומר, אפילו שלא בפני בית-דין.

3 יב. ובראש השנה⁷⁷ שחל להיות בשבת⁷⁸ - לא היו תוקעין אלא בבית דין שקידשו בו את החודש⁷⁹, ואין כל יחיד ויחיד תוקע אלא בפני בית דין⁸⁰.

(77) ברייתא שם. (78) אבל אם חל ראש השנה בחול, תוקעין בכל מקום (גמרא שם). (79) כנ"ל. (80) ובזמן שהם יושבים, כנ"ל. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכות ח-ט. ובסיפרא שם פ"א הלכה ה: "ביום הכיפורים, אפילו בשבת וכו'. יכול אף תרועת ראש השנה תהיה דוחה את השבת וכו', אם כן למה נאמר בעשור לחודש, אלא בעשור לחודש דוחה את השבת בכל ארצכם (היינו, אף שלא בפני בית-דין שקידשו את החודש, ובלבד שהוא בזמן שהם יושבין, כנ"ל), ואין תרועת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית-דין בלבד".

6 יג. שלשה דברים⁸¹ מעכבין ביובל⁸²: תקיעה⁸³, ושלוח עבדים, והחזרת שדות לבעליהן. וזו היא שמטת קרקע⁸⁴.

(81) ראש השנה ט: כחכמים, ולא כר' יהודה ור' יוסי. (82) שאם לא עשו אחד משלשתם, לא נתקדשה השנה בקדושת יובל, ואינה אסורה בזריעה ובכל העבודות האסורות בשמיטה, ראה ברש"י ובתוספות שם. וכנראה שהקידוש (ראה למעלה הלכה א) אינו מעכב, וראה במנחת-חינוך מצוה שלב. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כה, ט"א) "והעברת שופר תרועה וגו' תעבירו שופר וגו' וקראתם דרור וגו' יובל היא וגו' ושבתם איש אל אחוזתו וגו' לא תזרעו וגו'". והמלים "יובל היא" מורות על עיכוב, כלומר, רק באופן זה הוא יובל ולא באופן אחר, ומה הוא האופן שעלי-ידו נתקדש היובל, שופר תרועה וקריאת דרור האמורים לפני הפסוק "יובל היא", והחזרת שדות הנאמרה לאחריו ומקרא נדרש לפניו ולפני לפניו וגם לאחריו. (83) לא מבורר לאיזו תקיעה נתכוין רבינו, אם לתקיעה של בית-דין או לתקיעה של כל יחיד ויחיד (ראה למעלה הלכה י). ובראש השנה שם אמרו: "זו (=תקיעת שופר) מסורה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ה' ט"ז אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 המוכר לגאל - נותן לו שבעים דינר ומחזיר שדהו.
25 וכן אם אכלה שש שנים - נותן לו ארבעים דינר
26 ומחזיר לו שדהו. לא גאלה אלא הניחה ביד הלוקח
27 עד שנת היובל - תחזור לבעלים בלא דמים.
28 שנאמר: במספר שני תבואת ימקר לך.

29 ו. מכרה לו והיא מלאה פרות, ולאחר שתי שנים
30 גאלה - אינו יכול לומר לו: החזירנה לי מלאה
31 פרות כמו שמכרתי לך. לפיכך, אם מכרה לו מלאה
32 פרות לפני ראש השנה, וגאלה אחר שתי שנים -
33 הרי זה אוכל שלש תבואות בשתי השנים, ואינו
34 מחשב עמו אלא לפי שתי שנים בלבד; שנאמר: על
35 פי השנים, לא על פי התבואות.

36 ז. הקנים והזמורות ופרות שקמה שבתוכה - הרי
37 הן של לוקח כשאר הפרות שלה. אבל אילן שנכסס
38 או שיבש - שניהן אסורין בו. פיצד יעשה? ימכר
39 וילקח בדמיו קרקע, והלוקח אוכל פרותיה עד
40 שתגאל השדה מידו.

41 ח. הלוקח שדה אחזה ונטעה אילנות והשביחה,
42 כשהיא חוזרת ביובל - שזמן שבח האילנות
43 שבתוכה, ונותן בעל השדה דמי השבח ללוקח;
44 שנאמר: ויצא ממכר בית - ממכר חוזר, ולא
45 השבח.

46 ט. המוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג, כמו
47 שבארנו - אינו מתר לגאל לפחות משתי שנים;
48 שנאמר: במספר שני תבואת ימקר לך. ואפלו רצה
49 הלוקח - אסור; שנאמר: במספר שנים אחר היובל
50 תקנה מאת עמיתך - אין פחות משתי שנים מעת
51 לעת מיום המכרה.

52 י. וצריך שיאכל הלוקח שתי תבואות בשתי שנים
53 ואחר כך יגאל; שנאמר: שני תבואת. לפיכך, אם
54 היטה אחת משתי השנים שביעית או שנת שדפון
55 או גררון - אינה עולה מן המגזן.

56 יא. הניחה הלוקח בורה שנה ואכלה שנה, או
57 אכלה שנה ונרה שנה ולא זרעה - הרי אלו עולין
58 למגזן. מכרה בשנת יובל עצמה - אינה נמכרת,
59 והדמים חוזרין לבעלים.

60 יב. מכרה שנה אחת לפני היובל - הרי הלוקח אוכל
61 אותה שנה שניה אחר היובל; שנאמר: שני תבואת.

62 יג. מכר נקעים מלאים מים או סלעים שאינם ראויין
63 לזריעה - הרי זה פודה בפחות משתי שנים;

1 בתחלתו¹⁰³, ושביעית אינה משמטת כספים אלא
2 בסופה¹⁰⁴, כמו שבארנו¹⁰⁵.

99 סיפרא שם הלכה ו. 100 כלומר, השמטת הקרקע
שהיא חזרת השדות לבעליהן ביובל. 101 ראה בספר
המצוות, עשה קלח. 102 ערכין כח: 103 סיפרא שם
פרק ב הלכה א: "וכשהוא אומר, וקדשתם את שנת
החמישים שנה, מלמד שהיא מתקדשת מראש השנה". וכן
הוא בראש השנה ח: בברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר'
יוחנן בן ברוקא. והיינו ביום הכיפורים, ראה למעלה הלכה
יד. 104 שנאמר: "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה".
105 למעלה בפ"ט הלכה ד.

יום ה' ט"ז אדר א' ה'תשע"ו

פרק אחד עשרי

1 יבאר שארץ ישראל המתחלקת לשבטים לא תמכר
לצמיתות. לא ימכור אדם ביתו או שדה אחוזתו אלא אם
כן העני. הקנים והזמורות שבתוכה. דין הלוקח שדה אחוזה
ונטעה אילנות. ואם מותר לגאול בפחות משתי שנים. ודין
מכרה בשנת היובל עצמה. ואילנות אם חוזרין לבעלים
ביובל. לעולם מייפין כח המוכר שדה אחוזה, הרוצה למכור
שדות אחרות לגאול הראשון. אם רצה לגאול חצי השדה.
נותן שדהו במתנה. האחין שחלקו. והיורש את אשתו.

3 א. ארץ ישראל המתחלקת לשבטים אינה נמכרת
4 לצמיתות, שנאמר: והארץ לא תמכר לצמיתת. ואם
5 מכר לצמיתות - שניהם עוברין בלא תעשה. ואין
6 מעשיהן מועילין, אלא תחזור השדה לבעליה ביובל.

7 ב. והמוכר שדהו לששים שנה - אינה יוצאה
8 ביובל; שאין חוזר ביובל אלא דבר הנמכר סתם או
9 הנמכר לצמיתות.

10 ג. לא ימכר אדם ביתו או שדה אחוזתו, אף על פי
11 שהם חוזרין אחר זמן, אלא אם כן העני; שנאמר:
12 וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו. אבל למכר ולהניח
13 הדמים בכיסו או לעשות בהן סחורה או לקח בהן
14 פלים או עבדים ובהמה - אינו רשאי; אלא למזונות
15 בלבד. ואם עבר ומכר מקל מקום - הרי אלו
16 מכורין.

17 ד. ודנין בבית דין פתי ערי חומה, ובשדה דין שדה
18 אחזה. דין מוכר שדה אחוזתו: לחשב את הדמים
19 לפי השנים הנשארות ליובל; ובכל עת שירצה
20 לפדות - מחשב עם הלוקח על השנים שאכל,
21 וגורע מדמי המכר, ומחזיר לו השאר.

22 ה. פיצד? הרי הנשאר ליובל עשור שנים ומכר לו
23 שדה במאה דינר, אכלה הלוקח שלש שנים ורצה

קעד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ו' י"ז אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 שְׁנָאֵמַר: בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְּבוּאוֹת - שָׂדֶה הָרְאוּיָה
2 לְתְּבוּאָה הִיא שְׂאִינָה נִגְאֶלֶת אֲלֹא אַחֵר שְׁתֵּי שָׁנִים.
3 וְאִם לֹא גִאֲלָה, אָף עַל פִּי שְׂאִינָה רְאוּיָה לְזִרְיָעָה -
4 חוּזְרֵת לְבַעֲלִים בַּיּוֹבֵל.

יום ו' י"ז אדר א' ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁנֵי עָשָׂר

1 יבאר המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה. ואם הקרובין
פודין אותה, אם מת הלוקח או המוכר. והמוכר לראשון
וראשון לשני בתוך השנה. מכר ב' בתים האחד בחצי אדר
ראשון ואחד בראש אדר שני. אם הגיע י"ב חדש ולא נמצא
הלוקח. ודין המקדיש בית בעיר חומה. ואם מכר בית בעיר
חומה והגיע יובל תוך שנת המכר. המוכר בית בבתי
החצרים או בעיר שאינה מוקפת. בית שאין בו ד' אמות על
ארבע אמות, ואם הבית נחלט בירושלים. העיר שראויה
להקרא עיר חומה. כיון שעלה עזרא בבית שני נתקדשו כל
הערים.

א. המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה² - הרי זה
גואלה כל שנים עשר חדש³ מיום שמכר⁴ בכל עת
שירצה⁵, ואפלו ביום שמכר. וכשרוצה לפדות -
נותן⁶ כל הדמים שלקח, ואינו גורע ללוקח פלוס⁷.

2 בשעת כיבוש הארץ. 3 שנאמר "והייתה גאולתו עד
תום שנת ממכרו". 4 כלומר, שנים עשר חודש מיום
ליום. ואין אומרים: משהגיע תשרי, תיחשב לו כשנה.
5 ואינו מחכה שתי שנים כמו במוכר שדה אחוזה.
6 שם: הרי זה כמין ריבית (שהלוקח מקבל כל כספו,
ונמצא שהשתמש בשדה המוכר תמורת החזקת המעות
בידי), ואינו ריבית (שאין ריבית אלא בהלוואה, ולא במכר).
7 ולא כדין שדה אחוזה.

ב. ואין הקרובים פודין אותה, אלא המוכר עצמו
אם השיגה ידו⁸. ויש לו⁹ למכר מנכסיו ולפדותו;
אבל לא ילנה ויגאל, ולא יגאל לחצאיין¹⁰.

8 שלא הוקש בית עיר חומה לשדה אחוזה לענין זה.
9 שלא נאמר כאן "ומצא כדי גאולתו" כשם שנאמר בשדה
אחוזה. 10 שלענין זה הוקש בית עיר חומה לשדה
אחוזה.

ג. מת הלוקח - יפדה¹¹ מיד בנו¹². וכן אם מת
המוכר - יש לבנו לפדותה כל שנים עשר חדש¹³.

11 המוכר. 12 בגמרא שם: "מהו דתימא לקונה אותו
אמר רחמנא, והא (בן הלוקח) לא קנה, קא משמע לן
והייתה גאולתו מכל מקום". 13 שם: "מהו דתימא ואיש
כי ימכר אמר רחמנא, והאי (בן המוכר) לא מכר, קא משמע
לן והייתה גאולתו מכל מקום".

ד. מכר לראשון, וראשון לשני בתוך השנה¹⁴ -
מונין¹⁵ לראשון¹⁶. פיון ששלמה שנה ראשונה
החלט הפית ביד השני; שהמוכר מכר לשני כל

5 יד. מכר אילנות - אין נגאלין לפחות משתי שנים,
6 שהרי ראויים לתבואות. ואם לא גאלן - אינן חוזרין
7 לבעלים ביובל; שנאמר: ושכב לאחזתו - ולא
8 לאילנות.

טו. מכר שדהו לראשון, וראשון מכר לשני, ושני
לשלישי, אפלו מאה זה אחר זה - בשנת היובל
11 תחזור לאדון הראשון; שנאמר: בשנת היובל ישוב
12 השדה לאשר קנהו מאתו, לאשר לו אחזת הארץ.

טז. מכרה לראשון במאה דינר, וראשון לשני
14 במאתים, ורצה האדון לגאל - אינו מחשב אלא עם
15 הראשון; שנאמר: לאיש אשר מכר לו. מכרה
16 לראשון במאתים, וראשון לשני במאה - הרי זה
17 מחשב עם האחרון. וכן אם מכר במאה והשביחה
18 ביד הלוקח והרי היא ראויה להמכר במאתים -
19 מחשב לפי מה שמכר. ואם מכרה במאתים
20 והכסיפה והרי היא ראויה להמכר במאה - מחשב
21 לפי מה שהיא. ולעולם מצינים פת מוכר שדה
22 אחזה, ומרעין פת הלוקח.

יז. המוכר שדה אחזתו והיו לו שדות אחרות, ומכר
24 מאותם השדות כדי לגאל שדה שמכר - אין
25 שומעין לו; שנאמר: ומצא כדי גאולתו - עד
26 שיימצא דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר. וכן אם
27 לזה לגאל - אין שומעין לו; שנאמר: והשיגה ידו
28 - לא שילוח.

יח. מצא מעט ורצה לגאל חצי השדה שמכר - אין
30 שומעין לו; שנאמר: כדי גאולתו - או גואל את פלה
31 או אינו גואל. ואם רצו קרוביו לגאל - גואלים;
32 שנאמר: ובא גאלו הקרב אליו.

יט. הנותן שדהו מתנה - הרי זו חוזרת לו ביובל;
34 שנאמר: תשוב איש אל אחזתו - לרבות את המתנה.

כ. האחין שחלקו - פלקוחות הן, ומחזירין זה לזה
36 חלקו ביובל, ולא תפטר חלקתן ממשות שיהיתה. וכן
37 הפכור והמניבם אשת אחיו - מחזיר ביובל חלק
38 שנטל, ונוטל החלק שפנגדו.

כא. אבל היורש את אשתו, אף על פי שירשת
40 הפעל מדבריהם - עשו חזק לדבריהם כשל תורה,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ו' י"ז אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. המוכר בית בבתי חצרים או בעיר שאינה מקפת
חומה פראו²⁸ - הרי זה נגאל בכת יפה²⁹ שבדין
השדה ושבדין הבתים המקפין חומה³⁰. כיצד? אם
רצה לגאל מיד³¹ - גואל, פדין הבתים³². הגיע שנים
עשר חדש ולא גאל - הרי זה גואל³³ עד שנת
היובל, פדין השדות³⁴. ובעת שגואל³⁵ - מחשב עם
המוכר וגורע לו מה שאכל³⁶. הגיע יובל³⁷ ולא גאל
- חוזר הבית בלא דמים, פדין השדות³⁸.

(28) היינו, בשעת כיבוש הארץ. ושתוקף החומה לפני שיבנו
החצרות בתוכה. (29) היינו, שמייפים את כח המוכר.
(30) כראוי. (31) ביום שמכר. (32) אבל בשדה אחוזה
אינו מותר לגאול לפחות משתי שנים. (33) אפילו בשנה
השנייה. וטעמו של דבר, משום שבגמרא שם אמרו: "ויובל
יצא, למה לי? אמר רב פפא, לא נצרכה אלא למוכר בית
בבתי ערי החצרים, ופגע בו יובל בשנה שנייה. למאי מדמית
ליה, אי לבתי ערי חומה מדמית ליה, איחלט ליה ללוקח
(אחרי שנה), אי לשדה אחוזה מדמית ליה, השלמה בעי
(כנ"ל בפרק י"א הלכה י"ב), להכי אצטריך ויובל יצא".
ומכיוון שפסוק זה מדבר בשנה שנייה של המכר, אם כן אף
הפסוק "גאולה תהיה לו" הסמוך לו, מדבר אף הוא בשנה
שנייה, ונמצא שגואל אף בשנה שנייה. (34) אבל בית עיר
חומה נחלט ללוקח. (35) אפילו בשנה ראשונה. והרדב"ז
והרש"ש שם כתבו, שבשנה ראשונה שאינו גואל אלא מטעם
בית עיר חומה - אינו גורע לו מה שאכל כדין בית עיר
חומה. (36) כדין השדות. אבל בבתי נותן כל הדמים
שלקח, ואינו גורע ללוקח כלום. (37) אפילו בשנה שנייה.
(38) שהרי בבתי אין דין יובל כלל, אלא נחלט ללוקח אחר
י"ב חודש.

יא. כל שהוא לפנים מן החומה, כגון הגנות³⁹
והמרחצאות והשוכות⁴⁰ - הרי הוא בבתי⁴¹;
שנאמר: אשר בעיר. אבל השדות⁴² שבתוך העיר -
נגאלין⁴³ פדין השדות שחוץ לעיר; שנאמר: וקם
הבית אשר בעיר - בית וכל הדומה לבית, לא
השדות.

(39) שבהם אילנות. ודווקא גנות של אילנות שכן דרך ליטע
אילנות בחצר, אבל שדות של תבואה, שבהם נחלקו ר' מאיר
וחכמים במשנה בערכין שם, אין הלכה כר' מאיר, לפי שאין
דרך לזרוע תבואה בחצר. ועיין בעירובין כג: שגם שם חילקו
בין זריעה לנטיעה שנטיעות הרי הם כחצר, וזריעות לא.
(40) בברייתא ובסיפרא שם נזכרו גם "בתי בדים". (ורבינו
השמיטו לפי שדרכם היה לבנותם בתוך החומה, והרי אפילו
בית הבנוי בחומה אינו כבתי ערי חומה). (41) ונחלטים
ללוקח אחר יב חודש, כדין בתי ערי חומה. (42) כר' יהודה
במשנה שם, ששדות שבתוך העיר דינן כשדות שמחוץ לעיר.
(43) עד היובל.

יב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות -
אינו נחלט⁴⁴ בבתי ערי חומה. וירושלמים - אין הבית
נחלט בה⁴⁵. ובית הבנוי בחומה - אינו⁴⁶ בבתי ערי
חומה.

זכות שתבוא לידו¹⁷. הגיע שנים עשר חדש ולא
גאלה - הרי זו נחלטת ביד הלוקח. וכן אם נתן
הבית מתנה¹⁸ ולא גאלו כל שנים עשר חדש - הרי
זה נחלט ביד זה שנתן לו מתנה.

(14) הראשונה משעת המכר. (15) י"ב חודש. (16) משעת
המכר. ושם: "שנאמר: עד מלאת לו שנה (משמע, למי
שהייתה אחוזה שלו מונין - רש"י)". (17) ואילו הייתה
הקרקע בידו הייתה נחלטת לו, ולכן כשמכרה, נחלטת
לקונה אותו לדורותיו, לא יצא ביובל. (18) והלכה זו, היא
כחכמים בבכורות נב: הסוברים שמתנה כמכר.

ה. היתה שנה מעברת - אינו נחלט עד סופה;
שנאמר: עד מלאת לו שנה תמימה - להביא חדש
העבור.

ו. מכר שני בתים, אחד בחצי אדר ראשון ואחד
בראש אדר שני: זה שמכר בראש אדר שני - פיון
שהגיע אחד באדר של שנה הבאה¹⁹ עלתה לו
שנה²⁰; וזה שמכר בחצי אדר ראשון - לא עלתה
לו שנה עד חצי אדר של שנה הבאה, מפני שירד
הלוקח בחדש העבור²¹.

(19) שהייתה פשוטה. (20) שהרי זה כאילו ירד בראש אדר
של שנה שאינה מעוברת. (21) היינו, באדר ראשון שהוא
מעובר, וחל עליו הדין שבשנה מעוברת אין השדה נחלטת
עד סופה, היינו, עד אמצע אדר של שנה הבאה.

ז. הגיע²² יום שנים עשר חדש ולא נמצא²³ הלוקח
לפדות ממנו - הרי זה מניח מעותיו בבית דין
ושובר את הדלת ונכנס לביתו²⁴, ואימתי שיבוא
הלוקח - יבוא ויטל מעותיו.

(22) משנה שם: כתקנת הלל. (23) כלומר, שנטמן באותו
יום, כדי שיהיה הבית חלוט לו. (24) שהנתינה בעל כרחו
של המקבל היא נתינה טובה, בכל מקום, אלא שהלל נזקק
לתקן, שתהא הנתינה טובה אפילו אם היא שלא בפני
המקבל כמו כאן.

ח. המקדיש בית עיר חומה, וגאלו אחר מיד
ההקדש - פיון שעלתה לו²⁵ שנה משעה שנגאל מיד
ההקדש ולא גאלו בעליו, נחלט ביד הגואל²⁶. שאין
ההקדש חולט, אלא הלוקח; שנאמר: לקנה אתו
לדירתו.

(25) לבית. (26) שם: דאמר קרא "לקונה אותו", ואפילו
מיד ההקדש. ולחלטיה הקדש? אמר קרא "לדורותיו", יצא
הקדש שאין לו דורות.

ט. מכר בית עיר חומה והגיע יובל בתוך שנת המכר
- אינו חוזר²⁷ ביובל; אלא יהיה ביד הלוקח עד
שירצה המוכר לגאל כל שנת המכר, או תמלא שנה
ויחלט.

(27) שנאמר: לא יצא ביובל.

קעו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י"ח אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא - בפרט זה אין הלכה כמותו. (54) שנאמר: "אשר לוא חומה (= קרי "לו לא חומה") - אף על פי שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן". (55) כר' אלעזר בן שמוע. שקדושה ראשונה, לפי שהייתה מפני הכיבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. (56) בקדושה שנייה. (57) לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק. (58) לקדש שמיטין. (59) והנה, מצד הקדושה היו ראויים להתחייב במעשרות מן התורה, אבל מכיוון שלא באו כולם, אינם מתחייבים אלא מדרבנן.

23 **מזו. וכן לעתיד לבוא בביאה שלישיית, פעת שפנסו**
24 **לארץ יתחילו למנות שמטין ויובלות, ויקדשו פתי**
25 **ערי חומה, ויתחייב כל מקום שפכשוהו⁶⁰**
26 **במעשרות⁶¹. שנאמר: והביאך יי אלהיך אל הארץ**
27 **אשר ירשו אבותיך וירשתה - מקיש ירשתך לירשת**
28 **אבותיך: מה ירשת אבותיך - אתה נוהג [בה]**
29 **בחדוש כל הדברים האלו, אף ירשתך אתה נוהג בה**
30 **בחדוש כל הדברים האלו.**

(60) היינו המקומות שלא החזיקו בהם בימי עזרא. אבל המקומות שהחזיקו בהם בימי עזרא, הרי הם בקדושתם, שקדושה שנייה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת עזרא לא הייתה מצד הכיבוש, אלא מצד החזקה, וחזקה לא בטלה. (61) כשיבאו כולם, יתחייבו בכל אלה מן התורה.

יום ש"ק י"ח אדר א' ה'תשע"ו

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שנצטוו ישראל לתת לשבט לוי ערים לשבת. נותנין לכל עיר בית קברות. ואם עושין עיר מגרש או להיפך. לויים שמכרו שדה אם גואלין כישראל. ישראל שירש את אבי אמו לוי. ששבט לוי מזהירין שלא ינחלו בארץ כנען. שלא יטול הלוי או הכהן חלק בבזיה, ואם נטלו חייבים מלקות.
31 **א. שבט לוי, אף על פי שאין להם חלק בארץ²,**
32 **כבר נצטוו³ ישראל לתן להם ערים לשבת**
33 **ומגריהם. והערים הם שש ערי מקלט⁴, ועליהן**
34 **שמים וארבעים עיר. וכשמוספין ערי מקלט אחרות**
35 **בימי המשיח⁵ - הפל ללויים⁶.**

(2) שנאמר (דברים יח, א): "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל". וכן נאמר שם יד, כט, וביהושע יג, לג. ועיין ברייתא בבבא בתרא קכב. ולהלן בהלכה י. (3) שנאמר (במדבר לה, ב): "צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם ערים לשבת, ומגרש לערים סביבותיהם נתנו ללויים". וראה ביהושע בא, ב. (4) במדבר שם, ו. (5) שנאמר (דברים יט, ח-ט): "ואם ירחיב ה' אל' את גבולך וגו', ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה". ועיין רש"י שם. וראה בפ"ח מהלכות רוצח הלכה ד. (6) במכות יב: "תנו רבנן, ושמתו לך מקום וכו'. ושמתו לך, בחיידך. מקום (כלומר, לך מקום - ר"ח), ממקומך (שתהא מחנה לזויה קולטת, ואף ערי מקלט יהיו

(44) שם: "מאי טעמא, דבית כתיב בהו" (שנאמר: "ובית מושב עיר חומה", ופחות משיעור זה אינו קרוי בית). ומכיוון שאין זה בית, דינו כשדה שאינה ראוייה לזריעה. (45) בבבא קמא שם: דכתיב, וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות, לקונה אותו לדורותיו, וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים. כלומר, ולכן אין איש יכול להקנותו קרקע שם, ודינו כבתי ערי חצרים. (46) ובגמרא שם: אמר רבי יוחנן, ושניהם מקרא אחד דרשו: "ותורידם בעד החלון, כי ביתה בקיר החומה, ובחומה היא יושבת". ר' שמעון סבר כפשטיה דקרא (שהרי היא כיושבת בעיר החומה), ור' יהודה סבר, בחומה היא יושבת ולא בעיר חומה.

1 **יג. עיר שגגותיה חומתה⁴⁷ או שהים חומתה - אינה**
2 **במקפת חומה⁴⁸.**

(47) שלא הקיפה חומה, אלא הקיפה בבתיים, ותכופות הבתיים זו לזו, כחומה. (48) ובתיה כבתי ערי חצרים. ובברייתא שם: תנו רבנן, חומה, ולא שור איגר (שגגותיה חומתה - רש"י. כלומר, שור היינו חומה כמפורש (בראשית מט, כב) ואיגר הוא כמו איגרא, דהיינו גג. שהיו גגותיה חומתה). סביב, פרט לטבריה שימה חומתה.

3 **יד. אין המקום נקרא ערי חומה עד שיהיה בו שלש**
4 **חצרות או יתר, ובכל חצר מהן שני בתיים או יתר,**
5 **ויקיפוה חומה תחלה ואחר כך יבנו החצרות**
6 **בתוכו⁴⁹. אבל מקום שישב ואחר כך הקף, או שלא**
7 **היו בו שלש חצרות של שני בתיים - אינו עיר**
8 **חומה, אלא בתיים שבו בבתי החצרים.**

(49) שנאמר: "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה" - "שהוקף ולבסוף ישב (היינו, שהבית נבנה ונעשה מושב בעיר שכבר היה לה חומה), ולא שישב ולבסוף הוקף".

9 **מזו. אין סומכין⁵⁰ אלא על חומה המקפת בשעת⁵¹**
10 **פבוש הארץ. כיצד? עיר שלא היתה מקפת חומה**
11 **בשעה שפכש יהושע את הארץ, אף על פי שמקפת**
12 **עתה⁵² - הרי היא בבתי החצרים; ועיר שהיתה**
13 **מקפת חומה בימי יהושע, אף על פי שאינה מקפת**
14 **עתה⁵³ - הרי היא במקפת⁵⁴. וכיון שגלו בחרבן**
15 **ראשון - בטלה קדשת ערי חומה⁵⁵ שהיו בימי**
16 **יהושע. כיון שעלה עזרא בביאה השנייה - נתקדשו**
17 **כל הערים המקפות חומה באותו העת⁵⁶. מפני**
18 **שביאתן בימי עזרא, שהיא ביאה שנייה - בביאתן**
19 **בימי יהושע: מה ביאתן בימי יהושע - מנו שמטין**
20 **ויובלות⁵⁷, וקדשו פתי ערי חומה, ונתחייבו במעשר;**
21 **אף ביאתם בימי עזרא - מנו שמטין ויובלות⁵⁸,**
22 **וקדשו פתי ערי חומה, ונתחייבו במעשר⁵⁹.**

(50) כלו', להחשיב ערים כמקפות חומה. (51) מימות יהושע בן נון. (52) היינו, בזמן בית ראשון. (53) בזמן בית ראשון. אבל לאחר החורבן אין לה דין בית עיר חומה, שהרי קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא. ואף על פי שאמרו שהברייתא הנ"ל של ר' אלעזר בר יוסי סוברת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק י"ח אדר א' – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

16) משנה בערכין לג: (17) אבל בערי ישראל עושים שדה מגרש, ומגרש שדה (ראה להלן) ומגרש עיר, כרבי אלעזר במשנה שם (רדב"ז), שסתם משנה בכבא בתרא כד: כוותיה, בין ללשון הראשון שם ובין ללשון השני (לפי נוסחת ר"י מיגאש רבו של רבינו, שהובא בשיטה-מקובצת שם: "ולחק לישנא (וכן הוא בערכין שם, לפי מה שהביא בילקוט שמעוני פרשת בהר סימן תרסה) דאמר רבי אלעזר עושים שדה מגרש, אבל לא מגרש שדה. הני מילי זרעים, אבל אילנות עבדינן"). ופסק רבינו כלשון הראשון, שלעולם מותר, והביא המשנה שם בדין מרחיקין את האילנות מן העיר משום נזיל העיר, ראה בפ"ז מהלכות שכנים הלכה א. (18) ולא עיר ולא שדה עיר (חינוך מצוה שמב), וכדלהלן: ואין לוקין על לאוין אלו, לפי שאפשר להחזיר הדבר כמו שהיה (מנחת-חינוך מצוה שח). וראה להלן הלכה י.

14 ח. ומפ"י¹⁹ השמועה למדו, שזה שנקרא לא ימכר - לא יטעה, אלא השדה²⁰ והמגרש והעיר - כל אחד²¹ משלשתן פמות שהוא לעולם. וכן²² בשאר ערי ישראל.

19) בגמרא שם: "אילימא לא ימכר כלל, והא מדכתבי: גאולת עולם תהיה ללוים, מכלל דמזבני. אלא מאי לא ימכר, לא ישנה". (20) כלומר, שאמרה תורה: ושדה מגרש, עריהם. (21) כנ"ל. (22) נראה שמכאן מתחילה הלכה ו. ולפי"ז הכוונה, שבשאר ערי ישראל ישנו רק דין אחד שאין עושין עיר למגרש או לשדה, וזה מה שכתב רבינו בהלכה ו. וגירסת רבינו במשנה היא: "אמר רבי אלעזר וכו'. אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש, מגרש שדה (כלשון הראשון בכבא בתרא שם), מגרש עיר, ולא עיר מגרש שלא יחריבו את ערי ישראל". וכן היא הגירסה בתוספתא שם סוף פ"ה.

18 ו. לא יסתור²³ אדם את ביתו²⁴ לעשותו גנה ולא יטע²⁵ חרבתו גנה²⁶, שלא יחריבו²⁷ ארץ ישראל.

23) תוספתא שם. (24) שבעיר. (25) שם, כחכמים ולא כרבן שמעון בן גמליאל. (26) אלא יבנה בית חדש. וראה במנחת בכורים שם. (27) זהו מה שאמר רבי אלעזר במשנת ערכין שם: "ולא עיר מגרש, שלא יחריבו את ערי ישראל", כנ"ל.

20 ז. פהנים²⁸ ולוים שמכרו שדה משדה עריהם או בית מבתי ערי חומה שלהן - אין גואלין פסדר הזה²⁹. 21 אלא מוכרין³⁰ השדות ואפלו סמוך ליובל³¹, וגואלין מיד³². ואם³³ הקדישו שדה - גואלים מיד ההקדש³⁴ לאחור היוכל³⁵. וגואלים³⁶ בתי ערי חומה כל זמן שירצו, אפלו אחר כמה שנים³⁷. שנקמר: גאלת עולם תהיה ללוים.

28) משנה שם. (29) היינו כסדר הנזכר בפ"א לענין שדה אחוזה, ובפ"ב לענין בתי ערי חומה. (30) ברייתא שם. (31) כן מפרש רבינו בפירוש המשנה שם, מה שאמרו במשנה שם: "מוכרין לעולם", שהרי אין לומר, שהמכירה מועילה אפילו ביובל, שאם מכורה כבר - יוצאה, זו שלא

ערי לוי (רש"י). וכשאמר הקב"ה: ושמתי לך מקום, בוודאי היתה הכוונה אף לשלש הערים שלעתיד-לבוא, ועל הכל דרשו: מקום, ממקומך, שערי המקלט שייכות ללוים. וראה באור-שמח. ומכאן שגם לעתיד-לבוא לא יהיה ללוים חלק ונחלה. ומה שאמרו בכבא בתרא שם, שעתידיה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים, החלק השלשה עשר לא יהיה לשבט לוי אלא למלך המשיח, כמפורש בסוף הסוגיא שם, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות מלכים הלכה ח. ולא כדעת הסמ"ג לאוין רעו.

1 ב. מגרשי הערים⁷ כבר נתפרשו בתורה⁸ שלשת אלפים אמה⁹ לכל רוח מקיר העיר וחוצה. 2 שנקמר: מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב, וילהלן 3 הוא אומר: ומדתם מחוץ לעיר את פאת קדמה 4 אלפים באמה וגומר; אלף הראשונים - מגרש¹⁰, 5 ואלפים שמודדין חוץ למגרש - לשדות וקרימים. 6

7) אף-על-פי שעיקרו של השם "מגרש" נקבע לאלף אמה שבצד העיר – הוא כולל גם את האלפים האחרות ששמן "שדה". וראה בהלכה הסמוכה. (8) במדבר לה. (9) משנה בסוטה כז: כר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ולא כרבי עקיבא, הדורש אלף למגרש ואלפים לתחום שבת. ואף-על-פי שכלל בידינו, שהלכה כרבי עקיבא מחבירו, כאן שדעת רבי עקיבא בנויה על היסוד שתחומין דאורייתא, אין הלכה כרבי עקיבא, כי מבואר בכמה מקומות שתחומין דרבנן, וכן פסק רבינו בפכ"ז מהלכות שבת הלכה א. ופסק רבינו כמשנתנו, ולא כברייתא בעירובין נו: בשם רבי אליעזר בן יוסי הסוברת שלא היו ללוים אלא אלפים אמה סביב הערים (ורש"י מפרש אף את משנתנו כברייתא שם). וראה בתוספתא ערכין סוף פ"ה, ובתוספתא סוטה סוף פ"ה, וצ"ע. (10) רחבה פנויה מזריעה ומביתים ומאילנות, לנוי העיר להיות לה לאויר (רש"י שם). וראה ברש"י שם.

7 ג. ונותנין¹¹ לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום זה¹², 8 שאין קוברין מתיהם בתחום¹³ עריהם; שנקמר: 9 ומגרשיהם¹⁴ יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם - 10 לחיים נתנו ולא לקבורה¹⁵.

11) מכות יב. בשם רבי אבהו. (12) של שלשת אלפים אמה, וראה להלן. (13) צ"ל: "בתחום" (מעשה רוקח). (14) היינו שלשת אלפים אמה, שגם אלפים אמה של שדות וכרמים נקראו בתורה מגרשים, ונכללו בפסוק הנ"ל שלחיתם ניתנו ולא לקבורה, שהרי זו לשון הפסוקים שם: "ערים לשבת ומגרש לערים וגו'" ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם. ומגרשי הערים אשר נתנו וגו' אלף אמה סביב. ומדותם וגו' את פאת קדמה אלפים באמה וגו' זה יהיה להם מגרשי הערים". (15) פרט לרוצח שמת בעיר מקלטו, שקוברים אותו שם (גמרא שם, ופ"ז מהלכות רוצח הלכות ג, ח). ולמדו זאת (מכות שם) מפסוק מיוחד.

11 ד. אין¹⁶ עושין בערי הלוים¹⁷ עיר מגרש ולא מגרש עיר, ולא מגרש שדה ולא שדה מגרש¹⁸. שנקמר: 12 ושדה מגרש עריהם לא ימכר. 13

קעח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י"ח אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הביזה עצמה. וראה ברב"ז. אולם צריך עיון, מדוע לא הזכיר רבינו לאו זה בפ"ט מהלכות סנהדרין בכלל כל הלאוין שלוקין עליהם (משנה למלך). וראה בספר המצוות שם. (51) ואינו לוקה על לאו זה, כנ"ל.

יא. יראה לי, שאין הדברים אמורים אלא בארץ
שנקתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב
וירשנה בניהם ונתחלקה להם; אבל שאר כל
הארצות שפובש מלך ממלכי ישראל⁵² - הרי
הכהנים והלוים באותן הארצות ובבזתן ככל
ישראל⁵³.

(52) ראה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ב. (53) וראה לזה ממה שנטלו הלויים חלק בבית מדין (במדבר לא, ל"ב) שלא נכרת עליה ברית (סוף משנה).

יב. ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובבזתה
עם אחיו? מפני שהבדל לעבד את יי, לשרתו
ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים;
שנאמר: יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל.
לפיכך הבדלו מדרכי העולם: לא עורכין⁵⁴ מלחמה
כשאר ישראל⁵⁵, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח
גופן. אלא הם חיל השם⁵⁶, שנאמר: ברוך יי חילו;
והוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר: אני חלקך
ונחלתך.

(54) בספרי מטות ס' קנו, לפי גירסת הגר"א: להוציא שבטו של לוי (קרית מלך). (55) כלומר, אבל מספקין מים ומזון לאחיהם ומתקנין את הדרכים (פ"ז מהלכות מלכים הלכה ט). [אבל יותר מסתבר שאינם יוצאים כלל (עיי' שם הלכה י), וכוונת רבינו לומר שכשאר ישראל אינם עורכין מלחמה, אבל עורכין הן מלחמה שלא כשאר ישראל, שכל ישראל יוצאים למלחמת כיבוש ארץ ישראל, ואילו הלויים שאין להם חלק ונחלה בה (שם), אינם יוצאים. אבל למלחמה שיש להם חלק בה, אף הלויים יוצאים. וראה לזה מספרי פ' מטות (לבמדבר לא, ד) "לכל מטות ישראל תשלחו, להביא את שבטו של לוי" (וראה בהגהות הגר"א שם). הרי שבמלחמת מדין שהיה ללויים חלק בביזה (ראה למעלה הלכה יא), יצאו למלחמה. וזהו מה שאמרו בקידושין כא: "כהן מהו בפת תואר" (וראה במדרכי גיטין סוף פרק מי שאחזו), וכן מה שאמרו בסוטה מג. "אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", שכל זה מדובר במלחמה שיש להם חלק בה]. (56) במדבר רבה פ"א סימן יב: "שאין שבחו של מלך שימנה לגיונו עם הלגיונות" (קרית מלך).

יג. ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מקל
באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו
להבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעבדו, לדעה את יי,
והלך ישר⁵⁷ כמו שעשהו האלהים, ופרק⁵⁸ מעל
צוארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם

נמכרה עדיין - אינו דין שלא תמכר (ראה למעלה בפ"א הלכה יא, ובהערות שם). ועיין ברש"י שם. ורוצה לומר, שאף-על-פי שישאל שמכר בפחות משתי שנים לפני היובל, משלים הלוקח אותו זמן החסר ואוכלה לאחר היובל (שם הלכה יב), בכהנים ולויים אין הדין כן, אלא אף-על-פי שמכר סמוך ליובל, חוזרת היא ביובל ואין צורך להשלים ללוקח כלום. (32) אפילו ביום שמכר, ואינו מחכה שנתיים כבשדה אחוזה. (33) שם. (34) ואין השדה יוצאה לכהנים בשנת היובל, כמו בשאר שדות (פ"ד מהלכות ערכין הלכות יט, כא). (35) שם. (36) ואין הבית נחלט אחר שנים עשר חדש כדין בתי ערי חומה של ישראל (למעלה פ"ב הלכה ד).

ח. וישראל³⁷ שירש את אבי אמו לוי - הרי זה גואל
פלויים³⁸ אף על פי שאינו לוי. הואיל והערים או
השדות של לויים - גואל לעולם. שדין זה תלוי
במקומות אלו³⁹ ולא בפעלים.

(37) משנה וברייתא שם, כחכמים ולא כרבי. (38) כמבואר בהלכה הקודמת. (39) שנאמר: כי בתי ערי הלויים היא אחוזתם בתוך בני ישראל, להגיד מה גרם (סיפרא בהר פרק ו הלכה ח).

ז. ולוי⁴⁰ שירש את אבי אמו וישראל⁴¹ - גואל
פישראל ולא פלויים; שלא נאמר גואלת עולם תהיה
ללויים אלא בערי הלויים⁴².

(40) משנה שם לדעת כולם. (41) כלומר, ונמצא שאין הקרקע שבידו מערי הלויים. (42) כנ"ל.

י. כל שבט⁴³ לוי מזהרין שלא ינחלו⁴⁴ בארץ פנעין.
וכן הן מזהרין שלא יטלו⁴⁶ חלק בבזזה⁴⁷ בשעה
שפובשין את הערים. שנאמר: לא יהיה לפהנים
הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל; חלק
- בבזזה, ונחלה - בארץ. וכן⁴⁸ הוא אומר: בארצם
לא תנחל, וחלק לא יהיה לך בתוכם - בבזזה⁴⁹. וכן
לוי או כהן שנטל חלק בבזזה - לוקה⁵⁰. ואם נטל
נחלה בארץ - מעבירין אותה ממנו⁵¹.

(43) תפס רבינו את לשון הכתוב דלהן. (44) ראה בספר המצוות ל"ת קסט. (45) אבל בשאר ארצות שכבשן מלך ממלכי ישראל, נוחלים וחולקים בכל ישראל (להלן הלכה יב). וראה למעלה הלכה א שגם לעתיד-לבוא לא יהיה להם נחלה. (46) שם ל"ת קע. (47) ספרי לפ' שופטים שם. (48) רבינו הוסיף להביא פסוק זה, מפני שמכח הפסוק הראשון אין למנות את איסור הנחלה ואיסור הביזה כשני לאוין, שהרי לאו שבכללות הוא, ואין למנותו אלא כלאו אחד. וראה בספר המצוות שם. (49) ספרי לפרשת קרח שם. (50) כל זה כשכבר אכל את הביזה. אבל אם עודנה בעין, נוטלין אותה ממנו, כמו בנחלה, ואינו לוקה. ואין זה דומה לגזול ממון חבירו, שאף-על-פי שאכלו אינו לוקה, לפי ששם אם משיב ממון אחר, מקיים הוא מצות "והשיב את הגזילה, אבל כאן אינו מתקן את האיסור אלא אם מחזיר

ומלאכתו מתברכת (ברכות לב:). אבל לא שישליך עצמו על הציבור להתפרנס מן הצדקה, ראה בפ"ג מהלכות תלמוד תורה הלכה י', ובפירוש המשנה לאבות פ"ד משנה ה'. ועיין רדב"ז כאן. אבל הכסף-משנה בהלכות תלמוד תורה שם נחלק על רבינו, וסברתו היא, שאם לא יתמכו בעוסקי התורה, עתידה תורה חס-ושלום להשתכח מישראל. וכן נפסק ביו"ד סימן רמו. ויגדיל תורה ויאדיר.

ברוך רחמנא דסייען

1 - הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה יי חלקו
2 ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו⁵⁹ בעולם
3 הזה דבר המספיק לו⁶⁰, כמו שזכה לכהנים ללוים.
4 הרי דוד עליו השלום אומר: יי מנת חלקי וכוסי,
5 אתה תומיה גורלי.

(57 ראה בקהלת ז', כט. 58) ראה בראשית כז, מ.
(59 כמו ללויים, כנ"ל. 60) כלומר, יצליחוו במעשה ידי, כמו שאמרו (עבודה זרה יט:): העוסק בתורה נכסיו מצליחין.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ב-י"ח אדר-א' תשע"ו

לפיכך יהיה פל-מין ומין מארבעת מיני הסמנים האלה
מזנה בפני עצמה, כלומר: סמני בהמה וחייה, וסמני
העוף, וסמני חגבים, וסמני דגים. וכבר בארנו לשונם,
שקראו לכל-אחד עשה לבדו. וכבר נתבאר גם דיני
מזנה זו, כלומר: סמני דגים, בפרק ג' ממסכת חלין
42 (שם).

המצוה הקע"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול
בהמה טמאה וחייה טמאה, והוא אמרו (דברים יד, ה'):
"אף את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו' את-הגמל
ואת-הארנבת ואת-השפן ואת-החזיר". אבל שאר בהמה
טמאה לא בא בהן לאו בפרוש, אבל ממה שאמר:
"וכל-בהמה מפרסת פרסה וגו', מעלת גרה בבהמה אתה
תאכלו" (שם יד, ו), ידענו שכל-מה שאין בו שני הסימנים
יחד מזהרים על אכילתו, אלא שהוא לא הבא מקלל
עשה שנתבאר שהוא עשה, וכלל הוא אצלנו: לאו הבא
מכלל עשה — עשה, ואין לזקין עליו. אבל נאסרה
עלינו שאר בהמה וחייה טמאה וחיבתו על אכילתו
מלקות בקל וחומר, שאנו אומרים: ומה חזיר וגמל שיש
בהן סימן טהרה אחד — לזקין עליו, קל וחומר לשאר
בהמה וחייה שאין בהן סימן טהרה כלל — שלזקין
עליהן. ושמע לשון ספרא (פרשת שמני) בכל-זה, אמרו:
"אתה תאכלו" — אותה באכילה ואין בהמה טמאה
באכילה. אין לי אלא בעשה, בלא-תעשה מניין? תלמוד
לומר: "את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה", אין לי אלא
אלו בלבד, שאר בהמה טמאה מניין? ודין (קל וחומר)
הוא: מה אלו שיש בהן סימן טהרה הרי הן בלא-תעשה
על אכילתן, שאר בהמה טמאה שאין בהן סימן טהרה,
אינו דין שתהא בלא-תעשה על אכילתן! נמצאו: הגמל
והארנבת והשפן והחזיר — מן-הפתיים, ושאר בהמה
טמאה — מקל-וחומר: ונמצאת מצות עשה שלהן —
מן-הפתיים (בלאו הבא מכלל עשה — עשה), ומצוה בלא-
תעשה — מקל-וחומר. אלא שקל-וחומר זה לגלויי מלתא

יום ראשון י"ב אדר א' ה'תשע"ו

מצות עשה קנ. קנא. קנב.

מצות לא תעשה קעב. קעד.

9 המצוה הק"ן — הצווי שנוצטוינו לבדק גם בסמני
10 העוף, והוא שרק כמה מינים מננו יהיו מתרים. וסמני
11 העוף לא נאמרו מן-התורה אלא השגו בתקירה, כי
12 פאשר אנו מתבוננים בכל-המינים שנתבאר אסורם
13 (בתורה, ובפרטות) אחד אחד, מוצאים אנו בהם דברים
14 הכוללים אותם ("צד השווה" — פרטים משותפים), והם
15 סמני עוף טמא וזה שנוצטוינו לדון בעופות ולומר: זה
16 טמא וזה טהור — הוא מצות עשה. ולשון ספר:
17 "כל-צפור טהרה תאכלו (דברים יד, יא) — זו מצות
18 עשה". הגה נתבאר מה-שרמזנו עליו; וכבר נתבאר דיני
19 מצוה זו במסכת חלין (נט.).

20 המצוה הקנ"א — הצווי שנוצטוינו לבדק גם בסמני
21 חגבים, והם המפרשים בתורה: "אשר לו כרעים ממעל
22 לרגליו" (ויקרא יא, כא). וענין מצוה זו כמו שבארנו במצוה
23 שלפניה, והפסוק שנאמר בה הוא אמרו: "את-זה תאכלו
24 מכל שרץ העוף". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג'
25 ממסכת חלין (מז.).

26 המצוה הקנ"ב — הצווי שנוצטוינו לבדק בסמני
27 דגים והם מפרשים בתורה והוא אמרו: "את-זה תאכלו
28 מכל אשר במים" (שם שם, ט) ובפרוש אמרו בגמרא חלין
29 (סו:): שאוכל דג טמא עובר בעשה ולא-תעשה. כי ממה
30 שאמר 'זה אכול' שומע אני שזולתו לא תאכל, ולא
31 הבא מכלל עשה — עשה. הגה נתבאר, שאמרו "את-זה
32 תאכלו" — מצות עשה. והענין באמרנו שהיא מצות
33 עשה הוא כמו שהזכרתי לה, שאנו נצטוינו לדון בסמנים
34 אלו ונאמר: זה מתר לאכלו וזה אינו מתר, כמו שבאר
35 הפתיים ואמר: "והבדלתם בין-הבהמה הטהרה לטמאה
36 וגו'" (שם כ, כה) לא תהא הבדלה אלא בסמנים —

43 המַתְהִינָה מִן־הַעֲפוּשִׁים שְׁאִינוֹ מוֹלִיד כְּמוֹהוּ, וְגַם הָאוֹכֵל
44 מִמֶּנּוּ — לֹקֶה.

45 הַמִּצְוָה הַקַּע"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְאֲכֹל בְּעָלִי
46 הַחַיִּים הַמַּתְהִיִּים בְּתוֹךְ הַזָּרְעִים וְהַפְּרוֹת מִשִּׁנְאָו וְיִרְמָשׁוּ
47 עַל פְּנֵי אוֹתוֹ הַזָּרַע אוֹ אוֹתוֹ הַפְּרִי, אֲפֹלוּ מִצְּאֵנוֹם
48 אַחֲרֶיךָ בְּתוֹךְ הָאֶכֶל — אֲסוּר לְאֲכֹלָם, וְהָאוֹכֵלָם —
49 לֹקֶה, וְהוּא אָמַר: "לְכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ לֹא
50 תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם" (שם יא, מב). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשׁת
51 שְׁמִינִי): "לְהִבִּיא אֶת שִׁפְרָשׁוֹ לְאָרֶץ וְחִזְרוּ".

יום שלישי י"ד אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קעט.

קפ. קפח.

55 הַמִּצְוָה הַקַּע"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְאֲכֹל אֵיזָה
56 שָׂרֵץ שִׁיחֶיהָ, בְּלִי יָחוּד (לֹא הַבְּדֵל הַמִּין) בֵּין שָׂרֵץ הָעוֹף
57 בֵּין שָׂרֵץ הַמַּיִם בֵּין שָׂרֵץ הָאָרֶץ, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלֶּה:
58 "אַל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נִפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ וְלֹא
59 תִּשְׁמְאוּ בָהֶם וְנִטְמָתֶם בָּם" (ויקרא יא, מג). זֶה לֹא בַּפְּנֵי
60 עֲצָמוֹ וְלֹקִין עָלָיו, וְהוּא פְּעִין אֲסוּר כּוֹלֵל. לְפִיכָךְ הָאוֹכֵל
61 דָּבָר מִשָּׂרֵץ הָאָרֶץ — לֹקֶה שְׁתֵּים: אַחַת מִשּׁוּם "וְכָל־
62 הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (שם, מא),
63 וְאַחַת מִשּׁוּם "אַל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נִפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ".
64 וְכֵן הָאוֹכֵל דָּבָר מִשָּׂרֵץ הָעוֹף — לֹקֶה שְׁתֵּים: אַחַת
65 מִשּׁוּם "שָׂרֵץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכֵלוּ" (דברים יד,
66 טו) — (לֹא תַעֲשֶׂה קַעו), וְאַחַת מִשּׁוּם "אַל־תִּשְׁקְצוּ
67 אֶת־נִפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ". וְאִם אֲכַל בָּעַל חַי אֶחָד
68 בְּלִבָּד וְהָיָה אוֹתוֹ חַי מְעוֹפֵף וְשׂוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, כִּף
69 שֶׁהוּא שָׂרֵץ הָעוֹף וְשָׂרֵץ הָאָרֶץ — יִהְיֶה חַיֵּב עָלָיו אַרְבַּע
70 מִלְּקִיּוֹת (רַבֵּנוּ חוֹלֵק לַהֲלֹךְ עַל שִׁטָּה זוֹ בַּמִּנְיָן הַמִּלְּקוֹת). וְאִם
71 נֹסֵף עַל כִּף שֶׁהוּא גַם מִשָּׂרֵץ הַמַּיִם — יִהְיֶה חַיֵּב עָלָיו
72 שֵׁשׁ מִלְּקִיּוֹת: הַמִּלְּקוֹת הַחֲמִישִׁית מִשּׁוּם דָּג טָמֵא שֶׁנֶּאֱמַר
73 בּוֹ: "מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא יא, יא) — (לֹא תַעֲשֶׂה
74 קַעג), וְהַמִּלְּקוֹת הַשְּׁשִׁית מִשּׁוּם "אַל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־
75 נִפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ", לְפִי שֶׁהוּא כּוֹלֵל גַּם שָׂרֵץ
76 הַמַּיִם. וְאִין לָנוּ פְּסוּק לְאֲסוּר שָׂרֵץ הַמַּיִם חוּץ מִמֶּה
77 שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נִפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ".
78 וְלְפִי הַפְּלָלִים הָאֵלֶּה אָמְרוּ בְּגִמְרָא מִפּוֹת (טו): "אֲכַל
79 פּוֹטִיתָא (שָׂרֵץ הַמַּיִם). וְלַהֲלֹךְ מִתָּאֵר בּוֹ רַבִּינוּ תַּכְנוּנוֹת שֶׁל
80 שְׂרָצִים נֹסֵפִים כְּדִי לְקַיֵּם מֵאִמֵּר הַגִּמְרָא לְפִי שִׁיטָּתוֹ —
81 לֹקֶה אַרְבַּע; נִמְלָה — לֹקֶה חֲמִשָּׁה; צָרָעָה — לֹקֶה
82 שֵׁשׁ". זֶהוּ הַפְּרוּשׁ שֶׁפָּרַשׁ כָּל־מִי שֶׁשִּׁמְעָתִי פְּרוּשׁ אוֹ
83 רְאִיתִי דְּבָרָיו בְּעִנְיָן זֶה שֶׁהוּא: אֲכַל פּוֹטִיתָא וְכו' (שִׁיטָּה
84 זוֹ — עֲלֶיהָ חוֹלֵק רַבֵּנוּ — מַחֲיִיבַת מִסְפֵּר מִלְּקוֹת גַּם מִכַּח לֹא
85 אֶחָד — כִּשְׁהִצְטֵרְפוּ כַּמָּה אִיסוּרִים שֶׁאֲצַל כָּל אֶחָד מֵהֶם בִּנְפֹד
86 הָיָה הֵלָאֻו הָאִמּוֹר קִיִּים. וְכַמְסַפֵּר הָאִיסוּרִים שֶׁהִצְטֵרְפוּ —

1 בְּעִלְמָא הוּא (כְּלוּמַר: ה"קל וחומר" מַגִּלָּה אֶת הַנֶּעֱלָם לְכַאוּרָה
2 "בֵּין הַשּׁוּרוֹת" וְהָרִי זֶה נִחְשָׁב כִּאִילוֹ כְּתִבָּה זֹאת הַתּוֹרָה
3 בַּמְּפֹרָשׁ), כִּדְרָךְ שֶׁאָמְרוּ בְּבִתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּבְאָר בְּמִקּוֹמוֹ (לֹא
4 תַעֲשֶׂה שְׁלוֹ — שִׁיעוּר פַּח). וְלְפִיכָךְ כָּל־הָאוֹכֵל כְּזֹאת מִבְּשָׂר
5 בְּהִמָּה אוֹ חִיָּה טָמְאָה מֵאֵיזָה מִין מִהֵן שִׁיחֶיהָ — לֹקֶה
6 מִדְּאוּרִיתָא. וְדַע זֹאת (כְּלוּמַר: כִּיֹּן שֶׁעִיקַר הָאִיסוּר אֵינוֹ
7 יוֹדְעִים גַּם מִבְּלִי לַלְמוּד "קל וחומר" — אִין זֶה בִּסְתִירָה ל"אִין
8 מִזְהִירִין מִן הַדִּין" — וְלֹקֶה).

9 הַמִּצְוָה הַקַּע"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְאֲכֹל עוֹף
10 טָמֵא, וְהוּא אָמַר: בְּאוֹתָם הַמִּינִים: "וְאֶת־אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ
11 מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכֵלוּ" (ויקרא יא, יג). וְגַם הָאוֹכֵל מֵהֶם כְּזֹאת
12 מִבְּשָׂרָם — לֹקֶה. וְכִכֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ עִם
13 הַשְּׁתֵּים שֶׁלִּפְנֵיהָ בְּפָרָק ג' מַחֲלִין (נֹט).

יום שני י"ג אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קעג. קעה.

קעו. קעז. קעח.

17 הַמִּצְוָה הַקַּע"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְאֲכֹל דָּג
18 טָמֵא, וְהוּא אָמַר: בְּאוֹתָם הַמִּינִים מִן הַדָּגִים: "וְשֶׁקֶץ יִהְיֶה
19 לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ" (ויקרא יא,
20 יא). וְהָאוֹכֵל מִבְּשָׂרָם כְּזֹאת — לֹקֶה.

21 הַמִּצְוָה הַקַּע"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְאֲכֹל שָׂרֵץ
22 הָעוֹף, כְּגוֹן הַזְּבוֹבִים וְהַדְּבּוּרִים וְהַצָּרְעִין וְיוֹלָתָם מִן
23 הַמִּינִים הָאֵלֶּה, וְהוּא אָמַר: בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: "וְכָל־שָׂרֵץ
24 הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכֵלוּ" (דברים יד, טו). וְלִשׁוֹן
25 סִפְרִי: "וְכָל־שָׂרֵץ הָעוֹף וְכו' — מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה",
26 וְהָאוֹכֵלָם — לֹקֶה.

27 הַמִּצְוָה הַקַּע"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְאֲכֹל שָׂרֵץ
28 הָאָרֶץ, כְּגוֹן הַתּוֹלָעִים וְהַחֲפּוּשִׁיּוֹת וְהַדּוּמָּה לָהֶם, וְזֶהוּ
29 הַנִּקְרָא: שָׂרֵץ הָאָרֶץ, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלֶּה: "וְכָל־הַשָּׂרֵץ
30 הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (ויקרא יא, מא).
31 וְהָאוֹכֵל מֵהֶם מִשְׁהוּ (אִם הִיתָה זוֹ בְּרִיָּה שְׁלֵמָה) — חַיֵּב
32 מִלְּקוֹת.

33 הַמִּצְוָה הַקַּע"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְאֲכֹל הַשָּׂרֵץ
34 הַמַּתְהִינָה מִן־הַעֲפוּשִׁים, אֶף־עַל־פִּי שְׁאִינוֹ מִין מִסֵּים
35 וְאִינוֹ נוֹלֵד מִזָּכָר וְנִקְבָּה, וְהוּא אָמַר: "וְלֹא תִטְמְאוּ
36 אֶת־נִפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ הָרָמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ" (שם, מד).
37 וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשׁת שְׁמִינִי): "הַשָּׂרֵץ הָרָמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ —
38 אֶף־עַל־פִּי שְׁאִינוֹ פּוֹרֶה וְרוֹבֶה", וְזֶהוּ הַחֲלּוּק שֶׁיֵּשׁ בֵּין
39 אָמְרוֹ "הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ" (לַעֲלִיל אוֹהֶרָה קַעו) וּבֵין
40 אָמְרוֹ "הַשָּׂרֵץ הָרָמֵשׁ". לְפִי שֶׁהַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ — הוּא
41 הַשָּׂרֵץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּח הַמּוֹלִיד אֶת הַמִּין וְהָרִי הוּא מִשָּׂרֵץ
42 (מּוֹלִיד שְׂרָצִים) עַל הָאָרֶץ; וְהַשָּׂרֵץ הָרָמֵשׁ — הוּא הַשָּׂרֵץ

מוליד) — חיב על אכילתו שמים: אחת משום: "לכל-
השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום כי-שקץ הם" (שם,
מב) — (לא תעשה קעח), ואחת משום: "ולא תטמאו
את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על הארץ" (ויקרא שם,
מד) — (לא תעשה קעח), "וכל-השרץ השרץ על-הארץ
שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא) ואם ארע נוסף לאלו
[שלא יחא] שיהא פורה ורובה — חיב עליו שלש
מלקיות: השמים שהזכרנו לעיל, ושלישית משום:
"וכל-השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם)
— (לא תעשה קעח) "ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-
השרץ הרמש על הארץ" (שם, מב), ואם נוסף לך שיהא
מעופף יתחייב עליו מלקות רביעית משום: "כל-שרץ
העוף טמא הוא לכם לא יאכל" (דברים יד, יט) — (לא
תעשה קעח) ואם נוסף לך שיהא שוחה במים עם שהוא
מעופף, כמו שאנו רואים תמיד במינים רבים — יתחייב
עליו חמש מלקיות, מלקות חמישית זו משום: שרץ
המים, שבא לאו הכוללו והוא אמרו: "אל-תשקצו
את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם" (שם,
מג) — (לא תעשה הנוכחי). ואם נוסף לך שיהא חי זה
בעצמו המתנהג מן האוכל גם עוף — יתחייב במלקות
ששית משום: "ואת-אלה תשקצו מן-העוף לא יאכלו"
(שם, יג) — (לא תעשה קעד). ואל תתמה על כך שיתנהג
עוף מעפוש הפרות, לפי שאנו רואים לעתים קרובות
עופות מתהווים מן-העפופים והם יותר גדולים מן האגוז
הקטן ואל תתפלא על שמין אחד בעצמו הוא עוף טמא
והוא שרץ העוף — כי אין זה דבר רחוק, שיהיו לו
תכונות העוף ופעולותיו ותכונות שרץ העוף. הלא תראה
פרושי כל-הראשונים שמנו בכלל אלו השש מלקיות דג
טמא ושרץ המים, וזה נכון ולא אכחישנו, לפי שאפשר
שיהא דג ויהיה שרץ המים, כך גם-כן יהיה עוף ויהיה
שרץ העוף, וזהו הפוסטיתא, שהיה עוף ושרץ העוף ושרץ
הארץ ושרץ המים — ולפיכך חייב עליה ארבע,
והנמלה לוקה עליה חמש. ונמלה זו האמורה, היא
הנמלה המעופפת המתנהגת מעפוש הפרות שאינה פורה
ורובה — חיב עליה אחת משום: שרץ שפרש מן-האכל
(לא תעשה קעח), ואחת משום: שרץ על הארץ (לא
תעשה קעח), ואחת משום: רמש על הארץ (לא תעשה
קעח), ואחת משום: שרץ העוף (לא תעשה קעח), ואחת
משום: שרץ המים (לא תעשה קעח) והצרעה שגם היא
מתנהגת מן-העפוש, נוסף בה על אלו שהיא עוף ושרץ
העוף. ואין מן הנמנע שתתנהג הצרעה או הנמלה
ויולתן ממיני המעופפים והשורצים מן-העפופים ובתוך
הפרות אלא אצל ההמון, שאין להם ידיעה במדעי
הטבע, אלא מדמים שכל-מין אי אפשר שיתנהג דבר
ממנו אלא מזכר ונקבה ביון שהם רואים שהדבר כך על
הרב. וזכור כללים אלו והבן ענין זה, לפי שהוא דבר

לוקה. וזה פרוש שאינו נכון, לא יהיה ולא יתקיים אלא
בהפוך הכללים האמתיים המבארים בלשון התלמוד.
והוא: שאם תתבונן במה שהקדמנו כאן תמצא שחייבו
שלש מלקיות מלאו אחד והוא: "אל-תשקצו את-
נפשתיכם בכל-השרץ". וכבר נתבאר בטול דבר זה,
ושאין לוקין שתי מלקיות על לאו אחד בשום פנים, כמו
שבארו בגמרא חלין (קב): וכבר הקדמנו כלל זה
ובארנוהו במה פעמים, וכבאו לך ממנו דגמאות לקמן
(לא תעשה קצה, שיח"ט).

והדבר הנכון שלא תסתפק בו ולא תשתבש הוא:
שהאוכל בעל חי שהוא בעצמו שרץ העוף ושרץ המים
ושרץ הארץ — לוקה שלש בלבד: אחת משום שרץ
העוף שנתבאר בו הלאו, ואחת משום שרץ הארץ שגם
בו נתבאר הלאו, ואחת משום "אל-תשקצו את-
נפשתיכם", שגם שרץ המים נאסר בכלל "כל-שרץ",
והוא אמרו: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ
השרץ". ואם אכל שרץ הארץ בלבד — לוקה אחת
משום שרץ הארץ. וכך גם על שרץ העוף — אחת
משום שרץ העוף. וכך על שרץ המים לבדו — אחת
משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ".
ומחמת שלא זה כולל שרץ הארץ לא ילקה על שרץ
הארץ שמים, לפי שאפלו באו לנו אלה לאוין מפרישים
כלם ב"שרץ הארץ" — אינו לוקה עליהן אלא מלקות
אחת, לפי שכלם נכפלו בענין אחד בעצמו, ואפלו אמר:
"שרץ הארץ לא תאכלו", "שרץ הארץ לא תאכל",
"שרץ הארץ לא יאכל", כך אלה פעמים — לא יתחייב
עליו אלא מלקות אחת. האם ראית שאלה ששקבעו
את-הכלל המשבש הזה סוברים שהלובש שעטנו לוקה
שמים ביון שבאו בו שני לאוין (ויקרא יט, יט. דברים כב,
יא). מפרישים? לא ראית שהם סוברים פן אלא זה היה
מוזר בעיניהם אלו אמרו מי שהוא, ואין דבריהם מוזרים
בעיניהם באמנם ששרץ הארץ או שרץ העוף לוקין עליו
שמים: אחת מחמת הלאו המפריש בו ואחת משום
"אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וזה ברור
בתכלית עד שלא יעלם אפלו מן-החרישים והאלמים.
אחזור להשלים את-הענין שהתחלתי לבארו ואמר
(לשיטת רבינו כדי להוסיף לאו, כל לאו צריך להיות מכון
ל"חלק" או "תוספת" של תכונה. לולא כן הרי זה כפילות שאין
לוקין (לשיטת רבינו) יותר מפעם אחת על אותו חלק של
איסור. והדברים הבאים הם הקדמה לפירוש רבינו
במאמר הגמרא): שאם ארע שנתנהג חי באיזה זרע מן
הזרעים או בפרי מן הפרות ויצא לאויר העולם, אף-על-
פי שלא נגע בפני האדמה — הרי האוכלו חיב מלקות
אחת, לפי שצאמר בו לאו בפני עצמו, כמו שבארנו
במצוה שקדמה לזו (לא תעשה קעח), ואם רחש על פני
הארץ ורמש בה (רמש"ה הוא איסור מיוחד בשרץ שאינו

הפסח אם יצא חוץ לחבורה, או אם הוציא העֶבֶר
 את־ידו, כִּמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר בַּפֶּרֶק ד' מַחֲלִין (סח). — שְׁפָלָה
 סוּגִי בֶּשֶׁר אֱלֹו נִקְרָאִים: טְרֵפָה, וְהָאוֹכֵל מֵהֶם כְּזִית לֹקֶה
 מִן־הַתּוֹרָה וְכֵן גַּם בֶּשֶׁר מִן־הַחֵי נִקְרָא: טְרֵפָה וְהָאוֹכֵלוֹ
 — לֹקֶה. וּבִגְמָרָא חֲלִין (קב): אָמְרוּ: "וּבֶשֶׁר בִּשְׂדֵה
 טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ — זֶה בֶּשֶׁר מִן־הַחֵי וּבֶשֶׁר מִן־
 הַטְּרֵפָה". וּבְכֵן נִכְפַּל הֵלָא בַּמִּצְוָה זוֹ עִם שְׁלֹפְנִיָה (לא)
 תַּעֲשֶׂה (קפ) גַּם בַּפִּתְיָנִים, וְהוּא אָמְרוּ בַּפִּתְיָנִים: "נִבְלָה
 וּטְרֵפָה לֹא יֵאָכֵל לְטַמְאָה־בָּהּ" (ויקרא כב, ח), וְכַפַּל בָּהֶם
 לֹא זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּתוּב צִוָּה אוֹתָם לֵאכֹל חֲטָאת הָעוֹף
 וְהִיא הַמְּלִיקָה (שְׁנַמְלַק רֹאשָׁה בַּצְּפוּרָה), וְהַמְּלִיקָה כְּלִי סֶפֶק
 בַּחֲלִין אֵינָה שְׁחִיטָה אֲלָא נִבְלָה; וְהִנֵּה עוֹלָה בְּדַעְתָּנוּ
 שֶׁמִּתְּרַת לָהֶם אֲכִילַת הַמְּלִיקָה אֲפֹלוּ בַּחֲלִין וְהוּא הַדִּין
 לְכָל־שְׁחִיטָה פְּסוּלָה, לְפִיכָף בָּאָר שֶׁהֵם נִשְׁאַרִים בְּכָל־
 יִשְׂרָאֵל בְּאַזְהָרָה מִלֵּאכֹל נִבְלָה וּטְרֵפָה, וְכָף פָּרְשׁוֹ
 חֲכָמִים נוֹסֵף עַל דִּין אַחֵר שֶׁהֵעִירוּ עָלָיו מִפְּסוּק זֶה, שֶׁאֵין
 מַעֲנִין מֵאַמְרָנוּ זֶה לְהַזְכִּירוֹ (דִּינִים נוֹסְפִים לַגִּבִּי טוֹמָא
 בַּחוּלִין ק; וּבִנְדָה מֵב). אֲבָל הַבְּהֵמָה אוֹ הַחֵיָה שְׁנוּלְדוּ בֵּהֶן
 אַחַת הַטְּרֵפוֹת שְׁנוּלְדוּ בְּאַחַת הַמִּדּוֹת (שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת
 בָּהֶן, וְטְרֵפָה דִּרְבָּנָה) הֵרִי אֲכִילָתָהּ אֲסוּרָה, אֲפֹלוּ נִשְׁחָטָה
 כְּרֹאשִׁי, וְהַשְׁחָטָה שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה וְאֲכָל מִבְּשָׂרָה — לֹקֶה
 מִדִּרְבָּנָן (וְחֹזֵר בּוֹ הֶרֶמְב"ם בִּסְפֵר הִיד). וּבְכֵן נִתְבָּאֵר לָךְ
 הַטְּרֵפוֹת בַּפֶּרֶק ג' מַחֲלִין. וּבַפֶּרֶק זֶה וְגַם בַּפֶּרֶק אַחֲרָיו
 דְּמִצְוֹת וּבַפֶּרֶק א' מִבְּכּוּרוֹת נִתְבָּאֵר דִּינֵי תִשַׁע מִצְוֹת אֱלֹו
 שֶׁקִּדְּמוּ לַמִּצְוָה זוֹ (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲא־קפא).

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלֵּאכֹל אֲבָר
 מִן הַחֵי, וְהוּא שְׁנִתְחַוָּה מִמֶּנּוּ אֲבָר (שִׁלֵּם) כְּשֶׁהוּא חֵי
 וְנֹאכֵל מֵאוֹתוֹ הָאֲבָר כְּכִרְיָתוֹ (כִּשְׁהוּא מְכִיל גַּם גִּידִים
 וְעֲצָמוֹת — לְמִירוֹת שִׁבְשָׁאֵר אִיסוּרִים לֹא מִצְטֵרְפִים לְבִשָּׁר)
 כְּזִית, וְאֲפֹלוּ הִנֵּה בּוֹ בֶּשֶׁר כְּלִי־שֶׁהוּא — הָאוֹכֵלוֹ לֹקֶה.
 וְהַאֲזַהְרָה עַל כָּף הִיא אָמְרוּ: "וְלֹא־תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם־
 הַבֶּשֶׁר" (דְּבָרִים יב, כג), וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשֶׁת רֹאה שֵׁם):
 "לֹא־תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבֶּשֶׁר — זֶה אֲבָר מִן־הַחֵי". וְכָף
 נִתְבָּאֵר בִּגְמָרָא חֲלִין (קב), וְשֵׁם אָמְרוּ: "אֲכָל אֲבָר
 מִן־הַחֵי וּבֶשֶׁר מִן־הַחֵי — חֵיב שְׁתִּים". פֶּרוּשׁוֹ: לְפִי
 שֶׁהֵם שְׁנֵי לֹאֲיוֹן. הֵלָא הָאֲחֵד: "לֹא־תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם־
 הַבֶּשֶׁר" שֶׁהוּא אֲסוּר הָאֲבָר, וְהֵלָא הַשֵּׁנִי: "וּבֶשֶׁר בִּשְׂדֵה
 טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ" שֶׁהוּא אֲסוּר בֶּשֶׁר מִן־הַחֵי, כִּמוֹ
 שֶׁבִּאֲרָנוּ (לֹא תַעֲשֶׂה קפא). וּבְכֵן נִכְפַּל הֵלָא בְּעֵנִין זֶה
 בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה לְנֵחַ בְּאֲסוּרוֹ עָלָיו אֲבָר
 מִן־הַחֵי: "אֲף־בֶּשֶׁר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ" (בִּרְאשִׁית ט, כ)
 ד.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלֵּאכֹל
 אֶת־הַדָּם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ"
 (ויקרא ז, כו). וּבְכֵן נִכְפַּל בּוֹ הֵלָא כְּמָה פְּעָמִים. וּפֶרֶשׁ

דְּבָר עַל אֲפָנָיו (מִשְׁלִי כה, יא). וּבְכֵן בִּאֲרָתִי לָךְ אֶת
 הָעֵנִינִים שֶׁבָּהֶם תִּבְחֹן וְתֹאמַר: בַּעַל חֵי זֶה חֵיבִים עַל
 אֲכִילָתוֹ כָּף וְכָף מַלְקִיּוֹת, וְזֶה אֵין חֵיבִין עָלָיו אֲלָא כָף
 וְכָף. וּמִן הַלְשׁוֹנוֹת הָאֵלֶּה יִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁהָאוֹכֵל בַּעַל חֵי
 שִׁלֵּם אֵין חוֹשֵׁשִׁין לְשַׁעֲרוֹ וְאֵין אוֹמְרִים בּוֹ "כְּזִית", אֲלָא
 אֲפֹלוּ אוֹכֵל יָתוּשׁ — לֹקֶה שְׁלֹשׁ: מִשּׁוּם שֶׁרָץ הַשָּׂרִץ,
 וּמִשּׁוּם רוֹמֵשׁ, וּמִשּׁוּם שֶׁרָץ הָעוֹף. וְאָמְרוּ עוֹד (מִכּוֹת טז):
 הַמִּשְׁקָה נִקְבִּיו — עוֹבֵר מִשּׁוּם: אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־
 נִפְשֵׁיכֶם. וְכֵן מֵאֵן דְּשִׁתִּי מֵיָא (הַשּׁוֹתָה מִיָּם) בְּקִרְנָא
 דְּאִמְנָא, וְהוּא כְּלִי שֶׁל מִקְיָז דָּם — עוֹבֵר מִשּׁוּם:
 אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נִפְשֵׁיכֶם, וְהוּא הַדִּין בְּאֲכִילַת הַלְכָלוּכִים
 וּדְבָרִים הַמֵּאֻסִּים וְשִׁתִּית דְּבָרִים הַמְּגַעְלִים, שֶׁנֶּפֶשׁ רַב
 כְּגַי אָדָם קָהָה מֵהֶם — כָּל־זֶה מְזַהֵרִים עָלָיו, אֲבָל אֵין
 חֵיבִים עָלָיו, מַלְקוֹת, לְפִי שֶׁשְׁשִׁטָּה דִּקְרָא אֵינּוּ אֲלָא
 בְּשָׂרָן בְּלִבָּד: אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ עַל אֱלֹו מִכַּת מִרְדּוּת. הִנֵּה
 נִתְבָּאֵר לָךְ מִכַּל־מַה־שֶׁהִקְדַּמְנוּ שֶׁפְּסוּק זֶה, שֶׁהוּא "אֶל־
 תִּשְׁקְצוּ אֶת־נִפְשֵׁיכֶם", לְמַדְנֵנוּ מִמֶּנּוּ אֲסוּר שֶׁרָץ הַמִּים
 בְּלִבָּד, שֶׁלֹא בָא עָלָיו לֹא מִיָּחֵד חוּץ מִזֶּה. וְהֵבֵן זֹאת.
 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מֵאָה וְשִׁמְנִים — הַאֲזַהְרָה
 שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל אֶת הַמֵּתָה, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תֹאכְלוּ
 כָּל־נִבְלָה" (דְּבָרִים יד, כא) וְהָאוֹכֵל מִבְּשָׂר נִבְלָה כְּזִית —
 לֹקֶה.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל בֶּשֶׁר
 שׁוֹר הַנִּסְקָל (בַּעַל חֵי שְׁחִיב סְקִילָה, כְּגוֹן שֶׁהִרְגָּ אָדָם) וְאֲפֹלוּ
 נִשְׁחַט קֹדֶם סְקִילָתוֹ, לְפִי שֶׁמִּשְׁנַגְמַר דִּינוֹ נֶאֱסָר בְּאֲכִילָה
 אֲף־עַל־פִּי שֶׁנִּשְׁחַט שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:
 "וְלֹא יֵאָכֵל אֶת־בֶּשֶׁרוֹ" (שְׁמוֹת כא, כח). וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא
 (פֶּרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים): "שׁוֹר שֶׁיֵּצֵא לְסָקֵל וְקִדְּמוּ הַבְּעֵלִים
 וְיִשְׁחָטוּהוּ — בֶּשֶׁרוֹ אֲסוּר בְּאֲכִילָה", לְכָף נֶאֱמַר: "וְלֹא
 יֵאָכֵל אֶת־בֶּשֶׁרוֹ". וְהָאוֹכֵל מִבְּשָׁרוֹ כְּזִית — לֹקֶה.

יום רביעי ט"ו אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קפא. קפב.

קפד. קפה. קפג.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל
 אֶת־הַטְּרֵפָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבֶשֶׁר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה לֹא
 תֹאכְלוּ" (שְׁמוֹת כב, ל), פֶּשֶׁט הַכְּתוּב הוּא בְּמַה־שֶׁהִזְכִּירוּ
 בְּמִכְלָתָא (פֶּרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים שֵׁם), וְהוּא אָמְרָם: "דְּבָר הַכְּתוּב
 בַּהֲנִיָּה (כְּתַב "שְׁדָה" מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַמִּצְיָאוּתִי בִּיּוֹתֵר), מִקּוֹם
 שֶׁרַב הַבְּהֵמָוֹת (דִּרְכָם) לְהַטְרֹף": אֲבָל בָּא בְּקַבְלָה (חוּלִין
 סח). שֵׁי"ש לְפִסּוּק זֶה גַּם בָּאוּר (בַּעַל מִשְׁמַעוֹת הַלְכוּתִית) וְכָף
 הוּא: "וּבֶשֶׁר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה" הוּא — וּלְפִיכָף לֹא תֹאכְלֵנוּ.
 כְּוִנָּתָם בְּזֶה, שְׁפָלָה בֶּשֶׁר כִּיּוֹן שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְמַחֲצֵתוֹ נַעֲשֶׂה
 כְּטְרֵפָה, כְּגוֹן בֶּשֶׁר קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים אִם יֵצֵא חוּץ לְעִזְרָה,
 או בֶּשֶׁר קִדְּשִׁים קָלִים אִם יֵצֵא חוּץ לַחוּמָה, או בֶּשֶׁר

44 לאסור בשול". ואפשר למקשה להקשות עלי ולומר:
45 למה מניח אסור אכילתו ואסור בשולו שתי מצות ולא
46 מניח אסור הנאתו מצוה שלישית? ידע המקשה שאסור
47 הנאה אין ראוי למנותו מצוה בפני עצמה, לפי שהוא
48 ואסור אכילה ענין אחד כיון שהאכילה מין ממני (אחד
49 מדרכי) ההנאה. לפי שאמרו יתעלה באיזה דבר שלא
50 יאכל אינו אלא דגמא מדגמות ההנאה, והכונה שאין
51 נהנין בו לא באכילה ולא בזולתה, והוא אמרם (פסחים
52 כא): "כל מקום שנאמר: לא תאכל, לא תאכלו — אחד
53 אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע, עד שיפרט לך
54 הכתוב (שמות בהנאה) כדרך שפרט בנבלה" שנתבאר
55 הטר ההנאה בה, והוא אמרו: "לגר אשר בשעריך תתנה
56 ואכלה או מכר לנכרי" (שם יד, כא). ולפי הכלל הזה אין
57 ראוי למנות אסור אכילה ואסור הנאה שתי מצות, ואלו
58 מנינו אותם שתי מצות בכשר בחלב כי אז היינו חבים
59 לעשות כן גם בחמץ ובערלה ובכלאי הפרים, שיהא
60 בכל אחד מאלו ארבע המצות, אסור הנאה מצוה בפני
61 עצמה. וכיון שנפל באלו ולא נמנה אלא הלאו שבא
62 באסור אכילתם בלבד ובכלל זה אסור הנאה כפי העקר
63 שאמרנו — כך נפל גם בכשר בחלב. נשארה פאן שאלה
64 אחת בלבד והיא, שאפשר לאומר לומר: כיון שאסור
65 הנאה מוכן מאסור אכילה כמו שבארו עליהם השלום,
66 אם כן למה הצריך הכתוב ללאו שלישי בכשר בחלב כדי
67 לאסור הנאתו, כמו שבארנו? התשובה לזה: שהצריך לכו
68 כיון שלא נאמר בכשר בחלב לשון "לא תאכל" שממנו
69 תאסר האכילה וההנאה, ולפיכך הצריך לכפול לאו אחד
70 לאסור הנאה. וכבר הזכרנו הטעם שבגללו לא כתב
71 ורחמנא אכילה בכשר בחלב, לפי שכל-מה שזכר בו
72 אכילה אינו חייב עד שיהנה באכילתו: אבל אם פתח פיו
73 ובלע אחד האסורין או שאכלו כשהוא חס ושורף עד
74 שיפנה גורנו ומכאיבו בשעת בליעתו וכיוצא בזה: —
75 הרי זה פטור. וזלתי בכשר בחלב, שהוא חייב על אכילתו
76 ואפלו לא נהנה בו, כמו שהזכירו (פסחים כה), וכן כלאי
77 הפרים, כמו שנתבאר לקמן (לא תעשה קצג — שיעור ק),
78 והבין כל-הפוללים האלה וזכור אותם. וכבר נתבאר דיני
79 מצוה זו בפרק ח' מחלין.

80 המצוה הקפ"ו — האזהרה שהזהרנו מלבשל בשר
81 בחלב, והוא אמרו יתעלה: "לא-תבשל גדי בחלב אמו"
82 (שמות כג, יט), והמבשלו — לוקה אף-על-פי שלא אכלו,
83 כמו שנתבאר בכמה מקומות בתלמוד.

84 המצוה הקפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול לחם
85 העשוי מתבואה חדשה, קדם עבור יום ששה עשר בניסן (שאו
86 מקריבים את העומר מהתבואה החדשה), והוא אמרו יתעלה:
87 "ולחם וקלי וזרע לא תאכלו" (ויקרא כג, יד) והאכל ממנו
88 בזית — לוקה.

1 שהוא בכרת ואמר: "כל-אכליו זכרת" (שם יז, יד). אם
2 הוא מזיד: ואם הוא שוגג — מביא חטאת קבועה. וכבר
3 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' מפרקת.

4 המצוה הקפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול חלבי
5 בהמה טהורה אחר יתעלה: "כל-חלב שור וכשב ועז לא
6 תאכלו" (שם ז, כג), וגם בזה נכפל הלאו וענש בו בפרוש
7 כרת כמה דברים אמורים? אם הוא מזיד: ואם הוא שוגג
8 — חייב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
9 ז' מחלין (צג).

10 המצוה הקפ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול גיד
11 הנשה, והוא אמרו: "על-פן לא יאכלו בני-ישראל
12 את-גיד הנשה" (בראשית לב, לג): והאכלו בלו, ואפלו
13 הוא כל-שהוא, או שאכל ממנו בזית — לוקה. וכבר
14 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מחלין.

15 יום חמישי ט"ז אדר א' ה'תשע"ו

16 מצות לא תעשה קפו. קפו.

17 קפט. קצ. קצא. קצב.

18 המצוה הקפ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר
19 בחלב, והוא אמרו עוד (בנוסף לשמות כג): "לא-תבשל
20 גדי בחלב אמו" (שמות לז, כז) בפעם שניה — שהכונה
21 בו אסור האכילה. ובגמרא חלין (קיד). אמרו: בשר בחלב
22 לוקה על בשולו ולוקה על אכילתו. ובגמרא מפות (כא):
23 אמרו: "המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו —
24 לוקה חמש מלקיות: לוקה משום אוכל גיד, ולוקה משום
25 מבשל גיד (שאסור באכילה — והרי זה בשול שלא לצורך
26 ביום-טוב), ולוקה משום מבשל בשר בחלב, ולוקה משום
27 אוכל בשר בחלב, ולוקה משום הבערה". ושם אמרו:
28 "אפיק (השמש, מן המנין) הבערה ועל (הכנס, צרף למנין)
29 עצי הקדש", ואזהרתיה מהכא: "ואשריהם תשרפון באש
30 לא-תעשון כן לה' אלהיכם" (דברים יב, ג-ד). ובגמרא
31 חלין (שם) אמרו: "להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון
32 בשול (לכך התבטאה התורה באסור האכילה בלשון של
33 בשול), כי היכי דאבשול לקי אאכילה נמי לקי" (ללמד
34 שבשם שלוקה על הבישול כך לוקה על האכילה). ובפרק ב'
35 מפסחים (כה). אמרו על בשר בחלב: "להכי לא כתב ביה
36 רחמנא אכילה בגופו (ולומדים זאת ממקום אחר). למימרא
37 (ללמדנו) שלוקין עליו אפלו שלא דרך הנאתו". וזכור
38 זאת. וכאן ראוי לי להעיר על כלל גדול שעדין לא
39 הזכרתי והוא, שאמרו יתעלה: "לא-תבשל גדי בחלב
40 אמו" נכפל בתורה שלש פעמים (שמות כד, יט. לז, כו.
41 דברים יד, כא). ואמרו מעתיקי השמועה שכל-לאו מהם
42 יש בו (משמע) לענין נפרד. אמרו (מכילתא פרשת
43 משפטים): "חד לאסור אכילה וחד לאסור הנאה וחד

הטָבֵל, וְהוּא הַדָּבָר שֶׁלֹא הִפְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת, 44
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל 45
אֶת אֲשֶׁר־יְרִימוּ לָהּ" (ויקרא כב, טו), הָעוֹבֵר עַל זֶה, 46
כְּלוּמָר: אוֹכֵל טָבֵל — חֵיב מִיתָה בְיַד שְׁמַיִם. הִרְמָזוּ עַל 47
כֶּף מִמֶּה שֶׁאָמַר כָּאן: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־קֹדְשֵׁי", וְאָמַר 48
בְּתוֹמוֹת: "וְאֶת־קֹדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחַלְלוּ וְלֹא 49
תִּמּוּתוּ" (במדבר יח, לב), וְיִלְיָף (לומדים ב"גזרה שווה") 50
חִלּוּל חִלּוּל מִתְרוּמָה שֶׁהִיא עֶזְרָה מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. 51
וּלְשׁוֹן גִּמְרָא סִנְהֶדְרִין (פג): "מִנֵּין לְאוֹכֵל טָבֵל שֶׁהוּא 52
בְּמִיתָה? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא־יִחַלְלוּ אֶת־קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת 53
אֲשֶׁר־יְרִימוּ לָהּ" — בְּעִתִּידִים לְתָרֵם (כלומר, בטבל), 54
הַפְּתוּב מְדַבֵּר" וְיִלְיָף חִלּוּל מִתְרוּמָה. רָצוּ בְּאֶמְרָם 55
"בְּעִתִּידִים לְתָרֵם" כִּאֲלוֹ אָמַר: לֹא יִחַלְלוּ קֹדְשִׁים שֶׁהֵם 56
עִתִּידִים לְהִרִים אוֹתָם לָהּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶת 57
אֲשֶׁר־יְרִימוּ לָהּ" בְּלִשׁוֹן עֲתִיד, וְאַחֲרֵי פְסוּק זֶה אָמַר: 58
"וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם עֶזְרָה אֲשֶׁמָּה בְּאֶכְלָם אֶת־קֹדְשֵׁיהֶם" (ויקרא 59
כב, טז), וּבְגִמְרָא מִכּוֹת (טז): אָמְרוּ: "יָכוֹל לֹא יִהְיֶה חֵיבִין 60
אֵלָּא עַל הַטָּבֵל שֶׁלֹא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ כָּל־עֶקֶר; נִטְלָה מִמֶּנּוּ 61
תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְלֹא נִטְלָה מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, מַעֲשֵׂר 62
רִאשׁוֹן וְלֹא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְאֶפְלוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי מִנֵּין? (שחייבים) 63
תִּלְמוּד לומר: "לֹא־תוּכַל לֵאמֹר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְגו'" (דברים יב, 64
יז), וְלִהְיוֹן הוּא אוֹמֵר: "וְאֶכְלוּ בְּשַׁעֲרֶיךָ וְשִׁבְעוּ" (שם כו, 65
יב), מִה לְהֵלֵךְ מַעֲשֵׂר עֲנִי אֶף כָּאן מַעֲשֵׂר עֲנִי, וְאָמַר 66
רַחֲמָנָא: לֹא תוּכַל לֵאמֹר. אֵכֵל כָּל־זֶה לְמַלְקוֹת. אוֹלָם 67
עֶזְרָה מִיתָה אֵינּוּ אֵלָּא בְּתוּמָה גְּדוּלָּה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, לְפִי 68
שֶׁהָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן קֹדֶם שֶׁתִּפְרֹשׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר 69
— חֵיב מִיתָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה לְלוּזִים בְּצוּתוֹ אוֹתָם 70
לְהַפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר (תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר): "וְאֶת־קֹדְשֵׁי 71
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחַלְלוּ וְלֹא תִּמּוּתוּ", שֶׁזֶּה לֹא עַל אֲכִילַת 72
מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן בְּטָבֵלוֹ. וְלִפְיֶכָּף חֵיבִין עֲלֵיו מִיתָה, כְּמוֹ 73
שֶׁנֶּחֱבָר בְּמִסְכַּת דְּמָאִי. הַיּוֹצֵא מִכָּל־זֶה: שֶׁהָאוֹכֵל טָבֵל 74
קֹדֶם שֶׁתִּפְרֹשׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר — 75
חֵיב מִיתָה, וְאֶתְהַרְתִּיהָ מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־ 76
קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה זוֹ; וְהָאוֹכֵל 77
טָבֵל אַחֵר הַפְּרָשַׁת הַתְּרוּמוֹת קֹדֶם הַפְּרָשַׁת כָּל־הַמַּעֲשָׂרוֹת 78
— חֵיב מַלְקוֹת. וְאֶתְהַרְתִּיהָ מִ"לֹא־תוּכַל לֵאמֹר בְּשַׁעֲרֶיךָ 79
מַעֲשֵׂר דִּגְגָן". וְיִכּוֹר זֶה וְאֵל תִּטְעֶה בּוֹ. וְכִכָּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי 80
הַטָּבֵל בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּמִסְכַּת דְּמָאִי וְתְרוּמוֹת וּמִסְכַּת 81
מַעֲשָׂרוֹת. 82

הַמִּצְוָה הַקֶּצֶ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָנוּ מִלְּאֲכֹל 83
נֶסֶךְ, וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ פְסוּק בְּרוּר בְּפִרּוּשׁ, אֵכֵל נֶאֱמַר 84
בְּעִבּוּדָה זָרָה: "אֲשֶׁר חֵלֵב וְזִבְחִימוּ יֵאָכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵיִן 85
נְסִיכִים" (שם לב, לח). מִה זִבְחָה אֶסוּר אֶף יֵיִן אֶסוּר. וְאִתָּהּ 86
יִדְעַ שֶׁהוּא אֶסוּר בְּהִנָּאָה וְלוֹקִין עֲלָיו, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָסֵם 87
כָּל־הַתִּלְמוּד. וְהִרְאָיָה עַל הַיּוֹת יֵיִן נֶסֶךְ מֵאִסוּרֵי 88

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלֵּימָה מֵאֶה וְתִשְׁעִים — הַאֲזַהְרָה 1
שֶׁהַזֶּהֱרָנוּ מִלְּאֲכֹל קָלִי (תְּבוּאָה קְלוּיָה לְצוּרֵךְ אֲכִילָה) 2
תְּבוּאָה חֲדָשָׁה קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, וְהוּא 3
אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ". וְהָאוֹכֵל 4
מִמֶּנּוּ כְּזִית — לוֹקָה. 5

הַמִּצְוָה הַקֶּצֶ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָנוּ מִלְּאֲכֹל 6
כֶּרֶם (גִּרְגְּרֵי שִׁיבּוּלָת, קְלוּיָה כְּשֶׁהִיא בִּאֲבָה; מֵלֵאָה בִּגְרִירִיָּה) 7
הַחֲדָשׁ (מִתְבוּאָה חֲדָשָׁה) קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, 8
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ 9
עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה". וְכִכָּר קֹדֶם לְנוֹ שְׁוֹנֵם בְּאֶמְרָם 10
(כְּרִיתוֹת ה:). "אֵכֵל לֶחֶם וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ — חֵיב עַל כָּל־אֶחָד 11
וְאֶחָד". וּבִאֲרָנוּ אֶת־זֶה תְּכִלִּית בְּאוּר בְּכִלֵּל הַתִּשְׁעִי 12
מִן־הַכְּלָלִים (הַשּׁוֹרְשִׁים) שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְמֵאֲמַר (לספר) זֶה עֵינִן 13
עָלֵינוּ שֵׁם. וְכִכָּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי הַחֲדָשׁ בְּפֶרֶק ז' מִמִּנְחָת 14
(ע). וּבְכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּשִׁבְעִיעִית וּמַעֲשָׂרוֹת וְחֵלָה (פרק א 15
מִשְׁנָה א). 16

הַמִּצְוָה הַקֶּצֶ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָנוּ מִלְּאֲכֹל 17
אֶת־הָעֵרְלָה (פִּירוֹת הָאֵילָן בְּשִׁלֵּשׁ שְׁנוֹתָיו הָרִאשׁוֹנוֹת), וְהוּא 18
אָמְרוּ: "שִׁלֵּשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָּהֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכֵל" (שם יט, 19
כג), וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזִית — לוֹקָה. וְכִכָּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי 20
מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת עֵרְלָה. וְאֶסוּר אֲכִילַת הָעֵרְלָה בְּחִצּוּזָה 21
לְאֶרֶץ הַלְכָּה לְמִשְׁהָ מִסִּינִי: אֵכֵל לְשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא בְּאֶרֶץ 22
יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּה. 23

יום שישי י"ז אדר א' ה'תשע"ו 24

מצות לא תעשה קצג. קנג. קצד. 25

מצות עשה קמו. 26

הַמִּצְוָה הַקֶּצֶ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָנוּ מִלְּאֲכֹל כָּל־אִי 27
הַפֶּרֶם (ש"נבלא") (מִיָּנִי תְּבוּאָה שְׁנוֹרָעוּ לְצַד גִּפְנִים) בְּלִבָּה, 28
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בָּהֶם: "פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמִּלָּאָה הַזֹּרַע" 29
(דברים כב, ט), וְכִאֲ בְּקִבְלָהּ (חולין קטו): "פֶּן־תִּקְדַּשׁ — 30
פֶּן־תִּתְקַדַּח אֵשׁ", כְּלוּמָר: שֶׁאֶסוּר לְהִנּוֹת בָּהֶם. וְכִכָּר קֹדֶם 31
לָךְ (הַקְדַּמְנוּ כִּכָּר בְּסוּף כָּל־ח) הַכָּלִל: כָּל־מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: 32
הַשֶּׁמֶר, פֶּן וְאֵל — אֵינּוּ אֵלָּא מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. וְכִכָּר 33
ב' מִפְּסָחִים (כד), כִּשְׁאֲמָרוּ: "כָּל־אֶסוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה אֵין 34
לוֹקִין עֲלֵיהֶן אֵלָּא דֶּרֶךְ הַנֶּאֱמָן" — כְּלוּמָר: כָּל־דָּבָר 35
שֶׁנֶּאֱסָרָה אֲכִילָתוֹ לֹא יִתְחַיֵּב עַל אֲכִילָתוֹ אֵלָּא אִם נִהְיָה 36
בְּכֶף — אָמְרוּ אַחֲרֵי־כֵךְ: "אָמַר אֲבִי: הַכֹּל מוֹדִים בְּכִלְאִי 37
הַפֶּרֶם שְׁלוֹקִין עֲלֵיהֶן אֶפְלוּ שֶׁלֹא דֶּרֶךְ הַנֶּאֱמָן. מֵאִי 38
טַעֲמָא? דֵּלָא כְּתִיב בְּהוּ אֲכִילָה, דְּכִתִּיב: "פֶּן־תִּקְדַּשׁ — 39
פֶּן תִּתְקַדַּח אֵשׁ". וְכִכָּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת 40
כָּל־אֵיִם. וְגַם הִיא אֵינָה חוֹבָה מִן־הַתּוֹרָה אֵלָּא בְּכִלְאִי 41
הַפֶּרֶם שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. 42

הַמִּצְוָה הַקֶּנ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָנוּ מִלְּאֲכֹל 43

22

האחרונים דעבודה זרה.

23 **המצוה הקמ"ו** — הצווי שנוצטוינו לשחט בהמה
 24 חיה ועוף ואחר-כך נאכל ממנו, ושאיין לו הכשר אלא
 25 בשחיטה בלבד. והוא אמרו יתעלה: "וּבְחֵט מִבְּקָרְךָ
 26 וּמִצֹּאֲנֶךָ וְגו' פֶּאֶשֶׁר צוֹיֹתְךָ" (דברים יב, כא), ולשון ספרי
 27 (פרשת ראה): "וּבְחֵטָה — מֶה מִקִּדְשֵׁינָה בִּשְׁחִיטָה אֶף חֵלִין
 28 בִּשְׁחִיטָה. פֶּאֶשֶׁר צוֹיֹתְךָ — מִלְּמַד שֶׁנֶּצֶטְנָה מִשֶּׁה עַל
 29 הַקֶּנֶה (צנור הנשימה) וְעַל הַנֶּשֶׁט (צנור המזון) וְעַל רֹב אֶחָד
 30 בְּעוֹף וְעַל רֹב שְׁנַיִם בַּבְּהֵמָה" (שם שחט רוב האחד מהם
 31 בעוף, או רוב שניהם בבהמה — הותרו לאכילה). וכבר
 32 נתבארו דיגי מצוה זו וכל-הלכותיה בפסקתא המיוחדת
 33 לה, כלומר: מסכת חלין.

34 **יום שבת קודש י"ח אדר א' ה'תשע"ו**35 **מצות לא תעשה קא.**

36 **המצוה הק"א** — האזהרה שהזהרנו מלשחוט בהמה
 37 ובנה ביום אחד בין בקדשים בין בחלין, והוא אמרו
 38 יתעלה: "אֹתוֹ וְאֶת-בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֹטוּ בְּיוֹם אֶחָד" (ויקרא
 39 כב, כה). ומי שעבר ושחט — לוקה. וכבר נתבארו דיגי
 40 מצוה זו בשלמות בפסק ה' מחלין.

1 דאורייתא ושהוא נמנה מכלל מצות לא-תעשה, אמרם
 2 בגמרא עבודה זרה (עג): "רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי
 3 תרניהו (שניהם אומרים): כל-אסורין שבתורה בין
 4 (שנתערבו) במינן בין שלא במינן — (נאסרה התערבות)
 5 בנותן טעם (כשהאיסור נתן טעמו בתערובת), חוץ מטבל
 6 ויין נסך דבמינן — במה-שהוא, ושללא במינן — בנותן
 7 טעם". הרי זו ראה ברורה שניין נסך מאסורין של תורה.
 8 וגם בספרי (במדבר כא, א) קשה-כירו אפן התדרדרות
 9 ישראל בשטים לזנות אל בנות מואב, אמרו: "והוא נכנס
 10 והצריח מלא יין אצלה מיין העמונים — ועדין לא
 11 נאסר יין של גוים לישראל — אמרה לו: רצונך שתשתה
 12 וגו'". וממה שאמר "ועדין לא נאסר" משמע בלי ספק
 13 שאחר-כך נאסר. אבל אמרם (שבת יז): בכלל שמנה עשר
 14 דבר שגזרו (חכמים) שם-כללם יינם (שבכלל זה מנו יין
 15 גויים), וכן גם אמרם (עבודה זרה טב): "שאני יין נסך
 16 דאחמרו ביה רבנן" (שממקומות אלו משמע, לכאורה,
 17 שהוא איסור רק מדרבנן) — הרי פונתם בזה סתם יינם
 18 (סתם יין של גויים גם אם לא ננסך לעבודה זרה), לא יין נסך
 19 עצמו: אבל יין נסך עצמו הוא אסור מן-התורה: והרי
 20 ידעת אמרם (עבודה זרה ל:): "שלישה (סוגי) יינות
 21 (אסורים) הם". וכבר נתבארו דיגי מצוה זו בפסקים

המשך ביאור למסכת גיטין ליום ראשון עמ' א

8 השכר שלא בזמנה — שלא בזמן שראויה לאכילה (ויבאר להלן
 9 בגמרא). והקנות דם הנעשית בחלק הגוף שלמטה (ויבאר להלן
 10 בגמרא) ממעטת הזרע בפלים מכולן.
 11 תנא, בשם שקשה הקות הדם למטה בגוף למעט הזרע בפלים, כך
 12 יפה הקות דם למעלה — בחלק העליון של הגוף, בפלים מכל מקום
 13 אחר.
 14 אמר רב פפא,

1 קשה לגופו, ומיעוטן יפה — אך באופן מועט הוא רצוי לרפואת
 2 גופו. ואילו הן, דרך — הליכה בדרכים, ודרך ארץ — תשמיש המיטה,
 3 עושר נכסים, ומלאכה, שתיית יין, ושינה, רחיצת ושתית חמין,
 4 והקנות דם.
 5 שמונה דברים ממעטים באדם את הזרע, ואילו הן, אכילת תמלה,
 6 והרעב, והנתק — צרעת. בבית, ושינה על גבי קרקע, ואכילת
 7 גרדניות — כוסברא, ואכילת בשות — מין זרע שמטילין לתוך

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שני עמ' א

10 מאחיו חרש אף שאין קידושה גמורין, כדי שלא יבואו לטעות
 11 ולהתיר גירושי יבמתו מאחיו פקח שקידושה גמורין.
 12 שואלת הגמרא, אי הכי — אם כן, על אשתו נמי נגזור שלא יוכל
 13 לגרשה ברמיזה כדי שלא יבואו להתיר מתוך כך גירושי יבמתו
 14 מאחיו פיקח. מתרצת הגמרא, יבמתו ביבמתו מיתלפא — בין אשת
 15 אחיו פיקח לאשת אחיו חרש יבואו להחליף ולטעות, אולם אשתו
 16 ביבמתו לא מיתלפא, שהרי שונות הן זו מזו, שזו כנסה בנישואין וזו
 17 כנסה ביבום.
 18 מקשה הגמרא, ומי גזרין אחיו חרש אמו אחיו פיקח,

1 יכול היבם שאף הוא חרש לגרשה, הלא בשם שפניסתה לאח המת
 2 בתחילה ויתנה ברמיזה, כך יציאתה מיבם זה תועיל ברמיזה, שהרי
 3 יש לגירושי חרש להפקיע זיקת קידושי חרש. אלא מדובר דנפלה
 4 ליה יבמה זו מאחיו פיקח, וכיון שקידושו היו קידושין גמורין
 5 ומכאם נפלה לפני אחיו ליבום, לא יכול היבם החרש לגרשה
 6 ברמיזה.
 7 אוקמתא נוספת: ואיבעית אימא — ואם תרצה נוכל להעמיד את
 8 הברייתא באופן אחר, לעולם מדובר דנפלה ליה יבמה זו מאחיו
 9 חרש, וגזירה אחיו חרש אמו אחיו פיקח — גזרו על גירושי יבמתו

ישעיה פרק-כא ד-ט

ד תעה לכבי פלצות בעתתני את נשף חשקי שם לי לחרדה: ה ערך השלחן צפה הצפית אכול שתה קומו השרים משחו מגן: (ס) ו פי כה אמר אלי אדני לך העמד המצפה אשר יראה יגיד: ו וראה רכב צמד פרשים רכב חמור רכב גמל והקשיב קשב רכ-קשב: ח ויקרא אריה על-מצפה ו אדני אנכי עמד תמיד יומם ועל-משמרת אנוכי נצב כל-הלילות: ט והנה זה בא רכב איש צמד פרשים ויען ויאמר נפלה נפלה בכל וכל-פסילי אלהיה שבר לארץ:

רש"י

לישעיה העמידהו לאותו מצפה והבטיחהו מאתי שיעמד על מצפהו ואשר יראה במפלגה של בבל יגיד: (ז) וראה רכב. ואני אראנו שם כמין רכב צמד פרשים אחד רוכב חמור ואחד רוכב גמל וסימן הוא לפרס ומדי: והקשיב קשב. ושם ישמע בנבואתו כמין רוב הומיות תשואות חיילות: (ח) ויקרא אריה. הוא חבוק, אריה בגי' כמניין חבוק ישעיה נתנבא שעתיד חבוק להתפלל על זאת ולומר כן: על מצפה אד'. ה' אלהי על מצפה אנכי עומד תמיד יומם להודיעני על זאת: (ט) והנה זה בא. כשיתפלל על כך יראה כמין רכב אדם וגו': נפלה נפלה בכל. ת"י נפלה ואף עתידה למיפל, ב' נפילות שנה אחר שנה תחלה ע"י מדי ופרס ובשנה השניה ע"י שמים והיתה בבל צבי ממלכות כמהפכת סדום וכן מצינו בסדר עולם ובא בשנה השמועה זו של דריוש ואחריו בשנה השמועה והיתה בבל צבי ממלכות כמהפכת וגו' (לעיל יג):

מצודת ציון

(ד) תעה. מי שאינו יודע מה לעשות נקרא תועה והושאל מהתועה בדרך ואינו יודע להיכן ילך: פלצות. ענין חרדה כמו ועמודיה יתפלצון (איוב ט): בעתתני. מלשון בעתה ופחד: נשף. ערב כמו קדמתי בנשף (תהלים קיט): השקי. ענין תאוה כמו חשק שלמה (מ"א ט): (ה) ערוך. ענינו סדור המאכל: צפה. ענין ראייה כמו יצף ה' (בראשית לא): הצפית. העומד ורואה אם גייסות באים נקרא צופה: משחו מגן. יש מגן עשוי מעור שלוק ומושחין אותו בשמן להחליק מעליו מכת חרב וחינת וכן מגן שואל בלי משוח בשמן (ש"ב א): (ו) המצפה. כמו הצופה: (ז) צמד. זוג כמו צמד בקר (איוב א): פרשים. כן יקראו רוכבי הסוס המצומדים בכך וכן פרש מעלה (נחום ג): והקשיב. ענין שמיעה: (ח) מצפה. כן נקרא המקום שעומד עליו הצופה: (ט) פסילי. כן יקראו הגולולים כי המה נפסלים ונחצבים והוא מלשון ויפסלו בוני שלמה (מ"א ה):

מצודת דוד

(ד) תעה לכבי. לא ידע לכבי מה לעשות מרוב צער: פלצות בעתתני. חרדה הבעיתה והפחידה אותי וכפל הדבר במ"ש לגודל החרדה והפחד: את נשף חשקי. הלילה שהייתי חושק ומתאוה לה לעשותה משתה ושמחה על אשר נצחו את חיל פרס כמ"ש ביוסיפון: שם לי לחרדה. מי שבידו להשים שם לי הלילה ההיא לחרדה כי בה נהרג בלשאצר ונכבשה בבל ומלך בה דריוש כמפורש בדניאל: (ה) ערוך השלחן. בעת שהיו עורכים השלחן על המשתה אמרו אלו לאלו צפה הצפית ר"ל יעמוד הצופה על המצפה לראות אם באים חיל פרס ומדי: אכול שתה. בעוד שהיו אוכלים ושותים אמרו אלו לאלו קומו השרים ומשחו המגן לרדת אל המלחמה: (ו) לך העמד המצפה. הנביא יאמר על לשון שרי בבל שיאמרו זה לזה לך העמד המצפה שיגיד את אשר יראה: (ז) וראה. כאלו העומד על המצפה ראה רכב שרוכבים עליו זוג פרשים וראה ג"כ רכב חמור וכו' ר"ל אחד רוכב על חמור ואחד רוכב על

גמל ר"ל ראה הרבה מיני בעלי מלחמה: והקשיב קשב. הקשיב באזניו אשר רב הקשב ר"ל קול המון העם היה נשמע מאוד ויורה שיש המון רב: (ח) ויקרא אריה על מצפה. ר"ל העומד על המצפה קרא לאמר הנה בא האריה והמשיל פרס ומדי לארי הטורף או שקרא לאמר הנה האריה על מצפה והמשיל פרס ומדי לאריה העומד על מצפה ומביט אילך ואילך אנה יטרוף: אד' אנכי עומד וכו'. כשראה הנביא את כל זה במראה הנבואה אמר אתה ה' הנה אנכי עומד תמיד בכל יום ומצפה מתי תחרב בבל על שהרעו לישראל: ועל משמרת. ר"ל כאדם היושב ומשמר שאינו זז ממקומו כן לא זזתי מלצפות: (ט) והנה זה בא. ר"ל זמן רב הייתי מצפה לה ועתה הנה זה בא רכב המיוחד לאיש ועליו זוג פרשים ר"ל באו פרס ומדי המחריבים את בבל: ויען ויאמר. המלאך הדובר בי אמר עתה נפלה בבל וכפל המלה לחזק הענין: שבר. המשבר שבר אותם והפילם לארץ:

משלי פרק כח ד"ט

ז נוצר תורה בן מבין ורעה זוללים יכלים אביו: ח מרבה הונו בנשך (ובתרבות) ותרבות לחונן דלים יקבצנו: ט מסיר אָונו משמע תורה גם תפלתו תועבה: י משגה ישרים | בדרך רע בשחותו הוא יפול ותמימים ינחלו טוב: יא חכם בעיניו איש עשיר ודל מבין יחקרנו: יב בעלי צדיקים רבה תפארת ובקום רשעים יחפש אדם: יג מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירחם: יד אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לֹפּוֹ יפול ברעה: טו אריגהם ורב שוקק משל רשע על עמיד: טז נגיד חסר תבונות ורב מעשקות (שנאי) שניא בצע יאריך ימים: ז אדם עשק בדם נפש ערבור ינום אליתמכרו: יח הולך תמים יושע ונעקש דרכים יפול באחת: יט עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף רקים ישבע ריש:

רש"י

להם: ודוב שוקק. נהימה לארי ושקיקה לדוב שניהם לשון צעקה: (טז) חסר תבונות. מתוך שהוא חסר תבונה הוא רב מעשקות כי אינו נותן לב על חייו ומרבה לעשוק שהרי השונא בצע יאריך ימים: (יז) אדם עשוק בדם נפש. (שיש עליו עושק דם) הוא המחטיא את חבירו ואבדה נפשו על ידו: עד בור ינוס. עד יום מותו ינוס לעזרה שיתכפר לו: ואל יתמכו בו. משמים להספיק בידו לשוב שלא יהא הוא בגן עדן ותלמידו בגיהנם כך נדרש במס' יומא: (יח) יפול באחת. ברעה אחת ואין תקומה למפלתו: (יט) ישבע ריש. עניות:

מצודת ציון

(ז) ורעה. ענין חבור וריעות: זוללים. מרבים באכילה: (ח) הונו. מלשון הון ועושר: בנשך. ותרבות. נשך בכסף ותרבות באוכל וכן נאמר את כספך וגו' בנשך ובמרבית וגו' אכלך (ויקרא כה): לחונן. מל' חנינה ומתנה: (י) משגה. מל' שגגה: בשחותו. מל' שחת ובור ור'ל תקלה וסכנה: (יב) בעלזין. ענין שמחה כמו תעלץ קריה (לעיל י"א): רבה. גדולה כמו על ארץ רבה (תהלים ק"ו): יחופש. ענין בקור ודרישה: (יד) ומקשה. מלשון קשה וחזק: (טו) נוהם. ושוקק. שאגת הארי נקרא נהימה ושאגת הדוב שקיקה: (טז) נגיד. שר ומושל: מעשקות. מל' עושק וגזל: בצע. עושק וגזל: (יז) עשוק. גזול ונשחת בעין: יתמכו. ענין סעד: (יח) ונעקש. ענין עיקום:

מצודת דוד

(ז) נוצר. השומר את התורה יאמרו עליו שהוא בנו של איש מבין ובעבור הבינה הזהיר את בנו לשמור התורה א"כ מכבד את אביו במעשיו אבל המחבר עצמו זוללים לרדוף אחר התאוה ויעזוב בזה את התורה הנה בזה יכלים את אביו כי יאמרו הבריות אביו היה סכל ולא למדו מעולם דעת התורה: (ח) מרבה הונו. המרבה הונו בנשך ותרבות הנה לא לעצמו יקבץ ההון כי המקום יקח ממנו ויתנהג למי שחונן את הדלים: (ט) מסיר וגו'. על כי אינו מחשיב דברי הזולת ולכן ישולם מדה במדה כי המקום ב"ה מתעב תפלתו ואינה מחשיבה ולא לרצון תהיה: (י) משגה. המכשיל את הישרים לשגות ללכת בדרך סכנה הנה המכשיל עצמו יפול בסכנה ההיא אבל התמימים המוליכים בדרך ישר גם הם ינחלו טוב: (יא) חכם. העשיר מחזיק עצמו לחכם אבל לא כן הוא כי

אף הדל אם הוא מבין יחקור בדברי החכמה יותר ממנו כי אין העושר סבה אל החכמה: (יב) בעלזין. בעת ישמחו הצדיקים על כי גדלה הצלחתם וכל דבר נעשה על פיהם אז רבה תפארת המקום כי לא ישמע בה קול נוגש ומעשקות אבל בעת יקומו רשעים למשול בה אז יחופש האדם כי הרשעים ההם יחפשו לעשוק הונם: (יג) מכסה. המכחש פשעיו לומר לא עשיתי מאומה רע: ומודה ועוזב. המודה שפשע ועוזב אותו ולא יפשע עוד ירוחם מה' ומעביר פשעיו: (יד) מפחד תמיד. מהדבר המפחיד ונשמר ממנו: ומקשה. המחזק לבבו ולא יחת מדבר המפחיד ולא נשמר ממנו הנה הוא יפול ברעה ההיא: (טו) ארי. כמו שאגת הארי והדוב מפחיד את הבריות כן מפחיד ממשלת הרשע על עם דל כי דרכו להזיק תשושי הכח: (טז) נגיד. כאשר יהיה הנגיד חסר תבונה ירבה מעשקות עם כי שונא הבצע מאריך ימים כי הכסיל לא יבין את זאת: (יז) אדם עשוק. מי שנפשו עשוקה בעון שפכות דמים הנה עד כי ימות ויקבר ינוס מפחד רודפים ולא ימצא מי יתמוך בידו כי מאוד הרשע לעשות: (יח) יושע. מן הצרות הרבות אשר סבבוהו: באחת. בבוא צרה אחת נופל בה בלי תקומה: (יט) עובד אדמתו. בחרישה ובזריעה: ומרדף. ההולך אחר דברים ריקים שאין בהם תועלת יתרבה בו העוני עד כי ישבע ממנו לגודל הרבוי והוא ענין מליצה:

מסכת טבול יום

פרק ראשון

א המכנס חלות על מנת להפריש, ונשכו – בית שמאי אומרים: חבור בטבול יום; ובית הלל אומרים: אינו חבור. מקרצות נושכות זו בזו, וכפרות נושכות זו בזו, האופה חמיטה על גבי חמיטה עד שלא קרמו בתנור, וקולית של מים המחלחלת, ורתיחת גריסין של פול ראשונה, ורתיחת יין חדש – רבי יהודה אומר: אף של ארז – בית שמאי אומרים: חבור בטבול יום; בית הלל אומרים: אינו חבור. ומודים בפשאר כל הטמאות, בין קלות בין חמורות.

ב המכנס חלות על מנת שלא להפריש, האופה חמיטה על גבי חמיטה משקקו בתנור, וקולית של מים שאינה פירוש ברטנורא

מסכת טבול יום

א המכנס חלות. שמפרישין מן העיסה, ונתן מהם הרבה זו על זו עד שנדבקו זו בזו, ודעתו היה מתחילה להפרידן זו מזו: ונשכו. שנדבקו כל כך עד שכשבא להפרידן נושכות זו מזו, כלומר שנתלש מקצת מאחת מהן ועולה עם חברתה: בית שמאי אומרים חיבור בטבול יום. ואם נגע טבול יום באחת מהן, נפסלו כולן כאילו הן גוף אחד. דטבול יום פוסל בתרומה, וחלה דין תרומה יש לה: ובית הלל אומרים אינו חיבור, כיון דדעתו להפרידן. ואותה שנגע בה הטבול יום פסולה והשאר טהורות: מקרצות. חתיכות של עיסות שנחתכו ונתלשו מעיסות הגדולות, קרויות מקרצות. לשון קרץ מוצפן בא בא (ירמיה מ"ו). וכל הני דחשיב הכא. אפלוגתא דבית שמאי ובית הלל דסיפא קיימי. והא דלא חשיב חלות בהדיהו, משום דחלות לבית הלל אינן חיבור לא בטבול יום ולא בשאר טמאות, אבל הני דוקא בטבול יום פליגי, אבל בשאר טמאות מודו, כדקתני סיפא: חמיטה. עוגה דקה: עד שלא קרמו בתנור. דכיון שנדבקו כשהן עיסה, הרי צורתן נפסדת אם מניחן מדובקין, הלכך ודאי עתיד להפרידם: וקולית של מים. הקצף והרתיחה שעולה במים, קולית שמה. ואם נגע טבול יום באותה רתיחה, לבית הלל לא הוי חיבור ולא נפסלו המים: מחלחלת. כשהרתיחה חלולה מתחתיה ואינה נוגעת במים אלא בקצותיה: הראשונה. שרתיחה ראשונה של גריסין אינה מודבקת על הגריסין: ר' יהודה אומר אף ברתיתה של ארז. נמי פליגי בית שמאי ובית הלל אי הוי חיבור לטבול יום, ואי נגע ברתיתה כאילו נגע באורז: ומודים בית הלל בשאר כל הטמאות. דהוי חיבור: בין קלות בין חמורות. קלות ראשון לטומאה, חמורות אב הטומאה. ודוקא בטבול יום פליגי, לפי שכבר עלה מטומאתו ואינו חסר אלא הערב שמש:

ב המכנס חלות. זו על גבי זו: על מנת שלא להפריש. שלא להפרידן זו מזו: משקקו בתנור. דמאחר שאין צורתן נפסדת ונשאין ריקקין כמו שהיו,

משניות מבוארות – קהתי

או ברתיתה הראשונה העולה מתבשיל של גריסים או ברתיתה העולה מן היין החדש, או מן האורז (לדעת רבי יהודה). המים והגריסים והיין והאורז טמאים, אם הם של תרומה, שהכל נחשב חיבור; **בית הלל אומרים: אינו חבור** – ולא נטמא אלא מה שטבול יום נגע בו, והשאר טהור. **ומודים** – בית הלל, **פשאר כל הטמאות** – שנגעו באלו שנימנו לעיל, שהן חיבור, **בין קלות** – בין טמאות קלות, היינו ראשון לטומאה, **בין חמורות** – ובין בטומאות חמורות, שהן אב הטומאה. ולא הקלו בית הלל אלא בטבול יום, לפי שכבר טבל מטומאתו, ואינו חסר אלא הערב שמש.

בענין "קולית של מים" יש מפרשים: קולית היינו כד, כלומר כד ששואבים בו מים ויש בו נקב בשוליים שהרוד נכנס בו ומבכע את המים, וטבול יום שנגע באותו בעכוע, אינו חיבור למים (הראב"ד).

ויש כותבים: נראה שבעכועות של מים העולות מן התבשיל שעל גבי האש נקראות קוליות. ואם התבשיל סמיך, הקוליות מחלחלות, כלומר מתגדלות ורפויות ואינן מחוברות לתבשיל, לפיכך טבול יום הנוגע בקולית המחלחלת על גבי תבשיל של תרומה אין דינו כנוגע בתבשיל עצמו (ר"ח אלבק).

יש מבארים, שהטעם שמשנתנו לא כללה את המחלוקת של בית שמאי ובית הלל שברישא עם מחלוקתם שבסיפא, לפי שחלות לדעת בית הלל אינן חיבור לא בטבול יום ולא בשאר טמאות, ואילו במקרצות ובכיוכות לא נחלקו אלא בטבול יום, אבל בשאר טמאות מודים בית הלל שהם חיבור, כמו שמסיימת המשנה (ה"ה ברטנורא): ומה שנקטה הרישא טבול יום, כדי להשמיט רבותא לדעת בית שמאי (מהר"ם). אבל הרמב"ם מפרש, שאף בחלות מודים בית הלל שהן חיבור בשאר טמאות.

ובעל "חוטפות יום טוב" כותב: "ואולי שכבית המדרש נשאלה שאלת החלות בפניהם ונחלקו בה, ואחר כך נשאלו השאלות האחרות ביחד, וסדרן רבנו הקדוש כן, כל שאלה בפני עצמה".

באור משנה ב

המכנס חלות – חתיכות חלה המופרשות מן העיסות, **על מנת שלא להפריש** – שלא להפרידן זו מזו, **האופה חמיטה על גבי חמיטה** – עוגות דקות זו על גבי זו, **משקקו בתנור** – לאחר שכבר עלה עליהן קרום, שמעתה נאפות הן יפה ואינו צריך להפרידן,

מסכת טבול יום

באור משנה א

פרקנו דן בענין "חיבור", כמו שכבר בארנו בפתיחה למסכתנו.

המכנס חלות – כהן שאסף חתיכות חלה שהופרשו מן העיסות ונתנן זו בצד זו, **על מנת להפריש** – להפריד את החתיכות, שהיתה דעתו להפרידן זו מזו ולא לעשות מהן כיכר אחת, **ונשכו** – ונדבקו החלות כל כך, עד שאם בא להפרידן הרי הן נושכות זו לזו, כלומר שתתלוש האחת מקצת מחברתה, **בית שמאי אומרים: חבור בטבול יום** – אם נגע טבול יום באחת מהן, נפסלו כולן, כאילו הן גוף אחד, שטבול יום שני לטומאה ופוסל בתרומה, וחלה דינה כתרומה; **ובית הלל אומרים: אינו חבור** – הואיל ודעתו להפרידן, ואותה החתיכה שנגע בה טבול יום פסולה, ואחרות טהורות. **מקרצות** – חתיכות בצק של תרומה, **נושכות זו בזו** – הדבוקות זו בזו עד שכשמפרידים אותן תולשת מקרצת מחברתה משהו, ונראה כאילו נשכו זה לזה, **וכפרות נושכות זו בזו** – או ככרות של תרומה הדבוקות זו בזו, כמו שבארנו במקרצות, **האופה חמיטה על גבי חמיטה** – עוגות דקות של תרומה, זו על גבי זו, **עד שלא קרמו בתנור** – קרום שעלה עליהן קרום, ועתיד הוא להפרידן זו מזו, כדי שיהיו נאפות יפה, **וקולית של מים** – הקצף העולה ברתיתה המים, **המחלחלת** – כשהרתיחה חלולה מתחתיה, ואינה נוגעת במים אלא בקצותיה (עיין "תפארת ישראל", שמבאר שם, בכגון שהמים ננשו על טהרת תרומה, שהואיל וצריכים אותם לתרומה ממש דינם כתרומה). **ורתיחת גריסין של פול ראשונה** – שברתיחה ראשונה עדיין לא נימוחו הגריסים, והמרק צלול, ונמצא הנוגע ברתיתה אינו כנוגע בגריסים, מה שאין כן ברתיתה שנייה, שאז נימוחו הגריסים ונעשה המרק סמיך, והנוגע ברתיתה למעלה כנוגע בגריסים עצמם (מהר"ם). **ורתיחת יין חדש** – הרתיחה שהיין מעלה; **רבי יהודה אומר: אף של ארז** – רתיחת התבשיל של ארז; **בית שמאי אומרים: חבור בטבול יום** – שאם נגע טבול יום במקרצת אחת או בכיכר אחת או בחמיטה, הכל טמא; וכן אם נגע ברתיתה העולה מן המים

מחלחלת, ורתיחת גריסין של פול שניה, ורתיחת יין ישן, ושל שמן לעולם, ושל עדשים, רבי יהודה אומר: אף של טפח – טמאים בטבול יום, ואין צריך לומר בכל הטמאות.

ג מסמך שאחר הכפר, וגרגר מלח קטן, וחרחור פחות מכאצבע; רבי יוסי אומר: כל שהוא נאכל עליו – טמאים בטבול יום, ואין צריך לומר בכל הטמאות.

ד הצור שפכפר, וגרגר מלח גדול, והתרמוס והחרחור יתר מכאצבע; רבי יוסי אומר: כל שאינו נאכל עמו – טהורים באב הטמאה, ואין צריך לומר בטבול יום.

ה השעורה והפסמת בזמן שאינן קלופים, התיאה והחלתית והאלום, רבי יהודה אומר: אף אפונים שחורים – טהורים באב הטמאה, ואין צריך לומר בטבול יום; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: טהורים בטבול יום, וטמאים בכל הטמאות. השעורה והפסמת בזמן שהן קלופים, והחטה בין שהיא קלופה בין שאינה קלופה, תקצח והשמשום והפלפל, רבי יהודה אומר: אף אפונים לבנים – טמאים בטבול יום, ואין צריך לומר בכל הטמאות.

פירוש ברטנורא

הוא מניח מדובקין ושוב אין מפרידן זו מזו לעולם: ושל שמן לעולם. בין חדש בין ישן: טופח. מין קטנית. ורמב"ם אומר, שהוא שקורין לו בערבי קורטמ"אן. ואין הלכה כר' יהודה: טמאין בטבול יום. משום סיפא דתני ואין צריך לומר בכל הטמאות, נקט טמאים אצל טבול יום, ואע"ל דלא שייך טומאה גבי טבול יום, לפי שאינו מטמא אלא פוסל בתרומה בלבד:

ג מסמך שאחר הכפר. בצק הבולט מן כפר של לחם כמין מסמר, ויש שעושין אותו כך לסימן: וגרגר מלח קטן. שנדבק בכפר ונאפה עמו: וחרחור. שגשרף הלחם פחות מעובי אצבע סביבותיו. חרחור, לשון נחר מפות מאש (ויחיה ו): ר' יוסי אומר. כל שהשרוף נאכל עם הכפר, הוי חיבור. ואם נגע טבול יום בשרוף כאילו נגע בפת, ואי לא, לא הוי חיבור. ואין הלכה כר' יוסי:

ד צור שפכפר. שרגלים לשום צורו אבן בתוך הכפר לסימן שלא יתחלף כאחר, ופעמים שמשמין נגרי של מלח גדול או תורמוס. כל הני לא חשיבי חיבור ללחם, ואם נגע אב הטומאה באחד מהן לא הוי כאילו נגע בלחם עצמו, וכל שכן טבול יום שלא נפסל כפר של תרומה בכך: וחרחור יותר מכאצבע. וכן כשגשרף מן הלחם ביותר מעובי אצבע ונגע טמא או טבול יום בשרוף, לא הוי חיבור ללחם: ר' יוסי אומר כל שאינו נאכל עמו. לא הוי חיבור. ולא משערין בעובי אצבע כתנא קמא. ואין הלכה כר' יוסי:

ה השעורה והכוסמת. בזמן שאינן קלופים לא חשיבי מאכל אדם, שאין בני אדם אוכלין אותן בקליפתן, ודבר שאינו מאכל אדם אינו מקבל טומאה: התיאה. שורש של חלתית: והחלתית. בערבי כך שמה חלתית. וקורין להו בלע"ז ספיטרא: והאלום. אמרו עליו שהוא שורש מין ממיני החלתית. וכל הני לא חשיבי מאכל אדם, ופעמים מערבין מהם מעט עם המזון: אף אפונים שחורים. שאינן אלא לרפואה ואין עשויות למאכל אדם: טהורים בטבול יום. כיון שטהר מטומאתו ואינו מחוסר אלא הערב שמש, אינו פוסל בכל אלה אם הם של תרומה. אבל בשאר טומאות חשיבי אוכל ומקבלות טומאה כשאר אוכלין. והלכה כחכמים: תקצח. מין זרע שחור. ובלע"ז גייל"ו. ורגילין לתת ממנו בלחם: והשמשום. כך שמו בערבי. ובארץ ישראל ממנו הרבה, ועושים

משניות מבוארות – קהת

את החרחור בעובי אצבע, אלא באם אינו נאכל עם הכיכר; טהורים באב הטמאה – אפילו נגע אב הטומאה, כגון שרץ, בצורו או בגרגר המלח או בתורמוס או בחרחור, אין הכיכר טמא, ואין צריך לומר בטבול יום – שאם הכיכר של תרומה ונגע בהם טבול יום, שאינם חיבור, והכיכר טהור.

באור משנה ה

השעורה והפסמת – שנדבקו בכיכר, בזמן שאינן קלופים – והרי שאינם ראויים למאכל אדם, שאין בני אדם אוכלים גרעיני השעורה והכוסמת בקליפתם, התיאה והחלתית והאלום – מיני צמחים חריפים שאינם חשובים מאכל אדם, ופעמים נותנים מהם מעט במזון בתורת תבלין (יש מבארים, שהחלתית היא מין צמח שהיו משתמשים בו לרפואה ולתבלין. והתיאה היא שורש החלתית, והאלום אף הוא מין חלתית). וכאן מדובר בכגון שנדבקו בכיכר; רבי יהודה אומר: אף אפונים שחורים – שהיו בכיכר, שאינם אלא לרפואה, ואינם עשויים למאכל אדם, טהורים באב הטמאה – אפילו נגע בהם אב הטומאה, הכיכר טהור, שאינם חיבור, ואין צריך לומר בטבול יום – שאינם חיבור, ואם נגע בהם טבול יום, והכיכר של תרומה, הכיכר טהור; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: טהורים בטבול יום, וטמאים בכל הטמאות – אמנם בטבול יום אינם חיבור, אבל בשאר הטומאות חשובים חיבור. השעורה והפסמת בזמן שהן קלופים – שראויים הם למאכל אדם, והחטה בין שהיא קלופה בין שאינה קלופה – שאף החיטה שאינה קלופה ראיה למאכל אדם, תקצח – מין כמון שחור, שרגילים לתת ממנו בלחם, והשמשום – השומשמן, והפלפל – כל אלו אם היו בכיכר; רבי יהודה אומר: אף אפונים לבנים – שהיו בכיכר,

וקולית של מים שאינה מחלחלת – קצף העולה ברתחת המים, כשהרתחה אינה חלולה מתחתיה; ורתיחת גריסין של פול שניה – רתיחה השנייה של תבשיל הגריסים, ורתיחת יין ישן – הרתיחה שמעלה יין ישן, ושל שמן לעולם – אפילו רתיחה של שמן חדש, ושל עדשים – רתיחה העולה מתבשיל של עדשים; רבי יהודה אומר: אף של טפח – מין אפונה, טמאים בטבול יום – כלומר חשובים הם חיבור אף בטבול יום הנוגע בהם, ואין צריך לומר בכל הטמאות – האחרות, שהם חיבור.

באור משנה ג

מסמר שאחר הכפר – תחית לחם הבולטת מן הכיכר כצורת מסמר, ויש שעושים כך לסימן, וגרגר מלח קטן – שנדבק בכיכר ונאפה עמו, וחרחור – הלחם השרוף שבכיכר, פחות מכאצבע – שעוביו הוא פחות מכאצבע; רבי יוסי אומר: כל שהוא נאכל עליו – כל שהשרוף נאכל עם הכיכר, כלומר שלדעת רבי יוסי אין משערים את החרחור בעובי אצבע, אלא באם הוא נאכל עם הכיכר, טמאים בטבול יום – אם הכיכר הוא של תרומה, ונגע טבול יום במסמר או בגרגר המלח או בחרחור, כל הכיכר טמא, שכל אחד מאלו חיבור לכיכר, ואין צריך לומר בכל הטמאות – שחשוב חיבור.

באור משנה ד

הצור שפכפר – צורו אבן שבתוך הכיכר, וגרגר מלח גדול – הדבוק בכיכר, והתרמוס – מין קטנית (לופינו"ס בלעז) הנמצא בכיכר, והחרחור יתר מכאצבע – הלחם השרוף בכיכר, שעוביו יתר מכאצבע; רבי יוסי אומר: כל שאינו נאכל עמו – כל שהשרוף אינו נאכל עם הכיכר, כלומר שלדעת רבי יוסי אין משערים

פ ר ק ש נ י

א מִשְׁקָה טָבֹול יוֹם – כְּמִשְׁקֵין שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בָּהֶן, אֵלּוּ וְאֵלּוּ אֵינָן מִטְּמְאִין. וְשָׂאֵר כָּל הַטְּמֵאִין, בֵּין קָלִין בֵּין חֲמוּרִין, הַמִּשְׁקֵין הַיּוֹצֵאִים מִהֶן – כְּמִשְׁקֵין שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בָּהֶן, אֵלּוּ וְאֵלּוּ תַּחֲלָה, חוּץ מִן הַמִּשְׁקָה שֶׁהוּא אֵב הַטְּמֵאָה.
ב קִדְרָה שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִים, וְנוֹגֵעַ בָּהּ טָבֹול יוֹם, אִם הָיָה מִשְׁקָה תְּרוּמָה – הַמִּשְׁקֵין פְּסוּלִין, וְהַקִּדְרָה טְהוֹרָה; וְאִם הָיָה מִשְׁקָה חָלִין – הֵבֵל טְהוֹר; וְאִם הָיוּ יָדָיו מְסֻבָּבוֹת – הֵבֵל טָמֵא. זֶה חֹמֶר בְּיָדַיִם מִבְּטוֹל יוֹם. וְחֹמֶר בְּטָבֹול יוֹם מִבְּיָדַיִם: שֶׁפֶסֶק טָבֹול יוֹם פּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה, וְהַיָּדִים – סָפֵקֵן טְהוֹר.

פירוש ברטנורא

ממנו שמן שומשמיין:

ב א מִשְׁקָה טָבֹול יוֹם. כֵּן רוקן, מימי רגליו, דמעת עינו, ודם מגופתו, וחלב האשה: כמשקין שהוא נוגע בהן, כמשקין של תרומה שהוא נוגע בהן, דטבול יום פוסל בתרומה: אלו ואלו. משקים היוצאים מגופו ומשקה תרומה שנגע בהן, אין מטמאין את הקודש, אבל מופסל פסול ליה: בין קלין בין חמורין. קלין שרץ, חמורין זב: תחילה. ראשון, ועושה שני, וחשני עושה שלישי: חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה. כגון זובו של זב ומענותיו: **ב** המשקים פסולים. דטבול יום פוסל את התרומה בלבד, ומימי לא מטמאין ואפילו משקין, דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה חוץ מן הטבול יום. הלכך, הקדרה טהורה, דמשקין שנגעו בטבול יום אפילו אוכלים לא מטמאין, וכל שכן כלים, ואם היה משקה חולין, הכל טהור, דטבול יום טהור לחולין ולמעשר: ואם היו ידיו מוטאבות הכל טמא. ידיים פוסלות את התרומה, וכשנמאז המשקים מחמת ידיהם חורו להיות תחילה ומטמאין כלי: שפסק טבול יום פוסל את התרומה. כגון שתי ככרות לפניו, ספק נגע ספק לא נגע, ככהאי גוונא בידים טהור, ובטבול יום פסל:

משניות מבוארות – קהתי

חולין, לפי שהוא שני לטומאה, ואין שני עושה שלישי בחולין, ואף אינו מטמא משקים להיות ראשון לטומאה, כמו שכבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו (עין פרק ז, טז). וְשָׂאֵר כָּל הַטְּמֵאִין, בֵּין קָלִין בֵּין חֲמוּרִין – בין שטומאתם קלה ובין שטומאתם חמורה; ובגמרא (חולין פח, א) מבואר: קלין – שרץ מת; חמורין – זב (עין "תוספות יום טוב" ועין "משנה אחרונה", הַמִּשְׁקֵין הַיּוֹצֵאִים מִהֶן – כְּמִשְׁקֵין שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בָּהֶן, אֵלּוּ וְאֵלּוּ תַּחֲלָה – ראשון לטומאה, חוץ מן המשקה שהוא אב הטמאה – כגון רוקן ומימי רגליו של זב.

גרסנו ברישא: אלו ואלו אינן מיטמאין. וכן גורס הרא"ש, וכן מובא ב"מלאכת שלמה" בשם הר"ם. אבל רוב המפרשים גורסים: אלו ואלו אינן מיטמאין. כלומר שאינם מטמאים אחרים, ומבארים הם, שבין המשקים היוצאים מגופו של טבול יום ובין המשקים של תרומה שהוא נוגע בהם אינם מטמאים את הקודש, אלא פוסלים אותו (ה"ש: תוספות חולין פח, א; ברטנורא: "תפארת ישראל"). אבל פירוש זה קשה: א) שלא משמע ממשנתנו, שמשקים שהוא נוגע בהם הם משקים של תרומה; ב) איך ייתכן שהמשקים היוצאים ממנו יהא דינם כדן משקים של תרומה, והרי אינם אלא משקים של חולין? ג) הרי אפילו משקים של תרומה שנגע בהם טבול יום אינם חוזרים לפסול את הקודש, שלעולם אין טבול יום אלא פוסל, ואפילו נגע הוא עצמו במשקה קודש או באוכלי קודש, אינם אלא פסולים ואינם חוזרים לעשות רביעי ("מלאכת שלמה" בשם החכם הר"ם).

ברם, אף מלשון הרמב"ם נראה שגורס מטמאין. והרי לשונו (הל' שאר אבות הטומאות ד, ט): "טבול יום – משקין היוצאין ממנו כמשקין שהוא נוגע בהם. שאין מטמאין אחרים כלל, אלא אם נגע (טבול יום) במשקה חולין – הרי הם טהורין; ואם נגע במשקה תרומה – הרי הם שלישי: ואם נגע במשקה קודש – הרי הם רביעי".

ב א ו ר מ ש נ ה ב

קִדְרָה שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִים, וְנוֹגֵעַ בָּהּ טָבֹול יוֹם – במשקים שבתוכה: אִם הָיָה מִשְׁקָה תְּרוּמָה, הַמִּשְׁקֵין פְּסוּלִין – שטבול יום שני לטומאה, ועושה את המשקים שלישי לטומאה, וְהַקִּדְרָה טְהוֹרָה – שהמשקים שנגע בהם טבול יום אפילו אוכלים אינם מטמאים וכל שכן כלים; ואף על פי שכל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות ראשון לטומאה, שונה טבול יום שאפילו משקים של תרומה אינו מטמא אלא פוסלם בלבד, כמו שכבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו: וְאִם הָיָה מִשְׁקָה חָלִין, הֵבֵל טְהוֹר – שטבול יום טהור לחולין ולמעשר; וְאִם הָיוּ יָדָיו מְסֻבָּבוֹת – טמאות, הֵבֵל טָמֵא – שהידיים עושות את המשקה ראשון לטומאה, כמו שהזכרנו לעיל, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחילה, וחוזרים המשקים ומטמאים את הקדירה, שמשקים שנמאז מחמת ידיהם

טְמֵאִים בְּטָבֹול יוֹם – אם הם בכיכר של תרומה, ונגע בהם טבול יום, הכיכר טמא, וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר כָּל הַטְּמֵאוֹת – שהם חיבור.

בארנו משנתנו כהמשך למשניות הקודמות, שהדברים המנויים בה נדבדקו בכיכר, ודנה המשנה אם הם חיבור אם לא, וכן מפרש הרא"ש בשם מורו הר"ר מנחם. אבל רוב המפרשים מבארים משנתנו בדרכים אחרות.

יש מבארים, שמשנתנו באה ללמד, שהקליפה של השעורה והכוסמת, וכן של התיאה והחלתית והאלום, ולרבי יהודה אף של אפונים שחורים, נחלקו בה רבי מאיר וחכמים, שלדעת רבי מאיר אינה חיבור אף באב הטומאה, שאפילו נגע בה אב הטומאה אין הגרעין טמא, ואין צריך לומר בטבול יום שאינה חיבור; ולדעת חכמים בטבול יום אינה חיבור אבל בשאר הטומאות הריהי חשובה חיבור (ה"ש: "אליהו רבא"; "תפארת ישראל"). אבל לפי פירוש זה קשה ליישב את הסיפא, שהרי מה שיך חיבור בשעורה ובכוסמת בזמן שהן קלופים? ועוד, אם ברישא מדובר בתיאה ובחלתית ובאלום שאינם קלופים, למה אין המשנה חוזרת למנות בסיפא תיאה וחלתית ואלום בזמן שהם קלופים? ואף על הרישא קשה, שהרי בגמרא (חולין קט, א) מוכח, שגרעיני התבואה מקבלים טומאה בקליפתם, והקליפה עצמה נטמאת מדין "שומר" (עין ה"ש מה שדדקח ליישב בזה; ועין "תוספות יום טוב" מה שמביא בשם מהר"ם; ועין תוספות חזשים מה שמביא מגמרא מנחות). לפיכך מסיק הר"ש, שמשנתנו אינה עוסקת בענין חיבור, אלא לענין טומאה בכלל, ובזה היא ללמד שהשעורה והכוסמת בזמן שאינן קלופות, שבכגון זה אינם חשובים מאכל אדם, לפי שאין בני אדם אוכלים אותן בקליפתן, וכן התיאה והחלתית והאלום, ולפי רבי יהודה אף אפונים שחורים, הואיל וכל אלו אינם חשובים מאכל אדם, לפיכך סובר רבי מאיר שאינם מקבלים טומאה כלל, שאין תורת אוכל עליהם, וחכמים סוברים, שבטבול יום הקלו שאינו מטמא אותם, אבל בשאר טומאות גזרו, שאף על פי שאינם ראויים כל כך לאכילה, מכל מקום מקבלים טומאה. ברם, כל אלו המנויים בסיפא, הואיל וראויים לאכילה, לדברי הכל מקבלים טומאה אף מטבול יום, אם הם של תרומה.

ואף הרמב"ם והרב מברטנורא מבארים משנתנו לענין טומאה בכלל (כמסקנת ה"ש: וכן כותב הרמב"ם בחיבורו (הל' טומאת אוכלין ז, ח): "...ועוד הקלו בטבול יום. שיש אוכלין שהם מיוחדין לאדם ומתמטאין בכל הטומאות והן טהורות בטבול יום. ואילו הם: השעורה והכוסמת בזמן שאינם קלופין; אבל בזמן שהן קלופין, והחיסה אף על פי שאינה קלופה, והקצח והשומשום – נפסלין בטבול יום ואין צריך לומר שהן מתמטאין בכל הטומאות" (עין "ספך משנה" שם; ועין "משנה אחרונה" כאן).

ב א ו ר מ ש נ ה ב

מִשְׁקָה טָבֹול יוֹם – המשקה היוצא מטבול יום, כגון רוקן ומימי רגליו ודמעות עיניו וחלב האשה, כְּמִשְׁקֵין שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בָּהֶן – דינו כמשקים שטבול יום נוגע בהם: אֵלּוּ וְאֵלּוּ אֵינָן מִטְּמְאִין – בין המשקים היוצאים מגופו ובין המשקים שהוא נוגע בהם אינם מקבלים טומאה ממנו, שהמשקים חולין הם, ואין טבול יום מטמא

ה בשר הקדש שקרם עליו הקיפה, נגע טבול יום בקיפה – חתיכות מתרות; נגע בחתיכה – חתיכה וכל העולים עמה חבור זה לזה; רבי יוחנן בן נורי אומר: שניהם חבור זה לזה. וכן בקטניות שקרמו על גבי פרוסות. מעשה קדרה בקטניות, בזמן שהן פרוידים – אינן חבור, בזמן שהן גוש – חבור; אם היו גושין הרבה – הרי אלו ימננו. שמן שהוא צף על גבי הין, ונגע טבול יום בשמן – לא פסל אלא השמן; רבי יוחנן בן נורי אומר: שניהם חבור זה לזה.

ו חבית ששקעה לתוך בור של יין, ונגע בו טבול יום, מן השפה ולפנים – חבור; מן השפה ולחוץ – אינו חבור. רבי יוחנן בן נורי אומר: אפלו על גבה רום קומה, ונגע כנגד פיה – חבור.

ז חבית שנקבה, בין מפיה בין משוליה בין מצדיה, ונגע בה טבול יום – טמאה. רבי יהודה אומר: מפיה ומשוליה – טמאה; מן הצדדין – מכאן ומכאן טהורה. המערה מפלי לכלי ונגע טבול יום בקלות, אם יש בו – יעלה באחד ומאה.

פירוש ברטנורא

ה בשר הקדש שקרם עליו הקיפה. קפאו עליו התבלין והמרק ושומן הבשר, שנימוח ונעשה הכול כמין קרום: חתיכות מותרות. דלא הוי הקרום חיבור: וכל העולים עימה. חשיב מחובר לה, והשאר טהור: שניהם חיבור. וכן שנגע בקיפה בין שנגע בחתיכות, פסל הכול. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי: על גבי פרוסות, של לחם שמתחין על הקטניות: מעשה קדירה בקטניות. כלומר, קטניות שנתבשלו בקדירה ודרכן להתבקע, וכשמתבשלות יפה מתחברות ונעשית כמין גוש. ויש שגורסין מעשה קדירה וקטניות: הרי אלו ימננו. אם נגע שרץ באחת מהן, הרי הוא ראשון, והגוש הסמוך לו שני, והאחר הסמוך לשני שלישי בתרומה: שניהן חיבור זה לזה. ואם נגע טבול יום באחד מהן, נפסל חיבור. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי:

ו חבית ששקעה. חבית של יין של תרומה שנפלה לתוך הבור ושקעה בתוך היין שבבור, והיין שבבור חולין וצף למעלה על פני החבית. ונגע וכו'. אם שלשל ידו לתוך פי החבית מן השפה ולפנים הרי זה חיבור. ונפסל כל היין שבחבית, ואפילו לא היתה החבית מתחילתה מלאה לגמרי מן היין של תרומה: מן השפה ולחוץ. שלא הכניס ידו לתוך פי החבית, אע"פ שנגע כיון של בור שכנגד פי החבית, אפילו הכי אינו חיבור: אפילו על גבי רום קומה. שעלה יין שבבור על פני החבית רום קומת אדם, אם נגע כנגד פיה הוי חיבור. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי:

ז מפיה ומשוליה טמאה. מפיה טמאה, הואיל וכל היין שלמטה נעשה בסיס לעליון, הוי חבור. ומשוליה נמי, הואיל וכל היין נמשך אחר הנקב, הוי חיבור: אבל נקבה מצדה מכאן ומכאן טהורה. ואין פסול אלא מה שנגע, ועלה באחד ומאה. ואין הלכה כר' יהודה: ונגע טבול יום בקלות. הקלות לכד נפסל, דניצוק אינו חיבור, והויא לה תרומה טמאה שנתערבה בטהורה, ותעלה באחד ומאה, בתרומה בחולין. ובהא אפילו רבנן מרדו דקלות לא חשיב חיבור

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ו

חבית – פתוחה, ובה יין של תרומה, ששקעה לתוך בור של יין – של חולין, ונגע בו טבול יום – ביין: מן השפה ולפנים – אם נגע ביין שבתוך החבית מן השפה ולפנים, ששלשל ידו לתוך פי החבית, חבור – אף על פי שהחבית לא היתה מלאה כשנפלה לבור, אלא שנתמלאה מן היין שבבור, ולא נגע טבול יום אלא ביין שנתוסף, מכל מקום היין שנכנס לחבית חיבור ליון של תרומה שבה, ונפסל כל היין שבחבית במגעו; מן השפה ולחוץ – אבל אם נגע ביין שבבור שמחוץ לשפת החבית, אף על פי שהוא כנגד פי החבית, אינו חבור – ליין של החבית, והכל טהור. רבי יוחנן בן נורי אומר: אפלו על גבה רום קומה – שעל גבי החבית יש יין ברום קומת אדם, ונגע בו טבול יום, כנגד פיה – של החבית, חבור – כל היין שכנגד פי החבית ליון שבתוכה, ונטמא כולו במגע טבול יום. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי.

בארנו משנתנו לפי הר"ש. וכן מבארים רוב המפרשים. אבל הרמב"ם בפירושו למשנה מבאר, שאף היין שבבור הוא של תרומה, ואם נגע מן השפה ולחוץ, לא פסל אלא יין שבבור, וכל מה שבתוך החבית טהור, וכאילו היה נפרד מן היין שבבור (עיין "תוספות יום טוב"). והגרא"א מפרש משנתנו בחבית ריקנית שנפלה לתוך בור של יין של תרומה (עיין "אליהו רבא" ועיין "תפארת ישראל").

באור משנה ז

חבית – סתומה ומלאה משקה של תרומה, שנקבה – שנעשה בה נקב, בין מפיה – בין שהנקב במגופה שעל פיה, בין משוליה – בין שהנקב בשוליה, בתחתיתה, בין מצדיה – בין שהנקב בצדי החבית, ונגע בה טבול יום – כנגד הנקב, טמאה – כל התרומה שבחבית, שכולה חיבור. רבי יהודה אומר: מפיה ומשוליה, טמאה – אם ניקבה מפיה ונגע בה טבול יום, כולה טמאה, לפי שכל המשקה שלמטה נעשה בסיס לעליון, וכולו חיבור; ואם ניקבה

בארנו לפי הר"ש שמדובר כאן במקפה וחמיטה שבתוכה, שכן דרכם היה ליתן חמיטה בתוך המקפה, וכן מבואר בשאר המפרשים. אבל הרמב"ם כותב (הל' טומאת אוכלין ח. י): "מקפה של חולין או ריקן של חולין ושמן של תרומה צף על גביהם". והרי שלפי הרמב"ם יש לפרש במשנתנו: המקפה והחמיטה – או החמיטה.

באור משנה ה

בשר הקדש שקרם עליו הקיפה – שנקרשו התבלין והמרק ונעשה הכל כעין קרום על הבשר, נגע טבול יום בקיפה – הקרושה, חתיכות מתרות – שאין חתיכות הבשר חיבור לקרום; נגע בחתיכה – נגע טבול יום בחתיכת בשר, חתיכה וכל העולים עמה – שאין נופלים ממנה כשאוחזים בה, חבור זה לזה – ונטמא, אבל השאר טהור; רבי יוחנן בן נורי אומר: שניהם – הקיפה והחתיכות, חבור זה לזה – וכן שנגע בקיפה בין שנגע בחתיכות פסל הכל. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי. וכן שנגע בקיפה על הבשר. מעשה קדירה בקטניות – כלומר קטניות שנתבשלו בקדירה, וכשמתבשלות הרבה מתחברות ונעשות גוש; ויש גורסים: מעשה קדירה וקטניות – כלומר דברים המתבשלים בקדירה או קטניות שנתבשלו, בזמן שהן פרוידים, אינן חבור – ואם נגע בהם טבול יום, לא נטמא אלא מה שנגע; בזמן שהן גוש – שנעשו בבישול גוש אחד, חבור – הרי הם חיבור, ואם נגע בהם טבול יום, פסל הכל; אם היו גושין הרבה – זה בצד זה, הרי אלו ימננו – שאם נגע שרץ באחד מהם הרי הוא נעשה ראשון לטומאה, והגוש הסמוך לו נעשה שני לטומאה, והסמוך לשני נעשה שלישי לטומאה, אם הם תרומה. שמן שהוא צף על גבי הין, ונגע טבול יום בשמן – וכגון שהשמן והיין שניהם של תרומה, לא פסל אלא השמן – לפי שהוא צף למעלה ואינו מתערב עם היין; רבי יוחנן בן נורי אומר: שניהם חבור זה לזה – ואם נגע טבול יום באחד מהם נפסל גם חבור. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי.

ח בעבוע שִׁבְחִית שֶׁנֶּקֶב בֵּין מִבְּפָנִים בֵּין מִבְּחוּץ וּבֵין מִלְּמַעַל בֵּין מִלְּמַטָּן, זֶה כְּנֶגֶד זֶה – טָמֵא בָּאֵב הַטְּמֵאָה, וְטָמֵא בָּאוֹהֶל הַמֵּת. הַפְּנִימִי מִלְּמַטָּה, וְהַחוּצוֹן מִלְּמַעַל – טָמֵא בָּאֵב הַטְּמֵאָה, וְטָמֵא בָּאוֹהֶל הַמֵּת. הַפְּנִימִי מִלְּמַעַל, וְהַחוּצוֹן מִלְּמַטָּן – טָהוֹר בָּאֵב הַטְּמֵאָה, וְטָמֵא בָּאוֹהֶל הַמֵּת.

פ ר ק ש ל י ש י

א כָּל יְדוֹת הָאֲכָלִים, שֶׁהֵם חֲבוֹר בָּאֵב הַטְּמֵאָה – חֲבוֹר בְּטָבּוֹל יוֹם. אֲכָל שְׁנֵפֶרֶס וּמַעֲרָה מִקְצֵת – רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אִם אוֹחֻז בְּגָדוֹל וְהִקְטַן עוֹלָה עִמּוֹ – הֵרִי הוּא כְּמוֹהוּ; רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִם אוֹחֻז בְּקָטָן וְהִגְדוֹל עוֹלָה

פירוש ברטנורא

לכלים, כמו הנקב שבצדה לחבית. ואע"ג דמשקין אין להם טהרה מטומאתן, היינו דלא סלקא ליה השקה במקוה כמו למים, אבל מטעם ביטול, בטלים הם באחד ומאה. ודוקא במגע טבול יום בטלים המשקין, משום דטבול יום פוסל ואינו מטמא. אבל בשאר טומאות, קא הדר מה שבקילוח ומטמא כל מה שבבלי במגע:

ח בעבוע שִׁבְחִית. כשמצרפין כלי חרס כבבשן יוצאין ברפנותיהן כמין אבעבעות, שיש להן שתי דפנות אחד לצד פנים של חבית ואחד לצד חוץ, וחלול באמצע, ופעמים שיש באותו בעבוע שתי נקבים, אחת בדופן הבעבוע של צד פנים שהוא לצד חלל החבית, ואחת בדופן של צד חוץ, וכשהחבית מלאה משקים נכנס המשקה דרך הנקב שבדופן הפנימי ומבצבץ יוצא דרך הנקב שבדופן החיצון. ואם הנקבים שבשתי דפנות הבעבוע הן מכוונים ומפולשים זה כנגד זה, או אפילו אינן מכוונים אלא שהיה הנקב שבדופן הפנימי למטה לצד שולי הכלי והנקב שבדופן החיצון מלמעלה, אם היתה אותה חבית מונחת באוהל המת ומוקפת צמיד פתיל בפיח ואינה מוקפת בנקבים של הבעבוע, או שנגע אב הטומאה במשקה שבנקב החיצון, נטמאו כל המשקים שבחבית. אבל אם הפנימי מלמעלן והחיצון מלמטן, נהי דבאוהל המת מיטמא, שאוהל הטומאה נכנס לתוך החבית דרך הנקבים, באב הטומאה מיהא טהור, דאם נגע אב הטומאה במשקין שבנקב החיצון שבעבוע מלמטן, מאחר שהפנימי מלמעלן הוה ליה כניצוק וקטפרס, ולא הוי חיבור:

ג א כל ידות האוכלים. העוקצים שהאוכל נתלה בהן כשרוצין לתלותו, ואדם אווזו בו כשרוצה לאכול הפרי: שהם חיבור באב הטומאה. שאם אב הטומאה נגע בהן כאילו נגע בפרי עצמו: חיבור בטבול יום. אם הוא יד לפירות של תרומה ונגע טבול יום באותו הדר, נפסלו הפירות של תרומה: שנפרס. לשון פרוסה. ואית דגרסי שנפרס, לשון ונבריו לא יפרס (ויקרא כ"א): מעורה. מחובר: אם אווזו בגדול. בפרוסה הגדולה, והפרוסה הקטנה עולה עמה

משניות מבוארות – קהתי

וְטָמֵא בָּאוֹהֶל הַמֵּת – כמו שבארנו לעיל, לפי שהמשקה שבנקב החיצון יורד לנקב הפנימי, והכל חיבור. הַפְּנִימִי מִלְּמַעַל – אבל אם הנקב הפנימי בבעבוע למעלה, וְהַחוּצוֹן מִלְּמַטָּן – והנקב החיצון למטה, טָהוֹר בָּאֵב הַטְּמֵאָה – שהואיל והנקב החיצון למטה, ואין המשקה שבנקב עולה לנקב הפנימי, אינו חיבור באב הטומאה, ואין צורך לומר בטבול יום, וְטָמֵא בָּאוֹהֶל הַמֵּת – ומכל מקום אם החבית מונחת באוהל המת, אף על פי שמוקפת צמיד פתיל על פיה, המשקים שבתוכה טמאים, לפי שהטומאה נכנסת לתוך החבית דרך הנקבים.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כָּל יְדוֹת הָאֲכָלִים – שאווחים בהם כשנטלים את האוכל, כגון עוקצי הפירות, היינו הגבעולים שתלויים בהם הפירות באלין, שֶׁהֵם חֲבוֹר בָּאֵב הַטְּמֵאָה – שאם נגע בהם אב הטומאה, כאילו נגע בפרי עצמו, חֲבוֹר בְּטָבּוֹל יוֹם – שאף אם טבול יום נגע ביד הפרי של תרומה, נפסל הפרי; וכן אם נגע בפרי, נפסל אף היד, לפי שהיד חיבור לאוכל. אֲכָל שְׁנֵפֶרֶס – שנחלק, וּמַעֲרָה מִקְצֵת – ומחובר עדיין במקצת, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אִם אוֹחֻז בְּגָדוֹל – בחלק הגדול, היינו בפרוסה הגדולה, וְהִקְטַן עוֹלָה עִמּוֹ – והחלק הקטן עולה עמו, שאינו נופל ממנו, הֵרִי הוּא כְּמוֹהוּ – חיבור לו, ואם נגע טבול יום באחד נפסל גם חברו; רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִם אוֹחֻז בְּקָטָן וְהִגְדוֹל עוֹלָה עִמּוֹ, הֵרִי הוּא כְּמוֹהוּ – דווקא אם אווזו בפרוסה הקטנה והפרוסה הגדולה עולה עמה, הרי הן חיבור, אבל אם אווזו בפרוסה הגדולה והפרוסה הקטנה עולה עמה, אינן חיבור; רַבִּי נְחֵמְיָה אֹמֵר: בְּטָהוֹר – בחלק הטהור שלא נגע בו טבול יום משערים, אם אווזו בו והטמא עולה עמו, הרי הוא כמוהו, בין שהוא גדול בין שהוא קטן, ושניהם טמאים; וְנִחְכְּמִים אֹמְרִים: בְּטָמֵא – בחלק הטמא שנגע בו טבול יום משערים, אם הטהור עולה עמו, הריהו חיבור לו. והלכה כחכמים. יש מבארים, שהמחלוקת היא בסברא בלבד: רבי מאיר סובר, שדרך לאחוז בפרוסה הגדולה, שאם יאחוז בפרוסה הקטנה יש חשש שמא תפול הפרוסה הגדולה לארץ ותיפסד, הלכך נוח לו להפסיד הקטן. רבי יהודה סובר, שדרך לאחוז

משוליה ונגע בה, כולה טמאה, הואיל וכל המשקה נמשך לנקב שלמטה; מִן הַצִּדִּין – אבל אם ניקבה מן הצדדים, מִכָּאן וּמִכָּאן טָהוֹרָה – ואין פסול אלא מקום מגעו, והוא בטל באחד ומאה. הַמַּעֲרָה מִפְּלִי לְפָלִי – משקה של תרומה, וְנִגְנַע טָבּוֹל יוֹם בְּקִילוֹתָי – והרי שנפסל מקום מגעו בלבד שבטבול יום לדברי הכל אין הקילוח חיבור (משנחא אחורונה), אִם יֵשׁ בּוֹ – במשקה שבבלי התחתון מאה כנגד הפסול שבקילוח, יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה – כדין תרומה טמאה שנתערבה בטהורה שבטלה באחד ומאה (עיין תרומות ה. ד.). ודווקא במגע טבול יום בטל המשקה באחד ומאה, משום שטבול יום פוסל ואינו מטמא, אבל בשאר טומאות חוזר הקילוח ומטמא כל מה שלמטה במגע (הר"ש; ברטנורא).

ב א ו ר מ ש נ ה ח

בַּעֲבֹעַ שִׁבְחִית – בעבוע היינו מקום חלול, הנמצא בתוך דופן החבית של חרס, שֶׁנֶּקֶב בֵּין מִבְּפָנִים בֵּין מִבְּחוּץ – ויש גורסים: שניקב מופנים ומבחוץ. כלומר שנעשו שני נקבים בשתי דפנותיו של הבעבוע, נקב אחד בדופן שלצד פנים החבית ונקב אחד בדופן שלצד חוץ, וּבֵין – ויש גורסים: בֵּין – מִלְּמַעַל בֵּין מִלְּמַטָּן – בין שני הנקבים שבעבוע הם למעלה ובין שהם למטה, זֶה כְּנֶגֶד זֶה – והנקבים מכוונים זה כנגד זה, שנמצאו עושים נקב מפולש בחבית, טָמֵא בָּאֵב הַטְּמֵאָה – אם נגע אב הטומאה במשקים שבנקב החיצון, נטמאו כל המשקים שבחבית, לפי שהמשקים שבבעבוע מחוברים למשקים שבחבית; והוא הדין בטבול יום, שאם המשקים שבחבית היו של תרומה ונגע טבול יום כנגד הנקב החיצון, נפסלו כל המשקים שבחבית; ולא נקטה המשנה אב הטומאה אלא משום סיפא, כדי להשמיענו שם רבותא, שאפילו באב הטומאה טהור (תפארת ישראל); וְטָמֵא בָּאוֹהֶל הַמֵּת – אם החבית מונחת באוהל המת, אף על פי שצמיד פתיל על פיה, המשקים שבתוכה טמאים, לפי שהטומאה נכנסת לתוכה דרך הנקב המפולש. הַפְּנִימִי מִלְּמַטָּה – וכן אם הנקב שבדופן הפנימי של הבעבוע למטה, וְהַחוּצוֹן מִלְּמַעַל – והנקב שבדופן החיצון של הבעבוע למעלה, אף על פי שאין הנקבים מכוונים זה כנגד זה, והרי שאין הנקב מפולש, מכל מקום טָמֵא בָּאֵב הַטְּמֵאָה,

עמו – הרי הוא כמוהו; רבי נחמיה אומר: בטהור; וחכמים אומרים: בטמא. ושאר כל האכלים, את שדרכו לאחז בעלה – אוחז אותו בעלה; ובקלח – אוחזין אותו בקלח.

פירוש ברטנורא

ואינה נפסקת מכל וכל: הרי הוא כמוהו. ואם נגע טבול יום באחד נפסל השני: ר' נחמיה אומר בטהור. כלומר באותו שלא נגע בו טבול יום משערין, בין שהוא גדול בין שהוא קטן, אם אוחו בו והטמא עולה עמו, שניהם טמאים: וחכמים אומרים בטמא. משערין, אם אוחו בטמא והטהור עולה עמו. והלכה כחכמים: ושאר כל האוכלים. כגון מיני ירקות: את שדרכו לאחז בעלה. כשבא למלטלו אוחזים אותו בעלה, ואם לא יפסק הירק ויפול כשאוהזים אותו בעלה, הוי חיבור, ואי לא, לא הוי חיבור, בין אם נגע טבול יום בעלה בין נגע בירק עצמו:

משניות מבוארות – קהתי

בפרוסה הקטנה, שמתוך משמוש היד נמאס האוכל מזוהמת היד. וכן גם טעמם של רבי נחמיה וחכמים, שלדעת רבי נחמיה הדרך לאחז בטהור, שאם יפול הטמא לארץ אינו חושש, וחכמים חוששים לזוהמת הידים ונוח לו שיימאס הטמא ("משנה אחרונה"). ושאר כל האכלים – כגון ירקות, את שדרכו לאחז בעלה, אוחז אותו בעלה – ואם אין הירק נופל כשאוהזים אותו בעלה, הרי הוא חיבור לו, אבל אם נופל, אינו חיבור לו; ובקלח – ואת שדרכו ליאחז בקלח, אוחזין אותו בקלח – וכל העולה עמו הרי הוא כמוהו, שהוא חיבור לו.

אגרות קודש

ב"ה, א' אדר, ה'תשל"ב

ברוקלין, נ.י.

נשי ובנות ישראל מגרוזי אשר בארצנו הקדושה

תבנה ותכוון על ידי משיח צדקנו

ה' עליהן תחיינה

ברכה ושלום!

בנועם נתקבל מכתבן, בו מבשרות טובות על דבר השיעורים ביהדות בכלל ובדיני טהרת המשפחה בפרט. והשם יתברך ימלא משאלות לבבן לטובה להצליח בלימודן, לימוד המביא לידי מעשה, ובכל מעשה ידיהן לטובה ולברכה.

ובודאי יודעות דברי רבי עקיבא שמצות ואהבת לרעך כמוך – כלל גדול בתורה, היינו שלא להסתפק בהישג עצמי, אלא צריך להשתדל שגם "רעך" יהי "כמוך".

והרי גם זה מענין "מחצית השקל", אשר באחד באדר משמיעין על השקלים, וכמבואר הרמז בזה, שיהודי בפני עצמו אינו אלא "מחצית", ורק ביחד עם יהודי כמוהו הרי זה דבר שלם, שזהו ג"כ אחד מהטעמים ש"העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל".

ויש להוסיף בזה, שאפילו מי שהוא "דל" בעיניו או באמת, אל לו לחשוב מה יכול אני לעשות ולפעול בעד הזולת, כי בעיניי טוב וקדושה כל אחד ואחת לפי מצבו יכולים להשפיע על כל הסביבה, הן בדיבור ועל אחת כמה וכמה על ידי דוגמא חי.

וזהו שמודגש ג"כ בתורה "בשקל הקודש", כי כל בני ובנות ישראל זרע קודש הם, בני ובנות "גוי קדוש". שלא כדעת התועים והטועים שיש יהודים "דתיים" ויהודים "לא דתיים", כי באמת לאמיתו כל בני ובנות ישראל מאמינים בני מאמינים, אלא שיש כאלה אשר יצרם העבירים מדעתם מחמת סיבות שונות ומשונות, ברובא דרובא סיבות חיצוניות, אבל לבם ער לתורה ולמצוות באם רק יש מי שיעורר אותם באופן המתאים.

ויהי רצון אשר כיון שמשנכנס אדר מרבין בשמחה, תרבה השמחה אצלן ויקויים אצלן ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות ולפורים שמח.

רש"י

דף פו עמוד א. ולא יהיבנא דמי לאלתר. וכשאני מאחר לפרוע הוא אומר שאני גזלן ולמד ממני להיות מזלזל בגזל: באתרא דלא תבעי. שאין דרך הטבח לילך ולתבוע הקפותיו ועל הלוקח להביא לו מעותיו לביתו: ומתא מחסיא. מקומו של רבינא: יהיב זוזא להאי זוזא להאי. שמא לא ידע חבירו שנתתיו לו ויש כאן חילול השם: ועבד חושבנא. וחזירין ונותנין לו בשר כנגד מה שנטלו: כגון אנא דמסנינא וכו'. ואין הכל יודעין שנחלשתי בגרסתי ולמדין הימני להבטל מתלמוד תורה: מחמת שמועתו. מחמת שם רע היוצא עליו: שרא ליה מריה. ימחול יוצרו על מעשיו: מתאהב על ידך. לחבירך: קורא. מקרא: ושונה. משנה: ומשמש תלמידי חכמים. ללמוד (תורה) היא יישוב טעמי המשניות מה טעמן ומדיכן למדו: באמור להם עם ה' אלה. את זו קרא הכתוב חילול השם כשאדם חשוב עובר עבירה ופורענות באה עליו והכל אומרים מה הועילו לו ראה החסידים והחכמים רעה באה עליהם שנאמר ויחללו את שם קדשי ובמה חללוהו באמור עליהם הנכרים שגלו ביניהן ראו עם ה' אלה ולא יכול להצילם שלא יגלו נמצא שם שמים מתחלל וכבודו מתמעט: דמיקרא שובבים אתם. כשתעשו תשובה מעלה עליכם כאילו תחילת החטא על ידי נערות ושטות ושובבות: וכתוב ארפא. משמע מכאן ואילך כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו: כאן מאהבה. השב מאהבה נעקר עונו מתחלתו:

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף פו עמוד א. אגב דברי רבי אלעזר בן עזריה בענין חילול השם, מבררת הגמרא: היכי דמי - מה נחשב לחילול השם. אמר רב, כגון אנא - אדם גדול כמוני, אי שקילנא בישרא ממשכחא - אם אקח בשר מהטבח, ולא יהיבנא דמי לאלתר - ולא אשלם מיד, יש בו חילול השם. לפי שאם אאחר לפרוע, יאמר הטבח שאני גזלן, וילמד ממני לזלזל באיסור גזל. אמר אבבי, לא שנו שאם אינו פורע מיד יש בזה חילול ה', אלא באתרא דלא תבעי - שאין דרך הטבח לתבוע מן הלוקחות את חובותיהם, אלא הם באים אליו לשלם. אבל באתרא שהדרך היא דתבעי, לית לן בזה - אין לחשוש לחילול ה', כיון שדרכם לשלם אחר כך. אמר רבינא, ומתא מחסיא [מקומו של רבינא] אתרא דתבעי הוא - רגיל הטבח לתבוע את הלוקחות, לפיכך אין שם משום חילול ה'.

הנהגת אבבי בקניית בשר: אבבי, כך שקיל בישרא מתרי שותפי - כאשר קנה בשר משני שותפים, יהיב זוזא להאי זוזא להאי - היה משלם לכל אחד מהם בנפרד, כי חשש שמא האחד לא ידע שהוא שילם לחבירו, ויהיה חילול ה'. והדר, מקרב להו גבי הדרי - היה מזמן אותם ביחד, ועבד חושבנא - ועושה עמם חשבון, ונותנים לו בשר כנגד הכסף הנוסף שנתן.

אופנים נוספים בחילול ה': רבי יוחנן אמר, כגון אנא, דמסנינא - כשאני הולך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, יש בזה חילול השם. לפי שלא ניכר שמפני חולשתי אני עושה כן, ולומדים ממני להתבטל מלימוד התורה. יצחק דבי - מבית מדרשו של רבי ינאי אמר, איזהו חילול ה', כל שחביריו מתביישין מחמת שמועתו - שם רע שיצא עליו (היינו חילול השם). אמר רב נחמן בר יצחק, מהו חילול ה', כגון דקא אמרי אינשי עליו, שרא ליה מריה לפלגיא - ימחול לו יוצרו על מעשיו, כלומר צריך הוא מחילה.

אבבי אמר, חילול ה' הוא בדתנא - כמבואר בברייתא. שנאמר (דברים ו ה) 'ואהבת את ה' אלהיך', מלמד שיהא שם שמים מתאהב לחבירך על ידך. כיצד, שיהא אדם קורא מקרא ושונה משנה, ומשמש תלמידי חכמים ללמוד מהם תלמוד, ויהא משא ומתן בנחת עם חבריו. וכעושה כן מה חבריו אומרות עליו, אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, אזי להם לבריות שלא למדו תורה. פלוני שלמד תורה, ראו במה נאים דרכיו, במה מתוקנים מעשיו. ועליו הכתוב אומר (ישעיהו מט ג) 'ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר'. אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ואולם אין משא ומתן באמונה, ואין דבורו בנחת עם חבריו, מה חבריו אומרות עליו, אזי לו לפלוני שלמד תורה, אזי לו לאביו שלמדו תורה, אזי לו לרבו שלמדו תורה. פלוני שלמד תורה, ראו במה מקולקלין מעשיו, ובמה מכוערין דרכיו. ועליו הכתוב אומר (יחזקאל לו כ) 'ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומאצרו יצאו' - שכאשר אמרו הנכרים על בני ישראל הגולים, שכביכול לא יכל ה' להצילם, נמצא שם שמים מחולל. כך, כשאדם חשוב עובר עבירה ונענש, שם שמים מתחלל, לפי שהכל אומרים שאין מעשיו מועילים להצילו מן הרעה.

מימרות במעלת התשובה: אמר רבי חמא (בר) תנינא, גדולה מעלת התשובה שנאמר (הושע יד ביה) 'שובה ישראל וגו' ארפא משובתם אהבם נדבה', בגלל התשובה ארפא אותם.

שמיא רפאות [רפואה] לעולם,

1 עֲנִי תֹאמַר – ענבי גפן המודלת על גבי עץ דקל, בָּמִים.
 2 לְחֻזְיוֹתָ – לשחין, לִיתִי שֶׁב חִיפֵי אֲרֻנְיָתָא – יביא שבע חִיטִים
 3 גִּסְמִים וְיִנְקִינְהוּ אִמְרָא חֲרָתָא – ויקלה אותם על ברזל של מעדר
 4 חדש, וְנִפְסִיק מִשְׁחָא מִינֵיהּ וְיִשְׁוֹף – עד שיצא מהם שמן, וימשחנו
 5 על השחין. מספרת הגמרא, רב שְׂמִי בַר אֲשִׁי, עֲבַד לִיה לְהֵהוּא
 6 עוֹבֵד בּוֹכְבִּים לְדָבָר אַחֵר – הכין רפואה זו לעובד כוכבים לחולי
 7 הצרעת, וְאִתְפִּי – ונרפא על ידי כך.
 8 אִמְר שְׁמוּאֵל, הָאִי מָאן דְּקָחוּ לִיה בְּאֻלּוֹנְכִי דְפִרְסָאִי – מי שהכחירו
 9 בְּרוּמוֹחַ שֶׁל פִּרְסִיִים, שִׁמְצָרְפִין אוֹתוֹ בְּמִי סֶם הַמוּוֹת וּמִמִּיתִים בּו
 10 אָדָם, מִיִּחְיָא לֹא חָי – לא יחיה אחר מכה זו. אֲדִיכִי וְהָכִי –
 11 בִּינְתִיִּים עַד מוֹתוֹ, נִסְפּוּ לִיה בְּשָׂרָא שְׂמִינָא אֲנוּמְרִי וְחִמְרָא תִּינִי –
 12 יאכלו אותו בשר שמן העשוי על גחלים ויין חי, אֲפֻשֶׁר דְּחִי
 13 פּוֹרְתָא וּמְפַקֵּיר אֲבִיתִיה – יתכן שיחיה מעט, ויספיק לצוות לבני
 14 ביתו.
 15 אִמְר רב אידי בַּר אֲבִי, הָאִי מָאן דְּבָלַע וִיבּוֹרָא מִיִּחְיָא לֹא חָי – מי
 16 שבלע צירעה לא יחיה. אֲדִיכִי וְהָכִי – בִּינְתִיִּים עַד מוֹתוֹ, נִשְׁקִיָּה
 17 רִבְעִיתָא דְלֵאלָא שְׂמִינִי – נשקה אותו רביעית חומץ חזק, אֲפֻשֶׁר דְּחִי
 18 פּוֹרְתָא וּמְפַקֵּיר לְבִיתִיה – יתכן שיחיה מעט ויספיק לצוות לבני
 19 ביתו.
 20 אִמְר רבי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוי, אֲבָל בְּשַׁר שׁוֹר בִּירַק הִנְקֵרָא לִפְתֵּי, וְלֵן בַּחוּץ
 21 תַּחַת הַלְבָנָה בְּלִילִי אֲרִבְעָה עָשָׂר אוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּחִקּוּפַת תַּמּוּז,
 22 אֲחֻזְתּוֹ חוּלִי הִנְקֵרָא אֲחִילּוֹ וְלַחֵלן תַּפְרֵשׁ הַגְמֵרָא מִדּוֹ חוּלִי הוּא.
 23 דַּבֵּר נוֹסֵף הַמְבִיא לִידֵי חוּלִי זֶה: תָּנָא, וְהַקְמֵלָא בְּרִיסוֹ מִכָּל דָּבָר
 24 שֶׁמֶתוּק לַחֲיִכוֹ, אֲחֻזְתּוֹ חוּלִי הִנְקֵרָא אֲחִילּוֹ. אִמְר רב פִּשְׁא, אֲפִילוּ
 25 מִתְמָרִי – תְּמָרִים. שׁוֹאֵלֶת הַגְמֵרָא, פִּשְׁשִׁמָּא. מְשִׁיבָה הַגְמֵרָא, סִלְקָא
 26 דְעִתָּךְ אִמְיָנָא, הוּאִיל וְאִמְר מַר שֶׁתְּמָרִי הֵינֵם מְשַׁבְּעִין – מִשְׁבִּיעוֹת,
 27 וּמְשַׁבְּעִין – מִחֻמְמוֹת, וּמְשַׁלְשֵׁלֵן – מִשְׁלֹשְׁלוֹת, וּמְאֻשְׁרֵן – וְנוֹתְנוֹת כַּח,
 28 וְלֹא מְפַנְקֵן – וּמַאֲדִיךְ אֵינֶם מִעֲנִיגוֹת אֶת הָאוֹכֵלִם לְהַבִּיאוֹ לִידֵי
 29 אִיסְטִינְסִיּוֹת אֶף שִׁטְעֵמָם מִתּוֹק, אִמָּא לֹא – שְׁמָא אֵינֶם בְּכָלֵל אֱלוֹ
 30 שֶׁאֵכִילָה מְרוּבָה מִהֶם מְבִיָּאָה לִידֵי חוּלִי זֶה, קָא מְשַׁמַּע לֵן.
 31 מִבְּרַרְתָּ הַגְמֵרָא, מָאִי אֲחִילּוֹ. אִמְר רבי אֶלְעָזָר, אֵשׁ שֶׁל עֲצָמוֹת. מָאִי
 32 – וּמִדּוֹ אֵשׁ שֶׁל עֲצָמוֹת. אִמְר אֲבִי, אֵשׁ נֶרְמִי – חוּלִי הִקְדַּחְתָּ. מָאִי
 33 אֲסוּתִיָּה – מִדֵּי רְפוּאָתוֹ שֶׁל חוּלִי זֶה. אִמְר אֲבִי, אֲמָרָה לִי אִם –
 34 אֲנוּמְתִין, בּוֹלְהוּ שְׁקִינִי – כָּל הַמְשַׁקֵּים שְׁשׁוֹתָה אָדָם לְרְפוּאָתוֹ, יֵשׁ
 35 לָהֶם מִנֵּין יָמִים שִׁישׁ לְשׁוֹתוֹתָם, יֵשׁ שְׁנִיטְלִין תִּלְתָּא – שְׁלֹשָׁה יָמִים,
 36 יֵשׁ שְׁנִיטְלִין שְׁבַעֵי יָמִים, וְתִרְסָר – יֵשׁ שְׁשָׁנִים עֶשְׂרֵי יוֹם. וְהָאִי –
 37 אוֹלָם הַתְּרוּפָה לַחוּלִי זֶה כְּמוֹ שִׁבּוּאָר בְּסִמּוּךְ, יִטּוֹל עַד דְּמִתְפִּי –
 38 עַד שִׁיעוֹבְנוֹ הַחוּלִי. וְחִילּוֹק נוֹסֵף, שְׁבוּלְהוּ שְׁקִינִי אֵלִיָּבָא רִיבָנָא –
 39 כָּל הַמְשַׁקֵּין נִיטְלִים כְּאִשֶּׁר 'לִיבּוֹ רִיק', כְּלוּמַר, כְּרִיסוֹ רִיקָה. וְהָאִי –
 40 אוֹלָם מְשַׁקֵּין הַנִּיטְלִים לְצוּרֶךְ חוּלִי זֶה, שַׁעַת נְטִילָתָהּ הִיא בְּתַר
 41 דְּבָלַע וְשִׁתִּי וְעִיָּיל לְבֵית חֶפְסָא וְנִפְסִי וְשִׁי דִּיה – לֵאחֲרֵי שֶׁאֵכֵל
 42 וְשִׁתָּה וְנִפְנָה לְבֵית הַכֶּסֶּא וִיצָא וְרַחֵץ יָדָיו. וְלְרְפוּאָתוֹ מִיָּתוֹ לִיה
 43 בּוֹיָא דְשִׁתִּיתָא דְטִלְפָּחִי – יִבְיָאוּ לוֹ מִלּוּא אֲגָרוֹף מִן מֵאֲבָל הַעֲשׂוֹי
 44 מִקֻּמַּח עֲדָשִׁים וּמִלָּח, וּבּוֹיָא דְחִמְרָא עֲתִיקָא – וּמִלּוּא אֲגָרוֹף יֵין יִשָּׁן,
 45 וְיִנְקִינְהוּ בְּהָדִי דְהָדִי וְיִנְכֹּול – יַעֲרֹבֵם זֶה בּוֹזָה וְיֵאֲכֹלֵם. וְיִנְכֹּרֶךְ
 46 בְּסִדְיָנִיהּ וְיִנְיָנִיהּ – לֵאחֲרֵי מִכֵּן יַעֲטוּף גּוֹפּוֹ בְּסִדְיָנִים וְיִשָּׁן, וְלִיָּבָא
 47 דְנוֹקְמִיָּה עַד דְקָא מְנַפְשִׁיָּה – וְאִישׁ לֹא יַעֲרִנּוּ מִשְׁנֵתוֹ עַד שִׁיקוּם
 48 מִעֲצָמוֹ, שְׁשִׁינָה זֶה טוֹבָה עֲבוּרוֹ שְׁמוּזַע בְּתוֹכָם, וְכִי קָאִי – וּבְאִשֶּׁר
 49 יָקוּם, לִישְׁקִילָהּ לְפִרְיָנִיהּ מִיָּנִיהּ – יִטְלוּ הַסִּדְיָנִים מִמֶּנּוּ, וְאִי לֹא – שֶׁאִם
 50 לֹא יַעֲשֶׂה כֵן, דְּהָדִי עִלְיוּתָהּ – תַּחֲזוֹר עָלֵיו הַמַּחֲלָה.
 51 עַד כִּה עֲסָקָה הַגְמֵרָא בְּרְפוּאָתוֹ לַחוּלָאִים שׁוֹנִים. מִכָּאֵן וְאִילָךְ
 52 מוֹבָאוֹת עֵיצוֹת לְשִׁמְרַת הַגּוֹף:
 53 אִמְר לִיה אֲלִיָּהוּ הַנְּבִיא לְרַבִּי נֶחֱם, אֲבָל כְּדִי מִלּוּי שְׁלִישׁ מַחֲלָל
 54 הַכֶּרֶס, וְכֵן שִׁתָּה כְּדִי שְׁלִישׁ מַהֲכֶרֶס, וְהֵנָּה שְׁלִישׁ רִיק, כְּדִי
 55 שְׁלִשְׁתֵּכְעוּס אִזְעוּמָא עַל מִלּוּאָךְ – תַּהִיָּה בְּטַנֵּךְ מִלָּאָה, שְׁהִי שְׁנִי
 56 שְׁלִישׁ מִלָּאִים בִּאֲכִילָה וְשִׁתִּיה, וְהַשְׁלִישׁ הַנוֹסֵף יִתְמָלֵא מִחֻמַּת
 57 הַכֶּעֶס. שֶׁאִם תִּמְלֵא כְרִיסְךָ לַגְמָרִי, הִרִי שֶׁאִם תִּכְעֹס, תִּתְנַפֵּחַ הַכֶּרֶס
 58 וְתִיבִקַּע.
 59 תִּנֵּי רַבִּי תִיָּא, הָרוּצָה שְׁלֹא יָבֵא לִידֵי חוּלִי מַעֲיִים, יִזְהַר בְּדַבְרִים אֱלוֹ,

ג'ט'ן. מי שאחזו - פרק שביעי דף ע עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצו
רש"י

ענבי תאלא - ענבי גפן המודלת בדקל. לחזויתא - ילפת. חישי ארזייתא - חטין גסים.
אמרא אחזא - על ברזל של פשוטייך חדש. ונישוף - ימשח. לדבר אחר - צרעת.
באילוני פריסא - בנבוליות של פריסים, שמצרפין אותן במי סם המוות. דמפקיד אביתא
— צוואה על נכסיו. חלא שמוג - חומץ חזק. מכל דבר - שהוא טוב לו ומתוך לחיכו
ואוכל ממנו כל תאוותו - מביאו לידי חולי
שמו אחזא. הואיל ואמר מר - שהתמרים
יפין לגוף כל כך. משחנן - מחממות. משלשלן
— משלשלות. מאשרן - נוחות כח. ולא מפנן
— אינן מתענגות את הלב להיות איסטניס, ואף
על פי שזן מתוקות. כל שקיני - כל משקן
שארם שותה לרפואה - יש לזן מנין ימים
לשתותם; יש מהן שלשה, יש מהן שבעה, יש
מהן שנים עשר. בונא דשתיא דשלפחי - מלא
אגרוף מן שתיא - שם מאכל העשוי מקמח
עדיש ומלח. ונכרוף גופיח בסריגים - כד
שיתחמם גופו ויזיע. וליבא דנוקמח - ולא יחיה
אדם שיקצנו, לפי שהזיעה יפה לו. אכול שליש
— מלא מעיק שליש, ושתה שליש, וזנה שליש
בטנך ריקם. ולבשתבעוס - וימלא בטנך כעס -
תעמוד על מילואך. אבל אם תמלא מעיד
אכילה ושתייה, לבשתבעוס - תבקע. בפיבול
לטבול בחומץ או פת ביין. שהנאתך - שערב
לך. משוך ירך הימנ - שלא תמלא את כריסך.
טילא - יין ירד. ויתק - חלשות. ריחתנא
שיש לו ריח טוב מאד. בצפרי - לבקרים. הויין
לו - אם נתעברה באותו תשמיש. בעלי ראתן
— חלשים הרבה, מחמת שיש להן שרץ במוח.
כדארמין בכתובות (עזא), דלא מעים מירי -
בין הקוה לתשמיש. נכפים - גופלין מאותו
חולי. עוית - קרנפא. סם דלראי - סם
רפואתה שן דלראי דרדרא שמה. קורטשא
דחוחי - קרדג הגדל בקרקע מוזבל בובל הצאן.
מוריקא דחוחי - קרדג הגדל בגדר של דיומא,
שקורין שבייל. אלים - לועס בשנינו. בדרך ארין
— שאין לו כח לשמש. קפיוא - כלי מחזיק
שלש רביעיות. ונדוקינעו - יכתשם הדק.
לעקוית - בתשמיש. פחד - דאגה, שדואג על
דבר העתיד, כגון טירוד מוזנות או פחד איוב,
וקורין סיניגא. סחרח - מוקף דאגה. אבל
ועמר - מיד, קודם ששהה מעט. העושה אותן
— כולן באחת. מעורת - שם אשה. ומיעוטן
יפה - כשיש לאדם מעט מהם - יפה לגופו
לרפואה, וטוב שיהא לו קצת משלא יהא לו
כלום. אבל רובן קשה - כשיש לו הרבה. ררך
— להלך בדרכים. וירך ארין - תשמיש. עושר
— מיעוטו יפה ורובו קשה, שמבטלו מתלמוד
תורה ומגביה לבבו. חפין - לרחוץ ולשתות.
נתק - צרעת. נגדניות - איילנדרא. שלא
בזמנה - לקמיה מפרש. והקות דם למטה -
היא ממועטת כפלים בכולן.
למטה

רב שימי בר אשי עבר ליה להחזא גוי כו' - הקשה הרב רבינו אלחנן אמאי לא אסור
לרפואה הגוי, כדאמורין בפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה כ"א) גבי מילדת ומניקה
אפילו בשכר לפי שמגדלו לעבודה זרה ואומר רבינו יצחק: דשמן כדי להתחכם ברפואה
שרי, כדי שידע לרפואת ישראל על ידי כן. אי נמי: הגוי היה יודע שהיה בקי ברפואה זאת,
ושרי משום איבה. או שמא לא שייך כאן מגדל בן
לעבודה זרה כמו במילדת ומניקה. דרך - ועון -
דאגת העון. אי נמי: עונש העון.
חמשה קרובין למיתה אבל ועמד כו' -
משמע אפילו עושה אחד מהן בלבד, מדלא
קאמרין עלן דבעינן כסדרן.
דקתני

ענבי תאלא במים לחזויתא - לייתי שב חישי ארזייתא
וניקלינהו אמרא דרתא, ונפיק משחא מינייהו ונישוף.
רב שימי בר אשי עבר ליה להחזא גוי לדבר אחר,
ואיתסי. אמר שמואל: האי מאן דמחו ליה באלוני
דפרסא מיחייא לא חיי, אדהכי והכי גיספו ליה
בשרא שמינא אגומרי וחמרא חייא, אפשר דחיי
פוזיתא ומפקיד אביתא. אמר רב אידי בר אבין: האי מאן דבלע ויבנא מיחייא לא חיי,
אדהכי והכי נשקיה רביעתא דחלא שמוג, אפשר דחיי פוזיתא ומפקיד לבייתא. אמר רבי
יהושע בן לוי: אכל בשר שור בלפת, ולן בלכנה פלילי ארבעה עשר או חמשה עשר
בתקופת תמוז - אחזתו אחילו. תנא: והמלוא פריסו מכל דבר - אחזתו אחילו. אמר רב
פפא: אפילו מתמרי. - פשיטא! - סלקא דעתך אמינא, הואיל ואמר מר: תמרי - משבצן
ומשחנן ומשלשלן ומאשרן ולא מפנן, אימא לא, קא משמע לן. מאי אחילו? אמר רבי
אלעזר: אש של עצמות. מאי אש של עצמות? אמר אבין: אש גרמי. מאי אסותיה? אמר
אבין, אמרה לי אם: פוליה שקיני - חלתא ושבעא ותרסר, והאי - עד דמתסי; פוליהו
שקיני - אליבא ריקנא, והאי - פתר דאכל ושתו ועייל לבית הכסא ונפיק ונשי דיה, ומייתו
ליה בונא דשתיא דטלפחי ובונא דחמרא עתיקא, וניגבלינהו בתי דהדי וניכול, וניכרוף
בסדיניה וניגניה, וליבא דנוקמיה עד דקאי מנפשיה, וכי קאי ליסקליה לסדיניה מיניה, ואי
לא - הדר עיויה. אמר ליה אליהו לרבי נתן: אכול שליש ושתה שליש והנח שליש,
לבשתבעוס תעמוד על מילואך. תני רבי חייא: הרוצה שלא יבא לידי חולי מעיים, יהא
רגיל בפיבול קיץ וחורף, סעודתך שהנאתך מנחה משוך ירך הימנ, ואל תלשהו עצמך
בפשעה שאותה צריך לנקבד. אמר מר עוקבא: האי מאן דשתי טילא חיוורא - אחזתו ויתק.
אמר רב חסדא: שיתין מיני חמרא הוו, מעליא דכולהו - סופקא ריחתנא, גריעא דכולהו -
טילא חיוורא. אמר רב יהודה: האי מאן דתיב בצפרי גבי נירא, ושייף משחא ונפיק
ויתב בשמשא - אחזתו ויתק. תנו רבנן: הקיז דם ושימש מפתו - הוויין לו פנים ויתקין,
הקיז שניהם ושימשו - הוויין להן פנים בעלי ראתן. אמר רב פפא: לא אמרן אלא דלא
מעים מידי, אכל מעים מידי לית לן פה. אמר רבה בר רב הונא: בא מן הדרך ושימש
מפתו - הוויין לו פנים ויתקין. תנו רבנן: הבא מבית הכסא, אל ישימש מפתו עד שישחה
שיעור חצי מיל, מפני ששד בית הכסא מלוא עמו, ואם שימש - הוויין לו פנים נכפים. תנו
רבנן: המשמש מפתו מעומד - אוחתו עוית, מיושב - אוחתו דלרא, היא מלמעלה והוא
מלמטה - אוחתו דלרא. מאי דלרא? אמר רבי יהושע בן לוי: סם דלרא - דרדרא. מאי
דרדרא? אמר אבין: מוריקא דחוחי. רב פפא אלים ובלע ליה; רב פפי אלים ושרי ליה. אמר
אבין: מי שאינו בקי בדרך ארץ, לייתי שלשה קפיו קורטמי דחוחי, ונידוקינהו ונישלקינהו
בחמרא ונישתי. אמר רבי יוחנן: הן הן החזיוני לנעויותי. שלשה דברים מכחישים פהו של
אדם, ואלו הן: פחד, דרך, ועון. פחד, דכתיב: "לפי סחרחר עבני כחי"; דרך, דכתיב: "ענה
בדרך כחי"; עון, דכתיב: "כשל בעוני כחי". שלשה דברים מתזין גופו של אדם, ואלו הן:
אכל מעומד, ושתה מעומד, ושימש מפתו מעומד. חמשה קרובין למיתה יותר מן החיים.
ואלו הן: אכל ועמד, שתה ועמד, הקיז דם ועמר, ישן ועמד, שימש מפתו ועמד. ששה
העושה אותן - מיד מת. ואלו הן: הבא בדרך ונתייגע, הקיז דם, ונכנס לבית המרחץ, ושתה ונשתפר, וישן על גבי קרקע, ושימש
מפתו. אמר רבי יוחנן: והוא שעשאן בסידרן. אמר אבין: בסידרן - מות, שלא בסידרן - חליש. - איני? והא מעורת עבדה ליה
לעבדה תלת מינייהו ומית! - ההוא כחוש הוה. שמונה רובן קשה ומיעוטן יפה, ואלו הן: דרך, ודרך ארץ, עושר, ומלאכה, יין,
ושינה, חמין, והקות דם. שמונה כמעטים את הזרע, ואלו הן: המלה, והרעב, והנחק, בכייה, ושינה על גבי קרקע, ונגדניות,
וכישות שלא בזמנה, והקות דם למטה - בפלים. תנא: כשם שקשה למטה בפלים, כך יפה למעלה בפלים. אמר רב פפא:
למטה

דקתני אין בדבריו האחרונים כלום – מיתור הלשון דייק דהוה ליה למימר: הרי אלו יכתבו ויתנו. אי נמי דייק מולא תנא: אין צריך לבדוק פעם שניה, דהוה משמע שממתנינים מידה עד שישתפה. **ומו** אמר רבי יוחנן הכי הוא אמר שמואל שחט בו שנים כו' – ואם תאמר: השתא דמדמי ליה לאחוז קורדייקוס – תקשי ליה מתניתין, דקתני: מי שאחוז קורדייקוס ואמר "כתבו גט לאשתי" – לא אמר כלום, והכא בשחט בו שנים ואמר "כתבו" הרי אלו יכתבו ויתנו! יש לומר: דהא פשיטא דבשעה שאמר "כתבו" – אכתי דעתא צילותא היא ולא דמי לאחוז קורדייקוס. אבל קודם שיכתוב ויתנו יתחלש ויתקלקל, ועל שעת נתינת נראה לו לדמות לאחוז קורדייקוס, וקשה לרבי יוחנן דאמר אין כותבין ונותנין עד שישתפה. הקשה הרב רבי אלחנן: דאמאי פריך לרבי יוחנן לריש לקיש נמי תיקשי, דהא טעמא דריש לקיש באחוז קורדייקוס משום דסמיה בידיה. והכא דאין סמיה בידיה – מודה ריש לקיש דאין כותבין ונותנין, דמדמי ליה לשוטה! ולספרים דלא גרסי "ומי אמר רבי יוחנן הכי" אתי שפיר, דפריך לתרווייהו. אי נמי, נקט רבי יוחנן – משום דקאמר בדידי: אין כותבין.

ורמו ואמר כתבו גט לאשתי – כגון שאמר לו: "כתבו גט לאשתי", הורכין בראש. ושמא אין צריך לבדוק כמה ממתניתין, משום דאית ביה דעתא צילותא, כדאמרינן בסמוך. **התם** דעתא צילותא היא – לא ידע רבינו ינחק עד מתי יחשב דעתא צילותא, דליכא למימר דבדקוהו בשעת נתינת הגט – דאם כן לא הוה פריך מדי רבי יוחנן. ושמא עד שיודע שטרפה דעתו יחשב דעתא צילותא. ובגט שכיב מרע אומר רבינו ינחק דצריך ליהדר שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה, דאם נתקלקל בינתיים, אפילו נתפסק לבסוף – אין מועיל, אפילו לריש לקיש, דהא לא סמיה בידיה. ופעמים ששכיב מרע אינו בדעתו, ומספקא אי חשיבין ליה כשוטה או שמא תונבא בעלמא הוא דנקטיה, וכישר דמי. **וא** סלקא דעתך חי הוא אמאי מעידין כו' – דסלקא דעתך דמעידין עליו שכבר מת קאמר. ומשני: חי וסופו למות לאלתר, קודם שיתיריה בית דין לינשא. **אלא** מעתה ידא גולה על ידי – לשמואל פריך, דכיון דקאמר דמת לאלתר – היה לו לגלות! ולאו אשינויא דחי הוא וסופו למות פריך, דכל שכן אי חשבת ליה כבר מת דקשה טפי, דקא סלקא דעתך דגלות תלי במת לאלתר, ואם לא מת לאלתר – אינו גולה. דסלקא דעתך דבחי תלי, דלישנא דכתיב גבי גלות "ויפל עליו וימות" (במדבר לו) משמע ליה לאלתר. אף על פי שמוזיד חייב אפילו לא מת לאלתר – יש חילוק בין מיתה לגלות, כדמפלגי בגלות בין דרך ירידה לדרך עליה, ובמדין אין שום חילוק. ולית ליה השתא הא דפריך ב"אלו נערו" (כתובות

לג.) ממאי דבמדין "ונקח המכה" – מקטלא? דלמא בשוגג, ומאי "ונקח" – מגולות! דמשמע דחייב גלות אפילו לא מת לאלתר. **חיישינן** שמא הרוח בלבלול – דווקא בגלות חיישינן להני טעמי, אבל במדין לעולם חייב. ושמא יש שום דרשא גבי גלות כמו שיש חילוק בין גלות למיתה לענין דרך ירידה ועליה. והא דמשמע ב"אלו נערו" (שם) כי מוקי "ונקח המכה" אשוגג דחייב גלות אפילו לא מת לאלתר – מייירי בביתא דשישא ובגון דלא פירכס. **בביתא** דשישא או דלא פירכס – מר חשיב בלבלול הרוח קירוב מיתה יותר מפרכוס, ומר חשיב פרכוס קירוב מיתה יותר מבלבלול הרוח. ותרתייהו בעו שימות מחמת הרצח, ולא מחמת דבר אחר. אי נמי: מר חשיב פירכוס מחמת רצח, משום דכל אדם דרכו לפרכס מחמת שחיטה. ומר חשיב בלבלול רוח מחמת רצח, משום דאית ממילא. אי נמי: לא פליגי הני לישני, ואינו חייב אלא בביתא דשישא ולא פירכס. והתלמוד מפרש נפקותא בין הני טעמי. (שייך לעיל סו.) **בורקין** אותו שלש פעמים – פירוש: שלש פעמים על לאו, ושלוש פעמים על הן, דהיינו ששה פעמים בין הכל. ובגמרא דקאמר וניחוש דלמא שיחיא דלאו לאו נקטיה, אי נמי שיחיא דהן הן – לאו משום ולא ניבעי תרווייהו, דתרתייהו בענין כדפירשנן. אלא כלומר: ובודד מוק, או בלאו או בהן, אינו בדרשתו. ויש ספרים דלא גרסי "אי נמי". ובדיקה זו מפרש בירושלמי כיצד בודקין לאו והן: אומרים לו: נכתוב גט לאשתיך – אומר הן, לאשתיך – אומר לאו, לאחורך – אומר לאו, לבתך – אומר לאו כו'. **דבי** רבי ישמעאל תנא – אין נראה לומר דפליגי, דבדיקה דמתניתין למח לא תועיל! אלא דקתני בדיקה עדיפא טפי הכי, דליכא למימר ביה דשיחיא דלאו לאו או דהן הן נקטיה, שהיא חכמה גדולה, כיון שאינו טועה בין מיתה החמה למות הגשמים – אפילו בעיניו. שלשה לאו ושלושה הן סירוגין – לא בעי. **וניחוש** שמא קרירות אחדיה – ולמה לנו לחשובו כשוטה, ונאמר שאינו גט, ונענן אשתו תנא!

לפסח מן הביצים – כמו ברגליו ובשוקיו. למעלה מן הביצים – בכתפים ובצואר ובקלבוסת. כותבין ונותנין גט לאלתר – ואפילו בתוך חוליו, הואיל ואמר קודם לכן, ולא אמרינן שוטה הוא, ואינו יכול לגרש. **אפילו** ביה – ליטול רשות. **האי מחוסר מעשה** – שצריך רפואה, בשרא סומקא אגומרי. **לאו סמיה בידן** – אין סם רפואתו בידיו. **פגיו** – מחורר בחתיכות, לשון "גודו אילנא" (רביאל ד.) **צילותא** היא – צלולה היה דעתו, אלא שבחש כחו מלהוציא דבר בפיו. **שנישחא** – תרגום של מדומה, כלומר: דעת מבלבל. **ומי אמר שמואל** – שחט בו שנים כותבין גט לאשתו, אלא: גט מחיים הוא. **מעידין עליו** – שמת, להשיא את אשתו. **חי הוא** – וגיסו מחיים, אבל סופו למות, לכך מעידין עליו לאחר זמן להשיא את אשתו, היכא דלא גירשה. **אלא מעתה** – הואיל וסופו למות, **יהא גולה על ידי** – השחוטו בשוגג. הרוח בלבלול – ואלמלא הרוח לא מת. **הוא קירב את מיתתו** – על ידי שפירכס, ונמצא שלא הרגו זה, אבל מכל מקום סופו למות. **שיחיא דלאו** לאו נקטיה – חולי של שנוען, המלמדו תמיד להרכיב ראשו בהרכנת לאו או הן, ואינו משיב על דברי שאלתם. **שיחיא** – השתחיה. **בסירוגין** – ממתנין בין הרכבה לשאיילה שעה, וחוזרין ושואלין לו אותה שאילה עצמה. **שיחיא דסירוגין** – לשחות ולהרכיב בענין זה לשעות. הכי גרסינן: **חד לאו ותרין הן ותרין לאו וחד הן** – דכי הך שיחיא לא נקטיה. **אופרים** לו – כשבדקין אותו על לאו שואלין לו אם מבקש דברים הראוין לו בימות החמה, ועכשיו ימות הגשמים. **גלופקין** – קוטי"א בלעז. וסדיני – אם יכסורו בסדיני פשות בימות הגשמים. **דלמא קורא אחריה** – בימות החמה, ואף על פי שמשיב הין על הגלופקין – לאו שוטה הוא. **בפרי**

הוא דאתחילה ביה, הכא דעתא שנישחא היא. ומי אמר שמואל הכי? והאמר רב יהודה אמר שמואל: שחט בו שנים או רוב שנים ויכר – מעידין עליו, ואי סלקא דעתך חי הוא, אמאי מעידין עליו? – אמרי: חי הוא וסופו למות. – אלא מעתה, יהא גולה על ידו! אלא תנאי: שחט בו שנים או רוב שנים – הרי זה אינו גולה? – הא איחמר עלה, אמר רבי הושעיא: **חיישינן שמא הרוח בלבלול; אי נמי, הוא קירב את מיתתו. מאי בינייהו? איכא בינייהו, דשחטיה בביתא דשישא ופירכס; אי נמי, דשחטיה בקרא ולא פירכס. "נשחתק, ואמרו לו נכתוב גט לאשתיך" כו'. וליחוש דלמא שיחיא ד"לאו לאו" נקטיה, אי נמי שיחיא ד"הן הן" נקטיה! אמר רב יוסף בר מנימי אמר רב נחמן: דאמרינן ליה בסירוגין. – וליחוש דלמא שיחיא דסירוגין נקטיה! – דאמרינן ליה חד לאו ותרין הן, ותרין לאו וחד הן. דבי רבי ישמעאל תנא: אומרים לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים, וישל ימות הגשמים בימות החמה. מאי ניהו? אילימא גלופקרי וסדיני – ליחוש דלמא קורא אחריה, אי נמי חמה אחריה! אלא**

גיטין דף ע עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קצט

61 דעתך חי הוא – ואם תעלה בדעתך לומר שאדם זה עדיין נידון כחי
 62 ויכולים ליתן גט לאשתו. אמאי מעדין עליו שמת, והלא נחשב הוא
 63 כחי. מתרצת הגמרא: אמר – אמרו בבית המדרש, חי הוא, וסופו
 64 למות, ולכן ניתן להעיד עליו לאחר זמן, ולהתיר את אשתו.
 65 מקשה הגמרא: אמאי מעתה מי ששחט בשוגג יהא גולה על ידו
 66 לעיר מקלט, כיון שסופו למות על ידו, ואליה תנאי – ומדוע שנינו
 67 שאם שחט בו שנים – שני סימני שחיטה, או רוב שנים בשוגג, הרי
 68 זה השוחט אינו גולה על ידו, ומוכח שאין סופו ודאי למות ולכן
 69 אינו גולה על ידו, ואם כן מדוע אמר שמואל שמעדין עליו שמת.
 70 מתרצת הגמרא: מה שאמרנו הבריתא שאינו גולה על ידו, הוא
 71 מטעם אחר, דהא אימור גלה – שהרי שנינו על הבריתא ההיא,
 72 מה טעם שאינו גולה, אמר רבי הושעיא, משום דחיישין שמא הרוח
 73 הנושבת באותו מקום בלבלולו ובלא הרוח לא היה מת. אי נמי –
 74 טעם נוסף שאינו גולה, כיון ששמה הוא – הנהרג עצמו קריב את
 75 מיתתו על ידי שפירכס. ואף שסופו היה למות גם בלא שפירכס,
 76 אולם כיון שקירוב המיתה הוא על ידו, אין גולה על ידו. מבררת
 77 הגמרא: אמאי בינייהו – מהו הנפקא מינה בין שני טעמים אלו, אם
 78 נתקרב מיתתו על ידי הרוח, או שקירב הוא מיתתו על ידי
 79 פירכוס. מבארת הגמרא, איבא בינייהו, דשחיטה בביתא דשניא –
 80 ששחטו בתוך בית של שיש, שהוא סתום ביותר ואין הרוח מגיעה
 81 לשם, ופירכס. שאם הטעם שפטור מגלות הוא משום שמה הרוח
 82 בלבלולו אין זה שייך כאן, ואם משום פירכוס הרי הוא פטור. אי
 83 נמי – נפקא מינה נוספת, דשחיטה בביתא דלא פירכס – באופן
 84 ששחטו בחוץ במקום שיש רוח אך ראינוהו שלא פירכס:
 85 שנינו במשנה: נשתתק ואמר לו נכתוב גט לאשתך כו' והרכין
 86 בראשו, בודקין אותו שלשה פעמים, אם אמר על לאו לאו ועל הן
 87 הן, הרי אלו יכתבו ויתנו: מקשה הגמרא: מנין לנו שהרכנת הראש
 88 אות הסכמה היא, וליחוש דלמא שיהיה דלאו לאו נקמיה, אי נמי
 89 שיהיה דהן הן נקמיה – נחשוש שמא אחז אותו חולי של נענוע
 90 הראש באת הן או חולי של נענוע הראש באת לאו, ואינו מתכוין
 91 בהרכנת הראש להסכים לגירושין. מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף
 92 בר מניומי אמר רב נחמן, בדיקה זו נעשית באופן דאמרין ליה
 93 פסירינן. כלומר, ממתניין בין ההרכנת שאלה שעה, ואז חוזרין
 94 ושואלין לו אותה שאלה עצמה. ואם השיב כראוי הרי זה סימן
 95 שהוא בדעתו ואין לחוש שמא אחז חולי של נענוע הראש, כיון
 96 ששאלוהו שלש פעמים בהפסקות ולא רצופין. מקשה הגמרא:
 97 וליחוש דלמא שיהיה פסירינן נקמיה – עדיין נחוש אף בזה שמא
 98 אחז חולי של הרכנת הראש בפרקי זמן קצובים בהפסקת שעה בין
 99 הרכנה להרכנה. מתרצת הגמרא: הבדיקה נעשית באופן דאמרין
 100 ליה חד לאו ותרין הן, ותרין לאו וחד הן – שואלים אותו שאלה
 101 אחת שתשובתה לאו ולאחר מכן שתי שאלות שתשובתן הן. ושוב
 102 שתי שאלות שתשובתן לאו, ושאלה אחת שתשובתה הן. ואם
 103 השיב על כל אלו כראוי, שוב אין לחוש שמא הוא מחמת חולי
 104 הרכנת הראש, לפי שאין חולי כזה שמחמתו ירכין החולה ראשו
 105 לפי סדר מעין זה. הגמרא מבארת אלו שאלות שואלין אותו
 106 לבדוק: דבי רבי ישמעאל תנא, אומרים לו – שואלים אותו אם זקוק
 107 הוא לדברים של ימות החמה כשעכשיו הוא בימות הגשמים, וכן
 108 אם זקוק לדברים של ימות הגשמים כשעכשיו הוא בימות החמה.
 109 ואם משיב על שאלות אלו כראוי, אזי אות היא שדעתו צלולה.
 110 מבררת הגמרא: אמאי יתנו – מהו זה הדברים של ימות הגשמים
 111 וימות החמה, אילימא – אם נאמר שדברים של ימות הגשמים הם
 112 גלוגין – טלית של צמר המחממת וראויה לימות הגשמים,
 113 ודברים של ימות החמה הם פריי – סדין פשתן הראוי לימות
 114 החמה, ובאלו בודקים אותו, וליחוש דלמא קורא אחריה – נחשוש
 115 שמא אחזו צינה בימות החמה ומחמת כן נזקק הוא לבגד חם.
 116 אי נמי – וכמו כן נחשוש שמא בימות הגשמים חמה אחריה – אחזו
 117 חום וזקוק הוא לבגד קל של פשתן. ואם כן אף אם השיב על
 118 דברים אלו 'הן' אף שלא בעונתן מנין לנו שאין בדעתו, ומה
 119 מועילה בדיקה זו.

1 מה ששנינו שהקזה למטה קשה כפלים, היינו למטה מן הפיצים.
 2 כגון, ברגליים ובשוקיים. ומה ששנינו שלמעלה יפה כפלים, היינו
 3 למעלה מן הפיצים. כגון, בכתפיים בצואר ובמתניים. שנינו לעיל
 4 בין הדברים הממעטים את הזרע, וכשות שלא בזמנה. תנא, בשם
 5 שאכילת הכשות קשה שלא בזמנה וממעטת את הזרע, כך יפה
 6 אכילתה בזמנה. ומהו זמנה, אמר רב פפא, זמנה בימי תמז. ושללא
 7 בזמנה בימי שבת. ואילו בזמני יתכן יומי תשרי, לא מעלו ולא קשו
 8 – אכילתם אינה מועילה ואינה מזיקה.
 9 שנינו במשנתנו: אמר רבביו גט לאשתו ואחזו קורדייקוס, וחוור
 10 ואמר אין כתבתיו אין דבריו האחרונים כלום: אמר רבי שמעון בן
 11 לקיש, באופן זה שחזר בו מהגט לאחר שאחזו קורדייקוס, אין
 12 ממתנינים שיתרפא, אלא בותבין ונותנין גט לאתרא אפילו בחוליו,
 13 שאין הוא כשוטה שאינו יכול לגרש. ורבי יוחנן אמר, אין בותבין
 14 אלא לבששתפה – כשיתרפא ויחזור לשפיותו. מאי טעמא דריש
 15 לקיש. משום דקתני במתניתין אין דבריו האחרונים כלום, ומשמע
 16 שכותבים ונותנים לאתרא. ורבי יוחנן אמר לה, שכונת המשנה
 17 היא אין דבריו האחרונים כלום, דלבי תמציל – שכאשר יתרפא
 18 לא צריך למיהדר אימלויב ביה – אין צורך לחזור ולקבל את רשותו
 19 לכתוב הגט, כיון שכל עוד הוא בחוליו אין בדבריו כלום, ולעולם
 20 אין בותבין אלא לבששתפה. מבררת הגמרא: אמאי קמפלגי רבי
 21 יוחנן וריש לקיש. מבארת הגמרא, ריש לקיש מדמי ליה – מדמה
 22 את מי שאחזו קורדייקוס לישן, שיכול השליח לכתוב וליתן הגט
 23 אף כשמשלחו ישן. ורבי יוחנן מדמי ליה לשוטה, שאף אם מינה
 24 שליח קודם שנשתטה אין יכול השליח לכתוב הגט כל זמן
 25 שהמשלח שוטה. מבררת הגמרא: ורבי יוחנן נמי לידמיה לישן –
 26 ורבי יוחנן, מפני מה לא דימה אף הוא קורדייקוס לישן. אמר לך
 27 רבי יוחנן שיש לחלק שישן לא מחוסר מעשה אלא מתעורר הוא
 28 מאליו. אולם האי – החולה בקורדייקוס, הרי הוא מחוסר מעשה
 29 כדי לשוב לבריאותו, שצריך לעשות לו רפואה, ולכן סובר רבי
 30 יוחנן שהוא כשוטה ופסול הוא לנתנת הגט. וריש לקיש נמי
 31 נידמיה לשוטה – וריש לקיש, מפני מה לא דימה אף הוא
 32 קורדייקוס לשוטה. אמר לך ריש לקיש שיש לחלק ששוטה לא
 33 סמיה בידן – אין סם רפואתו בידיו. אולם האי מי שאחזו
 34 קורדייקוס, סמיה בידן – רפואתו בידיו, והיא כפי ששנינו לעיל
 35 (גרסא) בישא סומקא אומרי, וחקרא מרקא. וכיון שרפואתו בידיו,
 36 סובר ריש לקיש שהוא דומה יותר לישן ולא לשוטה, וכשר הוא
 37 לנתנת הגט. מקשה הגמרא: ומי אמר רבי יוחנן הכי, שאין כותבין
 38 את הגט אלא אם המשלח צלול בדעתו, והאמר רב יהודה אמר
 39 שמואל לגבי אדם היוצא ליהרג, שאם שחט בו ההורג שנים או רוב
 40 שנים מסימני שחיטה שבצווארו שהם הקנה והושט, ועדיין הוא חי
 41 אלא שמיתתו קרובה, ורמז ואמר הנשחט כתבו גט לאשתו, הרי אלו
 42 יכתבו ויתנו, ואף שעד שעת כתיבה ונתינה ודאי ייחלש הבעל,
 43 מכל מקום כותבים ונותנים את הגט. ותנא – וכעין זה שנינו
 44 בברייתא, ראיהו לאדם כשהוא מגיד – גופו מחותך לחתיכות
 45 ועדיין לא יצאה נשמתו, או צלוב על הצליבה – עומד בעמוד
 46 ההריגה וכבר החלו בהריגתו, ורמז ואמר כתבו גט לאשתו, הרי
 47 אלו יכתבו ויתנו. ואף שעד שעת כתיבה ונתינה ודאי ייחלש
 48 הבעל, מכל מקום כותבים ונותנים את הגט, והאיך סבר רבי יוחנן
 49 שמי שאחזו קורדייקוס אין כותבין הגט אלא לכשיתפא. מתרצת
 50 הגמרא: הכי השתא – וכי מי שאחזו קורדייקוס דומה ליוצא
 51 ליהרג, הלא הָתָם לגבי מי שהתחילו בהריגתו, דעתא צלולתא –
 52 דעתו צלולה היא, ורק בחישה הוא דאחזילה ביה – שהתחיל
 53 גופו להיחלש מחמת תחילת ההריגה, ומחמת כן אין בו הכח
 54 להוציא דבר בפיו אלא ברמיה, ובאופן זה הוא ראוי לנתנת הגט.
 55 אולם הָתָם לגבי מי שאחזו קורדייקוס, דעתא שגישתא היא – דעתו
 56 מבלבלת עליו כשוטה. מקשה הגמרא על דברי שמואל שהיוצא
 57 ליהרג נותנים הגט על פיו: ומי אמר שמואל הכי, והאמר רב יהודה
 58 אמר שמואל היוצא ליהרג ושחט בו שנים או רוב שנים סימני
 59 שחיטה, וכבר ההורג ממוקם בהריגה. מעדין עליו בבית דין שמת,
 60 ויכולה אשתו לינשא לאחר, שוראי ימות מחמת כן. ואי סלקא

אֵלֶּם בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ בְּפִירִי – שְׁשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ אִם חֲפֵץ הוּא בְּפִירִי
 שְׁאִינוּ מְצִוִי בְּתַקּוּפָה זֶה, וְאִם הַשִּׁיב יְדָן הָרִי לָנוּ שְׁאִינוּ בִּדְעָתוֹ.
 פִּיקָח שֶׁנֶּשֶׂא פִקְחָא וְנִתְחַרְשׁ, אִינוּ מוֹצִיאָה עוֹלָמִית. לִפִּי שְׁאִין בִּכְח
 גִּירוּשֵׁי הַחֹרֶשׁ, לְהַפְקִיעַ נִישׁוּאִין דְּאוּרִייתָא.
 אֲמַר רַב פְּהֵנָּה אֲמַר רַב, פִּיקָח שֶׁנֶּשֶׂא אִשָּׁה, וְלֵאחֲרָה הַנִּישׁוּאִין נַעֲשֶׂה
 חֶרֶשׁ אֲלֵא שְׂכִיבֵל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַתֵּבָה – שִׂידֵעַ לִכְתּוּב 'כְּתוּב וְתָנוּ גִט
 לְאִשְׁתִּי אֲתָם פְּלוּנִי וּפְלוֹנִי, בּוֹרְכִין וְנוֹתֵנִין גִּט לְאִשְׁתּוֹ, שְׂזוּ רֵאִיה
 שְׁפִיקָח הוּא. אֲמַר רַב יוֹסֵף, מָאִי קָא מְשַׁמַּע לָן רַב, הֲלֵא תִנְיָנָא –
 שְׁנִינוּ דִּין זֶה בְּמִשְׁנֵתֵינוּ, נִשְׁתַּתֵּק – נַעֲשֶׂה אֵילֵם וְאִמְרוּ לוֹ נִכְתּוּב גִּט
 לְאִשְׁתֶּךָ, וְהִרְבִּין בְּרֵאשִׁי לְאוֹת הַסִּכְמָה, בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים
 כְּסוּדֵר הַבְּדִיקוֹת שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ לְעִיל (ע). אִם אֲמַר וְהַשִּׁיב עַל לֹא לֹא, וְעַל
 חֵן חֵן, הָרִי אֵלָיו וְתִתְּנוּ. וּמְבֹאֵר בְּמִשְׁנֵה שְׁנִיתָא לְגַרְשׁ אִשָּׁה
 עַל פִּי רֵמִיזָה הַבֵּעַל אֶף כְּשֶׁהוּא אֵילֵם, וּמִמִּשְׁנֵה זֶה נִשְׁמַע שֶׁכֵּמוּ כֵן
 נִתֵּן לְגַרְשׁ אִשָּׁה עַל פִּי כְּתִיבַת הַבֵּעַל אֶף כְּשֶׁהוּא חֶרֶשׁ.
 מִתְרַצָּה הַגְמָרָא, אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹרְאָה לְרַב יוֹסֵף, אֵלֶּם קְאָמְרָת – וְכִי
 הֵינָךְ סְבוֹר לְדַמּוּת דִּין חֶרֶשׁ לְדִין אֵילֵם שֶׁל מִשְׁנֵתֵינוּ, שְׁאִנִּי אֵלֶּם –
 שׁוֹנֵה דִינוֹ שֶׁל אֵילֵם מִהַחֲרָשׁ, דְּתִנְיָא, מְדַבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמֵעַ, וְהוּא חֶרֶשׁ.
 שׁוֹמֵעַ וְאִינוּ מְדַבֵּר, וְהוּא אֵלֶּם. וְהוּא זֶה – הַחֶרֶשׁ וְהָאֵילֵם הָרִי הֵן
 בְּפִיקָחֵיהּ לְכָל דְּבָרֵיהֶם – דִּינָם כְּפִיקָחִים לְכָל דְּבַר. וְעַל כֵּן לַעֲנִין
 גִּירוּשֵׁי אִשָּׁה שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵה שְׁאִם נִשְׁתַּתֵּק, דְּהֵינּוּ שֶׁנַּעֲשֶׂה אֵילֵם, דִּי
 בְּהַסִּכְמָה שֶׁבְּהִרְכַּנְתָּהּ הִרְאָה. וְאֵילוֹ הַחֶרֶשׁ שֶׁהִשְׁוּהוּ חֲכָמִים בְּכָל
 מְקוֹם לְשׁוּטָה שְׁאִין בּוֹ דַּעַת, וְאִשְׁרֵי כְּלָפֵיו נִאֲמַר דִּינוֹ שֶׁל רַב, הוּא
 חֶרֶשׁ שְׁאִינוּ שׁוֹמֵעַ וְאִינוּ מְדַבֵּר, וְאִשְׁרֵי עַל כֵּן הוֹצִירָךְ רַב לְהַשְׁמִיעֵנוּ
 שְׁאֵף שְׁהוּא אִינוּ יִכּוֹל לְגַרְשׁ בְּרִמְזִיה בְּעֵלְמָא, מְכַל מְקוֹם יִכּוֹל הוּא
 לְגַרְשׁ אִם הוּא יִכּוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַתֵּבָה, שׁוֹה מוֹכִיחַ שְׁהוּא כְּפִיקָח.
 וּמֵמָּאִי – וּמִנֵּין לָנוּ דְּמְדַבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמֵעַ וְהוּא חֶרֶשׁ, וְשׁוֹמֵעַ וְאִינוּ מְדַבֵּר
 וְהוּא אֵלֶּם. מְבֹאֲרַת הַגְמָרָא, דְּתִבְתִּיב (תְּהִלִּים ל"ח י"ד), וְאִינוּ כְּחֶרֶשׁ לֹא
 אֲשַׁמְעַ וְכֵאלֶּם לֹא יִפְתַּח פִּיו, הָרִי שְׁחַרְשׁ וְהוּא מִי שְׁאִינוּ שׁוֹמֵעַ,
 וְאֵילֵם זֶה מִי שְׁאִינוּ מְדַבֵּר. וְאִי בְּעֵית אֵילֵם, מְקוֹר נֹסֵף שְׁמִי שְׁאִינוּ
 מְדַבֵּר קְרוֹי אֵילֵם, בְּרֵאשִׁי אֵינְשִׁי – עַל פִּי לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, שְׁרִגִּילִים
 לִמּוֹר 'אִשְׁתִּתְּקִיל מִיּוֹלִיחַ' עַל אָדָם שֶׁנִּשְׁטַל דִּיבּוּרוֹ. וְתִיבַת 'אֵילֵם'
 הִיא נוֹטְרִיקוֹן – קִיצוּר שֶׁל 'אִשְׁתִּתְּקִיל מִיּוֹלִיחַ'.
 אֲמַר רַבִּי יוֹרְאָה, אִי קָשְׁיָא לִי עַל דְּבַרִּי רַב, הָא קָשְׁיָא לִי, דְּתִנְיָא לַעֲנִין
 שְׁבוּעַת הָעֵדוּת, שְׁאִמְרָה תוֹרָה שְׁאִם אִמְרָא פְּלוּנִי לְשָׁנִים 'בּוֹא
 וְהַעֲבִדוּ לִי עֵדוּת' וְהֵם נִשְׁבַּעוּ לוֹ שְׁאִינוּ יוֹדְעִים לְהַעֲבִיד לוֹ, וְנִמְצָא
 אַחֲרָיָה כִּי שִׁידְעוּ לְהַעֲבִיד לוֹ, חִיבִים בְּקִרְבָּן אִשְׁם. וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים
 בְּבִרְייתָא, נִאֲמַר (וִיקָרָא ה' א') 'אִם לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ', וּמִשְׁמַע שִׁיכּוֹל
 לְהַעֲבִיד וְאִינוּ מַעֲבִיד, פֶּרֶשׁ לְאֵלֶם – לְמַעַט אֵילֵם שְׁפִטוֹר מְקִרְבָּן
 שְׁבוּעַת הָעֵדוּת, שְׁאִינוּ יִכּוֹל לְהַגִּיד. וּמִקְשָׁה רַבִּי יוֹרְאָה, לְדַבְרֵי רַב,
 אֲמַר אֵילֵם אִינוּ בְּכָלל הַגְדָּה, הָא יִכּוֹל לְהַגִּיד מִתּוֹךְ הַתֵּבָה – הֲלֵא
 יִכּוֹל הוּא לְהַגִּיד עֵדוּתוֹ עַל יְדֵי כְּתִיבָה, וְהַגְדָּה עַל יְדֵי כְּתִיבָה הַגְדָּה
 מַעֲוִלָּה הִיא, כְּמוֹ שְׁאִמְרָא רַב שְׁחַרְשׁ שִׁיכּוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַתֵּבָה
 כּוֹתְבִים וְנוֹתֵנִים גִּט לְאִשְׁתּוֹ, וְכִיּוֹן שְׁהוּא בְּרַחֲמֵיהּ הַגְדָּה אִם כֵּן אִף הוּא
 בְּכָלל 'אִם לֹא יִגִּיד' וְיִתְחַיֵּב קִרְבָּן שְׁבוּעַת הָעֵדוּת.
 אֲמַר לִיה אֲבִי רַבִּי יוֹרְאָה, עֵדוּת קְאָמְרָת – וְכִי הֵינָךְ סְבוֹר לְדַמּוּת
 דִּין הַגְדָּה עֵדוּת לְדִין הַגְדָּה הַבֵּעַל לִכְתּוּב גִּט לְאִשְׁתּוֹ, שְׁאִנִּי עֵדוּת,
 דְּרִחְמָנָא אֲמַר – שְׁאִמְרָה תוֹרָה (דְּבָרִים י"ט טו) 'עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים וְגו'
 יְקוֹם דְּבָרִי, וּמִשְׁמַעוֹת הַפֶּסֶק הִיא שְׁעֵדוּת צְרִיכָה לְהִיּוֹת מִפְּתִיחָם
 שֶׁל הָעֲדִים וְלֹא מִפִּי בְּתָבָם, וְאֵילוֹ לִגְבִי גִט לֹא אִמְרָה תוֹרָה דִּין
 הַגְדָּה, אֲלֵא שֶׁהַבֵּעַל יִגְרֹשׁ מִדְּעָתוֹ, וְלִכְךָ אֶף שְׁלֵבִי גִט מוֹעִילָה
 בְּחֶרֶשׁ הַגְדָּה מִתּוֹךְ הַתֵּבָה כְּדִי לְהַחֲזִיקוֹ כְּפִיקָח גְּמוּר שְׁגִירוּשֵׁי
 גִירוּשֵׁין, מְכַל מְקוֹם לִגְבִי עֵדוּת צְרִיךְ דּוּקָא הַגְדָּה בְּפָה וְלֹא מִתּוֹךְ
 הַתֵּבָה.
 הַגְמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבַרִּי בְּבִרְייתָא שְׁמַהֲפִסּוֹק 'אִם לֹא יִגִּיד'
 מִמַּעֲטִים אֵילֵם: מִיְּתִיב, עַל מַה שְׁאִמְרָה הַמִּשְׁנָה נִשְׁתַּתֵּק וְאִמְרוּ לוֹ
 נִכְתּוּב גִּט לְאִשְׁתְּךָ וְהִרְבִּין בְּרֵאשִׁי הָרִי זֶה יִכְתּוּב וְיִתְּנוּ, שְׁנִינוּ
 בְּבִרְייתָא, בְּשֵׁם שְׁבּוֹדֵקִין אוֹתוֹ אִם הוּא פִיקָח, לְגִישֵׁין, בְּךָ בּוֹדֵקִין
 אוֹתוֹ לְמִשְׁאֲוֹת וּלְמִתְנָתוֹ – אִם פִּיקָח הוּא לַעֲנִין מִשָּׂא וּמִתָּן,
 וְלִירוּשׁוֹת, וְלִירוּשׁוֹת (בְּסִמּוּךְ תְּבֵאֲרָה הַגְמָרָא כֹּל אֶחָד מֵאֵלּוֹ הַדְּבָרִים).

מִסִּימָת הַגְמָרָא אֶת קוּשִׁיתָהּ, קְתַנִּי מִיְּתָה – עַל כָּל פְּנִים שְׁנִינוּ
 בְּבִרְייתָא שְׁבּוֹדֵקִין אוֹתוֹ בְּהִרְכַּנְתָּהּ הִרְאָה אֶף לַעֲנִין עֲדִיּוֹת, וְהֵינּוּ,
 שְׁאִם יִמְצָא שְׁהוּא פִיקָח הָרִי הוּא כְּשֶׁר לְהַעֲבִיד מִתּוֹךְ הַתֵּבָה, וְהוּא
 שְׁלֵא כְּדַבְרֵי הַבְּרִיתָא לַעֲנִין שְׁבוּעַת הָעֵדוּת שְׁמִיעֵטָה 'אִם לֹא
 יִגִּיד' פֶּרֶשׁ לְאֵילֵם שְׁאִינוּ יִכּוֹל לְהַגִּיד. מִתְרַצָּה הַגְמָרָא, אֲמַר רַב
 יוֹסֵף בְּרַם מִנִּימִי אֲמַר רַב שְׁשֵׁת, מַה שְׁנִינוּ כֵּן שְׁבּוֹדֵקִין אוֹתוֹ
 לְעֵדוּתוֹ מְדוּבָר בְּעֵדוּת אִשָּׁה – לְהַעֲבִיד עַל אִשָּׁה שְׁמַת בְּעֵלָה
 לְהַתִּירָה לְהִנְשָׂא, דְּאִתְּקִילוּ בָּהּ רַבָּנִין – שֶׁהִקְלוּ רַבָּנִין בְּעֵדוּת זֶה
 לְהַכְשִׁיר בָּהּ פְּסוּלֵי עֵדוּת, כְּגוֹן, עַד אַחַד, קְרוֹב וּשְׁפָחָה, וְהִקְלוּ בָּהּ
 רַבָּנִין גַּם בְּעֵדוּת מִתּוֹךְ הַתֵּבָה, אֲבָל לְשֹׂאֵר עֵדוּתוֹת אֲבָן לֹא נִתֵּן
 לְהַעֲבִיד מִתּוֹךְ הַתֵּבָה.
 הַגְמָרָא מוֹסִיפָה לְהַקְשׁוֹת מְבִרְייתָא זֶה: וְהָא קְתַנִּי שְׁבּוֹדֵקִין אוֹתוֹ
 לִירוּשׁוֹת, וּבְפִשְׁטוֹת הַכוּוּנָה לְהַעֲבִיד עַל יְרוּשׁוֹת שְׁהוּרִישׁ אָדָם
 לְחִבְרֵי בְּעֵלְמָא, וְאִם כֵּן הָרִי מוֹכֵחַ שְׁאֵף לַעֲנִין עֵדוּת מִמּוֹן נִתֵּן
 לְהַעֲבִיד מִתּוֹךְ הַתֵּבָה. מִתְרַצָּה הַגְמָרָא, אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ, מַה שְׁנִינוּ
 בְּבִרְייתָא 'ירוּשׁוֹת', הַכוּוּנָה לַעֲנִין יְרוּשָׁתָהּ בְּנֵי הַתֵּבָה – אִם רוּצָה
 שֶׁבְנֵי הַתֵּבָה יִטּוֹל בְּנִכְסֵיהֶם בְּשׁוּהָ עִם שְׂאֵר אֲחֵיו וְלֹא יִטּוֹל פִּי שֵׁנִים,
 וְלַעֲנִין זֶה בּוֹדֵקִים אוֹתוֹ אִם הוּא פִיקָח, שְׁכָל שְׁהוּא פִיקָח יִכּוֹל
 לְחַלֵּק נִכְסָיו לְבָנָיו מִחַיִּים אֶף אִם נִשְׁתַּתֵּק.
 הַגְמָרָא מוֹסִיפָה עוֹד לְהַקְשׁוֹת מְבִרְייתָא זֶה: קְתַנִּי מִיְּתָה, שְׁבּוֹדֵקִין
 אוֹתוֹ לְמִשְׁאֲוֹת וּלְמִתְנָתוֹ. סְבוֹרָה הַגְמָרָא, מָאִי לֹא, לְקִלְמָא – הָאִם
 לֹא נִשְׁנָה דִּין זֶה לַעֲנִין עֵדוּת, שְׁבּוֹדֵקִין אוֹתוֹ אִם פִּיקָח הוּא לְהַעֲבִיד
 בְּעֵנִי מִשָּׂא וּמִתָּן שְׁבִין בְּנֵי אָדָם. דּוּחָה הַגְמָרָא, לֹא לַעֲנִין עֵדוּת
 לְעֵלְמָא בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ אֲלֵא לְיָדֵיהּ – לְעַצְמוֹ. כְּלוּמָר, בּוֹדֵקִים אוֹתוֹ
 אִם רָאוּ הוּא לְשֹׂאֵת וּלְתֵּן בְּנִכְסָיו שְׁלֹו.
 הַגְמָרָא מְקַשָּׁה קוּשִׁיָּא מְבִרְייתָא אַחֲרָת עַל דְּבַרִּי רַב: מִיְּתִיב, חֶרֶשׁ
 שְׁאִינוּ שׁוֹמֵעַ וְאִינוּ מְדַבֵּר, לֹא הִלְכּוּ בּוֹ אַחֲרֵי רְמִיזוֹתָיו וְאַחֲרֵי
 קְפִיצוֹתָיו – [תְּנוּעַת עֲקִימַת שְׁפָתָיו] וְאַחֲרֵי כֵּתֵב יְדוֹ, לְהַחֲשִׁיבוּ
 כְּפִיקָח וּלְעֵשׂוֹת מַעֲשֶׂה עַל פִּיו, אֲלֵא בְּמִפְּלִטָּה אֲבָל לֹא לְגִישֵׁין –
 אִם נִשָּׂא אִשָּׁה כְּאִשְׁרֵי הִיא פִיקָח וְנִתְחַרְשׁ, וְקִשָּׁה עַל רַב שְׁאִמְרָא
 שְׁפִיקָח וְנִתְחַרְשׁ אִם יִכּוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַתֵּבָה כּוֹתְבִים וְנוֹתֵנִים גִּט
 לְאִשְׁתּוֹ.
 מִתְרַצָּה הַגְמָרָא, אֲבָן תִּנְיָא הִיא – דְּבַרִּי רַב בְּמַחְלֻקַת תְּנָאִים
 שְׁנוּיִים. דְּתִנְיָא בְּהַמְשָׁךְ אוֹתָהּ בְּרִיתָא. אֲמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל,
 בְּמַה דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁאִין הוֹלְכִים אַחֲרֵי רְמִיזוֹתָיו וְאַחֲרֵי כֵּתֵב יְדוֹ
 לְגִישֵׁין, בְּתִרְשָׁה מְעִיקָרָה – שְׁלֵא הִיתָה בּוֹ דַּעַת צְלוּלָה מִימִיו וּמַעֲוֹלָם
 לֹא כֵּתֵב דְּבַר בְּעוֹדוֹ פִּיקָח, וּלְפִיקָח אֶף אִם הוּא יִכּוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ
 הַתֵּבָה אִין לְסִמּוּךְ עַל כֵּךְ שְׁהוּא פִיקָח. אֲבָל פִּיקָח – שֶׁלֵּמד לִכְתּוּב
 מִדַּעַת צְלוּלָה וְנִתְחַרְשׁ, הוּא בּוֹתֵב אֶת הַגִּט בְּעוֹדוֹ חֶרֶשׁ וְהֵן – עֵדִים
 אַחֲרִים הוֹתִימִין. כְּלוּמָר, יֵשׁ לְסִמּוּךְ עֲלֵיו שְׁפִיקָח הוּא מִזֶּה שִׁיכּוֹל
 לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַתֵּבָה, וְכּוֹתְבִים וְנוֹתֵנִים גִּט עַל פִּיו וְכּוֹדִינוּ שֶׁל רַב. הָרִי
 שִׁידְעוּ שֶׁל רַב שְׁנֵי בְּמַחְלֻקַת תְּנָא קָמָא וְרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.
 הַגְמָרָא תְּמַהָה עַל דְּבַרִּי רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: וְכִי חֶרֶשׁ מְעִיקָרָה
 לֹא יִכּוֹל לְגַרְשָׁה מִתּוֹךְ הַתֵּבָה, הָרִי אִם נְדוּנוּ כְּשׁוּטָה נִמְצָא שְׁגָם
 בְּשַׁעַת נִישׁוּאֵיוֹ הִיא שׁוּטָה, וְשְׁנִינוּ בְּמִסְכַּת יְבָמוֹת (קִב) בְּשֵׁם
 שְׁבּוֹדֵקִיָּה בְּרִמְזָהּ בְּהִיתוֹ חֶרֶשׁ, בְּךָ מוֹצִיאָה בְּרִמְזָהּ, וְאִין הַעֲמִיד רַבִּין
 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֶת דְּבַרִּי בְּרִיתָא שְׁחַרְשׁ לֹא הִלְכּוּ אַחֲרֵי
 רְמִיזוֹתָיו לְגִישֵׁין בְּחֶרֶשׁ מְעִיקָרָה.
 מִתְרַצָּה הַגְמָרָא, אִי בְּאִשְׁתּוֹ – אִם מְדוּבָר בְּגִירוּשֵׁי אִשְׁתּוֹ, הָכִי נִמִּי
 – אֲבָן יִכּוֹל הַחֶרֶשׁ לְגַרְשָׁה בְּרִמְזָהּ, אֶךְ הָכֵא בְּמֵאִי עֲשִׂקִין –
 הַבְּרִיתָא שְׁאִמְרָה 'אֲבָל לֹא לְגִישֵׁין', מְדוּבָר בְּגִירוּשֵׁי יְבָמוֹת –
 אִשָּׁת אַחִיו, שֶׁנִּפְלָה לְפָנָיו לִיבּוּם, וּמִשְׁכַּנְסָה הֵיבָם נַעֲשִׂית כְּאִשְׁתּוֹ
 לְכָל דְּבַר. וְעֲלֵיו אִמְרָה הַבְּרִיתָא שְׁאִם רוּצָה עֵתָה לְגַרְשָׁה אִינוּ
 יִכּוֹל, שְׁהִיּוֹת וְקִירוּשִׁיָּה לְאִחֲרֵיו חִלּוּ מִהַתּוֹרָה גַּם הִיא וְזִיקְתָּה אֵלָיו
 מִן הַתּוֹרָה אֶף בְּהִיתוֹ חֶרֶשׁ, אִין גִּטוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּחֶרֶשׁוֹת מְפַקֵּיעַ זִיקָה
 חִלְּהָ מִן הַתּוֹרָה.
 הַגְמָרָא מְבִרְרַת אֶת הַתִּירוֹץ, וְכִתְּבוּתָהּ מִמָּאִי – מֵאִיזָה אַח נִפְלָה יְבָמָה
 זֶה לְפָנֵי הָאֵחַ הַחֶרֶשׁ, אֲלֵלִמָּא – אִם נַעֲמִיד שְׁמִדּוּבָר דְּנִפְלָה לִיה
 מֵאֲחֵיו חֶרֶשׁ, כְּלוּמָר, שְׁאֵף הָאֵחַ הֵמָּה הִיא חֶרֶשׁ, אִם כֵּן מְדוּעַ לֹא

ג'ס'ן. מ' שאחזו - פרק שביעי דף עא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) ר'א

1 **כפירי** — שאינם מצרים באותה שעה, כגון צריש"ש בימות הגשמים, ובימות החמה
2 נישפליה, חרש — שהיה פיקח כשכנסה, וקדושי קידושין גמורין, ותנן ביבמות (ק"ב,א):
3 נתחרש הוא או נשתטה — לא יוציא עולמית, לפי שאין כח בגירוש חרשות להפקיע
4 קדושי חכמה. וקאמר רב דאם יכול לדבר מתוך הכתב, דידע לכתוב על הקלף "כתבו
5 ותנו גט לאשתי אתם פלוני ופלוני" ומסר להם
6 — פיקח גמור הוא, וכותבין ונותנין. אלם קאמרת
7 **שאני אלם** — דכיון דשומע הוא — הרי הוא
8 כפיקח לכל דבריו. אבל חרש שאינו שומע ואינו
9 מדבר, אי לאו דיכול לדבר מתוך הכתב —
10 ברמיה לא מפיק. ואי לאו דאשמעינן רב — לא
11 הוה ידענא. חרש המדבר ואינו שומע והוה חרש
12 — ולא הוה חרש שדברו בו חכמים בכל מקום
13 וחשוורו לשטתה. דהוה כפיקח לכל דבריה,
14 כדקתני בהדיא. אבל חרש דרב כהנא — (אינו)
15 לא שומע ולא מדבר. אישתקיל מילוליה —
16 נטריקון דאלם. אי קשיא לי — בהא דרב כהנא.
17 **פרט אלם** — שאינו חייב קרבן שבועה על
18 שבעת העדות, אם השביעו והרכין בראשו
19 שאינו יודע. הרי יכול להניח מתוך הכתב — ואם
20 איתא לדרב כהנא — ליחייבו מפרש — "על פי
21 שנים עדים", ולא מפי כתבם — ועידו בבית דין,
22 ולא דמי לשטר שחתמוהו בימיו — ודההוא
23 אורחיה להכי. כשם שבזבקים — אנשתתק
24 והרכין בראשו קאי. למשאות ומתנות — למכור
25 בבכסיו. לעריות ולירושות — כולחו מפרש
26 ואזיל. קתני מיהא לעריות — שיעיד עדותו מפי
27 הכתב. והאמרתי מפיהם, וזה נאלם בעדות אשה
28 — להשיאה. דאקילו בה — בעד אחד, קרוב
29 ושפחה. ופריכין קתני ירושות — וקא סלקא
30 דעתך להעיד על ירושה שהוריש אדם מעלמא.
31 **אמר רבי אבהו** — מאי ירושות — בנו דידה, אם
32 רצה להשוות את הבכור כאחד מבניו. ולהכי
33 נקט ירושת בנו הבכור, דאם לא לשנות על
34 משפט הירשה של תורה הוא בא — למה לנו
35 לדברין? הירשה מאיליה תפלו! מאי לאו
36 **דעלמא** — דהיינו עדות. לא הלבן אחר רפיותו
37 — לחשוב כפיקח. אבל לא לגיט — היכא
38 דקידושיו היו קידושין גמורין. ותויבתא דרב
39 כהנא. במה דברים אמורים — ולא הלכו בו
40 בגיטין. בחרש מעיקרו — שאין לו כתב יד של
41 דעת, שלא היתה לו דעת צלולה מימיו. ולקמיה
42 פריך: וכיון דחרש מעיקרו הוא — הרי כנס
43 ברמיה, ולא היו קידושין גמורין! ומוקי לה
44 ביבם. אבל פיקח — שלמד לכתוב מדעת
45 צלולה. הוא כותב — גט, ואחרים חותמין, והיינו
46 כרב כהנא. כשם שכונס ברמיה כ' — משנה
47 היא ביבמות, דחרש שנשא אשה, אם רצה —
48 יוציא. ביבמתו — שקידושה גמורין, וזיקתה
49 גמורה, והוא אין יכול לחלוץ — לפי שאינו
50 ב"עומד ואמר לא חפצתי לקחתה" (דברים כה),
51 ובכנס ואינו מוציא לעולם, דגט ידידה לא מפיק
52 זיקה דאורייתא. אשתו נמי — ניגזר אטו יבמות,
53 שקידושה גמורין. יבמתו ביבמתו — אשת אחיו פיקח באשת אחיו חרש. ופי' גורנין —
54 אחיו חרש אטו פיקח?

שני

והא קתני ירושות — השתא דקסבר ירושות דעלמא, ומשאות ומתנות דעלמא, ולענין עדות קאמר — צריך לומר דסלקא דעתיה דפרשי קא מפרש: למשאות ומתנות וירושות — היינו עדות. אי נמי הוי מצי למימר: ולטעמין היינו עדות! **ירושות** — בנו הבכור — פירש רשי: שהשוה בכור לפשוט. ואין נראה לרבינו יצחק, אם כן הוה ליה למימר: שריבה לזו ומיעט לה: אלא אמר רבינו יצחק: דהיינו שאומר על כן בין הבנים שהוא בכור, וקא שמעון לן דאמנן לכך על ידי הרכבה. **תנאי** — היא דתניא אמר רבן שמעון בן גמליאל כו' — לא בעי לשנויי דרב מיירי בפיקח מעיקרו, ובריייתא בחרש מעיקרו, כמו שמוחק רבן שמעון בן גמליאל. משום דקיים לן דרבן שמעון בן גמליאל פליג על הך ברייתא. כדאמר רבי יוחנן בסמוך.

א"י

1 **אלא** בפירי — אין לפרש ששואלין לו אם רוצה פירי של ימות הגשמים בימות החמה או
2 איפכא, ואומר "הן" — כי זה אפשר למצוא בכבושים ברבש, או בענין אחר. אלא
3 ששואלין לו אם רוצה שילקטו לו מן האילן. **אמר** רב יוסף מאי קא משמע לן חנינא
4 נשתתק כו' — תימא לרבינו יצחק: אדרבה, דתיקשי ליה מתניתין כיון דאינו מחלק בין אלם
5 לחרש — דלמא לי יכול לדבר מתוך הכתב!
6 בהרכבה סגי ואומר רבינו יצחק: דהא דאי
7 דבחרש לא סגי בהרכבה, אף על פי שכותבין לו
8 "נכתוב גט לאשתך" ומרכין בראשו, ובדוקין אותו
9 שלש פעמים לא וחקן. אלא דמדמי רב יוסף
10 הרכבה דאלם לכתביה דחרש, כמו שאלם על ידי
11 הרכבה ניכר שמבין ומתרגמה, ועל ידי זה כותבים
12 גט — הוא הדין חרש ששאלוהו בכתב והשיב
13 בכתב — יש הזכחה שהוא מבין בטוב, אף על פי
14 שאם שאלוהו בכתב והרכין בראשו — אינו מועיל
15 כלום.
16 **אמר** רבי זירא אי קשיא כו' — תימא לרבינו
17 יצחק: דמשמע דפריך לרב כהנא,
18 מדקאמר: הוא יכול לדבר מתוך הכתב, ואמאי לא
19 פריך אמתניתין דהרי יכול להגיד על ידי הרכבה?
20 ואומר רבינו יצחק: דמתניתין לא קשיא ליה,
21 דפשיטא ליה דגבי גט אין צריך הגדה בפה, רק
22 שמתרגמה, כמו שצריך גבי עדות דבור. אבל לרב
23 כהנא, דחשיב יכול לדבר מתוך הכתב אפילו
24 בחרש — אם כן דבור מעליא הוא, ויש לחושבה
25 הגדה. ויש מפרשים: דאמתניתין לא קשיא ליה,
26 דאיכא למימר דהא דאמר "פרט לאלם שאינו
27 יכול להגיד" — היינו אלם שאינו שומע, דהיינו
28 חרש. אבל אלם לא משמע הכי. **והא** יכול
29 לדבר מתוך הכתב — ודההא חשיבה על ידי
30 הכתב, כדפרישתי. אף על גב דממעט חרש
31 חרשת מחלצה לפי שאינם ב"אמר" ד"אמר" —
32 אמירה ודאי לא הוי אלא בפה. ועוד דהתם יליף
33 "וענתה" מ"עונו הלוים" שצריך בלשון הקדש,
34 ומינה נמי שמעינן דהויא בפה כמו בלזם.
35 **מפיהם** ולא מפי כתבם — בפרק שני
36 דכתובות (כ"ב), הארכיבי בה. **קתני** מידות
37 עדיות — אמאי דקתני: פרט לאלם שאינו יכול
38 להגיד, פריך. ומיזה, לרבינו יצחק נראה דהאי
39 פירכא נמי הויא לרב, דהא תויבתא דבתר הכי
40 הויא לרד"ה. דהכי פירושה: בשלמא אי לאו דרב,
41 אף על פי שלענין עדות חשיבה הגדה מה שמרכין
42 בראשו, כדקתני הכא בדוקין אותו לעדות —
43 מכל מקום פטר קרא אלם שאינו יכול להגיד,
44 דלענין קרבן שבועה לא חשיבה הגדה, אלא
45 הגדה מעליא. אלא לרב, דחשיב דיכול לדבר
46 מתוך הכתב עדות מעליא, כיון דאפילו בחרש
47 מזה, אף על גב דהרכבה לא מותניא ביה כלל —
48 ואם כן צריך לומר דא דממעט קרא אלם שאינו
49 יכול להגיד, אף על פי שיכול לדבר מתוך הכתב
50 — משום דרמנא אמר "מפיהם" ולא מפי כתבו,
51 ואם כן איך בודקין אותו לעדות? הא בעינן מפרשם
52 ולא מפי כתבם! ולמאי דפרישו פטר לאלם שאינו

יכול להגיד, דהיינו חרש — אתי שפיר, דאי לאו דרב באלם סגי בהרכבה בכל דבר, אבל חרש לא סגי, אפילו יכול לדבר מתוך הכתב — לא לענין גט, ולא לענין עדות. אבל לרב, אף על גב דפסול לענין עדות — כשר גבי גט, תקשי ליה. דהא הכא מכשרינן עדות מבו גט.

יכול להגיד, דהיינו חרש — אתי שפיר, דאי לאו דרב באלם סגי בהרכבה בכל דבר, אבל חרש לא סגי, אפילו יכול לדבר מתוך הכתב — לא לענין גט, ולא לענין עדות. אבל לרב, אף על גב דפסול לענין עדות — כשר גבי גט, תקשי ליה. דהא הכא מכשרינן עדות מבו גט.

א' נמי לכדרי יצחק - אבי נמי דייק "עולמית" לכדרי יצחק בפרק "חרש" (יבמות ק"ג.ב).
דקאמר ה"ח: אף אן נמי תניא כדרי יצחק, ודייק מדקתני "עולמית" גבי נשתטה, ולא
תנא גבי נישטת היא. אלא הדבא דייק מדקתני "עולמית" אתרוייהו, אנתרש ונשתטה; הא
דקתני ליה אחרש - אשמועינן אפילו יכול לדבר על ידי כתב, ואנשתטה - לכדרי יצחק.
ורב פפא דחי, דמכל מקום איבא למימר דלא

אתא "עולמית" אלא לכדרי יצחק גירדא.

הכא במאי עסקינן דלא אמר תנו - ואם
תאמר: ובי לא ידע שיקשה לו "עד"
שיאמר תנו מיבעי ליה? דמכח זה דקדק תחלה
דסיפא כריי יוסי, מדקתני "עד שיאמר לסופר
כתוב" ולא קתני: עד שיאמר "תנו" ויש לומר:
דמתוך סבר דלכבי לא תנא: עד שיאמר "תנו"
- משום דכבר שמעינן ליה מדיוקא דרישא דקתני
"כתבו", משמע: הא אמר "תנו" - נותנין, ולכבי
אשמועינן סיפא דב"כתבו" לא מהני עד שיאמר
לסופר "כתבו", וטעמא דרישא מקופרש, דלכבי
לא מהני מה שעשו אחרים בלשון "כתבו" -
משום דמילי לא מימסרן לשליה, ולא מהני עד
שיאמר לסופר "כתבו" ולעדים "חתמו", ופריך:
עד שיאמר "תנו" מיבעי ליה, דכין דלא שמעינן
ליה אלא מדיוקא דרישא - הוה ליה למיתני
בסיפא בהדיא: עד שיאמר "תנו".

הכא במאי עסקינן דלא אמר לתלתא - הכא
נמי תימא: ובי לא ידע שיקשה לו, עד
שיאמר "לשלשה מיבעי ליה? ועוד: דאי בלדא
אמר לתלתא - מאי איריא "כתבו" "תנו" נמי לא
מהני? ויש לומר: דהשתא מוקי רישא בכל ענין, בין
אמר לשנים בין אמר לשלשה, ומשום שלשה נקט
"כתבו", דהא אם אמר "תנו" - נותנין, ולכבי לא
מצי למיתני בסיפא "עד שיאמר לשלשה", דהא
בשלשה נמי מיירי, ד"כתבו" לא מהני אפילו
בשלשה, ומכל מקום פריך: דהוה ליה למיתני
בסיפא, ולפרש בהדיא: עד שיאמר לשלשה "תנו".
הכא במאי עסקינן דלא אמר אמרו - סלקא
דעתא דלא שייך לאקשויי "עד שיאמר
"אמרו" מיבעי ליה", ונחא ליה למינקט דומיא
דרישא, שהבעל מצוה לעדים עצמם לעשות.
אבל אמר "אמרו" - אמר לאחרים שיאמרו
לעדים לעשות, ואם תאמר: השתא דמוקי לה
כריי יוסי - אמאי נקט "כתבו"? הוה ליה למינקט
"תנו", וכל שכן "כתבו" ועוד: כיון ד"כתבו" לאו
דוקא, והוא הדין "תנו" - נימא דהוא הדין נמי
ד"אמרו", ויתני שפיר סיפא: עד שיאמר לסופר
כתוב כו' ויש לומר: דלא חש למיתני "תנו",
דמסיפא שמעינן דהוא הדין "תנו", מדלא תנא: עד
שיאמר "תנו".

ומשום

והתנן: שני אחין חרשין נשואין שתי אהיות פיקחות,
או שתי אהיות חרשות, או שתי אהיות אחת פיקחת
ואחת חרשה, וכן שתי אהיות חרשות נשואות לשני
אחין פיקחין, או לשני אחין חרשין, או לשני אחין
אחד פיקח ואחד חרש - הרי אלו פטורות מן החליצה
ומן היבום, ואם היו נבריות - יבנסו, ואם רצו להוציאן
- יוציאן! אלא, מחנורתא פדשני מעיקרא. אמר רבי
יוחנן: הלוקין עליו חבדיו על רבן שמעון בן גמליאל.
אמר אביי, אף אן נמי תנינא: נישטת - לא יוציא,
נתחרש הוא או נשתטה - לא יוציא עולמית; מאי
"עולמית"? לאו אף על גב דכיל לדבר מתוך הפתב?
אמר רב פפא: אי לאו דאשמועינן רבי יוחנן, הוה
אמינא, רבן שמעון בן גמליאל לפרושי טעמא דתנא
קמא הוא דאתא, ומאי "עולמית"? אף על גב דחזינא
ליה דתריף, אי נמי, לכדרי יצחק, דאמר רבי יצחק:
דבר תורה שומה מתגרשת, מידי דהוה אפיקחת בעל
פרחה, ומה טעם אמרו אינה מתגרשת? שלא ינהגו
בה מנהג הפקר. משנה אמרו לו "נכתוב גט
לאשתך"? ואמר להן "כתוב", אמרו לסופר וכתב
ולעדים וחתמו, אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנהו
לו וחזר ונתנו לה - הרי הגט בטל, עד שיאמר לסופר
"כתוב" ולעדים "חתמו". גמרא טעמא דלא אמר
"תנו", הא אמר "תנו" - נותנין, מני? רבי מאיר היא,
דאמר: מילי מימסרן לשליה; אימא סיפא: עד שיאמר
לסופר "כתוב" ולעדים "חתמו", אתאן לרבי יוסי,
דאמר: מילי לא מימסרן לשליה; רישא רבי מאיר
וספא רבי יוסי? אי, רישא רבי מאיר וספא רבי יוסי.
אביי אמר: כולה רבי מאיר היא, והכא במאי עסקינן
- דלא אמר "תנו". - אי הכי, "עד שיאמר תנו" מיבעי
ליה! אלא הכא במאי עסקינן - דלא אמר לבי תלתא.
- אי הכי, "עד שיאמר לשלשה" מיבעי ליה! אלא
בולה רבי יוסי היא, והכא במאי עסקינן - דלא אמר
"אמרו". - אי הכי, "עד שיאמר אמרו" מיבעי ליה!
ועוד, מי מודה רבי יוסי באומר "אמרו"? והתנן: כתב

סופר ועד - פשר, ואמר רבי ירמיה: חתם סופר שנינו, ואמר רב חסדא: מתניתין מני?
רבי

שני אחין חרשים - כיון דהם חרשים לא איכפת לן בנשותיהן אם הן אחת פקחות, דמכל
מקום הם לא בנסו אלא ברמיוה. וכן שתי אהיות חרשות - לא איכפת לן בפקחות של
בעלים, דהן לא בנסו אלא ברמיוה, לפיכך פטורות מן החליצה, דיוצאה משום אחות
אשה, דכל עריות פטורות מן החליצה, ואם היו נבריות - ומת אחד מהן - השני אינו
יכול לחלוץ, מפני שהוא חרש או שהיא חרשת
ואינה יכולה לומר "מאן יבמי", אלא יבנסו. ואם
רצו להוציאן - אחרי כן - יוציאן, דאחי גט
חרש ומפקד זיקת קידושי חרש, אלמא, היכא
דנפלה ליה מאחיו חרש - מפיק, ולא גורנין
אטו אחיו פקח דרשני מעיקרא - דנפלה ליה
מאחיו פקח. הלוקין עליו חבדיו - דאפילו פקח
ונתחרש אינו יכול לגרש, ואפילו יודע לכתוב.
ולא תימא רבן שמעון בן גמליאל מפרש
מילתיה דתנא קמא, דהכי שמיע ליה לרבי יוחנן
דמפילג פליג. נישטת - לא ממשט, אי נמי - האי
יוצא - אסור להוציאה. ואף על פי שפקחת
ונתחרשה יוציאה, דאשה לא בעינן דעתה,
שהרי יוצאה לרצונה ושלא לרצונה - היכא
דנשתת אמר רבנן לא יוציא, דכין שאינה
יודעת לשמור עצמה - ינהגו בה הפקר בנות,
וכן מפרש לקמן. ואף על גב דחרף - אבל
מדבר מתוך הכתב - לא ממשט, אי נמי - האי
"עולמית" לכדרי יצחק אתא למידק מינה,
מדקתני סיפא עולמית, ורישא לא תנא עולמית
- משום דרישא דרבנן כדרי יצחק, וסיפא
דאורייתא. דגבי מגרש בעינן דעתו, שהאיש
אינו מוציא אלא לרצונו. אפיקחת בעל ברחח -
מתגרשה, ואף על פי שלא מדעתה.
משנה אמרו לו - לכריא, או לשכיב צעם
חכם. נכתוב גט לאשתך - שלא תזיק ליבם.
ואמר להם כתובו - והם אמרו לו לסופר כו'.
גמרא טעמא דלא אמר להם תנו - בלא
"כתבו", דכין דאמר להם "כתבו" מקפיד היה
בדבר שלא יאמרו לאחר וכתבו, שבושת הוא
לו לגלות שאינו יודע לכתוב גט. ובהא אפילו
רבא מאיר מודה, לקמן בפרק "התקבל" שאם
אמר "כתבו גט לאשתך", אפילו אמר לבית דין
- לא עשאם בית דין להרשות את אחרים על
כו'. הא אמר תנו - גט לאשתך, ולא אמר
"כתבו" - אומרים לאחרים וכתבו ויתנו,
דעשאן בית דין. ועל כרחין כגון שהיו שלשה,
דאילו לשנים - אפילו רבי מאיר מודה שאפילו
לא אמר "כתבו" אלא "תנו" צריכים הם עצמם
לכתוב. דהכי תנן לקמן: אמר לשנים "תנו גט
לאשתך" או לשלשה "כתבו ותנו גט לאשתך" -
יכתבו הם עצמם ויתנו. אבל אמר לשלשה "תנו"
- יאמרו לאחרים וכתבו ויתנו, מפני שעשאם
בית דין, דברי רבי מאיר, ופולגי רבי יוסי עליה,
דאפילו לשלשה נמי, אף על גב דלא אמר
"כתבו" - צריכין הם עצמם לכתוב, ומתניתין
דנקט "כתבו" - משמע דאי לא אמר "כתבו" לא

הוי פסיל האי גיטא, וכגון שהיו שלשה, ורבי מאיר היא. דאמר מילי מימסרן לשליה - דרך ארץ הוא לעשות שליח דברים, והוי נמי בדברים שלוחו של אדם כמותו. הלכך היכא
דהווי שלשה, דאיבא למימר עשאן בית דין, לומר לאחרים: אמרו לסופר וכתבו, ולעדים וחתמו. עד שיאמר לסופר כתוב - משמע דאין לך צד היתר לומר לאחרים לכתוב, אלא
השומע מפיו הוא יכתוב, ואפילו שלשה, ואפילו לא אמר "כתבו", הכא במאי עסקינן - דף סיפא דקתני: עד שיאמר לסופר עצמו. דלא אמר תנו - בלא "כתבו", והכי קאמר: האומר
"כתבו" - אינו כשר, אלא אם כן אמר לסופר עצמו. אי הכי - כיון דאיכא צד היתר לומר לאחרים, הכי איבעי ליה למיתני: אינו גט עד שיאמר "תנו", בלא "כתבו", וכל שכן פשיטא
דכי אמר לסופר עצמו אלא דאי דוקא קאמר סיפא באומר "תנו". והכא במאי עסקינן? דלא אמר לשלשה - ובשנים מודה רבי מאיר דאפילו אמר "תנו" - כותבין הן עצמן, דלא
עשאם בית דין. **א"ל כולה רבי יוסי היא** - והא דנקט ברישא "כתבו" - לאו למידק דאילו אמר "תנו" בלא "כתבו" אומרים לאחרים וכתבו, אלא היינו טעמא דפסול - דלא אמר
"אמרו". והכי דיקת מינה: טעמא דלא אמר "אמרו", הא אמר לשנים "אמרו לפלוני וכתבו, ולפלוני ופלוני וחתמו", ואמרו לאותו סופר וכתב, ולאותן עדים וחתמו - שפיר דמי,
דמודי רבי יוסי בהא, שהרי עשאן שלוחין לכך. ואמר רבי ירמיה חתם סופר שנינו - לא תימא דמתכשר גט בחתימת עד אחד וכתב יד סופר שני, אלא הכי קאמר: חתם הסופר בגט
עד, ועד שני עמו - כשר. ואמר רב חסדא - מתניתין דמכשר להחתימ סופר בגט.

הטעם שהגט בטל הוא משום דלא אמר 'תנו' בלבד, אלא הוסיף
 ואמר 'כתבו' שנראה מדבריו שמקפיד שידיהם חותבים, משום
 שמתבייש הוא בדבר זה שאינו יודע לכתוב הגט. ומשמע דלא אמר
 'תנו' נותנין – שאם היה אומר להם תנו גט לאשתי ולא אמר
 'כתבו', הרי הוא עושה אותם 'בית דין' הממונים לכך ונבאופן שהיו
 שם שלשה אנשים כ'בית דין', והם יכולים לומר לאחר שיכתוב,
 שהרי הרשות בידם לצורך כך, ובאופן זה הגט כשר. מבררת
 הגמרא, מני – כשיטת מי נשנתה משנה זו, רבי מאיר היא דאמר
 'מילי מיפקסין לשליח' – שיכול למסור אמירתו לשליח שיאמר כן
 במקומו, שאף בזה 'שלוחו' של אדם כמותו. ולכך כשאמר להם
 הבעל 'תנו' רצונו שהם יהיו כבית דין הממונים על נתינת גט,
 ויכולים לומר לסופר שיכתוב. אך כשאמר 'כתבו' אין יכולים לומר
 לסופר שיכתוב, כיון שמקפיד הבעל שרק אלו יכתבו. ואפילו אם
 אומר זאת בפני בית דין, לא נתן לבית דין את הרשות למנות
 אחרים על הכתיבה. מקשה הגמרא: אימא סיפא – הלא בסיפא של
 המשנה שנינו שאין כתיבת הסופר כשירה עד שיאמר הבעל לסופר
 כתוב ולעדים חתומי, משמע שאם לא אמר כן הבעל לסופר
 מפורש, אלא אמר לאחרים 'תנו' והם אמרו לסופר שיכתוב,
 כתיבתו פסולה, וסיפא זו בהכרח אמתא – נאמרה לדעת רבי יוסי
 דאמר דמילי לא מיפקסין לשליח' – בדבר שצריך אדם לומר, אינו
 יכול למסור אמירתו לשליח שיאמר כן במקומו, שבו לא נאמר
 ש'שלוחו' של אדם כמותו. לפיכך לא תועיל כתיבת הסופר אלא
 אם צוה אותו המגרש עצמו לכתוב הגט. נמצא אם כן, שהרישא
 רבי מאיר, וסיפא רבי יוסי. מתרצת הגמרא: אין – אכן יש לנו לומר
 כן שרישא רבי מאיר, וסיפא רבי יוסי. אפי' אמר, פולח רבי מאיר
 היא. והכא מזה שמבואר בסיפא שאין הכתיבה כשירה אלא אם
 אמר הבעל לסופר שיכתוב, במאי עסקין – מדובר באופן דלא
 אמר 'תנו' בלבד, אלא אמר 'כתבו ותנו'. שואלת הגמרא: אי הכי
 שאכן מודה התנא שאם אמר להם הבעל 'תנו' בלבד יכולים הם
 למנות סופר אחר על הכתיבה, עד שיאמר תנו מיכע ליה – היה
 לתנא לכתוב, שאין כתיבת הסופר כשירה אלא עד שיאמר להם
 הבעל 'תנו' בלבד. משיבה הגמרא: אלא הכא – בסיפא במאי
 עסקין – מדובר באופן דלא אמר רבי תלמיא – לשלשה אנשים
 'תנו' אלא רק לשנים, ובאופן זה מודה רבי מאיר שאפילו שאמר
 'תנו' בלבד, מכל מקום כיון שאינם בית דין, אין להם הרשות
 למנות אחרים על הכתיבה. שואלת הגמרא: אי הכי עדיין קשה,
 והלא עד שיאמר לשלשה מיכע ליה – היה לתנא לכתוב עד
 שיאמר לשלשה תנו'.
 אלא פולח – כל משנתינו כשיטת רבי יוסי היא הסובר ש'מילי לא
 מימסרי לשליח', ולכך אין מועיל כתיבת הסופר אלא אם אמר לו
 הבעל עצמו שיכתוב. וברישא של המשנה אין הטעם שאינם
 יכולים לומר לסופר שיכתוב משום שהבעל אמר להם 'כתבו' ולא
 אמר 'תנו' כפי שדייקה הגמרא בתחילה, אלא הכא במאי עסקין
 – מדובר באופן דלא אמר להם הבעל במפורש 'אמרו' ובאופן זה
 הוא שסובר רבי יוסי דמילי לא מימסרי לשליח. ולכך אין השליח
 יכול למנות מדעתו אחרים על הכתיבה. אולם כאשר אומר
 במפורש לשלוחיו 'אמרו לפלוני וכתבו' הרי עשה אותו שליח
 לשם כך ומועילה השליחות, ובכך מודה רבי יוסי. ומעתה מבואר
 שזהו החסרון ברישא של משנתינו אשר מחמתו הגט בטל, והיינו
 משום שאמר 'כתבו' ולא אמר 'אמרו לפלוני וכתבו'. שואלת
 הגמרא: אי הכי – אם אכן כשאמר 'אמרו' יכולים הם לומר לסופר
 שיכתוב, מדוע נאמר בסיפא שאין הכתיבה כשירה אלא עד
 שיאמר הבעל עצמו לסופר שיכתוב, והלוא עד שיאמר 'אמרו'
 מיכע ליה. ועוד מקשה הגמרא, מי מודה רבי יוסי באומר אמרו
 דמילי מימסרי לשליח, והתנן – הלוא שנינו במשנה להלן (פא)
 שאף אם אין חתומים בגט שני עדים, אלא יש בו כתב סופר ועד
 כשר החתום עליו, מצטרפים כתיבת הסופר וחתומת עד אחד כשני
 עדים והגט כשר. ואמר רבי ירמיה על משנה זו, חתם סופר שנינו
 אין די בכתיבת הסופר אלא הגט להצטרף עם העד לעדות, אלא
 חתימת הסופר היא ששנינו שמצטרפת לעדות, שנמצא ששנים
 חתומים על גט זה. ואמר רב חסדא, מתניתין – משנה זו הסוברת
 שחתימת הסופר כשירה מני – כשיטת מי נאמרה,

והתנן ביבמות (קא) אם היו שני אחין חרשין נשואין על ידי רמיה
 לשתי אחיות פיקחות, או שהיו אחים אלו נשואים על ידי רמיה
 לשתי אחיות חרשות, או לשתי אחיות אחת פיקחת ואחת חרשת.
 וכן להדיח, אם היו שתי אחיות חרשות נשואות על ידי רמיה לשני
 אחין פיקחין, או שהיו אחיות אלו נשואות לשני אחין חרשין, או
 נשואות לשני אחין אחד פיקח ואחד חרש, ומת אחד מן האחים
 בלא בנים, הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום, משום שאשת
 המת אסורה עליו באיסור ערוה, שהיא אחות אשתו, ועריות
 פטורות מן היבום והחליצה. ואם היו נשות האחים נכריות –
 שאינם אחיות, ונפלה אחת מהם ליבום, ויבנסו – צריך היבם החרש
 לכונסה וליבמה, ואינו יכול להפקיע את זיקת היבום בחליצה. ואם
 רצו אחר היבום להוציאן בגט, יוציאום. כיון שאף גט של חרש יכול
 להפקיע נישואי היבום שבאו מחמת קידושי רמיות חרש של אחיו
 המת. ומוכח מכך, שלא כתיבין הגמרא לעיל (עא) שגזרו חכמים
 לאסור עליו לגרשה כדי שלא יטעו שאף אם מיבם אשת אחיו
 הפיקח יכול לגרש. מסקנת הגמרא: אלא מחמת קושיא זו מהוהתא
 מתברר שיש לשוב ולתרוץ בדרשין מעיקרא – כמו התירוץ
 שתיירצה הגמרא לעיל (עא) בתחילה, שהדין שחרש מעיקרו אינו
 מגרש מפי הכתב נאמר רק ביבמה שנפלה לפני החרש מהאח
 הפיקח, ולכך אינו יכול לגרשה.
 חוזרת הגמרא לדון במה שהובא לעיל (עא) שאמר תנא קמא
 שאין מועיל בגט כתב יד של חרש, ועל זה אמר רבן שמעון בן
 גמליאל 'במה דברים אמורים בחרש מעיקרו, אבל פיקח ונתחרש
 הוא כותב ודן חותמין'. אמר רבי יוחנן, דברי רבן שמעון בן גמליאל
 לא נאמרו כפירוש על דעת תנא קמא, אלא הלוקין עליו חביריו –
 ונתא קמא על רבן שמעון בן גמליאל, וסבורים שאפילו פיקח
 ונתחרש אינו יכול לגרש, אף אם יודע לכתוב. אמר אביי, אף אן
 נמי תנינא כן ביבמות (קבא) אשה שנישאה ולאחר מכן נישאתה ו–
 נשתתית, לא יוציא – אינו יכול לגרשה. ואם נשא האיש בהיותו
 פקח ונתחרש הוא או נשתתה, לא יוציא עולמית – אינו יכול
 לגרשה. ומבאר אביי מאי – מה באו להוסיף במה שאמרו 'עולמית',
 לאו להשמיענו דאף על גב דיכול פקח זה שנתחרש לדבר מתוך
 הקה, אינו מגרשה. ומוכח אם כן, שמשנה זו אינה סוברת כדברי
 רבן שמעון בן גמליאל. דוחה הגמרא את ראיית אביי, אמר רב
 פפא, אי לאו דאשמועינן רבי יוחנן – אם לא שהשמיענו רבי יוחנן
 שחולקים חביריו של רבן שמעון בן גמליאל עליו, הוה אמינא
 היינו סבורים שרבן שמעון בן גמליאל אינו חולק, אלא לפירוש
 מעמא דתנא קמא הוא דאמא – לפרש דעת תנא קמא הוא בא,
 ולדעת כולם חרש המדבר מתוך הכתב יכול לגרש. ואת הראיה
 שהביא אביי יש לדחות, דמאי לא יוציא עולמית, דאף על גב
 דהוינא ליה דהריף – אף אם הוא נראה בעינינו כחריף ופקח, אינו
 יכול לגרשה על ידי רמיה, אולם מתוך הכתב יכול לגרש. אי נמי,
 הלשון לא יוציא עולמית' בא להשמיענו שדין תורה הוא ששוטה
 אינו מגרש, מה שאין כן ברישא שנשתתית היא, הוא מדרבנן
 בלבד. ובדרבי יצחק. דאמר רבי יצחק, דבר תורה שוטה מתגרשת,
 שהרי אין צריך את דעת האשה לגירושין, מדי דהוה אפיקחת בעל
 כרחה – כשם שפיקחת מתגרשת אף בעל כרחה. ומה מעמא אמרו
 חכמים ששוטה אינה מתגרשת, משום שרצו שתהיה תחת בעלה
 ולא ינהגו בה האנשים מנהג הפקר:

משנה

אמרו לו לבריא או לשכיב מרע שהיה צלול בדעתו, נכתוב גט
 לאשתך כדי שאם ימות, לא תיזדקק אשתו ליבם. ואמר ליה
 כתוב, והם אמרו לסופר וכתב, ולעדים וחתמו, אף על פי
 שכתבוהו את הגט וחתמוהו ונתנוהו לו – לבעל, והוא חרש ונתני
 לה – לאשה, הרי הגט בטל, עד שיאמר הבעל עצמו לסופר כתוב,
 ולעדים חתמו:

נמרא

שנינו ברישא של המשנה, שאם הבעל אמר להם 'כתבו' והם
 אמרו לסופר שיכתוב, הגט פסול. מדייקת מכך הגמרא: מעמא –

לאחר מיתה, ואין גט לאחר מיתה, ולכך הרי זה גט ואינו גט – ספק
גט, ואם מת בלא בנים הרי אשתו חולצת ולא מתייבמת, שמא גט
הוא ואסורה על היבם כדין גרושת אחיו.
האומר לאשתו זה גיטך מהיום, אם פתי מחמת חולי זה, ולאחר
מכן עמד מחליו והלך בשוק, ושוב חלה ומה, אומרים אותו מאיזה
חולי מת, אם מהמת חולי הראשון מת, הרי נתקיים התנאי והרי זה
גט. ואם לאו, אלא מחמת חולי אחר שתקפו, אינו גט וצריכה יבום.

גמרא

שואלת הגמרא, ממה ששינו במשנה 'זה גיטך אם מתי לא אמר
כלום' אלמא – מוכח שאמירת 'אם מתי' משמעותה קאמירת
'לאחר מיתה' דמי, ולכך אינו גט. ואילו תר תני – בהמשך המשנה
שנינו, זה גיטך מהיום אם פתי, וכן מעבשיו אם מתי הרי זה גט,
אלמא – משמע מכך שאמירת 'אם מתי' לאו קאמירת 'לאחר
מיתה' דמי, שאין זה ספק גט, כמו באמר 'מהיום ולאחר מיתה'.
ונמצא דיני המשנה סותרים זה את זה.

מתרצת הגמרא, אמר אביי, לשון 'אם מתי' שתי לשונות משמע,
משמע באומר מעבשיו יחול הגט אם יתקיים תנאי זה שאמות,
ומשמע גם קאמירת 'לאחר מיתה', לכך בהמשך המשנה שהבעל
אמר לה לאשה הרי זה גיטך 'מהיום אם מתי', כיון שהוסיף 'מהיום'
אין כוונתו שיחול אחר מיתה אלא הרי זה כפאן דאמר לה
'מעבשיו' דמי, ומגורשת מהיום על תנאי שימות אחר כך. אך
בתחילת המשנה שאמר 'הרי זה גיטך אם מתי' ולא אמר לה
'מהיום', הרי זה כפאן דאמר לה 'הרי זה גיטך לאחר מיתה' דמי.

שנינו במשנה, אמר לאשתו זה גיטך אם מתי, לא אמר כלום: אמר
רב הונא, באופן זה שאמר 'זה גיטך אם מתי' הרי זה ספק גט, ולכך
הרי היא חולצת ולא מתייבמת, אם מת בעלה בלא בנים.

שואלת הגמרא, והא 'לא אמר כלום' קתני במשנה, ומשמע שודאי
אינו גט, ומדוע שלא תתייבם. מיישבת הגמרא, כוונת התנא
שאמר 'לא אמר כלום' היינו רק לענין דאסידא לעלמא שמא לא חל
הגט, אולם עדיין יש כאן ספק שמא חל הגט, ולכן לרב נמי אסידא,
ולכך רק חולצת לו. שואלת הגמרא, והא מדסיפא – הלא מהסיפא
ששינוי שהאומר 'מהיום ולאחר מיתה' חולצת ולא מתייבמת,
מכלל – משמע דרשא ששינוי שלא אמר כלום' היינו דבזמני נמי
מיישבת הגמרא, רב הונא אמר את דבריו לשיטת רבי יוסי

החולק על משנתו. ששינוי בבבא בתרא (קל) שנחלקו חכמים
ורבי יוסי, באדם הכותב על נכסיו במתנה לבנו על מנת שיקבלם
לאחר מותו, אם צריך שיכתוב בשטר שמתנה זו תחול 'מהיום'
ולאחר מיתה, או שאין צריך לכתוב כן, כיון ש'זמנו של שטר
מוכיח עליו', שהרי בשטר כתוב זמן של יום הכתיבה והוא מוכיח
שכוונת האב להקנות לבנו את נכסיו כבר מעכשיו. ולפי זה יש
לומר, שמתניתין – משנתו שאם אמר 'זה גיטך אם מתי לא אמר
כלום', היא כשיטת רבן הוסברים שכל שלא אמר בפירוש 'מהיום'
הרי זה שטר וגט לאחר מיתה שאינו כלום. ורב הונא שאמר שאם
אמר 'זה גיטך אם מתי' אף שלא אמר 'מהיום' הרי זה ספק גט
וחולצת ולא מתייבמת, זה משום דאמר – שסובר כשיטת רבי יוסי,
דאמר שאף אם לא אמר 'מהיום' זמנו של שטר מוכיח עליו, וכיון
שבזמן הכתוב בשטר היה הבעל בחיים, הרי זה גט מחיים.

שואלת הגמרא, אי רב הונא סבר כרבי יוסי שהזמן הכתוב מוכיח
שכוונתו לגרשה היום, אם כן גט גמור הוא וחליצה נמי לא תיבעי
– גם לחליצה לא תודקק, שהרי אינה אשת המת. ובי תימא – ואם
תאמר, שהטעם שחולצת ואינה מתייבמת הוא משום דמספקא
ליה לרב הונא אי הלכתא ברבי יוסי שחל הגט מחיים, או אין הלכתא
ברבי יוסי ואין הגט חל אלא לאחר מיתה, ולכן סובר שצריכה
חליצה מספק, ופי' מספקא ליה – האם מסופק רב הונא כמו מי
ההלכה, והא רבה בר אבהו חלש – חלה, עול לנביא – נכנסו אליו
רב הונא ורב נחמן, אמר ליה רב הונא לרב נחמן, בעי מיניה
ו-תשאלו מרבה בר אבהו, האם הלכתא ברבי יוסי, או אין הלכתא ברבי
יוסי. אמר ליה רב נחמן לרב הונא, טעמא דרבי יוסי לא דרשנא –

רבי יוסי היא, דאמר 'מילי לא מיספקין לשליח'. שאילו לדעת רבי
מאיר הסובר ש'מילי מימסר לשליח', אין להחתים את הסופר
כלל, כיון שיש לחשוש לתקלה, שמא יצוה הבעל לשנים 'אמרו
לפלוגי שיכתוב הגט, ולפלוגי ופלוגי שיחתמו'. ושליחים אלו
יאמרו לסופר שיחתום, כדי שלא לביישו, ונמצא שחתם הסופר
שלא כרצון הבעל. אולם לדעת רבי יוסי הסובר ש'מילי לא מימסר
לשליח', אין לחשוש לכך, שהרי לא יכתוב הסופר את הגט אם לא
ישמע מפי הבעל. ואם ירצה הבעל ימנה אותו אף על החתימה.
ומעתה מקשה הגמרא, אי סלקא דעתך שמודה רבי יוסי באומר
'אמר' שבאופן זה 'מילי מימסר לשליח', אם כן אף לדעתו יש
לחשוש דנפיק מינה חורבא – עלול לצאת מכך אותה תקלה,
דימנן – [פעמים] דאמר להו לשנים 'אמרו לסופר וכתוב, ולפלוגי
ופלוגי וחתמו', ומשום כיסופא דסופר חיישי ומחמתי ליה – לסופר,
ובעל לא אמר קבי – שהסופר יחתום, ולכך אף לדעת רבי יוסי יש
לפסול חתימת סופר, שהרי עלולה לבוא מכך תקלה. ומוזה שמצינו
שלדעת רבי יוסי חתימת הסופר כשירה, בהכרח שאף באומר
'אמר' סובר רבי יוסי ד'מילי לא מימסר לשליח'. ואם כן אי אפשר
לתרץ שגם הרישא במשנתנו היא לדעת רבי יוסי, והשמיענו
שדווקא אם אמר 'כתוב' פסול אבל אם אמר 'אמר' הגט כשר.
אלא מהוהתא – מתברר כפי שתרצנו לעיל, שהרישא נאמרה
לדעת רבי מאיר, ולכך רק אם אמר להם 'כתבו' אינם יכולים לומר
לאחרים שיכתבו, אך אם אמר להם 'תנו' בלבד, יכולים הם לומר
לסופר שיכתוב משום ש'מילי מימסר לשליח', והסיפא נאמרה
לדעת רבי יוסי הסובר ש'מילי לא מימסר לשליח' ולכן הבעל
עצמו ימנה את הסופר.

תירוצ נוסף: רב אשי אמר, בוקה – כל המשנה רבי יוסי היא. ומה
ששינוי ברישא 'אמר להם כתוב' אינו בדווקא, אלא אפילו 'תנו'
אינו מועיל. והתנא, בדרך לא מיבעיא קאמר, כלומר, לא מבעיא –
לא צריך להשמיענו היכא דלא אמר 'תנו' אלא רק 'כתבו', אלא
אפילו אמר להם 'תנו', לא – אינו מועיל שיאמרו לאחר שיכתוב.
וכן לא מיבעיא היכא שאמר 'תנו' אך דלא אמר לבי תלתא – שלא
אמר כן בפני שלשה שאינו מועיל, אלא אפילו אמר לבי תלתא –
בפני שלושה 'תנו' לא מועיל שיאמרו לאחר לכתוב. ולא מיבעיא
היכא דלא אמר 'אמרו לפלוגי וכתוב' שאינו מועיל שיאמרו לאחר
לכתוב, אלא אפילו אמר 'אמרו' נמי לא מועיל, והוה ששינוי בסיפא
שאינו מועיל עד שיאמר הבעל לסופר 'כתוב' ולעדים 'חתמו'.
תניא בנדרים דרב אשי, כתב סופר לשמה – לשם אשה זו, וכן חתמו
עדים לשמה, אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו – לבעל,
והבעל נתנו לה, הרי הגט כשר, עד שישמענו קולו של הבעל שיאמר
לסופר כתוב, ולעדים חתמו. ומבארת הגמרא את ההוכחה מן
הברייתא, מה שאמר התנא תיבת 'שמעו', כוונתו לאפוקי
[ו-להוציא] ממאן דאמר, מודה רבי יוסי באומר 'אמר', אלא אף
כאשר אמר 'אמר' הגט פסול, וצריך שישמענו מהבעל עצמו
שאומר לכתוב. ומה שאמר התנא תיבת 'קולו', כוונתו לאפוקי
מדבר בהנא אמר רב, שאמר לעיל (עא) שחרש שיכול לדבר מתוך
הכתב כותבים ונותנים גט לאשתו. ומכאן אנו למדים שאין
כותבים עד שישמענו את קולו המצוה להם.

משנה

האומר לאשתו זה גיטך אם מתי – אם אמות, ומשמע שרצונו
שיחול הגט לאחר שימות, או שאמר זה גיטך מחולי זה, כלומר,
לאחר שאקום ממיטת חוליי, וכיון שמת מחולי זה, נמצא שאין
הגט יכול לחול אלא לאחר מיתה, וכן אם אמר זה גיטך לאחר
מיתה, לא אמר כלום, כיון שאין גט חל לאחר מיתה.
אך אם אמר זה גיטך מהיום אם מתי, או מעבשיו אם מתי, כלומר,
בתנאי שאמות אחר כך, הרי זה גט, משום שהרי זה גט מחיים.
האומר הרי זה גיטך מהיום ולאחר מיתה, יש להסתפק בדבריו, אם
כוונתו שיחול הגט היום בתנאי שימות אחר כך, והרי היא
מגורשת, או שכוונתו לחזור בו, ותיקן דבריו שרצה שיחול רק

ג'ס'ט'ן. מ'י שאחזו - פרק שביעי דף עב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רה

תוספות

1 **ומשום** כיסופא דסופר חישי ומחתמי ליה - הוה מצי לשנויי; כיון דאמר מר כשר ולא
2 תעשה בו, ולאסוקי בדמסיק ב"התקבל" (גיטין סז,טא), אלא לפי שכבר דקדק, ולא
3 חש לחזור ולהאריך. ומכאן יש להוכיח דפרק "מי שאחזו" סדרו אחר "התקבל", לא מביעאי
4 היכא דלא אמר לבי תלתא בו' - לא מביעאי" קמא אתי אפילו לרבי מאיר, דקאמר: לא
5 מביעאי "כתבו" אלא אפילו "תנו", כיון דמייירי
6 בשנים, בדקאמר בחר הכי; לא מביעאי היכא דלא
7 אמר לבי תלתא. אף על גב דקאי לרבי יוסי - אין
8 לחוש, דמדרקס כל "לא מביעאי" שיכול לומר.
9 ויש ספרים דגרסי: לא מביעאי היכא דלא אמר.
10 לבי תלתא "תנו", אלא אפילו אמר לבי תלתא
11 "תנו". **תניא** כוותיה דרב אשי - לכאורה
12 משמע דלא מיייתי מינה ראייה אלא דלא מודה
13 רבי יוסי באומר "אמר", אבל הרב רבי אלחנן
14 פירש בשם רבי יצחק דמוכח מינה ד"לא מביעאי"
15 קאמר, כדמשני רב אשי. ודאי אי הוי תני:
16 "נכתוב גט לאשתך" בו' - הוה דייקני; דא אמר
17 "תנו" - נותנין, כדדייק אמתניתין, והוי רישא רבי
18 מאיר. אבל השתא דנקט כתב הסופר לשמה,
19 דמשמע: דא אם אמר לשום אדם - מהני, והא
20 ליתא. דאפילו לרבי מאיר לא מהני. אלא דאי
21 לא מביעאי קאמר; לא מביעאי לא אמר "כתבו"
22 אלא אפילו אמר "כתבו", ולא מביעאי דלא אמר
23 "תנו" בו, כדדייק אמתניתין. **קולו** לאפוקי
24 מדרב כהנא בו' - ואם תאמר: ואמאי נקט מדרב
25 כהנא? ממתניתין נמי אתיא לאפוקי, דמכשרה
26 בהרבת דראש בלא קולו ויש לומר: דמסתברא
27 דהריבנה דמתניתין מהני כמו קול, כיון דקים לן
28 שמתרצה - לא בעינן שמיעת הקול. כמו "חן גט
29 זה לאשתך" אם היה זכות לה - לא היה יכול
30 לחזור בו, ואף על פי שהיא אינה אומרת כלום,
31 כיון שהיא מתרצה בלא שמיעת קולה - הוי
32 שלוחה. ובברייתא דנקט "עד שישמעו קולו" - לא
33 שנה אלא למעוטי ררש דרב כהנא. דמסתבר
34 למעוטי.
35 **מהיום** אם מתי מעבשיו אם מתי הרי זה גט -
36 כתב רבינו תם: "מהיום אם מתי" אם מת
37 בו ביום - לא ידענא מה ארוך בה. ולרבינו אלחנן
38 נראה ד"מהיום" הוי כמו "מעבשיו", ודעתו שיהא
39 גט לאלתר, דמסתמא דלכך נותן גט, שריא למות.
40 וכי אין לו לירא שמא ימות בו ביום? אלא דאי
41 לאלתר קאמר שיהא גט. ומכל מקום נכון
42 להחמיר. **הבי** אמר רב הלכה כרבי יוסי - והא
43 דאמרין בפרק בתרא (גיטין פה,ב): התקין רב
44 בגיטא "מן יומא דגן ולהעלם" ולאפוקי מדרבי יוסי
45 - אין זה אלא לשופרא בעלמא, דהא כרבי יוסי
46 סבירא ליה, כדאמר הכא. ואית דגריס לקמן
47 "רבא", לפי זה צריך לומר נמי דלשופרא דשטרא
48 תקן, דהא אמר בסמוך דלרבא פשיטא ליה
49 דהלכה כרבי יוסי אפילו בעל פה. וכן פירש
50 בקונטרס לקמן.

אי

1 **לא תיבעי!** וכי תיקא, מספקא ליה לרב הונא אי הלכתא פריכי יוסי או אין הלכה פריכי יוסי
2 - ומי מספקא ליה? והא רבה בר אבונה חלש, עול לגבייה רב הונא ורב נחמן; אמר ליה רב
3 מיניה? אמר ליה: אתה בעי מיניה הלכה, וטעמיה דרבי יוסי אנא אמינא לך; בעי מיניה. אמר ליה, הכי אמר רב: הלכה פריכי יוסי;
4 לכתר דנפק אמר ליה: היינו טעמא דרבי יוסי, דקסברי: זמנו של שטר מוכיח עליו! אלא מספקא ליה

א

1 **רבי יוסי היא** - הלכך ליכא למיחש לחורבא. דאילו לרבי מאיר - איכא למיחש, דלמא
2 זימנין דאמר לשנים "אמרנו לפלוני ויכתוב ולפלוני ויחתמו" ואולי דני שלוחי
3 וחיישי לכיסופא דסופר, ומחתמי ליה בלא דעת הבעל. אבל לרבי יוסי - ליכא למיחש
4 להכי, שהרי לא יכתוב סופר גט אלא אם כן ישמע מפי הבעל עצמו. ואי סלקא דעתך
5 מודה רבי יוסי באומר אמרי - הך חורבא גופה
6 לרבי יוסי אתיא. כולה רבי יוסי היא - ורישא
7 דאמר "כתבו" - לאו דווקא, דאפילו "תנו" נמי
8 פסול, כדקתני סיפא: עד שיאמר לסופר ויכתוב.
9 ואורחא דתנא למינחי ולאוסופי, ונקט למילתיה
10 בלשון: לא מביעאי הך, אלא אפילו הא נמי
11 פסיל עד שיאמר בו'. תניא כוותיה דרב אשי -
12 דבאומר "אמר" נמי פסיל רבי יוסי. **לאפוקי**
13 **מדרב כהנא** - דאמר לעיל (עא,א): חרש שיכול
14 לדרב מתוך הכתב - כותבין ונותנין גט לאשתו.
15 **משנה** אם מתי לא אמר כלום - דמשמע
16 לכשאמות, ואין גט לאחר מיתה. זה גיטך מחולי
17 זה - משמע מחולי זה ואילך, וכיון שמת מתוך
18 החולי - נמצא שאין הגט חל אלא לאחר
19 מיתה. מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט -
20 מספקא לן אי נהאא דהי' מהיום אם אמות, וכיון
21 שמת - נתקיים התנאי, ונמצא שהוא גט משעת
22 נתינתו. או חזרה הוי, שחור בו ממאי דאמר
23 "מהיום", ואמר "לאחר מיתה יזא גט" ואינו
24 כלום. דבשלמא גבי מתנה - איכא למימר גופא
25 מהיום ופירא לאחר מיתה, אבל הכא - ליכא
26 למימר הכי. ואי משום תנאה - הוה ליה למימר
27 "מהיום אם מתי", ובגמרא פריך: מאי שנא
28 מרישא. חולצת - שמא אינו גט. ולא מתייבסת
29 - שמא גט הוה, והוויא לה גרשת אחיו, וקיימא
30 עליה כברת הואיל ולא החזירה. **גמרא** והרי
31 תני בו' אלמא לאו כלאחר מיתה דמי - דאילו
32 ב"מהיום ולאחר מיתה" תני סיפא: גט ואינו גט.
33 משמע כמעבשיו - אם יתקיים תנאי זה שאמות,
34 ובשמת הוה גט למפרע. אבל לאחר מיתה -
35 לא משמע תנאה, וספוקי מספקא לן, וחולצת -
36 כלומר: אסורה להתייבם, דמספקא ליה אי הוה
37 גט אי לא. ולקמיה מפרש ואזיל. והא מדיכפא
38 - גבי "מהיום ולאחר מיתה" תנא: חולצת,
39 וברישא לא תנא, מכלל דדוקא קתני! תנינן
40 - דבעי "מהיום". ריבנן - דפליגי עליה דרבי
41 יוסי ב"יש נוחלי" (בבא בתרא קלא,א) דקא תני:
42 כהובת כל נכסיו לבנו צריך שיכתוב "מהיום
43 ולאחר מיתה", ואי לא - הוה ליה מתנה לאחר
44 מיתה, והכא נמי גט לאחר מיתה הוא. ורב הונא
45 כרבי יוסי דאמר - התם: אינו צריך, דקא סבר:
46 זמנו של שטר מוכיח עליו דמהיום נתן לו את
47 גוף הקרקע, והפירות יאכל הוא בחייו. דאם לא
48 נתן לו הגוף מעבשיו - למח נכתב זמן בשטר
49 התנתה: חליצה נמי לא ליבעי - דהא אמר: אף
50 על גב דלא כתב "מהיום" - כמאן דכתב מהיום
51 דמי, ו"מהיום אם מתי" נתן במתניתין דכשרו
52 טעמא דרבי יוסי לא ידענא - אמאי קאמר אין
53 צריך.

בעל

40 הונא לרב נחמן: בעי מיניה מרבה בר אבונה, הלכה פריכי יוסי או אין הלכה? אמר ליה: טעמא דרבי יוסי לא ידענא, הלכה איבעי
41 מיניה? אמר ליה: אתה בעי מיניה הלכה, וטעמיה דרבי יוסי אנא אמינא לך; בעי מיניה. אמר ליה, הכי אמר רב: הלכה פריכי יוסי;
42 לכתר דנפק אמר ליה: היינו טעמא דרבי יוסי, דקסברי: זמנו של שטר מוכיח עליו! אלא מספקא ליה

א

אמר רבי יוסי בעל פה – אם מבטל בדבורו הוכחת זמן השטר, כיון שאין כתוב בו "מזהים" **לרבא** פשיטא ליה – מכאן קשה על רבינו שמואל בן מאיר, דפירש ב"ש נוחלין (בבא בתרא ק"לא): גבי בעי מיניה רבא מרב נחמן: בהקנאה מהו, פירש: אם מועיל הקנאה כמו "מזהים", אמר ליה: בהקנאה אינו גריר, ופירש רבינו שמואל בן מאיר: היינו דלא כרבי יוסי, והכא משמע דסבר רבא כרבי יוסי!

ואומר רבינו יצחק: דהתם מיייר באי כתוב זמן, בשטר, ודוחקים כרבי יוסי.

1 **אִי אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּעַל פֶּה**
2 **לִיהוֹי וְהוֹמִי "הָרִי זֶה גִּיּוֹ"**

[illegible][illegible]

ניצל מאותו החולי, ומת מחולי אחר, והוא אמר מחולי זה. **איידך** — מי שלא הלך ב

בעל פה — כגון גבי גט שכתב כהלכתו, וכשמסורו לה אומר "זה גיטך אם מתי", הלכך
לא דמי לשטר, שכיון שכתב התנאי אצל הזמן בשטר — איכא למימר דזמן מוכיח
בדמיון קאמר, אבל על פה — דלמא כי מסריה נידלה הדר ביה מוזמן דשטרא, ומסריה
נידלה על מנת לאחר מיתה, הואיל ולא אמר "מהיום", אינו גט — דהא לא שרייה גט עד
שנים עשר חורש, ודוח ליה גט לאחר מיתה. כי
דינא דשרי משהא — רבי יודה נשיא השתיר
שמן של גיזס, במסכת עבודה זרה (לזא), אמ
מתי ושאיני סת — איזה משתי לשונות הללו,
לדשון תנאי הם. שאמרת — משמע: לכשאמות
יהא גט. צריכא למיפר — הא בהדיא תנן לה
במתניתין: מהיום אם מתי — הרי זה גט. ורבי
יוסי — ואשמעינן רבא דבעל פה נמי אמרה רבי
יוסי, והלכתא כותיה. דפמני לה — דלרב הונא
לעיל, ולרבי יוסי — דאמר: כי לא אמר
"מהיום", כמאן דאמר "מהיום" דמי. חולצת —
דזמן השטר הזה ליה כי "מהיום", וכי מסריה
נידליה ואמר: "זה גיטך לאחר מיתה" — מספקא
לן אי הנאה הוא, אי חזרה הוא. מרסיפא — כי
אמר "מהיום" ולאחר מיתה" תנא מתניתין
חולצת לרבנן, ככלל ד"לאחר מיתה" לרבי יוסי
נמי חולצת, דהא דלרבי יוסי כי "מהיום" ולאחר
מיתה" דמי. ורבי יוסי ורבנן לא איפלוג אלא
בהא לחודה, דלרבי יוסי בלאו "מהיום"
כי "מהיום", ולרבנן יש חילוק. רבי פנורא ליה
— דאמר לקמן: גט הוא, ופליג אדרבנן, וקסבר
תנאה הוא. והואיל ואשכחן לרבי דפליג —
אימא רבי יוסי נמי פליג, דהא שמענין ליה
דמיכל רבאי דקטני כזה גט — במלתייה דרבי.
למעושי דרבי יוסי — היכא דלא אמר "מהיום",
דכיון דקטני "כזה" — משמע דכי האי גוונא הוא
דמכשר, אבל בלאו "מהיום" — פסול. דקטני
כזה גט — רבי יוסי גבי הנאי, לקמן (נעא), ועל
כרחיק למעוטי אתא, ולא אשכחן דלמעטיה אי
לאו הא ד"מהיום" ולאחר מיתה", ולאשמעינן
דאף על גב דגבי מתנה בשר — ההם הוא דהכי
קאמר ליה: גופא מהיום, ופירי לאחר מיתה.
אבל בגט, כיון דלאו לשון תנאי הוא — הוא
ליה ספק תנאה ספק חזרה. רבי יוסי מאי היא —
היכא קטני "כזה גט"? רבי יוסי אומר כזה גט —
מדהוה ליה למימר "אם לא באתי כתבו ותנו",
ואמר "כתבו ותנו אם לא באתי" — היכי קאמר:
כתבו עבשי, ותנו אם לא באתי. והלך גרסינן.
גיטו — דשכיב מרע, כמתנתו מה מתנתו —
אמרין בבבא בתרא (קנא,א). אם עמד — חזור.
אף גיטו אם עמד חזור — ולא מביעיא היכא
דאמר "אם מתי" — דהא לא מת. אלא אפילו
לא אמר "אם מתי", אלא יתב לה גט סתמא, אם
עמד — חזור, דמסתמא ארעא מיימיה יתב
לה, והא לא מת. אף על גב דלא אפרוהי —
כדתנן ב"האמר התקבל" (גיטין סה,א) רבי
שמעון שוזרי אומר: אף המסוכן, כיון דאמר
"כתבו" אף על גב דלא אמר "תנו" — ארעא
למיתב קאמר. הרי עמד — ובשל הגט מאלו.
שניתק מחולי לחולי — ואין זו עמידה, אלא אם
כא כלל רפואה שעה אחת. על משענתו —
נשען על מקל, ולעולם חולה הוא. הרי דנטק
הלך — לאו משום דעמידה היא. דתילף מינה:
אם עמד אינו חזר, אלא אף קשמע על טעמא
דהלך הוא דבעי אומדנא אם ממהת חולי
הראשון מה, דאיכא למיחש: הואיל והלך —
יש בו מחולל חזרה, ויש בו מחולל חזרה. ויש
מסתמא אף על פי שניתק לחולי אחר —
מסתמא אף על פי שניתק לחולי אחר —

ולאחר מיתה' כרבי כמיה' ליה, דאמר שבאופן זה נפלא מעליא הוי
 – גט גמור הוא, וְהַלִּיצָה נָמִי לֹא תִּבְעִי – ואף חליצה אינה צריכה,
 מפני שסובר שזה לשון תנאי ולא חזרה, ושלא כדעת רבנן במשנה
 שהוא ספק תנאי ספק חזרה וחולצת, קא מְשַׁמְעֵי לָן רב הונא, דלא
 רבי סבר לה כרבי יוסי לענין זמנו של שטר מוכיח עליו, ולא רבי
 יוסי סבר לה כרבי לענין מהוים ולאחר מיתה', ומבאר הגמרא
 מנין לו לרב הונא שחלוקים הם בשיטתם, רבי לא סבר לה כרבי
 יוסי, דקתני – שהרי בברייתא מובאת בגמרא להלן אמר רבי
 לענין מהוים ולאחר מיתה' כְּהוּ גַם, ומהלשון 'כזה' משמע
 שדווקא כשאמר 'מהוים' הגט כשר, ולְמַעַנְיָ דרבי יוסי – להוציא
 משיטת רבי יוסי הסובר שאף אם לא אמר 'מהוים' הרי זה גט. וכן
 רבי יוסי לא סבר לה כרבי, דקתני – שהרי אף רבי יוסי אמר
 בברייתא להלן לענין תנאי בגט 'כְּהוּ גַם', ומשמע שכוונתו לְמַעַנְיָ
 דרבי – להוציא משיטת רבי הסובר שמהוים ולאחר מיתה' הוא
 תנאי והרי זה גט, אלא כשיטת רבנן שהוא ספק תנאי ספק חזרה
 והרי זה ספק גט וחולצת. רבי מאי היא – היכן אמר רבי 'כזה גט',
 דתניא, הרי זה גיטך 'מֵהוּיִם וְלֵאחֲרֵי מֵהוּיִם', הרי זה גט ואינו גט – ספק
 גט, כיון שהוא ספק תנאי ספק חזרה, דכרי כְּהוּ גַם, רבי אומר, כזה
 גט – הרי זה ודאי גט, כיון שהוא תנאי ולא חזרה. רבי יוסי מאי היא
 – היכן אמר 'כזה גט', דתני במשנה להלן (ע"ה) שאם אמר הבעל
 לשלוחיו 'כְּתָבוּ וְתָנוּ גִטִּי לְאִשְׁתִּי אִם לֹא בְּאִתִּי מִמְדִּינַת הַיָּם מִיָּנִין
 וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וּבְתַבְּהוּ הַשְּׁלִיחִים אֶת הַגִּט בְּתוֹךְ שְׁנַיִם עָשָׂר
 חֹדֶשׁ, וְתָנוּ לְאִשָּׁה לְאַחֵר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, אִינוּ גִט, כיון שלא כן
 אמר, אלא שאף יכתבו הגט לאחר שנים עשר חודש. רבי יוסי
 אומר, כְּהוּ גַם – הרי זה גט, כיון שהבעל הקדים לומר 'כתבו ותנו'
 קודם 'אם לא באתי', הרי שכוונתו כתבו עכשיו ותנו לאחר שנים
 עשר חודש אם לא באתי.
 שנינו במשנה: וְהַיִּטְוִי מֵהוּיִם אִם מֵתִי מְחֹלִי וְהָ, וְעַמֵּד וְהִלֵּךְ בְּשׁוּק
 כּוֹ' וחלה ומת, אומדין אותו, אם מחמת חולי הראשון מת, הרי זה
 גט, ואם לאו אינו גט. אמר רב הונא, שכיב מרע, דין גיטו הוא בדין
 מִתְּנָתוֹ. מֵה מִתְּנָתוֹ שְׁנוֹתֵי אַחֲרֵי מִתְּנָתוֹ חֲלִי, אִם עָמַד וְנִתְּרָא
 מחליו, חוץ – יכול לחזור בו ובטלה מתנתו, כיון שלא נתן המתנה
 אלא על דעת שימות, אף גיטו שנתן לאשתו מחמת חליו, אִם עָמַד
 ונִתְּרָא מחליו, חוץ בו ובטלה הגט, שלא נתן לה הגט אלא מפני
 שהיה ירא שימות ותיפול אשתו ליבו. וכן דין מתנתו כדין גיטו,
 ומה גיטו של שכיב מרע, אף על גב דלא פִּירֵשׁ – אף שלא פירש
 דבריו, אלא כיון דאמר בְּתוֹבָה, אף על גב דלא אמר תנו את הגט
 לאשתי, כותבים ונותנים אותו לאשתו, שאנו אומרים שכוונתו
 היתה לומר אף 'תנו', אלא שבמחמת פחד המיתה לא פירש דבריו,
 אף בְּתַנְתּוֹ של שכיב מרע, כיון דאמר תנו לפלוני מנכסי, אף על
 גב דלא קנו מִיָּנִין – אף שלא קנו מידו בקנין לזכות במתנה עבור
 אותו פלוני, מתנתו מתנה, כיון שתקנו חכמים שדברי שכיב מרע
 אף בלא קנין קנין הרי הם ככתובין וכמסורין. מקשה הגמרא על רב
 הונא: תָּנִן במשנתנו, שאם אמר וְהַיִּטְוִי מֵהוּיִם אִם מֵתִי מְחֹלִי וְהָ,
 וְעַמֵּד וְהִלֵּךְ בְּשׁוּק, וְשׁוּב חֵלָה וּמָת, אומרים אותו, אִם מִתְּנָתוֹ חֲלִי
 הִרְאִשׁוֹן מֵת הָרִי וְהָ, ואם לאו, אִינוּ גִט. ואי אָמַרְתָּ ששכיב מרע
 שנתן גט, אִם עָמַד ונִתְּרָא מחליו, חוץ ובטל הגט, לְמַה לִּי אומדנא
 מחמת איזה חולי מת, הרי עָמַד הוא מחליו, ובטל הגט מאליו.
 מתרצת הגמרא: אִם מֵת מֵרַב בְּרִיָּה דרבי יוסף מְשַׁמֵּי דְרַבָּא, משנתנו
 אינה מדברת כשעמד ונִתְּרָא מחליו לגמרי, אלא שְׁנִיתִק מְחֹלִי
 לְחֹלִי – שיצא מחליו זה ומיד חלה בחולי אחר, ולכן צריך לאמרו
 אם מת מחמת חולי הראשון או השני, ואילו דברי רב הונא לא
 נאמרו אלא כאשר בא לכלל רפואה שעה אחת. מקשה הגמרא:
 וְהָא 'עָמַד' קָתַנִּי במשנתנו ומשמע שעמד מחליו ונִתְּרָא. מתרצת
 הגמרא: אין פירוש 'עמד' שעמד מחליו ובא לכלל רפואה, אלא
 עָמַד מְחֹלִי וְהָ וְנָפַל לְחֹלִי אַחֵר, ואף על יציאה מחליו אחד
 למשנהו שייך בו לשון עמידה. מקשה הגמרא: וְהָא 'לְהֵלֵךְ בְּשׁוּק'
 קָתַנִּי, ואם הוא ניתק מחליו לחליו כיצד הוא הולך בשוק. מתרצת
 הגמרא: אין כוונת המשנה שחלך בשוק כאדם בריא, אלא לְהֵלֵךְ עַל
 מְשַׁנְעָתוֹ – נשען על מקלו, ואכן מדובר שנפל מחליו לחליו.

אי אָמַר רבי יוסי שזמנו של שטר מוכיח עליו אף כאשר בשעת
 מסירה אמר לה כְּעַל פֶּה 'אם מתי', אי לא אָמַר כן אלא באופן
 שכתוב בשטר עצמו 'אם מתי', שאז הזמן הכתוב בשטר מוכיח
 שבמה שכתב 'אם מתי' אין כוונתו לקבוע זמן גירושין אחר
 המיתה, אבל אם אמר לה בעל פה 'אם מתי', אפשר שחזר בו מן
 הזמן הכתוב בשטר, וכוונתו לגרשה אחר מיתה. וכיון שמתפק
 רב הונא בדבר זה, לכך מצריכה חליצה ואוסרה ביבום. דוחה
 הגמרא: וְהָא מְסַפְּקָא לִיה לרב הונא בדבר זה, וְהָתֵּן לְהֵלֵךְ (ע"ה).
 האומר הרי זה גיטך אם לא באתי – אם לא אחזור ממדינת הים
 מִכָּאֵן וְעַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְהָא הַבֵּעַל בְּתוֹךְ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, הרי
 גַּם, שהרי אמר שיחולו הגירושין לאחר שנים עשר חודש, וכיון
 שמת קודם זמן זה, אין גט לאחר מיתה, ולכן זקוקה היא ליבום.
 וְהָתֵן עָלָה בתוספתא, שרְבוּתֵינוּ נִחְלָקוּ עַל מִשְׁנֵה זו, וְהָתֵירָה
 לְהִינָשׂא לְכָל אָדָם, משום שהגט כשר הוא. וְהָתֵירָן – ושאלו על
 כָּךְ, מֵאֵן רְבוּתֵינוּ המתירים אותה לינשא, וְהָאֵר רַב יְהוּדָה אָמַר
 שְׁמוּאֵל, אלו הם בִּי דִינָא דְּשִׁרְיָ מִיִּשְׁשָׁא – הבית דין של רבי יהודה
 הנשיא שהתיר שִׁמְנָן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וְהִטְעַם שִׁמְנָן שֶׁהִתִּירָה
 לְהִינָשׂא, משום דְּסָבְרִי לָהּ רַבִּי יוֹסִי דְּאָמַר 'מִנֵּנוּ שֶׁל שְׁמִי מוֹכִיחַ
 עָלָיו, ולכן אף שאמר בעל פה 'עד שנים עשר חודש', כיון שכתוב
 בגט זמן נתינת הגט, הרי הזמן הכתוב מוכיח שרוצה לגרשה מיד,
 והרי היא מגורשת קודם מיתתו ואינה זקוקה ליבום. ומוכח שסובר
 רבי יוסי שזמן הכתוב בשטר מוכיח אף על הנאמר אחר כך בעל
 פה. מתרצת הגמרא: אִלָּא מְסַפְּקָא לִיה לרב הונא אי הִלֵּךְ כְּרַבִּי
 יוֹסִי אף כאשר אמר כְּעַל פֶּה 'אם מתי', או אִין הִלֵּךְ כְּמוֹתוֹ אִלָּא
 שכתוב בגט 'אם מתי', ולכן סבר שחולצת ואינה מתייבמת.
 שואלת הגמרא: וְהָא מְסַפְּקָא לִיה לרב הונא בדבר זה, וְהָאֵמַר רַבָּא
 האומר הרי זה גיטך אם מתי, וכן הרי זה גיטך שְׁאִנִּי מֵת, ששמעות
 דבריו שכוונתו לגרשה מיד בתנאי שימות, ולכן הרי זה גַּם, אך אם
 אמר הרי זה גיטך בְּשִׁאֲמוֹת, וכן הרי זה גיטך לְאַחֵר מִיָּתָהּ,
 משמעות דבריו שרוצה שיחולו הגירושין אחר מיתתו, ולכן אִין זה
 גַּם, שאין גט לאחר מיתה. ומבשרת הגמרא, הִיכִי דְּמִי – באיזה אופן
 אמר רבא שאם אמר 'אם מתי' הרי זה גט. וְהָאֵלִימָא דְּאָמַר לָהּ מֵהוּיִם
 אם מתי, וְכִרְבָּנִי הסוברים שרק אם אמר מפורש 'מהוים' הרי זה
 גט, וכי צְרִיכָא לְמִיָּד דִּין זה, וְהָתֵּן בְּפִירוּשׁוֹ במשנתנו, שאם אמר
 מֵהוּיִם אִם מֵתִי, הרי זה גַּם, וְהָאֵלִימָא לְאוּרָבָא דִּיבֵר בְּאוֹפֵן דְּלֹא אָמַר
 לָהּ מֵהוּיִם, אלא אמר בסתם 'אם מתי', וְכִרְבָּנִי יוֹסִי הסובר שזמנו
 של גט מוכיח שכוונתו לגרשה מהוים. אם כן שְׁמַע מִיָּתָהּ שֶׁהִלֵּךְ
 כְּרַבִּי יוֹסִי שזמן הגט מוכיח אף אם אמר בעל פה 'אם מתי'. משיבה
 הגמרא: אַמְנָם לְרַבָּא פְּשִׁיטָא לִיה שֶׁהִלֵּךְ כְּרַבִּי יוֹסִי אף כשאמר
 בעל פה, אִךְ לִיָּבִי הוּנָא מְסַפְּקָא לִיה, ומשום כך סובר שחולצת
 ואינה מתייבמת. הגמרא מיישבת באופן אחר: וְהָא בְּעִיתִי אִמָּא שאין
 ראיה כלל מדברי רבא, כיון שפירש לומר דְּלֵעוּלָם רבא דִּיבֵר
 באופן דְּאָמַר לָהּ מֵהוּיִם אִם מֵתִי, וְכַדְעַת רַבָּנִי הַסּוֹבְרִים שרק אם
 אמר כן בפירוש הגט כשר. ואף שכבר שנינו דין זה במשנתנו, הִנֵּי
 לִישְׁנֵי אִיצְטְרִיבִי לִיה – משום אותם לשונות האחרים שהוכיח רבא
 הוצרכו דבריו, והשמיענו שלשון 'שְׁאִנִּי מֵת' כְּאִם מֵתִי דְּמִי. ולשון
 'בְּשִׁאֲמוֹת' בְּלֵאחֲרֵי מִיָּתָהּ דְּמִי, מביאה הגמרא לשון אחרת: וְהָאֵמַר
 דְּמִתְנִי לָהּ אֶת דְּבָרֵי רַב הוּנָא אִפְסִיפָא – על הסיפא של הרישא של
 משנתנו, באומר זה גיטך לְאַחֵר מִיָּתָהּ, לֹא אָמַר בְּלֹם. ועל כך אָמַר
 רַב הוּנָא, וְלִדְבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַסּוֹבֵר שזמנו של גט מוכיח עליו, וכאילו
 אמר בפירוש 'מהוים ולאחר מיתה', הרי זה חולצת ולא מתייבמת,
 כיון שיש להסתפק אם מה שאמר 'לאחר מיתה' תנאי הוא, ורצונו
 שיחול הגט מהוים אם ימות, והרי זה גט, או שהוא חזרה ממה
 שאמר בתחילה 'מהוים' ומעתה אין רצונו שיחול הגט מהוים אלא
 לאחר מיתה. ואין זה גט. שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא שְׁלֹדַעַת רַבִּי יוֹסִי
 חולצת ולא מתייבמת. שהרי מְדִסִּיפָא לְרַבָּנִי חוֹלִצָת – כשם
 שבסיפא של המשנה לדעת חכמים, כאשר אומר בפירוש 'מהוים'
 ולאחר מיתה' חולצת ולא מתייבמת, רִישָׁא גַּם שאמר 'הרי זה
 גיטך לאחר מיתה', לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי הרי זה כאומר 'מהוים ולאחר
 מיתה', וְחוֹלִצָת ולא מתייבמת. משיבה הגמרא: מֵהוּ דְּמִתְנִי – בלא
 דברי רב הונא היינו אומרים דְּרַבִּי יוֹסִי כְּהָא – באומר 'מהוים'

כהרישא.
מביאה הגמרא נידון בענין מעין זה: מעשה בההוא נכרא דיובין
אחריה, על כל אונסא דמתיליד בשדה. ולסוף, אפיקו בה נהרא –
הטו את הנהר שיעבור בשדה זו על פי צווי המלך. אתא הלוקח
לקמיה דרבינא, ותבע שהמוכר יתן לו שדה אחרת כפי האחריות
שקיבל עליו. אמר ליה רבינא למוכר, ויל שפי ליה – לך והעמד לו
שדה ראויה, דהא קבילת עלך אחריות כל אונסא דמתיליד בשדה
זו. אמר ליה רב אחא בר תחליפא לרבינא, הלא אונסא דלא שכיח
הוא, ולא העלה המוכר על דעתו לקבל אחריות על אונס זה.
אניגל מילתא ומטא לקמיה דרבא – נתגלגל מקרה זה ובא לפני
רבא, אמר להו רבא, אכן אונסא דלא שכיח הוא, ולא קיבל המוכר
אחריות על אונסים מעין אלו, ולפיכך פטור הוא.
איתיביה – הקשה רבינא לרבא מהסיפא של הברייתא שהובאה
לעיל, שאם אמר 'הרי זה גיטך אם לא אעמוד מחולי זה', ונפל עליו
בית או הכישו נחש, הרי זה גט. הרי שכוונת הבעל אף לאונס שאינו
שכיח, ומדוע לגבי שדה הינך סבור שאונס שאינו שכיח אינו בכלל
האחריות שקיבל עליו.
אמר ליה רבא, עד שאתה מקשה עלי מהסיפא של הברייתא,
ואימא – תוכיח בדברי מהרישא של אותה ברייתא, שאם אמר 'הרי
זה גיטך מחולי זה ונפל הבית עליו או הכישו נחש, אינו גט', משום
שעל דעת אונס שאינו שכיח לא גירשה, והוא הדין לגבי שדה לא
קיבל אחריות באונס שאינו שכיח.
אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא, מדוע דחה רבא את הקושיא
שחקשו עליו מהסיפא. וכי משום דקשיא סתירה מהרישא אסיפא,
לא מותבין תיובתא מינה – אין להקשות על דבריו מהסיפא. אמר
ליה רבינא, אין – אכן, בין דקשיא רישא אסיפא, לא איתמר בי
מדרשא – הרי זה מוכיח שברייתא זו לא נשנתה בבית המדרש,
שבו יושבים תלמידי חכמים שיתרוצה, ובהכרח משפשתא היא,
ואין להקשות ממנה ולא לסייע ממנה. וכיון שאין להוכיח מן
הברייתא, ויל פתר קברא – יש לילך בזה אחר הסברה שאין אדם
מעלה על דעתו אונס שאינו שכיח, ולא קיבל עליו אחריות על זה.
רב פפא ורב הונא פריה דרבי יהושע, (ובן) [ובן] שומשמי אנדא
דנהר מלבא – קנו שומשמי על שפת נהר המלך, ואגור מלחי
לעצורניה – שכרו ספנים שיוליכו את השומשמי לביתם בספינה
דרך הנהר, והמוכרים קבילו עליהו אחריות על כל אונסא
דמתיליד בדרך. לסוף איסתפר נהר מלבא – הוקם 'סכר' בנהר
המלך ולא יכלו הספינות לעבור בו. אמרו רב פפא ורב
הונא למוכרים, אגורו חמרי אפקעניהו ניהלן – שכרו חמורים
להוציא את הסחורה מן הנהר ולהוליכה לביתנו, דהא קבילתו
עליהו כל אונסא דמתיליד – שהרי קיבלתם על עצמכם כל אונס
שיוולד בדרך. אתו לקמיה דרבא שיפסק להם את הדין, אמר להו
רבא לרב פפא ורב הונא, קאני חורין – אווזים לבנים, משלחי עלימי
דאינשי – המפשיטים בגדיהם של אנשים מעליהם, כלומר פוסקים
אתם שלא כדון לטובתכם, אונסא דלא שכיח הוא – סכירת הנהר
הוא אונס שאינו שכיח, ולא קיבלו המוכרים עליהם אחריות
מאונס שאינו שכיח, ולכך פטורים הם מלשלם לכם את הוצאות
שכירות החמורים.

משנה

הנותן גט לאשתו, ואמר לה 'הרי זה גיטך מהיום אם מתי', כיון
שאם הוא ימות הרי היא מגורשת משעה שנתן לה את הגט, לכך
לא תתייחד עמו אחר קבלת הגט מחשש שמא יבוא עליה ביאה
לשם קידושין ותהא צריכה ממנו גט שני, אלא בפני עדים. ואפילו
על פי עבד, אפילו על פי שפחה, כיון שבפניהם הוא בוש לבוא
עליה, חוץ משפחתה, שאסורה היא להתייחד עם בעלה בפניה,
מפני שלקחה של האשה גם בה משפחתה – רגילה היא בה, ואינה
בושה ממנה, לכך יש לחוש שמא יבוא עליה בפניה.
מבררת המשנה, האומר לאשתו 'הרי זה גיטך מהיום אם מתי', מה
היא – מה דינה פאותה תמים שבין נתינת הגט למיתתו. רבי יהודה
אומר,

ובזה שנקט התנא הלך על משנתו הא קא משמע לן – השמיענו
דקלף על משענתו הוא דקעין אויבדא – צריך לאומדו אם מת
מחמת חוליו הראשון אם לא, כיון שיש רגלים לדבר שלא מת
מחמת חוליו הראשון כלל כיון שהלך על משענתו, אבל אדרב –
מי שלא הלך על משענתו, אפילו אויבדא נמי לא פעינן, ומחזיקים
אותו שאף שניתק לחולי אחר יש בו עדיין מחולי הראשון.
מדייקת הגמרא, שפעת מינה – ממשנתנו ששכיב קרע שנתן מתנה
לפלוגי, אף שניתק מחולי לחולי ומת מחמת החולי השני, מתנתו
מפלוג, שהרי לדעת רב הונא מדובר במשנתנו שניתק מחולי
לחולי, ומשענת שדוקא בשפירש 'אם מתי מחולי זה' הצריכה
המשנה לבדוק אם מת מהחולי הראשון או השני, אבל אם נתן
מתנה בסתם, אף שמת מחולי אחר הרי היא מתנה. אומרת
הגמרא, אין – אכן כך הדין, דאמר רבי אלעזר משפיה דרב, שכיב
קרע שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה.
הגמרא חוזרת לעיקר דינו של רב הונא (לעיל עב), ששכיב מרע
שנתן גט ועמד, חוזר אפילו כשלא התנה בשעת נתינת הגט 'אם
מתי', ומביאה הגמרא שרפה ורבא, לא סבירא להו הא דרב הונא,
ולדעתם אם השכיב מרע לא אמר 'אם מתי', אף שמסתבר לנו
שנתן הגט רק על דעת שימות, מכל מקום אם עמד מחוליו אין
הגט בטל, משום נזירה דרבנן, שחששו שפא שכיבא בני אדם
שהנותן גט בסתם, אין הגט חל אלא אם מת, אבל אם עמד מחוליו
הגט בטל, ואמרו שיש גמ לאחרי מיתה, ויכשירו גט אף באופן
שאמר בפירוש 'זה גיטך לאחר מיתה', והם אינם יודעים שכשנתן
בסתם כוונתו שיחול הגט מעכשיו אם ימות והרי זה גט מחיים,
ולכך תינקו חכמים שאפילו אם עמד מחוליו מגורשת.
מקשה הגמרא, ומי איבא מיד דמאורייתא לא תוי נפא – וכי יש
אופן שמן התורה הגט בטל, ומשום נזירה דרבנן שרינן אשת איש
לעלמא – מתירים אשת איש לינשא. שהרי כאן כיון שיש לו לגט
ליבטל מן התורה כיון שעמד מחוליו, איך תתגרש בו מחמת גזירה
דרבנן.
מתרצת הגמרא, אין – אכן יש כח ביד חכמים להתיר אשת איש,
משום דכל דמקדש אשה, אדעתא דרבנן מקדש – הרי הוא תולה
קידושו בדת משה וחכמי ישראל וכשואמר 'הרי את מקודשת לי
כדת משה וישראל', ובמקום הצורך אפקעינהו רבנן לקידושין
מיניה – הפקיעו רבנן את קידושיו למפרע.
אמר ליה רבינא לרב אשי, תינח דקדיש בקפא – אמנם באופן
שקידשה בכסף מובן שיכולים חכמים לבטל את הקידושין על ידי
שיפקירו את מעותיו שנתן לה בשעת הקידושין, שהרי 'הפקר בית
דין הפקר', אך אם קדיש אשה בקנין ביאה, מאי איבא למימר – מה
הפקיעו חכמים, וכי בעילתו שבעל מה תהא עליה. אמר ליה רב
אשי, אף באופן שקידשה בביאה, כיון שתלה קידושיו על דעת
חכמים, שרייה רבנן לבטל עלילתו בעילת נזות – עשו חכמים את בעילתו
בעילת נזות, ולא חשו שבעילתו תהיה בעילת נזות ולא בעילת
קידושין.
הגמרא מביאה ברייתא שדנה באופן דומה לנידון משנתנו: תנו
רבנן, אמר לאשתו 'זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה', ולבסוף נפל
הבית עליו, או שהכישו נחש ומת, כיון שלא העלה על דעתו מיתה
מעין זו, שאינה שכיחה הרי שלא נתכוין לגרשה באופן זה ואינו
גט. אולם אם אמר 'זה גיטך אם לא אעמוד מחולי זה', ונפל עליו
בית או הכישו נחש, הרי זה גט, שהרי לבסוף לא עמד מחוליו.
שאלת הגמרא, מאי שפא רישא ומאי שפא ספא – אם מבואר
בסיפא שהבעל מעלה בדעתו לגרשה אף באונס זה שאינו שכיח,
אם כן מדוע ברישא אינו גט, ואם טעם הרישא שבטל הגט הוא
משום שאין הבעל מעלה בדעתו לגרש באופן זה, אם כן מדוע
בסיפא הגט כשר.
מביאה הגמרא להוכיח שדין הסיפא משובש, שכן היה מעשה
בבבלי, באדם שאמר לאשתו 'הרי זה גיטך אם לא אעמוד מחולי
זה', ואכלו ארי, והסתפקו אם הגט קיים או בטל, ושלחו שאלה זו
לארץ ישראל, ושלחו מהם – מארץ ישראל להשיב. שבאכלו ארי,
אין לנו שיהא גט, כיון שאינו שכיח, ולא העלה הבעל על דעתו
לגרש את אשתו באופן זה. וכיון שמצינו שפסקו שהגט בטל, יש
לנו לומר שהסיפא של הברייתא דין משובש הוא, והעיקר הוא

גִּיטִין. מִי שֶׁאֵחָזוּ – פֶּרֶק שְׁבִיעִי דָּף עַג עֵמוּד א – מִתּוֹךְ מִהְדוֹרֶת "אֲבָן יִשְׂרָאֵל" – (שְׁטִינְזוֹלֶץ) רֹט רֶש"י

וְהָא קָא מְשַׁמֵּעַ לֵן דְּהֶלֶךְ עַל מִשְׁעָנָה – פִּירוּשׁ: בִּשְׁלָמָא כְּדָק סִלְקָא דַּעְתִּין דְּהֶלֶךְ מִמֶּשׁ, וְאֵם עֵמֹד אִינוּ חוֹר – נִיחָא, דְּנֶקֶט הֶלֶךְ לִרְבוּתָא, אָף עַל גַּב דְּהֶלֶךְ מִמֶּשׁ – צִרִיךְ אוּמְדָנָא, כִּיּוֹן דַּעֲמֹד אִינוּ חוֹר, אֲבָל לִמְאֵי דְקָאֻמְר דְּהֶלֶךְ לֹא מִמֶּשׁ, אֲלֵא עַל מִשְׁעָנָה – אֵם כֵּן פִּשְׁיטָא דְצִרִיךְ אוּמְדָנָא, וְלִהְיֵי קָאֻמְר: קָא מְשַׁמֵּעַ לֵן דְּהֶלֶךְ עַל מִשְׁעָנָה כּו'. מֵא' שְׁנָא רִישָׁא וְנֹאֵי שְׁנָא סִיפָא – בִּירוּשְׁלַי מִפְּרֶשׁ: טַעֲמָא רַבָּה אִיכָא, דְּבִרְשָׁא הִיר לֹא מֵת מִחוּלֵי זֶה, אֲבָל בְּסִיפָא "אֵם לֹא יַעֲמֹד" קָאֻמְר – הִירִי לֹא עֵמֹד, דִּלְכָּא עֵמֹד" מְשַׁמֵּעַ בִּין עַל יַד הַחוּלִי בִין עַל יַד דְּבַר אַחֵר. אֲבָל גְּמָרָא שְׁלֵנָּא אִינוּ סוֹבֵר חִלּוּק זֶה, אֲלֵא בְּבֹלֶם מְשַׁמֵּעַ לִיה שִׁימּוֹת מִתּוֹךְ חוּלֵי זֶה. אִיתִיבִיה רַבִּינָא לִרְבָּא אֵם לֹא אַעֲמֹד מִחוּלֵי זֶה וְנִפְלַע עֲלֵיו הַבֵּית – תִּימְנָה: מֵאֵי פִּרְיָ לִיה רַבִּינָא לִרְבָּא מְנַטָּה הָא אִית לִיה לִרְבָּא בְּפִרְק קָמָא דְּכִתּוּבָת (ב.ב.) לִלְשָׁנָא קָמָא, שְׁהוּא עֵינִיק, כְּדִמְכּוֹחַ בִּיהֲשׁוּלָח" (גִּיטִין לז,א), דִּאֵין טַעֲמָא אֲוֹס בְּגִיטִין, כְּדִמְפְּרֶשׁ הֶחֱם: מִשּׁוּם צְנוּעוּת וּמִשּׁוּם פְּרוּצוּת! מֵאֵי מְהֵר לִיה רַבָּא גַּמִּי: וְאִימָא מִרְשָׁא דֵאִינוּ גַּט! וְהָא סָבֵר רַבָּא הֶחֱם דֵאִין טַעֲמָא אֲוֹס בְּגִיטִין! וְאִפִּילוּ בִּאוּנָסָא דְלֹא שְׁכִיחָא אִיירִי הֶחֱם, דְּשְׁכִיחַ אֲמִירָנָא הֶחֱם דְּלִכּוּלֵי עֲלֵמָא אֵין אֲוֹס, דְּמִייתִי מֵהָא דְּפִסְקִיה מְבָרָא, וְדַחֵי: אֲוֹס דְּשְׁכִיחַ שְׁנֵי, דְּהוּרָא לִיה לֵאסְקִי אֲדַעְתִּיה. וְאִוְמֵר רַבִּינֵי יִצְחָק: דֵאִיכָא יַצְלֵשָׁה וְגוֹנִי אֲוֹס: דִּאֲוֹס דְּשְׁכִיחַ לְגַמְרִי – לְכוּלֵי עֲלֵמָא אֵין אֲוֹס, וְאֲוֹס דְלֹא שְׁכִיחַ כִּלְל, בְּנוֹן דְּשַׁמְעָתִין – אִפִּילוּ לִרְבָּא יֵשׁ אֲוֹס, אִפִּילוּ בְּגִיטִין, דְּלִכָּא לְמִגּוֹר מִשּׁוּם צְנוּעוּת דְּסִבְרָא דֵאֲנִיס – כִּיּוֹן דְלֹא שְׁכִיחַ כִּלְל, וּמִשּׁוּם פְּרוּצוּת גַּמִּי לֹא גּוֹר רַבָּנָן, כִּיּוֹן דְלֹא שְׁכִיחַ כִּלְל. וּפְלוּגָתָא דֵאִין טַעֲמָא אֲוֹס – הִינּוּ בְּשְׁכִיחַ וְלֹא שְׁכִיחַ, יַעֲדוּר אֲוִמְר רַבִּינֵי יִצְחָק: דִּאִפִּילוּ הִיא הַבָּא אֲוֹס שְׁכִיחַ כִּי הוּוּא דְּכִתּוּבָת – פִּרְיָ שְׁפִיר רַבִּינָא, דְּדוּקָא גַבִּי "אֵם לֹא בִּאתִי מִכָּאן עַד שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ" אֲמִירָנָא אֵין טַעֲמָא אֲוֹס בְּגִיטִין – מִשּׁוּם צְנוּעוּת וּמִשּׁוּם פְּרוּצוּת, אָף עַל גַּב דְלֹא אִסִּיק אֲדַעְתִּיה אֲוֹס דְלֹא שְׁכִיחַ – מִכֵּל מְקוֹם הוּי בְּכִלְל מִשְׁמַעוּת לְשׁוֹן דִּיאֵם לֹא בִּאתִי" – מְשַׁמֵּעַ בְּכֵל עֵינִין שְׁלֹא יָכֹא, אֲבָל "אֵם מֵת מִחוּלֵי זֶה" אוּ "לֹא יַעֲמֹד מִחוּלֵי זֶה" – מְשַׁמֵּעַ שְׁרַעָה לּוֹמֵר שָׂאֵם יָמוּת עַל יַד הַחוּלִי – יֵהָא גַט, אֲבָל אֵם יָמוּת מִחֲמַת דְּבַר אַחֵר – לֹא יֵהָא גַט. וְלִהְיֵי פִּרְיָ רַבִּינָא: דָּאֵם אִיתָא דְלֹא אִסִּיק אֲדַעְתִּיה אֲוֹס דְלֹא שְׁכִיחַ, מִשּׁוּם צְנוּעוּת וּפְרוּצוּת אֵין לּוֹ מִשְׁמַעוּת דְּרַמִּי לְחוּכָא וְאִיטְלוּלָא, דְּכִיּוֹן דְּכִלְל מְשַׁמְעוּת לְשׁוֹן גַּמִּי יָכֹא הוּי נְפִילָת בֵּית אוּ נִשְׁכִּית נַחֲשׁ. אֲלֵא וְדֵאִי כֹל אֲוֹס מְסִיק אֲדַעְתִּיה, וְכִיּוֹן דִּאִסִּיק אֲדַעְתִּיה דַּעְתּוֹ לְפִטְרָה בְּכֵל עֵינִין שִׁימּוֹת, וּמִתּוֹךְ חוּלֵי זֶה הוּא קָאֻמְר, וְלֹא מִחֲמַת חוּלֵי זֶה. וְרַבָּא מְהֵר לִיה דְּמִשּׁוּבֶשֶׁת הִיא, דְּהָא קְשִׁיא רִישָׁא לְסִיפָא, וְלֹא מִשּׁוּם סִייעָתָא דְּנִפְשִׁיה קָאֻמְר. לֹא תִתִּיחַד עֵמֹא אֲלֵא בְּפִי עֵדִים – לְפִירוּשׁ הַקְּנוּטֶרֶס נִיחָא, דְּפִירוּשׁ: מַה הִיא בִּאוּתֵן הִימִים –

מִילְתָא בִּאפִּי נִפְשָׁה הִיא, אֲבָל בִּיזָה גִּיטִין מְהִיזִים אֵם מִתִּי" דְּרִישָׁא – לְכוּלֵי עֲלֵמָא הוּי גַט מִשְׁעָת נִתְיָה. לְפִיכָּךְ אִתִּי שְׁפִיר דְּתֵל בְּגִמְרָא טַעֲמָא דְּמִתְנִיתִין דְלֹא תִתִּיחַד – מִשּׁוּם חֲשֵׁשׁ קְדוּשָׁין וְלֹא מִשּׁוּם גַּט יֵשׁ, שְׁהִירִי כִבֵּר הִיא גַט מִשְׁעָת נִתְיָה. אֲבָל לְפִירוּשׁ רַבִּינֵי תָם וְרַבִּינֵי חֲנַנְלָא, דְּמִפְּרֶשׁ דִּימָה הִיא בִּאוּתֵן הִימִים" קֵאֵי אִרְשָׁא – אִמְהִיזִים אֵם מִתִּי", וְאִפִּילוּ הִכִּי לְרַבִּי יְהוּדָה הִירִי הִיא כֹּאשֶׁת אִישׁ לְכֹל דְּבִרְיָה, וְאִינָה מְגוּרֶשֶׁת עַד שְׁעָה אַחַת סְמוּךְ לְמִיתָה, וְקִשָּׁה לְרַבִּינֵי יִצְחָק: דָּאֵם כֵּן אֲמֵאֵי תֵלִי טַעֲמָא בְּגִמְרָא מִשּׁוּם חֲשֵׁשׁא דְּקְדוּשָׁין, כִּיּוֹן דְּעִירִין אִינָה מְגוּרֶשֶׁת: וְאִוְמֵר רַבִּינֵי יִצְחָק: דְּרִיאֵי לְרַבִּי יְהוּדָה הִירִי טַעֲמָא מִשּׁוּם גַּט יֵשׁ, אֲבָל לְרַבִּי יוֹסִי דִּאֲמֹר מְגוּרֶשֶׁת וְאִינָה מְגוּרֶשֶׁת, וְלְרַבִּי מֵאִיר דִּאֲמֹר בְּגִמְרָא דְּבַעֲלִיתָה תִּלְחִי – אִיכָא לְמִיחָשׁ לְקְדוּשָׁין, רֹאוּה

מִתְנָתוּ מִתְנָה – אֵם מֵת מִחוּלֵי הָאחֵר, דְּהָא אֲמַרְתִּי: לֹאֹ עֵמִידָה הִיא. וְגַבִּי גַט דְּמִתְנִיתִין הוּא דְּבַעֲיָנָן אוּמְדָנָא – מִשּׁוּם דִּי"מִחוּלֵי זֶה" קָאֻמְר לֵהּ. לֹא כְּבִירָא לֵהּ הָא דְּרַב הוּנָא – דְּהִיכָא דְלֹא אֲמַר לֵה "אֵם מִתִּי" סְבִירָא לֵהּ דָּאֵם עֵמֹד – אִינוּ חוֹר. נִירָה שְׁמָא יִאֲפִירוּ יֵשׁ גַּט לְאַחֵר מִיתָה – דֵאִי עֵמֹד חוֹר, אֲתוּ לְמִימֵר לֹא הוּי גַט עַד דְּמִיתָה, וְקָא חוּיָן דְּלִכִּי מִיית הוּי גִּיטָא, שְׁמַע מִינָהּ: יֵשׁ גַּט לְאַחֵר מִיתָה, וְאִתִּי לִאֲכַשּׁוּרִי "זֶה גִּיטִין לְאַחֵר מִיתָה". וְלֹא יַדְעוּ דְּכִיּוֹן דְלֹא פִּרִישׁ מִידי – לְחִכִּי יְהִיבָא נִידְהָא, שִׁידָא גַט מַעֲבֻשִׁי, וְעַל מִנָּה שִׁימּוֹת. לֹא הוּי גִּיטָא – דְּהָא אֲדַעְתָּא דְּמִיתָה יֵהָב לֵה, וְהָא לֹא מֵת. אִינוּ גַט – דִּאֲוֹנָסָא דְלֹא שְׁכִיחַ הוּא וְלֹא מְסִיק אֲדַעְתִּיה, וְלֹא אֲמַר אֲלֵא דִימּוֹת עַל יַד הַחוּלִי. מֵאֵי שְׁנָא רִישָׁא כּו' – אִי אֲוֹנָסָא דְלֹא שְׁכִיחַ אִסִּיק אֲדַעְתִּיה – רִישָׁא גַמִּי לִיהוּי גִּיטָא, דְּהָא מִתּוֹךְ אוֹתוּ חוּלֵי מֵת, דִּימְחוּלֵי זֶה" לֹא מְשַׁמֵּעַ אֲלֵא מִתּוֹךְ חוּלֵי זֶה. שְׁלֹחַ מִתָּם – עַל יַד מַעֲשָׂה שְׁאִירֵעַ בִּאחֵר שְׁאֻמְר "אֵם לֹא אַעֲמֹד מִחוּלֵי זֶה" וְאֲבָלוּ אִירִי, וְשִׁלְחוּ הִרְבֵּי לֶאֱרֹץ יִשְׂרָאֵל, וְהִשְׁבִּיבוּ: אֵין לָנוּ שִׁידָא גַט, דִּאֲוֹנָסָא דְלֹא שְׁכִיחַ לֹא אִסִּיק אֲדַעְתִּיה. קְבִיל עֲלֵיה – הַמּוֹכֵר. כֹּל אוֹנָסָא דְּמִתְלִיד בָּה – שִׁפְצָה אַת הַלּוֹקֶת. אֲפִיקוּ בָה נְהָרָא – צוּה הַמֶּלֶךְ שִׁיעֲבִירוּ אַת הַנָּהָר דֶּרֶךְ אוֹתָהּ שְׁדָה. שְׁפִי לִיה – הַעֲמִידָה לְפָנֵינוּ שְׁפִי. וְאִימָא מִרְשָׁא – אֲדַמּוֹתְבַת לִי מִסִּיפָא, תְּסִיעִי לִי מִרְשָׁא. לֹא אִיתָמֵר כִּי מִרְשָׁא – בְּמִקּוֹם יִשְׁבֵּת תִּלְמִידֵי חֲכָמִים שִׁתְּרִצּוּה. וְיֵל בְּתֵר כְּבִירָא – וּמִסְתַּבֵּר דִּאֲוֹנָסָא דְלֹא שְׁכִיחַ לֹא אִסִּיק אֲדַעְתִּיה. וְכֵן שׁוּמְשִׁמִּין – לְקַח שׁוּמְשִׁמִּין. אֲגוּר מַלְחִי – שְׁכִירוּ לֵהֶם סְפִינִים לְהוֹלִיכֵם לְבִיתָם. קְבִילוּ עֲלֵיהוּ – הַמּוֹכְרִים. כֹּל אוֹנָסָא דְּמִתְלִיד – עֲלִיחֻהּ בְּדֶרֶךְ. אִסְתַּבֵּר נִחַד מִלָּבָא – וְלֹא יִכְלוּ סְפִינֹת לְעַבְדוּר, שְׁעֵשׂוּ בּו סִבֵּר שְׁקוּרִין אִישְׁקֻלּוּשׁ"א. אֲמַרוּ לֵהּ – רַב פֶּפֶא וְרַב הוּנָא לְמוֹכְרִים: אֲגוּרוּ תִמְרֵי כּו', קֵאֵמִי חִיּוּר – אוֹרוּזִים לְבָנִים, לְפִי שְׁדִיזוּ זְקִינִים. מְשַׁלְחִי גִלְגִּי – מִפְּשִׁטִּין בְּגַדֵי אֲנָשִׁים. כְּלוּמֹר, פּוֹסְקִים עֲלֵיהֶם דִּין לְהִתְנַחֵם. מִשְׁנָה לֵה תִתִּיחַד עֵמֹא – זֶה שְׁתָּן גַּט וְאִמְר לֵה "מְהִיזִים אֵם מִתִּי" – לֹא תִתִּיחַד עֵמֹא, שְׁמָא יָכֹא עֲלֵיה. דֵאִיכָא לְמֵאֵן דִּאֲמֹר חִישִׁינָן שְׁמָא בַעַל לְשֵׁם קְדוּשָׁין, וְצִרִיכָה גַט שְׁנִי. וְלִמְאֵן דְלֹא חִישִׁי גַמִּי, מִכֵּל מְקוֹם פְּנוּיָה הִיא. וְאִסּוּר לְהִתְיַחֵד עִם הַפְּנוּיָה. כֹּאשֶׁת

דִּנְהָר מִלָּבָא, אֲגוּר מִלְחִי לְעַבְדוּרֵיהוּ, קְבִילוּ עֲלֵיהוּ כֹּל אוֹנָסָא דְּמִתְלִיד, לְשׁוֹף אִסְתַּכְּפֵר נְהָר מִלָּבָא, אֲמַרוּ לֵהּ: אֲגוּרוּ חֲמֹרִי אֲפַקְעִינָהּ נִידְהָל, דְּהָא קְבִילָתוּ עֲלֵיכֶם כֹּל אוֹנָסָא דְּמִתְלִיד; אֲתוּ לְקַמִּיָּה דְּרַבָּא, אֲמַר לֵה: קֵאֵמִי חִיּוּרִי מְשַׁלְחִי גִלְגִּי דֵאִינְשִׁי, אוֹנָסָא דְלֹא שְׁכִיחַ הוּא. מִשְׁנָה לֹא תִתִּיחַד עֵמֹא אֲלֵא בְּפִי עֵדִים, אִפִּילוּ עַל פִּי עֵבֵד אִפִּילוּ עַל פִּי שְׁפָחָה, חוּיָן מְשַׁפְּחָתָה, מִכְּפִי שְׁלָפָה גַם בָּה בְּשַׁפְּחָתָה. מַה הִיא בִּאוּתֵן הִימִים? רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר:

כֹּאשֶׁת

ראוה שנתייחדה עמו באפילה – ב"הורק" (גיתין פ.א.א) תנן: המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק, ובסמוך מיתיו לה. הוא הדין נתייחדה עמו באפילה כדמשמע הבא. **נתן** לה כספים חוששין משום זנות – פירוש: אפילו ראוה שנבעלה, כיון שנתן לה כספים. פירש רש"י: דבנות אין שייך לשון "חוששין", ולכונה כבר נפסלה – שהרי היא גרושה, ולתרומה לא מיפסלא בת כהן אלא בביאת עבירה, שנבעלה לכוהן חלל, נתין, ממזר. ואגב קידושין נקט חוששין. ומיהו, לרבי אלעזר דאמר: פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה – נקט נמי שפיר "חוששין" בנות. ומיהו, סתמא דתלמודא ביבמות (סא.ב) לא אשכח משנה או ברייתא כרבי אלעזר. **אם** כן מאי אף – רדני תרי מילי סתרי אהרדי, דאי חוששין לזנות – אין חוששין לקידושין. **תנא** ובלבד שימות – פירש בקונטרס: דא דקאמר רבי יוסי מגורשת ואינה מגורשת – היינו אמר מת לבסוף, ובשעת מיתה היא מגורשת גמורה, כדאמרין: ולכי מית – הוי גיטא. אבל אם לא מת – איגלאי מילתא דלאו גיטא הוא, וחייב חטאת. וטעמא דרבי יוסי מפרש הקונטרס בסמוך – משום דאין ברייה, ולא אמרינן לכשמת חובר הדבר שמתחלה הוי אותן שעות רחוקות מן המיתה, היתה אשת איש בודאי. אלא, אין ברייה, ונחשבה משעת נתינה ועד שעת מיתה ספק גרושה. ואין נראה לרבינו יצחק, דאי סבר אין ברייה אם כן כי היכי דעד שעת מיתה הוי ספק מגורשת, אף על גב שהובר הדבר לבסוף שאותן שעות היו רחוקות מן המיתה, משעת מיתה ואילך נמי לא תהא מגורשת ודאי, אף על פי שהובר הדבר לבסוף שאותה שעה היתה סמוכה למיתה, כיון דבשעת שהיה לגט לחול לא היה מבורר. ולעיל בירש פרק "כל הגט" (גיתין כה.ב) דייקנן בהדיא דיש ברייה, כיון דכי מית הוי גט, ואפילו לא מת מאותו חולי – יהיה לגט לומר שהתא מגורשת מספק כל אותם הימים, ולא נאמר הובר הדבר שלא חלו כלל הגירושים. ועוד: דבפרק "בכל מערבין" (עירובין לו.ב) אמר דלמאן דאמר אין ברייה – לא חייל עירוב כלל, ואם כן – הבא נמי לא היה להם לגירושין לחול כלל, אף על גב דהובר הדבר לבסוף. על כן נראה לרבינו יצחק, דטעמא דרבי יוסי דאמר: מגורשת ואינה מגורשת – משום דמספקא לן אם חלין הגירושין משעת נתינה כרבי מאיר, או חלין שעה אחת קודם מיתה כרבי יהודה. וכן פירש ריב"ם. **אמר** רבה באומר מעת שאני בעולם – פירש בקונטרס: שאמר בפירוש "הרי זה גיטך מעת שאני בעולם". ומילתא באפי נפשיה היא, ולא קאי ארישא א"ד"י זה גיטך מהיום אם מתי, דהתם לכולי עלמא מגורשת משעת נתינה. ואין נראה לרבינו תם, דלישנא ד"מה היא באותן הימים" משמע דקאי אמאי דיאירי לעיל. ועוד אומר רבינו יצחק: דבתוספתא בהדיא משמע דקאי א"מהיום אם מתי", דקתני: "הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" – דהימים שבינתים בעלה וזאי במציאתה כו', ומייתא פלוגתא דהך גנאי דבסמוך. ונראה לרבינו תם כמו שכתוב בפירוש רבינו חננאל: נעשה "באומר" בכ"ף "מעת שאני בעולם". כלומר, "מהיום" דקאמר – היינו מחיים, שדעתו לאחד הגט כל מה שיוכל, רק שחילוק מהיום שעה אחת סמוך למיתתו. ואף על גב דקאי ארישא, א"מהיום אם מתי", פריך שפיר: דהא אין גט לאחר מיתה. כיון דקתני: הרי היא כאשת איש לכל דבריה – אם כן אין גט חל משעת נתינה אלא לאחר מיתה, אף על גב דאמר "מהיום". וכן רבי יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת – אינה מגורשת ודאי אלא משעת מיתה ואילך, דהא אין גט לאחר מיתה! ואם תאמר: דהא דאמר: כל היוצא למלחמת ביד דוד גט כריתות כותב לאשתו, ופירש בקונטרס שהיה כותב גט על תנאי אם

כאשת איש – והבא עליה במזיד בחנק ובשוק בחטאת, ואף על גב דמת מאותו חולי, לפי שלא גירשה אלא סמוך למיתה. ובגמרא מובק לה באומר לה במסירת הגט "הרי זה גיטך והתגרשי בו מעת שאני בעולם אם מתי". הלכך רבי יהודה סבר: סמוך למיתה הוא דהוי גט ומקמי הכי אשת איש היא, ורבי יוסי סבר: מכי ידב לה גיטא כל שעתא מספקא לן ב"מעת שאני בעולם", הלכך ספיקא היא והבא עליה באשם תלוי. **גמרא** כדבר אחר – בתשמיש. וחוששין משום זנות – שמא בא עליה. ולקמן פריך: מאי קאמר ואין חוששין – שמא בעל לשם קידושין, להצריכה גט שני. **מאי קאמר** – קתני: אין חוששין שמא נתעסקו בדבר אחר, והדר תני: וחוששין משום זנות! וחוששין משום קידושין – וצריכה גט שני משום קידושין, ואין כאן טעם ע"ש שכתב מסר לה קודם לכן, אלא טעם קידושין הללו מצריכין אותה גט. נתן לה כספים – אחר בעילה. חוששין משום זנות – כלומר, תולין חולין זו בנות. ואין חוששין לקידושין – להצריכה גט. דאי לשם קידושין בעל – לא הוה ידב לה אתנן, והאי חוששין דנות – לאו דחוקא, דמאי חששא איכא? אי משום כדונה – דא גרושה היא, ונפסלה, ואי לתרומה – בת כהן לא מיפסלא אלא בביאת עבירה, כגון גוי חלל נתן וממזר והך דמפרשי ביבמות ובקדושין. אלא אידי דנקט "אין חוששין" בסיפא, נקט לשון חוששין ברישא. **אף בוז** – שנתן לה כספים – חוששין משום קידושין, דלמא הני כספים לאו אתנן ניהו אלא מתנה. **כמאן אולא הא** – דאוקי רבי יוחנן ב"הורק" מחלוקת בית שמאי ובית הלל במגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק, דמצריכי לה בית הלל גט שני – כדאמר שבעלה, אבל אין חוששין לא חיישין. **כמאן כדברי הכל** – דבין לתנא קמא בין לרבי יוסי אמרינן: דהכא דלא ראוה – לא חיישין, והכא דראוה – חיישין, אי לאו משום כספים. מירי **כספים** קתני – אי אתנייה לתנא כספים – לא הוה טעי בגירסא למינשייה לגמרי. **אף חוששין** – לקמיה פריך. מאי "אף"? **כמאן אולא הא** – דאוקי רבי יוחנן אליבא דבית הלל, דהכא דראוה צריכה גט. כרבי יוסי כרבי יהודה – דאילו לתנא קמא לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה, דלא שכיב בית הלל וסתים בבית שמאי. אבל רבי יוסי סבר לה כרבי יוחנן, ולא כמאן דמוקי פלוגתיהו אף בשלא אינה צריכה גט. ואי לרבי יוסי – כי לא ראוה נמי קאמר חוששין, וסבירא ליה כמאן דמוקי התם פלוגתיהו בשלא ראוה, וקמצריכי לה בית הלל גט. **תנא** ובלבד שימות – אבל אי לא מת – איגלאי מילתא דלאו גיטא הוא, וחייב חטאת. ופרכינן: בין לרבי יוסי דמשוי לה אשת איש ספק, בין לרבי יהודה דמשוי לה אשת איש ודאי, ולכי מית היכי הוי גיטא? דא לדידה לא הוי גט למפרע משעת מסירה, אם כן לא הוי גט עד לאחר מיתה! ומשני: **אמר רבה** – מתניתין לאו באומר "מהיום אם מתי" – דההיא ודאי לבי מית איגלאי מילתא דהוי גט משעת נתינה, והבא עליה פטור. אלא באומר "מעת שאני בעולם לדחי גט". הלכך, לרבי יהודה סמוך למיתה חילי גיטא, ומעיקרא אשת איש היא. ורבי יוסי סבר: משעת נתינה מספקא לן דלמא זו היא שעה הסמוכה למיתה, והוי גט ספק, ואף על גב דחיי טפי – אין ברייה. **שבינתים** – בין נתינה למיתה.

ומטבא

ב" – דכיון שראוה שנתיהדה – עדי היתור הן הן עדי ביאה, דכיון דגייסי אהרדי – חוששין לביאה. **דלא כח** – דאי לתנא קמא – אפילו ראוה נמי, האמר: תולין בנות, ואינה צריכה גט. ואי לרבי יוסי – כי לא ראוה נמי קאמר חוששין, וסבירא ליה כמאן דמוקי התם פלוגתיהו בשלא ראוה, וקמצריכי לה בית הלל גט. **תנא** ובלבד שימות – אבל אי לא מת – איגלאי מילתא דלאו גיטא הוא, וחייב חטאת. ופרכינן: בין לרבי יוסי דמשוי לה אשת איש ספק, בין לרבי יהודה דמשוי לה אשת איש ודאי, ולכי מית היכי הוי גיטא? דא לדידה לא הוי גט למפרע משעת מסירה, אם כן לא הוי גט עד לאחר מיתה! ומשני: **אמר רבה** – מתניתין לאו באומר "מהיום אם מתי" – דההיא ודאי לבי מית איגלאי מילתא דהוי גט משעת נתינה, והבא עליה פטור. אלא באומר "מעת שאני בעולם לדחי גט". הלכך, לרבי יהודה סמוך למיתה חילי גיטא, ומעיקרא אשת איש היא. ורבי יוסי סבר: משעת נתינה מספקא לן דלמא זו היא שעה הסמוכה למיתה, והוי גט ספק, ואף על גב דחיי טפי – אין ברייה. **שבינתים** – בין נתינה למיתה.

ומטבא

כאשת איש – והבא עליה במזיד בחנק ובשוק בחטאת, ואף על גב דמת מאותו חולי, לפי שלא גירשה אלא סמוך למיתה. ובגמרא מובק לה באומר לה במסירת הגט "הרי זה גיטך והתגרשי בו מעת שאני בעולם אם מתי". הלכך רבי יהודה סבר: סמוך למיתה הוא דהוי גט ומקמי הכי אשת איש היא, ורבי יוסי סבר: מכי ידב לה גיטא כל שעתא מספקא לן ב"מעת שאני בעולם", הלכך ספיקא היא והבא עליה באשם תלוי. **גמרא** כדבר אחר – בתשמיש. וחוששין משום זנות – שמא בא עליה. ולקמן פריך: מאי קאמר ואין חוששין – שמא בעל לשם קידושין, להצריכה גט שני. **מאי קאמר** – קתני: אין חוששין שמא נתעסקו בדבר אחר, והדר תני: וחוששין משום זנות! וחוששין משום קידושין – וצריכה גט שני משום קידושין, ואין כאן טעם ע"ש שכתב מסר לה קודם לכן, אלא טעם קידושין הללו מצריכין אותה גט. נתן לה כספים – אחר בעילה. חוששין משום זנות – כלומר, תולין חולין זו בנות. ואין חוששין לקידושין – להצריכה גט. דאי לשם קידושין בעל – לא הוה ידב לה אתנן, והאי חוששין דנות – לאו דחוקא, דמאי חששא איכא? אי משום כדונה – דא גרושה היא, ונפסלה, ואי לתרומה – בת כהן לא מיפסלא אלא בביאת עבירה, כגון גוי חלל נתן וממזר והך דמפרשי ביבמות ובקדושין. אלא אידי דנקט "אין חוששין" בסיפא, נקט לשון חוששין ברישא. **אף בוז** – שנתן לה כספים – חוששין משום קידושין, דלמא הני כספים לאו אתנן ניהו אלא מתנה. **כמאן אולא הא** – דאוקי רבי יוחנן ב"הורק" מחלוקת בית שמאי ובית הלל במגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק, דמצריכי לה בית הלל גט שני – כדאמר שבעלה, אבל אין חוששין לא חיישין. **כמאן כדברי הכל** – דבין לתנא קמא בין לרבי יוסי אמרינן: דהכא דלא ראוה – לא חיישין, והכא דראוה – חיישין, אי לאו משום כספים. מירי **כספים** קתני – אי אתנייה לתנא כספים – לא הוה טעי בגירסא למינשייה לגמרי. **אף חוששין** – לקמיה פריך. מאי "אף"? **כמאן אולא הא** – דאוקי רבי יוחנן אליבא דבית הלל, דהכא דראוה צריכה גט. כרבי יוסי כרבי יהודה – דאילו לתנא קמא לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה, דלא שכיב בית הלל וסתים בבית שמאי. אבל רבי יוסי סבר לה כרבי יוחנן, ולא כמאן דמוקי פלוגתיהו אף בשלא אינה צריכה גט. ואי לרבי יוסי – כי לא ראוה נמי קאמר חוששין, וסבירא ליה כמאן דמוקי התם פלוגתיהו בשלא ראוה, וקמצריכי לה בית הלל גט. **תנא** ובלבד שימות – אבל אי לא מת – איגלאי מילתא דלאו גיטא הוא, וחייב חטאת. ופרכינן: בין לרבי יוסי דמשוי לה אשת איש ספק, בין לרבי יהודה דמשוי לה אשת איש ודאי, ולכי מית היכי הוי גיטא? דא לדידה לא הוי גט למפרע משעת מסירה, אם כן לא הוי גט עד לאחר מיתה! ומשני: **אמר רבה** – מתניתין לאו באומר "מהיום אם מתי" – דההיא ודאי לבי מית איגלאי מילתא דהוי גט משעת נתינה, והבא עליה פטור. אלא באומר "מעת שאני בעולם לדחי גט". הלכך, לרבי יהודה סמוך למיתה חילי גיטא, ומעיקרא אשת איש היא. ורבי יוסי סבר: משעת נתינה מספקא לן דלמא זו היא שעה הסמוכה למיתה, והוי גט ספק, ואף על גב דחיי טפי – אין ברייה. **שבינתים** – בין נתינה למיתה.

ומטבא

גיטין דף עג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) ריא

אין צריכה הימנו גט שני. מבארת הגמרא, שכיון שביאר אביי
שלדעת תנא קמא אפילו אם ראוה שנבעלה אין חוששים
לקידושין, בהכרח כמאן אמר רבי יוחנן שלבית הלל שהלכה
כמותם, כשראוה שנבעלה חוששין לקידושין, כרבי יוסי כרבי
יהודה שאמר בראוה שנבעלה אף חוששין משום קידושין. שאילו
תנא קמא שאמר שאין חוששים לקידושין, בהכרח יאמר הוא
שלא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה כלל, שהרי אם נחלקו,
נמצא שהוא סובר בבית שמאי שאין הלכה כמותם. מקשה הגמרא
על אביי: מתקיף לה רבא, אם כן שהמחלוקת בביריתא בראוה
שנבעלה, שדעת תנא קמא שתולים בביתא זנות, ורבי יוסי ברבי
יהודה חושש לביתא קידושין, אם כן מאי אף – מהו הלשון שאמר
רבי יוסי ברבי יהודה 'אף חוששין משום קידושין' שמשמעה
שחוששין לזנות ואף לקידושין, והרי הם שני דברים הסותרים זה
את זה, שהרי תולים בזנות להקל שאין צריכה גט שני, וחוששין
לקידושין להחמיר ולהצריכה גט שני. מכח קושיא זו מבאר רבא
את דברי הברייתא באופן אחר: אלא אמר רבא, הכי קאמר, ראוה
שנבעלה, חוששין משום זנות ואין חוששין משום קידושין, רבי
יוסי בר רבי יהודה אמר, אף אם לא ראוה שנבעלה אלא שנתייחדה
עמו, חוששין משום קידושין, ומשום שעדיד ויחוד הן הן עידי
ביאה, כלומר, חזקה שבא עליה כיון שרגילים הם זה בזו. מבררת
הגמרא לדעת רבא: כמאן אילא הא דאמר רבא בר חנה אמר
רבי יוחנן, שמחלוקת בית הלל ובית שמאי היא רק בשראוה
שנבעלה, אבל אם לא ראוה שנבעלה דברי הכל אינה צריכה הימנו
גט, מבארת הגמרא, הרי שלפי ביאורו של רבא, כמאן אמר רבי
יוחנן שלבית הלל שהלכה כמותם, כשראוה שנבעלה חוששין
לקידושין, בהכרח דלא כד – לא כדעת תנא קמא ולא כדעת רבי
יוסי ברבי יהודה. שהרי לדעת תנא קמא אף אם ראוה שנבעלה
אין חוששין לקידושין אלא תולים בזנות, ואין נאמר שתנא קמא
יסבור בבית שמאי. ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה, אפילו אם לא
ראוה שנבעלה אלא שנתייחדה גם חוששין לקידושין, ואילו רבי
יוחנן אמר שאם לא ראוה שנבעלה דברי הכל אין חוששין
לקידושין. אלא בהכרח שרבא מעמיד את מחלוקת בית שמאי
ובית הלל באופן שלא ראוה שנבעלה, ולבית הלל חוששין
לקידושין וצריכה גט, וזהו כדברי רבי יוסי ברבי יהודה.

שנינו במשנה, מה היא באתר הימים, רבי יהודה אמר, באשת איש
לכל דבריה. רבי יוסי אמר, מגורשת ואינה מגורשת: תנא – שנינו
ובלכך שניות – מה שאמר רבי יוסי שהיא ספק מגורשת, אין זה
אלא אם לבסוף מת הבעל, שנמצא שכל שעה היה ספק שמא היא
שעה הסמוכה למיתה, אולם אם לבסוף לא מת, הרי נתגלה
למפרע שאין זה גט, ונמצא שבא על אשת איש. בתחילה סברה
הגמרא שבסיפא מדובר באופן שאמר 'הרי זה גטך מהיום
ומתי', ואפילו שהוא אמר 'מהיום' לא אומרים שהגט חל משעת
מסירתה, אלא לרבי יהודה ודאי אשת איש היא, ולרבי יוסי ספק
אשת איש היא. אם כן מקשה הגמרא, ולכי מית הוי גיטא – ובי
לאחר שימות הבעל יחול הגט, והא קיימא לן דאין גט לאחר מיתה.
מתרצת הגמרא: אמר רבא, באופן שאמר 'מהיום' אם מתי' ודאי
לכשמת מתגלה למפרע שהגט חל משעת נתינתו, והבא עליה
פטור מכלום שהרי פנויה היא, אלא מדובר בסיפא קאמר 'הרי זה
גטך אם מתי מחולי זה, והתגרש בו מעת שאני בעולם'. ובה
סוברת המשנה שכונתו שיחול הגט שעה אחת קודם מיתתו, ובה
משעת נתינת הגט, אלא שלדעת רבי יהודה כל שלא מת הוברר
הדבר שלא היתה גרושה באותה שעה אלא אשת איש והבא
עליה חייב חטאת. ולדעת רבי יוסי, כיון שמשעת נתינת הגט כל
שעה היא בספק שמא היא השעה הסמוכה למיתה, הבא עליה
הרי הוא כבא על ספק אשת איש שחייב אשם תלוי, ולא אומרים
לאחר זמן, הוברר הדבר שלא היתה גרושה באותה שעה, כיון
שדעתו שאין ברירה. הגמרא מביאה עוד שיטות בדיון זה של 'מה
היא באותן הימים': תנו רבנן, ימים שבינתיים, בעלה ופאי, כמציאתה
וכמעשה ידיה, וכחפצת נדריה, ואם מתה היא לפניו, הרי הוא
יורשה.

הרי היא באשת איש לכל דבריה, ואם בא עליה אחר במזיד חייב
חנק ובשווג חייב חטאת. מפני שאין דעת הבעל שיחול הגט אלא
סמוך למיתתו ולא משעת נתינת הגט. רבי יוסי אמר, שאמנם
דעתו שיחול הגט סמוך למיתה, אך כל שעה ושעה ספק הוא אם
זו היא השעה הסמוכה למיתתו, ולכן באותם ימים היא מגורשת
ואינה מגורשת – ספק מגורשת, והבא עליה חייב אשם תלוי.

נמרא

שנינו במשנה, שאשה שגירשה בעלה מהיום אם ימות, אסורה
להתייחד עמו. מביאה הגמרא על כך ברייתא, תנו רבנן, ראוה
לאשה זו שנתייחדה עמו – עם בעלה פאפילה, או שישנה עמו תחת
מרגלות המטה, אין חוששין שמה נחפסקו דבר אחר – בתשמיש.
וחוששין משום זנות – שמא בא עליה בזנות ויבואר להלן בגמרא,
ואין חוששין שמה בא עליה משום קדושין, ולכן אין צריכה ממנו
גט שני אחר גט ראשון שכבר נתן לה. רבי יוסי כרבי יהודה אמר,
אף חוששין משום קדושין וצריכה ממנו גט שני משום קידושין
אלו. מבררת הגמרא: מאי קאמר – מה הביאור בדברי התנא
בברייתא, שבתחילה אמר שאין חוששים לדבר אחר, ואחר כך
אמר שחוששים לזנות ולא לקידושין. ושלשה אמוראים נחלקו
בביאור ברייתא זו: אמר רב תנן אמר רבא, רבא, הכי קאמר –
יש להוסיף בדברי הברייתא וכך אמר התנא, ראוה שנתייחדה אין
חוששין שבא עליה, ואם ראוה שנבעלה, חוששין משום קידושין –
שמא לשם קידושין בעל אותה. אך אם ראו שנתן לה כספים אחר
ביאה זו, חוששין – תולים שביאה זו שבא עליה קודם לכן משום
זנות היא, דאמרין שכספים אלו פאתננה נתן לה – ניתנו לה בתורת
'אתנן' תמורת הזנות, ולכן אין חוששין משום קידושין. רבי יוסי
כרבי יהודה אמר, אף פביאה זו שאחריה נתן לה כספים, חוששין
משום קידושין וצריכה הימנו גט. כיון שנחלקו בברייתא תנא קמא
ורבי יוסי ברבי יהודה, האם חוששים לביתא קידושין או שתולים
שהיתה זו ביאת זנות, מביאה הגמרא את דין המשנה להלן (פא).
ומבארת כשיטת מי נאמרה: שנינו להלן, המגרש את אשתו ולנה
עמו בפונדק, בית שמאי אומרים אינה צריכה ממנו גט שני, ובית
הלל אומרים צריכה גט שני. ואמר רבה בר בר חנה בשם רבי
יוחנן, שמחלוקת זו היא רק כאשר ראו שנבעלה לו. שבית שמאי
סוברים, עושה אדם בעילתו ובעילת זנות ואין חוששים שמה ביאת
קידושין היא זו, ובית הלל סוברים שאין אדם עושה בעילתו
בעילת זנות, וביאת קידושין היא זו, ולפיכך צריכה ממנו גט שני.
אולם, אם לא ראו שנבעלה לו אלא שנתייחדה עמו, דברי הכל
אינה צריכה ממנו גט שני. מבררת הגמרא, כמאן אילא – כשיטת
מי נאמר הא דאמר רבא בר חנה אמר רבי יוחנן, שמחלוקת בית
שמאי ובית הלל במשנה זו היא רק בשראוה שנבעלה, אבל אם לא
ראוה שנבעלה, דברי הכל אין צריכה הימנו גט שני. מבארת הגמרא,
הרי שלפי ביאורו של רבה בר אבוא את הברייתא, כמאן אמר רבי
יוחנן שלבית הלל שהלכה כמותם, כשראוה שנבעלה חוששין
לקידושין וצריכה הימנו גט, כרבי יהודה, שהרי שניהם מודים שאם ראוה
לדעת רבי יוסי ברבי יהודה, שהיא חייבת מודים שאם ראוה
שנבעלה חוששים לקידושין, ואם לא ראוה שנבעלה אין חוששים
לקידושין, ולא נחלקו אלא באופן שנתן לה כספים אחר שנבעלה.
מקשה הגמרא על ביאורו של רבה בר אבוא בדברי הברייתא:
מתקיף לה אביי, מידי כספים קתני – וכי הוזכר בברייתא 'נתינת
כספים' שנפרש שבוה נחלקו התנאים, והלא ודאי שאם בזה נחלקו
התנאים לא היה טועה התנא בגירסתו להשמיט ענין זה לגמרי
מתוך דברי הברייתא, מכח קושיא זו מבאר אביי את דברי
הברייתא באופן אחר: אלא אמר אביי, הכי קאמר – כך אמר התנא,
ראוה שנבעלה, חוששין – תולים שבעלה משום זנות, ואין חוששין
שבעלה משום קדושין. רבי יוסי כרבי יהודה אמר, אף חוששין
שבעלה משום קדושין. מבררת הגמרא לדעת אביי: כמאן אילא הא
דאמר רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן, שמחלוקת בית שמאי ובית
הלל היא רק בשראוה שנבעלה, אבל לא ראוה שנבעלה, דברי הכל

יהודה. ומבאר, איבא בינייהו – חילוק הדינים ביניהם הוא באופן
שנתקרקע הגט או שאבד לפני שנתנה האשה את המאנים וזו.
לדעת רב הונא שאמר והיא תתן, כיון שהגט חל מיד עם נתינתו
לאשה, הרי אין כל משמעות אם אבד הגט או נקרע אחר
שנתגרשה בו, ולכן אינה צריכה הימנו גט שני. אולם לדעת רב
יהודה שאמר לבשתתן רק אז חל הגט, כיון שאבד הגט או נקרע
קודם שנתגרשה בו, צריכה הימנו גט שני.
כעין נידון זה מצינו בקידושין. ותנן גמי גמי קידושין כי האי גוונא.
דתנן, האומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו על מנת שאמתן
לך עוד מאתים וזה, הרי את מקודשת ויתן לה את המאנים וזו.
ואיבא – נאמר על כך, מאי ויתן? רב הונא אמר, שאשה זו
מקודשת מיד בשעת קבלת הפרוטה, והוא יתן אחר כך את
המאנים וזו שהתנה עמה להוסיף לה. ורב יהודה אמר, שאין
הקידושין חלים אלא לבשתתן הבעל את המאנים וזו שהתנה
להוסיף לה. ומבאר הגמרא, מאי בינייהו, איבא בינייהו חילוק
באופן שקודם שנתן לה המקדש הראשון מאתים וזו, פשטה האשה
את ידיה וקבלה קידושין מאדם אחר. לדעת רב הונא שאמר, והוא
יתן, הרי שקידושי הראשון חלו מיד בשעת נתינת הפרוטה,
והתחייבותו ליתן לה מאתים וזו אינו אלא תנאה בעלמא הוא,
ולכן אין קידושי השני חלים כלל, אלא הראשון מקיים תנאה
ואחיל שהרי כבר נתקיימו קידושי תחילה. אולם רב יהודה שאמר
לבשתתן, רק לבי יהיב לה – כאשר נותן לה המאנים וזו הוא דהו
קידושין, אך השתא – קודם הנתינה לא הו קידושין, ולכן אם
קיבלה ביתנים קידושין מאדם אחר, נתקדשה לו.
הגמרא מבאר מדוע הוצרכו רב הונא ורב יהודה לכפול
מחלוקתם גם בגירושין וגם בקידושין. וצריכא, דאי אשמעינן רב
הונא את דינו רק גמי קידושין, היינו אומרים שרק ביהא – לגבי
קידושין קאמר רב הונא שכוונתו שיחולו הקידושין מיד בשעת
נתינת הפרוטה, והוא יתן אחר כך מאתים וזו, משום דלקרובה
קאמי – שרוצה כבר לשאתה ולכן מתכוין הוא שיחולו הקידושין
מעכשיו. אבל גמי גירושין כיון דלקרובה קאמי – שמרחקה ממנו
ומן הסתם קשה עליו הדבר ורוצה שלא יחולו הגירושין עד שתתן
לו מאתים וזו כדי שיוכל לפייסנה ביתנים ויתבטל הגט, איבא מודה
ליה רב הונא לרב יהודה שיחול הגט רק לאחר נתינת המאנים וזו.
לכן השמיענו רב הונא אף לגבי גירושין שיחול הגט לאלתר ולא
בעת נתינת המעות.
ואי אשמעינן רב הונא את דינו רק גמי גירושין, היה מקום לומר
שרק ביהא – בגירושין קאמר רב הונא והיא תתן, כלומר שחלו
הגירושין בשעת קבלת הגט אף שעדיין לא נתנה המעות, משום
דלא בסיף למיתבקה – שאחר הגירושין אינו בוש לתבוע את
המעות ולקיים תנאו, ועל כן אינו נצרך לעכב את חלות הגירושין
עד נתינת המעות. אבל גמי קידושין כיון דבסיפא למיתבקה –
שמתבייתת האשה לתבוע אחר הקידושין שיתן לה את המאנים
וזו, איבא מודי ליה רב הונא לרב יהודה – שאין הקידושין חלים
אלא אחר נתינת המאנים וזו, לכן צריך רב הונא להשמיענו אף
לגבי קידושין, שחלים הקידושין מיד בתחילה.
וכן אי אשמעינן רב יהודה את דינו גמי קידושין, היה מקום לומר
שרק ביהא קאמר רב יהודה שאין חלים הקידושין אלא לבשתתן לה
את מאתים וזו, משום דבסיפא למיתבקה – כיון שמתבייתת
לתבוע ממנו את המעות הללו. לכן אינה רוצה שיחולו הקידושין
כל זמן שלא נתן לה המעות. אבל גמי גירושין כיון דלא בסיף
למיתבקה – שאחר הגירושין אין הבעל בוש לתבוע ממנה את
המעות שהתנה עמה, ואינו נצרך לעכב את הגירושין עד שתתן לו
את המעות, איבא מודה ליה רב יהודה לרב הונא – שיחולו
הגירושין עם נתינת הגט, לכן צריך רב יהודה להשמיענו שלא
חלים הגירושין אלא עד נתינת המעות.
ואי אשמעינן רב יהודה את דינו רק גמי גירושין היה מקום לומר
שרק ביהא קאמר רב יהודה שאין הגירושין חלים אלא לבשתתן את
המעות, משום דלקרובה קאמי ורוצה לעכב ריחוק זה שמא
יפייסנה ביתנים ויתבטל הגט. אבל גמי קידושין דלקרובה קאמי ורוצה

ומקמא לה כשמתה אף אם הוא כהן. כללו של דבר, באותם ימים
הרי היא באשתו לכל דבר, אלא שאינה צריכה הימנו גט שני, והרי
היא מגורשת סמוך למיתתו בגט שניתן לה, דברי רבי יהודה. רבי
מאיר אמר, כשאמר הרי זה גיטך 'מעת שאני בעולם', כוונתו
לגרשה בשעת הנתינה שהיא שעה שהוא בעולם, וכיון שתלה
הגט בתנאי שימות מחולי זה, לכן אם בא עליה אחר באותם
הימים, דין בעלתה תלוי ועומדת, אם מת הבעל מאותו חולי,
נמצא שהיתה גרושה בשעה שבא עליה, ופטור מן הקרבן. ואם לא
מת מאותו חולי, הרי שהיתה אשת איש באותם הימים, והבא
עליה חייב חטאת, רבי יוסי אמר שכוונתו 'מעת שאני בעולם' –
שתהא מגורשת סמוך למיתתו, אך כיון שמזמן נתינת הגט אנו
מסופקים על כל שעה ושעה שמא זו שעתו האחרונה בעולם והרי
זה זמן הסמוך למיתתו, לכן בעלתה על ידי אחר באותם הימים
הוא ספק ביאת אשת איש, ואם מת הבעל, מביא הבעל אשם
תלוי, ואם לא מת הבעל, הבא עליה חייב חטאת. והקמים אומרים
אף הם כדעת רבי יוסי, שמונשת ואינה מנושת – ספק מגורשת
והבא עליה חייב אשם תלוי, וכלבד שפמות – רק אם מת הבעל
מחולי זה מתחייב הבא עליה באשם תלוי. אך אם לא מת מחולי
זה, הרי הבעל חייב חטאת.
מבררת הגמרא, מאי איבא חילוק בין רבי מאיר האומר בעילתה
תלויה לרבי יוסי האומר בעילתה ספק, שהרי לדעת שניהם בשעת
הבעילה היה ספק אם מגורשת היא. אמר רבי יוחנן, חיוב אשם
תלוי איבא בינייהו, לרבי מאיר כשמת הבעל הוברר שהיתה גרושה
משעת נתינת הגט, לכן לא מיייתי – לא מביא הבעל אשם תלוי
אלא פטור לגמרי, שהרי בשעה שבא עליה גרושה היא. ולרבי יוסי
מיתת הבעל לא מבררת שבשעת הביאה היתה גרושה, כיון
שעדיין אנו מסופקים אם שעה זו היתה סמוך למיתתו, ולכן מיייתי
– מביא הבעל אשם תלוי.
שנינו בברייתא, והקמים אומרים מנושת ואינה מנושת. שואלת
הגמרא, הקמים היינו רבי יוסי, שהרי לדעת שניהם אם מת הבעל
הרי הבעל חייב באשם תלוי. משיבה הגמרא, איבא בינייהו –
חלוקים הם לענין דינו דרבי יוסי. דאמר רבי יודא אמר רבה בר
רמיא אמר שמואל, כל מקום שאמר חקמים לשון של מנושת
ואינה מנושת, בעלה חייב במוזנותיה. ולכן חכמים קבעו את דינה
בלשון 'מגורשת ואינה מגורשת' לומר שאף באשה זו בעלה חייב
במוזנותיה. ורבי יוסי שאף הוא סובר את דינו של רבי יודא, מטעם
זה אינו קורא אותה 'מגורשת ואינה מגורשת', לפי שסבור שאין
לה מוזנות באותו הזמן:

משנה

אמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים וזה, הרי זה
מנושת, ותתן לו את המאנים וזו שהתנה עמה. ואם אמר, הרי זה
גיטך על מנת שתתני לי סכום מסוים מלבד – מעכשיו ועד שלשים
יום, הרי שאם נתנה לו סך זה בתוך שלשים יום, מנושת. ואם לאו,
אינה מנושת. אמר רבן שמעון בן גמליאל, מעשה בצדין – שם
מקום באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתני לי
איצטלתי – בגד מסוים, ואבדה איצטלתי, ואמר חקמים יכולה
היא לקיים את התנאי על ידי שתתן לו את דמייה – את השווי של
אותו הבגד:

נמרא

שנינו במשנה, הרי זה מגורשת ותתן. מבררת הגמרא, מאי ותתן?
רב הונא אמר, שכוונת המשנה שמגורשת מיד בשעת קבלת הגט
והיא תתן אחר כך את המאנים וזו כדי לקיים את התנאי, משום
שכל אמירה 'על מנת' משמעותה שיחול הדבר מעכשיו על מנת
שיתקיים התנאי אחר כך. ורב יהודה אמר, שאין הגירושין חלים
אלא לבשתתן את המעות. מבררת הגמרא, כיון שלדעת כולם
ודאי שאסור לאשה זו להתקדש לאחר עד שתתן את המעות, אם
כן מאי בינייהו – באיזה אופן ימצא חילוק דין בין רב הונא לרב

ג'יטין. מי שאחזו - פרק שביעי דף עד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ) תוספות

אם ימות במלחמה. הוא אמרנין חבא: הרי היא נאשט איש לכל דבריה; לפירוש רבינו תם,
דקאי א' מהיום אם מתי! ומיהו; (לפירוש הקונטרס) יש לומר: שהיו מפרשים בהדיא (שמזהירים)
תהיה מגורשת. אבל קשה: דאפילו לפירוש הקונטרס דחבא, דב' מהיום אם מתי' היא
מגורשת לאלתר משעת נתניה - מכל מקום קשה, דהא אילו לא נהרג אוריח - הייתה בת
שבע אשת איש? ועוד קשה: דהא לא היה נותן כל
אלא על הנאני אם ימות - אם כן באי לא מצי להירצא?
הללא לא היה צריך תנאי וכו' אלא למי שאין לו
בנים ויש לו אח! ומיהו, זה יש לומר דלא דוחק
נקט "אם ימות", אלא כלומר: אם לא יבא בסוף
המלחמה, ומשום עינוגא. ונראה דרבינו תם: שהיו
כותבין גזמור בלא שום תנאי, בציענא, וכדכשרא.
חתור מן המלחמה - היה בנוסה. והיתה בת שבע
פנויה. והוא דאמרנין כי "חובה" (בבא מציעא נט,א);
מוטב שיבעול אדם ספק אשת איש ולא ליבין פני
תבירו ברבים, מנא לן - מדוד. קרי לה ספק אשת
איש, אף על גב שהיתה פנויה מגורה - לפי
שגרענא בציענא, אלך היה ידוע לעולם אם היא
מגורשת אם לאו. **אשם** תלו בינייהו -
דלרבי מאיר דאמר בעלתה תלויה - לא מייתי
אשם תלוי, אלא הדבר תלוי ועומד, אם מת
מאוחר חולי - מגורשת משעת תביעה, ואם לא
מת - חיוב טעות. ושמיא אי הוה מספקא לן אם
מת מאוחר חולי אם לאו - היה לרבי מאיר מייתי
נמי אשם תלוי.

25 **רבי** יוסי אומר בעילתה ספק - ומביא אשם תלוי.
26 ולא בעי רבי יוסי חתיכה משתי חתיכות.
27 והכי נמי סבר בסוף פרק 'דם שחיטה' (בריתות
28 כגא).
29 **רב** הונא אמר ודיא תתן - וכן הלכה, דקיימא לן
30 כרבי, דכל האומר "על מנת" כאומר
31 "מעבש"י" דמי. דבפרק קמא דקידושין (חא).
32 פסקינן הלכתא כרבי אלעזר דאמר: "התקדשי לי
33 במנתי" ונתן לו מנה חסר דינר - ה"ז זו מקודשת,
34 וישלים, בדמאן דאמר "על מנת" דמי, כדרב הונא
35 אמר רב: דכל האומר "על מנת" כאומר "מעבש"י"
36 דמי.

וזהו - הרי היא מקודשת, רב הונא אמר: והוא יתן, רב יהודה אמר: לכשייתן. מאי טעם דיה וקפלה קידושין מאחר, רב הונא אמר והוא יתן, תנא אבא אבא: רב יהודה אמר לכשייתן, לפי יחיב לה הוא דהו קידושין, כה: דאי אשמעינן גבי קידושין, ביהא קאמר רב הונא והוא יתן, גבי גירושין דלרחוקה קאתי - אימא מודה ליה לרב יהודה; ואי קאמר רב הונא והוא יתן, משום דלא כסוף למיתבעה, אבל גבי - אימא מודה ליה לרב יהודה; ואי אשמעינן גבי קידושין, ביהא שום דכסיפא למיתבעה, אבל גבי גירושין דלא כסוף למיתבעה; ואי אשמעינן גבי גירושין, ביהא קאמר רב יהודה לכשתתן, גבי קידושין דלרחוקה קאתי - אימא מודה ליה לרב הונא, קד על מנת שתתני לי מאתים וזו, אף על פי שנקרע הגט או א תנשא עד שתתן; ועוד תנא: "הרי זה גיטך על מנת שתתני אינה זקוקה ליכם, לא נתנה - זקוקה ליכם. רבן שמעון בן

פֶּאָר לֹא פִּלְיָה, אָפֵא דְמָר כִּבֵּר: לִי - וְלֹא לְיֹדְשֵׁי, וְגֵר כִּבֵּר: לִי
 ! אָמַר לָךְ רַב יְהוּדָה: הֵא מַנִּי? רַבִּי הוּא, דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר
 , וְאַנָּא דְאָמְרִי - פִּרְבְּנִי. וְאָמַר רַבִּי יוֹזָא: פִּי הוּיִנָּן בְּבָבֶל, אֲמִיּוֹנָא,
 'בְּשׂוֹר' דְּמִי - פִּלְיָה רַבְנָן עֲלֵיהּ. פִּי סִלְקִי, אֲשַׁפְחַתִּיהּ לְרַבִּי אָסִי
 : אָמַר 'מַעֲבָשׂוֹ' דְּמִי, לֹא נִחְלָקוּ אֵלָּא בִּ"מֵהִיּוֹם וְלֵאחֲרָ מִיתָה".
 וְהִתְנִי:

ובמסמך ל"ח – אי כהן הוא. שאינה צריכה היטב גם שני – אם מה, דסמך למיתה הדי
גט. בעילתה תלויה – הדבר תלוי עד שימות או עד שיעמוד מחולי זה, אם מת מן החולי
הבא עליה פטור. דלרבי מאיר משמע ליה "מעת שאני בעולם" – היינו משעת נתינה,
והכי קאמר לה: הרי זה גיטך מעת שאני בעולם אם מתי. הלכך כשמת איגלאי מילתא

דגרושה הואי בשעת ביאה, ואם לא מת — הבא
עליה בחטאת. רבי יוסי אומר בעילתה ספק —
לכשמות. דמשמע ליה: מנת שאני בעולם.
ומיהו מספקא לן על שעת ביאה אי גרושה הואי
אי לא, שזמן זו וזיא שעה הראויה ליסמך
למיתת שאמא איהו, ואניה גרושה. וליכבא, אם
ימות — מבאי הבא עליה אשם תלוי, ואם לא
ימות — בחטאת ודאי. מגורשת ואניה מגורשת
ובכלל שימות — והיינו נמי כרבי יוסי, דמיתו
אשם תלוי, דספיקא משוול לה. ולקמן מפרש:
מוזני איבא בנייהו. לא מיתו אשם תלוי — אם
ימות, אלא פטור לגמרי, כדפרישית לעיל. ולרבי
יוסי — אם ימות — מבאי זה אשם תלוי. איכא
ביניהו דריבא — כלומר, איבא בנייהו מוזני,
וכדר' זורא. ולא דפלגי בדברי זורא, דתרויהו
אית להו דרבי זורא, ומשום הכי לא קרי לה רבי
יוסי "מגורשת ואניה מגורשת" — דקסבר לית
לה מוזני. ואף על גב דרבי יוסי דמתניתין תנא
"מגורשת ואניה מגורשת" — תרי תנאי ואליבא
דרבי יוסי, והיינו חכמים דבריתא.
משנה עשה חציון — בגמרא פריך: מאי
תנא דתנא מעשה. **גמרא** שנתקע חגב —
קדם מתן מעות. והיא תתן — תנאי בעלמא
הוא, וכי מקיימא ליה — איגלאי מילתא
דמשעת תניה גיטא דהי, דכל "על מנת"
מעבשי הוא, ועל מנת כן דליקטי. צריכה גט
שני — דלכשתתן כרת אול ליה גיטא. שפשתא
ידה גי' — קדם מתן מעות. מקיים תנאי. ואולי
— דהו קידושי קידושין למפרע, ושל שני אינו
כלום. דלקרובה קאתי — הילכך, מעבשי קאמר
לה, משעה שחפץ בה. אבל גט דלרחוקה קאתי
— ומסתמא בקישי הוא מגרשה, והילכך
לכשתתן קאמר, וקסבר: אדרבא דהכי מפייסנא
לה. לא כספי למתבעא — מעותיו, הילכך לא
צריך לה כספין גיטא כמותן מעות, ומעבשי
קאמר לה. ולאחר לא תנשא עד ששתן —
דילמא לא ידבה, ומצנא גט טעל. נתנה — לפני
מותו, אינה זקוקה ליבם. לא נתנה זקוקה ליבם
— ולא סגי לה ליתן ליושרים. וזי סבר — רבי
שמעון. לי' — משמע אפילו ליושרים, כשאני.
אבל דבולי עלמא תנאה הוי — ולא תלה הגט
בשעת מתן מעות, דאי לכשתתן קאמר. נדי נמי
דיל' לא אפילו ליושרי משמע — מיהו הוה ליה
גט לאחר מיתה. כאומר מעבשי דמי — דהכי
קאמר: מעבשי ידא גט על מנת שתקיימי
התנאי. לא נחלקו — אלא ב'מדיחוס ולאחר
מיתה" דרבנן מספקא להו אי תנאה הוי אי חזרה
הוי, ולרבי ודאי תנאה הוי.

39 לִי כִּמְאֵתִים זֶה" וּמֹת, נִתְּנָה
40 גַּמְלִיאֵל אָמַר: נִתְּנָה לְאֲבִיו אוֹ לְאֶחָיו אוֹ לְאַחַד מִן הַקְּרוֹבִים; עַ
41 - וְאֶפְיֹל לְיִרְשִׁי, וּכְוִלִי עֲלֵמָא מִיּוֹהָ תִּנְאַה הָיוּ, תִּיּוּבְתָא דְרַב יְהוֹ
42 רַבִּי: כָּל הָאֹמֵר "עַל מִנָּה" פְּאוּמֵר "מַעֲבָשִׁיו" דְּמִי, וּפְלִיגִי רַבְנָא עַ
43 הָא דְאָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַבִּי: כָּל הָאֹמֵר "עַל מִנָּה" פְּאוּמֵר "מַ
44 דִּיתִיב וְקֹאמֵר מִשְׁמִיחָא דְרַבִּי יוֹחָנָן: הֲכֵל מוֹדִים בְּאוּמֵר "עַל מִנָּה"

איכא בנייהו שפשטה ידה וקבלה כו' – ולעיל גבי גט הזה מצי למימר נמי שפשטה ידה כו', וזכי נמי הזה מצי למימר שנקרע שטר קידושין. אבל לא מצי למימר שנתאבלו מעות של קדושין, דאף על גב דנתאבלו – מוקדשת, דברשותא דידה קא מתאבלו, כדאמרין בריש "האומר" (קדושין נטא).

???בדיבור המתחיל "הא" יש כאן הלבנת כרבה ובספר מופיע הלבנת כרבא, עם א', מה הנכון???
ארמיפלגו במהוים ולאחר מיתה פלגני בעל מנת – תימה: דודאי, אי הוה שמעינן מילתא דרבנן ב"מהוים", אי הוה פלגני ב"על מנת" הוה פריך שפיר. אבל אין ענין זה לזה כלום, דאפילו הוה אמרי רבנן ב"על מנת" גט ואינו גט, דלמא ב"מהוים" הוה מודו דהוי גט נגמור, דנתנא הוי, או שמא לא הוי גט כלל, דחורה הוה! עוד: דמשמע "ליפלגו בעל מנת" – דב"על מנת" יאמרו חכמים גט ואינו גט, הוה סבר רב יהודה דב"על מנת" לא הוי גט כלל, אלא לכשיתן? ונראה לרבינו יצחק: דלרב יהודה לכשיתן הוי גט ודאי, אבל עד שיתן – הוי ספק, והוי גט ואינו גט, דמספקא ליה באומר "על מנת" אי ב"מעבש" דמי ואין סברא לומר כלל דלרב יהודה עד שיתן ודאי לא הוי גט, דפשיטא ליה דלרבנן דרבי "על מנת" לאו כאומר "מעבש" דמי אף על גב דב"מהוים ולאחר מיתה" מספקא להו, דאם כן הוה איפכא מרבי יוחנן, דלרבי יוחנן ב"על מנת" מודו רבנן לרבי דהוי כאומר "מעבש" דמי, וב"מהוים ולאחר מיתה" – אין מעשה נגמור מיד לרבנן, אם כן "על מנת" הוי טפי כאומר "מעבש" דמי מהוים ולאחר מיתה. ולהכי פריך: וליפלגו ב"על מנת" דאמר רבנן ב"על מנת" לרבנן גט ואינו גט, כל שכן ב"מהוים ולאחר מיתה". וליכא למימר דאי הוה פלגני ב"על מנת" הוה אמינא "מהוים ולאחר מיתה" לא הוי גט כלל לרבנן – דאם כן מתניתין דקתני "מהוים ולאחר מיתה" גט ואינו גט, אמאן תרמייה? עוד יש לומר: דהכי קאמר: אדמיפלגני ב"מהוים ולאחר מיתה" ולא השמיענן בך ברייתא אלא מילתא דרבי, דמילתיהו דרבנן דאמרין גט ואינו גט תנא לה במתניתן – לפלוג ב"על מנת", ולאשמעינן מילתא דתרייהו, דאינה שניה בשום דוכתא. ועוד האירכתי בפרק "האומר" בקידושין (סא).
חסורי מיחסרא וכו' – ואם תאמר: למא הוצרך להגיה דפלגני רבנן אדרבן שמעון בן גמליאל? מנא ליה דפלגני? ואומר רבינו יצחק: דקבלה היתה בידי דפלגני רבנן, ושהכלכה כמותו ולא כרבן שמעון בן גמליאל, כדמיייר בסמוך.

רבה אמר הא לא איצטריך – ואם תאמר: דבפרק "האומר" (בבא מציעא עו,א) אמרין: שבר את הפועלים ואתא מטרא – הפסד דפועלים; וזו שאלת: דשאינו חתם, שאינו אלא שכי' יום, שלא שכרו בעל הבית אלא לדלות, וכיון שלא הוצרך – אינו שכיר. אבל הכא, שהוא אריס ועושה כל מלאכות שבשדה, ויש לו חלק בקרקע כמו בעל השדה, ומיז כשהתנה עמו לדלות ארבעה – וזה בשליש שדה, ואפילו אתא מטרא ולא איצטריך, כמו שאר אריסים דמשמע דנטלי רבעא ואפילו לא יצטרכו לדלות. ורב יוסף סבר: כיון דמשנה עצמו משאר אריסות – אמרין הא לא דלה. **הא** קיימא לן הלבנת כרבה –

והתניא – בנדרותא. דשמעינן מינה, מדאצטריכו לאיפלוגי בהא – מכלל דב"על מנת" מודו. ולרב יהודה – אדמיפלגו בך מתניתא ב"מהוים ולאחר מיתה" – לאשמעינן דב"על מנת" פסלי רבנן, וכל שכן הא! ומשני: להכי איפלוגי בהכי – להודיעך כחו דרבי. מיהו, רבנן ב"על מנת" נמי פסלי. **מאי תנא** – לעיל מינה בדמים, דקתני: מעשה בצידן כו', מאי ראייה? אין שוין מעשה במשנה אלא לראיה. תתן את דשיה – דלא איכוין אלא להרווחה דידיה. מהו – מי הוה חך מחילה קיום תנאי, כאילו נתתו לו או לא? תיבעי לרבנן – דאמר: דמים לאו במקום איצטלית קיימא, ודמים לאו איצטלית חן. אבל הכא – הא אחלינהו, והוי כאילו קבל מעות ממש, דמחילה כקבלה. קונם שאתה נתת לי – קונם תהא עליך כל הנאה שתתנה ממני, אף זה – אם רצה הנדר – יכול להתירו מאיליו, בלא שאלת התרת חכם, ואומר לו הרני כאילו התקבלתי. אלמא מחילה כקבלה. בשום הרווחה – שהיה צריך לצורך בנו. תלתא דלוחא – כל שאר האריסים שבמקום זה משקיף התבואה שלש פעמים בשנה. וישקלי ריבעא – ומנהג האריסין ליטול רביע התבואה, בשביל טורח חרישה חוריעה וניכוש והשקאה וכל צרכי השדה. את דלי ארבע – השקה את השדה ארבעה פעמים. **אתא מפרא** – בזמן השקאה רביעית. הא לא דלה – ולא שקיל אלא ריבעא, כמנהג המקום. הא לא איצטריך – ומזלו גרם. כרבן שמעון – דדמים במקום אצטלית, הכא נמי – מטר במקום השקאה. הלבנת כרבה – בכל מקום שנחלץ עם רב יוסף, חוץ משדה ענין ומחצה. **אין** הלבנן כרבן שמעון – דאמר לקמן: חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה. הכי גרסין: **אלא** לעולם כרבנן – כלומר, תרייהו אליבא דרבנן אמרי לה. דלעצירה איכוין – דסתם מגרש את אשתו מתוך איבה הוא מגרשה, הלכך מספקא אמרי' לצעורה איכוין, ולא תלינן למימר להרווחה איכוין, לקולא. תנן התם – בבס' ערכין (לא,א). היה נפמן – דקונה בית בעיר חומה היה נטמן יום שנים עשר חודש, שלא ימצאנו המוכר לתת מעותיו, כדי שיהא חלוט לו, כדכתיב (ויקרא כה): "זאם לא יגאל עד מלאת לו" וגו'. חולש – וזקק, כמו "חולש על גוים" (ישעיה יד) – מטיל גורל. ללשבה – מתוקנת לכך. ויהא שובר הדלת – של ביתו ונכנס. פתקתו של הלל – דאיצטריך לתקוני נתינה עד כרוח תהא נתינה.

והתניא: "מהוים ולאחר מיתה" – גט ואינו גט, דכרבי חכמים, רבי אומר: קזה גט. **ולרב יהודה דאמר: ב"על מנת" פלגני, אדמיפלגני ב"מהוים ולאחר מיתה", ליפלגני ב"על מנת"!** – להודיעך כחו דרבי. – וליפלגו ב"על מנת" ולהודיעך כחו דרבנן! – פח דהיתירא עדיף ליה. "על מנת שתתני לי מכאן ועד שלשים יום" וכו'. **פשיטא!** – מהו דתימא: קפדיה לאו קפידא ולחורא קאתי, קא משמע לן. "אמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה בצידן" כו'. **מאי תנא דקתני מעשה?** – חסורי מיחסרא והכי קתני: אם אמר לה "על מנת שתתני לי איצטלית" ואבדה איצטליתו, איצטליתי דקא קאמר לה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: תתן לו את דמיה; ואמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה נמי בצידן, באחד שאמר לאשתו "הרי זה גיטך על מנת שתתני לי איצטלית" ואבדה איצטליתו, ואמרו חכמים: תתן לו את דמיה. בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן: "הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים וזו", וחור ואמר לה "מחולים לך", מהו? תיבעי לרבנן, תיבעי לרבן שמעון בן גמליאל, תיבעי לרבנן: עד פאן לא קאמרי רבנן התם – אלא דלא אחלה גבה, אבל הכא – הא קאמר לה "מחולים לך". או דלמא אפילו רבן שמעון בן גמליאל לא קאמר אלא דקא מפייסה ליה דמי, אבל לגמרי – לא? אמר ליה: אינה מגורשת. איתיביה: האומר להכיר? קונם שאתה נהנה לי אם אי אתה נותן לבני פור אחד של חפין ושתה חבית של יין", רבי מאיר אומר: אסור עד שיתן, וחכמים אומרים: אף זה יכול להתיר את נדרו שלא על פי חכם, ואומר: הרני פאילו התקבלתי! – הכי השתא? התם לצעורה קא מכיין ולא צעורה, הכא משום הרווחה הוא והא לא איצטריך! והוא גברא דאמר ליה לאריסיה: פולגי עלמא דלו תלת דלוחא ואכלי ריבעא, את דלי ארבעה ואכול תילתא. לסוף אתא מיטרא. אמר רב יוסף: הא לא דלה, רבה אמר: הא לא איצטריכא. לימא, רב יוסף דאמר פרבנן, ורבה דאמר פרבן שמעון בן גמליאל? ותיסברא? והא קיימא לן הילכתא פוותיה דרבה, ורבה אין הילכה פרבן שמעון בן גמליאל! אלא לעולם פרבנן, רב יוסף פרבנן, ורבה אמר לך: אלא דאמרי אפילו לרבנן, עד פאן לא קאמרי רבנן התם – אלא דלצעורה קא מיפבין, אבל הכא משום הרווחה הוא, והא לא איצטריך. תנן התם: בראשונה היה נטמן יום שנים עשר חודש, כדי שיהא חלוט לו, התקין הלל הקן שיהא חולש את מעותיו ללשבה, והא שובר את הדלת ונכנס, ואימתי שירצה תלה יבוא ויטול את מעותיו. ואמר רבא: מתקנתו של הלל נשמע: "הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים וזו", ונתנה לו מדעתו – מגורשת, על פורחו – אינה מגורשת; מדאיצטריך ליה להלל לתקוני נתינה בעל פורחיה דהויא לה נתינה, מכלל

מכאן משמע דבכח הולמוד הלבנת כרבה לגבי רב יוסף, מולא קאמר: והא בהא קיימא לן כרבה, כדקאמר "ובאה לא קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל". ודלא כאומר: הא דקאמר הלבנת כרבה לגבי רב יוסף בר משה ענין ומחצה – היינו דקא במילי דאיפלגו בבבא בתרא. והא דאיצטריך התלמוד לפסוק הלבנן בקידושין בפרק קמא (טא,ב) כרבה גבי יסריא לא צריכי שומא – פירשנו שם ודיבור המתחיל והלבנתא.

המעוּת. וכן יש להסתפק להיפך, או דלמא, שאפילו רבן שמעון בן
גמליאל הסובר שמתקיים התנאי בנתינת דמי הבגד, לא קאמר את
דינו אלא באופן זה, כיון דקא מפייסא ליה האשה לבעל בדמי
הבגד, ומשום כך נחשב כקיום התנאי. אבל כשמחל לה, כיון
שלגמרי אין כאן נתינה, אפשר שמודה רבי שמעון בן גמליאל שלא
התקיים התנאי באופן זה ואין הגט כשר. פשוט הגמרא, אמר ליה
רבי יוחנן שאין המחילה נחשבת כקבלת מעות, ולכן אינה
מגורשת.
מקשה הגמרא על רבי יוחנן. אייתיביה ממה ששינוי בנדרים (סג).
האומר לחבירו הריני נודר קונם שיאסר עליך בקרבן כל מה שאתה
נהנה לי אם אי אתה נותן לפני בוד אחר של חטין ושתי חביות של
זין. רבי מאיר אומר, אסור למודר להנות ממנו עד שיתן לו החיטים
והזין. וחקמים אומרים, אף זה – הנודר יכול להתיר את נדרו בעצמו,
שלא על פי התרת חכם, ואומר הנודר 'הריני באילו התקבלתי', והרי
זה כמו שקיבל החיטים והזין ומותר למודר להנות ממנו. ומדוע
סבר רבי יוחנן, שבמחילת הבעל על המעות שנתחייבה האשה,
אינו נחשב כמי שקיבלם, ואין כאן קיום התנאי.
מתרצת הגמרא. הרי השתא – כך צריך לחלק, היום – בדינו של
רבי יוחנן לגבי גט המוחנה בקבלת מעות מן האשה, כיון שבשעת
התנאתו לבעויה קא מפייסא ולהפסיד אותה מעות. וכשמחל לה,
נמצא שלא ציינה ולא נתקיים התנאי. אולם הלא – במדיר את
חבירו בהאה עד שיתן לבנו חטים וזין, משום שרוצה היוותה לבנו
הוא עושה כן, ואם מחל על כך מוכח שהא לא איצטרך – שאין
בנו צריך לכך, כיון שיש לו רווחה אף בלי קבלת מעות אלו,
ונחשב שנתקיים תנאו.
ההוא גמרא, דאמר ליה לאריסיה והנשכר לעבודת השדה בשכר
קבלת חלק מן התבואה בולי עלמא – כל האריסים בעולם דלו
תלת דליותא – משקים את השדה שלש השקאות בשנה, ואכלי
ריבועא – ובשכר זה נוטלים רבע מן התבואה. אבל את – אתה
נשכר לי באופן אחר. דלי ארבעה ואכול תילתא – השקה את
השדה ארבע פעמים, וטול שליש מן התבואה בשכר. לזה –
כשהגיע זמן ההשקאה הרביעית אתא מיסרא – ירד גשם ונמצא
שאר צורך בהשקאה זו. אמר רב יוסף, כיון שהרי הא לא דלה אל
שלש פעמים, דינו שיתול כגמלה כולם, שמשקים שלש
ונוטלים רבע. ורבה אמר, שכוין שסופו של דבר הא לא איצטרך
להשקאה רביעית, מזלו גרם שיריח, ויטול שליש כפי שהתנו
בתחילה.
מבררת הגמרא, ליא רב יוסף דאמר שיתול רבע כשאר האריסים,
סברתו ברבנן, שאם התנה שיהול הגט בתנאי שתתן לו בגד, אין
מתקיים התנאי אם תתן לו דמי הבגד, ולכן אף כאן לא מתקיים
התנאי בכך שירדו גשמים, ואינו נוטל אלא רבע. ורבה דאמר
שנוטל שליש כפי שהתנה עם בעל הבית, סברתו ברבנן שמעון בן
גמליאל שמתקיים התנאי אף בנתינת דמי הבגד, ולכן אף כאן
בידידת הגשמים נתקיים התנאי, ונוטל שליש. שואלת הגמרא,
ויתקברא לומר שרבה סובר כרבי שמעון בן גמליאל, והא קיימא לן
הילכתא בנתינת דמי הבגד בכל מקום שנחלק עם רב יוסף, חוץ
מבשלשה דברים. ושרה, ענין, ומחצה, ואם כן בנידון זה הלכה
כמותו. ואילו בהא – בגט המוחנה בנתינת בגד אין הלכה ברבנן
שמעון בן גמליאל כמבואר לקמן (עה). ואם נאמר שסברותיהם
שוות נמצאו ההלכות סותרות זו את זו.
מבארת הגמרא. אלא לעולם שניהם סוברים ברבנן. רב יוסף סבר
ברבנן כמבואר לעיל, ורבה אמר ליה, אלא דאמרי שהאריס נוטל
שליש, אפילו לשיטת רבנן, משום שעד כאן לא קאמרי רבנן היום
שלא נתקיים התנאי אלא אם תתן לו הבגד עצמו, אינו אלא משום
שמן הסתם גירשה מחמת איבה, ומסתבר דלבעויה קא מפייסא
בהתנאות שתתן לו דווקא את הבגד עצמו, ואין דעתו להרויח
ממנו, ולכן לא נתקיים התנאי על ידי קבלת מעות. אבל הלא –
לגבי אריס הטעם שהתנה עמו להוסיף השקאה משום היותה
הוא, וכיון שירדו גשמים כבר הרויח תועלת זו והא לא איצטרך
להשקאה, לכך הרי תנאו נקי.

מביאה הגמרא ראייה בדבריו, שרק ב'מהיום ולאחר מיתה' נחלקו
חכמים. וכן תנא, האומר 'הרי זה גיטך מהיום ולאחר מיתה', אנו
מסופקים אם כוונתו לחזור בו ולא לגרשה 'מהיום' אלא 'לאחר
מיתה', או שכוונתו לגרשה היום בתנאי שימות, ולכן הרי זה גט
ואינו גט – ספק גט, אלו דברי חכמים. אך רבי אומר שבאופן זה
ודאי כוונתו לגרש 'היום' בתנאי שימות, ולכן הרי זה ודאי גט.
ומזה שהוצרכו חכמים לחלוק על רבי רק באופן שאמר 'מהיום
ולאחר מיתה', מוכח שבאומר 'על מנת' מודים חכמים לרבי שהרי
זה כאומר 'מעכשיו' והגט כשר.
שואלת הגמרא, ולרב יהודה דאמר שאף בעל מנת פליגי חכמים
ורבי, אם כן אדמפליגי – עד שנחלקו בברייתא ב'מהיום ולאחר
מיתה', לפליגי בעל מנת' – היה לחכמים לחלוק באופן שאמר 'על
מנת שאמות', ולחדש שאין זה כאומר מעכשיו, ואין גט לאחר
מיתה, וכל שכן ב'מהיום ולאחר מיתה' שאף אם 'מהיום' הוא
כ'מעכשיו', מכל מקום יש כאן ספק אם באמירתו 'לאחר מיתה'
כוונתו לחזור בו ולגרשה אחר מיתתו, ואין גט לאחר מיתה.
מיישבת הגמרא, הטעם שהעמידו את המחלוקת ב'מהיום', הוא
כדי להודיעהו כוח רבני שאפילו באופן זה סובר שהגט ודאי כשר.
ואכן לדעת חכמים אף באומר 'על מנת' הגט פסול. שואלת
הגמרא, מדוע הברייתא העמידה את המחלוקת דווקא ב'מהיום'
ולאודיע כוחו של רבי, וליפליגי בעל מנת, ולהודיעהו כוח רבני שאף
באומר 'על מנת' אין זה כמעכשיו ופסול. מיישבת הגמרא, שכוין
שהחידוש בדעת חכמים הוא להחמיר ולפסול גט, ואילו החידוש
בדעת רבי להכשיר גט ולהתיר אשה להינשא, לכך בל דהיתירא
של רבי צריף ליה לתנא להשמיענו.
שינוי במשנה, הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מעות מכאן ועד
שלושים יום וכו', אם נתנה לו מעות הללו בתוך שלושים יום,
מגורשת, ואם לאו אינה מגורשת. שואלת הגמרא, פשיטא שכך
הוא הדין שצריכה האשה לקיים את התנאי. עונה הגמרא, מהו
דתימא שהקפדיה בדבריו שתתן לו בתוך שלושים יום, לא קפידא
– אין כוונתו להקפיד שלא יחול הגט אם לא תעשה כן, ואמר כן
משום שלידיה קאתי שתמחר ליתן לו את הכסף, קא משמע לן
שנתכוין לתלות הגט בכך בדווקא, ואם לא נתנה המעות בתוך
שלושים יום אינה מגורשת.
שינוי במשנה, אמר רבן שמעון בן גמליאל, מעשה בצידן בו באחד
שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתני לי איצטילתי, ואבדה
איצטילתו, ואמרו חכמים תתן לו את דמיה: מבררת הגמרא, כיון
שאין דרך המשנה לשנות מעשה אלא לצורך ראייה כשיטה
שנחלקו בה קודם לכן, אם כן מאי תנא הסובר שמועיל נתינת דמי
החפץ, דקתני במשנה מעשה שהוא ראייה לדבריו. מבארת הגמרא,
חסורי מיחסא בגירסת המשנה והרי קתני – וכך צריך להוסיף
דבריה המשנה, אם אמר ליה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי
איצטילתי, ואבדה איצטילתו, דעת חכמים שאיצטילתי דוקא קאמר
לה, ובנתינת דמי הבגד אינה מקיימת את התנאי. ואילו רבן שמעון
בן גמליאל אומר, שאף אם תתן לו את דמיה התקיים התנאי והגט
קיים. לפי שהתנה כן כדי להרויח. ואף על ידי קבלת המעות הרי
הוא מרויח. ואמר רבן שמעון בן גמליאל שיש ראייה כשיטתו
מעשה נמי שהיה בצידן, באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת
שתתני לי איצטילתי, ואבדה איצטילתו, ואמרו חכמים תתן לו את
דמיה ועל ידי כך מתקיים התנאי ומגורשת.
מסתפקת הגמרא, קא מיניח רבי אפי מרבי יוחנן, אמר לאשתו הרי
זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז, וחתר ואמר לה מחולים לך
המעות, מהו – האם מחילה זו נחשבת כקיום התנאי ומגורשת או
לא, ומוסיפה הגמרא, שתיבצי – יש להסתפק כן לדעת רבנן
במשנתינו, וכן תיבצי – יש להסתפק לדעת רבן שמעון בן גמליאל.
תיבצי לרבנן, כיון שאפשר לומר שעד כאן לא קאמרי רבנן היום –
במשנתינו שאינה מקיימת את התנאי על ידי נתינת מעות. אלא
משום דלא אהליה נהא – לא מחל על הבגד עצמו, ונתינת המעות
אינה נחשבת כקיום התנאי. אבל הלא, הא קאמר ליה – הרי אמר
לאשה מחולים לך מעות אלו, ואפשר שהמחילה, כמוה בקבלת

63 בְּעֵינֶיהָ – כאשר החפץ שהתנו עליו נמצא בעין כגון בנייר הגט, מִי
 64 אָמַר רבי שמעון בן גמליאל שאפשר לקיים את התנאי בנתינת דמי
 65 הנייר. להלן מיישבת הגמרא את דין זה, על פי דיני תנאים שנלמדו
 66 מ'בני גד ובני ראובן', שהתנה עמדם משה שרק אם ילחמו עם
 67 שאר השבטים בכיבוש ארץ ישראל יקבלו אחוזה בארץ הגלעלה,
 68 שנאמר (במדבר לב כט-ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם יַעֲבְרוּ בְּנֵי גֹד וּבְנֵי
 69 רְאוּבֵן אֲתֶכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן כָּל חִלּוֹץ לְמַלְחָמָה לִפְנֵי ה' וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ
 70 לִפְנֵיכֶם וְנִתְּתֶם לָהֶם אֶת אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאֶחָדָהּ. וְאִם לֹא יַעֲבְרוּ
 71 חִלּוּצִים אֲתֶכֶם וְנֶאֱחָזוּ בְּתִכְכֶּם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. וְמוֹזֶה נִלְמַדוּ דִּינֵי
 72 תְּנָאִים: צריך שיהיה תנאי כפול, כמו שכפל משה בדבריו ואמר 'אם
 73 יעברו וגו' ונתתם להם' וחזר ואמר 'ואם לא יעברו וגו' ונאחזו
 74 בתככם', ועל כך אמר רבי מאיר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני
 75 ראובן אינו תנאי. וחכמים חולקים וסוברים שאין צריך תנאי כפול,
 76 והטעם שהוצרך משה לכפול להם 'ואם לא יעברו חלוצים אתכם
 77 ונאחזו בתככם בארץ כנען', שאם לא כן היה משמע שאף בארץ
 78 כנען לא ינחלו. שיהיה התנאי קודם למעשה. כגון בתנאי בני גד
 79 ובני ראובן אמר להם משה 'אם יעברו' שזוהו תנאי, ורק אחר כך
 80 אמר 'ונתתם להם' שזוהו המעשה שיאירע אחר קיום התנאי. שיהיה
 81 התנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר. כגון בתנאי בני גד ובני
 82 ראובן, שהיה התנאי על מלחמתם בכיבוש ארץ ישראל, ואילו
 83 המעשה החל מחמתו, הוא היאחותם בארץ הגלעלה. שיהא 'הן'
 84 קודם ל'לאו'. כלומר, שכאשר כופל תנאו כמבואר לעיל, יהיה זה
 85 באופן שהצד לפיו יתקיים התנאי ויחול המעשה, קודם לצד השני
 86 לפיו לא יתקיים התנאי והמעשה בטל. וכגון בבני גד, שאמר להם
 87 משה 'אם יעברו', ורק אחר כך כפל 'ואם לא יעברו': מיישבת
 88 הגמרא: אֵלֶּא אָמַר אַבְי, הָא מַנִּי – ברייתא זו 'הרי זה גיטך על מנת
 89 שתחזירי לי את הנייר הרי היא מגורשת' כשיטת רבי מאיר היא.
 90 דְּאָמַר שֶׁבֶכֶל תְּנַאי בְּעֵינֵי – צריך שיהיה תְּנַאי כְּפֹל, ואם אינו כפול
 91 לא חל התנאי. וְהָכָא כֵּאֲשֶׁר אָמַר לָהּ הָרִי זֶה גִּיטְךָ וְהַנִּייר שְׁלִי, הָא
 92 לֹא בְּפִלְיָה לְתַנְיָא – הרי לא כפל את תנאו והוסיף שאם לא
 93 תחזירי לי הנייר הגט בטל. ומשום כך בטל התנאי ואינה צריכה
 94 להחזיר לו הנייר, ומתקיים 'ונתן בידה' והרי היא מגורשת. מְתִקְנָה
 95 לָהּ רָבָא, בדברין מבואר שֶׁמַּעֲמָא שהתנאי בטל והגט קיים הוא רק
 96 משום דְּלֹא בְּפִלְיָה לְתַנְיָא, ומשמע הָא בְּפִלְיָה לְתַנְיָא – שאם אכן
 97 כפל הבעל את התנאי, חל דין תנאי, וכיון שאם לקיימו ותתן לו
 98 את הנייר נמצא שאין הגט בידה, לכך לֹא הָיָו גִּיטָא. והלא אף אם
 99 יכפול אותו יש לתנאי להיבטל, שהרי מְבַדֵּי כָּל תְּנַאי מְחִיבָא גְּמִירָנָא
 100 לָהּ – מנין למד רבי מאיר שצריך כל תנאי להיות כפול, מְתִנָּא בְּנֵי
 101 גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן הוא נלמד. אם כן יש ללמוד משם הלכה נוספת, מַה
 102 הָתֵם תְּנַאי קוֹדֵם לְמַעֲשֶׂה – כשם שתנאים 'אם יעברו' ו'אם לא
 103 יעברו' היה קודם למעשה שהוא 'ונתתם להם', אָף כָּל תְּנַאי קוֹדֵם
 104 לְמַעֲשֶׂה – אף בכל תנאי צריך שיהיה כך, שיקדים התנאי למעשה.
 105 וְלִאֲפֻלְיָה הָכָא דְּמַעֲשֶׂה קוֹדֵם לְתַנְיָא – מה שאין כן בענינו,
 106 שהמעשה קדם לתנאי, שהרי אמר לה 'הרי זה גיטך' שזוהו
 107 המעשה, ורק אחר כך התנה 'על מנת שתחזירי לי את הנייר'. ואף
 108 לדעת חכמים החולקים על רבי מאיר וסוברים שאין צריך תנאי
 109 כפול, התנאי בטל, כיון שהמעשה קדם לתנאי. אֵלֶּא אָמַר רָבָא,
 110 הטעם בברייתא שאם אמר 'הרי זה גיטך' על מנת שתחזירי לי את
 111 הנייר' הגט כשר, הוא מְשֻׁם דְּנַעֲשָׂה באופן שהמַעֲשֶׂה קוֹדֵם לְתַנְיָא,
 112 ועל כך ומטעם זה אין התנאי חל, והגט כשר. מְתִקְנָה לָהּ רַב אֲדָא
 113 בְּרַ אֲבָהִי, מַעֲמָא שהתנאי בטל והגירושין חלים הוא משום דְּמַעֲשֶׂה
 114 קוֹדֵם לְתַנְיָא. ומשמע הָא אִם הִיא הִתְנַאי קוֹדֵם לְמַעֲשֶׂה, הִיא הִתְנַאי
 115 חל, וכיון שאינה יכולה לקיימו לֹא הָיָו גִּיטָא. והלא באופן זה יש
 116 לתנאי להיבטל אף אם יקדים המעשה, שהרי מְבַדֵּי כָּל דִּינֵי תְּנַאי
 117 מְחִיבָא גְּמִירָנָא לָהּ – מהיכן נלמדו, מְתִנָּא בְּנֵי גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן. מַה
 118 הָתֵם הִיא הִתְנַאי בְּדָבָר אֲחֵר וּמַעֲשֶׂה בְּדָבָר אֲחֵר – התנאי שיעברו
 119 את הירדן לסייע בכבוש הארץ, ואילו המעשה היה שיקבלו נחלה
 120 בעבר הירדן המזרחי שהוא מקום אחר, אָף כָּל תְּנַאי צָרִיךְ לִהְיוֹת
 121 באופן זה, שיהיה התנאי בדבר אחד והמעשה בדבר אחר. לִאֲפֻלְיָה
 122 הָכָא – מה שאין כן כאן שאמר לה 'הרי זה גיטך' על מנת שתחזירי
 123 לי את הנייר,

1 מְבַלְל דְּבַעֲלָמָא – במקום שאינו נידון של ממונות ולא תיקן הלל
 2 תקנה זו, נְתִינָה בְּעַל בְּרִיחָה לֹא הָיָא נְתִינָה, ולכך גבי גט שהוא
 3 נידון של איסור, רק אם נתנה לו האשה את המאותים זו מדעתו
 4 נתקיים התנאי ומגורשת. מְתִקְנָה לָהּ רַב פִּסְא, וְאִתְּיָמָא רַב שִׁמְי בְּר
 5 אִשִּׁי, מנין ההכרח ללמוד מתקנתו של הלל שנתניה בעל כרחו
 6 אינה נתניה, וְדָלָמָא – והלא אפשר שבכל מקום מועיל נתניה בעל
 7 כרחו, וְכִי אֲמַרְיָה לִיה לְהַלֵּל לְתַקְנֵי בִּבְתִי עֵרִי חוּמָה שְׁמוּעִיל
 8 נתניה בלשכה בעל כרחו של הקונה, הוא משום ששם הנתניה
 9 היא שְׁלֹא בְּפִנְיֵי שֶׁל הַקוֹנֶה, ובאופן זה לולא התקנה היה צריך
 10 נתניה מדעתו. אֲבָל נְתִינָה בְּפִנְיֵי, בֵּין אִם הִיא מְדַעְתָּ בֵּין אִם הִיא
 11 בְּעַל בְּרִיחָה, הָיָא נְתִינָה. מביאה הגמרא גירסה אחרת בדברי רבא,
 12 ובקושיא עליה: וְאִיכָא דְּאָמַר שְׁאֵמַר רָבָא להיפך, שְׁמַתְקִנְתוּ שְׁל
 13 הִלֵּל נְשֻׁמַּע, שזה פשוט שאם אמר לאשתו הָרִי זֶה גִּיטְךָ עַל מְנָת
 14 שְׁתִּתְּנִי לִי מֵאֵתִים זוּ, וְנִתְּנָה לּוֹ בֵּין מְדַעְתָּ וּבֵין בְּעַל בְּרִיחָה, הָיָא
 15 נְתִינָה, אף בלא תקנה מיוחדת. וְכִי אֲמַרְיָה לִיה לְהַלֵּל לְתַקְנֵי
 16 בִּבְתִי עֵרִי חוּמָה שְׁמוּעִיל נְתִינָה בעל כרחו של הקונה, הוא משום
 17 ששם הנתניה היא שְׁלֹא בְּפִנְיֵי שֶׁל הַקוֹנֶה, ובאופן זה לולא התקנה
 18 היה צריך נתניה מדעתו. אֲבָל נְתִינָה בְּפִנְיֵי, בֵּין אִם הִיא מְדַעְתָּ, בֵּין
 19 אִם הִיא בְּעַל בְּרִיחָה, הָיָא נְתִינָה. מְתִקְנָה לָהּ רַב פִּסְא, וְאִתְּיָמָא רַב
 20 שִׁמְי בְּרַ אִשִּׁי, וְדָלָמָא – והלא אפשר שבלא תקנה מיוחדת, אֲפִילוּ
 21 בנתינה בְּפִנְיֵי נְמִי היה מקום לחלק, שרק אם נתן מְדַעְתָּ, אִין – הרי
 22 היא נתניה, אִךְ אִם נָתַן בְּעַל בְּרִיחָה לֹא נִחְשַׁבְתָּ נְתִינָה. ואף לנתינה
 23 בפניו נצרכת תקנתו של הלל שמועילה בעל כרחו, וְהַטַּעַם
 24 שתקנתו של הִלֵּל נאמרה רק בנתינה שלא בפניו בלשכה, הוא
 25 משום שְׁמַאי דְּאִימְרֵיהּ לִיה תִּקֵּן – במה שהיה צורך לפניו לתקן
 26 תיקן. וכיון שראה שהיה הקונה נחבא שלא יתן לו המוכר מעותיו,
 27 תיקן שאף אם אינו בפניו, תהא נתינה בעל כרחו. ואף אם היה
 28 רואה שהקונה לפניו ואינו רוצה לקבל המעות, היה הלל צריך
 29 לתקן שנתניה בפניו בעל כרחו היא נתניה. וכיון שאף נתינה בפניו
 30 רק מחמת התקנה מועלת בעל כרחו, לכך גבי גט שהוא נידון של
 31 איסור, ולא תיקנו תקנה זו, מנין שמועלת נתינת המעות בעל כרחו
 32 של הבעל.
 33 מבואר בגמרא לעיל (עד), שדעת חכמים שרק בנתינת הבגד עצמו
 34 מתקיים התנאי, ודעת רבי שמעון בן גמליאל שיכולה לקיים
 35 התנאי אף בנתינת דמי הבגד. אָמַר רַבָּה בְּרַ בְּרַ חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 36 כָּל מְקוֹם שֶׁשָּׁנָה רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּבִרְיוּ בְּמִשְׁנֵיתוֹ – בכל
 37 המשניות, הִלְכָה כְּמוֹתוֹ. חוץ מְשֻׁלְשָׁה דְּבָרִים שאין הלכה כמותו,
 38 ואלו הם, עֶרְבֻ – היה אדם ערב קבלן להלוואה, ויש נכסים הן ללוה
 39 והן לערב, ההלכה היא שיכול לגבות משניהם, אף שדעת רבן
 40 שמעון בן גמליאל שצריך לילך ללוה תחילה. וְצִיָּדָן – המקרה
 41 השני במשנתנו 'מעשה בצידין', ואף בזה הלכה כחכמים שאין
 42 מתקיים התנאי בנתינת דמי האיציטילת, ולא כרבן שמעון בן
 43 גמליאל. וְרֵאָה אֲחִירָה לִי את הנייר: הודה אדם בבית דין כי אין לו ראית
 44 לטובתו, ולאחר מכן רוצה להביא ראיה, אין שומעין לו, ולדעת
 45 רבי שמעון בן גמליאל שומעין לו, ואין הלכה כמותו. הָנֹו רַבִּנָּן,
 46 אמר לאשתו 'הָרִי זֶה גִּיטְךָ וְהַנִּייר שְׁלִי עַל מְנָת שְׁתִּתְּנִי לִי אֶת הַנִּייר',
 47 אִינָה מְגוֹרְשָׁת, שהרי התורה אמרה 'ונתן בידה' (דברים כד א), וזה לא
 48 נתן לה כלום. אולם אם אמר לה 'עַל מְנָת שְׁתִּתְּנִי לִי אֶת הַנִּייר',
 49 הרי זו מְגוֹרְשָׁת ותחזיר לו את הנייר. שואלת הגמרא: מֵאִי שְׁנָא
 50 רִישָׁא שאם אמר 'הנייר שלי' אינה מגורשת, וּמֵאִי שְׁנָא סִפָּא שאם
 51 אמר 'על מנת שתחזירי לי את הנייר' הרי היא מגורשת, והלא אף
 52 באופן זה כוונתו שיחול הגט רק כאשר תחזיר לו את הנייר, ולא
 53 מתקיים כאן בשעת הגירושין 'ונתן בידה'. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אָמַר
 54 רַב חֲסִדָא, הָא – ברייתא זו מְנָ, רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא. דְּאָמַר
 55 במשנתנו שאם התנה עמה שתתן לו איציטילתו ואבדה
 56 איציטילתו, תתן לו אֶת דְּמֵיהָ. ולכך חָכִי נְמִי אָפְשֶׁר דְּמַפְיִסָּה לִיה
 57 בְּדָמֵי – גם כאן, יכולה היא לפייסו בדמי הנייר ולקיים את התנאי
 58 בכך, והנייר ישאר בידה ומתקיים 'ונתן בידה'. הגמרא דוחה תירוץ
 59 זה, מְתִקְנָה לָהּ אַבְי, מנין שרבן שמעון בן גמליאל אמר בדבריו גם
 60 באופן זה. והלא אִימור – אימתי מציינו דְּאָמַר רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
 61 את דינו שמועיל נתינת דמי החפץ לקיום התנאי, רַק הִיכָא דְּלִיתִיה
 62 בְּעֵינֶיהָ – כאשר החפץ עצמו אינו נמצא בעין. אולם הִיכָא דְּאִתִּיה

גִּישׁוֹן. מִי שֶׁאֲחֻזּוֹ – פֶּרֶק שְׁבִיעִי דָּף עֵה עֵמוּד א – מִתּוֹךְ מַהֲדוּרַת "אֲבֵן יִשְׂרָאֵל" (שְׁטִינְזוֹלֶץ) רִי"ז
רש"י

מִכְלָל דְּבַעְלָמָא נְתִינָה בַּעַל כְּרוּז לֹא הוּא נְתִינָה – וְאֵם תֹּאמַר: הֲדַחְשָׁא לֹא מִפְּלִיג בִּין
בִּפְנֵי בֵּין שְׁלֹא בִּפְנֵי. דְּבַבֵּל עֵינָן בַּעַל כְּרוּז לֹא הוּא נְתִינָה, אֵם כֵּן לִמָּה הִיָּה נְטֻמָּן
בְּרַאשׁוֹנָה? וְיֵשׁ לֹמַר: דְּבַפְּנֵי לֹא הִיָּה יֹכֵל לְהַעֲזִיז מִלּוּחַ מִלְּקַבְלָם כִּדִּי שִׁיחִיָּה הִבִּית שְׁלוֹ, וְגַם
אֵם הִיָּה בִּפְנֵי – יַעֲשׂוּהוּ בֵּית דִּין לְקַבֵּלָם בַּעַל כְּרוּז. וְאֵם תֹּאמַר: בְּבִתִּי עֵרִי חֻמָּה, דְּהוּי
כְּפִרְעוֹן חֻחוֹב, דְּעֵלִיז לְקַבְלָם – פְּשִׁטָּא דְּהוּי
פִּרְעוֹן, כְּדִקְאֲמֵרִינָן: הֲלוּהוּ בִּישׁוּב – לֹא יַחֲזִיר לוֹ
בְּמִדְּבָר, מִשְׁמַע דְּבִישׁוּב – חֲזִיר לוֹ אִפְּלוּ בַּעַל
כְּרוּז. וְכֵן ב"הוֹחֵב" (בְּבֹא מְצִיעָא מִטָּא, כִּי אִמֵּר
לִיה "שְׁקוּל וְחוּ" – לֹא הוּי אִפְּלוּ יִקְבְּלָהּ בַּעַל כְּרוּז? וְאִמֵּר
אִיצְטְרִיךְ הֵלֵל חֻקֵּי לְתַקֵּן? וְיֵשׁ לֹמַר: דּוֹקָא
בַּעֲלָמָא פְּשִׁטָּא דְּהוּי נְתִינָה, שְׁאֵין הַמְלוּחַ מִפְּסִיד
בְּקַבְלָתָּהּ הַפִּרְעוֹן. אֲבָל הַבֹּא, דְּעַל יַד הַפִּרְעוֹן צִירִיךְ
לְחַזְרוּרֵי הַבֵּית, וְכֵן עַל יַד קְבִילָתָהּ הוּי הֵגֵט גַּם – לֹא
הוּא נְתִינָה. וְאֵם תֹּאמַר: גַּבִּי נְטִי פְּשִׁטָּא דְּלֹא הוּא
נְתִינָה, וְמָה צִירִיךְ לְלַמּוֹד מִתְּקֻנָּתָהּ שֶׁל הֵלֵל? וְכִי
אִם יֵתן מִתְּנָה לְחַבְּרוֹ יִקְבְּלָהּ בַּעַל כְּרוּז? וְאִמֵּר
רַבִּינוּ יִצְחָק: דִּישׁ לֹמַר, דְּכִינן דֹּאמַר לֵה "חֲרִי זֶה
גִּישׁוֹן עַל מִנְתָּ שְׁתַּנִּי לִי מֵאֲתָתִים זֶה", וְנִתְּנָה
בְּדַעְתָּה. וְעֵלִיז לְקַבְלָם, דְּהוּי כְּמוּ בְּבִתִּי עֵרִי חֻמָּה,
וְקָא מִשְׁמַע לָן אִפְּלוּ יֹכֵר בַּעַל כְּרוּז לֹא הוּא
נְתִינָה.

לִאֲפֻקִי הַבֹּא דְּמַעֲשֵׂה קוֹדֵם לְחֻנְאִי – פִּירֵשׁ
בְּקוֹנְטֵרֵס דְּרִבִּי מֵאִיר רֹבִי חֵינָא לֹא
פְּלִיגִי אֲלֵא בְּכַפְּלוֹת, כְּדִקְאֲמֵרִינָן הָתָם טַעְמָא
דְּהוֹצֵרֵךְ לְאוֹמְרוֹ, שְׁאֲלֵמָלָא כֵּן יֵשׁ בְּמִשְׁמַע שְׁאֵף
בֶּאֱרִיךְ כְּנַעַן לֹא יִתְּלֹחַ. וְקִשְׁיָה: דְּבִפְרִיךְ "הַשׁוֹכֵר אֶת
הַפְּעוּלִים" (בְּבֹא מְצִיעָא צִדָּא, מִשְׁמַע בְּהִרְאִי
דְּפִלְגִי רַבְּנֵי נְמִי אֲרַבִּי מֵאִיר בְּמַעֲשֵׂה קוֹדֵם לְחֻנְאִי,
גַּבִּי מִתְּנָה שׁוֹמֵר חֲנֻם לְהִיּוֹת כְּשׁוֹאֵל וְאֵם תֹּאמַר:
בְּשִׁלְמָא תְּנֵי אֲפִילוּ, כְּפֹל, וְחֻנְאִי קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה. וְחֵן
קוֹדֵם לְלֹא – יִלְפִינן שְׁפִיר מִתְּנֵי בִּנִי גַּד וְבִנִּי
רֹאבוֹן, מִדְּרַבְּתָּבוּ בּוֹה הַעֲנִין – שְׁמַע מִינָהּ בַּעֲנִין כִּי
הָיִי גּוֹזָא. אֲבָל שְׁלֹא יִזְאֵר מִתְּנָה עַל מָה שְׁכַחוּב
בְּתוֹרָה, וְאִפְּשֵׁר לְקִימוֹ עַל יַד שְׁלִיחַ. הִכִּי יִלְפִינן
מִהָתָם כְּדִאֲמֵרִינָן בְּכַתּוּבָתָהּ (עֵדָא, דְּלֵמָא בִּלְאוּ
הִכִּי נְמִי מוֹעִיל תְּנֵי, אֲלֵא דְּהִכִּי הוּא מַעֲשֵׂה וְיֵשׁ
לֹמַר: מִשּׁוֹם דְּכָל הַתְּנָאִים הַכְּתוּבִים דְּמִיִּית
בְּקִדּוּשֵׁיכֶן בְּפֶרֶק "הָאוֹמֵר" (סָא, הוּוּ בַּעֲנִין זֶה –
שְׁמַע מִינָהּ דְּבַעֲנִין מִמֶּשׁ כִּי הָיִי גּוֹזָא. וְ"אֵם
בְּחֻקֵּי תִלְכֵּךְ" וְ"אֵם תֹּאבֹד וְשִׁמְעַתֶּם" נְמִי – רוֹב
מִצּוֹת עַל יַד שְׁלִיחַ. וְנִרְאֵה דְּהִלְכָּה כְּרִי", דְּבַעֲנִי
תְּנֵי כְּפֹל כֹּר, דְּשִׁמּוּאֵל וְרֹבֵא בְּסוּמֹךְ סִבְרִי
חֻוּתִיָּה. וְכֵל הִנֵּי דְּמִתְּנִיתִין אִיִּירִי בְּתַנְאִי כְּפֹל אָף
עַל גַּב דְּלֵא פִירֵשׁ, דְּהִנֵּי מוֹקֵי לֹא לְקַמֵּן בְּרִיִּיתָא
בְּכַפְּלִיָּה לְתַנְאִיָּה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא פִירֵשׁ. וְכַבֵּל
עַל מִנְתָּ שְׁכַתְּלָמוֹ, כְּנֻן (סוֹכָה מָא, ב) עַל מִנְתָּ

שְׁתַּחֲזִירוֹהוּ ל" דֹּאֲתוֹרוֹ, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ – בַּעֲי כְּפִילוֹת. וְכַבֵּל מְקוֹם בַּעֲנִין תְּנֵי כְּפֹל, אֲלֵא דּוֹקָא בְּשִׁתּוּי יִין וּפְרוּעֵי רֹאשׁ – דְּהוּי אִיסוּרִי, בְּפֶרֶק "שְׁבוּעַת הַעֲדוּת" (שְׁבוּעוֹת לוֹב), וְהָא דְּבַעֲנִין כְּפִילוֹת
בְּסוּטָה – מִשּׁוֹם דְּהוּי אִיסוּרֵי דֹּאֲתִי בִּיהַּ מִמּוֹנָא. דִּיאִכָּא שְׁאֵר וְכִסּוֹת וְעוֹנָה וְכַתּוּבָה. וְהָא דִּאֲמֵרִינן בִּירוּשְׁלַיִם בְּפֶרֶק "הָאוֹמֵר": אִמֵּר רַבִּי יוֹסִי אִמֵּר רַבִּי בּוֹן: בְּכָל אֲתֵר אֵיתִי לִיה לְרַבִּי מֵאִיר מִכְּלָל
לֹא אֲתֵה שׁוֹמֵעַ הֵן, וְהִכָּא לִית לִיה. וְנִרְאֵה לְהִרְבֵּי רַבִּינוּ אֲלַחֲנָן דְּגִרְסִינָן: בְּכָל אֲתֵר לִית לִיה לְרַבִּי מֵאִיר וְכִי וְהִכָּא אֵיתִי לִיה. וְשִׁמְשֵׁן רַבִּי חֵינָא: חֻמְרוֹ הוּא בְּעִירוֹ. כְּלוּמַר, אָף עַל גַּב דְּלֹא כְּפֹל
תְּנֵי, וּמִן הֲדִין תְּנֵי בְּטֵל מַעֲשֵׂה קִיָּים, וּמִשּׁוֹם חֻמְרוֹ אֵין הֵגֵט גַּם לֹא הִקְדוּשֵׁין קִדּוּשֵׁין, שְׁאֵם קְבִלָּה קִדּוּשֵׁין מֵאַחֵר – צִירִיָּה גַּם מִשְׁנִידֵם, וְהִכָּא אִיִּירִי חֲתֵל לַעֲלִיל. הִקְשָׁה חֲרִב רַבִּינוּ אֲלַחֲנָן:
כִּינן דְּבַעֲנִין תְּנֵי כְּפֹל ב"אִיחוֹד נִשְׁךְ" (בְּבֹא מְצִיעָא סוֹא) גַּבִּי "אִי קִימַת דִּירֵךְ אֲנָא", דְּקִאֲמֵר: פְּטוּמִי מִלִּי בַּעֲלָמָא הוּא, מִשְׁמַע שְׁאֵם הַתְּנָה הוּא כְּמוּ שְׁהָיִי אֲמִרָה – הִיָּה מוֹעִיל, וְאִמֵּרִי אָף
לֹא כְּפִלִּיָּה לְתַנְאִיָּה! וְאִמֵּר רַבִּינוּ יִצְחָק: הָא דְּנִקְטָא פְּטוּמִי מִלִּי – מִשּׁוֹם דְּלֹא מִהֲנִי אִפְּלוּ לְרַבְּנָן דְּרַבִּי מֵאִיר. וְשְׁלֵשָׁה עֲנִינִים יֵשׁ: דִּישׁ מִקְמוֹת דְּבַעֲנִין תְּנֵי גִמּוּר, וְלְרַבִּי מֵאִיר תְּנֵי כְּפֹל. וְיֵשׁ
מִקְמוֹת דְּלֹא בַּעֲנִין אֲלֵא גִלּוּ דַּעַת. וְיֵשׁ מִקְמוֹת דְּאִפְּלוּ גִלּוּ דַּעַת לֹא בַּעֲנִין, וּבְפֶרֶק "רֵאשִׁי מִקְדֵּשׁ" (קִדּוּשִׁין מִטָּא, מְפֹרֵשׁ. **אֲלֵא** אִמֵּר רַבָּא מִשּׁוֹם דְּמַעֲשֵׂה קוֹדֵם לְחֻנְאִי – לֹא מִשּׁוֹם דְּלִית
לִיה לְרַבָּא "כֹּל הָאוֹמֵר עַל מִנְתָּ כְּאוֹמֵר מַעֲבִשִׁי דְּמִי" וְהָא חֲבִי וְהִלְכָּתָא, כְּדִפְרִישִׁית לַעֲלִיל. וְעוֹד: דְּבַהֲרִיא קִאֲמֵר רַבָּא ב"הִלֵּךְ אֲתוּרוֹ זֶה עַל מִנְתָּ שְׁתַּחֲזִירוֹהוּ לִי", חֲזוּרִי – יֵצֵא, וְאֵם לֹא כְּאוֹמֵר
"מַעֲבִשִׁי" דְּמִי – הִכִּי יֵצֵא וְהָא לֹא חֲלָה מִתְּנוּחָה אֲלֵא כְּשִׁתְּחִירוֹ, וְאִם אֵינוּ בִּידוּ! וְאֵין נִרְאֵה לֹמַר דְּהוּמָא מִיִּירִי כְּנֻן שְׁאֲמֵר "מַעֲבִשִׁי" – דָּאֵם כֵּן הִיָּה לוֹ לְפִרֵשׁ בְּדַרְבִּיו. וְאָף עַל גַּב דְּלֵא פִירֵשׁ
נְמִי כְּפִילוֹת – הִיָּינוּ מִשּׁוֹם דְּלֹא מִפְּרֵשׁ לִיה בְּמִשְׁתַּנִּינוּ, אֲבָל אִי מִיִּירִי בְּאוֹמֵר "מַעֲבִשִׁי" – הִיָּה לוֹ לְפִרֵשׁ. אֲלֵא שְׁרַרְרָה רַבָּא לִישֵׁב בְּרִיִּיתָא זֶה אִפְּלוּ כְּרַבְּנֵי וְרַבִּי, אֲבָל לְרַבִּי אֲתֵיָּא שְׁפִיר, כְּדִמְסִיק
רַב אֲשִׁי. וְאִבִּינָן נְמִי מִשְׁמַע לְקַמֵּן בְּסוּף פִּירְקִין דְּסִבְרִי, דְּקִאֲמֵר: דְּכָל מוֹדִין ב"עַל מִנְתָּ שְׁתַּנָּה תְּנָה מִנְתְּרִיקָה" – ד"מַעֲבִשִׁי" קִאֲמֵר, וְכִדְרַבִּי בֹר, וְמִיָּה, אֵין מִשּׁוֹם רִאִיָּה, דְּלֵא מִצִּי לְמִימֵר
אִפְּכָא: דְּכָל מוֹדִין דְּעַל מִנְתָּ לֹא כְּאוֹמֵר "מַעֲבִשִׁי" דְּמִי, דְּהָא ב"אֵם תְּנָה" פְּלִיגִי, כֵּל שְׁכֵן ב"עַל מִנְתָּ" דְּעִדִּיק.

דְּתַנְאִי

מִכְלָל דְּבַעְלָמָא נְתִינָה בַּעַל כְּרוּחִיָּה לֹא נְתִינָה הוּא – וְגַבִּי גַּם דִּאִיסוּרָא הוּא לֹא תִקֵּן
הֵלֵל. שְׁלֹא בִּפְנֵי – כִּי הַבֹּא, שְׁאִינוּ בְּלִשְׁכָּה. מֵאִי דִּאִיצְטְרִיךְ לִיה תִּקֵּן – רֹאה שְׁהִיָּה
נְטֻמָּן, וְהַתְּקֵן דְּבַעַל כְּרוּז וְשִׁלָּא בִּפְנֵי תִהָּא נְתִינָה. וְאִי הוּא נְמִי קָאִי קִמָּן, וְאִמֵּר "לֹא
מְקַבִּילָנָא" – הוּא אִיצְטְרִיךְ לְהֵלֵל נְמִי לְתַקֵּנָה דְּתִהָּדִי נְתִינָה, אֲלֵא מָה שְׁלֹא הוֹצֵרֵךְ –
לֹא הוֹצֵרֵךְ, וְגַבִּי גַּם דִּאִיסוּרָא הוּא – לֹא קִימָא
תְּקִנָּתָא דְּהֵלֵל. עֵרֵב – בְּשִׁלְחִי גַּם פְּשׁוּט. צִירִין
– דְּמִתְּנִיתִין. רִאִיָּה אַחֲרוּנָה – ב"אֲחֵד דִּינִי
מִמּוֹנֹת" (סְנַהֲדִין לֵא, א), דִּאִפְּלִיגִי בְּאִמְרוֹ לֹה:
כֹּל רִאִיתִי שִׁישׁ לֶךְ דְּרַבִּי, עֵלִיָּה דְּרַבִּי – הַבֹּא עַד שְׁלִשִׁים,
וְלֹא הִבִּיָּא עַד לְאַחֵר שְׁלִשִׁים. וְאִמֵּר לֹה הַבֹּא
רִאִיָּה, וְאִמֵּר: אֵין לִי רִאִיָּה. בְּקִמִּיתָא – הִלְכָּתָא
חֻוּתִיָּה, וּבְכִתְרִיתָא – לִית הִלְכָּתָא חֻוּתִיָּה.
וְחִנְיִיר שְׁלִי – לֹא יִהְיֶה לֹה וְלֹא מִדִּי, וְרַחֲמָנָא
אִמֵּר: "וְתֵתֵן בִּידֶּךָ, מֵאִי שְׁנֵי רִישָׁא בֹר" – קָא
סְלָקָא דַּעְתִּיָּה: "עַל מִנְתָּ" לֹא "מַעֲבִשִׁי" הוּא,
כְּרַבְּנֵי דְּפִלְגִי עֲלֵיהּ לְרַבִּי, וְהוּי כְּמוּ: לְכַשְׁתְּחִירוֹ
לִי הִנִּיר – לִיָּהִי גַּם. וְאֵם כֵּן אֲמֵי מְגוּרֶשָׁה?
הָא בְּשַׁעַת גִּירוּשִׁין לֹא מִיָּד נִקְטָא! הִכָּא
דְּלִיתָּה – לֹא צִעֲסִיתָ. לֹא כְּפִלִּיָּה – רַבִּי מֵאִיר
בְּמִסְכַּת קִידּוּשִׁין (סָא, א). כֹּל תְּנֵי שְׁאִינוּ תְּנֵיָּא
בִּנִי גַּד וְבִנִּי רֹאבוֹן וְכִי. דְּנִימָא: אֵם לֹא תַחֲזִירִי –
לֹא יִהָּא גַּם, הִלְכֵךְ בְּטֵל תְּנֵיָּה. הָא כְּפִלִּיָּה לֹא
הוּי גִישָׁא – לְרַבִּי מֵאִיר. מְכִירִי – לְרַבִּי מֵאִיר, כֹּל
תְּנֵי מִהִכָּא גִמְרִין לְכּוֹפֵל. מִתְּנֵיָּא בִּנִי גַּד –
שְׁהִיָּה כְּפֹל: "אֵם יַעֲבֹר" וְ"אֵם יַעֲבֹר" – יִזָּאֵם לֹא יַעֲבֹר
(בְּמִדְּבָר לֹב), וְכִינן דְּמִינֵיָּה גִמְרִין – בַּעֲנִין כִּי
הָתָם: תְּנֵי שְׁתֵּל בּוֹ מַעֲשֵׂה הַזִּכֵּר קוֹדֵם
לְמַעֲשֵׂה, "אֵם יַעֲבֹר" – זֶה תְּנֵיָּא, "וְנִתְּנָם
לָהֶם" – זֶה מַעֲשֵׂה. הַבֹּא נְמִי בַּעֲנִין דְּנִימָא: אֵם
תַּחֲזִירִי – יִהָּא גַּם. לִאֲפֻקִי הַבֹּא – דְּאִמֵּר לֹה
זֶה גִישָׁן" בְּרִישָׁא, וְהִדֵּר "עַל מִנְתָּ שְׁתַּחֲזִירִי.
מִשּׁוֹם דְּהוּי לִיה בֹּר" – וְכִין לְרַבִּי מֵאִיר וְכִין
לְרַבְּנֵי, דְּלֵא אִפְּלִיג אֲלֵא בְּכַפְּלִיָּה, כְּדִמְפִּרֵשׁ
טַעְמָא הָתָם. הוֹצֵרֵךְ הַזִּכֵּר לְאוֹמְרוֹ, שְׁאֲלֵמָלָא כֵּן
– יֵשׁ בְּמִשְׁמַע שְׁאֵף בֶּאֱרִיךְ כְּנַעַן לֹא יִתְּלֹחַ. כְּדִבֵּר
אַחֵר – לְעַבְרֵי הִירְדֵן. וְמַעֲשֵׂה כְּדִבֵּר אַחֵר –
נִחַלַת עַבְרֵי הִירְדֵן מוֹדִיָּה.

כָּל תְּנֵיָּא קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה, לִאֲפֻקִי הַבֹּא דְּמַעֲשֵׂה קוֹדֵם לְתַנְאִי! אֲלֵא אִמֵּר רַבָּא: מִשּׁוֹם
דְּמַעֲשֵׂה קוֹדֵם לְתַנְאִי. מִתְּקִיף לֵה רַב אֲדָא בְּרִי אֶהְבֵּה: מַעֲשֵׂה דְּמַעֲשֵׂה קוֹדֵם לְתַנְאִי, הָא
תְּנֵיָּא קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה לֹא הוּי גִישָׁא? מְכִירִי כָּל תְּנֵיָּא מִהִכָּא גִמְרִין לֹה – מִתְּנֵיָּא בִּנִי
גַּד וְכִין רֹאבוֹן, מִהָתָם תְּנֵיָּא אַחֵר וְיַעֲבֹר אַחֵר, אָף כָּל, לִאֲפֻקִי הַבֹּא
דְּתַנְאִי

רתנאי ומעשה בדבר אחד – פירוש: שהתנאי סותר המעשה, דאין הגט חל אלא אחר שתקיים התנאי – ואז אין הגט בידה. אבל "הילך אתרוג זה במתנה על מנת שתחזיריה" – לא היו תנאי ומעשה בדבר אחד, דסבירא ליה "על מנת" כאומר "מעבשד", והמתנה חלה מיד, ויצא בו מיד כשיבא לידו.

מת הבן אומת האב הרי זה גט – פירש בקונטרס:

מת הבן בתוך שתי שנים. משמע שרצה לומר דאם לא הניקה ושמשוה כלל – דלא הוי גט. וכן משמע בפירושו בגמרא גבי "בשלמא לרבא כו' אלא לרב אשי" כו'. אין זה נראה, דאם מת האב כשימשוהו יום אחד – פשיטא דהוי גט, כיון ששימשוהו עד שמת, דמה יש לה לשמש יותר? ולכא למימר דאשמועינן אף על פי שמת קודם הוי גט, דלא בעינן שתשמשנו כל ימי חייה – דהא ודאי לא בעינן, דאי הוה בעינן – לא הוה גט, דאין זה כריתות, כדאמרין בפרק תרוא (גיטין פגב), "כל ימי חייה" – אין זה כריתות. אלא נראה לרבינו יצחק לפרש: דמת קודם שהניקה ושימשה כלל, דלא איכוין אלא להרווחה ולא לצערה, והא לא אינטרין. ואפילו לרב יוסף דאמר לעיל: והא לא דלה – יש לחלק, דהבא ממתנא אם היה יודע שימות אביו או בנו – לא היה מקפיד בתנאו. אבל התם – אדרבא, אם היה יודע דתני מטרט – לא היה מוכריז כלל.

כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט – הקשה הרב רבינו אלחנן: אם כן אמאי קאמר רבא לעיל דתניה בעל כרזו לא הויא תניה, ולא הוי גט? והא עכבה אינה ממנה, והלכה כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו! ועוד: מאי שנא מת האב או הבן מ"מחלוץ לך", דבעי למימר דאפילו לרבן שמעון בן גמליאל אינה מגורשת? ויש לומר: דהבא ודאי להרווחה בעלמא עשה כן, וכיון שמת ולא אצטרך – הוי ככילו תקיים התנאי. אבל התם, "שתתני לי מאתים זוז" – בדעתו שיקבלם, ולבסוף כשאינו רוצה לקבלם – לא נתקיים התנאי. והא דמספקא ליה לעיל ב"מחלוץ לך" – דלמא אפילו לרבנן הוי גט. ואף על גב דהבא לא הוי גט – היינו משום דהוה בעצמו מחל לה, אבל הבא לא מחל לה כלום.

ורמינהו שימשוהו יום אחד הרי זה גט – אין

לחקשות: לפירוש הקונטרס, דמפרש דמת הבן או מת האב דמתניתין אחר שהניקה, אמאי לא מוקי להך ברייתא דהבא שמת לאחר ששימשוהו והניקוהו יום אחד? דאם כן הוה ליה למיתני בהדיא: ומת. אבל אין לתרץ דאם כן מאי איריא יום אחד – אפילו שעה אחת נמי, דהא לרש"י שפירש בסמוך גבי "אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומאי שנא שניא סיפא" – הכי נמי יום אחד לאו דוקא, אלא אפילו שעה אחת, דאי דוקא – לא הוי פריך מידי. **מתניתין** רבן שמעון בן גמליאל – דאמר גבי אצטלות: תתן לו את דמיה, דלהרווחה קא מכוין. ומתניתין נמי להרווחה קא מכוין, והנקה ושימוש כל הצורך קאמר. ובריייתא רבנן, דאמר: לצערה קא מכוין, וכיון דציערה יום אחד – סגי בחיב, כיון דלא להרווחה קא

מכוין. ולפירוש זה, אם מת קודם שהניקה ושימשה כלל – אינו גט, דהא לא ציערה. אי נמי: הבא לא נתכוון לצעורה בתנאו, אלא לצורך בנו ואביו, וכי מת – הא לא אצטרך. אבל גבי אצטלות

– לעולם הוא צריך לאצטלות ולא לדמיה, ולכן כשאבדה – יכול לומר: איני חפץ בדמי אצטלות. וכן צריך לפרש בסמוך דמוק מתניתין כרבנן. **בריייתא** רבן שמעון בן גמליאל הוא

דמיקל בתנאי – ובהרווחה פורטא נמי, אבל רבנן דמחמרי – אית לן למימר דכל הצורך קאמר. **כאן** במפרש – ברייתא במפרש יום אחד, וקא משמע לך: דוקא הניקוהו ושימשוהו יום אחד,

אבל מת ולא הניקוהו ושימשוהו כלל – אינו גט. ודסקא דעתין, כיון שהיקל עליה כל כך, שלא הצריכה אלא יום אחד, אף על פי דפירש, כי מת ולא הניקוהו ושימשוהו כלל – ליהוי גט, קא

משמע לך דלא אמרינן הכי.

בשלמא

רתנאי ומעשה בדרך אחד! אלא אמר רב אדא בר אבהו: משום דרתנאי ומעשה בדרך אחד. רב אשי אמר: הא מני? רבי היא, דאמר רב הונא אמר רב: כל האומר "על מנת" כאומר "מעבשד" דמי. **אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע:** "אם לא מתי לא יהא גט, ואם מתי יהא גט". **ולכא:** אם מתי יהא גט, ואם לא מתי לא יהא גט! – לא מקדים איניש פורענותא, לנפשיה. **ולכא:** לא יהא גט אם לא מתי! – בעינן תנאי קודם למעשה. **מתקוף לה רבא:** מכדי כל תנאי מהריבא גמרינן? מתנאי בני גר ובני ראובן, מה התם "הן" קודם ל"לאו", אף כל, לאפוקי הקא ד"לאו" קודם ל"הן"! **אלא אמר רבא:** "אם לא מתי לא יהא גט, אם מתי יהא גט אם לא מתי לא יהא גט", "אם לא מתי לא יהא גט" – לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה, "אם מתי יהא גט אם לא מתי לא יהא גט" – בעינן "הן" קודם ל"לאו". **משנה הרי זה גיטא על מנת שתשמישי את אבא,** "על מנת שתניקי את בני", פמה היא מניקתה? שתי שנים, רבי יהודה אומר: שמונה עשר חדש; מת הבן או שמת האב – הרי זה גט. **הרי זה גיטא על מנת שתשמישי את אבא שתי שנים,** "על מנת שתניקי את בני שתי שנים", מת הבן, או שאמר האב "אי אפשי שתשמישי", שלא בהקפדה אינו גט, רבן שמעון בן גמליאל אומר: פמה היא מניקתה? שתי שנים, רבי יהודה אומר: שמונה עשר חדש; מת הבן או שמת האב – הרי זה גט. **הרי זה גטא על מנת שתשמישי את אבא שתי שנים,** "על מנת שתניקי את בני שתי שנים", מת הבן, או שאמר האב "אי אפשי שתשמישי", שלא בהקפדה – אינו גט; ובריייתא רבנן – הא מדיספא רבן שמעון בן גמליאל הוי, מפלל דרישא לאו רבן שמעון בן גמליאל! אלא, ברייתא רבן שמעון בן גמליאל היא דמיקל בתנאי, מתניתין רבנן. רבא אמר, לא קשיא: פאן בסתם, פאן במפרש. רב אשי אמר: כל סתם נמי במפרש יום אחד דמי. תנן: פמה היא מניקתה? שתי שנים, רבי יהודה אומר: שמונה עשר חדש; בשלמא לרבא ניהא, אלא לרב אשי, למה לי שתי שנים? למה לי שמונה עשר חדש? ביום אחד סגי! – הכי קאמר: יום אחד מושתי שנים – לאפוקי לאחר שתי שנים, דלא; ויום אחד מושתי שנים – לאפוקי לאחר שמונה עשר חדש, דלא. **מיתבי:** "הרי זה גיטא על מנת שתשמישי את אבא שתי שנים", "על מנת שתניקי את בני שתי שנים", מת הבן, או שאמר האב "אי אפשי שתשמישי", שלא בהקפדה – אינו גט; ובריייתא רבנן, דאמר: לצערה קא מכוין, וכיון דציערה יום אחד – סגי בחיב, כיון דלא להרווחה קא

מכוין. ולפירוש זה, אם מת קודם שהניקה ושימשה כלל – אינו גט, דהא לא ציערה. אי נמי: הבא לא נתכוון לצעורה בתנאו, אלא לצורך בנו ואביו, וכי מת – הא לא אצטרך. אבל גבי אצטלות

– לעולם הוא צריך לאצטלות ולא לדמיה, ולכן כשאבדה – יכול לומר: איני חפץ בדמי אצטלות. וכן צריך לפרש בסמוך דמוק מתניתין כרבנן. **בריייתא** רבן שמעון בן גמליאל הוא

דמיקל בתנאי – ובהרווחה פורטא נמי, אבל רבנן דמחמרי – אית לן למימר דכל הצורך קאמר. **כאן** במפרש – ברייתא במפרש יום אחד, וקא משמע לך: דוקא הניקוהו ושימשוהו יום אחד,

אבל מת ולא הניקוהו ושימשוהו כלל – אינו גט. ודסקא דעתין, כיון שהיקל עליה כל כך, שלא הצריכה אלא יום אחד, אף על פי דפירש, כי מת ולא הניקוהו ושימשוהו כלל – ליהוי גט, קא

משמע לך דלא אמרינן הכי.

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

כדבר אחד – בגט עצמו, הוא התנאי להחזירו, והוא המעשה להיות גט. רבי אשי אמר **הא מני** – דקתני "על מנת שתחזיריה" – מגורשת. רבי היא דאמר רבא: **כאומר מעבשד** דמי – ואשתכח דבשעת גירושין נקטא לגט, ולאחר זמן היא מחזרת ומתנה על מנת להחזיר – שמה מתנה. **אתקין שמואל** כו' – כשמוסרו לה יאמר: "אם לא מתי לא יתא גט אם מתי יהא גט" דבעינן תנאי כפול, דאי לא כפליה – הוי גיטא מיד, ואי כון הוא – מנספלא עליה. הכי גרסינן: **וניפא אם מתי** – ברישא, לא מקדים כו'. הן קודם – "אם יעברו ונתתם" (במדבר לב). הכי גרסינן: **אלא אמר רבא אם לא מתי לא יהא גט** – לימא ברישא, משום דלא מקדים כו'. והדר גימא הן ולא, דבעינן הן קודם ללא. **משנה** כמה היא מניקתה שתי שנים – שיהא לולד שתי שנים, שכך הוא זמן תיקוהו. ולענין לשמש את אביו – כל ימי חייו. רבי יהודה אומר ששנה עשר חדש – לרבי יהודה זמן תיקוהו עד שיהיו לו שמונה עשר חדשים, בכחובות בפרק "אף על פי" (סא). **מת הבן** – קודם הזמן, או מת האב. הרי זה גט – דכיון דלא פריש מידי – לא איכוין אלא להרווחה, כל ימים שהוא צריך, ומכאן ואילך אינו צריך. **שלא בהקפדה** – היא לא הכעיסתו ואפילו הכי, שאין העכבה הימנה – אינו גט. וכל שכן אם בהקפדה. רבן שמעון בן גמליאל אומר כזה גט – הואיל ולא הקפידתו, ואין העכבה הימנה. **גמרא** מתניתין רבן שמעון בן גמליאל – דאמר לעיל (עד, א): תתן דמיה. אלמא להרווחה מכוין, ולא דוקא קאמר. הא נמי להרווחה איכוין, וכל זמן שהוא צריך לינק קאמר. ובריייתא רבנן – דאמר (שם, א) אצטלת דוקא, דהא נמי – שימוש והנקה דוקא, ובימים אחד סגי. דמיקל בתנאי – דאמר: תתן דמיה, וקאמר נמי: כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט. **כאן בסתם** – מתניתין דאמר שתי שנים תניק – בסתם, ובריייתא – במפרש יום אחד. **רב אשי אמר** – ברייתא בסתם, דכל סתם כמפרש יום אחד דמי. ומתניתין – רב אשי משני לה לקמיה. ורב אשי לא לשני מתניתין ובריייתא אתא, אלא לאפלוגי עליה דרבא דאמר: סתם – שתי שנים. יום אחד משתי שנים – של תינוק. **לאפוקי** – שאם הניקתו לאחר שיעברו לו שתי שנים. **דלא** – שאין זה הנקה. **בשלמא**

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

גמרא

שנינו במשנה, כמה היא מניקתו, שתי שנים, רבי יהודה אומר
שמונה עשר חדש, מקשה הגמרא, ומי בעינן כולי האי – האם
צריכה להניק אותו זמן רב כל כך כדי לקיים התנאי, ורמיהיה והלא
שנינו בברייתא, שמששתו את האב יום אחד, הניקתו את הילד יום
אחד, נתקיים התנאי בכך והרי זה גמל.
מתרצת הגמרא, על פי מה ששנינו לעיל (עד.) שנחלקו חכמים ורבן
שמעון בן גמליאל לגבי האומר לאשה הרי זה גיטך על מנת
שתני לי איצטליתי, ואבדה איצטליתו. לדעת רבן שמעון בן
גמליאל תתן לו דמיה, כיון שכונתו היתה להרויח האיצטלית.
ואם כן אף על ידי קבלת המעוטה באה לו הרווחה זו. ולדעת חכמים
צריכה לתת לו איצטליתו בדווקא ולא את דמיה. ואם לא נותנת
לו, בטל הגט:
אמר רב חסדא, לא קשיא סתירה ממשנתנו לדברי הברייתא,
משום שהא רבנן והא רבן שמעון בן גמליאל, מתניתין – דין
משנתנו שצריכה להניק שתי שנים, נאמר לדעת רבן שמעון בן
גמליאל הסובר שהמתנה גיטו בקבלת טובת הנאה מהאשה, כוונתו
להרויח את צרכו. ואף כאן נתכוין להרווחת צורך הנקת הבן, או
הרווחת צורך שימוש האב, ובפחות מצרכם לא נתקיים התנאי.
וברייתא ששנינו בה שדי בכך אף הניקה או שימשה יום אחד
לקיים התנאי, דעת רבנן היא, הסוברים שהתכוין שתתן
האיצטלית דווקא ולא את דמיה, ואף כאן, כיון שהתנה על הנקה
או שימוש, נתכוין שתעשה דווקא דבר זה ולא את תוצאת
ההרווחה, ולכך די אפילו ביום אחד.
שואלת הגמרא, הא מדיסיפא רבן שמעון בן גמליאל הוי – הלא מזה
שהוזכר בסיפא של המשנה דעת רבן שמעון בן גמליאל, מפלג
מובח מכך דרישא לאו רבן שמעון בן גמליאל. מבלתי הגמרא
להפך, אלא ברייתא ששנינו בה שדי בהנקת יום אחד, רבן שמעון
בן גמליאל היא, דמיכל בתנאי – שמצינו מקומות שמיקל בדרכים
לקיים התנאי. א. שיכולה היא ליתן דמי האיצטלית כדי לקיים
התנאי. ב. הכלל שאמר בסוף משנתנו שאף אם לא שימשה את
האב כלל, כל שאין העכבה באה ממנה, נחשב כקיום התנאי, ולכך
אף בברייתא היקל שדי בהנקת יום אחד. ואילו מתניתין המצריכה
הנקת שתי שנים, לדעת רבנן נשנתה, שהם מחמירים בהלכות
תנאים. ואף כאן החמירו בשפחות משתי שנים לא נתקיים התנאי.
אופן נוסף ביישוב הסתירה: רבא אמר, לא קשיא, כן – במשנה
התנה הבעל על הנקה או על שימוש אביו בפסחם, ולא נקט זמן
קצוב. הלכך, מקיימת האשה את התנאי ככל הצורך. אולם כן –
בברייתא, מדובר בפסחש. שפירש תנאו על יום אחד.
רב אשי חולק על רבא ואמר, כל פסח נמי כפסחש יום אחד דמי –
כאשר מתנה בסתם אין תנאו אלא על יום אחד. ואף הברייתא
מתפרשת באופן שהתנה על הנקה סתם, ולכך צריך יום אחד,
ולחלן תבאר הגמרא דין המשנה לדעת רב אשי.
תנן במשנתנו, כמה היא מניקתו שתי שנים, רבי יהודה אומר, שמונה
עשר חדש. דנה הגמרא, בשללמא לרבא גיחא, שבמשנתנו מדובר
בתנאי סתם, חזון הנקה בסתם, הוא שתי שנים. אלא לרב אשי
הסובר שאף בתנאי סתם די ביום אחד, אם כן למה לי להצריך את
האשה בהנקת שתי שנים לדעת חכמים, וכן למה לי להצריכה
שמונה עשר חדש לדעת רבי יהודה, הלא כיון אחד סגי. מבארת
הגמרא, הכי קאמר – כך יפרש רב אשי דין משנתנו. אין הכוונה
שתניקתו שתי שנים, אלא צריכה להניק יום אחד בתוך שתי שנים
– בתוך שתי שנותיה הראשונות שהוא חזון הנצרך להנקה.
ולאפוקי לאחר שתי שנים דלא – ולהשמיענו שאמר שתי שנים אין
ההנקה מועלת לקיים התנאי. וכן לדעת רבי יהודה, צריכה להניק
יום אחד משמונה עשר חדש, ולאפוקי לאחר שמונה עשר חדש דלא
מועיל בהנקתו לקיים התנאי.
מקשה הגמרא מהמשך משנתנו, מיתבי, הרי זה גיטך על מנת
שתשמיש את אבא שתי שנים, או על מנת שתניקי את בני שתי
שנים, אם מת הבן, או שאמר האב אי אפשי שתשמישני, אף על פי
שאמר זאת שלא בהקפדה – שלא מחמת שהאשה הכעיסתו, אינו
גמל.

דנאי ומעשה בדרך אחד הם, שהרי המעשה הוא חלות 'הגט', וכן
התנאי הוא שתחזיר לו את 'הגט'. ולכך התנאי בטל מטעם זה.
אלא אמר רב אדא בר אבהו, אכן הטעם בברייתא שהתנאי בטל
והגט קיים, הוא משום דנאי ומעשה היו בדרך אחד ואין זה תנאי,
ולכן הגט חל.
מיישבת הגמרא את דין הברייתא באופן אחר: רב אשי אמר, הא
מני – ברייתא זו כשיטת רבי היא, דאמר רב הונא אמר (רב) [רב],
כל האומר על מנת באומר מעבשיו דמי, ולכך הרי הוא כאומר
הרי זה גיטך מעבשיו על מנת שתחזירי לי את הנייר, וכוונתו
שתתגרש מיד בשעת קבלת הגט, ולאחר זמן תחזיר לו את הגט,
והדין הוא על מנת להחזיר שמה מתנה, ונמצא שבשעת חלות
הגירושין הנייר שלה, ומתקיים דין 'ונתן בידה'.
הגמרא מביאה את תקנת שמואל לקיום דיני תנאים בגט שכיב
מרע: אתקין שמואל בניהיב דשכיב מרע שיאמר במסירת הגט, אם
לא מתי לא יהא גמל, ואם מתי יהא גמל, כיון שצריך לכפול התנאי.
מבררת הגמרא, מדוע תיקן שמואל דווקא אמירה זו, והלא
לקיום דין תנאי כפול לימא – יכל לתקן שיאמרו אם מתי יהא גמל,
ואם לא מתי לא יהא גמל. משיבה הגמרא, שאין להקדים 'אם מתי'
יהא גט' כיון שלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה – אין לו לאדם
להקדים דבר פורענות על עצמו. שואלת הגמרא, ולימא לא יהא
גמל אם לא מתי, כלומר שיקדים את המעשה לתנאי. דוחה
הגמרא, בעינן שיהיה התנאי קודם למעשה, לכן צריך להקדים את
התנאי שהוא המיתה, ורק אחר כך לומר את המעשה שהוא הגט
שיחול מחמתו.
מתקין לה רבא, איך מועיל אמירה זו שתיקן שמואל, מברי –
מאחר שכל דיני תנאי מתיבא נטרינן – מהיכן למדים אותם, מתנאי
בני גד ובני ראובן, אם כן מה היתם בתנאי בני גד היה אמירת הן
קודם ללאו – הצד שיקיימו את התנאי קודם לצד שלא יקיימו
אותו, שהרי הקדים ואמר להם משה 'אם יעברו' ונתתם להם, אף
כל תנאי צריך שיהיה הדין קודם ללאו, לאפוקי קא – מה שאין
כן בתקנת שמואל שיאמר 'אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא
גט', הרי ללאו קודם להן, ואין יחול התנאי.
אמר רבא, שכדי לקיים כל דיני התנאים בלא להקדים
פורענות, יש לכפול התנאי שלושה פעמים כסדר הזה, אם לא מתי
לא יהא גמל, אם מתי יהא גמל, אם לא מתי לא יהא גמל, ובאמירה זו
מתקיימים כל ההלכות הנזכרות לעיל. שהרי מתחיל ב'אם לא מתי'
לא יהא גמל' ובכך נמצא שלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה.
ואחר כך אומר, 'אם מתי יהא גמל אם לא מתי לא יהא גמל' ובכך
מתקיים ההלכה דבעינן שיהיה הן קודם ללאו:

משנה

אמר לאשה הרי זה גיטך על מנת שתשמיש את אבא שלי, או על
מנת שתניקי את בני. הרי זו צריכה לשמש או להניק. ופסח זמן היא
מניקתו, עד שימלאו לבן שתי שנים, שזוהו משך הזמן הנצרך
להנקה. ומשמשת את אביו כל ימי חייו, ובכך מקיימת את התנאי.
רבי יהודה אומר, מניקתו רק שמונה עשר חדש שזוהו הזמן הנצרך
להנקה. ואם מת הבן קודם מלאת הזמן הנצרך להנקה, או שמת
האב קודם ששימשו הרי זה גמל. שכיון שלא פירש זמן מסוים,
ודאי נתכוין רק להרווחת הבן או האב, וכשמתו ואין להם צורך
בהרווחה זו נחשב הדבר שנתקיים התנאי. אמר לאשה הרי זה גיטך
על מנת שתשמיש את אבא שתי שנים, או על מנת שתניקי את בני
שתי שנים, אם מת הבן בתוך שתי שנים, או שאמר האב בתוך זמן
זה אי אפשי – אין רצוני שאשה זו תשמישני, ואפילו אם האב אינו
רוצה בכך שלא בהקפדה – לא מחמת שהאשה הכעיסה אותו,
אינו גמל, כיון שפירש בתנאו זמן מסוים, ולא נתקיים התנאי. רבן
שמעון בן גמליאל אומר, אף באופן כזה הרי זה גמל, שהרי אין היא
מעכבת מלשמשו. כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל, כל עכבה
בקיום התנאי שאינה היקפה – מחמת האשה, הרי זה גמל:

היא, דאָמער לעיל (עה) במשנה, ל' עכבא שאינה הימנה הרי זה גמ',
וכיון שכאן לא היה גורמת את העכבה שהרי מת האב או הבן,
נחשב הדבר כאילו התקיים התנאי והגט כשר.
תנו רבנן, אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, כאשר אמסור לך את הגט, לא
אמסרנו אלא בתנאי זה ש'הרי זה גיטף על מנת שתשמש את אבא
שתי שנים, ולא מסר לה הגט בפניהם, ואחר כך חזר הבעל ואמר
לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם אחרים 'הרי זה גיטף על מנת שתתני לי מאתים וזו'
ומסר לה את הגט, לא ביטל דברי התנאי האחרון שהתנה לקבל
מאתים זו, את התנאי הראשון שתשמש את אבא, כיון שאם רצה
לבטל היה לו לבטל בפני העדים הראשונים. וכן לא הוסיף על
התנאי הראשון, שהרי לא אמר בדבריו שרוצה להוסיף. ולכן אם
רצתה משמשתו, ואם רצתה נותנת לו מאתים זו. שכן כוונתו
בשתי התנאים, שתקיים אחד מהם. אָכֵל אם אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם
'הרי זה גיטף על מנת שתתני לי מאתים זו', וחזר ואמר לָהּ בִּפְנֵי
שְׁנַיִם אחרים 'הרי זה גיטף על מנת שתתני לי שלש מאות זו', ביטל
דברי התנאי האחרון את התנאי הראשון, וצריכה ליתן שלוש מאות
כדי לקיים התנאי. ומוסיפה הברייתא, ושתי כיתות העדים
שבפניהם התנה את התנאים האלו, אין אחד מן העדים הראשונים
ואחד מן העדים האחרונים מצטרפין יחד להעיד שהיה תנאי בגט
זה, אלא כל זמן שלא באו שני עדים מאותה כת להעיד על תנאי
בגט, דנים את הגט על פי עדי החתימה שבו בלא תנאי.
מבררת הגמרא, אַתְּיָא – על איזה מקרה נאמרה הלכה זו שאינם
מצטרפים להעיד, אֵילֵימָא אִפְּרִיפָא שהתנה שתתן לו מאתים וחזר
והתנה שתתן לו שלוש מאות, הרי התנאי הראשון בטל ודאי שאין
עד שהעיד על תנאי זה מצטרף להעיד. אָכֵל על כרחך שהלכה זו
נאמרה אִרְיָשָׁא – שהתנה שתשמש את אבא וחזר והתנה שתתן לו
מאתים זו, וכונת דבריו שתקיים אחד מתוך שני התנאים שהתנה,
ועל כך אומרים שאין עד מהכת הראשונה מצטרף להעיד עם עד
מהכת השנייה על התנאים הללו. שואלת הגמרא, פְּשִׁטָא שאינם
יכולים להעיד יחד, שהרי כל אחד מהם מעיד על תנאי אחר, ואם
שייך שיצטרפו ביניהם כאשר עדויותיהם שונות. מבארת הגמרא,
מַחֲו דְתִימָא – היינו אומרים שכיון שכל עדותם אחת היא לְקִיּוּמָא
תנאי – לומר שיש בגט זה תנאי, יהיו מצטרפין לשם כך, קָא מְשַׁמְעָא
לן שאין מצטרפים.

משנה

אמר לאשתו 'הרי זה גיטף אם לא באתי מכאן עד שלשים יום', והיה
הולך מיהודה לגליל, אם הגיע לאנטיפרס שהיא בתחילת הגליל
ולא נשתחה שם אלא חזר מיד לביתו, בטל תנאו ואינו גט, ושוב
אין הגט כשר לגרש בו. ואפילו ילך אחר כך שוב לגליל, וישתחה
שם יותר משלושים יום אינה מגורשת כיון שהגט נעשה על התנאי
הראשון, והרי בפעם הראשונה חזר לביתו מן הגליל קודם
שלושים יום. אולם אם לא הגיע אפילו לאנטיפרס שהיא בתחילת
הגליל ושב לביתו, ואחר כך הלך שוב לגליל ולא חזר בתוך
שלושים יום הרי נתקיים התנאי והגט גט, לפי שהליכה זו היא קיום
התנאי הראשון. וכן אם אמר, 'הרי זה גיטף אם לא באתי מכאן עד
שלשים יום', והיה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עזתנאי שהוא
בתחילת יהודה לאלו הבאים מן הגליל, וחזר מיד לגליל, בטל
תנאו. וכן אם אמר 'הרי זה גיטף אם לא באתי מכאן עד שלשים יום',
והיה הולך למדינת חם והגיע לעכו שהיא בתחילת חוץ לארץ, וחזר,
בטל תנאו. ואם אמר 'הרי זה גיטף כל זמן שאשתה ואעבוד מִכְנָגָד
פְּנֵי שְׁלֹשִׁים יום', אף אם היה הולך וקָא הולך וקָא כנגד פניה, הוֹאִיל
ולא נתחיד עָמָה, נחשב כאילו קיים התנאי והרי זה גט.

גמרא

בתחילה סברה הגמרא שכונת המשנה שהתנה את גיטו בכך
שילך לגליל ולא יחזור עד שלושים יום, וכשהלך עד אנטיפרס
הרי יצא לגליל, וכיון שלא נשתחה בטל תנאו. מקשה על כך

דנה הגמרא, בְּשִׁלְמָא לְרַבָּא שהעמיד את הרישא של משנתנו
שאפילו בשלא פירש כמה שנים, צריכה להניק שתי שנים דווקא,
הַרְיָשָׁא שנאמר בה שאם מת הבן בתוך שתי שנים הרי זה גט,
מדברת בְּלֵא פְּרִישׁ – שלא פירש זמן ההנקה, ומכיון שהניקתו כל
צורכו וקיימה התנאי הרי זה גט. והפִּיפָא שנאמר בה שאם מת הבן
בתוך שתי שנים אינו גט, מדברת בְּדִפְרִישׁ הבעל ואמר על מנת
שתניק את בני שתי שנים, אף שלא היה צריך לפרש, ובהכרח
ברצה דווקא שתי שנים ובפחות מזה לא נתקיים התנאי. אָכֵל לְרַב
אֵשִׁי הסובר שמשמעות תנאו ברישא שתניק יום אחד, ובהכרח
מדובר שמת הבן קודם שהניקה כלל, ולא קיימה תנאו, אם כן מֵאִי
שָׁנָא רִישָׁא שאם מת הבן הגט חל, וּמֵאִי שָׁנָא פִּיפָא אם מת הבן הגט
אינו חל. הלא בשניהם מדובר שלא קיימה תנאו. אומרת הגמרא,
אֵכָן קְשִׁיָא שיטת רב אשי.

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים נוספת בענין זה: תנו רבנן, הרי זה
גיטף על מנת שתשמש את אבא שתי שנים, ועל מנת שתניק את
בני שתי שנים, אף על פי שלא נתקיים התנאי, הרי זה גט, לפי שלא
אָמַר לָהּ תנאי כפול כתנאי בני גד ובני ראובן, כלומר 'אם תשמש
יהיה גט ואם לא יהיה גט', או 'אם תניקי יהיה גט ואם
לא תניקי לא יהיה גט'. דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אֲמָרִים, אף שלא
כפל תנאו חל התנאי, ולכן אם שימשה והניקה נתקיים התנאי והרי
זה גט, ואם לאו אינו גט. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אִין לָךְ תִּנְיָא
בְּבִתּוּכִים שְׁאִינוּ כְּפֹל.

הגמרא מבארת את דברי רבן שמעון בן גמליאל: אֵיבָא דְאָמְרִי,
לְרַבִּי מֵאִיר קָאָמַר לִיה – יש אומרים שרבן שמעון בן גמליאל אמר
כן לרבי מאיר לדחות את דבריו ולהוכיח שלא צריך תנאי כפול.
וְאֵיבָא דְאָמְרִי, לְרַבִּין קָאָמַר לִיהו – יש אומרים שאמר כן לחכמים
לדחות את דבריהם ולהוכיח שצריך לכפול את התנאי. אֵיבָא
דְאָמְרִי לְרַבִּי מֵאִיר קָאָמַר לִיה, וְהָכִי קָאָמַר לִיה – וכך אמר לו, אין
לנו ללמוד מ'בני גד ובני ראובן' שצריך תנאי כפול, כיון שאין לך
תִּנְיָא שנכתב בְּבִתּוּכִים [בפסוקים] שְׁאִינוּ כְּפֹל, ובהרבה מקומות
בתורה נאמר תנאי כפול, ואם כן הוּוּ לְהוּ שְׁנֵי בְּתוּכִים הָאִין
כְּאָחֵד – שני פסוקים שנאמרה בהם אותה הלכה, וְכָל שְׁנֵי בְּתוּכִים
הָאִין כְּאָחֵד אִין מְלֻמְדִין – אין למדים מהם למקומות אחרים, בכל
מקום לא צריך תנאי כפול. וְאֵיבָא דְאָמְרִי לְרַבִּין קָאָמַר לִיה, וְהָכִי
קָאָמַר לִיה, אִין לָךְ תִּנְיָא בְּבִתּוּכִים שְׁאִינוּ כְּפֹל' ובכל מקום נשנה
לצורך אותו ענין שנאמר בו, וכיון שנצרך ללמד בעניינו אין זה
בכלל הדין ש'שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים', ועל כן
גְּמִינֵין מִיִּינֵיהוּ – למדים מהם למקומות אחרים שצריך בכל מקום
תנאי כפול וכדעת רבי מאיר.

שנינו בברייתא לעיל שנחלקו רבי מאיר וחכמים אם צריך תנאי
כפול. מקשה הגמרא וְרַמְיָנָהּ, הרי זה גיטף על מנת שתשמש את
אבא שתי שנים, או על מנת שתניק את בני שתי שנים, אם מת האב
או מת הבן אינו גט. דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אֲמָרִים, אף על פי
שלא נתקיים התנאי, שהרי מת, הרי זה גט, משום שְׁכֻבָּהּ הִיא
שְׁתֵּאמַר לו, הריני מזומנת לקיים התנאי, תן לי אֵבִיד וְאִשְׁמִשְׁנָה, תן
לי בְּנָד וְאִנְיָקָנָה. אם כן קְשִׁיָא דְרַבִּי מֵאִיר אֲדָרְבֵי מֵאִיר – קשה מדברי
רבי מאיר שבברייתא זו על דבריו בברייתא שהובאה לעיל,
שלעיל מצריך רבי מאיר שיהיה התנאי כפול, ואם אינו כפול אינו
תנאי, ואילו בברייתא זו לא מוזכר שכפל תנאו, ובכל אופן התנאי
קיים ואם לא שימשה והניקה בטל הגט. וכן קְשִׁיָא דְרַבִּין אֲדָרְבֵי,
שהרי נתבאר לעיל שלדעת חכמים אם מת האב או הבן קודם
השימוש וההנקה, לא נתקיים התנאי והגט בטל. ואילו כאן סוברים
חכמים שיכולה היא שתאמר תן לי אֵבִיד ואשמשנו, והגט קיים.
מיישבת הגמרא. דְּרַבִּי מֵאִיר אֲדָרְבֵי מֵאִיר לא קְשִׁיָא, משום שהתם
– בברייתא שהובאה לעיל מדובר בְּלֵא פְּרִישׁ בְּפִלְיָה לְתִנְיָא, ולכן
התנאי בטל והגט קיים. וְהָכֵא – בברייתא זו מדובר בְּדִפְרִישׁ
לְתִנְיָא, ולכן התנאי קיים. וכן רַבִּין אֲדָרְבֵי לא קְשִׁיָא, משום שְׁמָא
חֻכְמִים דְּהָכֵא – מי אלו חכמים הסוברים כאן שיכולה האשה לומר
'תן לי אֵבִיד ואשמשנו תן לי בְּנָד ואניקנ', רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל

ג'ט'ס'ן. מ'י שאחזו – פרק שביעי דף עז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רכ"א

בשלמא לרבא רישא ברלא פריש וסיפא בדפריש – פריש בקנטורס: כיון דלא אצטרך
 לפרוש, ופריש – אמרין דאתאי לממור דאפילו מת לא הוי גט. ואין נראה
 לרבינו יצחק: דהא גבי אבוי אצטרך לפרוש, וגבי בן אצטרך לפרוש, לרבי יהודה דאמר
 שמונה עשר חודש. ומזה שפירש נמי: אלא לרב אשי שניא רישא ומאי שניא סיפא, כיון
 דברישא במפרשי יום אחד דמי – עתה דמי – הן בחיזוק מת
 האב או הורא דקנתי – כיון שמתה לא הניקת כלל.
 ואמאי הרי זה גט? הלא הא לא נתקיים כלום מן הנתני.
 ואין נראה, דלכולי עלמא מת הבן חיינו שלא
 הניקת כלל, דבפריש במתניתין. ונראה לרבינו
 יצחק לפרש: בשלמא לרבא ב' וסיפא בדפריש,
 דהואיל ופריש שתי שנים – ודאי לצעורה קא
 מבזבז, ואפילו מת אינו גט. אלא לרב אשי, כיון
 דרשע נמי הוי במפרש יום אחד – הרי נמי נתבזבז
 לצעורה, כיון דפריש, ואפילו מת – לא ליהוי גט,
 כמו בסיפא. **והואו** להו שני כתובין הבאין
 כאחד – הקשה הרב רבינו אלחנן: בפרק "האומר"
 (קדושין ס"ב). דפרך מקראי סובא לרבי חנינא בן
 גמליאל דלא בעי תנאי כפול – לימא דהויא שני
 כתובין הבאים כאחד ויש לומר: דהתם כ' יאכא
 דאמר "הבא", דלרבנן קאמר להו. אי נמי אי הוה
 פריך ליה התם מכולהו בזוי הדדי – הוי משני
 להו דהוה שני כתובין הבאין כאחד. ועוד: דשפיר
 מצריך להו רבי חנינא בן גמליאל לתם.
ונמרינן מנייהו – פריש בקנטורס: דלא רואו להו שני
 כתובין הבאין כאחד, דכולהו מצריך
 להו רבי חנינא בן גמליאל בקדושין (שם). ואין
 נראה להרב רבי אלחנן, דהתם לא מצריך להו,
 אלא דמשני להו, דאין משום אחד מהן ללמוד
 דניבעי תנאי אפילו. אבל לרבי מאיר, דילין
 מנייהו – לא בעי שני צריכותא. ויש לומר: דיש
 בזו שום צריכותא.

תניא

ודרבנן! - דרבי מאיר אדרבי מאיר לא קשיא, התם בדרלא כפליה
 נאיה; ורבנן אדרבנן לא קשיא, מאן חכמים דרבא? רבן שמעון
 עבבה שאניה הימנה - הרי זה גמ. תנו רבנן: אמר לה בפני שנים
 שמשוי את אבא שתי שנים, וחזר ואמר לה בפני שנים "הרי זה
 גמ" וזו - לא ביטל דברי האחרון את הראשון, רצתה - משמשתו,
 וזו; אבל אמר לה בפני שנים "הרי זה גיטך על מנת שתתני לי
 בפני שנים" "הרי זה גיטך על מנת שתתני לי שלש מאות וזו"
 הראשון. ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין.
 וביטל אלא ארישא - פשיטא! - מהו דתימא: כל לקוימא תנאי
 שניה "הרי זה גיטך אם לא באתי מקאן עד שלשים יום", והיה
 דאנטיפרס וחזר - בטל תנאו. "הרי זה גיטך אם לא באתי מקאן
 מגליל ליהודה, והגיע לכפר עותנאי וחזר - בטל תנאו. "הרי
 עד שלשים יום", והיה הולך למדינת הים, והגיע לעכו וחזר -
 כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום", היה הולך וכא הולך
 ה - הרי זה גמ. **גמרא** למימרא דאנטיפרס בגליל הוה קיימא?
 וכפר עותנאי בגליל, בינתים - מטילין אותו לחומרא, מגורשת

ואינה

התקיים עוד. לעבו – קא סלקא דעתיה עכו במדינת הים קיימא. כל זמן שאעבור מכנגד
דא פריץ: ודא לא עבר, שדיה הולץ ובה בתוך שלשים: **גמרא** אנטיפים ביהודה וכפר
היהודה לגליל, הגיע אנטיפים חזר – לא בטל תנאי, דאבתי אל אזיל לגליל, וכי אזל
וזמין אלא מיום שיגיע לגליל, היה הולץ מגליל היהודה הגיע לכפר עותנאי וחזר – לא
טל עותנאי לא בא, וחזר בתוך שלשים, ולאחר זמן חזר והלך לגליל ממנו ושדה.
ומפרש הפסל לכהונה.

ואינה

בשִׁלְמָא לִרְבָּא — דאָקרי רישא דמתניתין שתי שנים ממש, ואף על גב דסתם. — רישא —
דקאמר: מת הבן בתוך שתי שנים הרי זה גט. בִּרְלָא פִּירִישׁ — שתי שנים, והרי הנקחה כל
צרכו. כִּיפֵּא דִּפְרִישׁ — על כרחך דוקא קאמר, דהא לא איצטרך לפרושי, ופרש. אלא
לִרְבִּי אִשִּׁי — דאמר: רישא דמתניתין יום אחד קאמר — על כרחך מת הבן או האב דקתני
— כגון שמת אביו הנקחה ככל, ואמאי הרי זה
גט? הרי לא נתקיים כלום מן התנאי לפי שכל
אמר לה — אם נתקני — הרי את, אם לא נתקני
— לא ידא גט. דבעינן תנאי כפול כתנאי בני גד
ובני ראובן. רבן שמעון ב' — מפרשא בהדיא
ואולא. אִיבָא דאִמְרֵי לִרְבִּי מֵאִיר קֶאֱמֵר לֵיהּ —
אין לנו ללמוד מתנאי בני גד, שאין לך תנאי
בכל המקרא שאינו כפול, כגון: "אז הנקה
מאלתי" (בראשית כד) וכגון: "אם שכב אם לא
שכב" (במדבר דה) — אתא תנאי בשמענתם אם
תמאנו ומריתם" (ישעיה א) — הלכך הוי לזה
שני כתובין הבאים כאחד, ואין מלמדן. ואִיבָא
דאִמְרֵי לרבנן קֶאֱמֵר לזה אין לך תנאי בכתובין
שאינו כפול — ויש לנו ללמוד מזה, דכולהו
צריכי, כדמתרין להו בקדושיהן ב"האומר
לחתייר" (א.סא). מֵאִיר תִּכְמִישׁ — בתוך התנאי
בתרייתא — רבן שמעון וכן גמליאל הדיא. אִמְר
לה כפני שנים הרי זה גיטך ב' — ולא מסרו לה
בפניהם, דאי מסרו לה — איגרשה לה בהאי
תנאי, ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינא. אלא
כך אמר בפניהם: כשאמסרנו לה — לא אמסרנו
אלא על מנת כן, וחזר ואמר לה כפני שנים ב'
— ומסרו לה לא ביטל ב' — שלא בא זה
להוסיף, מדלא אמר לה: שתתני מאתיים וזו
תוספת על תנאי הראשון, ולעקור נמל בא —
מדלא ביטל דברו הראשון בפני אלו, אלא הכי
קאמר לה: או תנאי ראשון או מאתיים וזו. שלש
מאות וזו — ודאי עקב ליה לתנאיה קמא. ואִין
אחד מן הקריא אֶרְשִׁינִים ואחד מן האחרונים
מִתְּפָרִישׁ — להעיד שזודה תנאי בגט. וזו לא זמן
שלא יבואו שנים כאחד ויעידו באחד כן — כל
התנאים — כשר על ידי עדי חתימה, ולא כל
במניניהו דהך לשווי תנאה בגיטא. אִילִימָא
אֶפְסִיפֵּא — פשיטא דאין אחד מן הראשונים
כלום, שהרי אפילו באו שניהם אינן כלום. דהא
כשר ליה הווא תנאה. אלא אִירִישָׁא — דקאמר:
או האי או האי. מאי דתיבִּא — הוואל ומקמים
גיטא בחד מהני תנאי — הוה לזה כחד תנאה,
ובל סודי דמסחדי לקוימי תנאה דדאי גיטא —
ליצטרפו, קא משמע לן. מִשְׁנֵה וְהִנֵּעַ
לִאֲנִיפִירִם וחזר — מיד. תנאו כפול — כלומר,
שוב אינו כשר לגרש בו. ואפילו חזר והלך
לשטת ונתתהה שלשים יום — אינו גט. דאמר
לגלגל דערן אֲנִיפִירִם בתחילת לגלגל הדיא, והרי
מתנאי הראשון הלך לגלגל ולא שהה שלשים
יום, וביטל הגט — שדרי בא. אבל אם לא הגיע
לאֲנִיפִירִם, וחזר, ולאחר ימים הלך לגלגל
ונתתהה שלשים יום — הרי זו מגרשת, שזמן
השלשים לא נקבע אלא משיח לגלגל, והרי
לא הלך עד תתה. ונשתתה. לִכְפֹּר עֻתָּנָא —
קא סלקא דער תנאי כפר עותנאי ברש דורה,

בבואו מגליל ליהודה, והרי הלך ליהודה ובא בתוך שלשים, ואין כאן עוד לא תנאי ולא פנין — כשאשתהו שלשים יום עובר מכנגד פנין — מיד היה גט. והיה הולך **ובא כף** — עינתא בגליל — סמוכים זה לזה בספר, זה בראש יהודה וזה בראש גליל. הלכין, היה הוה ומשתה — הוי גיטא, לכך הוזכר לה בתנא: "שאני הולך מיהודה לגליל", דלא לימני תל ביטל תנאו, דאבתי לא מטא ליהודה. **ביתנים** — היה הולך מיהודה לגליל, ועבר את אגס מפליין אותו לחורמא, — וא

1 **תנאי** כוותיה דרבי יוחנן – מייתיה ראייה מדקאמר: ולגט ישן אין חוששין – משמע דאם
2 נתייחד עמה לא דחי אלא גט ישן, אבל לרב הונא אם נתייחד עמה בטל הגט לגמרי.
3 **וניחוש** שמא פייס – מפורש לעיל (יהב דיבור המתחיל שמא). **ולא** חזרו לו כל
4 סיעתו בו – אין להוכיח מכאן דאין הלכה כרבי יוסי אף על גב דרב פסק כוותיה, משום דרבי
5 יוחנן קאמר הכא: לא חזרו לו כל סיעתו, ורב ורבי
6 יוחנן הלכה כרבי יוחנן. דהא רבי יוחנן גופיה יכול
7 לסבור כרבי יוסי, או שמא דוקא הכא דבעל פה
8 לא סבר כרבי יוסי. **דהא** אקיים ליה תנאיה –
9 ואם תאמר: לאלתר מן דחי יש לחוש? דהא ודאי
10 יתקיים התנאי, דכיון דמת לא ישוב עוד לביתו
11 ויש לומר: דאיכא למיגור אטו לא מת, כי אין
12 העולם יודעין שמת, ויתמנה על שמחירין לינשא.
13 אבל לאחר שנים עשר חדש הכל יודעין שנתקיים
14 התנאי.
15 **הכל** מודים לכשתצא לכי נפקא קאמר – ולרבי
16 יוסי גט ואינו גט, כדאמר לעיל ב"אדר
17 מיתה".

לאחר

1 **ואינה** מגורשת! **אמר אביי**, **תרי** תנאי קאמר לה: **אי**
2 **מטינא לגליל** – **לאלתר ליהוי גיטא**, **ואי** משתהינא
3 **באורחא תלתין יומין ולא אתינא** – **ליהוי גיטא**; **הגיע**
4 **לאנטיפרס וחזר**, **דלא לגליל מטינא ולא אישתהינא נמי**
5 **אשתהי תלתין יומין** – **בטל תנאו**. "**הרי זה גיטך**
6 **אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום**" כו'. **למימרא**,
7 **דעפן במדינת הים קיימא? והא אמר רב ספרא: כי**
8 **הוּו מופטרי רבנן מהרדי** – **בעפון הוּו מופטרי**, **משום**
9 **דאסור לצאת מארץ לחוצה לארץ! אמר אביי**, **תרי**
10 **תנאי קאמר לה: אי מטינא למדינת הים** – **לאלתר**
11 **ליהוי גיטא**, **אי משתהינא באורחא תלתין יומין ולא**
12 **תלתין יומין** – **הגיע לעפון וחזר**, **דלא למדינת הים מטינא ולא אישתהינא נמי** **אשתהי**
13 **מאי פניך?** **תשמיש**, **ואמאי קרי ליה פניך?** **לישנא מעליא נקט**. **ורבי יוחנן אמר: לעולם פניך**
14 **ממש, מי קתני "הרי זה גט" קתני, דלא הוי גט ישן, ולכי מלו תלתין יומי**
15 **הוי גיטא**. **תניא כוותיה דרבי יוחנן: "הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום"**,
16 **והיה הולך ובא הולך ובא**, **הואיל ולא נתייחד עמה** – **הרי זה גט, ולגט ישן אין חוששין שהרי**
17 **לא נתייחד עמה**. **וילחוש שמא פייס! אמר רבה בר רב הונא**, **הכי אמר אבא מרי משמיה**
18 **דרב: באומר: עלי לומר שלא באתי**. **איכא דמתני לה אפנתיתין: "מעכשיו אם לא**
19 **באתי מכאן ועד שנים עשר חדש"**, **ומת בתוך שנים עשר חדש** – **הרי זה גט; וילחוש שמא**
20 **פייס! אמר רבה בר רב הונא**, **הכי אמר אבא מרי משמיה דרב: באומר: נאמנת עלי לומר**
21 **שלא באתי**. **מאן דמתני לה אפנתיתין, כל שבין אפרייתא; מאן דמתני לה אפרייתא, אבל**
22 **אפנתיתין – הא לא אתא. משנה "הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש"**,
23 **ומת בתוך שנים עשר חדש – אינו גט; "הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים**
24 **עשר חדש"**, **ומת בתוך שנים עשר חדש – הרי זה גט**. **"אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר**
25 **חדש פתבו ותנו גט לאשתי"**, **פתבו גט בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש –**
26 **אינו גט; "פתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש"**, **פתבו בתוך שנים**
27 **עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש – אינו גט**. **רבי יוסי אומר: פוה גט. פתבו לאחר**
28 **שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש, ומת, אם הגט קודם למיתה – הרי זה גט, ואם**
29 **מיתה קדמה לגט – אינו גט, ואם אין ידוע – זו היא שאמרו: מגורשת ואינה מגורשת. גמרא**
30 **תנא: רבותינו התיירו לינשא. מאן רבותינו? אמר רב יהודה אמר שמואל: כי דינא דשרו**
31 **מישחא, סברי לה כרבי יוסי, דאמר: זמנו של שטר מוכיח עליו**. **אמר רבי אבא בריה דרבי**
32 **חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: רבי יהודה נשיאה בנו של רבן גמליאל בר רבי הורדא, ולא חזרו**
33 **לו כל סיעתו, ואמרי לה: כל שעלתו**. **אמר ליה רבי אלעזר לההוא סבא: כי שריתוה – לאלתר**
34 **שריתוה, או לאחר שנים עשר חדש שריתוה? לאלתר שריתוה – דהא לא אתי, או דלמא**
35 **לאחר שנים עשר חדש שריתוה – דהא איקיים ליה תנאו? ותיבעי ליה מתניתין: "מעכשיו אם**
36 **לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש"**, **ומת בתוך שנים עשר חדש – הרי זה גט; לאלתר הוי**
37 **– דהא לא אתי, או דלמא לאחר שנים עשר חדש – דהא איקיים ליה תנאיה! – אין הכי נמי,**
38 **ומשום דהוה בההוא מעשה. אמר אביי: הכל מודים, הויא דאמר לכשתצא חמה מנרתיקה**
39 **לכי**

1 **ואינה** מפורשת – לינשא בגט זה, ספק בטל במהלך הראשון, הואיל ועבר אנטיפרס הוה
2 ליה ספק יהודה ספק גליל ובטל שחרי חזר בתוך שלשים, או שמא ספק יהודה הוא ולא
3 בטל תנאו ונתקיים במהלך השני והוי גט. **אמר אביי** – מתניתין נמי אית לה דאנטיפרס
4 ביהודה, וכגון דאמר לה תרי תנאי. **אי מטינא לגליל לאלתר ליהוי גיטא** – ואפילו לא
5 משתהינא. **ואי משתהינא באורחא תלתין יומין**
6 **ולא אתינא ליהוי גיטא** – ואפילו לא מטינא
7 לגליל. **הלכך** הגיע האנטיפרס חזרו לאלתר –
8 תנאו בטל, ואין כאן עוד לקיימו, שחרי לא
9 לגליל בא ולא נשתהה. ואפילו קיימו לאחר זמן
10 – הרי לא התנה אלא על מהלך הראשון,
11 וכשהוכיז גליל לא הוכיז למנות השלשים
12 משם והלאה אלא שהיא מיד גט כשיגיע שם,
13 והרי לא הגיע וגם לא נשתהה. והכי משמע
14 מתניתין: הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד
15 שלשים יום מיום שאנצא מכאן, והיה הולך
16 מיהודה לגליל, ונתלה הגט גם בביאתו לגליל.
17 למימרא דעכו במדינת הים קיימא – אמאי
18 דהוה סלקא דעתין מעיקרא קאי, ולאו
19 אתירוצא דאביי. כי הוּו מופטרי רבנן מהרדי –
20 בני מדינת הים שהיו הולכין ללמוד תורה בארץ
21 ישראל, כשחזרום בבתיהם היו חביריהם בני
22 ארץ ישראל מלוים אותן עד עכו, ומשם נפטרים
23 מהם. **שאמר** – לבני ארץ ישראל לצאת
24 לחוצה לארץ. **והא לא עבר** – שלשים יום
25 רצופין. **תשמיש** – והרי שלשים יום רצופים
26 בלא תשמיש, כדכתב: הואיל ולא נתייחד עמה.
27 **לינשא מעליא** – פנים של מטה. **הרי זה גט קתני**
28 – דאין הגט נפסל משום גט ישן, הואיל ולא
29 נתייחד עמה, ולכי מקיים תנאיה – ליהוי גיטא.
30 **גט ישן** – כל שנתחד עמה בין בתיבה לתיבה.
31 **ופסלוהו רבנן משום שמא יאמרו גיטה קודם**
32 **לבנה, לקמן ב"הורק" (עטא), שמא פייס** –
33 כשזיהא בא אצלה פייס קטטה שבניהם, ונתייחד
34 עמה. **ולאחר זמן אתי בעל מערער, ואמר:**
35 **פייסתי. באומר** – בשעת התנאי: על מנת כן אני
36 מוסר לה, שתהא נאמנת עלי כמאה עדים כל
37 זמן שתאמר שלא באתי ונתייחדתי ופייסתי. **כל**
38 **שבין אפרייתא** – דכיון דהויא דלא בא חיישין
39 שמא פייס, אי לאו דאתי ברישא "נאמנת עלי"
40 – כל שבין אפרייתא שזיהא הולך ובא. **אבל**
41 **אפנתיתין** – דמת בתוך שנים עשר חדש, ולא
42 ראינו שבא בעיר משיצא – לא חיישין שמא
43 פייס, ואפילו לא הימנה עליה מעיקרא – הוי
44 גט, דהא לא אתא. **משנה אינו גט** – דכיון
45 דלא אמר "מעכשיו" – משמע: לאחר שנים
46 עשר חדש יהא גט, והרי מת בתוך הזמן, וצריכה
47 ליבם. **גמרא** התיירו לינשא – דאף על גב
48 דלא אמר "מעכשיו" כמאן דאמר "מעכשיו"
49 דמאי, דמסתמא מעכשיו קאמר לה. **כי דינא**
50 **דשרי מישחא** – שמנו של גוים, והיינו רבי
51 יהודה נשיאה שהיה בימי האמוראים, **בן גט** של
52 רבינו הקדוש, כדאמרין במסכת עבודה זרה
53 (לזא); **מסתמין ואזיל רבי יהודה נשיאה**
54 **אכתפיה דרבי שמלאי בר, רבי יוסי** – בבבא
55 בתרא (קלוא); **הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו**
56 – צריך שיכתוב: "המזים ולאחר מיתה" רבי
57 יוסי אומר: אינו צריך, שזמנו של שטר מוכיח עליו. **ולכא** איכתיב זמן בשטרא – לידע שמוזים נתן לו גוף הקרקע, שלא יירשו אחיו עמו, והפירות לאחר מותו. **בנו של רבן גמליאל**
58 **בר רבי** – בנו של רבינו הקדוש. **חורה** – שתהא מותרת. **ולא חזרו לו כל שעלתו** – כל ימי חייו. **לאלתר שריתוה** – כששמעו בו שמת, ואפילו קודם שנים עשר חדש. **הא לא אתי** –
59 שחרי ודאי לא יבא עוד, ויש כאן קיום תנאי. **ותבעי ליה** – נמי אמתניתין, והיא דאמר למבעי אמתניתין. **ולכא**
60 **בעייה** מההוא סבא ואלכא דרבותינו – משום דהוה בההוא מנינא דשריתוה, ויש לו להשיבו מפי השמועה ששמע וידע דיאך התייר. **אבל אי הוה בעי** מסתמא או מגברא אחרינא
61 – הוי בעי לה אמתניתין. **הכל מודים** – באומר לאשתו כלילה: "זה גיטך כשתצא חמה מנרתיקה".

ג'יטין דף עו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רכג

תִּלְתִּין יוֹמֵי הָיוּ גִּיטָא – אם וכאשר ימלאו שלושים יום שלא יעבור
מעל פניה כלל, חל הגט והרי היא מגורשת.
מביאה הגמרא ראייה: תַּנְיָא בְּנוֹתֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אמר לאשתו הָרִי
זֶה גִּיטָהּ כֹּל זְמַן שֶׁאֵעָבֹר מִנֶּגֶד פְּנֵיהּ שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהִיא הוֹלֶךְ וְכֹא הוֹלֶךְ
וְכֹא בִּפְנֵיהּ, הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַחַד עִמָּה הָרִי זֶה גִּטָּה, וְלִגְמַל יִשָּׁן אִין
חוּשְׁשִׁין, שְׁתָּרִי לֹא נִתְיַחַד עִמָּה, ולכך יוכל לגרשה בגט זה אחר
שיקיים תנאו שלא לעבור כנגד פניה שלושים יום. ומוכח כרבי
יוחנן ש'הרי זה גט' אינו שהגט כשר לתחילה, וכאשר נתייחד
עמה אין הגט נפסל אלא לתחילה משום גט ישר, שאילו לדעת
רב הונא, הגט בטל אף בדיעבד כיון שלא קיים תנאו.
שואלת הגמרא: מדוע כשהלך ובא אצלה אינו נפסל משום גט
ישר, והלא ליחוש שָׁמָּה באותו זמן פָּיִים אותה הבעל ונתייחד עמה,
ואחר שיגרשה בגט זה יבוא הבעל ויערער שנתייחד עמה ובא
עליה, ונמצא שעל ידי ייחוד וביאה זו נעשה הגט לגט ישר.
מיישבת הגמרא: אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, הָכִי אָמַר אָבָא מְרִי מִשְׁמִיחָה
דְּרַב, מדובר באופן שאומֵר בשעת התנאי 'מוסר אני לה גט זה על
מנת כן שתהא נִאֻמָּתָת עָלַי כמאה עדים לומר, שְׁלֹא פָּתִי וְלֹא
נתייחדתי ולא פייסתי אותה. וְאִכְבֵּא דְּמַתְנִי לָהּ אִמְתַּנִּיתִין – יש
השונים את דברי אבא מרי בשם רב על המשנה להלן. אמר
לאשתו 'הרי זה גיטך מעֲבָשִׁין, אִם לֹא פָּתִי מִכָּאֵן וְעַד שְׁנִים עֶשְׂרִי
חֳדָשׁ, וְכֵן בְּתוֹךְ שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ, הָרִי זֶה גִּטָּה וּפְטוּרָה מִן הַיְבוּם.
ושאלו על כך, מדוע אין הגט נפסל משום גט ישר, וְלִיחֻשׁ שָׁמָּה
פָּיִים – נחשוש שמא לפני מותו בתוך שנים עשר חודש פייסה
ונתייחד עמה. ועל כך אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, הָכִי אָמַר אָבָא מְרִי
מִשְׁמִיחָה דְּרַב, שמדובר באומֵר עם מסירת הגט, 'נִאֻמָּתָת עָלַי האשה
לומר שְׁלֹא פָּתִי עליה בתוך שנים עשר חודש'. וכיון שעתה
אומרת האשה שלא בא, הרי היא נאמנת. הגמרא מבארת את
החילוק שבין שתי לשונות אלו בדברי אבא מרי בשם רב: מָאֵן
דְּמַתְנִי לָהּ – מי ששונה את דבריו אִמְתַּנִּיתִין במת הבעל בתוך שנים
עשר חודש, שאם לא התנה מתחילה שתהא האשה נאמנת לומר
שלא פייסה ולא נתייחד עמה, אנו חוששים שמא פייסה, הרי כֹּל
שֶׁכֶּן אִפְרִיחָא ששם ידוע לנו שהיה בא והולך לפניה, שחוששים
שמא פייסה ונתייחד עמה. אולם מָאֵן דְּמַתְנִי לָהּ אִפְרִיחָא – מי
ששונה את דברי אבא מרי בשם רב על הברייתא שהיה בא והולך
לפניה, סובר שרק באופן זה חוששים שמא נתייחד עמה, אֲכַל
אִמְתַּנִּיתִין שמת בתוך שנים עשר חודש, אין לחשוש שמא נתייחד
עמה שהרי הָא לֹא אָתָּא – לא ידוע לנו כלל שבא לפניה. ולכך
אפילו אם לא התנה הבעל שתהא נאמנת לומר שלא בא, יהיה
הגט כשר:

משנה

אמר לאשתו 'הרי זה גיטך אם לא פָּתִי מִכָּאֵן וְעַד שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ',
וְכֵן בְּתוֹךְ שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ, כיון שלא אמר מעבשיו, הרי הוא כמי
שואמר שהיה זה גט רק אחר שנים עשר חודש, וכיון שמת בתוך
זמן זה, אִינו גָּט, שאין גט לאחר מיתה, והרי היא אלמנה וצריכה
יבום. אך אם אמר, 'הרי זה גיטך מעֲבָשִׁין אִם לֹא פָּתִי מִכָּאֵן וְעַד
שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ, וְכֵן בְּתוֹךְ שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ, כיון שאמר 'מעבשיו'
חל הגט מאותו הזמן שנתן לה, ולכך אף שמת בתוך חודשים אלו
הרי זה גָּט. אמר לשלוחיו, אִם לֹא פָּתִי מִכָּאֵן וְעַד שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ,
כְּתִבוּ וְחֲנוּ גָט לְאִשְׁתִּי. וְכִתְבוּ שְׁלֹחִים אֵלֶיהָ אֵת הַגִּט בְּתוֹךְ שְׁנִים עֶשְׂרִי
חֳדָשׁ וְנָתַנוּ אוֹתוֹ לְאַחֵר שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ, אִינו גָּט, לפי שציוויו הבעל
היה שגם הכתיבה וגם הנתינה יהיו אחר שנים עשר חודש. אולם
אם אמר לשלוחיו, כְּתִבוּ וְחֲנוּ גָט לְאִשְׁתִּי אִם לֹא פָּתִי מִכָּאֵן וְעַד
שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ, שבאופן זה הקדים ציוויו 'כתבו וחנו' לפני אמירת
'אם לא פָּתִי', וְכִתְבוּ הַשְּׁלִיחִים בְּתוֹךְ שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ וְנָתַנוּ לְאַחֵר
שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ, אִינו גָּט. רַבִּי יוֹסִי אומֵר שבאופן כָּזֶה, הרי זה גָּט.
וְיִבְאֵר בגמרא להלן החילוק שבין שני מקרים אלו. ואם כְּתִבוּ
את הגט לאחר שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ, וְנָתַנוּ לָהּ לְאַחֵר שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ,
וְכֵן בְּתוֹךְ שְׁנִים עֶשְׂרִי חֳדָשׁ, אִם נתינת הגט קודם לְמִיתָהּ, הָרִי זֶה גִּטָּה.

המשך בעמוד עז

וְיִדְנָה כְּאִינָה מְגוֹרֶשֶׁת לענין שאסורה להינשא בגט זה, לפי שמקום
זה שביניהם ספק אם גליל הוא או יהודה. אם גליל הוא, נמצא
שכבר יצא בהילוכו הראשון, וכיון שחזר מיד לא קיים תנאו, והגט
בטל. ואם יהודה הוא, נמצא שבהילוכו הראשון עדיין לא יצא,
ובחזרתו מיד לא בטל הגט, וכשהלך בשנית לגליל ונשתתה
שלושים יום נתקיים תנאו, והרי זה גט. מיישבת הגמרא: אָמַר אָבִי,
אף משנתינו סוברת שאנטיפרס ביהודה היא. אלא שמדובר
במשנה באופן שְׁתָּרִי תַּנְיָא קֶאֱמַר לָהּ – שני תנאים התנה הבעל
עמה. התנאי הראשון הוא, אִי מְסִינָה לְגַלִּיל לְאַחֵר לִיהוֹי גִּיטָא –
אם אבוא לגליל, מיד יהיה זה גט. והתנאי השני, אִי מְסִתְהִינָא
בְּאֻרְחָא תִּלְתִּין יוֹמִין וְלֹא אִתְּנִינָא לִיהוֹי גִּיטָא – אם אשתה בדרך
שלושים יום, אפילו לא אגיע לגליל, יהיה זה גט. ולפיכך, אם הִנֵּיעַ
לְאַנְטִיפֶרְס וְחָזַר מיד לביתו, כיון דְּלֹא לְגַלִּיל מְטָא – לגליל כלל לא
הגיע, וְאָף לֹא אִישְׁתְּהוּי גָּט אִשְׁתְּהִי תִּלְתִּין יוֹמִין – לא השתתה
שלושים יום, הרי שְׁכַמֵּל תַּנְיָא משום שלא נתקיים אף אחד מן
התנאים כאמור. ואף אם יצא אחר כך לגליל או שיתשהה במקומו
שלושים יום, אינה מגורשת, שהרי התנה שיחול הגט רק אם יקיים
תנאו בהילוכו הראשון. וכך הוא פירוש משנתינו, היה הולך
מיהודה לגליל ואמר לה 'הרי זה גיטך אם אצא לגליל, או אם אחר
שאצא לדרך לא באתי מכאן ועד שלושים יום';
שנינו במשנה: הָרִי זֶה גִּיטָהּ אִם לֹא פָּתִי מִכָּאֵן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם כו',
והיה הולך למדינת הים והגיע לעכו וחזר, בטל תנאו. ובתחילה
סברה הגמרא שהתנה שיחול הגט רק אם ישתתה במדינת הים
שלושים יום, וכיון שיצא לעכו שהיא מדינת הים וחזר מיד, נמצא
שלא התקיים התנאי והגט בטל. שואלת הגמרא, לְמִיפְּרָא דְּעֵבֹר
בְּמִדְּוַת הִים קִרְיָא – האם אפשר לומר שעכו נמצאת בחוץ לארץ,
וְהָא אָמַר רַב סִפְרָא, בִּי הוּוּ מִיפְּטֵר רַבֵּן מְהֵרָא – כשהיו חכמי חוץ
לארץ חוזרים מארץ-ישראל לבתיהם שבחוץ לארץ והיו חכמי
ארץ-ישראל מלוים אותם ונפרדים מהם, עֲבָרָה הוּוּ מִפְּטֵרָא – בעכו
היו נפרדים מהם. משום דְּאִסּוּר לְבִנֵי אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל לְצֵאת מֵאֶרֶץ –
ישראל לחוּצָה לְאֶרֶץ. ומוכח, שעכו עצמה בארץ ישראל היא, ולא
כפי שמשמע ממשנתינו. מיישבת הגמרא: אָמַר אָבִי, אף משנתינו
סוברת שעכו בארץ ישראל היא, אלא שמדובר במשנה באופן
שְׁתָּרִי תַּנְיָא קֶאֱמַר לָהּ – שני תנאים התנה עמה בגט. האחד, אִי
מְסִינָה לְמִדְּוַת הִים לְאַחֵר לִיהוֹי גִּיטָא – אם אגיע למדינת הים מיד
יהיה זה גט, והתנאי השני אִי מְסִתְהִינָא בְּאֻרְחָא תִּלְתִּין יוֹמִין וְלֹא
אִתְּנִינָא לִיהוֹי גִּיטָא – אם אשתה בארץ שלושים יום ולא אבוא,
יהיה זה גט. ולכך אם הִנֵּיעַ לְעֵבֹר וְחָזַר מיד בטל התנאי, כיון דְּלֹא
לְמִדְּוַת הִים מְטָא – שלא הגיע למדינת הים, וְכֵן לֹא אִישְׁתְּהוּי גָּט
אִשְׁתְּהִי תִּלְתִּין יוֹמִין – לא שהה שלושים יום במקום יציאתו, ועל
כן כְּשֶׁמֶל תַּנְיָא:

שנינו במשנה: הָרִי זֶה גִּיטָהּ כֹּל זְמַן שֶׁאֵעָבֹר וְכו' מכנגד פניו שלשים
יום, היה הולך ובא הולך ובא. הואיל ולא נתייחד עמה, הרי זה גט:
שואלת הגמרא, מדוע נחשב שנתקיים התנאי והגט קיים, וְהָא לֹא
עָבַר מפניה שלושים יום רצופים, שהרי כל הזמן הלך ובא.
מיישבת הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא, אִין כּוּוֹנְתוּ להתנות שלא יראה
בפניה לגמרי. אלא מָאֵי לא אעבור כנגד פְּנֵיהּ, היינו לתשמיש,
כלומר שאם לא אשמש שלושים יום יהא זה גט. וְאִמָּא קְרִי לִיה
פְּנֵיהּ, משום שְׁלִישְׁתָּא מַעֲלִיא נָקָם – שדיבר בלשון מעולה ונקיה,
ותיבת 'פניך' מרמזת על פנים של מטה.

הגמרא מיישבת באופן אחר: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, עוֹלָם יֵשׁ לַפֶּרֶשׁ
משנתינו שאכן התנה שלא אעבור נגד פְּנֵיהּ מְשִׁם, וכיון שהלך ובא
כנגד פניה, לא נתקיים התנאי ואינה מגורשת. ומיישב זאת עם
לשון משנתינו, וכי מִי קָתַן במשנתינו לשון 'הרי זו מְגוֹרֶשֶׁת', והלא
רק 'הרי זה גָּט' קָתַן, וכונת משנתינו לחדש דְּלֹא הָיוּ גָּט יִשָּׁן – שאף
על פי שעבר כנגד פניה אחר כתיבת הגט לא נפסל הגט משום דִּין
גָּט יִשָּׁן, ורק בגט שנתייחד עמה הבעל בין כתיבה לנתינה, חששו
חכמים שמא בא עליה, ויצא לעז על הולד, שנולד מביאה שאחר
הגירושין, ופסלוהו משום גט ישר. וכיון שלא נפסל גט זה, לְכִי מְלִי

אגרות קודש

ב"ה, א' דר"ח אדר, ה'תשל"ב

ברוקלין, נ.י.

לכבוד הרב ד"ר זרח שי' ורהפטיג

שלום וברכה!

הנני מאשר קבלת מכתבו מכ"ב שבט, ולאחר בקשת רוב שליחתו מוכרחני לומר שהופתעתי מתוכנו, ובפרט מהתחלת המכתב בו כותב שרואה "חובה דתית-מוסרית לעצמי להעמיד הדברים על אמיתתם ודיוקם. גם כשנטושה מחלוקת לשם שמים על מצב מסוים וכל דרכי הטיפול בו, יש לשמור על קו האמת מכל משמר". וכן סיומו מעין הפתיחה: "גם בשעת מחלוקת, חובה לדעת ולהודיע את העובדות המשפטיות והמעשיות לאמיתן",

ולאחרי שעיינתי בכל שמונת העמודים שבמכתב, ראיתי שהנקודה **העיקרית** שבכל הענין נעלמה בו **לגמרי**, והיא (ובניסוח של מר) בהנוגע אם התיקון בחוק הוא שורש כל הבעיות ואם רק יתוקן שוב יבוא הכל בשלום; שבדאי הכוונה בזה, וכמוכח ג"כ מהמשך המכתב, תיקון החוק על ידי הוספת ההגדרה "כהלכה" (גיוור כהלכה), וכן בנוגע להזכויות הניתנות לזוגות מעורבים וכו',

שהנקודה העיקרית בזה והעובדה המשפטית והמעשית, שכאמור לא נגע בה כלל במכתבו, היא: שיש פסק-דין ברור של הרבנות הראשית – ויש להדגיש שהפס"ד נתקבל פה אחד – הקובע העובדות באופן חד-משמעי, וז"ל וכבר נתפרסם ברבים:

מועצת הרבנות הראשית לישראל בישיבתה מיום ה' ער"ח סיון תש"ל, דנה בכובד ראש על המצב המסוכן שיתהווה על-ידי שלא הודגש בפירוש בחק. . שהגיוור יהי' כהלכה, דבר שיוזעזע את כל בית ישראל מקצה עולם ועד קצהו, ויפלג את העם פילוג שלא הי' כמוהו למן סור אפרים מעל יהודה, והחליטה פה אחד:

א. כל גיוור שנעשה, בין בארץ ובין בחו"ל, שלא כדין וכהלכה הקבועה ועומדת למן סיני ועד הנה, – איננו גיוור. ואין לא-יהודי נעשה ליהודי אלא על ידי גיוור כהלכה.

ב. אסור על פי דין תורה לרשמי מרשם התושבים והאחראים עליהם, לרשום אינו יהודי כיהודי בעוד שלא נתגייר כהלכה.

ג. הרבנות הראשית פונה לממשלה בבקשה נמרצה להביא בכנסת תיקון להחק ע"י תוספת המלה "כהלכה".

ד. אם ח"ו לא יתוקן החק כנ"ל על נציגים הדתיים לעזוב את הממשלה, כי לא יתכן להשתתף באחריות הענין כחברי הממשלה.

הנ"ל הוא בהנוגע להתחלת וסיום מכתב כ' (אשר תוכנו בא לבאר את ההתחלה ואת הסיום).

ב. ועוד ועיקר מה שיש להוסיף בזה, לאחר פס"ד האמור, אשר כפי ידיעותי בדברי ימי עמנו בני ישראל בכל התקופות לא מצאתי מקרה דומה, אשר יכריזו ובקול גדול ובפרסום הכי גדול, אשר פב"פ הוא הרב המוסמך שלהם וסמכותו צריכה להתקבל על כל אחד ואחד ובזה תלוי קיום הדת וכו' וכו', ובבת אחת עם הכרזה זו, וג"כ בפרסום ובפרהסיא, יפעלו בניגוד גמור להפס"ד הברור של אותה הרבנות המוסמכת.

כוונתי כפשוטה לסעיף (ד) הנ"ל הקובע כי לא יתכן להשתתף באחריות הענין, ולכן על הנציגים

הדתיים (לצאת מן הקואליציה) לעזוב את הממשלה. וכן להסעיף (ב) האוסר על הפקידים ועל האחראים **עליהם** לרשום אינו יהודי כיהודי בעוד שלא נתגייר כהלכה.

ג. מה יענה כי על השאלה: באיזה תוקף יכול כי וחבריו שיי' לתבוע מהממשלה שיישמעו לתביעות הדתיות, בה בשעה שהם עצמם עוברים על הפס"ד הברור האמור שניתן מאותה הסמכות הרבנית אשר משרדו של כי משלם לו משכורת בעד פעולותיו הרבניות, מתעסק בשקו"ט בנוגע לפרטי הנהלת הרבנות וכו'?

אפשר עוד להאריך בכל האמור, וכן בכמה נקודות אשר במכתב כי, אבל לצערי הגדול נוכחתי אשר באם מוסיפים משהו, הרי כמה אנשים נטפלים לענין טפל או גם לפרט שאינו שייך לכל הענין הנידון, למרות הרציניות והחיוניות שבענין, ובלבד שבאופן רשמי יהי מענה, אף שהמענה הוא בגדר "טענה בחיטים והודה לו בשעורים" או אף גרוע מזה, וכטענה הידועה, איך אפשר לאיש אשר מעולם לא ביקר באה"ק ת"ו לומר אשר כתוב בספרים הוראה פלונית בנוגע לענין פלוני אשר באה"ק ת"ו.

החותם בצער רב על המצב המבהיל ובפרט אשר כנראה מתוכן מכתב כי רוצים שיעלימו עין מנקודה העיקרית שבזה ו"מכסים" זה בשקו"ט אשר במצב ההוא אינו נוגע כלל וכלל,

ויהי רצון אשר, בסגנון כי, ידעו כל אחד ואחת העובדות המשפטיות (ובודאי אשר משפט תורתנו תורת אמת אינו גרוע ח"ו משיחה בטלה שלהם) והמעשיות לאמיתן – המציאות כמו שהיא: שיש פס"ד הרבנים בנוסח חד-משמעוטי וכו'.

בכבוד ובברכה.

נ.ב.

א. בודאי ידוע גם לכי ע"ד השמועה אשר מחוגים מסויימים הקרובים לכי מנסים זה מזמן ללחוץ על הרבנות הראשית בהנ"ל.

ב. וכן ע"ד השמועה אשר כי צלצל לכאן לאחד ממנהלי משרד המזהפה"מ כאן, לאחר החלטת אגודת הרבנים ואיגוד הרבנים **וכו'** בנוגע לגיור **כהלכה** ואשר דעתם זהה עם פס"ד הרבנות הראשית, ובפרט סעיף (ד) האמור; וטענת כי היתה היתכן שנתקבלה החלטה כהאמורה ועסקני המזהפה"מ כאן לא עשו בדבר; והתוצאות מזה היו שנדפסה מודעה במכ"ע כאן אשר אין הכרח לצאת מהממשלה, בחתימת "כמה" רבנים ואנשים סתם מבלי ידיעתם כלל, וכפי שנתברר לאחר כן, **היפך** השקפת עולם שלהם (ושל המזהפה"מ בכלל) בנוגע לקיום פס"ד הרבנות וסעיף ד' בפרט שמוכרח לקיימו.

זאת אומרת: אשר מכניסים להאזירה דבני **בארה"ב** שלש "המצאות":

(א) אשר מותר לכל אחד ואחת למרוד בפס"ד ברור של הרב שלו, ואף על פי כן לא יפגע זה בדתיות שלו וכו'.

(ב) אשר אפשר להחתים אנשים מבלי ידיעתם והיפך השקפת עולמם.

(ג) מותר לעשות זה אפילו בענין הקשור באמונתם של אנשים אלה ודתיותם, או במלים אחרות, להחתים אדם על השקפה אשר לדעתו היא מרידה בתורתו שקבל על עצמו ונגד מצפוו.

ובודאי אשר לדכותי דמר אין צורך להסביר מהו הצד המשפטי והמעשי דהנ"ל, כסגנון מכתבו, ובסגנון ברור יותר, נקודת היסוד של השקפת עולמו של כל מאמין ועל אחת כמה וכמה של עם מאמינים בני מאמינים, וד"ל.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 א. כְּשֶׁתִּקְנוּ אֲנָשִׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה לְיִשְׂרָאֵל נֶסַח הַפְּרָכּוֹת וְתַפְלוֹת וְקִדּוּשִׁים וְהַבְדְּלוֹת תִּקְנוּ הַבְּדִלָה בְּתַפְלָה
2 בְּלִבְדָּה וְלֹא עַל הַכּוֹס לְפִי שֶׁשָּׁשְׁעָלוּ מִן הַגְּדוּלָה הָיוּ דְּחֻקִּים בְּעֲגֻנוֹת וְלֹא הָיָה סֶפֶק בְּיַד פֶּלֶם לְקִנּוֹת יוֹן
3 לְהַבְדִּילָה.
4 וְתִקְנוּהָ בְּבִרְכַּת חוּנֵן הַדַּעַת מִפְּנֵי שֶׁהַבְּדִלָה שְׁאֵדָם יוֹדֵעַ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל חֲכָמָה הִיא לוֹ לְפִיכָד
5 קִבְעוּהָ בְּבִרְכַּת חֲכָמָה. וְעוֹד מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּר לְתַבֵּעַ צִרְכּוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קֹדֶם הַבְּדִלָה כְּמוֹ שֶׁאֲסוּר בְּשַׁבַּת
6 עֲצָמוֹ¹ לְפִיכָד קִבְעוּהָ קֹדֶם שְׁאֵלַת צִרְכּוֹ² שֶׁבְּבִרְכּוֹת אֲמֻצְעִיּוֹת³:

חלק ב סימן רצד דין הבדלה בתפלה סעיף א
מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ציונים והוספות

- (1) עד"ז לקמן סי' רצט סט"ו: אע"פ שיצא השבת והוסיף מחול על הקודש אסור לאדם שיעשה חפציו קודם שילווה את המלך דהיינו שיבדיל או על הכוס או בתפלה ... אבל איסורי דברי סופרים התלוים בדבור מותרים ... חוץ מבקשת צרכיו שאסרו קודם שיבדיל בתפלה כמו שנתבאר בסי' רצ"ד.
(2) אף שמעיקר הדין היה ראוי לתקן לומר בשבת כל ברכות אמצעיות של חול (סי' רסח ס"ב) ואין בזה משום בקשת צרכיו בשבת (סי' קפח ס"ד) מכל-מקום כל שאפשר להמנע מבקשת צרכיו בשבת יש להמנע.
(3) וכן הוא בסידור (בברכת אתה חונן לאחר המילים 'ומלמד לאנוש בינה'): במוצאי שבת ובמוצאי יום-טוב אומרים זה: 'אתה חוננתנו וכו'.'
אם אומרים תחלת הברכה 'אתה חונן' או מתחילים מיד 'אתה חוננתנו':
בשער הכולל (פ"ט אות יג): בענין אם להתחיל במוצאי-שבת מן אתה חונן או לדלג אתה חונן ולהתחיל אתה חוננתנו... אדמו"ר בשו"ע שלו לא העיר מזה כלום, רק מן הסדור נראה שהחליט להתחיל אתה חוננתנו ולא אתה חונן.
- כי קודם אתה חוננתנו כתב: "במוצאי שבת ויו"ט אומרים זה" (משמע ולא אתה חונן), וקודם ותודיענו כתב: "אם חל יו"ט במוצאי"ש אומרים כאן ותודיענו" דהתם לכולי עלמא מתחילין מן אתה בחרתנו.
אמנם בקצות השלחן (סי' צג בדה"ש ס"ק ד): המנהג להתחיל מאתה חונן כמ"ש הט"ז והמג"א, וכן שמעתי מהגה"ח ר' דוד צבי חן זצ"ל מטשערניגוב, וכן בקובץ יגדיל תורה נ"י. (גליון ז ע' טו) הביא שבשנת תש"ז שאל רא"ח נאה דבר זה מאת כ"ק אדמו"ר, והשיבו בכתב: דבר זה שאלתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א, ואמר שמתחילין "אתה חונן".
וראה עוד בהגהות לסדור אדמו"ר הזקן מכ"ק אדמו"ר (עמ' יד הערה קד והנסמן שם (ומה שיש להסתפק בדברי שער הכולל)).
המנהג בפועל הוא לאמרו באמצע ברכת אתה חונן כמבואר בספר המנהגים - חב"ד ע' 35: אחר אתה חונן - אתה חוננתנו. וראה אגרות-קודש (כרך יז אגרת ו'שנו): וכמדומה שאנ"ש אומרים הנ"ל (אתה חונן) וגם אתה חוננתנו.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- 1 וכל זה בימות החמה שאדם מקפיד על לכלוך חצירו
2 וחפץ הוא שיצאו המים ממנה לחוץ וכשהם יוצאים הרי
3 נתקיימה מחשבתו ויש לגזור שמה ישפכם בעצמו החוצה
4 אבל בימות הגשמים שאין אדם מקפיד על לכלוך חצרו
5 ואינו מתכוין שיצאו המים ממנה לחוץ אין לחוש לכך
6 ומותר לשפוך בה כל מה שירצה אפילו היא קטנה מאד
7 (ואפילו שופכן סמוך לרשות הרבים ממש אם הוא בענין
8 שאינו פסיק רישיה שיצאו לרשות הרבים מיד מכת שפיכתו
9 ממש):
10 ד' ולמה אין חוששים למראית העין שהרואה שהצנור
11 שבקרקעית חצירו מקלח מים בשבת יאמר שהוא עצמו
12 שפכן לרשות הרבים (או בחצר סמוך ממש ליציאתן לרשות
- 13 הרבים במתכוין כדי שיצאו לרשות הרבים) לפי שבימות
14 הגשמים סתם צנורות מקלחים הם מי גשמים ויאמר הרואה
15 שמי גשמים הם ואפילו שלא בשעת הגשם יאמרו מי גשמים
16 הם שמתמצים והולכים מן הגשמים שעברו:
17 ה' ואם יש בחצר ד' על ד' אפילו אינה מרובעת אלא
18 ארוכה וקצרה כגון שארכה שמונה אמות ורחבה ב'
19 מותר לשפוך בה כל מה שירצה אפילו בימות החמה מפני
20 שהסאתים שאדם רגיל להשתמש בכל יום אין לגזור בהם
21 בחצר זו שהרי ראויים ליבלע בה ואם כן כששופכן אינו
22 שופכן כדי שיצאו לחוץ ואף אם אירע שיוצאין אין כוונתו
23 לכך ולא נתקיימה מחשבתו ביציאה זו ואין לגזור בה שמה
24 ישפכם הוא עצמו ברשות הרבים לפיכך אף אם רוצה

48 כחורי רשות היחיד דינם כחצר שיש בה ד' על ד' שמותר
49 לשפוך בה אפילו בימות החמה לפי שבד' על ד' של ביב
50 ראוי גם כן ליבלע סאתים כמו בחצר.

51 ובלבד שלא יהא סילון של עץ שאין המים ראויים ליבלע
52 בו אבל אם עשוי כעין רצפה של אבנים ראוי ליבלע בו
53 ומותר.

54 וכל זה לרשות הרבים אבל לכרמלית אפילו בסילון של עץ
55 מותר לפי סברא הראשונה. ואף שאין זה עיקר, מכל-מקום
56 יש לסמוך על דבריהם להקל בצנור המקלח למעלה מי'
57 בכרמלית שמותר לשפוך בו אפילו במתכוין שירדו המים
58 לכרמלית כיון שהם עוברים דרך אויר מקום פטור שיש
59 מתירים בזה בכרמלית כמו שנתבאר בס"י שמ"ו:

חלק ב סימן שנו דיני חצר פחות מארבע אמות וביב:

60 א כל היקף מחיצות שלא הוקף לדירת אדם לכניסה
61 ויציאה תמיד כגון רחבה שאחורי הבתים והקרפף והוא
62 היקף גדול להכניס בו עצים לאוצר והגינה והפרדס
63 המוקפים גדר גבוה י' טפחים וכל כיוצא בהן מהמקומות
64 שיתבאר בס"י שס"ב אסור חכמים לטלטל בתוכן יותר מד'
65 אמות כמו ברשות הרבים ואף על פי שהן רשות היחיד
66 גמורה מן התורה והזורק לתוכן מרשות הרבים חייב שהרי
67 מחיצות גמורות הן אלא שמחוסרין דירין הרי הן ככרמלית
68 מדברי סופרים שכיון שאינן עשויין לדירה מתחלפין הן
69 ברשות הרבים אם הן היקף גדול אבל היקף קטן אינו
70 מתחלף ברשות הרבים ומותר לטלטל בתוכו אף על פי שלא
71 הוקף לדירה:

72 ב וכמה הוא היקף קטן עד בית סאתים ועד בכלל כחצר
73 המשכן שהיה מאה אורך ונ' רוחב שהן ב' פעמים נ' על
74 נ' ונ' על נ' הוא בית סאה שהוא ב' אלפים ות"ק פעמים
75 אמה על אמה וסאתים הן ה' אלפים אמה על אמה וכל
76 מקום שיש בו כשיעור זה בין שהוא עגול בין שהוא מרובע
77 ממש כגון שארכו ע' אמה וב' שלישי אמה ועוד משהו ולא
78 חשו חכמים לדקדק בו וכן רחבו בין שהוא ארוך וקצר כגון
79 שארכו מאה ורחבו חמשים מותר לטלטל בכולו ובלבד
80 שלא יהא ארכו יתר על פי שנים ברחבו אמה אחת כמו
81 שחצר המשכן לא היה ארכו יתר על פי שנים ברחבו אפילו
82 אמה אחת אבל פחות מאמה אינו כלום ואינו אוסר:

83 ג וסמכו חכמים שיעורים אלו לשיעורי חצר המשכן לפי
84 שכל מלאכת שבת והלכותיה אנו למדין ממשכן, וחצר
85 המשכן גם כן לא היה מוקף לדירה והיו מטלטלין בכולו
86 לפיכך לא רצו חכמים לאסור עד שיעור זה ועד בכלל אבל
87 יותר משיעור זה אפילו משהו אסור לטלטל בו אלא בד'
88 אמות וכן להוציא מחצר לתוכו ומתוכו לחצר:

89 ד ואפילו בפחות משיעור זה אינו מותר לטלטל מתוכו
90 לחצר או מחצר לתוכו אלא כלים ששבתו בתוכו או
91 בחצר אבל כלים ששבתו בבית והוציאם לחצר אסור לטלטל
92 לתוכו וכן כלים ששבתו בתוכו והכניסן לחצר אסור
93 לטלטלן לבית (ואפילו כלים ששבתו בחצר והכניסם לבית

1 להשתמש בה יותר מסאתים לא גזרו שדבר שאינו מצוי הוא
2 וכן אף אם היא מליאה מים מערב שבת שזהו גם כן דבר
3 שאינו מצוי ולא רצו לגזור בשביל זה בלבד כיון שבסאתים
4 שרגילים להבלע בה אין לגזור בהם (ומכל-מקום צריך
5 ליהדר שלא לשפוך סמוך לרשות הרבים ממש כמו
6 שנתבאר):

7 ה וחצר ואכסדרה שאין בכל אחת מהן לבדה ד' אמות אלא
8 בהצטרפות שתיהן הרי אלו מצטרפות לד' אמות להתיר
9 לשפוך בהן והוא הדין שתי דיוטאות שלפני ב' עליות
10 ועליהן מעזיבה רבה שראויים המים ליבלע בה ואין בכל
11 אחת מהן לבדה ד' אמות מצטרפות זו עם זו אם הן סמוכות
12 זו לזו בתוך ד' טפחים שתשישן נוח מזו לזו והרי הן
13 כדיוטא אחת:

14 ז וכל זה בחצר הסמוכה לרשות הרבים אבל הסמוכה
15 לכרמלית אפילו היא קטנה מאד א"צ גומא ומותר
16 לשפוך בה כל מה שירצה אפילו בימות החמה אף על פי
17 שמתכוין שיצאו לחוץ שכיון שאינו שופכן בידיו לכרמלית
18 או סמוך לכרמלית ממש אלא מכחו הם באים לכרמלית
19 וכחו בכרמלית לא גזרו כמו שנתבאר בס"י שנ"ה.

20 ויש אומרים שאין חילוק כאן בין רשות הרבים לכרמלית
21 ולא אמרו שכחו בכרמלית לא גזרו אלא בימים ונהרות
22 שאינם מתחלפים ברשות הרבים או אפילו כרמלית
23 שביבשה אלא שהיא חוץ לעיר שג"כ אינה מתחלפת ברשות
24 הרבים גמורה שאין דרך להיות רבים מצויים כל כך חוץ
25 לעיר כשיעור בקיעת הרבים ברשות הרבים גמורה אבל
26 כרמלית שבתוך העיר מתחלפת ברשות הרבים גמורה
27 ואפילו בזמן הזה שיש אומרים שאין לנו רשות הרבים
28 גמורה מפני שאין ששים רבוא בוקעים בה, מכל-מקום
29 מתחלפת היא בעיר גדולה שיש בה ס' רבוא. ומה שהתירו
30 בגזוטרטא שע"פ המים לשפוך דרך הנקב אף על פי
31 שהשופכין הולכין מכחו להלאה מכנגד מחיצת הגזוטרטא
32 כמו שנתבאר בס"י שנ"ה הוא משום שאינו מתכוין לכך
33 כמ"ש שם אבל כאן כששופך לחצר שאין בה ד' אמות
34 בימות החמה מתכוין שיצאו לחוץ משום לכלוך חצרו. וכן
35 עיקר.

36 ולדברי הכל בחצר שאינה מעורבת לא גזרו על כחו ומותר
37 לשפוך בחצר זו במתכוין שיצאו ממנה לחצר זו אף על פי
38 שלא עירבו יחד ועיר המוקפת חומה ולא עירבו בה כחצר
39 שאינה מעורבת היא כיון שיש לה מחיצות אלא שמחוסרת
40 עירוב:

41 ח ביב והוא חריץ העשוי לקלח שופכין שבחצר לרשות
42 הרבים ומושך והולך במשך רשות הרבים הרבה אם
43 הוא מכוסה בר"ה ד' אמות הסמוכים לחצר ויש ברחבו ג"כ
44 ד' אמות מותר לשפוך אפילו על פי הביב שבחצר סמוך
45 ממש לרשות הרבים אפילו בימות החמה אף על פי שהמים
46 יוצאים מיד מידו לרשות הרבים לחוץ מד' אמות המכוסים
47 מפני שד' על ד' אלו של ביב המכוסים ברשות הרבים שהם

או לתוכו אסור לטלטלם מזה לזה אלא אם כן יניחם בחצר
בינתיים) לפי שמקום זה שלא הוקף לדירה הוא רשות בפני
עצמה מוחלקת מהבית שהוא מקום דירה ממש.

אבל עם החצר הוא רשות אחת אף על פי שהחצר נקראת
מוקף לדירה ואפילו החצר הוא של אדם אחד והקרפף
וכיוצא בו ממקומות שלא הוקפו לדירה הוא של אחר ולא
עירבו יחד מותר לטלטל מזה לזה כמו שיתבאר בס' שע"ב.
אבל לטלטל מהבית לקרפף וכיוצא בו או ממנו לבית אין
עירוב מועיל ואפילו הם של אדם אחד אסור מדברי סופרים
מפני שהוא כמוציא מרשות לרשות חוץ מן הרחבה שאחורי
הבתים שהוא רשות אחת עם הבתים כמו שיתבאר בס'
שנ"ט:

ה כל מקום שהוקף לדירה דהיינו לכניסה ויציאה תמיד
כגון דיר וסתר וחצר אפילו יש בו כמה מילין מותר
לטלטל בכולו ומתוכו לבית ומבית לתוכו וכן גג הבית
שהוא רשות היחיד ע"ד שנתבאר בס' שמ"ה מותר לטלטל
בכולו אפילו יש בו יותר מבית סאתים ומגג לבית שתחתיו
או להיפך.

ומותר לטלטל מהגג לקרפף וכיוצא בו כמו מהחצר וכיוצא
בה לקרפף:

ו ואפילו קרפף וכיוצא בו אם הקיפו מחיצותיו לדירה דינו
כחצר לכל דבר בין להתיר הטלטול בתוכו יותר מד'
אמות אפילו הוא יותר מבית סאתים ובין מתוכו לבית
ומבית לתוכו.

ומהו הוקף לדירה זו שעשה בו תחלה סוכת שומרים שדר
בה השומר ביום ובלילה או שבנה בו תחלה בית דירה אף
על פי שאינו דר בה בקביעות ואחר כך הקיפו מחיצות או
אפילו פתח תחלה פתח בלבד מביתו (או שהיה הפתח פתוח
מכבר) ואחר כך הקיף עוד ג' מחיצות סמוך לכותל הבית
שבו הפתח הרי זה מוקף לדירה שכיון שהוא פתוח לבית
דירה חשוב כבית דירה כמו חצר הבית רק שצריך שבשעת
עשיית מחיצותיו תהא עשייתן לדירה:

ז לפיכך אם הקיפו מחיצות ואחר כך בנה בו דירה או
שפתח לו אחר כך פתח מביתו לא הועיל כלום ואפילו
אם בשעת עשיית המחיצות היה בדעתו שעושה לשם כך
לבנות בו ולפתוח לו אחר כך אין זה מועיל כלום.

ומכל-מקום א"צ שכל מחיצותיו תהא עשייתן לדירה אלא
אפילו הקיפו ג' מחיצות שלימות רק שבכביעת היה פרוץ
יותר מעשר אמות שפרצה זו מבטלת המחיצות כמו
שיתבאר בס' שס"ב וקודם שגדר היתר מעשר עשה בו
סוכה או בית דירה או פתח מבית דירה ה"ז מוקף לדירה
ואם בנה דירה אצל פרצה זו וגודר היתר על עשר ומניח
העשר שהן פתח מדירה זו ה"ז ג"כ מוקף לדירה.

וכן אם היה מוקף כבר כולו שלא לדירה פרוץ בו יותר
מעשר וגודרו לדירה או יגדור היתר על עשר בלבד והעשר
אמות הן פתח:

ח ואם פרוץ אמה וגדרה לדירה וחזר ופרץ אמה וגדרה

וחזר ועשה כן עד שהשלימו ליתר מעשר מותר כאילו פרץ
בבת אחת מפני שפנים חדשות באו לכאן כמו בפרוץ בבת
אחת וגודר אחר כך ואם פרץ יותר מעשר ועשה שם צורת
הפתח לדירה מועיל כמו הגודר לדירה:

ט ואם קשה עליו לפרוץ הכותל יש אומרים שיש תקנה
על ידי שיניח עפר אצל הכותל משני צדדיו בגובה
פחות מ' טפחים ורוחב העפר ד' טפחים או יותר באורך
יותר מעשר אמות באורך הכותל ואם אין הכותל גבוה כ'
טפחים שנמצא אין י' טפחים בגובה הכותל שמגובה העפר
ולמעלה הרי הוא נחשב כפרוץ שם במקום העפר שהרי יש
שם דריסת הרגל מקרקע עולם על גבי העפר הואיל ואין
בגבהו י' טפחים וכל פחות מ' טפחים הוא כפרוץ ופתוח
לגמרי ומן העפר יש דריסת הרגל על גבי הכותל ששם אינו
גבוה עשרה והרי הוא כפרוץ שם לגמרי ויהא העפר מונח
כך לפחות שבת אחת וקודם שיחזור ויפנהו משם יעשה
בתוכו בית דירה או יפתח לו פתח מבית דירה ואחר כך
כשמפנהו משם ונעשה הכותל גבוה עשרה הרי זה כבונהו
מחדש לדירה ואף על פי שזו היא מחיצה הנעשית מאליה
על ידי פינוי העפר שחוצה לה אין בכך כלום כמו שיתבאר
בס' שס"ב.

יש חולקין על זה ואומרים שזה שביטל העפר להיות מונח
שם שבת אחת אין זה מועיל כלום לבטל הכותל שיהא
נחשב כפרוץ הואיל ודעתו לחזור ולפנותו מכאן לאחר זמן
ואין העפר יכול לבטל הכותל אלא אם כן ביטלו שם להיות
מונח שם לעולם ואם כן במה יגדרנו לדירה לפיכך אין
העפר מועיל אלא אם כן יש בגבהו י' טפחים והרחיקו מן
הכותל ג' טפחים שאז הוא נעשה מחיצה חדשה ומבטל
מחיצה הראשונה שאצלו באורך יותר מ' אמות כמו
שיתבאר ואז אין צריך להיות ברחבו ד' טפחים וגם אין
צריך להניחו מב' צדדי הכותל אלא מצדו שבפנים בלבד
אבל בצד החוץ אין מועיל כלום ולענין הלכה בדברי
סופרים הלך אחר המיקל:

י יש אומרים שסתם קרפיפות שלנו מוקפין לדירה הם כי
רגילין לפתוח פתח תחלה ואחר כך להקיף ויש אומרים
עוד שכל קרפף שהוא בתוך התחום נקרא מוקף לדירה כי
דעתו עליו בשבת ואין זה עיקר כמו שנתבאר למעלה
ברחבה שאחורי הבתים שכשהיא יתירה מבית סאתים
כרמלית היא וכמו שיתבאר בס' שנ"ט:

יא תל גבוה י' טפחים דינו כקרפף שעד סאתים מותר
לטלטל בכולו משום שאומרים גודר אסיק מחיצתו
למעלה י' טפחים והרי הוא מוקף ויותר מבית סאתים אין
מטלטלין בו אלא בד' אמות שהרי לא הוקף לדירה:

יב קרפף יותר מבית סאתים שנטע בו אילנות למעט אורו
אין זה מיעוט שכן דרך הקרפיפות להיות בהם אילנות
לפיכך אפילו היו האילנות גבוהים עשרה ורחבים ד'
שחולקין רשות לעצמן אין ממעטין וכן הבורות שבגינות
אפילו עמוקים עשרה ורחבים ד' תשמיש הגינה הם
להשקותה ואין ממעטין אבל דבר אחר שאינו צורך הגינה
(ואין דרכו להיות בתוכה) ממעט:

טפחים כלבוד דמי ואינו אלא מוסיף על עובי הראשונה ואין
זה מועיל אלא אם כן נתמעט אורו מבית סאתים כמו
שיתבאר לקמן:
טו טח טיט על מחיצות הראשונות למעט אורו ונתמעט
מבית סאתים אם הטיט עב שאם תינטל המחיצה ראוי
הוא לעמוד בפני עצמו ממעט ואם לאו אינו ממעט:
חלק ב סימן שנח דין איזה מקומות נקראים מוקפים לדירה:

יג בנה עמוד בקרפף ונתמעט בכך אם הוא רחב ג' טפחים
הרי זה מיעוט, פחות מכן בטל במיעוטו:
יד בנה מחיצה באורך יותר מעשר לפני מחיצה הראשונה
לבטלה שתהיה כמו שאינה ויהיה מוקף לדירה על ידי
מחיצה זו כגון שעשה בו בית דירה או פתח בו פתח מבית
דירה קודם שעשה מחיצה זו אם הרחיקה מהראשונה ג'
טפחים מותר ואם לאו לא עשה ולא כלום שכל פחות מג'

לקוטי תורה

[וכך הוא בנמשל:]
שהם רמ"ח מצות-עשה שנק' רמ"ח אברים
דמלכא, שהם בחינת אברים וכלים להמשכת
האור.
גם בתפלה - שענינה המשכת אור אין-סוף
וגילוי אלקות למטה "בתוך כלים" - יש ג' ענינים
הנ"ל: א) "הבקשה העיקרית" שבתפלה - שהיא
כנגד החוט עצמו, והיא ה"בקשה" להמשכת אור
אין-סוף למטה. ב) "ח"י ברכות ובקשות פרטיות"
שבתפלה - שהם כנגד ח"י חוליות השדרה - והם
"הכלים הפנימיים", שבהם ועל ידם מתגלית
המשכת אור אין-סוף ("כלים" אלה הם חלק
מהתפילה עצמה, על-דרך החוליות המחוברות
לשדרה עצמה). ג) רמ"ח מצות-עשה - שהם
"רמ"ח אברים דמלכא", היינו שהם "אברים"
ו"כלים חיצוניים" להמשכת אור אין-סוף ב"ה -
ואור זה הם מקבלים על ידי התפלה.
כלומר:
יש שני סוגי "כלים" שבהם מתגלה אור
אין-סוף ב"ה: א) ח"י ברכות התפלה שהם "כלים
פנימיים", ובהם ההמשכה האלקית (שעל-ידי
התפלה) היא בגילוי יותר. ב) רמ"ח מצות-עשה
("אברים דמלכא") שהם "כלים חיצוניים"
(המקבלים את האור מ"הכלים הפנימיים").
וזהו ענין הנזכר לעיל שהמצות צריכות בוונה,
והתפלה היא בחינת הכוונה בכלל.
ענין זה, שרמ"ח מצות-עשה מקבלות את
ה"אור" וה"חיות" שלהם מהתפלה - הוא הוא מה
שנתבאר לעיל, ש"מצות צריכות כוונה",
ושהמצות "מקבלות" את ה"כוונה" מהתפלה,
שענינה הוא "בחינת הכוונה בכלל", כי ענין

ההבדל בין כוונת התפלה לכוונת המצוות, וכיצד
התפלה היא נשמת המצוות
[בפרק ב נתבאר התוכן הפנימי של "עבודת
התפלה", אשר: א) המכוון העיקרי של התפלה הוא -
"ברוך אתה הוי"ו" שענינו בקשה על המשכת אור
אין-סוף ב"ה מבחינת "אתה" לתוך העולם שלמטה.
ב) המכוון הפנימי של ח"י הברכות הפרטיות שבתפלה
הוא שיתהוו הכלים שבהם יומשך ויתגלה האור למטה
בגשמיות.
ועתה ישוב לבאר את האמור לעיל שהכוונה
וה"פנימיות" של כל רמ"ח מצות-עשה "היינו בחינת
התפלה", ולכן התפלה היא "חוט השדרה" של כל
המצות:]
והנה ח"י חוליות הנ"ל הם כלים פנימיים, ומהם
מתפשט אחר כך האור בחיצוניות הכלים,
ומספר בולם רמ"ח.
במשל דחוט השדרה (הנ"ל) יש ג' ענינים: א)
ה"חוט" עצמו, שמתחיל במוח ונמשך ומתפשט
למטה עד הרגלים, ועל ידו נמשך חיות הנפש
מהמוח לכל האברים. ב) ח"י חוליות השדרה
המחוברות לחוט השדרה, והם ה"כלים" לקבל
בתוכן את חיות הנפש הנמשכת מחוט השדרה. ג)
שאר רמ"ח האברים, שעל ידי חוליות השדרה
נמשכת החיות בכל רמ"ח אברי הגוף (גם באברים
החיצוניים של הגוף), כי "האברים מחוברים
בצלעות והצלעות בחוליות".
ונמצא, שיש שני סוגי "כלים": ח"י חוליות
השדרה נקראות "כלים פנימיים", כיון שהן
מחוברות לחוט השדרה עצמו; ואילו כללות רמ"ח
אברי הגוף נקראים "חיצוניות הכלים", המקבלים
חיות מה"כלים הפנימיים" (ח"י החוליות).

41 כי בענין החיות הרוחני והאור האלקי הנמשך
42 על ידי התפלה וקיום המצוות, יש שתי מדריגות:
43 כללות ענין המשכת וגילוי אור אין-סוף ב"ה
44 מלמעלה נפעלת על ידי התפלה - שבה מתפללים
45 ומבקשים את ברכות התפלה ("ברכאן דצלותא")
46 "ברוך אתה ה'" (וכנ"ל, ברוך היינו המשכה,
47 שתימשך מבחינת "אתה" - אור אין-סוף ממש -
48 לתוך העולמות, על ידי השתלשלות ד' אותיות שם
49 הוי"ו) - וזהו שהתפלה היא ה"כוונה" וההמשכה
50 "בדרך כלל".

51 ואילו האור האלקי הנמשך על ידי קיום המצוה
52 - בתוך כל מצוה פרטית - הוא רק "אור פרטי"
53 מכללות ההמשכה הנפעלת על ידי התפלה, והיא
54 ה"כוונה" וההמשכה (בדרך "פרט" מתוך ה"כלל")
55 לתוך אבר אחד פרטי מרמ"ח אברים דמלכא, רמ"ח
56 מצוות-עשה.

57 ולכן התפלה נחשבת כמו ה"כלל" של כוונת
58 כל המצוות; כי ענין כוונת המצוות ("נשמת"
59 המצוות) - היינו המשכת האור האלקי על ידי
60 המצוות - הוא רק כמו "פרט" הנמשך מן האור
61 הכללי שנמשך כבר על ידי התפלה.

62 ומטעם זה התפלה צריכה להיות בתחילת היום
63 דוקא והעבודה שעל ידי קיום המצוות היא לאחר
64 התפלה במשך כל היום, כי תחילה צריכה להיות
65 המשכת "כללות" האור מלמעלה למטה, ורק
66 אחר-כך יכולים להמשיך את האור ה"פרטי"
67 מתוך הכלל.

68 והוא ממש כנ"ל במשל החוט השדרה, שבו
69 נמשך החיות מן המוחין, אשר במוחין היא עיקר
70 משכן והשראת הנשמה, ומשם נמשך החיות
71 בחוט השדרה הנמשך ממוח הדעת, ואח"כ
72 נמשך ממנו בכל רמ"ח אברים.

73 שתי המדריגות בהמשכת האור וחיות האלקי
74 הנ"ל (על ידי התפלה ועל ידי קיום המצוות), הן
75 ממש על דרך שתי המדריגות שישנן בחיות הנפש:
76 יש חיות כללית, השורה במוח ונמשך דרך חוט
77 השדרה, וחיות כללית זו מתחלקת אח"כ לפרטי
78 אברי הגוף, ובכל אבר נמשך רק אור "פרטי"
79 מהחיות הכללית, בהתאם למזג ותכונת האבר
80 ההוא (כמו כח הראי' בעין, כח השמיעה באוזן,
81 כח הדיבור בפה וכו').

1 "מצוות צריכות כוונה" שייך לגילוי אור אין-סוף
2 ב"ה השורה בהן; וכללות ענין המשכת אור
3 אין-סוף ב"ה למטה תלוי' בענין התפלה (שהיא
4 הבקשה ד"ברוך אתה הוי"ו", כנ"ל).

5 [והולך ומבאר את הקשר בין כוונת המצוות
6 לגילוי אור אין-סוף ב"ה:]

7 והענין, כי אנו אומרים "אשר קדשנו במצותיו",
8 שעל ידי המצוות ממשיכים גילוי בחינת קדושה
9 עליונה דאור אין-סוף למטה.

10 נתבאר לעיל בפירוש נוסח הברכה שאומרים
11 לפני עשיית כל מצוה - "אשר קדשנו במצותיו",
12 דעל ידי קיום המצוות ממשיכים קדושה עליונה,
13 וגילוי אור אין-סוף ב"ה למטה בעולם.

14 לכן צריכים כוונה, כי [מעשה] המצוה היא
15 האבר והכלי, והכוונה הוא המשכת האור בתוך
16 הכלי.

17 כשם שבענין התפלה עצמה יש "אור" ו"כלי"
18 : "ברוך אתה הוי"ו" ענינו המשכת אור אין-סוף
19 ב"ה לתוך העולמות; והבקשות הפרטיות הן
20 ה"כלים" שבהם מתלבש האור והאלקות מתגלית
21 על ידם - כמו כן גם בענין המצוות יש "אור"
22 ו"כלי": "כוונת המצוה" ענינה המשכת ה"אור"
23 ו"קדושה העליונה" לתוך המצוה; ומעשה המצוה
24 הוא האבר וה"כלי" שבו מתגלה האור (הקדושה
25 העליונה).

26 וכיון שעיקר ענין המצוות הוא המשכת
27 האלקות למטה, לכן אמרו חז"ל "מצוות צריכות
28 כוונה", כי הכוונה היא היא הממשיכה את האור
29 וה"נשמה" לתוך הכלי דמעשה המצוה, ובלעדי
30 הכוונה המצוה היא כגוף בלי נשמה.

31 וזהו שבדרך כלל התפלה היא הכוונה, לפי
32 שבה ועל ידה נמשך כללות גילוי האור, וזהו
33 ענין ברכאן דצלותא, ברוך אתה ה', שממשיכים
34 לחיות ברוך ונמשך אתה, אור אין-סוף ממש,
35 והיינו על ידי שם הוי"ו.

36 ואחר-כך על-ידי קיום המצוות כל היום
37 ממשיכים האור בפרט להתלבש במצוה פרטית,
38 שהיא אבר א' מרמ"ח אברים דמלכא.

39 לפי זה יובן מדוע התפלה היא ה"כלל" של
40 כוונת המצוות:

23 ויומשך על ידי השתלשלות שם הוי' עד למטה -
24 על-דרך-זה הוא גם כוונת ברכות המצוות, "ברוך
25 אתה ה' כו' אשר קדשנו במצותיו", היינו שהאור
26 והחיות הכללי שנמשך מלמעלה על ידי התפלה,
27 יהי "ברוך" ונמשך מן הכלל אל הפרט בתוך מצוה
28 פרטית זו.

29 אך כללות הכוונה והמשכת האור זהו בחינת
30 התפלה, שהיא בחינת נשמה וחיות למעשה
31 המצוות.
32 [לסיכום:

33 נוסף על זה שכוונת המצוות היא הנותנת חיות
34 והתלהבות באדם המקיים את המצוה - הרי היא גם
35 "נשמת" המצוה, שבה תלוי' המשכת אור אין-סוף
36 ב"ה.

37 ובוז' גופא יש שני פרטים: א) כדי שתהי' המשכת
38 האור במצוה צריכה להיות בעת קיום המצוה הכוונה
39 הפרטית (כדי להמשיך אור פרטי). ב) ה"מצוות
40 צריכות לענין התפלה" (שהיא כללות הכוונה), היינו
41 שכדי שתהא המשכת האור על ידי המצוה צריכה
42 להיות (לפני זה) עבודת התפלה בכוונה, כדי להמשיך
43 את כללות ועצם האור למטה.

ד"ה לא הביט און ביעקב פרק ג

1 [המוח שממנו נמשכת החיות הכללית בחוט
2 השדרה הוא מוח הדעת, כידוע שיש ג' בחינות
3 מוחין, ומוח הדעת הוא בחלק האחורי של הראש,
4 וחוט השדרה נעוץ במוח זה דוקא, ונמצא
5 שהמשכת חיות הנפש לכל האברים דרך חוט
6 השדרה היא על ידי מוח הדעת דוקא. וזהו מה
7 שכתב רבינו "הנמשך ממוח הדעת"].

8 וזהו ענין ברכת המצוות, שהיא בחינת הכוונה
9 בפרט לכל מצוה, ברוך אתה ה' אלקינו מלך
10 העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו כו', שיהי'
11 נמשך המשכה זו באותו אבר וכלי מרמ"ח
12 אברים דמלבא שהוא המצוה ההיא.

13 ומעתה יובן הטעם הפנימי למה תיקנו חז"ל
14 לברך ברכת המצוות בנוסח "ברוך אתה ה' וכו'"
15 לפני קיום כל מצוה פרטית: ברכה זו ה"כוונה"
16 וה"בקשה" אשר מתוך "כללות האור" (שנמשך על
17 ידי התפלה) יומשך אור "פרטי" לתוך המצוה
18 (ה"אבר" וה"כלי") ההיא.

19 כלומר:

20 כשם שנתבאר לעיל דעיקר הכוונה והבקשה
21 של התפלה היא, "ברוך אתה הוי'", היינו שיהי'
22 "ברוך" ונמשך אור אין-סוף מבחינת "אתה"

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

15 בחד דרוע' ימינא וכהאי גוונא כל רמ"ח מצות-עשה
16 עליונות שנקראים רמ"ח איברים דאדם העליון כידוע
17 וז"ש אלה המצות אשר יעשה האדם דלעיל' וחי בהם
18 מגילוי אא"ס שבהן ועל ידן נמשך תוס' אורות בכלים
19 דע"ס כידוע בפי' כאלו עשאוני כו':
20 אך זהו למעל' בחי' המעשה לבד שהוא ע"י מעשה
21 בפועל ממש דלמטה וכל א' בפ"ע מוסיף כח לבד
22 לבחי' נקודת הרצה"ע שזהו בחי' אור הכתר שמלוכב
23 במוחי' ומדות ומתכללי' ומשתתפי' יחד כנ"ל באדם
24 דלמטה והיינו אנת הוא דמייחד לון עד מבלי ימצא
25 ראש וסוף זה עוזר לזה הראש לרגל ורגל לראש וזהו
26 נעוץ תחלתן בסופן וסופן כו' ועל ידי כללותם ויחודם
27 נשלם הארת אור הכתר כנ"ל באורך. אך המדרגה הב'
28 למעלה הוא למעלה מבחי' אדם דאצי' והוא כמו

1 (יח) ועם כל הנ"ל יובן למעלה ג"כ שבאתעדל"ת
2 אתעדל"ע מאחר שבצלם אלקים עשה את
3 האדם התחתון וא"כ כמו למטה יש ב' מדרגות הנ"ל
4 בחי' אדם בנפש רוח נשמה במוח ולב כו' ובחי'
5 פנימית העצמות שלמעלה מבחי' אדם כך למעלה יש
6 ב' מדרגות הא' בבחי' אדם כמ"ש ועל הכסא דמות
7 כמראה אדם והיינו ג' שליטין לעילא מוחא ולבא
8 וכבדא שהן כלים לבחי' נפש רוח נשמה דז"א כו'
9 שהוא חב"ד דאדם העליון נק' מוחא ובחי' מדות
10 העליונות חג"ת נק' לב והשפעות המדות נק' נה"י בחי'
11 כבדא שכללותם הן ע"ס דאצי' וכמו חכמ' מוחא והיינו
12 ע"י אתדל"ת למטה באור אלקי שבמוחי' דנשמה
13 וכמ"כ במצות ת"ת שהוא להוסיף אור בחכמה יו"ד כו'
14 ובמצות תפילין במוחין שבמדות ובצדקה נמשך אא"ס

18 פעמים קנה שהחכמה דעולם הבא מאין תמצא ובעלי
19 תשובה מגיעים בפנימית עומק הרצ"ע) וכמ"כ ע"י
20 שמחה של מצוה שהיא למעלה מבחי' מעשה המצות
21 עצמן שהן בבחי' אדם לבד כנ"ל או ע"י קבלת עול
22 מלכות שמים שבכל מעשה המצות דהנה קבלת עול
23 הוא רק ביטול עצם הרצון דוקא כמו נעשה ונשמע
24 שקיבלו עליהם בעצם נקודת הרצון לשמוע לכל אשר
25 יגזור עליהם ברצונו הרי זה למעלה מגוף המצוה
26 שאינה רק בחי' גילוי הרצון העליון ובביטול עצם רצון
27 נתקשרו בבעל הרצון כמו שמקבלי' עליהם עול מלכות
28 לקיים מה שיגזור ברצונו אין זה התקשרותם ברצונו
29 לבד אלא בעצם ומקור הרצון ונמצא שבביטול עצם
30 הרצון שבעול מ"ש דפ' ראשונה דק"ש הוא למעלה
31 מבחי' מעשה מצות עצמן שבפ' והיה כמו שכתוב
32 ולעבדו כו' שהן רמ"ח פקודין רמ"ח אברים דמלאכא
33 בחי' אדם לבד כו' ובעול מלכות שמים מעורר למעלה
34 בעצמות מקור הרצון שבמצוות עליונות:

הקדמת שער התשובה

1 פנימית נקודת עצם הרצון שאינו מוגבל במוח ולב כלל
2 שאין טעם לרצון כלל והוא פנימית הכתר שנחשב
3 מבחי' אחרוני' שבעצמות המאציל דע"ז אמר אנת הוא
4 חד ולא בחושבן י"ס עד ולא מאינון מדות כלל וזהו
5 על ידי אתערותא דלתתא למטה בבחי' נקודה עצמיות
6 דנשמה מעורר למעלה ג"כ בחי' פנימית ועצמות אור
7 א"ס שבפנימית אור הכתר (וכמו ע"י תשובה מעומקא
8 דלבא הנק' תעלומות הלב שבלתי מוגבל במוח ולב
9 ומעשה ולעולם לא ישיגו כל פרטי אורות שבמוח ולב
10 ומעשה גם בשיתוף כולם יחד לבחי' נקודת הלב
11 הפנימי' והעצמות ממש רק לחצי התחתון שבו שכולל
12 ריבוי ההתפשטות דשכל ולב כו' ולמעלה היינו בחי'
13 חצי העליון דכתר שבו פנימית ועצמות א"ס כו' וראיה
14 לזה הוא מה שגזרו אומר דבעלי תשובה גדולים גם
15 מצדיקים גמורים ובצדיקים גמורים נאמר להנחיל
16 אוהבי יש שהוא העולם הבא ששרשו בחצי התחתון
17 דכתר לבד כידוע דכתר הוא תר"ך ויש התחתון הוא ב'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

22 הוא דהנה ת"ק הוא כנגד ה' מדות לך ה' הגדולה כו'
23 שעיקר המדות הם ה', ואי תימא שית אינון כי כל
24 בשמים ובארץ דהיינו בחי' יסוד היינו כי יסוד הוא
25 בחי' כללות המדות שמקבל את בחי' השפעת המדות
26 להשפיע למל', וזהו שנק' כי כל כו', אבל עיקר המדות
27 עצמן הם רק חמשה, וזהו שיש ה' פעמים אור ה'
28 פעמים מים ה' פעמים רקיע, שהוא כנגד ה' מדות כו',
29 וזהו שכל השתלשלות הוא הכל בבחי' ת"ק ששרשן
30 נמשך מבחי' ה' מדות, אך הנה עבודתן של המלאכי'
31 הוא להמשיך בחי' מוחי' במדות, וזהו רגל ישרה
32 תקט"ו דהיינו להמשיך מבחי' י"ה בו"ה, כו' וזהו ע"י
33 עבודתם בבחי' אוי"ר עי"ז ממשיכי' מבחי' י"ה בו"ה
34 כו', אך בנש"י כתי' עד יעבור עמך ה' דהיינו
35 שממשיכים למעלה מבחי' שם הוי' כו' וזהו ע"י
36 שבנש"י יש ג' רגלים, והיינו כי ג' רגלים זהו כמו שיש
37 ג' ידות יד הגדולה יד החזקה יד הרמה, וענין יד הרמה
38 היינו שהוא כללות הג' ידות כי במלאכי' אין להם רק
39 ב' ידות חסד דרועא כו' גבורה דרועא כו' שהוא בחי'
40 אוי"ר לבד וע"כ הם ממשיכי' רק מבחי' י"ה אך
41 בנשמות יש התכללות בחי' יד הג' שהוא בחי' ת"ת
42 ששרשו מכתר וע"כ עי"ז ממשיכי' מבחי' שלמעלה

1 והנה ההילוך הזה הוא ברגל דוקא, דהנה רגל אף
2 שהוא בחי' אחרונה, אך מ"מ אנו רואים שהרגל
3 מעמיד את הראש כו', וזהו מ"ש במשה שש מאות
4 אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו שנק' רגל לגבי משה,
5 אך אעפ"כ אשר אנכי בקרבו דוקא שהם העמידו
6 אותו, וכשארז"ל ע"פ לך רד כלום נתתי לך גדולה אלא
7 בשביל ישראל, ולכך ע"י חטא העגל ניטלו ממנו אלף
8 אורות כו', והיינו שהרגל מעמיד את הראש כו' וכן
9 ההילוך הוא ברגל, וע"כ מי שאינו יכול לילך ברגלי'
10 פטור ממצות ראי', לפי שההילוך שמאיר ברגליים הוא
11 דוקא ע"י בחי' רגל.

12 אך עדיין י"ל מ"ש שלש רגלים שהרי הרגליים אינן
13 אלא שתיים, אך הנה מתחלה י"ל מ"ש ורגליהם
14 רגל ישרה ולמדו מזה שצריך לכוון את הרגליים בשעת
15 התפלה שנא' ורגליהם רגל ישרה כו'. והנה איתא
16 בתוספות בשם ירושלמי ישרה בגימ' תקט"ו, וזהו ג"כ
17 שמשא התפלה תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן כו',
18 ולהבין מהו ענין תקט"ו, הענין הוא דהנה בחי' כל
19 השתל' העולמות הוא הכל בחי' ת"ק כשארז"ל מהארץ
20 לרקיע מהלך ת"ק שנה עובי הרקיע ת"ק שנה עץ
21 החיים מהלך ת"ק שנה. ולהבין למה ת"ק דוקא, הענין

13 שהוא בחי' התכללות, וזהו שג' רגלים הוא כנגד ג'
14 אבות כהנים לויים ישראלים כו' עי"ז נעשה בחי'
15 ההילוך כו'. וזהו מ"ש בנהר יעברו ברגל, והיינו כי
16 בנהר יעברו היינו כמ"ש בעבר הנהר ישבו אבותיכם
17 כו' כי נהר הוא בחי' נהר היוצא מעדן שהוא בחי'
18 חו"ב, וכדי שיעברו את בחי' הנהר דהיינו להמשיך
19 מבחי' שלמעלה מחו"ב, זהו ע"י הרגל דוקא שהוא
20 בחי' רגל השלישי כו' ועי"ז שם נשמחה בו דהיינו
21 בבחי' מהו"ע כו'. וזהו ונתתי לך מהלכים בין כו'
22 שהוא בחי' הילוך מלמטה למעלה ומלמעלה למטה כו'
23 כנ"ל וד"ל.

1 משם הוי' וזהו ענין ג' רגלים ג"כ שהוא בחי'
2 ההתכללות של הרגלים, דהנה ענין ג' רגלים הוא כנגד
3 תורה ועבודה וגמ"ח עבודה הוא קו השמאל וגמ"ח
4 הוא קו הימין ותורה הוא קו האמצעי כו', והנה עיקר
5 תורה ועבודה וגמ"ח הוא שנמשכו במעשה דוקא כי
6 העיקר הוא המעשה, ולכך לא ניתנה תורה למלאכי' כי
7 כלום יצה"ר כו' שאין בהם בחי' מעשה, וזהו שנק' רגל
8 דוקא, שהוא בחי' מעשה ועי"ז שנמשכו במעשה דוקא
9 עי"ז נעשה בחי' הילוך דוקא, וזהו שההילוך הוא ברגל
10 דוקא כי עי"ז המעשה עי"ז נעשה ההילוך כו', נמצא
11 שמחמת ב' המעלות נעשה בחי' ההילוך היינו עי"ז
12 המעשה שנק' רגל וגם שע"י שיש בנשי"ג רגלים כו'

כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך

בע"ה, שבת בהעלותך תרס"ז

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

21 אם תגביהי כו' משם אורידך כו', אלא מפני אריכות
22 הגלות נאמר אינו יורד, כן מפני עוצם הריחוק נק' בשם
23 א"ס, והתיבה היינו תומ"צ מגן להשמר מן המים רבים
24 כמארז"ל מצות בעידנא דעסיק בה מגינא ומצלי ותורה
25 בעידנא דלא עסיק מגינא ומצלי שמציל מן המים רבים.
26 ו**בזה** יובן מה שנאמר בנח איש צדיק תמים, כי צדיק
27 נק' המקיים תומ"צ, ואפי' לפי' הזהר מאן דנטר
28 ברית כו' קאי ג"כ על כללות המצות כי נטירת הברית
29 היא כח מכל האברים דהרי מוליד בדומה וזהו רמ"ח
30 מ"ע, וא"א להוליד בלא הילוך הדם והדם הוא הנפש
31 הוא מל"ת, והצדיק צ"ל תמים, כמ"ש בפיו ובשפתיו
32 כבודני ולבו בל עמו, וזהו לא נק' כלל בשם עובד כי
33 צ"ל תוכו כברו כמו שהוא בחיצוניות כן יהי'
34 בפנימיות, כמו בספינה אם יעשה נקב קטן יבוא בו
35 מים עד שיטבע כמ"כ אם אין תוכו כברו יכול ליטבע
36 דהיינו שיאבד החיות, כי עיקר החיות הוא חיות רוחני
37 כמ"ש כי חלק הוי', חלק אלקה, ואם מקשר עליו ריבוי
38 הטרדות דמים רבים הרי מאבד חיותו וזהו כמו נטבע,
39 וזהו מה שנח אע"פ שהי' צדיק הי' צריך להתיבה בכדי
40 להגן מן המים רבים.

1 וזהו וידגו לרוב בקרב הארץ שלא יפרד אפי' רגע א'
2 כדגים שבים, דהיינו עי"ז שמקשר המחשבה
3 למעשה שיכוין שע"י שירויח עי"ז יוכל להתפלל
4 וללמוד, ועושה צדקה בכל עת זה הזן ומפרנס את ב"ב,
5 וכ"א נותן צדקה לפי ערכו וצדקה היא כללות כל
6 המצות כמ"ש וצדקה תהי' לנו כי נשמור לעשות את
7 כל המצוה, ואם מקשר המחשבה למעשה עי"ז מתעלה
8 המעשה ואינו יכול להיות נפרד, אבל אם אינו מקשר
9 המחשבה למעשה הגם שנותן אח"כ צדקה אבל אין
10 להם חיבור זע"ז, ובריבוי המח' יכול ליטבע במים
11 שאין להם סוף דלעו"ז. כי הנה כתיב והיתה נפש אדוני
12 כו' יקלענה בכף הקלע קליעה למקום רחוק מאד, ונק'
13 בשם א"ס הגם שהם קלי' אך מפני עוצם הריחוק
14 מאלקות נק' בשם א"ס כמו קלי' עמלק שהוא למעלה
15 מן הטעם ודעת ובאמת ה"ה למטה מן הדעת אלא מפני
16 שהוא מקור לכל הקלי' ומאבד המוחין ומתרחק מאד
17 לכן נק' למעלה מן הטעם ודעת, ועי"ד משארז"ל איזהו
18 מים שאין להם סוף כל שאין רואהו מד' רוחותיו הרי
19 שיש להם סוף, ועי"ד מה שהראהו ליעקב שרו של
20 אדום עולה ואינו יורד ובאמת הרי יהי' לו ירידה כמ"ש

נעשה לך תיבת

בס"ד פ' נח תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

והן מצד הדבר הנזרק, כלומר, ההתעסקות האקטיבית
בזה היא הן מצד הפועל (האדם) והן מצד הדבר הנפעל
(האבן).
דהרי הזורק נתפס בהזריקה בזה שצריך לזרוק שלא
תהיה הזריקה מעצמה, - זה שנעשית כאן פעולה של
זריקה, מורה על התלבשות הזורק בה, שהרי ללא
התעסקות והתלבשות הזורק, לא תהיה הזריקה, וגם
רואים את התלבשות הזורק בפעולה, בזה שבשעה
שזורק את האבן אינו יכול לעשות דבר אחר, והוא עסוק
כולו בפעולת הזריקה. זו ההתלבשות שמצד ה"זורק".
וכן הפעולה בהדבר הנזרק הוא בדרך התלבשות בו,
שהרי פועל בו התחדשות, כלומר, נעשה שינוי מהותי
בפעולת האבן הנזרקת, והוא שילך האבן למעלה היפך
מבעד דמבע האבן הוא לירד למטה מצד כח המשיכה,
והעליה למעלה היא התחדשות באבן, ובכדי לפעול
התחדשות אי אפשר להיות בדרך ממילא כ"אם
בהתלבשות דוקא. התחדשות דבר לא יכולה להעשות
מעצמה, אלא צריך שהמחדש יפעל בדבר את פעולת
ההתחדשות.
דעל-דרך זה הוא למעלה ההפך בין עילה ועלול ליש
מאין, - על-דרך ההבדל בין אור לשפע, ששפע בא
על-ידי התעסקות והתלבשות, ואור נמשך ממילא, כן
הוא ההבדל בין עילה ועלול ליש מאין. היווצרות יש
מאין היא בדרך התלבשות, והשתלשלות עילה ועלול
יכולה להיות בדרך ממילא.
דבעילה ועלול יש אופן שמהתפשטות העילה בא העלול
בדרך ממילא - גם בעילה ועלול יש המשכה באופן של
התלבשות, אבל לא תמיד זה כך, כיון שיש בהם גם
המשכה באופן ממילא.
(וכמו שאומר הזוהר⁹⁸: האי חכמתא אתפשטת ואפיק
מינה בינה בו, - החכמה הזו מתפשטת ויוצאת ממנה
בינה, ומהלשון "מתפשטת ויוצאת" משמע, שזה בדרך
ממילא ולא בדרך התעסקות והתלבשות.
ויש לומר - מדייק הרבי נ"ע - דלמעלה בספירות של
אצילות כן הוא במוחין ומדות גם בחיצוניות שלהם בו,
כלומר, זה שהתפשטות הספירות אינה בדרך פעולה
אלא בדרך ממילא, נכון גם בפנימיות הספירות וגם
בחיצוניותם, כיון שגם חיצוניות המדות נמשכת בדרך

בפרקים הבאים יגדיר הרבי נ"ע את ההבדל בין ב'
הלשונות ואת מעלת הלשון 'אור' על 'שפע', שלכן לא
השתמשו המקובלים בלשון 'שפע' שהיתה שגורה בפי
החוקרים.
וההפך ביניהם הוא דשפע מורה דההשפעה היא איזה
מהות דבר שנשפע מן המשפיע אל המקבל, בשונה
מאור המאיר, שעניינו המשכת הארה בלבד, וממהות
המאור לא נשפע ונחסר כלום, ההגדרה של שפע היא,
שנשפע דבר ממהות המשפיע.
ומביא שתי דוגמאות למהות השפעה גשמית: וכמו
השפעת הצדקה מעשיר לעני שמהות דבר נשפע ונמשך,
אותו כסף שהיה אצל העשיר, נחסר ממנו והועבר לעני,
וכמו המשכת המים ממקום למקום שנאמר על זה לשון
שפע, וכמו לשון הפסוקים שפע ימים⁹⁶, שפעת מים⁹⁷,
והסיבה שהמשכת המים נקראת בלשון "שפע" כיון
שהרי עצם מהות המים נמשכים ממקום למקום בו,
דהשפעה זו פועלת שינוי וחסרון בהמשפיע, וכמו המים
הנמשכים הרי הם חסרים ממקום שנמשכו בו. שיש שם
פחות מים, כיון שנמשכו משם. וכנ"ל שאינו כמו אור
המאיר, שלא נחסר במאור על-ידי המשכת האור.
וכמו כן בבחות הנפש קיים המושג "שפע", וכמו בכח
הזריקה בשזורק אבן למעלה הרי נבדל ונפרש כח
ממהות כח הירד המתלבש בהאבן ונושאו למעלה, - זה
שהאבן יכולה לעלות למעלה, היפך טבעה, זהו כיון
שכח מהיד מקיף אותה ומעלה אותה למעלה, דהרי
הזריקה היא לאחר שיוצא האבן מן היד, שהרי כל הזמן
שהאבן בתוך היד, אין כאן עדיין זריקה, הרי נבדל
ונפרש בזה ממהות כח היד על האבן שמקיפו (וואם
נעמט עם ארום - שמקיפו מסביב) מכל צד, שעל-על-
ידי הוא נושא למעלה, וכשנבדל הכח הרי הוא נופל
למטה, כלומר, בשעת הזריקה יוצא כוח מהיד ומתלבש
באבן ונושא אותה למעלה, וכנראה בחוש שהיד
מתעייפת מהזריקה, וכשהכח נגמר, נופלת האבן חזרה
למטה.
דבח זה הוא בבחינת התלבשות - כיון שיש כאו המשכת
שפע, זה לא יכול להעשות בדרך ממילא אלא באופן
של התעסקות ופעולה אקטיבית בענין, שזה פירוש
המושג "התלבשות". והתלבשות זו, היא הן מצד הזורק

13 שהמוחין ישפיעו על המידות, שאז המדות הן בערך
14 המוחין, בדרך כלל המידות הן בדרגה נמוכה יותר
15 מהמוחין, המוחין רואין את הענין כפי שהוא באמת,
16 ואילו מצד המידות יש כבר הרגש עצמו וממילא נראה
17 הענין שלא כבאמתתו, אך כאשר מאירה פנימיות
18 וגדלות המוחין, גם המידות מתעלות לדרגת המוחין
19 ולא מעורב בהם הרגש עצמו, הרי אז בבחינת
20 התפשטות והתגלות המוחין באים המדות בדרך ממילא
21 בו', - כאשר יש פער בין דרגת המוחין למידות, צריכה
22 להיעשות פעולה במעבר בין המוחין למידות, ואילו
23 כשהמידות מתעלות לדרגת המוחין, הרי הן נמשכות
24 מהמוחין בדרך ממילא.

שבת פרשת שופטים

1 ממילא מהמוחין, ובאדם למטה זה שונה, ורק בבחינת
2 הפנימיות שלהם בו' של המוחין, נמשכים המידות בדרך
3 ממילא. כלומר, אצל האדם למטה רואים אנו בדרך כלל
4 שגילוי הבינה נעשה על-ידי החכמה בדרך התעסקות
5 ולא בדרך ממילא, רק כאשר מתגלית פנימיות החכמה
6 יכול להימשך ממנה כח הבינה בדרך ממילא, ואילו
7 בספירות העליונות, אפילו כשמתגלים רק חיצוניות
8 המוחין מתגלים המידות מהם בדרך ממילא,
9 ובמו במוחין ומדות של האדם למטה בבחינת הפנימיות
10 והגדלות שלהם - כאשר האדם נמצא בדרגה של "גדלות
11 המוחין" שהמוחין מאירים באופן של הפשטה ודקות
12 השכל, לא צריך לעשות איזו פעולה והתעסקות בשביל

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים - חלק ב

1 דרגה נעלית מזו: עין ה' אל יריאיו - אברהם אבינו בנסיון העקדה, כי יראה זו באה
2 מהאהבה, שגם בהיותו למטה, עבד מאהבה כמו הנשמה למעלה, ועי"ז הגיע למעלת
3 היראה העליונה

21 זו הוא לפי שבאזה מן האהבה, כמאמר רבותינו ו"ל
22 (סוטה לא, א) דאברהם הו' קרוב ורחוק,
23 דבכללות הוא הקפדו בין עבודת הנשמה כמו שהיא
24 למעלה קדם ירידתה למטה להתלבש בגוף שעקרה
25 בחינת אהבה וקרוב, ועבודת הנשמה כמו שירדת
26 להתלבש בגוף דעקרה ביראה שבאזה מן הרחוק. וזהו
27 "לא ברא הקדוש-ברוך-הוא את עולמו אלא כדי
28 שייראו מלפניו", שבהתהוות נהגלה ענין הרחוק. ועם
29 היות שיותר משאין ערוף עשיה לגבי אצילות הרי אין
30 ערוף אצילות לגבי עצמות, ומפל-מקום הגה על-פל-
31 פנים הוא רק רחוק ורחני, ורחוק שבין גשמי לרוחני
32 הרי אין דגמתו ברוחני כלל, וזהו מה שנתגלה בענין
33 ההתהוות, ואברהם אבינו עליו-השלוש היה עובד
34 מאהבה, הינו שגם למטה בהלבשה בגוף היה
35 במדרגה שלמעלה ממש, ועם זה הרי על ידי עבודתו
36 זאת הגיע למעלת מדרגת היראה, שהיא המדרגה
37 היותר נעלית.

שבת פרשת משפטים, פרשת שקלים, תרצ"ד

4 אכל יש עוד בחינה ומדרגה הנקראת גם כן בשם
5 "עין אחת", והיא למעלה מבחינת "עין ה' ה'"
6 שהיא הבטה בב' עינים, והיא בבחינת עין אחת ד"עין
7 ה' אל יראיו" שנאמר גבי אברהם בנסיון דעקדה,
8 שנאמר לו אז "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", ועל
9 בחינה ומדרגה זו הוא שמכריז ר' יצאי "חבל על דלית
10 ליה דרתא, ותרעא לדרתא עבד", שהיא מדרגה גבוהה
11 יותר מהמדרגה הקודמת בזה, שהמדרגה הקודמת היא
12 בחינה חיצונית בערוף מדרגה זו, ולכן ממשיכה לענין
13 מפתחות, שאינה מעקרי הדירה, ובמדרגה ההיא
14 היראה היא מפתחות החיצוניים לגבי התורה שהיא
15 מפתחות הפנימיים, אבל מדרגה זו ממשיכה לבית
16 ודלת הדירה, שגם הדלת היא מעקרי הדירה, אמנם
17 במדרגה זו הרי התורה היא רק דלת להדירה שהיא
18 היראה, וזהו "עין ה' אל יראיו" - זה אברהם אבינו
19 עליו-השלוש שנאמר בו "עתה ידעתי כי ירא אלקים
20 אתה", שבא לזה על ידי הנסיון העקדה. ויתרון יראה

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלח"ק

20 כה. שביעי של פסח תרס"ד בשעה שלש בלילה,
21 נכנס הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לחדרי. למדתי אז
22 ב"שער האמונה" באמצע פרק נ', שם מסביר הרבי
23 האמצעי, שהבירור שהנפש האלקית מבררת את
24 הנפש הבהמית הוא הענין של מ"ה - אדם, מברר ב"ן
25 - בהמה, במשל מהתבשיל שעל ידי רתיחת האש
26 נעשה בתבשיל הפרדת והתגלות הטוב והרע.
27 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק התיישב ושאל: מה
28 לומד אברך חסידי בשביעי של פסח? על שולחני היה
29 מונח הספר "דרך חיים", ואבי שאל אותי אם למדתי
30 "דרך חיים". עניתי שבמסגרת שיעורי הלימוד שלי
31 אני לומד כל לילה לפני קריאת שמע שעל המטה
32 חלק מפרק ב"דרך חיים". אמר לי אבי: למרות
33 שה"דבר בעתו מה טוב" החסידי כולל כל מאמרי
34 עבודה ובראשם "אגרת התשובה" ו"דרך חיים",
35 אף-על-פי-כן ישנם זמנים שצריכים לעורר בהם
36 יותר את קו השמחה, ובפרט בשביעי של פסח שהוא
37 מקור השמחה.

1 כד. חג הפסח תרע"ד היו הוריי ואנחנו
2 בוויסבאדן.
3 בסעודת שביעי של פסח סיפר אבי, שבשביעי של
4 פסח תרל"ה, אמר הסבא, כ"ק אאמו"ר מוהר"ש:
5 הבעל-שם-טוב אמר ששביעי של פסח הוא מקור
6 השמחה. שמיני עצרת הוא זמן השמחה ושביעי של
7 פסח - מקור השמחה.
8 כה. כלל ידוע הוא: כל 'עצמי' - 'פנימי', ולא כל
9 'פנימי' - 'עצמי'. 'פנימי' הוא כלי ל'עצמי', ב'פנימי'
10 מתעצם ענין, אך אין זה עדיין הענין של 'עצמי'.
11 כו. דבר מושכל מובן ומושג הוא, שאין מן
12 ההכרח ש'עצמי' יהיה למטה כפי שהוא למעלה.
13 מאידך, דבר המוחלט הוא שמי שהוא למטה בדוגמא
14 של מעלה - הוא 'עצמי'.
15 כז. י"ט כסלו תרס"ג אמר אבי: בכל עניניו היה
16 הרבי למטה בדוגמא של מעלה. כשהעביר הרבי יד
17 קדשו ממקום אחד למקום אחר, היה זה בודאי
18 בדוגמא של מעלה, בהתאם לגילוי שהיה באותו רגע
19 בחסד דרועא ימינא בעולם האצילות.

שבת זוה"מ פסח, ה'ת"ש

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג אייר תרצ"ז

אטוואצק

ידידי הרה"ג הנודע לשם תהלה וו"ח
איי"א מוהר"ר ישראל שי

1 שלום וברכה,

2 במענה על מכתבו, אשמח במאד לשמוע פ"ש מפורט
3 מידידנו אנ"ש אשר בארצה"ב ד' עליהם יחיו, ולהתראות.
4 אמנם לפי מצב בריאותי מוכרח לי להיות בסאנאטאריום

5 וגם להתראות עם הפראפעסארן, אשר בדעתי בעזה"י אם
6 רק יהי ביכולתי לנסוע בחצי סיון הבע"ל
7 להסאנאטאריום אצל וויען, ואם יהי באפשרי לנסוע
8 אח"כ להתראות עם הפראפעסארן בפאריז ואפשר יאמרו
9 לי לנסוע לאיזה קוהר, השי"ת ישלח לי רפו"ש בקרוב
10 כברכת אנ"ש יחיו, הנה בעזה"י יכול לבוא למקום ההוא
11 צלחה.
12 הדו"ש ומברכו

13 יוסף יצחק.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

אגרות קודש

[ג' אדר, ה'תשל"ב]

ללמוד בכולל בלי משכורת - אינו ענין.

וכן לא בשיבה תיכונית.

בנוגע שאר האפשרויות - כשיתבררו בפרטיות הדרושה - יתייעץ עם ידידים שי' שעל אתר

ויחליט (ביחד עם ב"ג תי') בהתאם.

אזכיר עה"צ.

מנחם שניאורסאהן

פרשת תשא

ל^א וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^י כי תשא את־ראש בני־ישראל^ל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו ליהוה בפקד אתם ולא־יהיה בהם נגף בפקד אתם: ^י זה^א יתנו כל־העבר על־הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה ליהוה: ^(לוי) ^{יד} כל העבר על־הפקדים מן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת יהוה: ^{טו} העשיר לא־ירפה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את־תרומת יהוה לכפר על־נפשתיכם: ^{טז} ולקחת^א את־כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על־עבדת אהל מועד והיה לבני ישראל לזכרון לפני יהוה לכפר על־נפשתיכם: ^פ (וישראל) ^{יז} וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^{יח} ועשית פיור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אתו בין־אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים: ^{יט} ורחצו אהרן ובניו ממנו את־ידיהם ואת־רגליהם: ^כ כבאם אל־אהל מועד ורחצו־מים ולא ימתו או בגשתם אל־המזבח לשרת להקטיר אשה ליהוה: ^{כא} ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורתם: ^{כב} ^{ע"כ במנחת שבת ובחור} וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^{כג} ואתה קח־לך בשמים ראש מר־דרור חמש מאות וקנמן־בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה־בשם חמשים ומאתים: ^{כד} וקדה חמש מאות בשקל הקדש ושמן זית הזין: ^{כה} ועשית אתו שמן משחת־קדש רקח מרקחת מעשה רקח שמן משחת־קדש יהיה: ^{כו} ומשחת בו את־אהל מועד ואת ארון העדות: ^{כז} ואת־השלחן ואת־פלגיו ואת־המנרה ואת־פליה ואת מזבח הקטרת: ^{כח} ואת־העלה ואת־פלגיו ואת־הפיר ואת־

כנו: ^{כט} וקדשת אתם והיו קדש קדשים כל־הנגע בהם יקדש: ^ל ואת־אהרן ואת־בניו תמשה וקדשת אתם לכהן לי: ^{לא} ואל־בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת־קדש יהיה זה לי לדו־תיכם: ^{לב} על־בשר אדם לא יסוד ובמתבנותו לא תעשו כמהו קדש הוא קדש יהיה לכם: ^{לג} איש אשר ירקח כמהו ואשר יתן ממנו על־זר ונכרת מעמיו: ^{לד} ויאמר יהוה אל־משה קח־לך סמים נטף וישחלת וכלבנה סמים ולבנה זפה כד בכד יהיה: ^{לה} ועשית אתה קטרת רקח מעשה רקח ממלח טהור קדש: ^{לו} וישחת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם: ^{לז} והקטרת אשר תעשה במתבנותה לא תעשו לכם קדש תהיה לך ליהוה: ^{לח} איש אשר־יעשה כמהו להריח בזה ונכרת מעמיו: ^{לט} לא^א וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^כ ראה קראתי בשם בצלאל בן־אורי בן־חור למטה יהודה: ^{כא} ואמלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל־מלאכה: ^{כב} לחשב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת: ^{כג} ובחרשת אבן למלאות ובחרשת עץ לעשות בכל־מלאכה: ^{כד} ואני הנה נתתי אתו את אהליאב בן־אחיסמך למטה־דן ובלב כל־חכם־לב נתתי חכמה ועשו את כל־אשר צויתך: ^{כה} את אהל מועד ואת־הארן לעדת ואת־הכפרת אשר עליו ואת כל־פלי האהל: ^{כז} ואת־השלחן ואת־פלגיו ואת־המנרה הטהרה ואת־פלגיה ואת מזבח הקטרת: ^{כח} ואת־מזבח העלה ואת־פלגיו ואת־הפיר ואת־כנו: ^{כט} ואת בגדי השרד ואת־בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת־בגדי בניו לכהן: ^ל ואת שמן המשחה ואת־קטרת הסמים לקדש בכל

אֲשֶׁר־צִוִּיתִיךָ יַעֲשׂוּ: פ' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: י' וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ
אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם
לְדַרְתֵּיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:
י' וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם
מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי פֶל־הָעֵשָׂה בָהּ מְלֹאכָה
וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקִּרְבַּ עַמִּיהָ: י"ג שֵׁשֶׁת
יָמִים יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת
שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה פֶּל־הָעֵשָׂה מְלֹאכָה בַּיּוֹם
הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת: י"ד וּשְׁמַרְוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדַרְתָּם בְּרִית
עוֹלָם: י"ז בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם
כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־
הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנָּפֶשׁ: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 132)

זה יתנו . . . ממצית השקל (ל, יג)

נתינה זו מחדירה בנותן את התחושה שאינו אלא
'ממצית', ואין לו שלמות בלי הממצית השניה – הקב"ה.
וכידוע, שהקב"ה וקנסת ישראל הם שני 'מצאים', שכל אחד
מהם הוא 'פלג גופא' כביכול (כי הנשמה היא "חלק אלקה
ממעל"). וכתורת הרב המגיד על הפסוק "עשה לך שתי
מצודות": מצודות – מצאי צורות. שתי מצודות –
הקב"ה וקנסת ישראל, שביחד הם צורה שלמה.

שני י' ויתן אֶל־מֹשֶׁה כִּכְלָתוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר
סִינִי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן פְּתָבִים
בְּאַצְבָּע אֱלֹהִים: לב א וַיֹּרֶא הָעָם כִּי בָשָׂשׁ
מֹשֶׁה לָרֹדֶת מִן־הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם | עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר
יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ: ד וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִם אֶהְיֶה פָּרְקוּ נִזְמִי הַזֶּהב אֲשֶׁל בְּאֻזְנִי
נְשִׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי: ז וַיִּתְּפֶרְקוּ
כִּלְיֵהֶם אֶת־נִזְמֵי הַזֶּהב אֲשֶׁר בְּאֻזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ
אֶל־אַהֲרֹן: ח וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט

וַיַּעֲשׂוּ עֲגֹל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵיךָ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ה וַיֹּרֶא
אַהֲרֹן וּבְנֵי מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהְרֹן וַיֹּאמֶר חַג
לַיהוָה מָחָר: ו וַיִּשְׁכְּמוּ מִמַּחֲרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת
וַיִּגְשׂוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֹאכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ
לְצַחֵק: פ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּדַרְדֹּר כִּי
שַׁחַת עָמְךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ח סְרוּ
מִהָר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֲגֹל
מִסַּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים
אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה
וְהִנֵּה עִם־קִשָּׁה־עָרֶף הוּא: י וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי
וַיַּחֲרֹאֲפִי בָהֶם וּבְכֻלָּם וְאָעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי
גָּדוֹל: י"א וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר
לְמָה יְהוָה יַחֲרֶה אִפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבִיד חֲזָקָה: י"ב לָמָּה
יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרַעַה הוֹצֵאתָם לַהֲרֹג אוֹתָם
בַּחַיִּים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן
אִפְּךָ וְהִנַּחְתָּם עַל־הָרָעָה לְעַמְּךָ: י"ג וְזָכַר לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם כֹּךְ
וְתִדְבֹּר אֱלֹהִים אֲרֵבָה אֶת־זִרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וְכִלְיֵהֶם הוֹצֵאתָ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵתְּךָ
לְזִרְעֶכֶם וְנִחְלוּ לְעֹלָם: י"ד וַיִּנַּחֲם יְהוָה עַל־הָרָעָה
אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: פ ט וַיִּפֹּן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה
מִן־הָהָר וַיִּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בִּידוֹ לַחַת פְּתָבִים
מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם פְּתָבִים: ט וְהִלַּחַת
מֵעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַזֶּה וְהַמְּכַתֵּב מִכְּתָב אֱלֹהִים
הוּא חֲרוּת עַל־הַלָּחַת: י וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל
הָעָם בְּרַעַה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה
בִּמְחֻנָּה: י"א וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל
עֲנֹת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנֹת אֲנָכִי שָׁמַע: י"ב וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֹּרֶא אֶת־הָעֲגֹל וּמַחֲלַת

וַיִּחַר־אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַח מִיָּדוֹ אֶת־הַלֵּהָט וַיִּשְׁבֵּר
 אֹתָם תַּחַת הָהָר: ^כ וַיִּקָּח אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה
 וַיִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיֹּזַל עַל־פְּנֵי
 הַמִּים וַיִּשָּׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כא} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־אַהֲרֹן מַה־עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ
 עָלָיו חַטָּאת גְּדֹלָה: ^{כב} וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יִחִיר אֶף
 אֲדֹנָי אֲתָה יָדַעְתָּ אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:
^{כג} וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ
 כִּי־זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ: ^{כד} וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהְבַּ
 הַתְּפָרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאֶשְׁלַכְתְּהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֹל
 הַזֶּה: ^{כה} וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא
 כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקַמִּיָּהם: ^{כו} וַיַּעֲמֹד
 מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֵלֶי
 וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי: ^{כז} וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־
 אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׂמֹנוּ אִישׁ־חֶרְבּוֹ
 עַל־יָרְכּוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה
 וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ
 אֶת־קָרְבּוֹ: ^{כח} וַיַּעֲשׂוּ כַּכֵּן לֵוִי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל
 מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:
^{כט} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאן יִדְכֶם הַיּוֹם לִיהוָה כִּי
 אִישׁ כָּבְדּוֹ וּבִאֲחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בָּרַכְתָּ:
 וַיְהִי מִמּוֹחֶרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם
 חַטָּאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה
 אוֹלִי אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵכֶם: ^{לא} וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה
 אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאת
 גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: ^{לב} וְעַתָּה אִם־
 תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־אֵין מַחְנִי זֶא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר
 פָּתַבְתָּ: ^{לג} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר
 חַטָּא־לִי אֲמַחֲנֵנוּ מִסְפָּרִי: ^{לד} וְעַתָּה לָךְ | נָחָה
 אֶת־הָעָם אֵל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מֵלֶאכִי יֹלֵךְ
 לִפְנֶיךָ וּבַיּוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם:

בַּיּוֹם הַהוּא יָדָעְתָּ לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ תשא תנש"א)

שְׁנֵי לַחֲצוֹת הָעֲדוּת (לא, יח)

לַחֲצוֹת כְּתִיב, שְׁהִי שְׁתִּיחָן שְׁוֹת (רש"י)

כלומר: הלוח השני, שבו מופיעות מצוות לא-תעשה, אינו נחות בערכו מהלוח הראשון, המכיל מצוות עשה (וגם

וַיִּחַר־אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַח מִיָּדוֹ אֶת־הַלֵּהָט וַיִּשְׁבֵּר
 אֹתָם תַּחַת הָהָר: ^כ וַיִּקָּח אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה
 וַיִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיֹּזַל עַל־פְּנֵי
 הַמִּים וַיִּשָּׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כא} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־אַהֲרֹן מַה־עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ
 עָלָיו חַטָּאת גְּדֹלָה: ^{כב} וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יִחִיר אֶף
 אֲדֹנָי אֲתָה יָדַעְתָּ אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:
^{כג} וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ
 כִּי־זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ: ^{כד} וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהְבַּ
 הַתְּפָרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאֶשְׁלַכְתְּהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֹל
 הַזֶּה: ^{כה} וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא
 כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקַמִּיָּהם: ^{כו} וַיַּעֲמֹד
 מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֵלֶי
 וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי: ^{כז} וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־
 אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׂמֹנוּ אִישׁ־חֶרְבּוֹ
 עַל־יָרְכּוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה
 וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ
 אֶת־קָרְבּוֹ: ^{כח} וַיַּעֲשׂוּ כַּכֵּן לֵוִי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל
 מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:
^{כט} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאן יִדְכֶם הַיּוֹם לִיהוָה כִּי
 אִישׁ כָּבְדּוֹ וּבִאֲחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בָּרַכְתָּ:
 וַיְהִי מִמּוֹחֶרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם
 חַטָּאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה
 אוֹלִי אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵכֶם: ^{לא} וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה
 אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאת
 גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: ^{לב} וְעַתָּה אִם־
 תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־אֵין מַחְנִי זֶא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר
 פָּתַבְתָּ: ^{לג} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר
 חַטָּא־לִי אֲמַחֲנֵנוּ מִסְפָּרִי: ^{לד} וְעַתָּה לָךְ | נָחָה
 אֶת־הָעָם אֵל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מֵלֶאכִי יֹלֵךְ
 לִפְנֶיךָ וּבַיּוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 299)

וְרֹאֵיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ (לג, כג)

לכאורה היה צריך לומר רק "וְרֹאֵיתָ אֶת אַחֲרֵי", וסוף הפסוק מיותר. ויש לומר, שבקשתו של משה נתמלאה במקצת על-פל-פנים: הוא אכן זכה לראות גם "פני", אבל רק בדרך השגת השלילה – "לא יראו". זה הרמז בכתוב: "וְרֹאֵיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי (תזכה לראות הן את "אחורי" והן את "פני") לא יראו (אבל ראת "פני" תהיה רק באפן של השגת השלילה).

חמישי לד א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּסֶל־לְךָ שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁי וְכָתַבְתִּי עַל־הַלָּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלָּחַת הַרְאשִׁים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: ד וְהָיָה נִכּוֹן לִבְקָר וְעֹלֹת בַּבֶּקֶר אֶל־הָהָר סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר: ו וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יֵרֵא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאן וְהַבֶּקֶר אֶל־יָרְעוּ אֶל־מֹול הָהָר הַהוּא: ז וַיִּפְּסֹל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁי וַיִּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּבֶּקֶר וַיַּעַל אֶל־הָהָר סִינִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים: ח וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתְּצֵב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: וַיַּעֲבֹר יְהוָה וַיַּעֲלֵנוּ וַיִּקְרָא יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת: וַיִּצַּר חֶסֶד לְאַלְפִים נִשְׂא עֵוֹן וּפָשַׁע וְחַטָּאת וְנָקָה לֹא יִנָּקֶה פֶקֶד וַיַּעֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בָּנֵי בָנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים: ט וַיִּמָּהֵר מֹשֶׁה וַיִּקַּד אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ: י וַיֹּאמֶר אִם־נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ־נָא אֲדֹנָי בִּקְרַבְנוּ כִּי עַם־קָשָׁה־עֲרֹף הוּא וְסָלַחְתָּ לְעֹגְנוֹ וּלְחַטָּאתָנוּ וְנַחֲלִתָנוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 39)

פסל לך (לד, א)

הפסלת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה (רש"י) עשירותו של משה היתה תוצאה של תורתו (שהרי עקר המחצב היה לשם עשיית לוחות הברית), והינו שנתנה לו הרחבה גשמית כדי שיוכל ללמוד בהרחבה. ומספר על רבנו-תם, שבזמנים ידועים הניח לפניו בעת הלמוד 'תל של זהובים' כדי לפעל הרחבת הדעת.

"לא יהיה לך" ו"לא תשא" הם הסתעפות של מצות עשה, "אנכי". שכן, גם קיום מצות לא-תעשה, העדר העשייה ושלילה, הוא ענין חיובי: חבור האדם עם הקב"ה ('מצוה' מלשון צותא וחיבור).

שלישי י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֵתָּה אֹמֵר אֵלַי הַעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אֹמְרָתִי יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ: י וְעַתָּה אִם־נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאַדְרֹכָךָ לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרְאֵה כִּי עַמֶּךָ הִנְיָ הַזֶּה: י וַיֹּאמֶר פָּנֶי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לְךָ: י וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פָּנֶיךָ הִלְכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה: י וּבְמָה וַיֹּדַע אִפּוֹא כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלֹא בִלְבַתְּךָ עִמָּנוּ וְנַפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 347)

אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה (לג, טו)

מבאר בחסידות, שבמשכן לא היה האש של מעלה בדמות אריה, היינו "פני אריה אל הימין", כי משה לא רצה במלאך, אלא "ותצא אש מלפני ה'". וזה מתאים לפרוש רש"י כאן: "על ידי מלאך אל תעלנו מזה". אבל בזהר (ח"ג לב, ב) נאמר "ותצא אש, דא אוריאל...". ואתחזי כאריה". ויש לומר, שזהו לפי פרוש תרגום יונתן: אל תעלנו מזה בפנים של זעם.

רבי י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינִי וְאַדְרֹכָךָ בְּשֵׁם: י וַיֹּאמֶר הָרָאִנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ: י וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנֵּיתִי אֶת־אֲשֶׁר אַחֲךָ וְרַחֲמֵתִי אֶת־אֲשֶׁר אֶרְחֵם: י וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פָּנֶי כִּי לֹא־יֵרָאֵנִי הָאָדָם וְחִי: י וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר: י וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁפְתִּי כְּפִי עֲלֶיךָ עַד־עֲבָרִי: י וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי וְרֹאִיתָ אֶת־אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 427)

שלוש פְּעָמִים בַּשָּׁנָה (לד, כג)

כל דבר מתחלק לשלושה: ראש, תוף, סוף. ובכללות, זהו ענין תורה – יסוד הכל והתחלת הכל; עולם – בריאת העולם והעבודה בו; גְּמָלָה – גְּמֵר ושלמות הכל. לפי זה יש לרמז: פסח – גלוי מלמעלה, "התבואה מתבפרת בבשולה". שְׁבוּעוֹת – עבודת האדם, "בפני קציר חטים". סוכות – שלמות העבודה, "חג האסיף", אסיפת כל ישראל ואסיפת כל נצוצות הקדושה בעת הגאלה.

שביעי ^א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל: ^ב וַיְהִי־שֵׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמִים לֹא שָׁתָה וּכְתַב עַל־הַלַּחַת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים: ^ג וַיְהִי בִּרְדַּת מֹשֶׁה מִתֵּר סִינַי וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה בִּרְדָּתוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ: ^ד וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהֵנָּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹהִים: ^ה וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנָּשִׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם: ^ו וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת כָּל־אִשָּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהָר סִינַי: ^ז וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסָה: ^ח וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אֹתוֹ יָסִיר אֶת־הַמָּסָה עַד־צֹאתוֹ וַיֵּצֵא וּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוָה: ^ט וַיֵּרָאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וַיְהִיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסָה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאָו לְדַבֵּר אֹתוֹ: ססס

קל"ט פסוקים, תנא"ל סימן.

♦ ♦ ♦

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא

ששי וַיֹּאמֶר הֵנָּה אֲנִכִּי כָרַת בְּרִית נֶגֶד כָּל־עַמֶּךָ אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרָאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וַיֵּרָא כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת־מֹעֲשֵׂה יְהוָה כִּי־נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ: ^א שְׁמַר־לְךָ אֵת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם הַנִּי וְגִרְשׁ מִפְּנֶיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַפְּנֵנִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרֹזִי וְהַחוּי וְהִיכּוּסִי: ^ב הִשְׁמַר לְךָ פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּה כִּי עָלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ: ^ג כִּי אֶת־מִזְבְּחָתָם תַּתְּצוּן וְאֶת־מִצְבְּחָתָם תִּשְׁפֹּרֶן וְאֶת־אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן: ^ד כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קָנָא שְׁמוֹ אֵל קָנָא הוּא: ^ה פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וּבָחֻוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקִרְא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזְבְּחֻו: ^ו וְלָקַחְתָּ מִבְּנֵי לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְּנֵיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בְּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן: ^ז אֵלֹהִי מִסִּכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ: ^ח אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמַר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם: ^ט כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׂוֹר וְשֶׂה: ^י וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בָשָׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָּתוֹ כָּל בָּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנֵי רִיקָם: ^{יא} שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בַּחֲרִישׁ וּבַקְצִיר תִּשְׁבֹּת: ^{יב} וְחַג שְׁבַעַת תַּעֲשֶׂה לְךָ בַּפּוּרִי קָצִיר חֲטִיִּם וְחַג הָאֲסִיף תְּקַוֶּפֶת הַשָּׁנָה: ^{יג} שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֵל כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פָּנֵי הָאָדָם וְיִהְיֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ^{יד} כִּי־אֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחַמֹּד אִישׁ אֶת־אֶרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לִרְאוֹת אֶת־פָּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: ^{טו} לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֲמִין דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יִלִּין לִפְקֹד זִבַּח חַג הַפֶּסַח: ^{טז} רֵאשִׁית בַּפּוּרִי אֲדַמְתְּךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ: פ

הדברות בלבד, ואלו בלוחות האחרונות נתנו גם הלכות, מדרש ואגדות, "תעלומות חכמה כפלים לתושיה" (שמות רבה ריש פמ"ו). לכן נתוסף גם במשה, מקבל הלוחות, קרין עור פניו, על-דרך "חכמת אדם תאיר פניו".

מפטיר ל: ויכל משה מדבר אתם ויתן על-פניו מסוה: ל: ובבא משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר את-המסוה ערצאתו ויצא ודבר אל-בני ישראל את אשר יצוה: ל: וראו בני-ישראל את-פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה את-המסוה על-פניו ערבא לדבר

אתו: ססס

קל"ט פסוקים, חנא"ל סימן.

כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן פתיכון וביומיון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתחלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן



~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב ענ" 433)

והנה קרן עור פניו (ל, ל)

ידועה הקשיא, מדוע לא זכה משה לכך בלוחות

הראשונות. ויש לומר, דהנה בלוחות הראשונות נתנו עשרת

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עניינים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

כ וַיִּשְׁלַח אֶחָאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל יִשְׂרָאֵל בָּאוּ מֵאֲלֵיהֶם אֲבָל הַנְּבִיאִים לֹא בָּאוּ לָכֵן וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָרַחֵק הַפְּרָמָל שָׁמָּה בְּמִדְבָּרָם: כֹּא וַיִּגַּשׁ אֶלְיָהוּ אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים בַּחֲזָר הִנֵּה אֲשֶׁר פָּעַם יָנֻסָה עַל יָמִין, וּפָעַם עַל שְׂמֹאל, עַד מָתַי תִּהְיוּ נֹטִים

בְּמַחֲשַׁבְתֵּיכֶם אִם־יִהְיֶה הָאֱלֹהִים

לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם־הַפֶּעַל לָכֵן

אַחֲרָיו וְלֹא־עָנִי הָעָם אֹתוֹ דָּבָר:

כב וַיֹּאמֶר אֶלְיָהוּ אֶל־הָעָם יֵשׁ

לָכֶם יִתְרוֹן כִּי אֲנִי נֹתַרְתִּי נְבִיא

לַיהוָה לְבָדִי כִּי מֵאֵה הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר

הַחֲבִיאִים עֹבְדֵיהֶ, לֹא הָיוּ יֹדְעִים לָהֶם

וְנִבְיָאֵי הַפֶּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת

וְחִמְשִׁים אִישׁ וְנִרְאָה עֲתָה הַפֶּלֶת מִי

תִּתְקַבֵּל: כג וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים

לְקָרְנוֹ וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפֶּר הָאֶחָד

הַמִּבְכֹּר וַיִּנְתְּחֵהוּ וַיִּנְתְּחֵהוּ לְאִבְרָם

שִׁיחֵי הַמִּתְעַסְקִים רַבִּים וַיִּשְׁיֹמוּ עַל־

הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׁיֹמוּ וְאֲנִי

אֶעֱשֶׂה | אֶת־הַפֶּר הָאֶחָד שְׁאֵנִי

לְבָדִי וְנִתְּלִי עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא

אֲשִׁים: כד וַקְרָאתָם רֹאשֻׁנָה בְּשֵׁם

אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־יְהוָה

וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶנָּה בְּאֵשׁ

עַל יְדֵי הַזֶּדֶת הָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים

וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר

כִּי תָם הָיוּ מִסְתַּפְּקִים בְּאֵמַת נִרְצוּ לַעֲמִיד

עַל תְּבִירוֹ: כה וַיֹּאמֶר אֶלְיָהוּ

לְנִבְיָאֵי הַפֶּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם הַפֶּר

הָאֶחָד הַמִּבְכֹּר וַעֲשׂוּ רֹאשֻׁנָה כִּי

אַתֶּם הַרְבִּים וַקְרָאוּ בְּשֵׁם

אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׁמִי:

כו וַיִּקְחוּ אֶת־הַפֶּר אֲשֶׁר־נָתַן

לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַקְרָאוּ בְּשֵׁם־הַפֶּעַל

מִהַפְּקָר וְעַד־הַצֹּהָרִים לֹאמַר

הַפֶּעַל עָנְנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה

וַיִּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ דָּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ

וְהָיָה מִדְּרָךְ עֹבְדֵיהֶם אֲשֶׁר עָשָׂה:

כז וַיְהִי בַצֹּהָרִים וַיִּתְּלֵל בָּהֶם

אֶלְיָהוּ וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל'

הָלֹא כִּי־אֱלֹהִים הוּא אֲבָל עַדִּין לֹא

שָׁמַע כִּי־יִשְׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא מִדְּרָךְ הוּא

דַּעַת עִם מִי וְכִי־דָרָךְ לֹא אוֹיֵל הוּא

בְּדָרָךְ, וְלִמְרָחֵק הַמִּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹא

קְרָאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל אוֹיֵל יִשְׁמַע הוּא וַיִּקְבֹּץ

מִשְׁנֵהוּ: כח וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל שְׁמֵנוּ לְדָבָר אֱלֹהֵינוּ, עִם כִּי אָמַר בַּחֲתוּל וְלַעַן וַיִּתְּגַדְּדוּ שְׁרִטוֹ בְּשֵׁרִים בְּמִשְׁפָּטִים בַּחֲרֻבוֹת וּבְרַמְחִים עַד־שְׁפָדֵדִים עֲלֵיהֶם:

כא) אַתֶּם פּוֹסְחִים, בַּחֲזָר הִנֵּה אֲשֶׁר פָּעַם יָנֻסָה לְצַד יָמִין וּפָעַם עַל צֶד שְׂמֹאל, עַל שְׁתֵּי הַמַּחֲשָׁבוֹת, פָּעַם אַחֲרֵי ה' וּפָעַם אַחֲרֵי הַפֶּעַל, וְלֹא עָנִי הָעָם אֹתוֹ דָּבָר, שְׁלֹא הָיוּ יֹדְעִים לַחֲבִיזוֹ, כב) נֹתַרְתִּי נְבִיא לַה', לְבָדִי, כִּי מֵאֵה הַנְּבִיאִים שֶׁהִחֲבִיא עֹבְדֵיהֶיו לֹא הָיוּ יֹדְעִים לָהֶם.

כה) כִּי אַתֶּם הַרְבִּים, וְהוּא מִדְּרָךְ

הַמִּוֹסֵר שֶׁהַרְבִּים וַיִּבְחָרוּ וַיַּעֲשׂוּ רֹאשֻׁנָה.

כו) אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם, שֶׁהָיָה הַפֶּר

נִשְׁמַט מֵהֶם כִּדִּי שְׁלֹא יִקְרַב לַעֲבֹדָה

וְהָיָה, וְכִרְח לֹא תַחַת כִּנְפֵי שֶׁל אֱלֹהֵינוּ,

אָמַר לוֹ, לָךְ, בְּשִׁנְכֶם וַתִּקְדַּשׁ הַקְּבִי'.

וּפִסְחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה,

דָּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה אֶחָאָב אוֹ

מִי שֶׁעָשָׂאוּ. וְהָיָה הָיָה מִדְּרָכִי עֹבְדֵיהֶם.

כז) כִּי אֱלֹהִים הוּא, הָיָה אַתֶּם

אוֹמְרִים שֶׁהוּא אֱלֹהִים. כִּי שִׁיחֵי, שְׁמֵנוּ

יֵשׁ לוֹ דָּבָר עִם וְעִצּוֹ עֲבָשׁוֹ. וְכִי שִׁיחֵי,

שְׁמֵנוּ מִשְׁנֵי וְזֶדֶךְ הוּא עֲבָשׁוֹ בְּמִלְחָמָה.

וכִּי דָרָךְ לוֹ, שְׁמֵנוּ הוּא בְּדָרָךְ רַחֲמָנָה.

כח) וַיִּתְּגַדְּדוּ, שְׁרִטוֹ בְּשֵׁרִים.

בְּמִשְׁפָּטִים, כִּפִּי שֶׁהָיָה מִנְהָם. כט)

הפטרה לפרשת כי תשא לקריאה בציבור

ולשמו"ת במלכים-א יח

יח כ וַיִּשְׁלַח אֶחָאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָרַחֵק הַפְּרָמָל:

כא וַיִּגַּשׁ אֶלְיָהוּ אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר

עַד־מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי

הַסַּעֲפִים אִם־יִהְיֶה הָאֱלֹהִים לָכֵן

אַחֲרָיו וְאִם־הַפֶּעַל לָכֵן אַחֲרָיו וְלֹא־עָנִי

הָעָם אֹתוֹ דָּבָר: כב וַיֹּאמֶר אֶלְיָהוּ אֶל־

הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי נְבִיא לַיהוָה לְבָדִי

וְנִבְיָאֵי הַפֶּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת וְחִמְשִׁים אִישׁ:

כג וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים לְקָרְנוֹ

וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפֶּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחֵהוּ וַיִּנְתְּחֵהוּ

לְאִבְרָם שִׁיחֵי הַמִּתְעַסְקִים רַבִּים וַיִּשְׁיֹמוּ עַל־הַעֲצִים

וְאֵשׁ לֹא יִשְׁיֹמוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה | אֶת־הַפֶּר הָאֶחָד וְנִתְּלִי

עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא אֲשִׁים: כד וַקְרָאתָם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי

אֶקְרָא בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶנָּה בְּאֵשׁ הוּא

הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר: כה וַיֹּאמֶר אֶלְיָהוּ

לְנִבְיָאֵי הַפֶּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם הַפֶּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשֻׁנָה כִּי אַתֶּם

הַרְבִּים וַקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׁמִי: כו וַיִּקְחוּ

אֶת־הַפֶּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַקְרָאוּ בְּשֵׁם־הַפֶּעַל מִהַפְּקָר

וְעַד־הַצֹּהָרִים לֹאמַר הַפֶּעַל עָנְנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ

עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: כז וַיְהִי בַצֹּהָרִים וַיִּתְּלֵל בָּהֶם אֶלְיָהוּ

וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל' כִּי־אֱלֹהִים הוּא כִּי־יִשְׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא

וְכִי־דָרָךְ לוֹ אוֹיֵל יִשְׁמַע הוּא וַיִּקְבֹּץ: כח וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל וַיִּתְּגַדְּדוּ

בְּמִשְׁפָּטִים בַּחֲרֻבוֹת וּבְרַמְחִים עַד־שְׁפָדֵדִים עֲלֵיהֶם: כט וַיְהִי

מִשְׁנֵהוּ: כח וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל שְׁמֵנוּ לְדָבָר אֱלֹהֵינוּ, עִם כִּי אָמַר בַּחֲתוּל וְלַעַן וַיִּתְּגַדְּדוּ שְׁרִטוֹ בְּשֵׁרִים בְּמִשְׁפָּטִים בַּחֲרֻבוֹת וּבְרַמְחִים עַד־שְׁפָדֵדִים עֲלֵיהֶם:

עטרת מרים

שי למורא

כט ויהי כעבר הצהרונים ויתנבאו עשו את עצמם כאלו מדברים בנבואה שתרד האש עד לעלות המנחה כי אז נלאו ולא התנבאו עוד ואין קול ואין ענה ואין קשב לפי שאין מי יקשיב להם כי אינו אלוה: ל ויאמר אליהו לכל העם גשו אלי לראות שאין הערמה בדברי ויגשו כל העם

אליו וירפא את מנבח יהוה החרום שהמנבח הזה בנה שאול ונחרם על ידי עובדי הפעל: לא ויקח אליהו שתיים עשרה אבנים במספר שבטי בני יעקב להודיר זכות ישראל אביהם אשר היה דברי יהוה אליו לאמר (בראשית לב כח) ישראל יהיה שמך: לב ויבנה את האבנים מנבח בשם יהוה ויעש תעלה בבית סאתים בשעור מקום ורעת סאתים זרע סביב למנבח: לג ויערך סידר את העצים וינתח את הפך וישם עליהם: לד ויאמר מלאו ארבעה כדים מים ויצקו וישפכו עליהם ויעלה ויאמר שנו שפכו פעם שנית וישנו ויאמר שלשו שפכו פעם שלישית וישלשו: לה וילכו המים סביב למנבח סביב מקום המערכה וגם את התעלה מלא מים: לו ויהי בעלות המנחה מנחת הערב ויגש אליהו הנביא להחלל ויאמר יהוה אליה אברהם יצחק וישראל היום יודע פאשר תרד האש כראתה אלהים בישראל ובאשר תשלחני לכשר לעתיד לבא ואמנו כי אם היום תענני וידעו הכל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה שהקרבתי בבמה בשעת איסור הבמות: לו ענני יהוה ענני בחורדת האש וידעו העם הזה כראתה יהוה האלהים ואתה הסבת את לבם אחריני: לז ותפל אשי יהוה ותאכל את העלה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר ואת המים אשר פתעלה לחכה: לח וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו יהוה הוא האלהים

בעבר הצהרונים ויתנבאו עד לעלות המנחה ואין קול ואין ענה ואין קשב: ל ויאמר אליהו לכל העם גשו אלי ויגשו כל העם אליו וירפא את מנבח יהוה החרום: לא ויקח אליהו שתיים עשרה אבנים במספר שבטי בני יעקב אשר היה דברי יהוה אליו לאמר ישראל יהיה שמך: לב ויבנה את האבנים מנבח בשם יהוה ויעש תעלה בבית סאתים זרע סביב למנבח: לג ויערך את העצים וינתח את הפך וישם עליהם: לד ויאמר מלאו ארבעה כדים מים ויצקו עליהם

ויתנבאו, עשו את עצמם כאלו מדברים בנבואה שתרד האש. ואין קשב, שאין מי שיקשיב להם, כי אינו אלוה. ל) גשו אלי, ותראו שאני מערים שום הערמה בדברי. וירפא את מנבח ה' החרום, בנה מנבח והזכיר לישראל שיהיה מנבח ה' עולה על לבם ושגור בפיהם. שהיה הרים ובטל שמו והזכירו מפי כל עשרת השבטים. פרוש אחר, שהיה שם מנבח שבנה שאול המלך, וילכו ישראל הרים את כל המנחות והבמות שנגעשו לשם שמים, ובנה אליהו ותקן את המנבח שהיה הרים. לב) בבית סאתים זרע, בשעור מקום ורעת סאתים זרע, כדי שילכו בה המים, להגדיל הנם, כמבאר להלן. והוא שטח של מאה אמה על חמישים אמה. לד) ויצקו, וישפכו. שנו, שפכו פעם שניה. שלשו, שפכו פעם שלישית. לו) ענני ה' ענני, ענני בחורדת האש, ענני אחר כך בנתינת המזר. ורו"ל אמרו, ענני באש ובמים (בחורדת האש על המנבח ובנתינת המזר). ענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם. הסבת את לבם אחריני, תסבב את לבם אשר היה אחריני לפנות ממך עד עכשיו, שעל ידי הנם הזה יסבו אליך את לבם. ויפלו על פניהם, להשתחוות לה'.

ועליהם ויאמר שנו וישנו ויאמר שלשו וישלשו: לה וילכו המים סביב למנבח וגם את התעלה מלא מים: לו ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר יהוה אליה אברהם יצחק וישראל היום יודע כראתה אלהים בישראל ובאשר תשלחני לכשר לעתיד לבא ואמנו כי אם היום תענני וידעו הכל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה: לז ענני יהוה ענני וידעו העם הזה כראתה יהוה האלהים ואתה הסבת את לבם אחריני: לח ותפל אשי יהוה ותאכל את העלה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר ואת המים אשר פתעלה לחכה: לח וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו יהוה הוא האלהים

יהוה הוא האלהים:

ואת העצים ואת האבנים ואת העפר ואת המים אשר פתעלה לחכה וישלשו וישלשו ויאמרו יהוה הוא האלהים יהוה הוא האלהים: לחות: לח וירא כל העם ויפלו על פניהם להשתחוות לה' ויאמרו יהוה הוא האלהים יהוה הוא האלהים:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִךְ לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה:
יום שני, י"ג אדר א'

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו אדר, ה'תשל"ב
ברוקלין, נ.י.

הור"ח אי"א נו"נ מו"ה מרדכי שי

שלום וברכה!

בנועם ובשמחה קבלתי מכתבו אשר עלו הוא ובני ביתו שיחיו לארצנו הקדושה ת"ו.

ויהי רצון שתהיי עלייתם בשעה טובה ומוצלחת בגשמיות וברוחניות גם יחד, ובנקודה הפנימית
– לגדל בניהם שי' לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

לכתבו אודות מקום הסתדרותו בפרנסה ומקום דירתם וכו', יתייעץ בזה עם ידידים הנמצאים
על אתר ויודעים פרטי המקומות והדירות וכו', וכבר נאמר ותשועה ברוב יועץ.

בברכה להסתדרות טובה ולבשורות טובות בכל האמור.

לוח זמנים לשבוע פרשת כי־תשא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	06:17	06:11	08:30	08:27	09:04	09:00	10:02	09:59	17:32	17:37	17:59	18:03	17:16	18:13
חיפה (ח)	06:18	06:11	08:29	08:26	09:04	09:00	10:02	09:59	17:33	17:38	17:57	18:01	17:07	18:12
ירושלים (ח)	06:16	06:09	08:28	08:25	09:02	08:59	10:01	09:58	17:35	17:40	17:56	18:01	16:59	18:11
תל אביב (ח)	06:18	06:11	08:30	08:27	09:04	09:01	10:03	10:00	17:32	17:37	17:58	18:03	17:16	18:13
אוסטריה, וינה (ח)	06:52	06:41	08:44	08:38	09:28	09:22	10:23	10:19	17:25	17:34	17:59	18:08	17:15	18:21
אוסטרליה, מלבורן (ק)	06:55	07:01	09:33	09:37	10:12	10:15	11:21	11:22	20:13	20:05	20:41	20:33	19:48	20:44
אוקראינה, אודסה (ח)	06:52	06:42	08:47	08:41	09:30	09:24	10:25	10:21	17:30	17:39	18:03	18:11	17:20	18:24
אוקראינה, דונייצק (ח)	06:26	06:15	08:18	08:13	09:02	08:57	09:57	09:53	17:00	17:09	17:33	17:42	16:49	17:55
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	06:38	06:27	08:29	08:24	09:14	09:08	10:09	10:04	17:10	17:19	17:44	17:53	17:00	18:06
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	07:06	06:55	08:55	08:49	09:41	09:35	10:35	10:31	17:32	17:43	18:08	18:18	17:23	18:31
אוקראינה, קייב (ח)	06:59	06:47	08:47	08:41	09:34	09:27	10:28	10:23	17:25	17:35	18:00	18:10	17:15	18:24
איטליה, מילאנו (ח)	07:17	07:06	09:13	09:08	09:55	09:49	10:50	10:46	18:00	18:09	18:30	18:38	17:49	18:51
אקוודור, קיטו (ח)	06:24	06:23	08:55	08:54	09:24	09:23	10:26	10:26	18:31	18:30	18:54	18:52	18:12	19:01
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:33	06:39	09:11	09:14	09:48	09:50	10:56	10:57	19:42	19:35	20:09	20:01	19:18	20:12
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	07:16	07:24	09:54	09:58	10:35	10:39	11:44	11:46	20:41	20:32	21:11	21:02	20:15	21:14
ארה"ב, בולטימור (ח)	06:51	06:43	08:56	08:52	09:34	09:29	10:31	10:27	17:50	17:56	18:19	18:25	17:37	18:36
ארה"ב, ברוקלין (ח)	06:42	06:33	08:45	08:41	09:24	09:19	10:20	10:17	17:44	17:37	18:07	18:14	17:25	18:25
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	06:43	06:34	08:46	08:41	09:24	09:20	10:21	10:18	17:38	17:45	18:07	18:14	17:26	18:25
ארה"ב, דטרויט (ח)	07:21	07:11	09:22	09:17	10:01	09:56	10:58	10:54	18:12	18:19	18:42	18:49	18:00	19:01
ארה"ב, האוסטון (ח)	06:56	06:50	09:10	09:07	09:44	09:40	10:42	10:39	18:15	18:20	18:40	18:45	18:01	18:55
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:30	06:23	08:41	08:37	09:16	09:12	10:14	10:11	17:41	17:46	18:08	18:13	17:28	18:24
ארה"ב, מיאמי (ח)	06:52	06:46	09:09	09:06	09:41	09:38	10:40	10:38	18:18	18:21	18:43	18:46	18:03	18:56
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	06:39	06:30	08:41	08:37	09:20	09:15	10:17	10:13	17:32	17:39	18:02	18:09	17:20	18:21
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	07:06	06:57	09:10	09:05	09:48	09:43	10:45	10:41	18:02	18:09	18:31	18:38	17:49	18:49
ארה"ב, שיקגו (ח)	06:38	06:29	08:40	08:35	09:19	09:14	10:16	10:12	17:31	17:38	18:01	18:08	17:19	18:19
בוליביה, לה-פס (ח)	06:30	06:32	09:05	09:06	09:36	09:36	10:41	10:41	19:02	18:59	19:26	19:22	18:41	19:31
בלגיה, אנטוורפן (ח)	07:45	07:33	09:32	09:25	10:19	10:12	11:13	11:08	18:08	18:18	18:44	18:54	17:59	19:08
בלגיה, בריסל (ח)	07:45	07:32	09:32	09:26	10:19	10:12	11:13	11:08	18:09	18:19	18:44	18:54	17:59	19:08
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:58	06:01	08:34	08:36	09:07	09:08	10:13	10:13	18:47	18:42	19:07	19:02	18:25	19:12
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	05:46	05:49	08:23	08:25	08:55	08:56	10:01	10:01	18:30	18:25	18:54	18:50	18:08	18:59
בריטניה, לונדון (ח)	07:04	06:51	08:50	08:43	09:37	09:30	10:31	10:26	17:27	17:38	18:02	18:12	17:21	18:26
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	07:16	07:03	08:58	08:51	09:48	09:40	10:41	10:36	17:30	17:42	18:08	18:19	17:25	18:34
גרמניה, ברלין (ח)	07:12	06:59	08:56	08:49	09:44	09:37	10:38	10:33	17:31	17:42	18:07	18:17	17:22	18:32
גרמניה, פרנקפורט (ח)	07:26	07:14	09:15	09:09	10:01	09:54	10:55	10:50	17:53	18:03	18:28	18:38	17:43	18:51
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:56	05:59	08:33	08:35	09:06	09:08	10:12	10:13	18:52	18:47	19:11	19:06	18:30	19:15
הודו, מומבאי (ח)	07:04	07:00	09:25	09:23	09:56	09:54	10:56	10:54	18:41	18:43	19:05	19:07	18:25	19:16
הודו, פונה (ח)	06:59	06:56	09:21	09:19	09:52	09:50	10:52	10:50	18:37	18:40	19:01	19:03	18:21	19:12
הונגריה, בודפשט (ח)	06:40	06:29	08:33	08:28	09:17	09:11	10:12	10:08	17:15	17:24	17:49	17:57	17:05	18:10
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:48	06:39	08:50	08:46	09:29	09:24	10:25	10:22	17:41	17:48	18:11	18:18	17:29	18:29
יוון, אתונה (ח)	07:09	07:01	09:15	09:11	09:52	09:47	10:49	10:46	18:09	18:16	18:38	18:44	17:57	18:55
מולדובה, קישינב (ח)	07:00	06:50	08:54	08:49	09:38	09:32	10:33	10:28	17:37	17:46	18:10	18:19	17:26	18:31

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	07:01	06:57	09:23	09:20	09:53	09:51	10:53	10:51	18:38	18:40	19:02	19:04	18:22	19:13
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	05:53	06:01	08:30	08:35	09:16	09:20	10:26	10:28	19:33	19:22	20:06	19:55	19:06	20:08
נפאל, קטמנדו (ח)	06:37	06:31	08:52	08:49	09:25	09:22	10:24	10:21	17:58	18:02	18:24	18:28	17:44	18:37
סינגפור, סינגפור (ח)	07:16	07:15	09:46	09:45	10:15	10:14	11:17	11:17	19:21	19:20	19:43	19:42	19:02	19:51
פולין, ורשא (ח)	06:41	06:28	08:25	08:19	09:13	09:07	10:07	10:02	16:59	17:10	17:36	17:47	16:51	18:01
פרו, לימה (ח)	06:09	06:10	08:44	08:44	09:13	09:14	10:18	10:17	18:34	18:31	18:57	18:54	18:14	19:03
צרפת, ליון (ח)	07:34	07:24	09:30	09:25	10:13	10:07	11:08	11:04	18:15	18:24	18:47	18:56	18:04	19:08
צרפת, פריז (ח)	07:49	07:38	09:40	09:34	10:25	10:19	11:20	11:15	18:22	18:31	18:54	19:04	18:12	19:17
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:10	06:09	08:39	08:38	09:08	09:07	10:10	10:09	18:10	18:10	18:32	18:32	17:52	18:41
קנדה, טורונטו (ח)	07:08	06:58	09:07	09:02	09:48	09:42	10:44	10:40	17:58	18:06	18:26	18:34	17:46	18:46
קנדה, מונטריאול (ח)	06:47	06:37	08:44	08:39	09:26	09:20	10:21	10:17	17:30	17:39	18:01	18:10	17:19	18:22
קפריסין, לרנקה (ח)	06:26	06:18	08:35	08:31	09:10	09:06	10:08	10:05	17:33	17:39	18:01	18:06	17:20	18:16
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	08:06	07:52	09:45	09:38	10:36	10:29	11:29	11:24	18:14	18:27	18:54	19:05	18:07	19:20
רוסיה, מוסקבה (ח)	07:42	07:27	09:18	09:11	10:11	10:03	11:03	10:58	17:49	18:02	18:26	18:38	17:41	18:54
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	07:17	07:06	09:11	09:05	09:54	09:48	10:49	10:45	17:53	18:02	18:26	18:35	17:43	18:48
שווייץ, ציריך (ח)	07:22	07:11	09:15	09:10	09:59	09:53	10:54	10:50	18:02	18:11	18:31	18:40	17:52	18:53
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:39	06:36	09:04	09:02	09:34	09:32	10:34	10:33	18:25	18:26	18:48	18:49	18:08	18:58

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשנ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משפחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומכל־פונדעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV



הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00514
21/02/2016

P.P.
שולם
1949
תל אביב

